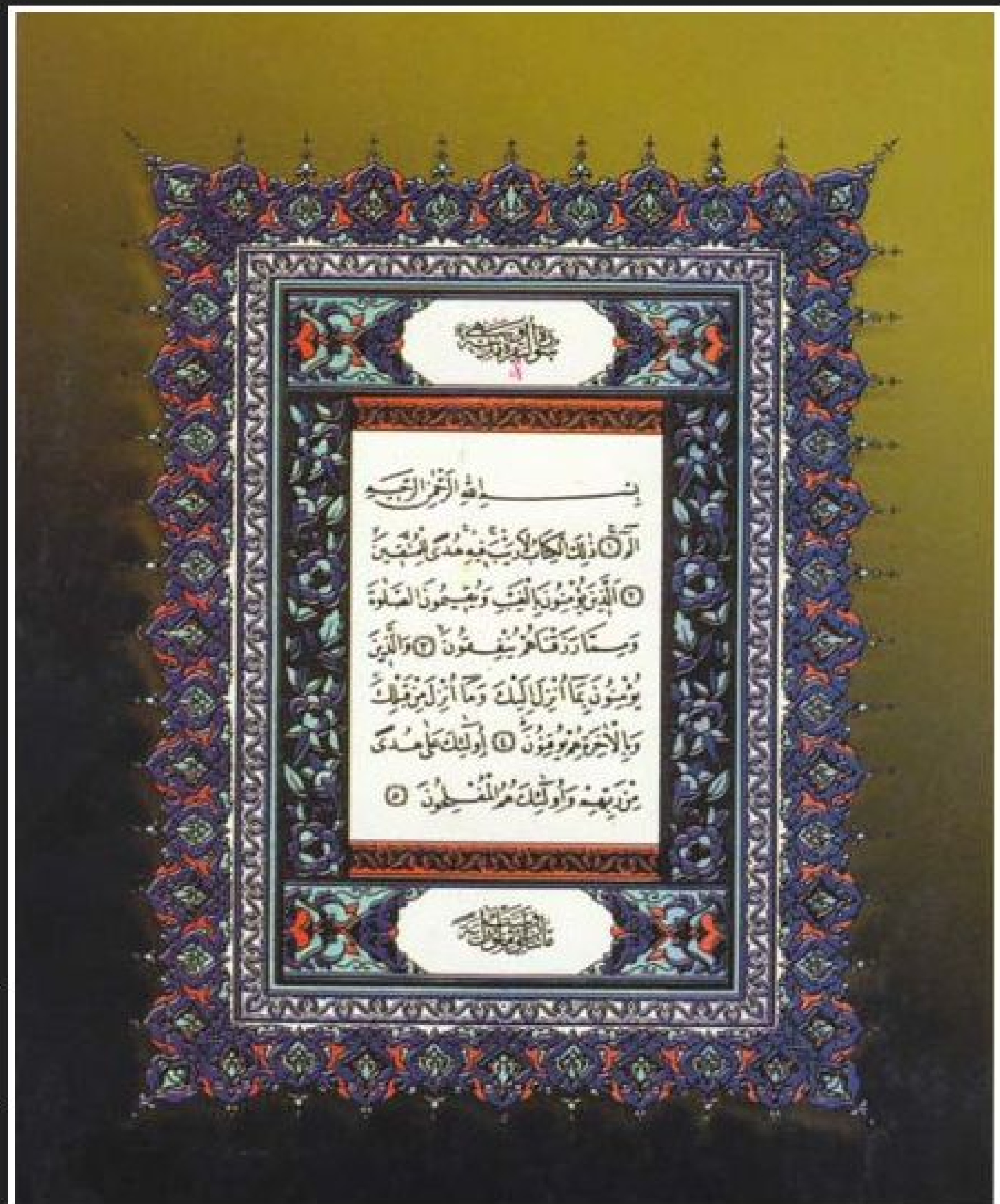
İLHAN ARSEL

Kur'an'ın Eleştirisi 1

Semavi Dinlerin "Kutsal" Bilinen Kitapları

KAYNAK YAYINLARI

PROF. DR. İLHAN ARSEL

Kur'an'ın Eleştirisi 1

Semavi Dinlerin "Kutsal" Bilinen Kitapları

KAYNAK YAYINLARI

İçindekiler

“Rabbinin sözü (Kur’an), doğruluk ve adalet bakımından tamamlanmıştır. Onun sözlerini değiştirebilecek kimse yoktur...”

(Enam Suresi, ayet 115.)

“Zaman süratle ilerliyor. Milletlerin, toplumların, kişilerin mutluluk ve mutsuzluk anlayışları bile değişiyor. Böyle bir dünyada, asla değişmeyecek hükümler getirdiğini iddia etmek, aklın ve ilmin gelişmesini inkâr etmek olur...”

(Atatürk.)

GİRİŞ

Daha küçücük yaşlarımızda, henüz konuşulanları yarım yamalak anlar olduğumuz andan itibaren, "*Kur'an*" sözcüğü kulağımızdan eksik olmaz. İster koyu dindar, ister yarı dindar ya da ister dinle ilgisi bulunmayan bir aileden olalım, çevremizdekilerin hep bu sözcüğü kullanarak konuştuklarına tanık oluruz. Ve yaşça ilerledikçe, bu sözcük, "*ilahi vahiy*" niteliğine bürünmüş şekliyle, bilinçaltı yollardan kökleşerek bizi her yönümüzle sarar; bir gün gelir ki, tıpkı başkaları gibi biz de, her şeyi *Kur'an* ölçeğine göre değerlendirir, her söylediğimiz şeyi bu ölçeğe vurarak kanıtlamak isteriz: örneğin, başkalarını kendimize inandırabilmek için, Kur'an üzerine yeminler eder, "*Kur'an çarpsın ki*!" diyerek konuşuruz! Bununla beraber Kur'an'ı okuyup, içinde ne olduğunu anlamak aklımızdan geçmez; buna gerek de duymayız: ilgisizlik bir yana, bir de içinde yaşadığımız ortam bizi şuna inandırmıştır ki, *Kur'an*, "*en son*" ve "*en mükemmel*" bir dinin kitabı olmak üzere, Tanrı tarafından gönderilen, her şeyi ve her ilmi içeren, hiçbir konuyu ve soruyu dışlamayan, bir benzeri insanlar tarafından ortaya konamayacak mükemmeliyette "*kutsal*" bir kitaptır. Tanrı tarafından Arapça olarak gönderildiği için, Arapça olarak okunması ve ibadetin Arapça yapılması gerekir. İslamcılar,

bunun böyle olduğunu anlatmak için, Kur'an'dan ayetler verirler. Örneğin, Tanrı'nın, "*...İnsanlar ve cinler, birbirine yardımcı olarak, bu Kur'an'ın bir benzerini ortaya koymak için bir araya gelseler, andolsun ki, yine de benzerini ortaya koyamazlar.*" (İsra Suresi, ayet 88) dediğini ve "*...bu (Kur'an) apaçık bir Arapçadır.*" (Nahl Suresi, ayet 103) ya da "(*Cebrail Kur'an'ı*) *apaçık bir Arapça dille indirmiştir...*" (Şuara Suresi, ayet 195) diye eklediğini söylerler. Kur'an'ın Tanrı'dan gelme olduğunu kanıtlamak için, bu kitapta hiçbir tutarsızlık, hiçbir çelişki bulunmadığına dair yine Kur'an ayetlerinden örnekler verirler:

> "*...Eğer (Kur'an) Allah'tan başkası tarafından gelmiş olsaydı, onda birçok tutarsızlık (çelişki) bulurlardı.*" (Nisa Suresi, ayet 82)

Kur'an'ın anlaşılması için ve apaçık bir kitap şeklinde gönderildiğini anlatmak üzere, Tanrı'nın şöyle dediğini söylerler:

> *"Elif, Lam, Ra. Bunlar apaçık kitabın ayetleridir. Biz onu anlayasınız diye Arapça okunmak üzere gönderdik" (Yusuf Suresi, ayet 1-2).*

Fakat kendimizi "*aydın*" niteliğinde gören bizler, Kur'an'ı incelemediğimiz ve bu kitapta neler yazıldığını bilmediğimiz ya da Kur'an hakkında bize bilgi verenlerin sözlerini gözü kapalı şekilde benimsediğimiz içindir ki, aklı dışlayan ya da bilimselliğe aykırı olan veya çelişmeli ve tutarsız hükümlerin Kur'an'da yer alabileceğine ihtimal vermeyiz. Bu habersizlik içinde, "*Her Müslümana bir Kur'an tercümesi ve tefsiri gerekir. Ta ki, dinini kaynağından öğrensin, Allah'ın kitabını bilsin*" şeklinde konuşuruz ya da biraz daha ileri giderek, "*Kur'an öz dilimize çevrilsin ve din adamları (hocalar) Tanrı ile kulları arasından çekilsin*" deriz. Oysa İslamcılar, bu tür istekleri olumsuz karşılarlar. Çünkü Kur'an'ın herkes tarafından okunup anlaşılmasını ve hele aklın eleştirisinden geçirilir olmasını sakıncalı bulurlar; daha doğrusu bunu, kendi egemenlikleri ve etkinlikleri bakımından çok "*tehlikeli*" sayarlar. Onlara göre Kur'an, ehil olmayan, yeteri kadar birikime, bilgiye sahip bulunmayan kimseler tarafından okunmamalıdır. Gerekçeleri şudur: insanların algılama güçleri ve kavrama yetenekleri yetersizdir. Bu nedenle "*meal*", "*tercüme*" ve "*tefsir*" okuyarak İslam'ı öğrenmek mümkün değildir; İslam'ı öğrenmek, ancak ehil sahibi ve yetenekli kimseler aracılığıyla

mümkündür. Bunu söylerlerken dayanakları, esas itibariyle Kur'an'dır (*ayrıca da Muhammed'in Kur'an olmayarak söylediği sözlerdir, hadislerdir*). Her ne kadar Kur'an'ın "*insan*" denilen varlığı yücelttiğini, insan aklına değer verdiğini söylerlerse de, Kur'an'da verilenin çekimine kapılarak, insanı, "*akıl*" rehberliğiyle iş görebilecek ve kendi başına İslam'ı öğrenebilecek yeterlilikte saymazlar. Gerçekten de Kur'an'ın "*insan*" hakkındaki değerlemesi, her bakımdan pek olumsuzdur. Çünkü bir kere Kur'an'da, insanın en bayağı ve aşağılık malzemeyle yaratıldığına dair hükümler vardır. Bu hükümlere göre, Tanrı, insanı "*çamur sülalesinden*", "*süzme çamurdan*", "*bulaşan-yapışan* (lazib) *bir çamur*"dan, "*kara balçık*"tan, "*kan pıhtısı*"ndan ya da bunlara benzer en adi şeylerden yarattığını, yeminler ederek bildirmektedir. Örneğin, Mü'minûn Suresi'nde şöyle yazılıdır:

> *"Andolsun ki, biz insanı çamur sülalesinden yarattık" (Mü'minûn Suresi, ayet 12).*

Hicr Suresi'nde, "*Andolsun ki, biz insanı, kuru çamurdan, kara ve değişken çamurdan yarattık...*" (Hicr Suresi, ayet 26-34; ayrıca bkz. Saffat Suresi, ayet 11-12; Târık Suresi, ayet 5-7; Rûm Suresi, ayet 20 vd...). Kur'an'dan anladığımıza göre, Tanrı, insanı öylesine aşağılık bir malzemeyle yaratmıştır ki, şeytanların başı olan iblis, kendisinin "*alevli ateş*" gibi asil ve üstün bir malzemeyle yaratıldığını öne sürerek, Âdem'e secde etmekten kaçınmış ve Tanrı'ya kafa tutarcasına şöyle demiştir:

> *"Ben ondan (insandan) daha üstünüm. Çünkü beni ateşten yarattın, onuysa çamurdan yarattın" (Araf Suresi, ayet 12).*

> *"(Ben), senin kuru bir çamurdan, şekillenmiş kara balçıktan yarattığın bir insana secde edecek değilim elbette!.." (Hicr Suresi, ayet 33; olayla ilgili olarak ayrıca bkz. Hicr Suresi, ayet 26-34; Bakara Suresi, ayet 34; Araf Suresi, ayet 11; İsra Suresi, ayet 61; Taha Suresi, ayet 116; Sad Suresi, ayet 71-74).*

Bunun yanında bir de Tanrı'nın insanı hor ve aşağı görüp, küçümsediğini bildiren ayetler var Kur'an'da[1]. Bu aşağılamalar, insanın, nankör, güçsüz, ivecen,

---

[1] Her ne kadar Kur'an'da, "*İnsanoğullarını şerefli kıldık... onurlandırdık, yarattıklarımızın pek çoğundan üstün kıldık*" (İsra Suresi, ayet 70) şeklinde hükümler varsa da, bunlar, Kur'an bo-

cimri, tartışmacı ya da benzeri nitelikteki yönleriyle ilgilidir! Örneğin, Tanrı'nın, yeminler ederek şöyle konuştuğu yazılıdır: "...*Andolsun ki, insan, pek ve açık bir nankördür.*" "*Kahrolası insan ne de nankördür...*" (Zuhruf Suresi, ayet 15; Abese Suresi, ayet 17-23; İsra Suresi, ayet 67). Bu doğrultuda olmak üzere, Tanrı'nın, "*İnsan, kuşkusuz, tutkusuna düşkün, dayanıksız yaratıldı...*" (Mearic Suresi, ayet 19-21) ya da "...*İnsan güçsüz yaratılmıştır...*" (Nisa Suresi, ayet 28) ya da "...*İnsan ivecen (aceleci) yaratılmıştır...*" (Enbiya Suresi, ayet 37) ya da "...*Zaten insan pek cimridir...*" (İsra Suresi, ayet 100) ya da "...*İnsanın en çok yaptığı şey, tartışmadır...*" (Kehf Suresi, ayet 54-56) şeklinde konuştuğunu belirleyen (ve daha nice benzer) ayetler vardır.

Her ne kadar Kur'an'da, "*Biz insanoğullarını... yarattıklarımızın çoğundan üstün kıldık...*" (İsra Suresi, ayet 70) ya da "...*insanı... şekillendirip ruhundan üfleyen Allah'tır...*" (Secde Suresi, ayet 7-9; Hicr Suresi, ayet 28-29) şeklinde ve sanki insanı yüceltirmiş gibi görünen hükümler varsa da, bunlar, insanın kulluktan ileri bir yeri bulunmadığını, kendi aklıyla gerçeklere erişme olasılığına sahip olmadığını, tam bir "teslimiyet" içerisinde "*Tanrı ve peygamber*" buyruklarını yerine getirmekle görevli kılındığını öngören, köleliği-cariyeliği bile Tanrısal kuruluş bilen hükümler yanında geçersiz kalır. Ve yine her ne kadar Kur'an'da, "*Kim iyi bir iş görmüşse faydası kendisinedir ve kim kötülükte bulunursa zararı kendisinedir...*" (Fussilet Suresi, ayet 46) ya da "*Kim doğru yolu bulmuşsa ancak kendisi için bulmuştur ve kim sapmışsa kendisi sapmıştır...*" (İsra Suresi, ayet 15) şeklinde hükümler varsa da, bunları insanın fikirsel özgürlüğüne destek yapmak mümkün değildir. Çünkü Kur'an'a göre insan, kendi aklıyla bilgiye sahip olamaz, doğru yolu bulamaz. Akıl denen şey, "*özgür*" şekilde iş görsün diye verilmemiştir insana; akıl, Tanrı (ve "peygamber") buyruklarını öğrenmek ve bunlara uymak için verilmiştir. Ve aklın bu buyruklara boyun eğmesi de Tanrı'nın istek ve keyfine tabidir. Çünkü Kur'an'da, "...*Allah dilemedikçe siz dileyemezsiniz...*" (Tekvir Suresi, ayet 29) ya da "*Sizler, ancak Rabbinizin dilemesi, izin vermesi sayesinde (bir şeyi) dileyebilirsiniz. Şüphesiz Allah her şeyi bilendir...*" (İn-

---

yunca insanı kulluktan ileri bir değere layık görmeyen, özgürlükten yoksun eden nice hükümler yanında geçersiz kalır. Konuya ileride ayrıca değineceğiz.

san Suresi, ayet 30) şeklinde hükümler vardır. Daha başka bir deyimle, kişi, kendi aklı ve özgür iradesiyle kendi davranışlarını ayarlayamaz; her şeyiyle Tanrı iradesine bağlıdır. Örneğin, "*doğru yol*"dan sapıp sapmamak, "*müşrik*" (putperest) ya da "*Müslüman*" olup olmamak, kişinin kendisine kalmış bir şey değildir; yani özgür irade işi değildir. Çünkü Kur'an'da, "*Allah kimi dilerse onu saptırır, kimi dilerse onu doğru yola sokar*" (Enam Suresi, ayet 35, 39) şeklinde sayısız denecek kadar çok ayet vardır. Yine Kur'an'da, puta tapmanın Tanrı dileğine bağlı bir şey olduğu bildirilmekte: "*Allah dileseydi puta tapmazlardı...*" (Enam Suresi, ayet 107). Bunun gibi "*Müslüman*" ya da "*kâfir*" olmanın da, kişinin özgür iradesiyle ilgisi yoktur. Çünkü Kur'an'a, göre, Tanrı, dilediğinin kalbini açıp onu Müslüman yapmakta ve dilediğinin kalbini kapatıp kâfir kılmakta. Ve üstelik kâfir kıldıklarını da cehenneme atmakta (örneğin, Enam Suresi, ayet 125). O kadar ki, Kur'an'da, yazılanlara göre, Muhammed bile, kendi iradesiyle değil, ancak Tanrı'nın isteğiyle doğru yolu bulmuştur. Örneğin, İsra Suresi'nde şöyle yazılıdır: "*(Ey Muhammed!) Seni pekiştirmemiş olsaydık... az da olsa onlara (müşriklere) meyledecektin...*" (İsra Suresi, ayet 74). Pek güzel, ama eğer insanları doğru yola sokan ya da "*müşrik*"-"*kâfir*" kılan Tanrı ise, doğru yola soktuğunu cennete alması, " müşrik"-"kâfir" kıldığını cehenneme atması akla yatkın düşer mi? Tanrı'nın yüceliği, adaleti fikriyle bağdaşır mı? İlerideki sayfalarda bu sorunları daha etraflıca ele alacağız. Fakat şimdilik söylemek istediğimiz şudur ki, İslamcılar, insanın yetersizliğini vurgulayan bu verilere dayanarak, "*Halk Kur'an'ı okumamalıdır, halka gereken şey, öncelikle ilmihal kitaplarıdır*" şeklinde konuşurlar[2]. "*İlmihal*" (ilm-i hal) dedikleri şey, "*ehil*" ve "*yeterli*" sayılan kişiler (daha doğrusu din adamları) tarafından, din kurallarını öğretmek için yazılmış şeylerdir. Kur'an'ın Türkçe'ye çevrilmesine taraftar görünerek "reformcu" geçinenler bile, ibadetin Türkçe olarak değil, Arapça aslına göre yapılmasında ısrarlıdırlar. Ve her halükarda, ister kökten dinci, isterse "reformcu" olsunlar, hepsi de Kur'an'ı

---

[2] Ünlü yorumcu Elmalılı Hamdı Yazır'ın *Hak Dini. Kur'an Dili* (Bedir Yayınevi. İstanbul 1993) adlı sekiz ciltlik yapıtının takdimini yapan bir molla aynen şöyle diyor: "*...Bir de Ilımanımızın reformcuları. 'Her Müslümana bir Kur'an tercümesi ve tefsiri gerekir. Ta ki dinini kaynağından öğrensin. Allah'ın kitabım bilsin' şeklinde propaganda yapmaktadırlar ki, bu metot son derece tehlikeli ve verimsizdir. Halka gereken öncelikle ilmihal kitaplarıdır. Ehil olmayan, yeteri kadar birikime, bilgiye ve gerekli icazete sahip bulunmayan Müslüman, meal, tercüme ve tefsir okuyarak İslam'ı öğrenemez.*"

aklın önüne geçirip rehber edinmek konusunda hemfikirdirler. Yine tekrarlayalım ki, bu ortak fikir onlara, halk yığınları üzerinde egemenlik ve saltanat kurmak bakımından temel taşı işini görür. Sırtlarını Kur'an'a (ve İslam'ın diğer kaynaklarına) dayamış olarak halkı, diledikleri gibi yoğururlar, her söylediklerine inandırırlar.

Tanrı sözleri olduğunu söyledikleri Kur'an'dan ayetler vererek, göklerin, yerin ve insanların yaratılışından, gelmiş geçmiş "*peygamber*'lerin yaşamlarından, bu "peygamber'lerin kendi kavimleriyle olan savaşımlarından, ölüm olayından, ölümden sonra kıyamette olacaklardan, amel defterlerinin sağdan ya da soldan dağıtılmasından, cennete alınanların türlü güzellikler, nimetler ve ellerinde içki dolu kadehlerle, güzel kızlarla birlikte yaşayacaklarından, cehenneme atılanların ise yakıcı ateşte kavrulacaklarından, bu arada Allah korkusundan, İslam'ın en son ve en mükemmel bir hoşgörü dini olduğundan, dinde zorlama olmadığından, ana babaya karşı iyi tutum ve saygıdan, kadının erkek üzerindeki hakkından, yakınlara ve yoksullara iyilikte bulunmaktan, "*şerrin*" karşıtı olan "*hayr*"dan, faiz almanın kötü olduğundan, günahların bağışlanmasından, haram ve helal durumlardan, insanın sorumluluğundan ve bağımsızlığından, saymakla bitmeyecek kadar çok konulardan söz ederler. İslamcı zihniyetin yerleştirdiği bu tür veriler nedeniyle, bizler, "kutsal" olarak tanımlanan Kur'an'ı, her şeyi açıklayan, her türlü ilmin, her "mesel"in, faziletin, ahlakiliğin tek kaynağı olan bir kitap sanırız.

Ancak, eleştirel akıl yoluyla Kur'an'ı okumaya ve incelemeye başladığımız an iş değişir; zira Kur'an'ın daha ilk satırlarından itibaren, karşımıza şaşkınlık verici ve aklı karıştırıcı şeyler dikiliverir. Kur'an olmayarak konduğu söylenen hükümler ise -ki hadis ve sünnet hükümleri bu kategoriye girer-, daha da şaşırtıcıdır. Bundan dolayıdır ki, kendilerini "*aydın din adamı*" sayan mollalarımızdan bir kısmı, hani sanki "*hadis*" diye bir kaynak pek yokmuş gibi, İslam'ın Kur'an'dan ibaret bulunduğu, başkaca dayanak aranmaması gerektiği kanısını yerleştirmeye çalışırlar. Oysa Muhammed'in yaşamını incelemeden, "*hadis*" ve "*sünnet*" şeklinde bıraktığı hükümleri bilmeden, Kur'an'ı anlamak mümkün değildir. Fakat bir an için İslamcıların Kur'an'dan başka kaynak olmadığına dair öne sürdükleri

iddialar geçerli olsa bile, bu iddialar yine de onlara herhangi bir yarar sağlayamaz. Çünkü "*emsalsiz*" nitelikte olduğu ve "*bir eşi insanlar ve cinler tarafından asla ortaya koyulamayacağı*" söylenen Kur'an'ı okurken, bu kitabın söylenenlere denk düşmeyip, gerek biçim, gerekse içerik bakımından metotsuzluklarla, çelişme niteliğindeki tutarsızlıklarla, birbirini tersleyen aykırılıklarla, vahiy uğruna aklı dışlamalarla, bilimselliğe meydan okumalarla, gereksiz tekrarlamalarla, batıl inançlara ve hurafelere yer veren kıssalarla (masallarla), her türlü beşeri gelişmeyi engelleyici yasaklarla, İslam'dan başka din ve inançta olanları aşağılamalarla, dolayısıyla tüm insanlar arası sevgi ve kardeşlik fikrine, "hoşgörü" denen şeye yabancılıklarla dolu olduğunu görmekle derin bir hayal kırıklığına uğrarız. Surelerin ve ayetlerin sıralanışında tam bir düzensizlik ve keşmekeşlik egemendir: sure ve ayetler ne alfabetik bir sıraya, ne iniş (nüzul) sırasına, ne de konu esasına göre düzenlenmiştir; hangi surenin ve hangi ayetin önce ya da sonra indiğinin kesin olarak bilinmesi şöyle dursun, önce indiği söylenen sureler ve ayetler kitabın sonlarında, sonradan indiği söylenenler ise, kitabın başlarından yer almıştır. Örneğin, ilk indiği söylenen Alak Suresi, Kur'an'da 96. sure olarak yer almıştır; buna karşılık 96. sure olarak indiği kabul edilen Rad Suresi, Kur'an'ın 13. sırasına konmuştur. Kur'an'ın en başında yer alan Fatiha Suresi, Tanrı tarafından beşinci sure olarak gönderildiği söylenen bir suredir. Onu izleyen ve ikinci sırada yer alan Bakara Suresi, 87. sure olmak üzere inmiş kabul edilir. Kur'an'da bulunan 114 sureden her birinin iniş sırası ve Kur'an'da sıraları hep bu düzensizliktedir. Ayetler bakımından da aynı karışıklık söz konusudur. Şeriatçılar bu düzensizliği "*takdim-tehir*" konusu yaparak göz ardı etmeye çalışırlarsa da, muhtemelen söylediklerinin ne kerte sakıncalı sonuç yaratabileceğinden habersizdirler. Bu konuları ilerideki sayfalarda daha geniş olarak göreceğiz.

Öte yandan, çeşitli surelerde yer alan hikâye ve masallar, bölük pörçük şekilde ve çoğu zaman tersyüz edilmiş olarak anlatılmış olup, bunlar hakkında doğru dürüst bir fikir edinme olasılığı yok kılınmıştır. Sureler ve ayetler arasında tutarsızlık, aykırılık, çelişki, eğrilik olmadığını bildiren ayetlerin hemen yanında, aykırılıklarla, tutarsızlıklarla ve çelişkilerle dolu hükümler yer almıştır; hem de

öylesine ki, bazen üç dört satırlık bir ayetin kendi satırları içerisinde çelişki yatar. Nice örnekten biri olarak Enam Suresi'nin şu ayetini okuyalım:

> *"Allah kimi doğru yola iletmek isterse, onun kalbini İslam'a açar, kimi de saptırmak isterse... kalbini dar ve sıkıntılı kılar. Allah inanmayanları küfür bataklığında bırakır" (Enam Suresi, ayet 125).*

Dikkat edileceği gibi burada Tanrı, dilediğini "Müslüman" ve dilediğini "kâfir" yapıyor. Kâfir yaptıklarını cezalandırıyor! Hiç Tanrı kişileri hem kâfir yapar hem de kâfirdirler diye cezalandırır mı? Yine bunun gibi hoşgörü kaynağı olduğunu söyleyen ve örneğin "Dinde zorlama olmaz…" (Bakara Suresi, ayet 256) şeklinde hükümler sevk eden Kur'an, insanları İslam'a zorlamak için ölüm saçan buyrukları kapsamakta. Örneğin, "*Müşrikleri (puta tapanları) bulduğunuz, yerde öldürün*!" (Tevbe Suresi, ayet 5; Nisa Suresi, ayet 89 vd...) diye emrediyor. Ya da Kitaplılara (Yahudilere, Hıristiyanlara vd...) karşı savaş açılmasını, İslam'ı kabul etmelerine ya da "küçülerek" gelip kendi elleriyle cizye (kafa parası) vermelerine kadar savaşa devam edilmesini istiyor (Tevbe Suresi, ayet 29). Yine bunun gibi, "*hoşgörü*" ilkesine dayalı olduğu söylenen Kur'an, İslam'dan başka din ve inanç tanımadığını vurgulayan hükümlerle doludur. Nice örnekten biri olmak üzere Nisa Suresi'nin şu ayetini okuyalım: "*Tanrı katında din, kuşkusuz, yalnızca İslam'dır...*" (Al-i İmran Suresi, ayet 19). Aynı surenin 85. ayeti şöyledir: "*...İslam'dan başka dinlere rağbet edenler tam bir sapıklık ve ziyan içindedirler...*" (Al-i İmran Suresi, ayet 85). Yine bunun gibi ana baba, kardeş ve yakınlar arasında iyi tutum göstermeyi öngören ve örneğin, "*Onları esirgeyerek alçakgönüllülükle üzerlerine kanat ger ve 'Rabbim! Küçüklüğümde onlar beni nasıl yetiştirmişlerse, şimdi de sen onlara (öyle) rahmet et' diyerek dua et*" (İsra Suresi, ayet 24) şeklinde ayetler sevk eden Kur'an, İslam'dan başka bir inanca yönelik ana baba ya da kardeş gibi yakınlara karşı düşmanlık saçar; örneğin, "*Ey inananlar! Babalarınızı, kardeşlerinizi, (eğer) küfrü imana tercih ediyorlarsa dost edinmeyin*" (Tevbe Suresi, ayet 23) ya da "*...Akraba bile olsalar, müşrikler için mağfiret dilemek Peygamber'e ve müminlere yakışmaz*" (Tevbe Suresi, ayet 113) der. Bilindiği gibi, Muhammed, bu tür hükümlere dayanarak, müşrik olarak öldü diye, kendi öz anası için Tanrı'dan mağfiret dilememiş, "*Tanrı bana anam için*

mağfiret dileme izni vermedi" demiştir; müşrik olarak ölen babasının cehennemi boyladığını söylemekten de geri kalmamıştır.

Yine bunun gibi Kur'an, düşmana karşı dostluk beslenmesini istermiş gibi görünen hükümlere yer vermekle beraber (Mümtehine Suresi, ayet 7-9), düşman ile dost olmayı yasaklayan hükümlere de yer verir (Mümtehine Suresi, ayet 1). Her ne kadar İslamcılar, bu hükümler arasındaki çelişkiyi, bunlardan birinin diğerini ortadan kaldırdığını öne sürerek giderdiklerini sanırlarsa da, yanlıştır; çünkü, çelişkiler, Muhammed'in günlük siyasetinden doğma nedenlere dayalı olarak ortaya çıkmış olup, pek çoğu yan yana ve aynı zamanda geçerli olmak üzere iş görürler; üstelik olumlu görünen hükümler, olumsuz nitelikteki hükümler tarafından kaldırılmıştır. Örneğin, Bakara Süresindeki, "*Dinde zorlama olmaz*" (Bakara Suresi, ayet 256), hükmüyle, Tevbe Suresi'nde müşrikleri İslam'a zorlamak amacıyla yer alan, "*Müşrikleri bulduğunuz, yerde öldürün...*" (Tevbe Suresi, ayet 5) şeklindeki hüküm, çelişme halinde bulunan hükümlerdendir. Bu hükümlerden birincisi, yani "*Dinde zorlama olmaz.*" hükmü, Muhammed'in henüz güçlü durumda olmadığı, zorlama yollarına başvuracak yeterliliğe sahip bulunmadığı zamanlarda ve günlük siyasetinin gereği olmak üzere konmuştur. Bu ayeti içeren Bakara Suresi, her ne kadar Kur'an'ın ikinci sırasında yer almakla beraber, 87. sure olarak inmiş bir suredir. Buna karşılık "*Müşrikleri bulduğunuz yerde öldürün*" şeklindeki ayet, Tevbe Suresi'ndedir. Tevbe Suresi ise, hem Kur'an'daki sıra itibariyle -ki 9. suredir- hem de nüzul (iniş) sırasına göre -ki 113. sure olarak inmiştir- Bakara Suresi'nden daha sonraki bir tarihe rastlar. Bu ayeti Muhammed, güçlendiği ve İslam'ı kılıçla yerleştirmeye başladığı dönemde koymuştur. Bir hüküm, ancak kendisinden önceki bir hükmü yok edebileceğine göre, Bakara Suresi'ndeki "*Dinde zorlama olmaz.*" şeklindeki ayetin, Tevbe Suresi'ndeki "*Müşrikleri bulduğunuz yerde öldürün*" şeklindeki ayetle ortadan kalkmış olması gerekir. Oysa bunu kabul etmek İslamcılara güç gelir; bu nedenle her iki hükmü geçerliymiş gibi göstermek için, şeytanın bile kolay kolay bulamayacağı yalanlarla çözüm yollarını ararlar. Onların yalanlarıyla başa çıkmanın tek yolu, Kur'an'ı akılcı yoldan eleştirmektir. Aklı şaşırtıcı ve bilimselliğe aykırı daha nice

Kur'an verilerini ilerideki sayfalarda, örnekler vermek ve bu arada yorumcuların ve İslam bilginlerinin görüşlerini sergilemek şeklinde inceleyeceğiz.

Fikirsel gelişmenin yazıtı olarak kabul edilen Latince bir deyim var: "*Timeo hominem unius Libri*" (**tek kitap okuyandan kork**!). Bu deyim, tek kitaba bağlı kalmanın, bağnazlığa, bilgisizliğe ve hoşgörüsüzlüğe sürüklenmek demek olduğunu anlatıyor. Denilebilir ki, Batı dünyasını, "*Karanlık Çağ*"dan çıkarıp, aydınlıklara kavuşturan şey, tek kitabın ege-menliğinden kurtulmuşluktur. Bu tek kitap, vahiylerden oluştuğu öne sürülen "*Kitabı Mukaddes*"tir (*Tevrat* ve *İncil*). Kitabı Mukaddes[3], gerçeklere ulaşabilmenin tek yolu olarak kabul edilir, insan beyni buna göre şekillendirilirdi. Ve işte Batı, 17. ve 18. yüzyılda, "*vahiy*"in, yani "*tek kitab*"ın rehberliği yerine, "*aklın rehberliğine*" yer veren "*akılcılık*" çabalarıyla geriliklerden sıyrılıp, uygarlık aşaması yapabilmiştir. Akıl çağının mimarlarına göre "*insan*" denen varlık, yaratıcı nitelikte bir akıl gücüne sahiptir ve eğer aklın özgürlüğünü yok eden engeller önlenecek olursa, sınırsız gelişmelere ulaşabilir.

Ne yazık ki, şeriat ülkeleri bu gerçeği öğrenememiş ve bu nedenle "karanlık çağ" zihniyetini bugün de terk edememiş olarak, gerilikler, bilgisizlikler ve sefaletler içinde sürünmekte, uygar ülkelere el açıp dilenmektedirler. Atatürk sayesinde akılcılığa yönelip, diğer bütün şeriat ülkelerini fersah fersah geride bırakan Türkiye'de bile, bugün hala "tek kitap" özlemini sürdürenler, hala "*gerçeklere akıl yoluyla gidilmez, şeriat yoluyla gidilir*" diyenler, hala vahyin akla üstünlüğünü benimseyenler var. Bunlar, her vesileyle bu görüşlerini ortaya koymaktan geri kalmazlar. Örneğin, "*Son zamanlarda vahyin yerine aklı koymaya çalışanlar var...*" diyerek, akılcılığı savunanları "*akılsızlar*" tanımına sokmaya çalışırlar.[4] Sokarken de vahyin yerine aklı koymanın "*son zamanlara*" özgü bir iş olmayıp, en azından 2500 yıllık fikirsel gelişmenin başlangıcı bulunduğunu bilmezlik bir yana, bir de bu süre boyunca "*vahiy*" niteliğindeki şeyleri bir kenara itip akıl yor-

---

[3] "*Kitabı Mukaddes*" deyimi Ahd-i Atik (Eski Ahit) ile Ahd-i Cedid (Yeni Ahit) adını taşıyan kitapları kapsayan bir deyimdir. Birincisi, Tanrı'nın Musa'ya verdiği söylenen Tevrat'ı, ikincisi de İsa'ya verdiği söylenen İncil'i içerir.

[4] Diyanet işleri Başkanı'nın bu doğrultudaki sözleri için bkz. Cumhuriyet gazetesi, 21 Nisan 1998.

damıyla fikirsel gelişme uygarlığını yaratmış olan bütün düşünürleri, bir gecenin sabahında, "*akılsızlar*" sepetine alıvermişlerdir. Ancak, bunu yaparken de, "*vahiy*" denen şeyin, başlangıçta "*gerçekteki olayların önceden idrak edildiği rüyalardan ibaret*" bulunduğu görüşünü yansıtan İslam yazarlarının yapıtlarını (*örneğin, İbn İshak'ın İbn Hişam tarafından tadil edilen Siyar'ını, İbn-i Sa'd'ın Tabakat'ını, Taberi'nin Tefsir'ini*), göz ardı etmek bir yana, Azud al-Din al-İci'nin *Kitab al-Mavakıf* adlı kitabında (ve bu kitapla ilgili olarak al-Curcani'nin yorumlarında), "*herkesin uykudayken gördüklerini peygamberlerin uyanıkken gördüklerine*" dair girişilen tartışmalara da yabancı kalmış gibidirler. Bu tartışmaları burada tekrar ele almak yarar sağlamaz. Yarar sağlayacak olan şey aklı savunmanın "akılsızlık" olduğunu söyleyen şeriatçılarımızı, "vahiy"dir diyerek insanlarımıza öğrettikleri "*şeriat*" verileriyle karşı karşıya getirmektir. Bu yapılacak olunursa şeriatçıları toplum için tehlike olmaktan çıkarmak kolaylaşır. Zira "vahiy"dir diye benimsetmeye çalıştıkları verilerin akla ve mantığa ters olduğunun anlaşılması halinde, kendilerini "*Samson ve Dalila*" hikâyesinin kahramanı "*Samson*" gibi, saçları kesilmiş (yani güçsüz) durumda (ve sonunda onun uğradığı akıbete uğramış) bulacaklardır.

Şunu eklemek gerekir ki, şeriatçılar, sadece genel kültürden, sadece akılcı düşünceden, sadece müspet ilimden değil, aynı zamanda içeriğini bilir göründükleri İslam şeriatından da ya habersizdirler ya da haberli olsalar da, işlerine geldiği zaman, habersizmiş gibi görünürler. Bundan dolayıdır ki, İslam kaynaklarından naklen sergilediğiniz şeyleri de çoğu zaman "*İslam'da böyle şey yok, uyduruyorsun*" deyip size küfürlerle saldırırlar. Bu küfürler, onların ilkelliklerinin, kültürsüzlüklerinin ve her alandaki bilgisizliklerinin kesin kanıtıdır. Fikre karşı akılcı yoldan karşılık vermekten aciz bulundukları için, selameti küfür ve hakaret etmekte bulurlar. Şeriatın aklı dışlayan yönlerini yüzlerine vurduğunuz her defasında yaptıkları budur. Sayısız kez muhatap kaldığım bu tür saldırganlıklar bana şu gerçeği öğretmiştir ki, şeriatçıyı tehlike olmaktan çıkarmanın en etkili yollarından biri, şeriatın, akla, vicdana ve ahlaka aykırılıklarını sergilemektir. Bu usul onları, cevap veremez durumda kılmaya yetecektir. İlginç nice örneklerden birini hikâye edeyim:

Bir süre önce internette U… adı ile yazan mollalarımızdan biri, şeriatta mevcut olmadığını iddia ettiği bir hükmü, varmış gibi gösterdiğimi öne sürerek, "*Yalanından utan (İlhan Arsel) bu (yaptığın) sahtekârlıktır*" diye bana saldırmaktaydı. Saldırırken de kitap ve makale şeklinde yayımladığım fikirlerimi, görüşlerimi internete aktaran kişileri de -ki aralarında M… adında aydın bir genç vardı- hakaret alanına alıp, "*Gelin M…'in bu tapınağının yeni ilahının fıkralarına bir göz atalım*" diye caka satmaktaydı. Fakat, bunu yaparken, kendi bilgisizliğini ve yalanını ortaya koyduğunun ve hakkımda sarf ettiği aşağılık sözleri, kendi ağzıyla kendisine yöneltmiş olduğunun farkında değildi. Şu bakımdan ki "*Şeriatta böyle şey yoktur*" dediği hüküm, *güneşin kızgın olduğu zamanlarda öğle namazının serinliğe bırakılmasıyla* ilgili olarak Muhammed'in söylediği şu sözleri kapsamaktaydı: "*…'Sıcak şiddetlendiği vakitte salat (-i Zuhru) serinliğe bırakınız. Zira sıcağın şiddeti cehennemin kaynamasındandır'…*" Görüldüğü gibi insanlarımıza öğretilen bu şeriat hükmü, yaz sıcaklarının şiddetinin, cehennemin kaynatılmasından doğduğunu ve bu vakitlerde namazın serinliğe bırakılması gerektiğini anlatmaktadır. Ve işte bana saldıran bu molla U… efendi, İslam'da böyle bir şey olmadığını öne sürerek şöyle böbürlenmekteydi:

"*Bu hangi ayet ve hadiste var? Epey araştırdım, bulamadım… Hayır, işin ilginç yanı, ilmen fakir de değiliz. Bizim buradaki dijital sistemde toplam 780 gigabyte olarak beş binin üzerinde kitap var hafızada. 30 saniyede 300 kitabı baştan sona okuyor. Böyle bir şey çıkmadı ki! Eğer burada çıkmazsa, o yoktur. Fakat hani dedik ki, gel biz, bizim Altınbaşlara da bir soralım. Ekibimizin içindeki iki arkadaşımız Mısır'da El Ezher Yüksek Şeriat ilimleri Akademisi'nden mezun. 'Hiç duymadık' dediler. Eh bu kadar araştırmadan sonra (İlhan Arsel'e), 'Yalanından utan, bu sahtekârlıktır' diyebiliriz.*"

Evet, böyle diyordu şeriatçı efendi: "780 baytlık dijital" sisteminde böyle bir şey olmadığını ya da Altınbaş'ların ya da El Ezher'den mezun olmuş arkadaşlarının böyle bir şey duymadıklarını iddia ederek, veryansın saldırmaktaydı bana! Bütün bunları yapacağına, burnunun ucunda duran İslam kaynaklarına (örneğin, Diyanet Yayınları'na) göz atsaydı, kuşkusuz gülünç ve zavallı durumlara

düşmezdi. Çünkü "İslam'da böyle bir şey yok" dediği, yukarıdaki sözler, Muhammed'in sözleri olarak, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Sahih-i Buhari *Muhtasarı Tecrid-i Sarih Tercemesi ve Şerhi* adlı yayınlarının ikinci cildinin 476. ve 477. sayfalarında, 321 sayılı hadis şeklinde yer almıştır. Bu hadis hükmüne göre, Muhammed aynen şöyle diyor:

> *"Sıcak şiddetlendiği vakitte salat(ı-Zuhru) serinliğe bırakınız. Zira sıcağın şiddeti Cehennemin kaynamasındandır. Nar(-ı Cehennem) Rabbine arz-ı şekva etti: 'Ya Rab, beni ben yiyorum (izin ver)' dedi. Allahu Teâla da iki defa nefes almasına izin verdi. Nefesin biri kışın, diğeri yazın. En çok maruz olduğumuz sıcak ile sizi en ziyade üşüten zemherir (işte budur)".*[5]

Görülüyor ki Muhammed'in söylemesine göre, mevsimlerin sıcak ya da soğuk oluşlarının nedeni, cehennemin kaynamasından ve nefes almasındandır; cehennemin kaynaması, şiddetli sıcaklara neden olmaktadır. Öte yandan fazla kaynamaktan dolayı cehennem kendi kendisini yemeye başlar ve Tanrı'ya şikâyette bulunur: "*Ya Rab*" der, "*beni ben yiyorum*!" Ve cehennemin bu şikâyeti üzerine Tanrı ona, iki kez nefes alması için izin verir ki, bu da sıcak ve soğuk mevsimleri oluşturur!

Ve işte din adamlarımız, Diyanet Yayınları'nda yer alan şeriat hükümlerine göre kış ve yaz aylarının oluşumunu, müspet ilim verilerini askıya alan bu tür hükümlerle insanlarımıza öğretirler. Şeriat kaynaklarında buna benzer hükümlerin sayısı, sınırsız denebilecek kadar çoktur; sırf fikir edinmek için, cehennemin kaynamasıyla ilgili bu yukarıdaki şeriat hükmünü pekiştiren bir örnek daha vereyim:

Muhammed'in söylemesine göre cehennem, cuma gününden başka her gün parlatılmaktadır. Ve parlatıldığı sırada, güneş zeval vaktinde bulunmuş olur.[6] Ve işte güneş zeval vaktindeyken yeryüzünün sıcak oluşunun nedeni cehennemin parlatılmakta oluşudur. Ve cehennem, cuma gününden başka her gün o saatte parlatıldığı için güneş zeval vaktindeyken namaz kılınması yasaklanmıştır. Fakat

---

5 Buhari'nin Ebu Hüreyre'den rivayeti için bkz. Sahih-i Buhari Muhtasarı Tecrid-i Sarih Tercemesi ve Şerhi.... Hadis No. 321, c.2. s.476-477.

6 Bilindiği gibi "zeval vakti", güneşin başucunda bulunma zamanıdır.

cehennem sadece cuma günü parlatılmadığı içindir ki, cuma günü, güneş zeval vaktindeyken namaz kılınması gerekir.[7]

Öte yandan Kur'an'da, cehennemin Tanrı'yla sık sık konuştuğu ve Tanrı'nın sorularını cevaplandırdığı yazılıdır. Örneğin, Kur'an'da (Kaf Suresi'nde), günahkârlar ateşe atıldıkça, Tanrı'nın cehenneme "*Doldun mu?*" diye sorduğu, cehennemin de bu soruya, "(*Hayır dolmadım*) *Daha var mı?*" diye cevap verdiği anlatılmıştır (Kaf Suresi, ayet 30). Anlaşılan, cehennem insanları yemekten pek hoşlanıyor olmalı ki, bir türlü doyamamaktadır.

Halkın çoğunluğuna ve saf insanlarımıza öğretilen sayısız denecek kadar çok olan bu tür verilerin, aklı başında kişiler tarafından eleştiri konusu yapılabileceğini düşünen şeriatçılar, minareyi çalan kılıfını hazırlar misali, kendi akli seviyelerine uygun kurnazlıkta yanıtlama yollarını bulmuşlardır. Bir kısmı "*İslam şeriatında böyle şey yoktur*" deyip işin içinden çıkarlar. Bir kısmı ise, yeryüzündeki sıcaklığın, cehennemin kaynaması yüzünden olmasının ya da cehennemin şikâyette bulunup nefes almasının "*kinaye ve mecaz*" kabilinden şeyler olabileceğini belirtirler. Fakat bu söylediklerine kendileri de pek inanmadıkları için, "*Maahaza bunların hakikat olmasına da hiçbir mani-i akli yoktur*" demekten kendilerini alamazlar. Yani cehennemin yukarıdaki şekilde konuşup Tanrı'yla sohbet etmesinin, ona şikâyette bulunmasının pekala mümkün olduğunu anlatırlar ve insandan başka "*mevcudatın*" konuşabileceğini, "*fikir ederek düşünebileceğini*", yani "*natık ve müdrik*" olmalarının mümkün bulunduğunu söylerler.[8]

Ve işte şeriatın, aklı gerçekten çılgına çeviren bütün bu (ve nice benzeri) verileri, başta Diyanet İşleri Başkanlığı'nın "*üstatları*" ve ilahiyat fakültelerinin "*profesör*" ya da "*doçent*" unvanlı uzmanları olmak üzere, tüm şeriatçılarımıza göre "*ilim*" denen şeyin ta kendisidir! Ne demeli? Bu tür bir ilmin, bu tür bir mantığın, bana "*Yalanından utan*" diye saldıran U... tipi zavallı şeriatçıları yarattığına şaşılır mı? Fakat her ne olursa olsun ibret verici konu şudur ki, yukarıdaki yazının internette yayımlanmasından sonra, U... denen şeriatçı efendi ortalıklar-

---

7 İmam Gazali. Kimyaül's-Saadet. İstanbul, 1979, s.107.
8 Sahih-i..., Diyanet Yayınları, c.2. s.478. 24

dan kayboldu, yazı yazmaz oldu. Yukarıdaki konularda onun susmuşluğunu gideren kimse de çıkmadı.

Demek istediğim şudur ki, şeriatın insan aklını durduran ve dumura uğratan verilerini ortaya sermekle, şeriatçıyı kendi alanında da susturmak ve tehlike olmaktan çıkarmak mümkündür. Yeter ki, aydınlarımız, biraz olsun şeriatın içyüzünü incelemiş ve öğrenmiş olsunlar.

Bütün bunlar bir yana, bir de şu var ki, Türkiye Cumhuriyeti devleti, vahiylere göre değil, akılcı verilere dayalı olarak kurulmuş "laik" bir devlettir. Anayasası, kanunları ve tüzükleri, vahiylere yer vermek şöyle dursun, gerçeği söylemek gerekirse vahiylere karşıt akılcı hükümlere dayalıdır. Nice sayısız örnekten bir ikisini zikretmek gerekirse, Kur'an, müşriklerin (Tanrı'ya eş koşanların) öldürülmelerini emreder (örneğin bkz. Tevbe Suresi, ayet 5); oysa kanunlarımıza göre "*müşrik*" diye adam öldürmek, "*cinayet işlemek*" demektir. Yine bunun gibi Kur'an, İslam'dan başka bir dine yönelenleri "*sapık*" diye tanımlar (örneğin bkz. Al-i İmran Suresi, ayet 85) ve ehl-i kitab'a (Yahudilere ve Hıristiyanlara) karşı, İslam'ı kabul etmelerine ya da kendi elleriyle küçülerek "cizye" (kafa parası) ödemelerine kadar, savaş açılmasını emreder (Tevbe Suresi, ayet 29); "cizye"yi İslam'ı kabul etmemelerinin cezası olarak görür;[9] oysa bütün bunlar kanunlarımıza göre suç niteliğinde şeylerdir. Vahiylere göre kadınlar, "aklen ve dinen dûn" sayılıp, iki kadının tanıklığı bir erkeğin tanıklığına bedeldir; mirasta da kadın erkeğin yarı payına sahiptir (örneğin, Bakara Suresi, ayet 282; Nisa Suresi, ayet 11, 176); oysa kanunlarımız böyle bir zihniyeti redle, gerek şahitlik ve gerek miras konularında kadını erkeğe eşit kılmıştır. Yine bunun gibi, vahiylere göre erkeklerin dörde kadar kadınla evlenmeleri (ve ayrıca diledikleri sayıda cariye edinmeleri) olasıdır (Nisa Suresi, ayet 3); oysa böyle bir şey, kanunlarımıza göre cezai hükümlerle yasaklanmıştır.

Çağdaş devlet anlayışımızın temelini oluşturan şey, tek kitaba bağlı olarak vahiylere göre yaşamak değil, vahiyler yerine aklı koymaktır. Şeriatçıların artık

---

9 Tevbe Suresi'nin 29. ayetinin Diyanet Başkanlığı tarafından yapılan açıklaması için bkz. Sahih-i..., c.8. s.451.

şunu iyice bilmeleri gerekir ki, vahyi bırakıp akla sarılmak “akılsızlık” değil, aksine akıllılıktır ve aklı vahye teslim eden hiçbir toplum uygarlaşamaz, uygarlaşamamıştır, uygarlaşamayacaktır; çünkü, uygarlık denen şey, sürekli bir değişme ve gelişme demektir. Değişmekte olan bir dünyada, hiç değişmeyen vahiylerle değil, yaratıcılığın ve gelişmenin tek aracı olan akla özgürlük vermekle, akılcı düşünceyi egemen duruma getirmekle, din verilerini eleştirel akıl süzgecinden geçirmekle uygarca yaşanabilir.

BÖLÜM I:

GENEL GÖRÜŞLER

KUR'AN'IN "ELEŞTİRİLEMEZ", "TARTIŞMA KABUL ETMEZ", "İÇERİĞİ DEĞİŞTİRİLEMEZ", HİÇBİR ŞEKİLDE DEĞİŞMEZ BİR KİTAP OLARAK BENİMSENMESİ VE BUNDAN DOĞMA SAKINCALAR

"Hiç şüphesiz o (Kur'an), çok şerefli bir elçinin sözüdür...."

(Hakka Suresi, ayet 40)

"Rabbinin sözü, doğruluk ve adalet bakımından tamamlanmıştır. Onun sözlerini değiştirebilecek kimse yoktur. O, işitendir, bilendir."

(Enam Suresi, ayet 115.)

"...Bugün size dininizi ikmal ettim, üzerinize nimetimi tamamladım ve sizin için din olarak İslam'ı beğendim..."

(Maide Suresi, ayet 3.)

"Ey Muhammed! Allah'ın ayetleri üzerinde tartışanları görmez misin? Nasıl da döndürülüyorlar (onu tasdike yanaşmıyorlar)! Kitabı ve peygamberlerimize gönderdiklerimizi yalanlayanlar elbette bileceklerdir (ki), boyunlarında daimi halkalar ve zincirler olarak kaynar suya sürülür, sonra ateşte yakılırlar..."

(Mü'min Suresi, ayet 69-72.)

"...Bunun üzerine Allah, kuluna (Muhammed'e) vahyini bildirdi. (Gözleriyle) gördüğünü kalbi yalanlamadı. "Onun (Muhammed'in) gördükleri hakkında şimdi kendisi ile tartışacak mısınız?"

(Necm Suresi, ayet 10-12.)

"... '(Kur'an'ı) kendisi uydurdu'mu diyorlar. Hayır, onlar iman etmezler. Eğer doğru iseler onun benzeri bir söz getirsinler..."

(Tûr Suresi, ayet 33-34.)

"...Şimdi siz bu (Kur'an'a) mı şaşıyorsunuz? Gülüyorsunuz da ağlamıyorsunuz: Ve siz gaflet içinde oyalanmaktasınız!"

(Necm Suresi, ayet 59-61.)

“Ey inananlar! Yakınınızda bulunan inkârcılarla savaşın! Sizi kendilerine karşı sert bulsunlar. Bilin ki Allah, kendisine karşı gelmekten sakınanlarla beraberdir...”

(Tevbe Suresi, ayet 123-125.)

“O gün, her ümmet içinden ayetlerimizi yalan sayanlardan bir cemaat toplarız da onlar toplu olarak (hesap yerine) sevk edilirler. Nihayet (hesap yerine) geldikleri zaman Allah buyurur: ‘Siz benim ayetlerimi, ne olduğunu kavramadan yalan saydınız öyle mi? Değilse yaptığınız neydi? Yaptıkları haksızlıktan ötürü (azaba uğrayacaklarını bildiren) o söz gerçekleşmiştir; artık onlar konuşamazlar...’”

(Neml Suresi, ayet 83-85.)

“De ki, ‘İnsanlar ve cinler, birbirine yardımcı olarak, bu Kur’an’ın bir benzerini ortaya koymak için bir araya gelseler, andolsun ki, yine de benzerini ortaya koyamazlar’...”

(İsra Suresi, ayet; S; Bakara Suresi, ayet 23-24;
Yunus Suresi, ayet 37-39.)

“Biz kitapta hiçbir şeyi eksik bırakmadık...”

(Enam Suresi, ayet 38.)

“Elif, Lam, Ra. Bunlar, apaçık kitabın ayetleridir. Biz onu anlayasınız diye Arapça okunmak üzere gönderdik.”

(Yusuf Suresi, ayet 1-2.)

Thomas Paine, 1784 yılında yayımladığı, *The Age of Reason* (*Akıl Çağı*) adlı kitabında, Tevrat ile İncil’in eleştirisine girişirken, “*Tek bir Tanrı’ya inanıyorum... Yeryüzü yaşamı ötesindeki mutluluğa inanıyorum; insanlar arası eşitliğe (ve sevgiye) inanıyorum ve şuna da inanıyorum ki, dinsel görevler adil olmayı, (tüm insanlar arası sevgi duygusunu), hemcinslerimizi mutlu kılma çabalarını kapsar...*” diyerek sözlerine başlar. Hemen arkasından “kutsal” diye biline gelen kitapların Tanrı yapısı değil, insan yapısı şeyler olduğunu söyledikten sonra yaylım ateşine geçer. Örneğin, bu kitaplar hakkındaki görüşlerini sergilerken, her

şeyden önce belirttiği şudur: "*Ahd-i Atik'in (Tevrat'ın) müstehcen hikâyelerle, şeheviliklerle, gaddarlıklarla, intikamcılıklarla dolu sayfalarını okuduğumuzda, bu kitabın Tanrı sözleri olmaktan çok, şeytan sözleri olduğunu söylemenin daha uygun olduğunu anlarız.*" Fakat bunu da yeterli bulmaz ve ekler: "*...Bu kitap(ları) Tanrı kitabı olarak benimsemeyi Yaradan'a (Tanrı'ya) karşı saygısızlık sayarım.*"

Bugün hala uygar ülkelerin kitaplıklarında başköşeyi işgal eden bu kitabın yazarı için Napolyon Bonapart vaktiyle şöyle demiş: "*Yeryüzünün her bir kentine Thomas Paine'in saf altından yapılmış heykelinin dikilmesi gerekir.*"'

Şimdi geliniz iki yüz yıllık bir atlama yapalım ve çağdaş yazarlardan gelişigüzel birinin, örneğin Lloyd M. Graham'ın, 1979 tarihinde yayımladığı *Deceptions and Myths of the Bible*[1] (*İncil'in Aldatıcı ve Efsanevi Yönleri*) adlı kitabının daha ilk başlangıç sayfasında yer alan şu satırları okuyalım:

> "*... 'Kutsal Kitap' gerçekten kutsal mıdır? Gerçekten Tanrı'nın sözleri midir? (Hayır) İncil'de kutsal olan bir şey olmadığı gibi, bu kitap Tanrı sözleri de değildir. Bu kitap, Tanrı'dan esinlenmiş azizler tarafından değil, iktidara susamış (muhteris) papazlar tarafından yazılmıştır... İncil, Tanrı sözleri değil, putperestlik dönemine ait kaynaklardan aşırılmış (şeylerle dolu bir kitap'tır)...*[2]

Bu yukarıda belirttiğim örnekler, Batı dünyasının iki yüz yıllık bir tarih süreci içerisinde, dinsel eleştiri yoluyla aşama yapmasına vesile olan düşünce tarzı konusunda verilebilecek nice sayısız örneklerden sadece ikisidir. Kuşku edilemez ki, Batı uygarlığının fikirsel gelişmesini sağlayan şey, "kutsal" bilinen kitapların (örneğin, "*Tevrat*" ve "*İncil*"in) en insafsız denebilecek şekilde eleştirilebilmesi ve bu sayede aklın özgürlüğe erişebilmesidir. Çünkü, "*eleştiri*" dediğimiz şey, her türlü gelişmenin iksiridir. Eleştiriden yoksun kalan, tartışılamayan her şey, gerilikler içinde yok olmaya, yok olana dek kendisiyle ilgili her şeyi ilkellikler içinde tutmaya mahkûmdur. Bu oluşum, gökten indiği sanılan ve "kutsal" diye adlandı-

---

1 Batı'daki söyleniş tarzıyla "Bible" sözcüğü Eski Ahit -ki Yahudilerin Tevrat'ını kapsar- ile Yeni Ahit -ki Hıristiyanların İncil'ini kapsar- deyimlerini içine alan bir sözcüktür.

2 Lloyd M. Graham, *Deceptions and Myths of the Bible. Is the Holy Bible Holy? Is it the Word of God?* Bell Publishing Co., New York. 1979. s. 1, 5.

rılan kitaplar için de böyledir. Yahudilik, Hıristiyanlık ve Müslümanlık gibi "*semavi*" dinlerin kitapları (yani Tevrat, İncil ve Kur'an) içerisinde eleştirel akıl süzgecinden geçirilmeyen tek kitap Kur'an'dır. Tevrat ve İncil, bu dinlerin kendi salikleri tarafından, yüzyıllar boyunca tartışılabildiği, hallaç pamuğu atılır şekilde eleştirilebildiği, hatta "*uydurmadır*", "*yalandır*" diye inkâr ya da alay konusu edilebildiği halde, Kur'an böyle bir sınava, böyle bir denemeye, böyle bir elemeye muhatap kılınmamıştır. Bunun başlıca nedenlerinden biri, Muhammed'in Kur'an konusunda hiçbir eleştiriye olanak tanımaması, bu yasaklamayı Tanrı'dan geldiğini söylediği korkutucu hükümlere dayatmasıdır. Her ne kadar henüz güçsüz bulunduğu Mekke döneminde de, aleyhte konuşanlara karşı sert çıkışlar yapmakla beraber, asıl Medine'ye geçtikten sonra, oradaki Yahudilerin ya da "*müşrik*" Arapların kendisini birtakım sorularla güç durumda bırakmaları ve kendi taraftarlarından bazı kimselerin de soru sormaya kalkışmaları üzerine, soru sorulmasını kendisi bakımından çok sakıncalı bulmuş ve yasaklamıştır; soru sormak ve din verilerini tartışmak gibi davranışları "*kâfirlik*" saymıştır. Yahudilerin vaktiyle kendi peygamberlerine (örneğin, Musa'ya) sorular sorduklarını hatırlatarak, "Hayır... Siz ona benzer, öyle boş, kâfirane, anudane taleplerde bulunmazsınız..." şeklinde konuşmuş, bu konuda Tanrı'dan vahiy geldi diyerek Bakara Suresi'ne şu ayeti koymuştur:

> *"(Ey Müslümanlar!) Yoksa siz de, daha önce Musa'ya sorulduğu gibi peygamberinize sorular sormak mı istiyorsunuz? Kim imanı küfre değiştirirse, şüphesiz dosdoğru yoldan çıkmıştır" (Bakara Suresi, ayet 108)*[3]

Soru sormanın ve peygamberlerle tartışmanın kötü bir şey olduğunu, Tanrı'nın insan denilen yaratığı bu bakımdan hor gördüğünü anlatmak amacıyla Kur'an'a şu tür ayetler eklemiştir: "*Andolsun ki, biz bu Kur'an'da, insanlar için her türlü misali sayıp dökmüşüzdür. Fakat, tartışmaya en çok düşkün, varlık insan olmuştur (insanın en çok yaptığı şey, tartışmasıdır)...*" (Kehf Suresi, ayet 54-56). Kur'an'a koyduğu hikâye ve masalların pek çoğu, soru sormanın kötülüğünü, peygamberlere soru sormadan baş eğmek gerektiğini dile getirir nitelikte şey-

---

[3] Bu konular için bkz. Bakara Suresi, ayet 108, Diyanet Vakfı Kur'an çevirisi; ayrıca bkz. Elmalılı H. Yazır, age, c. 1, s. 463.

lerdir. Bunlardan biri, Musa ile Hızır hikâyesidir ki, Kur'an'ın Kehf Suresi'nde anlatılmış olup, kitabımızın diğer bölümlerinde başka vesilelerle ele alınmıştır. Burada, konumuzla ilgili olarak kısaca özetlenmeye değer:

Bir vakit Musa, gençten birisine, "*Durup dinlenmeyeceğim, ta iki denizin birleştiği yere kadar vuracağım*" der ve onunla birlikte iki denizin birleştiği yere gider (Kehf Suresi, ayet 60-61). Ve oralarda birine rastlar ki, Tanrı bu kişiye vahiy ve peygamberlik vermiştir. Hızır Peygamber olduğu anlaşılan bu kişiye Musa, "*Sana öğretilenden, bana doğruyu bulmama yardım edecek bir bilgi öğretmen için sana tabi olayım mı?*" diye sorar (Kehf Suresi, ayet 66). Musa'nın bu sorusuna Hızır, soru sorulmaktan hoşlanmadığını anlatmak üzere şöyle yanıt verir: "*Eğer bana tabi olursan, sana o konuda bilgi verinceye kadar hiçbir şey hakkında bana soru sorma*" (Kehf Suresi, ayet 70). Sonra birlikte yürümeye başlarlar ve bir gemiye binerler. Fakat biner binmez Hızır gemiyi deler; Bunu gören Musa dayanamaz ve "*Halkı boğmak için mi gemiyi deldin?*" diye sorar. Hızır kızar ve "*Ben sana benimle beraberliğe sabredemezsin demedim mi?*" der. Musa özür diler ve "*Unuttuğum şeyden dolayı beni azarlama...*" diye cevap verir (Kehf Suresi, ayet 71-73). Sonra yürümeye devam ederler. Bir erkek çocuğu görürler. Hızır hemen çocuğu öldürür. Musa yine dayanamaz ve şöyle konuşur: "*Tertemiz bir canı, bir can karşılığı olmaksızın (yani o kimseyi öldürmediği halde) katlettin ha! Gerçekten sen fena bir şey yaptın*" (Kehf Suresi, ayet 74). Hızır yine Musa'ya kızar ve "*Ben sana, benimle beraber (olacaklara) sabredemezsin demedim mi?*" der (Kehf Suresi, ayet 75). Musa özür diler ve şöyle der: "*Eğer bundan sonra sana bir şey sorarsam artık bana arkadaşlık etme. Hakikaten benim tarafımdan (ileri sürülebilecek) mazeretin sonuna ulaştın.*" (Kehf Suresi, ayet 76). Yine yürürler ve bu kez bir köye varırlar. Köy halkından yiyecek isterler, fakat köy halkı onları misafir etmekten kaçınır. Orada yıkılmak üzere bir duvar bulunmaktadır. Hızır, hemen bu duvarı doğrultur. Bunu gören Musa, soru sormayacağına dair vermiş olduğu sözü yine unutup, Hızır'a, "*Dileseydin, elbet buna karşı bir ücret alırdın*" der (Kehf Suresi, ayet 77-78). Hızır artık anlar ki, Musa sabredenlerden değildir. Ve işte ona, soru sormanın ve sabırsız kalmanın doğru bir şey olmadığını öğretmek için, bütün bu yaptıklarının nedenlerini bildirir. Söylemesine göre, gemi, denizde

çalışan yoksul kimselerin malı olup, onu bir kral gasp etmek niyetinde olduğu içindir ki, gemiyi delip yaralamıştır; böylece yoksullara hizmette bulunmuştur! Erkek çocuğu öldürmüştür, çünkü öldürmemiş olsa bu çocuk kendi ana ve babasını dinden çıkaracaktır. Köydeki duvarı, yıkılmak üzereyken doğrultmuştur. Çünkü bu duvarın altında, iki yetim çocuğun hazineleri vardır. Babaları bu hazineyi onlara bırakmıştır. Ve Tanrı istemiştir ki, o iki çocuk ergin çağa gelsinler ve Tanrı'dan rahmet olarak hazinelerini çıkarsınlar! Bunları anlattıktan sonra Hızır, Musa'ya şunu bildirir ki, bütün yaptığı bu işler kendinden değil, Tanrı'dandır. Sonuç olarak Hızır şunu söyler: "*İşte, hakkında sabredemediğin (ve soru sorduğun) şeylerin içyüzü budur*" (Kehf Suresi, ayet 79-82). Yani ona şunu öğretmek ister ki, Tanrı'ya, hiç soru sormadan ve sabır göstererek baş eğmek gerekir.

Her ne kadar Muhammed, zaman zaman kendisine soru sorulmasını istermiş gibi görünerek, "*Her kim bana bir şey sorarsa behemehâl haber vereceğim. Babasının kim olduğunu sorsa bile*" demekle beraber[4], din konularında (özellikle Kur'an üzerinde) tartışma olasılığına fırsat bırakmamıştır. Örneğin, "*ceza günü*"nün ne zaman geleceğini, "*kıyamet*"in ne zaman kopacağını soranlara, bu soruları yüzünden ateşe atılacaklarını söylerdi. Taberi'deki rivayete göre de bir gün halka şöyle demiştir: "*...Sizden önce gelenler hep pek çok sormaları ve neticede peygamberlerine muhalefet etmeleri yüzünden helak olmuşlardır...*"[5] Hele kişilerin soru sormalarını, özellikle Tanrı hakkında ya da yaradılış konularında bilgi edinmeye çalışmalarını, şeytanın tahrikine (dürtmesi nedenine) bağlar ve şöyle derdi:

---

4 Bir öğle namazını kıldırdıktan sonra Muhammed minbere çıkıp kıyamet gününden söz etmeye başlar ve "*Bunu bir şey sormak isteyen varsa şimdi sorsun. Bu makamımda durduğum müddetçe bana her ne sorarsanız (hemen) haber vereceğim*" der. Orada oturanlardan biri "*Benim babam kimdir?*" diye sorar. Muhammed kendisine, "*Baban Huzafe*'dir" diye cevap verir (bkz. Sahih-i.... Hadis No. 323, c.2, s.481: ayrıca bkz. Sahih-i..., Hadis No. 81, c. 1 s.94). Ancak, onun bunun babalarının adını bilir görünmekle beraber, bazı durumlarda kendisini güç durumda bırakacak habersizlikte bulunurdu. Örneğin, gerdanlık olayında Ayşe'nin suçsuz olduğunu bilememiş, bir ay boyunca onunla dargın kalmış, daha fazla ondan uzak duramayacağını anlayınca en sonunda Tanrı'dan ayet geldi diyerek kadıncağızın suçsuzluğunu ilan etmiştir. Bu konuya diğer kitaplarımda özellikle *Şeriat ve Kadın* adlı kitabımda değindiğim için burada fazla durmayacağım.

5 Alıntı için bkz. Sahih-i..., c.2. s.483.

"Sizden herhangi birinize şeytan gelir de: '(Şunu) şöyle kim yarattı? (Şunu) böyle kim yarattı? En sonu: Rabb'ini kim yarattı?' diye vesvese verir. İmdi şeytanının vesveseni Rabb'ınıza kadar erişince o vesveseli kişi hemen 'Eûzü bi'llai mine-ş-şeytani'r-racim' diyerek Allah'a sığınsın. Ve vesveseye son versin. " [6]

Yine bunun gibi kendisine, Tevrat'ın tüm olarak indirildiğini söyleyen ve "*Neden sana Kur'an tümü itibariyle indirilmez de parça parça indirilir*" şeklinde soru soranlara çok içerlerdi. Neden dolayı Kur'an'ın tüm olarak indirilmediğini açıklamak üzere gerekçe bulamadığı için, tartışmaya girişmezdi; sadece Tanrı'nın, soru soranları "inkârcılar" ve "kâfirler" olarak tanımladığını söylerdi. Bununla ilgili olarak Kur'an'a koyduğu ayetlerden biri şöyledir:

"(Ey Muhammed!): 'Kur'an ona bir defada topluca indirilmeli değil miydi?' dediler. Biz onu senin kalbine iyice yerleştirmek için böyle yaptık (parça parça indirdik) ve onu tane tane (ayırarak) okuduk" (Furkan Suresi, ayet 32).

Dikkat edileceği gibi burada, Kur'an'ın neden dolayı peyderpey indirildiğinin mantıklı bir nedeni belirtilmiyor. Her ne kadar yorumcular, Kur'an'ın parça parça indirilmesinde yarar bulunduğunu söylerlerse de[7], bu iddialarının tutarlı olan bir yönü yoktur. Çünkü Kur'an'ın tüm olarak indirilmemiş olması yararlı değil, sakıncalı olmuştur; bu yüzden nice olumsuz durumlar ortaya çıkmıştır.

Öte yandan "*eleştiri*" denen şeyin bir bakıma Kur'an'ı tartışmak ve muhtemelen değişikliğe sokmak ya da yalanlayıp inkarlamak gibi sonuçlar doğurabileceğini bildiği için, kendisiyle tartışmaya kalkışanları yıldırmak amacıyla "lanetleşme" yolunu seçmiş ve Tanrı'dan şu tür vahiylerin geldiğini söylemiştir:

"(Ey Muhammed!) Sana bu ilim geldikten sonra seninle bu konuda çekişenlere de ki: 'Geliniz, sizler ve bizler de dâhil olmak üzere, siz kendi çocuklarınızı, biz de 'kendi çocuklarımızı, siz kendi kadınlarınızı, biz de kendi kadınlarımızı çağıralım, sonra da dua edelim de Allah'tan yalancılar üzerine lanet dileyelim'..." (Ali İmran Suresi, ayet 61).

---

6 Buhari'nin Ebu Hüreyre'den rivayeti için bkz. Sahih-i.... Hadis No. 1353. c.9. s.54.

7 Elmalılı H. Yazır, age, c. 5, s. 35. 84. 36

Yorumcuların bildirmelerine göre, Kur'an'ın bu ayetinin adı "mübahele ayeti"dir ki, Muhammed ile tartışmaya kalkışacak olanların "lanetleşmeyi" göze almalarını öngörür. Daha başka bir deyimle, "*Bir meselede haklı olanın ortaya çıkması için karşılıklı lanetlenmek*" anlamındadır. Anlaşılan o ki, "lanetleşme" işi, herhangi bir konuda Muhammed ile tartışmaya girişmek isteyenleri korkutmuş, bu işten vazgeçirtmiştir. Çünkü güya Tanrı Muhammed'den yana olduğu için, Muhammed ile lanetleşmek korkulu bir şey olarak görülmüştür. Söylendiğine göre Necran Hıristiyanlarından bir heyet, İsa'nın babasız doğduğuna dair Kur'an'da yer alan ayetlerle ilgili olarak bazı iddialarda bulunmuşlar, bunun üzerine Muhammed, onları lanetleşmeye çağırmıştır. Fakat güya Necranlılar, bunu göze alamayıp Muhammed'in koruması altına girmeyi tercih etmişlerdir.[8]

Fakat Muhammed, sadece "lanetleşme" hükmünü yerleştirmekle yetinmemiştir; bir de Kur'an üzerinde tartışanların, Kur'an'ı eleştirenlerin "kâfir" sayılıp cehennemi boylayacaklarını da bildirmiştir. Nice örnekten biri olarak Kur'an'a koyduğu şu ayeti okuyalım:

> *"Allah'ın ayetleri hakkında tartışanlara bakmadın mı? Nasıl döndürülüyorlar (onu tasdike yanaşmıyorlar). Onlar, kitabı ve peygamberlerimize gönderdiklerimizi yalanlayanlardır. Onlar yakında (gerçeği) anlayacaklar! Boyunlarında demir halkalar ve zincirler olduğu halde, sıcak suya sürüklenecekler, sonra da ateşte yakılacaklardır"* (Mümin Suresi, ayet 69-72).

Yine bu doğrultuda olmak üzere Kur'an'ın "eşsiz" bir kitap olduğunu ve onu, şu veya bu şekilde inkâra yönelecek olanların, "*bunun sonucuna katlanmak zorunda kalacaklarını*" bildirmiştir (örneğin bkz. Fussilet Suresi, ayet 41). Yine bunun gibi, Kur'an ile iş görmeyen ya da hükmetme-yenlerin "*kâfir*" ve "*zalim*" olduklarını bildirmiştir (Maide Suresi, ayet 44- 45). Bununla da kalmamış, bir de, Kur'an'ı kısımlara ayırmanın ve kısımlardan bir bölümünü benimseyip bir kısmını reddetmenin ya da hatta Kur'an'a "*şiir kitabı*" ya da "*kehanet*" ya da "*masaldır*" demenin Tanrı azabına uğrayacaklarını söylemiştir (Hicr Suresi, ayet 90-91).

---

8 Diyanet Vakfı'nın Kur'an çevirisinde Al-i İmran Suresi'nin 61. ayetiyle ilgili açıklamaya bakınız.

Yine bunun gibi, Kur'an'ın Tanrı sözleri olup ebediyetler boyunca insanlar tarafından hiçbir şekilde eleştirilemeyeceğini, değiştirilemeyeceğini anlatmak amacıyla Tanrı'nın şöyle konuştuğunu bildirmiştir: "*...Bugün size dininizi ikmal ettim, üzerinize nimetimi tamamladım ve sizin için din olarak İslam'ı beğendim...*" (Maide Suresi, ayet 3). Yorumcuların açıklamalarına göre Muhammed bu ayeti, ölümünden seksen bir gün önce yerleştirmiştir; yerleştirirken de "*peygamberlik*" görevinin sona ermek üzere olduğunu, artık Tanrı'nın vahiy indirmeyeceğini, Müslümanların Tanrı'dan başkaca "*tebligat*" beklememeleri gerektiğini ve Tanrı'dan gelmiş olan vahiylerin değiştirilemeyeceğini, "nesli edilemeyeceğini" (kaldırılamayacağını) bildirmiştir.

Her ne kadar İslamcılar, Tanrı'nın "*...hiçbir (Tezat ve) eğrilik bulunmayan dosdoğru bir kitap*" (Kehf Suresi, ayet 1) olarak indirdiği Kur'an'ın eleştirilmeye ihtiyacı bulunmadığını, esasen eleştiri yoluyla bir şekilde "*yıkılamaz*" bir kitap olduğunu söylerlerse de, Kur'an konusunda "*akılcı*" bir tartışmaya girişilmesine yanaşmazlar; Kur'an üzerinde tartışma yapmayı, Tanrı'ya ve Muhammed'e hakaret sayarlar ve tartışmaya girişenleri dinsizlikle suçlarlar. Çünkü tartışma ve eleştiri yoluna girildiği an, bu kitabın sarsıntıya uğrayacağını ve muhtemelen temelden yıkılacağını herkesten iyi bilirler. Bu yüzden her türlü eleştiri ve tartışmaya karşı olup, bu yola gidenleri Tanrısızlıkla suçlamaktan, dehşet verici usullerle korkutmaktan geri kalmazlar. Bu konuda öne sürdükleri gerekçeleri, Kur'an'a ve Muhammed'in tutum ve davranışlarına dayatırlar:

Kur'an ayetlerinin "*uydurma*", "*yalan*" ya da "*başka kitaplardan aktarma*" şeyler olduğunu söyleyenlere karşı Muhammed'in tutumu, ilk anlardan itibaren çok sert ve yıldırıcı olmuştur. Her ne kadar güçsüz bulunduğu ve kendi aleyhinde konuşanları kılıçla susturma olasılığına sahip olmadığı dönemlerde (özellikle Mekke döneminde) kendisine, "*Sen sadece uyduruyorsun*" ya da "*...bu (Kur'an) uydurulmuş bir yalandan başka bir şey değildir...*" (Sebe Suresi, ayet 43) ya da "*...(Bu ayetler Muhammed'in), başkasına yazdırtıp da kendisine sabah akşam okunmakta olan, öncekilere ait masallardır*" Furkan Suresi, ayet 5) ya da "*...Bu (Kur'an) insan sözünden başka şey değil(dir)...*" (Müddessir Suresi, ayet 21-25)

şeklinde konulara karşı, Tanrı'nın, "*Ben onları cehenneme sokacağım*"[9] şeklinde tehditlerde bulunduğunu bildirerek[10] nispeten yumuşak bir tutum takınmışsa da,[11] giderek güçlendikten (özellikle Medine'ye geçtikten) sonra, bu tutumunu değiştirip dehşet saçıcı bir siyaset izler olmuştur; o kadar ki, kendisini ya da Kur'an'ı eleştiren veya inkâr edenleri "*inkârcılar*" olarak suçlayıp, taraftarlarını onlara karşı saldırtmak üzere Kur'an'a, "*Ey inananlar! Yakınınızda bulunan inkârcılarla savaşın! Sizi kendilerine karşı sert bulsunlar. Bilin ki Allah, kendisine karşı gelmekten sakınanlarla beraberdir...*"(Tevbe Suresi, ayet 123-125) şeklinde ya da "*Ey Muhammed! Allah'ın ayetleri üzerinde tartışanları görmez misin? Nasıl da döndürülüyorlar (onu tasdike yanaşmıyorlar)! Kitabı ve peygamberlerimize gönderdiklerimizi yalanlayanlar elbette bileceklerdir (ki), boyunlarında daimi halkalar ve zincirler olarak kaynar suya sürülür, sonra ateşte yakılırlar...*" (Mü'min Suresi, ayet 69-72) gibi (ve daha nice) ayetler koymuştur. Daha başka bir deyimle, Kur'an'ı eleştirmenin "*Tanrı sözlerini inkâr*" anlamına geldiği inancını yerleştirmekle, bu konularda tartışma olasılığını kökünden yok etmiştir. O tarihten bu yana İslamcılar, "*eleştiri*" işlemini, bir bakıma Kur'an'ı "*inkâr*", "*yalanlama*" ya da "*tahrif*" (değiştirme) anlamında kabul ettikleri için, eleştiricilerin karşısına Muhammed'in bu korkutucu ve yasaklayıcı hükümleriyle çıkmışlardır ki, bunlardan bazıları şöyledir:

> *"O gün, her ümmet içinden ayetlerimizi yalan sayanlardan bir cemaat toplarız da onlar toplu olarak (hesap yerine) sevk edilirler. Nihayet (hesap yerine) geldikleri zaman Allah buyurur: 'Siz benim ayetlerimi, ne olduğunu kavramadan yalan saydınız öyle mi? Değilse yaptığınız*

---

[9] Örneğin, "*Ey Muhammed! Allah'ın ayetleri üzerinde tartışanları görmez misin? Nasıl da 'döndürülüyorlar (onu tasdike yanaşmıyorlar)! Kitabı ve peygamberlerimize gönderdiklerimizi yalanlayanlar elbette bileceklerdir (ki), boyunlarında daimi halkalar ve zincirlerle kaynar suya sürülür, sonra ateşle yakılırlar...*" (Mü'min Suresi, ayet 69-72) gibi ayetler vardır.

[10] Ya da Tanrı'ndan; "*...Hayır öyle değildir, ama onların çoğu bunu bilmezler. Ey Muhammed. De ki. 'Kur'an'ı (Cebrail) Rabbi'nin katından, inananların inançlarını pekiştirmek üzere erkle indirmiştir*" (Nahl Suresi, ayet 101-102 ya da bkz. Necm Suresi, ayet 1-18) şeklinde ayetler geldiğini söylemiştir.

[11] Örneğin Kureyş ileri gelenlerinden Velid B. Muğire'nin, "*Bu Kur'an olsa olsa (sihirbazlardan öğrenilip) nakledilen bir sihirdir. Bu, insan sözünden başka bir şey değil*" şeklinde konuştuğunu duyan Muhammed, Tanrı'dan vahiy geldi diyerek Kur'an'a, "*Ben onu sarp bir yokuşa sardıracağım!.. Ben onu sekara (cehenneme) sokacağım. Sen biliyor musun sekar nedir? Hem (bütün bedeni helak eder hiçbir şey) bırakmaz, hem (eski hale getirip tekrar azap etmekten) vazgeçmez o. İnsan derisini kavurur...*"(Müddessir Suresi, ayet 17-28) şeklinde ayetler koymuştur.

neydi? Yaptıkları haksızlıktan ötürü (azaba uğrayacaklarını bildiren) o söz gerçekleşmiştir; artık onlar konuşamazlar'…" (Neml Suresi, ayet 83-85).

Yine bunun gibi Tanrı'nın kendisine verdiğini söylediği "ilmi" ("vahiy"leri) ve "hidayeti" kabul etmeyenleri, yağmur suyunu üstünde tutmayan kaypak toprağa benzetmiştir.[12]

Ve işte bütün bunlardan dolayıdır ki, Kur'an, şu ya da bu şekilde eleştirilemez ve akıl süzgecinden geçirilemez bir kitap olmuştur; eleştirilemediği içindir ki, "Kur'an eğitimi", 1400 yıl boyunca, düşünme gücünü baltalayıcı ve fikirsel gelişmeyi yok kılıcı bir nitelik taşımıştır. Her ne kadar 1400 yıllık İslam tarihi içerisinde iki yüz yıllık "*İslam uygarlığı*" diye bir şeyden söz edilir ve bu uygarlığın "*Kur'an*" sayesinde ya da Kur'an'a dayalı olarak ortaya çıktığı sanılırsa da, tamamen yanlıştır. Çünkü "*İslam uygarlığı*" denen şey, Kur'an'dan kaynaklanmış olarak ortaya çıkmış değildir; Kur'an dışı (ve özellikle Eski Yunan'dan kaynaklanmış) olarak ortaya çıkmıştır. Bunun böyle olduğunu bizzat İslam yazarları ve düşünürleri ortaya koymuşlardır.

Yine her ne kadar İslam dünyasının büyük düşünürler ve bilim adamları yetiştirdiği ve bunlar arasında, Razi, Farabi, İbn Sina, İbn Rüşt, İbn Haldun, al Kindi vd… gibi nice örneklerin Batı dünyasını etkiledikleri doğru olmakla beraber, bu simalardan hiçbirisi Kur'an'ı kaynak edinip ilim yapmış değildir; çünkü, Kur'an ile gerçek anlamda ilim yapılamayacağını en iyi onlar bilmişlerdir. Bundan dolayıdır ki, Kur'an'a bağlıymış gibi görünmekle beraber (çünkü, aksi takdirde dinsizlikle suçlanıp yok edilebilinirlerdi), gerçekte Kur'an'dan yararlanarak değil, Eski Yunan kaynaklarından feyz alarak ilim yapabilmişlerdir. Yaparken de çoğu kez, belli etmeden, Kur'an'a aykırı ve Kur'an verilerine ters düşer şekilde iş görmüşlerdir. Diğer yayımlarımızda (özellikle *Aydın ve "Aydın"* adlı kitabımızda) değindiğimiz gibi, eğer Kur'an'ı dışlamamış ve sadece Kur'an'a dayalı olarak ilim yapmaya kalkmış olsalardı, o ünlü yapıtlarından hiçbirini sergileyemezler, "*müneccim başlılıktan*" öteye geçemezlerdi. Nitekim Farabi ve İbn Sina gibi nice ün-

---

[12] Buhari'nin Ebu Musa'dan rivayeti için bkz. Sahih-i…, Hadis No. 70,.c.l, s.81. 40

lüler, Eski Yunan'ın fikir zirvelerini, örneğin, Aristo'yu yüzlerce kez okuduklarını söylemekle övünmüşlerdir. "*Faylasuf al Arab*" diye ün salan al- Kindi (ö. İS 819), Aristo'yu, başına taç yapmıştır. Arap dilinde yazılmış en büyük tıp ansiklopedisi olarak kabul edilen *Havi* adlı yapıtın yazarı Razi (İS 865- 932), "*Kutsal sayılan kitaplar (ilim açısından) değersiz kitaplardır. Eflatun, Aristo, Öklit, Hipokrat gibi eski (bilginlerin) yazıları insanlığa çok daha yararlı olmuştur*" diyebilmiştir. İbn Sina (İS 980-1037), tıp alanında şöhret yapan *al-Şifa* adlı kitabının hemen her satırını, Eski Yunan'ın tıp bilginlerinin (örneğin, Galen'in, Hipokrat'ın) görüşlerine atıflarla pekiştirmiştir. al-Cahiz (İS 776-869), *Kitabü'l-Hayavan* adlı ünlü yapıtında, İslam uygarlığının Eski Yunan'ın bilim kaynaklarına dayalı olarak ortaya çıktığını anlatmak üzere vaktiyle şöyle konuşmuştur:

> *"Eğer ebedi hikmetlerle dolu Eski Yunan kaynaklarına sahip olmasaydık, eğer bu yapıtlarla korunan ve bize aktarılan, geçmişi önümüze koyan ve başkaca hiçbir şekilde bilmemize imkân bulunmayan bilim dünyasından habersiz kalsaydık, şimdi eriştiğimiz her bilgiden yoksun olurduk. Eğer Eski Yunan bilimleriyle zenginleşmemiş ve bu kaynakları temel edinmemiş olsaydık, bilgi hamulemiz son derece zavallı kertede kalır ve sınırsız güçlüklere uğrardık. Ve eğer sadece kendi kaynaklarımızın ve kendi çabalarımızın sonuçlarıyla yetinme zorunluluğunda kalsaydık, bilgi dağarcığımız gerçekten kısır kalır ve bu yüzden bilimsel uygarlık girişimini yitirmiş olurduk...."*

Bu gerçeği yansıtan sadece al-Cahiz değildir; onun gibi daha niceleri aynı görüşte olmuşlardır. Kapalı bir dille anlatmak istedikleri şudur ki, şeriat verileriyle, daha doğrusu Kur'an'ı kaynak yapmak şeklinde bilim uygarlığı yaratmak mümkün değildir. Bu vesileyle şunu da eklemek gerekir ki, Emevi hükümdarları, (özellikle Muaviya) yönetim işlerinde bile Hıristiyanların tecrübelerinden yararlanmışlardır. Söylendiğine göre "*…Arami Bizans tipinde Hıristiyan kültürünün Müslüman muhitine nüfuzu bu devirde başlar ki, bu tesir karakteristik İslam medeniyetinin teşekkülünde etken olmuştur*".[13]

Yine tekrar edelim ki, İslam uygarlığı diye bilinen dönemin yaratıcılarından hiçbiri Kur'an'ı kaynak edinerek ilim yapmış değildir; hepsi de Eski Yunan'ın

[13] İslam Ansiklopedisi, c.6. s.244.

akılcı bilim yapıtlarından yararlanarak iş görmüşlerdir. Kur'an'a bağlı olarak iş görenler de, Kur'an dışı kaynaklardan -ki genellikle Eski Yunan kaynaklarıdır- beslenerek olumlu denebilecek bir düşünce yoluna girebilmişlerdi: İbn-i al-Arabi'nin ve benzerlerinin yaptıkları gibi. (Bu konuda daha fazla bilgi için benim *Aydın ve "Aydın"* ve *Şeriat Devleti'nden Laik Cumhuriyet'e* adlı kitaplarıma bakınız.)

Öte yandan Abu Hanife gibi İslam'da mezhep kurmuş olanlar bile ahlaki ve insani sayılabilecek düşüncelere hep şeriat dışı değer ölçüleri sayesinde yönelebilmişlerdir. Örneğin, Kur'an'da Müslümanların, "*kâfir*"lere üstün tutuldukları ve İslam'dan başka bir dine yönelenlerin sapık sayıldıkları yazılı bulunduğu halde, Abu Hanife, insan varlığını bu acıdan değil, soyut anlamıyla, yani "*insan*" olarak kabule eğilimli görünmüştür. Örneğin, İslam şeriatının insafsız ve "*gayri insani*" cezalarını, bu eğilim sayesinde yumuşatma yolunu aramıştır. Kur'an'ın hırsızlık suçu için öngördüğü "*bilek kesme*" cezasını eleştirirken yaptığı budur. Nasıl ki Eski Roma hukuk sisteminde, birbirinin mallarını gasp eden karı ve kocaya, adi hırsızlık suçuna uygulanandan daha farklı ve hafif cezalar uygulanıyor idiyse, Abu Hanife de buna benzer bir usulün Kur'an'daki bilek kesme cezası yerine uygulanmasını öngörmüştür.[14]

Kuşkusuz ki, Yahudilik ve Hıristiyanlık gibi diğer dinlerin kitapları da, insan aklını zincire vurmak ve özgür düşünce sistemine engel yaratmak gibi olumsuz sonuçlar yaratmaktan geri kalmamışlardır. Ancak, Batı dünyası, eleştiri yoluyla bu kitapların egemenliğine son verip, akılcılığı üstün kılmış, aklı vahyin önüne almış ve bu şekilde sınırsız gelişmelere yönelebilmiştir. Eğer İslam dünyası da buna benzer bir şeyler yapıp Tanrı ve "Peygamber" sözleridir diye ortaya koyulan şeyleri akıl süzgecinden geçirebilseydi, yani eleştirel aklı rehber edinseydi ve bu sayede Akıl Çağı'na erişebilseydi, bugün her alanda yeryüzünün en geri kalmış "*ülkeler yığını*" olmazdı. Bu sonuç, hiç kuşku edilmemelidir ki, şeriat verileriyle (örneğin, Kur'an'la) ne bilimsel, ne fikirsel, ne sosyal, ne demokratik ne de ekonomik gelişim sağlanamayacağının en kesin kanıtıdır. Nitekim ilerideki bölüm-

---

[14] Abu Hanife, Muhtasar-ül-Kuduri, Kitab-ül Sirkti; ayrıca bkz. A.F. Von Kramer. The Oieut Under the Caliphs. transl. by S.K. Bukhsh, University of Calcutta. 1920, s.398 vd.

lerde göreceğiz ki Kur'an, her şeyden önce Muhammed'in günlük siyasetinin ve gereksinimlerinin ürünü niteliğini taşıyan bir kitaptır.

Öte yandan biçim ve içerik bakımından eleştirildiği takdirde bilimselliğe ters düşen verilerle, çelişmelerle, tertipsizliklerle, uyumsuzluklarla (insicamsızlıklarla), tutarsızlıklarla ve hatta yanlışlarla doludur. Bu nitelikteki bir kitabın, hiç yanılmaz ve her şeyin en mükemmelini bilir diye tanımlanan bir kaynaktan gelmiş olduğunu kabul etmek kolay değildir. Bundan dolayıdır ki, Kur'an'ı eleştiriden geçirmenin, toplumu akılcı düşünce ve fikirsel gelişme rayına sokmak demek olacağından hiç kimsenin kuşkusu bulunmamalıdır.

Ve işte bu amaçladır ki, *Kur'an'ın Eleştirisi* adlı bu kitabı hazırlamış bulunmaktayız. Pek muhtemeldir ki, şeriatçılar Kur'an ile ilgili her türlü eleştiriyi "*hakaret*" niteliğine sokmak konusundaki o şeytani ustalıklarıyla ve küfürleriyle bu kitabın yazarına saldırmak için yeni fırsatlar yaratmakta kusur etmeyeceklerdir. Onlara derim ki, bu tür saldırganlıkları terk etmedikçe, bu tür ilkelliklerden vazgeçmedikçe, ne kendileri ne de bu toplum için geriliklerden, sefilliklerden, rezilliklerden, haysiyet yitirici yenilgilerden sıyrılmak mümkün olamayacaktır.

KUR'AN'IN "TANRI SÖZLERİ" OLARAK BÜTÜN İNSANLARA GÖNDERİLDİĞİ, BU NEDENLE "KUTSAL" VE "MUCİZEVİ" BİR KİTAP SAYILMASI GEREKTİĞİ KONUSUNDAKİ İDDİALARIN ELEŞTİRİSİ

Kur'an'ı eleştirme işine girişirken, her şeyden önce bu kitabın kimlere hitap ettiği, hitap edenin kim olduğu (yani çıkış kaynağı) konularıyla ilgili bazı sorunları kısaca ele almakta yarar var. Şu bakımdan ki, İslamcılar, Kur'an'ın Tanrı tarafından bütün insanlara gönderilen bir kitap olduğunu öne sürerler. Oysa Kur'an'ı incelemeye başladığımız an, kendimizi, kitabın "*Tanrı yapısı mı?*" yoksa "*insan yapısı mı?*" olduğu ya da "*Araplara mı?*" yoksa "*bütün insanlara mı?*" uygulanması gerektiği sorularıyla karşı karşıya buluruz.

Gerçekten de, şeriatçıların, genel olarak saplı bulundukları inanç şudur ki, Kur'an, Tanrı'nın ağzından çıkma sözlerdir ve sadece Araplara değil, bütün insanlara gönderilmiştir! Bu inanca öylesine saplanmışlardır ki, Kur'an'ın "*Mekke ve çevresindekilere*" gönderilmiş olduğunu bildiren ayeti de (Enam Suresi, ayet 92)[1] bu doğrultuda yorumlarlar ve şöyle konuşurlar:

> "*Mekke şehri İslam dünyasının manevi merkezidir. Onun çevresi de bütün dünyadır. (Muhammed) bütün insanlığa gönderilmiş bir peygamber olup, ona gönderilen Kur'an'da bütün insanlığa hitap etmektedir.*[2]"

Kuşkusuz ki, bu tür inançta olanlar, eğer bu şekilde düşünerek rahatlıyorlarsa, onları kendi inançları doğrultusunda bırakmak gerekir. Fakat bu demek değildir ki, bu tür inançlar eleştirilemez. Kur'an'ı, ne Tanrı'nın ağzından çıkma sözler ne de tüm insanlara gönderilmiş bir kitap olarak kabul etmeyenlerin de rahatlayabilecekleri bir ortamı oluşturmak gerekir ki, bu da eleştiri yoluna olasılık tanımakla mümkündür. Daha başka bir deyimle, Kur'an'ın, Tanrı sözleri ol-

---

1 Enam Suresi'nin 92. ayetinde şu yazılıdır: "*Bu indirdiğimiz, kendinden öncekileri doğrulayan, Mekkelileri ve etrafındakileri uyaran mübarek kitaptır...*"

2 Bu konuda Marmara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları olarak hazırlanan Kur'an'ın, Enam Suresi'nin 92. ayetiyle ilgili yoruma bakınız.

duğuna inanmak nasıl kişisel bir hak olabiliyorsa, bunun aksini savunmak da o derece bir haktır. Bu böyle olunca, kişilerin bu hakka sahip olarak Kur'an'ın gökten inme değil, insan yapısı olup, esas itibariyle Muhammed tarafından Arap ümmeti için hazırlanmış bir kitap olduğunu söylemeleri, bu kitabı şeklen ve içeriği itibariyle eleştirmeleri kadar doğal bir şey yoktur. Böyle bir eleştiriye girişenler şunu belirtmek zorunda kalacaklardır ki, Muhammed, ilk başlarda kendisini Araplara gönderilmiş bir "*peygamber*" olarak ve Kur'an'ı da Arap ümmetine hitaben indirilmiş kitap olarak göstermiş; daha sonra (özellikle Medine'ye geçtikten sonra) giderek güçlenmekle, gerek kendisini, gerekse Kur'an'ı, Arap'tan başka kavimlere (örneğin, Yahudilere ve Hıristiyanlara) ve nihayet tüm insanlara da gönderilmiş gibi tanıtmıştır. Kur'an'ı inceleme yoluyla bunu ortaya koyarlarken, bir de Kur'an'ın gerek şekil, gerekse içeriği bakımından eleştirisini yapacaklardır. Aşağıdaki sayfalarda bu konular, özet olarak ele alınmıştır.

I) Kur'an'ın, Tanrı Katındaki "Levh-i Mahfuz"da Saklı Bulunduğu Konusunda

İslamcılara göre Kur'an, Tanrı katındaki *Levh-i Mahfuzda* (Ana Kitap'ta) bulunmaktadır. Çünkü bunun böyle olduğunu Tanrı, "*Şüphesiz ki o (Kur'an), bizim katımızda mevcut... bir kitaptır*" (Zuhruf Suresi, ayet 4) ya da "*Ey Muhammed! Doğrusu sana vahyedilen bu kitap, Levh-i Mahfuz'da sabit şanlı bir Kur'an'dır*" (Bürûc Suresi, ayet 21-22) şeklindeki ayetleriyle bildirmiştir. Yine İslamcılara göre Tanrı, Yahudilere ve Hıristiyanlara[3], kendi içlerinden peygamberler seçmiş, kendi dillerinde olmak üzere kitaplar (*Tevrat, İncil*) göndermiş olmakla beraber, Araplar arasından Muhammed'i en son ve geçmiş peygamberlerin en üstünü olarak göndermiş, Kur'an'da bütün kitapların üstünde "*Arabi*" bir hüküm kitabı olmak üzere indirmiştir. Daha başka bir deyimle Kur'an, kendisinden önceki kitapları (Tevrat ile İncil'i) doğrulamakla beraber, onlardaki eksiklikleri ya da yanlışları gidermiştir. Örneğin, Enam Suresi'nde şöyle yazılıdır: "*Bu indirdiğimiz, ken-*

[3] Yorumculara göre daha önce indirilmiş olan Tevrat ve İncil'i "Ümmül kitap" gibi farz edip değişmez şeyler olarak düşünmek yanlıştır. Bkz. Elmalılı H. Yazır, age. c. 4. s. 3004.

dinden öncekileri doğrulayan, Mekkelileri ve çevresindekileri uyaran mübarek kitaptır..." (Enam Suresi, ayet 92). Bir diğer ayet de şöyledir: "*Ey Muhammed! Böylece şehirlerin anası olan Mekke'de ve çevresinde bulunanları uyarman... için sana Arapça okunan bir kitap vahyettik...*" (Şûra Suresi, ayet 7).

Hemen belirtelim ki, bu ayetlerde geçen sözcük esas itibariyle "*ümm-ül-kura*"dır ki (Mekke şehri), "ana şehir" ya da "şehirlerin anası" anlamındadır. Görülüyor ki, Tanrı, Kur'an'ı bütün insanlara değil, Mekkelilere (ve çevresindekilere) "Arapça" bir kitap olarak göndermiştir. Her ne kadar yorumculardan çoğu Mekke şehrinin "*İslam dünyasının manevi merkezi*" ("*Bütün İslamiyet'in cihanşümul ruhani merkezi*"), çevresinin de bütün dünya olduğunu ve bu itibarla Kur'an'ın bütün insanlara gönderilmiş bir kitap sayıldığını söylerlerse de, yalandır. Çünkü bir kere "*Mekke*" sözcüğü Arapça bile değil, yabancı kökenli bir sözcüktür. Tevrat'ta da "*Mekke*" sözcüğü geçmez. Üstelik de Kur'an'ın Mekke ve çevresindekilere gönderildiğini bildiren ayetler, birazdan göreceğimiz gibi, bütün insanların değil, özellikle Mekkelilerin ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla gönderilmiş olduğuna dair hükümleri kapsamaktadır.

Öte yandan Mekke'ye atfolunan kutsallık, Tanrı'nın "yeminlerine" ya da birtakım dinsel menkıbelere dayatılmaktadır. Örneğin, Kur'an'da, şu tür ayetler vardır: "*(Ey Muhammed!) De ki, 'Ben, yalnız her şeyin sahibi olan ve bu kutlu kılınmış şehrin Rabbine kulluk etmekle emrolundum. Müslümanlardan olmakla ve Kur'an'ı okumakla emrolundum'...*" (Neml Suresi, ayet 91). "*İncire ve zeytine andolsun. Andolsun Sina Dağı'na. Andolsun bu güvenli Mekke şehrine*" (Tin Suresi, ayet 1-3). Daha başka bir deyimle Tanrı, Muhammed'in söylemesine göre, Mekke'nin kutsal olduğunu, zeytine, incire (tin'e) ve Sina Dağı'na yeminler ederek anlatmaya çalışmaktadır! Oysa "yüce" olduğu söylenen bir Tanrı'nın yeminlerle iş görebileceğini düşünmek Tanrı fikrini zedelemek olur.

Yine bunun gibi Mekke'yi "kutsal" bir yer olarak gösterebilmek için birtakım hikaye ve masallara başvurulmuştur: güya Tanrı'nın ilk evi oradadır; güya İbrahim Kabe'yi oraya dikmiştir (örneğin, bkz. Sahih-i..., Hadis No. 990, c.6, s.25, 43 vd...). Ve güya Mekke o kadar önemli bir yerdir ki, başta Bizans olmak üzere bir-

çok imparatorluk, Mekke'yi fethetmeye çalışmışlardır. Oysa Tanrı'nın, yaşam koşulları elverişsiz, çöl niteliğindeki bir bölgeyi kendisine ev olarak seçmesi ve İbrahim'in de Kâbe'yi oraya dikmiş olması akla pek yatkın düşmemektedir. Hiçbir işe yaramaz bu çöllük yeri, birtakım imparatorlukların fethetmek istedikleri iddiasını da desteklemek kolay değildir.

Neden dolayı Tanrı, diğer ümmetleri, Araplardan önce düşünmüş, onlara kendi içlerinden peygamberler seçmiş ve bu peygamberler aracılığıyla kitap göndermiştir de, Araplar için bu işi, çok daha sonraya bırakmıştır? Neden dolayı Yahudilere, Hıristiyanlara ve Araplara kendi içlerinden "*peygamberler*" ve kendi dillerinden "*kitap*"lar göndermiştir de, bu işi diğer ümmetler için (örneğin, Türkler için ya da diğer toplumlar için) yapmamıştır? Ve mademki İslam'ı, bütün insanlar için göndermiştir, o halde neden dolayı Kur'an'ı Arapçadan başka bir dilde (örneğin, Türkçe, Farsça, Çince vd...) göndermeyi düşünmemiştir? Tanrı Arapçadan başka bir dil bilmez midir ki, kendisine sadece Arapçayla ibadet edilmesini istesin? Öte yandan, neden Tanrı, hem bir yandan Kur'an'ı sadece Araplara gönderdiğini söyler hem de bu söylediğini cerh edercesine bütün insanlara gönderdiğini bildirir? Bu ve buna benzer sorulara mantıklı bir yanıt bulmak güç olmakla birlikte, Muhammed'in Mekke ve Medine dönemi itibariyle yaşamlarına kısaca göz atmak şeklinde bazı konuları açıklığa kavuşturmak mümkündür.

Kur'an'da, bu kitabın sadece Mekke ve çevresindekilere ya da bütün Araplara veya bütün insanlara indirilmiş olduğuna dair çeşitli hükümler vardır ki, birbirleriyle çelişir. Örneğin, bazı surelerde Kur'an'ın Araplara gönderilmiş olduğuna dair hükümler vardır; Yasin Suresi'nde Kur'an'ın "*ataları uyarılmamış*" bir toplum için -ki bunlar Araplardır- indirildiği yazılıdır: "*(Bu Kur'an) Ataları uyarılmamış ve bu yüzden kendileri de gaflet içinde kalmış bir toplumu uyarman için indirilmiştir*" (Yasin Suresi, ayet 7; ayrıca bkz. Secde Suresi, ayet 3; Meryem Suresi, ayet 97). Zuhruf Suresi'nde Kur'an'ın Muhammed'e ve kavmi olan Araplara verildiği bildirilmekte: "(*Ey Muhammed*!)*... muhakkak ki (Kur'an) hem senin için, hem kavmin için bir şereftir ve ilerde ondan mesul olacaksınız*" (Zuhruf Suresi, ayet 43-44). Bakara Suresi'nde Araplara, kendi içlerinden bir "*peygamber*"

gönderildiği ve ona, onları uyarması için kitap verildiği belirtilmekte: "*Nitekim kendi içinizden size ayetlerimizi okuyan, sizi kötülüklerden arındıran, size kitabı ve hikmeti talim edip bilmediklerinizi size öğreten bir Resul gönderdik*" (Bakara Suresi, ayet 151). Kur'an'da bunlara benzer nice ayet vardır ki, Kur'an'ın Arapça olarak, sadece Arap toplumuna indirildiği sonucunu oluşturur. Bütün bu ayetlerde, Tanrı'nın Arap kavmi içinden Muhammed'i "*Resul*" olarak seçtiği, onu Arapça bir Kur'an ile Arap kavmine gönderdiği açıkça belirtilmektedir.

Buna karşılık bazı surelerin bazı ayetlerinde, daha önce *kitab ehli*'ne (yani Yahudilere ve Hıristiyanlara) gönderilen kitapların Kur'an tarafından onaylandığı ve bu itibarla onların da Kur'an'a göre hareket etmeleri gerektiği bildirilmiştir (örneğin, Maide Suresi, ayet 19). Ve nihayet Kur'an'ın "*tüm insanlara*" indirildiğini belirten ayetler de vardır (örneğin, Bakara Suresi, ayet 221; Al-i İmran Suresi, ayet 138; Tevbe Suresi, ayet 3; Yunus Suresi, ayet 57, 108 vd...)[4].

Görülüyor ki, Kur'an'da, bu kitabın Araplara gönderildiğini belirten ayetler yanında, Araplardan başka milletlere de gönderildiğini bildiren ayetler vardır. Bu çelişmenin ve bu tutarsızlığın nedeni şudur: Kendisini ilk başlarda Mekke ve çevresindeki Araplara gönderilmiş "peygamber" olarak tanımlayan Muhammed, yavaş yavaş güçlenmekle, bütün Arapların, daha sonra bütün insanların "peygamber" olarak görünmüş, görünürken de daha önce Yahudilere ve Hıristiyanlara

[4] Muhammed'in söylemesine göre Tanrı katında saklı olan bir kitap vardır ki Levh-i Mahfuz ("*korunmuş levha*") adını taşır; "*ümnül-kitap*" ("*ana kitap*") diye de bilinir. Güya göklerde ve yerde, daha doğrusu evrende ne varsa, "*hiçbir şey dışta kalmamacasına*" bu Levh-i Mahfuz'da vardır (Enam Suresi, ayet 59). Ve Kur'an'ın saklı bulunduğu yer, işte burasıdır, yani Levh-i Mahfuz. Bunun böyle olduğunu Muhammed, Kur'an'a koyduğu ayetlerle bildirmiştir ki bunlardan birkaçı şöyledir:

> *"Ey Muhammed... sana vahyedilen bu kitap Levh-i Mahfuz'da sabit... bir kitaptır" (Bürûc Suresi, ayet 21-22); "(Kur'an) Bizim katımızda ana kitapta mevcut... bir kitaptır" (Zuhruf Suresi, ayet 41): "Saklı, bir kitapta mevcutken (Tanrı) tarafından indirilmiş Kur'an(dır)" (Hadid Suresi, ayet 77-80).*

Muhammed'e göre, Tanrı bu kitabı, çok önceleri "*Tevrat*" adıyla İsrailoğullarına (Yahudilere) ve "*İncil*" adıyla Hıristiyanlara göndermiştir. Daha sonra bu kitapları onaylar nitelikte olmak üzere Müslümanlara Kur'an'ı göndermiş ve istemiştir ki, Yahudiler ve Hıristiyanlar da Kur'an'a inanıp ona göre amel etsinler. Çünkü onlar kendilerine verilen kitapları tahrif etmişlerdir. Örneğin. Hûd Suresi'nde şöyle yazılıdır: "*...önlerinde de Musa'nın kitabı önder ve rahmet olarak bulunanlardır ki, iste onlar Kur'an'a inanırlar*" (Hûd Suresi, ayet 17). Burada geçen "*Musa'nın kitabı*" deyimi, bilindiği gibi Yahudilerin "*Tevrat*"ıdır.

verilen Tevrat ile İncil'in onlar tarafından "*tahrif edildiğini*" ve Kur'an'ın, bu kitapların yerini aldığını söylemiştir.

Bunun böyle olduğunu anlayabilmek için, her şeyden önce şunu bilmek gerekir ki, Muhammed, kırk yaşındayken kendisini "*peygamber*" ilan ettikten sonra, on yıllık yaşamını Mekke'de geçirmiştir; bu döneme "*birinci Mekke dönemi*" adı verilir. Bunu "*Medine dönemi*" diye bilinen dönem izler ki, o da on üç yıl kadar sürmüştür. Mekke dönemindeyken taraftarlarının sayısı çok az ve güçsüz durumdaydı. Medine'ye geçince yavaş yavaş güçlenerek çete saldırılarına ve savaş yollarına başvurmuş, giderek daha da güçlenmiş, İslam'ı kılıçla yayma siyasetine yönelmiştir.

Muhammed Mekke'de yaşarken, Yahudilerin ve Hıristiyanların kendilerine özgü kitapları olduğunu ve bu kitapları kendi dillerinde okuduklarını, buna göre ibadette bulunduklarını görür. Bu kitapların Tanrı tarafından bu ümmetlere peygamberler aracılığıyla gönderildiğini öğrenmekle Araplar için neden böyle bir şeyin söz konusu olmadığını düşünür. Bu düşünce onu, Tanrı tarafından seçilip, Araplara gönderilmiş bir elçi gibi görünme hevesine sürükler. Büyük bir sabırla bu işe girişir ve Tanrı'nın Mekkelilere ve civarındakilere kendisi marifetiyle kitap (*Kur'an*) gönderdiğini söyler. Daha başka bir deyimle, ilk başlangıçta aklından, bütün insanlara ya da hatta bütün Araplara peygamber olarak gönderilmiş olma fikri geçmiş değildir. Bundan dolayıdır ki, Tanrı'dan, "*Ey Muhammed! Böylece şehirlerin anası olan Mekke'de ve çevresinde bulunanları uyarman... için sana Arapça okunan bir kitap vahyettik...*" (Şûra Suresi, ayet 7) şeklinde vahiy indi diyerek işe başlar. Buna, "*Bu indirdiğimiz, kendinden öncekileri doğrulayan, Mekkelileri ve çevresindekileri uyaran mübarek kitaptır...*" (Enam Suresi, ayet 92) şeklindeki ayetleri (ve benzerlerini) ekler.

Fakat bütün çabalarına rağmen fazla taraftar toplayamaz; toplayabildikleri de Mekke'nin en fakir, en saf ve güçsüz kişileridir. Önemli sayılabilecek kimseleri etkileyemez. Örneğin, kendisine babalık eden amcası Ebu Talib dâhil. Mekke'nin ileri gelenlerini (örneğin Kureyşlileri) Müslüman yapabilmiş değildir.

Mekke'de bulunduğu 10 yıllık süre içerisinde, kendisine inandırabildiği insanların sayısı, söylendiğine göre seksen ya da yüz civarındadır.

Ancak, az geçmeden Mekke dışındaki Araplarla temas kurar ve onları da kazanmak düşüncesiyle Kur'an'a, "(*Bu Kur'an*) *Ataları uyarılmamış ve bu yüzden kendileri de gaflet içinde kalmış bir toplumu uyarman için indirilmiştir*" (Yasin Suresi, ayet 7) ya da "(*Ey Muhammed*!)... *muhakkak ki* (*Kur'an*) *hem senin için hem de kavmin için bir şereftir ve ilende ondan mesul olacaksınız*" (Zuhruf Suresi, ayet 43-44) şeklinde ayetler koyar. Böylece, sadece Mekke ve civarındaki Araplara değil, bütün Araplara gönderilmiş "*peygamber*"miş gibi hareket etmeye başlar. Medine'de ve Taif'te yaşayan Arapları bu yoldan elde etmek ister. Mekke'de bulunduğu süre boyunca taraftarlarının sayısı az ve kendisi de güçsüz olduğu için, kendisini "*uyarıcı*" ya da "*öğüt verici*" olarak göstermekten başka yapabileceği bir şey yoktur.

Karısı Hatice'nin ve kendisine babalık etmiş olan, kendisini her zaman için koruyan amcası Ebu Talib'in ölümleri üzerine koruyucusuz kalır; bu yüzden taraftarlarıyla birlikte Medine'ye göç eder. Oradan Mekke kervanlarına karşı çete saldırılarına girişir. Böylece ganimetler edinip taraftarlarının sayısını artırarak yavaş yavaş güçlenmeye başlar.

Ticaret merkezlerinden biri sayılan Mekke'yi kendileri için bir bakıma rakip bilen Medineli Yahudiler, Muhammed'in Mekke'ye karşı saldırılara geçmesini kendileri bakımından yararlı buldukları için, ilk başlarda ona para ve silah yardımında bulunurlar. Bu sayede Muhammed, çeteler yollayarak Mekke kervanlarına karşı saldırılara geçer. Ele geçirdiği ganimet mallarını paylaşma siyaseti yoluyla kısa zamanda güçlenmeye başlayınca, etki sahasını genişletme fikrine yönelir. Özellikle, Mekkelilere karşı kazandığı Bedir Savaşı'ndan sonra, artık İslam'ı kılıç yoluyla yayma olasılığını kazanmıştır. Yavaş yavaş kendisini, sadece Araplara değil, Yahudilere, Hıristiyanlara ve bütün insanlara gönderilmiş peygamber olarak gösterir ve İslam'dan başka din olmadığı fikrine sarılır. Anlatmak ister ki, Tanrı İslam dinini, daha önceki "*peygamberler*" aracılığıyla (*Tevrat'ı ve İncil'i indirerek*) Yahudilere ve Hıristiyanlara göndermiştir. Kur'an'a bu doğrultuda

ayetler koyarken, kendisini peygamber olarak kabul etmediler, Tevrat'ı ve İncil'i değiştirdiler diye, Yahudileri ve Hıristiyanları suçlamaya başlar; örneğin, Kur'an'a şu mealde ayetler koyar: "*İşte Allah, inkârları yüzünden onlara lanet etmiştir*" (Nisa Suresi, ayet 46-47). Öte yandan onlara daha önceleri gönderilmiş olan peygamberlerin "*Müslüman*" olarak gönderildiklerini söyler: örneğin, İbrahim'i, Müslümanlıkla emrolunmuş ilk "*peygamber*" olarak gösterir ve Kur'an'a, "*İbrahim, ne Yahudi ne de Hıristiyan idi: fakat o, Allah'ı bir tanıyan dosdoğru bir Müslüman idi; müşriklerden değildi*" (Al-i İmran Suresi, ayet 67) şeklinde ayetler koyar. İbrahim'den sonra gelen "peygamberlerin" hepsini de Müslüman olarak tanımlar: örneğin, "*İbrahim'e, İsmail'e, İshak'a, Yakub'a ve torunlarına, Musa ve İsa'ya verilene (İslam'a)... inandık... deyin...*" (Bakara Suresi, ayet 136, 140) şeklinde ayetler koyar. Ve kendisinin, aynı zamanda "*kitab ehli*"ne (Yahudilere, Hıristiyanlara vd...) peygamber olarak gönderildiğini anlatmak ve Kur'an'ı onlara kabul ettirmek için şu tür ayetler ekler: "*Ey kitab ehli! Peygamberlerin arası kesildiğinde, 'Bize müjdeci ve uyarıcı gelmedi' dersiniz diye size açıkça anlatacak peygamber geldi*" (Maide Suresi, ayet 19); "*...önlerinde de Musa'nın kitabı önder ve rahmet olarak bulunanlardır ki, işte onlar Kur'an'a inanırlar*" (Hûd Suresi, ayet 17).

Bir yandan bunları yaparken, diğer yandan da, "*İslam'dan başka gerçek din yoktur; başka dinlere yönelenler sapıktırlar*" deyip "*cihat*"la insanları Müslüman yapma yoluna gider. Medine'de bulunduğu on üç yıllık süre boyunca, Müslüman olmayan toplumlara (Yahudilere, Hıristiyanlara, putperestlere vd...) karşı kırktan fazla çete saldırıları ve yirmi dokuz savaş düzenler. Yeryüzünü "*Dar-ül İslam*" (yani "*Müslümanların yaşadıkları yerler*") ve "*Dar-ül Harb*" (yani "*savaşılması gereken kâfirlerin yaşadıkları yerler*") olarak ikiye ayırır ve yeryüzü "*Dar-ül İslam*" olana kadar savaş parolasını yerleştirir. İşte Muhammed'in yaşamının ve Kur'an olarak yerleştirdiği kitabın bütün insanlara yönelik olduğunun en kısa hikâyesi budur. Konuyu *İslam'a Göre Diğer Dinler* adlı kitabımızda incelediğimiz için burada fazla durmayacağız.

II) Esas İtibariyle Arap Zihniyetine, Arabın Geleneklerine Dayalı ve Araplar İçin Hazırlanmış Bir Kitap Olarak Kur'an

Yukarda kısaca değindiğimiz gibi, Muhammed'in söylemesine göre, Tanrı, her kavme, o kavimden seçtiği peygamberler göndermiş ve kendi dilinden kitaplar vermiştir. Çünkü istemiştir ki, her kavim Tanrı buyruklarını kendi dilinden okuyarak, kavrayarak öğrensin (İbrahim Suresi, ayet 4)[5]. Bundan dolayıdır ki, Araplara, Arap kavminden Muhammed'i ve Arapların anlayabilecekleri dilde olmak üzere Arapça bir kitap göndermiş ve örneğin, "*...Biz, anlayıp düşünmeniz için onu Arapça bir Kur'an kıldık*" (Zuhruf Suresi, ayet 2-3) ya da "*Anlayasınız diye biz onu Arapça bir Kur'an olarak indirdik*" (Yusuf Suresi, ayet 2) diye konuşmuştur. Bu söylediklerini pekiştirmek amacıyla, "(*Bu*), *bilen bir kavim için, ayetleri Arapça okunarak açıklanmış bir kitaptır*" (Fussilet Suresi, ayet 3) ya da "*...böylece biz onu Arapça bir hüküm olarak indirdik...*" (Rad Suresi, ayet 37) diyerek ya da "*...Biz onu böylece Arapça bir Kur'an olarak indirdik ve onda ikazları tekrarladık. Umulur ki onlar (bu sayede günahtan) korunurlar; yahut da o (Kur'an) kendileri için bir ibret ortaya koyar*" (Taha Suresi, ayet 113) ya da "*Korunsunlar diye, pürüzsüz Arapça bir Kur'an indirdik*" (Zümer Suresi, ayet 28) diye ekleyerek, Kur'an'ı, Arapların anlayabilmeleri için Arapça bir kitap olarak indirdiğini bildirmiş, bu kitabı Mekke ve çevresinde oturanlar için gönderdiğini eklemiştir (Şûra Suresi, ayet 7). Yani anlatmak istemiştir ki, Araplar, "... '*Bizden önce iki taifeye (Yahudilere ve Hıristiyanlara) kitap gönderildi. Biz onların okuduklarından bir şey anlamıyorduk*'" *ya da* " '*Bize kitap gönderilseydi, onlardan daha fazla hidayete ererdik*' " şeklinde konuşup bahane uyduramasınlar. Bu düşüncesini pekiştirmek amacıyla "*...işte size Rabbiniz tarafından apaçık delil, hidayet ve rahmet verdik. Artık Allah'ın ayetlerini yalan sayandan, onlardan yüz çevirenden daha zalim kim olabilir?..*" (Enam Suresi, ayet 156-157) diye konuşmuştur (bu konuda ayrıca bkz. Maide Suresi, ayet 19; Meryem Suresi, ayet 97; Sad Suresi, ayet 6).

---

[5] Ayet şöyle: "(*Allah'ın emirlerini*) *onlara iyice açıklasın diye her peygamberi yalnız kendi kavminin diliyle gönderdik...*" (İbrahim Suresi, ayet 4).

Dikkat edileceği gibi Tanrı Araplara hitaben konuşmaktadır; muhatabı Araplardır. Muhammed aracılığıyla onlara, "*hidayet*" olmak üzere, İslam dinini sağladığını anlatmaktadır.

Ancak, Araplardan pek çoğu, Müslümanlığı kabul ederken, Muhammed'in gözüne girmek yoluyla birtakım çıkarlar elde etme kurnazlığına yönelirler; örneğin, ganimetten pay almak amacıyla, ikide bir "*Müslüman olduk*" diye başa kakarlar ve Muhammed'i minnet altında bırakacaklarını sanırlar. Her ne kadar taraftarlarının sayısının arttığını görmek Muhammed'i hoşnut kılar idiyse de, onların bu şekilde başa kakmalarından hoşlanmazdı. Daha doğrusu, onlara karşı minnet altında kalmış görünmeyi kendisi için sakıncalı bulurdu. Bu nedenle Hucurat Suresi'ne koyduğu ayetler Tanrı'nın şöyle konuştuğunu anlatır:

> *"(Ey Muhammed!) İslam'a girdiklerini senin başına kakıyorlar; de ki: 'İşlerinizi benim başıma kakmayın, belki sizi imana hidayet buyurduğundan dolayı Allah sizin başınıza kakar, eğer sadıksanız..." (Hucurat Suresi, ayet 17).*

Yorumcuların açıkça bildirdiklerine göre, bu ayet, Arapları azarlamak amacıyla konmuş bulunmaktadır. Örneğin, Elmalılı Hamdi Yazır şöyle demektedir: "*Bu ayet o Arabileri tevbihtir (azarlamadır)*" (bkz. Elmalılı Tefsiri, c.6, s.4485). Muhammed, yukarıdaki ayeti koymakla, onlara, "*Sizi Müslüman yapan Tanrı'dır; bu nedenle İslamınızı bana minnet saymayın, benim başıma kakmayın. Eğer 'Müslüman olduk' diye başa kakarsanız Allah size minnetinin ağırlığını yükletir*" demek istemiştir. Daha başka bir deyimle Tanrı'yı, onları bu şekilde azarlamış gibi konuşur kılmıştır.

***

Tanrı'nın, Muhammed aracılığıyla Araplara hitap eder şekilde konuşur olduğunu gösteren bu tür ayetlerden anlaşılan şudur ki, Tanrı, daha önceleri Yahudilere ve Hıristiyanlara kendi içlerinden peygamberler seçip göndermiş, kendi anlayacakları dillerde kitaplar indirmiş ve örneğin Yahudilere, Musa aracılığıyla Tevrat'ı, Hıristiyanlara da İsa aracılığıyla İncil'i vermek yoluyla onları doğru yola

sokmak istemiştir. Yine Kur'an'ın söylemesine göre, gerek Tevrat, gerekse İncil, Tanrı'nın nezdinde bulunan Levh-i Mahfuz'da mevcut olan hükümleri kapsamaktadır ki, bunlar hep İslami esaslardan ibarettir. Fakat her ne hikmetse, Tanrı, Yahudilere ve Hıristiyanlara bu İslami esasları gönderirken ve onları kitap sahibi yaparken, Araplar için böyle bir şey yapmamıştır. İşte şimdi Arapları da doğru yola sokmak amacıyla, içlerinden Muhammed'i seçmiş ve ona, Arapların anlayabilecekleri dilde olmak üzere Kur'an'ı indirmiştir. Hem de yedi lehçe üzerine indirmiştir ki, farklı lehçede konuşan Arapların tümü anlasınlar diye! Bundan dolayıdır ki, artık Araplar bakımından, "*Bize kitap verilmedi, bu yüzden doğru yola girmedik*" demek söz konusu olamayacaktır (Fussilet Suresi, ayet 44). Olamayacağı için de, Muhammed'e boyun eğmekten ve Kur'an'a uymaktan kaçınmalarını sağlayabilecek bir mazeret yolu arayamayacaklardır. Eğer cehennemlik olmak istemiyorlar ve cennete girmeyi düşünüyorlarsa, Muhammed'e ve Kur'an'a itaat edeceklerdir.

Kur'an'ın esas itibariyle Araplara özgü bir kitap olduğuna dair diğer kitaplarımızda[6] yeterince bilgi verildiği için, burada fazla durmaya gerek yoktur. Fakat şu konuyu tekrar belirtmekte yarar vardır ki, Muhammed'in Tanrı'dan geldiğini söylediği yukarıdaki hükümlerin ortaya koyduğu sonuç, Kur'an'ın bütün insanlara değil, sadece Araplara gönderildiği doğrultusundadır. Bunun böyle olduğunu İslamcılar da, çoğu zaman farkına varmadan ortaya koyarlar. Örneğin, Diyanet Vakfı, Kur'an'daki İbrahim Suresi'nin, "(*Allah'ın emirlerini*) *onlara iyice açıklasın diye her peygamberi yalnız kendi kavminin diliyle gönderdik...*" (İbrahim Suresi, ayet 4) şeklindeki ayetiyle ilgili olarak şu yorumu yapmaktadır:

> *"Her peygamberin ancak kendi kavminin diliyle gönderilmiş olması, bütün insanlardan tek bir dille, örneğin Arapçayla anlaşmalarının, yalvarıp niyazda bulunmalarının istenmediğini gösterir..."*[7]

Bu gerekçeye göre, Tanrı'nın, Araplara yaptığı gibi, diğer kavimlere de onların anlayabilecekleri dilde kitap göndermesi gerekirdi; örneğin Türklere Türkçe,

[6] Bu konuda özellikle bkz. *Arap Milliyetçiliği ve Türkler*, Kaynak Yayınları, altıncı basım, İstanbul, Mart 1999. s. 337 vd.
[7] Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, *Kur'an-ı Kerim ve Açıklamalı Meali*, Ankara, 1993.

Acemlere Acemce vd... olarak hitap etmesi beklenirdi; böyle yapmadığına göre, Kur'an'ın Araplara özgü bir kitap olduğu ve Araplardan başka milletleri (yani kendilerine kitap verilmemiş olanları) bağlamaması gerektiği kuşkusuzdur! Zira mademki Tanrı her kavme, o kavmin kendi diliyle kitap göndermeyi uygun bulmuştur ve mademki Arapların kendisine, "(*Ey Tanrı*). *Araba yabancı dilden (kitap) olur mu ?..*" (Fussilet Suresi, ayet 44) ya da "*...Bizden evvel Yahudilere ve Hıristiyanlara kitap gönderdin, fakat biz onların okuduklarından bir şey anlamıyorduk*" veya "*Bize kitap gönderilseydi, onlardan daha fazla hidayete ererdik*" diyememeleri için onlara kendi anlayacakları dilde, yani Arapça olarak kitap vermiştir, o halde Arap'tan başka milletlerin (örneğin, Türklerin, Acemlerin vd...) "*Biz Arapça bilmeyiz; Tanrı bize kendi dilimizden kitap vermedi; vermediğine göre bizi bilmediğimiz, anlamadığımız dilde yazılmış bir kitapla sorumlu kılamaz. Bu itibarla Arapça Kur'an bizi bağlamaz*" şeklinde konuşmaları kadar doğal ne olabilir ki!

Öte yandan Kur'an'da yer alan ayetler, Arap zihniyetine, Arap geleneklerine, Arabın gereksinimlerine ve Arap karakterine göre ayarlanmış gibidir. Hani sanki Tanrı, sadece Arap yaşantılarını, Arabın düşünce tarzını göz önünde tutarak iş görmüş ve bu doğrultuda indirdiği hükümlerle sadece Arap sorunlarına çözüm bulmak istemiştir. Nice örnekten bir ikisiyle yetindim: Kur'an'da, Bakara Suresi'nde şöyle yazılıdır: "*Kadınlarına yaklaşmaya yemin edenler, dört ay beklerler. Eğer bu (süre içinde) kadınlarına dönerlerse, şüphesiz Allah çokça bağışlayan ve esirgeyendir. Eğer süresi içinde dönmeyip kadınlarını boşamaya karar verirlerse (ayrılırlar)...*" (Bakara Suresi, ayet 226-227). Bu ayetlerin konmasına neden şudur: eskiden (yani "*cahiliyede*") Araplar, karılarına kızdıkları zaman onlarla cinsi münasebette bulunmamaya ant içerler ve bunu yapmakla karılarına eziyet ederlermiş. Ve işte, ayet bu haksızlığı gidermek için konmuş oluyor. Aslında ayetin haksızlığı gideren ya da kadını koruyan bir yönü yok; zira erkeği dilediği gibi, yani keyfi şekilde karısını boşama olasılığından yoksun kılınış değil. Aksine, haksız olduğu kabul edilen bir geleneği, farklı bir şekil altında sürdürmektedir. Fakat her ne olursa olsun, ayet, Arap gelenekleriyle ilgilidir.

Yine bunun gibi, İslam'dan önceki dönemde Araplar, kadınlara, çocuklara ve yetimlere mirastan pay vermezlermiş. Ve işte Arapların bu kusurunu gidermek amacıyla Tanrı, Kur'an'ın Fecr Suresi'ne şu ayeti koymuş imiş: "*Hayır! Doğrusu siz yetime ikram etmiyorsunuz, yoksulu yedirmeye birbirinizi teşvik etmiyorsunuz. Haram helal demeden mirası yiyorsunuz. Malı aşırı biçimde seviyorsunuz*" (Fecr Suresi, ayet 17-20). Burada geçen "*siz*" deyimi Araplara atıftır (bkz. Diyanet Vakfı'nın açıklaması).

Kur'an'ın, Arap geleneklerinin kitabı olduğuna kanıt olmak üzere verilebilecek sayısız örneklerden bir diğeri, Ahzab Suresi'nin 4. ve 5. ayetleridir. Bu ayetlerde, "*zıhar yapmak*" ve "*evlatlıkları öz oğul olarak tanımak*" gibi eski Arap geleneklerinin ortadan kaldırıldığına dair hükümler var. "*Zıhar*" denen şey, bir adamın, boşamak istediği karısına, "*Sen bana anamın sırtı gibisin*" demesi, bunu demekle o kadının kendi anası olarak sayılması ve bunun sonucunda kadının boş edilmiş olmasıdır. Bunu önlemek için ayet şu hükmü getiriyor: "*Allah, bir adamın içinde iki kalp yaratmadığı gibi, zıhar yaptığınız eşlerinizi de analarınız yerinde tutmadı...*" (Ahzab Suresi, ayet 4).

Öte yandan yine eski Arap geleneklerine göre, evlat edinilen kimse, onu evlat edinenin "*öz oğlu*" gibi sayılırmış. Böyle olduğu içindir ki, onun soyadını alır, ona mirasçı olurmuş. Boşadığı ve ilişkisini kestiği karısı, kendisini evlat edinen tarafından karı olarak alınamazmış. Bunun en güzel bir örneği Muhammed, Zeyd ve onun karısı Zeyneb'le ilgili olaydır: Muhammed, Hatice'nin hediye ettiği Zeyd b. Harise adındaki bir köleyi, daha Mekke dönemindeyken, ilk Müslüman olanlardandır diye kendine evlat edinir. Ve kendi adını ona verir. O zamana gelinceye kadar Zeyd, kendi öz babasına nispetle Zeyd b. Harise olarak çağrılırken, Muhammed tarafından evlat edinildikten sonra, Zeyd İbn Muhammed diye çağrılmaya başlanır. Muhammed, onu halasının kızı Zeyneb ile evlendirir. Medine'ye göçten sonra, günlerden bir gün Muhammed, Zeyd'i ziyaret için evine gittiğinde kapıyı Zeyneb açar. Zeyneb'in görünüşü Muhammed'e hoş görünür. Bunun üzerine Zeyd karısını boşar ve Muhammed Zeyneb'le evlenir. Ancak, geçerli olan Arap geleneği, böyle bir evliliği haram saymaktadır. Çünkü bu geleneğe göre

Zeyd, kendisini evlat edinen Muhammed'in öz oğlu durumundadır. Onun adıyla çağrılmaktadır. Ve işte Muhammed'in Zeyneb'le olan evliliğini sağlayabilmek için Tanrı, bu Arap geleneğini değiştirdiğini bildirmek üzere şöyle bir ayet indirir: "(*Evlat edindiklerinizi*) *babalarına nispet ederek çağırın. Allah yanında en doğrusu budur...*" (Ahzab Suresi, ayet 5). Bu ayete dayalı olarak Muhammed, daha önce Zeyd'in adını "*Zeyd İbn Muhammed*" olarak değiştirmişken, şimdi onu kendi öz babası olan Harise'ye nispetle çağırmaya başlar ve adını eski şekline dönüştürüp "*Zeyd b. Harise*" yapar. Ayrıca da Zeyd'in babası olmadığına dair Kur'an'a, Tanrı'dan geldi diyerek, "*Muhammed, sizin erkeklerinizden hiçbirinin babası değildir...*" (Ahzab Suresi, ayet 40) şeklinde ayet koyar. Fakat ortada, evlat edinen kimsenin, evlatlığının boşamış olduğu karılarıyla evlenemeyecekleri şeklindeki Arap geleneği vardır. Bu gelenek değişmedikçe Muhammed'in Zeyneb'le olan evliliği geçerli sayılamayacaktır. Ve işte engel niteliğindeki bu Arap geleneğini de değiştirmek üzere Muhammed, Kur'an'a şu ayeti koyar: "(*Resulüm*)*... Zeyd, o kadından ilişiğini kesince biz onu sana nikâhladık ki, evlatlıkları, karılarıyla ilişkilerini kestiklerinde* (*o kadınlarla evlenmek isterlerse*) *müminlere bir güçlük olmasın. Allah'ın emri yerine getirilmiştir*" (Ahzab Suresi, ayet 37). Böylece Araplar arasında o zamana kadar yerleşik olan bir gelenek sona erdirilmiş ve yerine bunun tersi olan bir gelenek konmuş olur! Şimdi, bu olay vesilesiyle sormak gerekir: Eğer doğru olan bu idiyse, neden acaba Tanrı bu işi daha önce, örneğin Mekke döneminde değil de, yıllarca bekleyip Medine döneminde yapmıştır? Neden dolayı kötü bir geleneği değiştirmek için Muhammed'in Zeyneb'le evlenmesini beklemiştir? Bu soruların karşılığını diğer kitaplarımızda (özellikle *Şeriat ve Kadın* adlı kitabımızda) ele aldığımız için fazla durmayacağız. Fakat burada değinmek istediğimiz şudur ki, Tanrı, Muhammed'in söylemesine göre, hep Arap gelenekleriyle meşguldür; hani sanki yeryüzünde başka topluluklar ve bu toplulukların düzeltilmesi ya da sürdürülmesi gereken gelenekleri yokmuş gibi!

Yine bunun gibi Kur'an'da, Kasas Suresi'nde, Tanrı'nın Araplara, hem de Araplardan bir kısmına, daha doğrusu Mekkelilere hitaben konuştuğu, onlara sağladığı nimetlerden söz ettiği görülür:

> *"...Biz seninle beraber doğru yola uyarsak, yurdumuzdan atılırız" dediler. Biz onları, kendi katımızdan bir rızık olarak her şeyin ürünlerinin toplanıp getirildiği, güvenli, dokunulmaz bir yere (Mekke-i Mükerreme'ye) yerleştirmedik mi? Fakat onların çoğu bilmezler."* (Kasas Suresi, ayet 57).

Yine bunun gibi Ankebût Suresi'nde, Mekke'nin Araplar için güvenlik sağlayan bir yer kılındığına dair şu ayet vardır:

> *"Çevrelerinde insanlar kapılıp götürülürken, bizim (Mekke'yi) güven içinde kutsi bir yer yaptığımızı görmediler mi? Hala batıla inanıp Allah'ın nimetine nankörlük mü ediyorlar?"* (Ankebût Suresi, ayet 67).

Öte yandan Kur'an'da "muhkem" (kesin) hükümlerden çok "müteşabih" hükümlerin yer alması da, Arapların inanç bocalayışı içinde kalan bir millet olmalarıyla izah edilmiştir ki, ileride ayrıca açıklayacağız.[8]

Yine bunun gibi Muhammed, yıl ve ay hesabını, Arap geleneklerine, Arabın niteliklerine ve yaşam koşullarına dayalı olarak "*Arabi takvim*" sistemine ve dolayısıyla "*Kameri ay*" esasına bağlamıştır. Örneğin, bir yılda on iki ay olduğunu anlatmak üzere, "*...Allah katında ayların sayısı on iki(dir)...*" (Tevbe Suresi, ayet 36) derken ve ayın vakit ölçeği olduğunu anlatmak amacıyla, "*Sana, hilal şeklinde yeni doğan ayları sorarlar. De ki, 'Onlar, insanlar ve özellikle hac için vakit ölçüleridir'...*" (Bakara Suresi, ayet 189) diye eklerken, yılı aya göre hesapladığını, yani "*Arabi takvim*"e uyduğunu anlatmıştır. "*Arabi takvim*" sisteminde yıl hesabı, ayın dolanımına göre yapılır. Yani yıl, yerkürenin güneş etrafındaki dolamına göre değil, ayın yerküre etrafındaki dolanımına göre hesaplanır. Çünkü Arap yaşamlarında ve Arap geleneklerinde ayın, güneşe nazaran çok daha üstün, daha önemli bir yeri vardır. Muhammed, "*Kameri ay*" hesabına dayalı "*Arabi takvim*" sistemini benimserken, Arabın İslam öncesi dönemlerine inen geleneklerini ve günlük yaşamının gereklerini göz önünde tutmuştur ki, o da, "*ay*"ın "*güneş*"e oranla üstünlüğü inancına dayalıdır. Gerçekten de Araplar, "güneş" ile "ay"ı, "*Kamereyn*" sözcüğüyle tanımlamışlardır. "Kamereyn" deyimi, "*iki şeyden birini, öbürüne üstün kılar*" şeklinde olmak üzere "ay"ı ön planda tutup, güneşi

---

8 Turan Dursun, *Kur'an Ansiklopedisi*. c,3. s.89 vd...; Fahruddin Razi. Tefsir, c.29, s.208.

ikinci derecede kılan bir anlatışın ifadesidir; yani "*Kamereyn*" deyiminde "*ay*", "*güneş*"e üstün tutularak belirtilmiştir. Bunun nedeni şudur: İslam öncesi dönemde genellikle çobanlıkla geçinen Araplar, çeşitli "*Tanrı*"lar yanında "*ay Tanrı*"yı da "*kutsal*" bilirlerdi. Her ne kadar güneşe ve yıldızlara tapmakla beraber, "*ay*" onlar için özel bir önem taşırdı. Şu bakımdan ki, çöl ortasında güneşin kavurucu sıcaklığında iş görme güçlüğü nedeniyle, gece serinliğinde iş görmeyi, örneğin sürü hayvanlarını otlatmayı yeğlerlerdi. Ve işte ay ışığı, onlara bu olanağı sağlamak bakımından bir nimetti; ayı "*münir*" (nurlandıran) sözcüğüyle nitelendirmeleri bundandır. Bundan dolayıdır ki, Muhammed, "ay"ın Tanrı tarafından "*nur*" olarak yaratıldığına dair Kur'an'a, "*Tanrı odur ki güneşi ziya, ayı da nur yapmıştır. Ona (aya ve ayın gittiği yere) konaklar belirlemiştir...*" (Yunus Suresi, ayet 5) şeklinde ayetler koymuştur. Burada "*güneşi ziya yaptı*" derken ve "*ayı da nur yaptı ve aya konaklar belirledi*" diye eklerken anlatmak istediği şey ayın güneşe oranla daha geniş, daha yaygın, daha etkili bir yönü olduğudur.

Kur'an yorumcuları bunu, "*Nur ziyadan eamın (çok genel, çok yaygın)...*" *olarak ya da "nur, ziyanın pertev ve şuadır ki, zulmeti dafı olan (defeden) şulesi, ışığı demektir*" diyerek açıklamaya çalışırlar.[9] Fakat Muhammed, "nur" denen şeyin önemini biraz daha belirlemek amacıyla, Tanrı'nın, bizzat "nur" olduğunu ve "nur" adının Allah'a layık bir ad olduğunu anlatmak için şu ayeti koymuştur: "*Allah, göklerin ve yerin nurudur. Onun nurunun temsili, içinde lamba bulunan bir kandillik gibidir... (Bu) nur üstüne nurdur. Allah dilediği kimseyi nuruna eriştirir...*" (Nur Suresi, ayet 35). Böylece ayın Tanrı tarafından "*nur*" olarak yaratılmasını, ayın üstünlüğünün ve kutsallığının kanıtı saymıştır. Bunu da yeterli bulmamış, bir de ayın "nur", güneşin "çerağ" olarak yaratıldığına dair şu ayeti koymuştur: "*Görmediniz mi, Allah yedi göğü birbiriyle ahenktar olarak nasıl yaratmıştır. Onların içinde ayı bir nur kılmış, güneşi de bir çerağ yapmıştır*" (Nuh Suresi, ayet 15-16). Söylemeye gerek yoktur ki, "*nur*"a oranla "*çerağ*"ın yeri daha aşağıdadır. Bazı yorumcular, bu ayetteki, "*...güneşi de bir çerağ yapmıştır...*" tümcesi yerine "*güneşi de kılmış bir lamba...*" çevirisine yönelirler ki[10], fark et-

[9] Elmalılı H. Yazır. age, c.4, s. 2672-2673.
[10] Elmalılı H. Yazır, age. c.7. s.5367.

mez. Yine bunun gibi ayın kutsal bir niteliğe sahip olduğunu düşünerek, Muhammed, kıyamet saatini aya göre ayarlar görünmüştür. Örneğin, ayı parmağıyla ikiye böldüğüne dair Kur'an'a, "*Kıyamet saati yaklaşır. Ay yarılır...*" (Kamer Suresi, ayet 1-3) şeklinde ayet koyarken, ayın güneşe nazaran üstünlüğünü vurgulamıştır. Ve işte ayın güneşe nazaran üstünlüğüne dair Kur'an'a ayetler koymak yoluyla, yıl ve ay hesabının ayın görünüşüne göre yapılması gereğini belirlemiştir. Bunu, biraz yukarıda değindiğimiz Yunus Suresi'nin şu ayetinden anlamaktayız: "*Tanrı odur ki güneşi ziya, ayı da nur yapmıştır. Ona (aya ve aynı gittiği yere) konaklar belirlemiştir. Yılların sayısını ve hesabını bilesiniz diye...*" (Yunus Suresi, ayet 5). Daha başka bir deyimle, güya Tanrı "*nur*" niteliğinde yarattığı aya (kamere) birtakım konaklar (menziller) takdir etmiştir ki, Araplar yıl ve gün hesabını yapabilsinler diye! Çünkü Arap inanışlarına göre ay (kamer) konaklayarak, yani "*menzilden menzile seyrederek*" gider ki, bu "*menzil*"lerin sayısı yirmi sekizdir. Ve ayın (kamerin) nuru, her bir menzilde birtakım değişiklikler arz eder. Şu bakımdan ki, ay (kamer), bu menzillerin her birinde bir ya da iki gece bulunur.[11]

Yine bunun gibi, ay hesabının aya (hilale) göre yapılması da, Arap yaşamlarına dayalı olarak öngörülmüştür. Gerçekten de Muhammed, Arap toplumunun okumasız ve cahil bir toplum olduğunu öne sürerek, "*Bir ay (kah) şöyledir, (kah) böyledir*" demiş ve bir ayda bazen 28 bazen de 29 gün olduğunu bildirmiştir. Konuyu ilerideki sayfalarda tekrar ele alacağız. Fakat şimdilik belirtelim ki, Muhammed, sırf Arap geleneklerine uymak ya da İslami verileri Arabın niteliklerine ve yaşam tarzına uydurmak amacıyla "*Arabi takvim*" sistemini benimserken, bilimsellikten uzak ve sakıncalı bir yol tutmuştur. Çünkü güneş sistemine göre kurulu bir evrende, yıl hesabını ayın dolanımına göre yapmak sakıncalı sonuçlar doğurur. Nitekim İslam ülkeleri bu sistemin sakıncalarına bugün de tanık olmaktadırlar. Şu bakımdan ki, yerkürenin güneş etrafındaki dolanımı 365 günde oluştuğu halde, ayın yerküre etrafındaki dolanımı, bir yılın on ikide birinden eksiktir. Bundan dolayıdır ki, Arap takvim sisteminde on iki ayın toplamı 354 gün tutar. Ve yine bundan dolayıdır ki, Arap takvim sistemine göre hesaplanan yıl, güneş takvim sistemine (Gregorian sisteme) göre hesaplanan yıldan on bir gün eksiktir.

---

[11] Elmalılı H. Yazır. age. c.4, s.2674.

Bundan dolayıdır ki, İslam ülkelerinde belli olayların başlangıç tarihi, her yıl değişiktir. Örneğin, Ramazan ayı, yeryüzünün çeşitli bölgelerindeki Müslüman ülkelerin her birinde farklı tarihlere rastlar. Çünkü bu ülkelerde ay (hilal) değişik tarihlerde görünür. Bu yüzden Ramazan ayı, her otuz üç yılda bir bahara, yaza, güze ve kışa gelir. Ramazan ayının başlangıcı, ayın (hilalin) görünmesine göre saptandığı ve ayın (hilalin) görünmesi de her Müslüman ülkede farklı tarihlere rastladığı için, Ramazan ibadetinin oluşumu farklılık arz eder; daha başka bir deyimle hangi Müslüman ülkede ay (hilal) daha önce görünürse, orada Ramazan ayı (ya da bayramlar) daha erken başlamış olur. Bu olumsuzluk, 1978 yılında toplanan İslam Kongresi'nde alınan bir kararla giderilmek istenmiştir. Alınan kararla, bütün İslam ülkelerinde Ramazan'ın ve bayramların başlangıcı, ayın (hilalin) görünmesine göre değil, bilimsel astronomi yöntemlerine göre saptanan güne göre ayarlanması, böylece bir beraberlik kurulması öngörülmüştür. Fakat buna rağmen yine de eski usule bağlı kalınarak, İslam ülkelerinde, birbirinden farklı durumlar kendini gösterir.

Kur'an'ın Arap geleneklerine ya da gereksinimlerine göre uydurulmasıyla ilgili diğer bir örnek, yedi lehçede olmak üzere indirilmesiyle ilgilidir. Gerçekten de Muhammed'in söylemesine göre Kur'an, Arapların tümü tarafından anlaşılsın diye, Arap kavimlerinin çeşitli lehçeleriyle, daha doğrusu yedi farklı lehçede olmak üzere indirilmiştir. Söylemeye gerek yoktur ki, bu konu, Kur'an'ın bütün insanlar için değil, sadece Arap kavimleri için hazırlanmış olduğunun bir başka kanıtıdır.

Kur'an'ın Arap yaşamlarıyla ilgili ayetler yığını olduğu konusunda verilebilecek sayısız örneklerinden birisi de şudur: Biraz ileride göreceğimiz üzere Kur'an'da tanımı yapılan cennetler, Arabın hem şehirlisini hem de Arap bedevisini imrendirecek şekilde, onların zevkine, isteklerine ve gereksinimlerine göre düşünülmüştür. Cennetlerle ilgili olarak Kur'an'da aşağı yukarı 145 ayet bulunmaktadır. Bunlardan, özellikle Bakara (ayet 25), Zümer (ayet 73-74), Sad (ayet 49-54), Saffat (ayet 41-57), Rahman (ayet 46-78), Nebe (ayet 31-35), Muhammed (ayet 15), Tûr (ayet 19-24) İnsan (ayet 5, 17-22), Kehf (ayet 31), Hac (ayet

23), Fatır (ayet 33-35), Tûr (ayet 21), Rad (ayet 23-24), Yasin (ayet 55-58), Mü'min (ayet 7-9), A'raf (ayet 44-50), Hadid (ayet 12-15, 21), Vakıa (ayet 17-36), surelerine şöyle bir göz atmak yeterlidir. Konuyu *Şeriat ve Kadın* adlı kitabımızda ele aldığımız için burada fazla durmayacağız. Fakat ilginç bir iki örnek vermek yerinde olacaktır: Arabistan'ın uçsuz bucaksız çöllerinin ortasında, kavurucu güneşin altında, susuzluğa, açlığa, kadınsızlığa boğulmuş olan Arabın hayalini, yeşil ırmaklarla, çağlayanlarla, gölgelik sağlayan ağaçlarla, meyveliklerle, dal bastı kirazlarla, sıvama muzlarla, kuş etine varıncaya kadar her türlü leziz yiyeceklerle ve saklı inci gibi iri gözlü huriler, güzel, memeleri yeni sertleşmiş hurilerle dolu bir cennet tanımının bir kısmını Vakıa ve Nebe surelerinde bulmaktayız. Bu cennetlerde Arap, gölgeliklere kurulu "murassa" tahtlara oturmuş olarak ve çağlayan suların sesini duyarak, o en çok sevdiği meyvelerin en tatlılarını, daha da güzel şekilde bularak, dilediği kadar içtiği şaraplardan sarhoş olmayarak, hiçbir ihtiyar kadına rastlamadan, sadece memeleri yeni sertleşmiş ve "*inci timsali*" kızlarla yatıp kalkarak yaşayacaktır. Vakıa Suresi'ndeki şu ayetleri okuyalım:

> *"...Defterleri sağdan verilenler; ne mutlu o sağcılara. Onlar dikensiz sedir ağaçları, salkımları sarkmış muz ağaçları, uzamış gölge altında; çağlayarak akan sular kenarlarında; bitip tükenmeyen ve yasak da edilemeyen bol meyveler arasında; yüksek döşekler üzerinde... Biz ceylan gözlüleri, defterleri sağdan verilenler için yeniden yaratmışızdır, onları bakire ve eşlerine düşkün ve yaşıtları yapmışızdır..." (Vakıa Suresi, ayet 27-38).*

Dikkat edileceği gibi, burada "*dikensiz sedir ağaçları*" diye bir deyim geçmekte. Bu deyim, Araplar arasında "*Arabistan sidri*" (*Arabistan kirazı ağacı*) diye bilinen "*nabk*" ağacından gelmekte. "Arabistan sidri" denen bu ağaç, dikenli bir ağaçmış ve dikenleri Arapları rahatsız edermiş. Muhammed, Arapların çok sevdikleri Arabistan kirazını, cennetin çeşitli meyveleri arasında göstermek amacıyla yukarıdaki ayetlere "Arabistan sidri"ni eklemiştir. Fakat eklerken onu "dikensiz" bir ağaç şeklinde göstermiştir. Hâkim ve Beyheki gibi kaynakların Muhammed'den rivayetlerine göre, Tanrı, bu ayeti indirince, Araplar sevinmişler ve Ashab'dan kişiler, "*Allah teala bizi, Arabilerle ve onların meseleleriyle müstefit buyuruyor (yararlandırıyor)*" demişlerdir. Ancak, çöl Araplarından biri (bir Arabi)

Muhammed'in yanına gelip, Kur'an'daki bu ayetten söz ederek, "*Ben cennette sahibine eza verebilecek bir ağaç bulunacağını zannetmezdim*" diyerek, bu ağacın dikenli olup, dikenlerinin gelen geçene batabileceğini belirtir. Muhammed kendisine, Tanrı'nın bu ağacı cennete alırken "*sidri mahdud*" olarak aldığını, yani dikenini silip, her dikenin yerine bir meyve yaptığını ve onun meyvelerinden her birini, yetmiş iki renge boyadığını ve bu renklerden hiçbirinin bir diğerine benzemediğini söyler.[12] Yani anlatmak ister ki, Tanrı, cennete giren Arapların huzursuz kalmamaları için her şeyi düşünmüştür. Nitekim biraz önce belirttiğimiz gibi Ashab'dan kişiler, Tanrı'nın, Arap'la ilgili her şeyi dikkate alarak ayet göndermiş olmasını Araplar için övünülmesi gereken bir şey olarak kabul etmişlerdir.[13]

Kur'an'da, Arabın pek sevdiği Arabistan kirazından başka, hurmadan önemli şekilde söz edilir. Hem de öylesine ki, Tanrı, yeri ve göğü yaratmakla övünürken ve kullarını kendisine hayran kılmak isterken, örneğin, "*Üstlerindeki, göğe bakmazlar mı ki, onu nasıl bina etmiş ve nasıl donatmışız. Onda hiçbir çatlak yok. Yeryüzünü de döşedik ve ona sabit dağlar koyduk... Gökten bereketli bir su indirdik, onunla bahçeler ve biçilecek daneler bitirdik*" derken, muhtemelen Arapları biraz da etkileyebilmek için, "*Kullara rızık olması için, birbirine girmiş, küme küme tomurcukları olan uzun boylu hurma ağaçları yetiştirdik...*" (Kaf Suresi, ayet 6-11) diye ekler.

Yine bunun gibi, Arap yaşamlarında son derece önemli bir yer işgal eden deve, Kur'an'ın birçok ayetinin konusu olmuştur. Devenin her cinsini Kur'an'da, bulmak mümkündür (örneğin, bkz. Maide Suresi, ayet 103; Araf Suresi, ayet 40, 73, 77; Yusuf Suresi, ayet 65, 72: Hac Suresi, ayet 36; Enam Suresi, ayet 142-144: Mürselat Suresi., ayet 32; Tekvir Suresi, ayet 4; Hûd Suresi, ayet 64; İsra Suresi, ayet 59; Şuara Suresi, ayet 155; Kamer Suresi, ayet 27; Şems Suresi, ayet 13). Tanrı güya deveyi yaratmakla çok önemli bir iş görmüş olduğunu Araplara anlatmak için Gaşiye Suresi'nde, "*Bakmazlar mı ki, deve nasıl yaratılmıştır?*" (Gaşiye Suresi, ayet 17) şeklinde konuşmaktadır. Cehennemin korkunçluğunu

---

[12] Elmalılı H. Yazır. age, c. 6. s. 4706-4707.
[13] Elmalılı H. Yazır age. c. 6. s.4706.

anlatmak için, Mürselat Suresi'nde, "*...O (cehennem) saray gibi kocaman kıvılcım saçar; her bir kıvılcım sanki birer sarı deve gibidir*" (Mürselat Suresi, ayet 32-33) der. Kıyamet gününün önemini anlatmak üzere, Tekvir Suresi'nde, güneşin katlanıp dürüldüğünden, yıldızların kararıp döküldüğünden, dağların sallanıp yürütüldüğünden, denizlerin kaynatıldığından, ruhların bedenlerle birleştirildiğinden söz ederken, gebe develerin başıboş salıverildiklerini bildirir (Tekvir Suresi, ayet 1-7). Hani sanki yeryüzünde gebe deveden başka sözü edilecek hayvan yokmuş gibi! Enam Suresi'nde yük taşıyan ve tüyünden döşek yapılan hayvanlardan söz ederken (Enam Suresi, ayet 142), dişi ve erkek olarak sekiz eş ve ayrıca koyundan iki, keçiden iki yarattığını söylerken "*Deveden de iki, sığırdan da iki (yarattık)...*" der (Enam Suresi, ayet 143-144). Efsanevi hikâyeler anlatırken "*deve yükü*"nden ya da "*deve yükü bahşiş*"ten söz eder (örneğin, Yusuf Suresi, ayet 65, 72). Adak olarak adanan şeyleri anlatırken, Maide Suresi'nde, "*Kulağı çentilen, adak diye kıra salıverilmiş olan develerden*" (Maide Suresi, ayet 103) söz eder ki, bunlar, Arapların "*bahire*" ve "*şaibe*" diye adlandırdıkları develerden başka bir şey değildir. Söylemeye gerek yoktur ki, Muhammed, deveyi böylesine önemli göstermekle, Tanrı'yı ve dolayısıyla Tanrı'nın elçisi olarak kendisini, Araplara daha kolaylıkla inandırabileceğini hesaplamıştır.

Kur'an'ın esas itibariyle Arabın kitabı olarak hazırlandığına dair bu tür örnekleri sergilemek için ciltler yetmez. Sadece şunu ekleyelim ki, Muhammed, ilk başlarda kendisini sadece Arap kavmine gönderilmiş olarak tanımlamışken, Medine'ye göç (hicret) ettikten sonra, yavaş yavaş güçlenmekle yeni bir siyaset izler olmuş, kendisini Yahudilere, Hıristiyanlara ve diğer toplumlara kabul ettirebilmek için bütün insanlığa gönderilmiş gibi göstermiştir. Bunu yaparken Yahudilerin ve Hıristiyanların, kendilerine gönderilen kitapları (Tevrat, İncil) tahrif ettiklerini ve bu nedenle Kur'an'a uymaları gerektiğini söylemiştir.

III) Kur'an'ın "İlahi Vahiy mi?" (Tanrı Sözleri mi?), Yoksa "Elçinin Sözleri mi?" (İnsan Yapısı mı?) Olduğu Konusunda!

Kur'an'da, "*...(Kur'an), andolsun ki, kerim (onurlu) olan bir elçinin sözüdür...*" (Hakka Suresi, ayet 40) diye bir ayet var ki, Kur'an'ın Tanrı yapısı değil, insan yapısı olabileceği görüşüne yer verebilecek niteliktedir. Bu görüşü ayrıca pekiştiren konular da yok değildir.

Şu bakımdan ki, bir kere Muhammed'in öldüğü tarihte ortada Kur'an diye derlenmiş bir kitap yoktu; bu kitap onun ölümünden çok sonra, daha doğrusu üçüncü halife Osman b. Aftan zamanında ortaya çıkmıştır (Osman, Hicret'in 23. ve 35. yılları arasında "halife" olarak iktidarda bulunmuştur). Çünkü Muhammed, "*vahiy*"dir diyerek yerleştirdiği buyrukları derli toplu bir kitap haline getirmeyi düşünmemiştir. Bu buyrukları, dağınık durumda küçük taşlar, deri ve ağaç yaprakları ya da deve ve koyun kemikleri üzerine yazılmış olarak bırakmıştır. Her ne hikmetse bunların zamanla kaybolup gidebileceğini ve Kur'an'ı ezber etmiş kimselerin de öleceklerini göz önünde tutmamıştır. Bundan dolayıdır ki, onun ölümünden sonra, daha doğrusu ilk halife Ebu Bekir zamanında, bu buyrukları bir araya getirme ihtiyacını dile getirenler oldu; eğer derlenmeyecek olursa Muhammed'den kalma "*vahiy*'lerin yok olup gideceği öne sürüldü. Bu şekilde düşünenlerin başında Ömer bin Hattab vardı. Fakat Ebu Bekir direndi; Muhammed'in yapmayı düşünmediği bir şeyi yapmanın doğru olmayacağını öne sürdü. Bununla beraber Ömer'in ısrarları üzerine teklifi kabul ederek, vaktiyle Muhammed'e kâtiplik yapmış olan *Zeyd İbn Sabit* adında birini ayetlerin derlenmesi işiyle görevlendirdi. Bu görevi kabul eden Zeyd, bir yandan vahiylerin yazılı bulunduğu çeşitli nesneleri inceleyerek, diğer yandan da Kur'an'ı ezberlemiş olanları, yani hafızları dinleyerek -ki bunların sayısının o tarihlerde pek az, muhtemelen sadece 7 olduğu söylenir-, Kur'an'ı derlemeye başlar. Etrafa haber salarak, her kimde Muhammed'den ayet olarak elde edilmiş bir şey varsa getirilmesini ister. Söylendiğine göre herhangi bir buyruğu Kur'an'a geçirmek için iki tanık dinler; bazen bir tanıkla da Kur'an'a koyduğu parçalar olmuştur (örneğin, Tevbe Suresi'nin son iki ayetini tek tanık esasına göre koyduğu kabul edilir). Bir yıl süren bir çalışma sonucunda Kur'an ayetlerinin, surelerinin bulunduğu iki

kapaklı bir kitap (*Mushaf*) meydana getirir. Ebu Bekir'e takdim eder. Ebu Bekir'in ölümünden sonra bu derleme ikinci halife Ömer bin Hattab'ın yanında bulunur; o ölünce kitap, kızı Hafsa'ya geçer.[14] Ömer'in ölümü üzerine üçüncü halife olarak devletin başına gelen Osman b. Affan, Kur'an'ın ikinci kez derlenmesini gerekli görür. Çünkü kendisine, Müslümanların okudukları Kur'an'da birbirini tutmayan şeylerin olduğu söylenmiştir. Bunun üzerine Osman, adamlarını Hafsa'nın yanına gönderip, ondaki "Mushaf'ı (Kur'an'ı) getirtir ve Zeyd İbn Sabit'in başkanlığında kurduğu üç kişilik bir heyeti ikinci kez derleme işiyle görevlendirir. Bir kısım din bilginine göre bu heyet, Hafsa'dan gelen "Mushaf'ı aynen kopya etmiştir; diğer bir kısmına göreyse, bazı değişiklikler yapmış ve hiç değilse Kur'an'ın Kureyş diliyle oluşmasını sağlamıştır. Fakat her ne olursa olsun, halife Osman zamanında bu heyet tarafından yeniden derlenen Kur'an'dan kaç adet hazırlandığı bilinmiyor: bu sayının 4 ile 7 arasında oynadığı söyleniyor. Bununla beraber o tarihten sonra bu nüshaların kopya edilerek çoğaltıldığı ve kimi kişilerin kendileri için "Mushaf"lar meydana getirdikleri anlaşılmaktadır.[15]

Söylemeye gerek yok ki, bu yukarıdaki şekilde derlenmiş olduğu kabul edilen bir kitabı "*elçinin sözleri*" olarak ya da hatta "*kitabı hazırlayanların sözleri*" (yani insan yapısı) olarak değerlendirmek pekâlâ mümkündür! Ancak, İslamcılar, Kur'an'ı, "*Tanrı sözleri*" şeklinde ve daha doğrusu "*belagatı ve ihtiva ettiği medeni, adli ahkâmı itibariyle mucizevi*" bir yapıt olarak kabul etmek dışında başka bir görüşe yer vermezler; farklı görüşte olanları "*dinsizlikle*", "*Tanrısızlıkla*" suçlamakta kusur etmezler. Kendilerine dayanak olarak da Kur'an'dan ayetler seçerler. Çünkü Kur'an'ın birçok yerinde, bu kitabın Tanrı'dan gelme olarak Muhammed'e verildiği yazılıdır. Örneğin, Neml Suresi'nde şu ayet vardır:

> *"(Resulüm!) Şüphesiz ki bu Kur'an, hikmet sahibi ve her şeyi bilen Allah tarafından sana verilmektedir"* (*Neml Suresi, ayet* 6).

Yine Necm Suresi'nde Muhammed'in kendiliğinden konuşmadığı ve sadece kendisine indirilen vahiyleri bildirdiği yazılıdır:

---

[14] Bu konular için bkz. Turan Dursun, Tabu Can Çekişiyor: Din Bu 1, Kaynak Yayınları, üçüncü basım, s.78 vd.

[15] Turan Dursun, age, s. 88.

"...Arkadaşınız (Muhammed) ...arzusuna göre de konuşmaz. O (bildirdikleri) vahyedilenden başkası değildir. Çünkü, onu güçlü kuvvetli ve üstün yaradılışlı bir (Cebrail) öğretti..." (Necm Suresi, ayet 1-7).

İnsan Suresi'nde şöyle yazılıdır: "(*Ey Muhammed!*) *Kuşku yok ki Kur'an'ı sana biz indirdik...*" (İnsan Suresi, ayet 23; benzeri ayetler için bkz. Şuara Suresi, ayet 192; Secde Suresi, ayet 1-3; Vakıa Suresi, ayet 80; Hakka Suresi, ayet 43; Fussilet Suresi, ayet 1-2; Mü'min Suresi, ayet 1-2; Zümer Suresi, ayet 1; Câsiye Suresi, ayet 2; Ahkaf Suresi, ayet 2 vd...). Enam Suresi'nde, Kur'an'ın "*kutsal, yüce ve arınmış sayfalar*" üzerinde yazılı olduğu, Muhammed tarafından uydurulmadığı ve Tanrı'dan başka hiçbir güç tarafından oluşturulmayacak "mükemmeliyette" bulunduğu yazılıdır: "*Bu indirdiğimiz kutsal kitaptır... şüphesiz o size Rabbinden belge...dir...*" (Enam Suresi, ayet 155-157). Abese Suresi'nde şu ayet vardır: "(*Kur'an*) *kutsal kılınmış, yüceltilmiş, arınmış sayfalar üzerindedir*" (Abese Suresi, ayet 13-14). Tûr Suresi'nde şöyle yazılıdır:

"...(Kur'an'ı Muhammed) uydurdu diyorlar öyle mi?.. Eğer iddialarında samimiyseler, Kur'an benzeri bir söz meydana getirsinler" (*Tûr Suresi, ayet 34-35*).[16]

Görüldüğü gibi bu ayetlerde Tanrı'nın Muhammed'e indirdiği "*kitap*"tan ya da "*yüceltilmiş, arınmış sayfalar üzerine yazılı Kur'an*"dan söz edilmekte, ama Muhammed'in ölümü tarihinde ortada böyle bir şey yok! Zira yukarıda değindiğimiz gibi, Kur'an'ın kitap (mushaf) haline getirilişi onun ölümünden çok sonraki bir tarihe rastlamakta.

Bu konular bir yana, fakat biraz önce belirttiğimiz gibi, Hakka Suresi'nde, Kur'an'ın Muhammed'in sözleri olduğuna dair ayet var ki, şöyledir:

"...(Kur'an), andolsun ki, kerim (onurlu) olan bir elçinin sözüdür. O, şair sözü değildir..." (Hakka Suresi, ayet 40).

Gerçekten de bu ve benzeri ayetlere bakarak ve ayrıca Kur'an'ın Muhammed'in ölümünden sonra birkaç kişilik bir heyet tarafından derlenmesiyle ilgili yukarıda özetlediğimiz bilgileri göz önünde tutarak Kur'an'ı akılcı bir şekilde

---

[16] Ayrıca bkz. Bakara Suresi, ayet 23; Yunus Suresi, ayet 38; İsra Suresi, ayet Kasas Suresi, ayet 49.

eleştirecek olursak, bu kitabın, Muhammed'in günlük siyasetinin gereksinimlerini karşılayan hükümlerden oluştuğunu, bu itibarla onun sözlerinden (ya da hatta kısmen de olsa onu derleyenlerin görüşlerinden) ibaret olduğunu söylemek de mümkündür. Ve hele Kur'an'da buyruklara baş eğmenin Tanrı'ya ve Muhammed'e baş eğmek demek olacağını öngören, öte yandan Tanrı'nın Muhammed'e salavat getirdiğini sergileyen ayetlere göz atacak olursak, bu görüşü savunmak daha da kolaylaşmış olur. Şu bakımdan ki, bir kere Kur'an'da, Muhammed'e baş eğmenin Tanrı'ya baş eğmek demek olduğuna dair pek çok ayet var. Örneğin, Nisa Suresi'nde, "*Peygambere boyun eğen, Tanrı'ya boyun eğmiş olur*" (Nisa Suresi, ayet 80) diye yazılı. Yine Nisa Suresi'nde, "*Her kim Allah'a ve peygamberine itaat ederse, işte onlar Allah 'm nimetine eriştirildiği peygamberlerle beraberdirler...*" (Nisa Suresi, ayet 59, 69; ayrıca bkz. Nur Suresi, ayet 52; Ahzab Suresi, ayet 71; Fetih Suresi, ayet 17). Fetih Suresi'nde şu ayet vardır:

> *"Ey Muhammed! Şüphesiz sana baş eğerek ellerini verenler, Allaha baş eğip el vermiş sayılırlar" (Fetih Suresi, ayet 10).*

Ahzab Suresi'nde, Tanrı'ya ve Muhammed'e itaat edip iyi iş yapanların iki kat mükâfata kavuşacakları, ayrıca cennette bol bol rızık alacakları anlatılmıştır (Ahzab Suresi, ayet 31). Yine bunun gibi Muhammed'i incitmenin ya da ona karşı gelmenin Tanrı'yı incitmek ve Tanrı'ya karşı gelmek olduğuna dair ayetler var. Örneğin, Ahzab Suresi'nde şöyle yazılıdır:

> *"Allah'ı ve Peygamber'i incitenlere Allah, dünyada da lanet etmiştir ahirette de ve onlara horlayıcı, aşağılatıcı bir azap hazırlamıştır" (Ahzab Suresi, ayet 57; ayrıca bkz. Mücadele Suresi, ayet 22).*

Yine bunun gibi Tanrı'nın ve Muhammed'in verdiği hükümler dışında iş görülemeyeceği şöyle bildiriliyor:

> *"Allah ve Resulü bir işe hüküm verdiği zaman, inanmış bir erkek ve kadına o işi kendi isteklerine göre seçme hakkı yoktur. Her kim Allah'a ve resulüne karşı gelirse, apaçık bir sapıklığa düşmüş olur" (Ahzab Suresi, ayet 36).*

Fakat bütün bunlardan başka bir de Kur'an'da, Tanrı'nın Muhammed'e "salavat" getirdiğine ve Müslümanların Muhammed'e teslimiyet göstermeleri gerektiğine dair şöyle bir ayet vardır:

"Şüphe yok ki, Allah ve melekleri, Peygamber'e çok salavat getirirler. Ey müminler! Siz de ona salavat getirin ve tam bir teslimiyetle selam verin" (Ahzab Suresi, ayet 56).

Bu ayetin bir başka şekli şöyledir:

"Bir hakikattir ki, Allah ve melekleri, o yüce nebi Muhammed'e salat ederler. Ey müminler, siz de hep ona sakıt ediniz ve hulus ile selam veriniz" (Ahzab Suresi, ayet 56).[17]

Bu vesileyle belirtmekte yarar vardır ki, ayette geçen "*salat*" ya da "*salavat*" sözcükleri, sadece Muhammed'i övmek ve yüceltmek anlamında değil, aynı zamanda ona "*dua*" ve "*ibadet*" etmek anlamındadır. Çünkü "salat", namaz şeklindeki ibadetin ta kendisi olduğu gibi (*"salavat" sözcüğü de "namazları" karşılar*), aynı zamanda dua şeklinde olmak üzere "*Aleyyisselatu vesselam*" ya da "*Salavatullahi aleyh*" veya "*Sallalahü aleyhi ve selam*" şekillerinde de kullanılır. Daha başka bir deyimle "*namaz*" sözcüğü, gerek Kur'an'da, gerekse hadislerde, duanın en mükemmel şekli olan "*salat*" deyimiyle karşılanmıştır. Ve işte Ahzab Suresi'nin yukarıdaki 56. ayetine göre Tanrı, melekleriyle birlikte Muhammed'e salavat getirir durumda bulunmaktadır. Bu böyle olunca Hakka Suresi'nde yer alan, *"...(Kur'an), andolsun ki, kerim (onurlu) olan bir elçinin sözüdür. O, şair sözü değildir..."* (Hakka Suresi, ayet 40) şeklindeki ayet hükmüne bakarak Kur'an'ı, Muhammed'in sözleri olarak kabul etmek yanlış olur mu? Kendisine Tanrı tarafından salavat getirilen bir kimsenin, Kur'an'ı kendi sözleri olarak tanımlaması kadar doğal ne vardır ki? Nitekim vaktiyle, "Mutezili"ler ve onlardan biraz daha özgür düşünebilenler, Kur'an'ın iki kapak sayfası arasında bulunan şeyin "*Allah'ın sözü*" olduğu iddialarına karşı çıkmamışlar mıdır? Kur'an'ın, bir bakıma "*insan yapısı*" bir kitap olduğunu savunmamışlar mıdır? Bu yüzden "*zındık*" sayılmamışlar mıdır? Ya da bazı "Harici'ler Kur'an'daki bazı surelerin Kur'an'a layık olmadığını belirterek, Tanrı'nın ağzından çıkmadığını ima etmemişler midir?

---

[17] Prof. Gölpınarlı'nın çevirisinden.

Örneğin, Kur'an'ın Yusuf Suresi'nde Yusuf (Peygamber'le) ilgili aşk hikâyesinin Tanrı sözleri olmayabileceğini bildirmemişler midir?[18] Öte yandan Muhammed'in ölümü sırasında Kur'an'ın ne halde bulunduğunun saptanamadığı, üstelik o zaman henüz kesin şeklini almış ve tamamlanmış bir vahiyler kitabı olmadığı bir gerçek değil midir? Kur'an ayetlerinin bugünkü biçimiyle yazılıp bir araya getirilmesi, Muhammed'in ölümünden sonra olmamış mıdır? Biraz önce değindiğimiz gibi Kur'an, ilk kez birinci halife Ebu Bekir döneminde ve daha sonra üçüncü halife Osman döneminde derlenmemiş midir?[19] Ve nihayet Osman'ın "mushafı"nın tamamiyeti konusunda itirazlar (özellikle Şiiler tarafından) öne sürülmemiş midir?

Ve işte bu tür iddiaları göz önünde tutan ve Hakka Suresi'nde yer alan bu ifadenin "*Kur'an, elçinin kendi sözüdür*" şeklinde bir kanı yaratacağını düşünen İslamcılar, bu ayeti "*elçinin getirdiği sözdür*" şekline dönüştürmüşlerdir.[20] Kanıt olarak, aynı ayet içindeki şu sözleri göz önünde tutmuşlardır:

> *"...Eğer Muhammed bize karşı ona bazı sözler katmış olsaydı, biz onu kuvvetle yakalardık, sonra onun şahdamarını koparırdık. Hiçbiriniz de onu savunamazdınız..." (Hakka Suresi, ayet* 38-52).

Fakat her ne olursa olsun, Kur'an'daki sure ve ayetlerin "*Tanrı sözü*" olup olmadığı konusunda girişilecek akılcı bir eleştirinin İslamcıları güç durumda kılacağı muhakkaktır. Nitekim Tanrı'nın "*niteliği*"yle "*kişiliği*" arasındaki ilişkilerin ilahiyata ait bir sır olduğu, dolayısıyla insan aklının bu sırrı idrak edemeyeceği ve bu nedenle Kur'an'ın "*gayri mahlûk*" (*yaratılmamış*), daha doğrusu "*Tanrı sözü*" olduğunun kabul edilmesi gerektiği doğrultusundaki İslamcı tez, vaktiyle akliyeci Müslümanlar ve daha sonra mutezile sınıfı tarafından reddedilmişti. Öte yandan Tanrı'nın "*konuşucu*" olmadığı görüşünden hareketle, Kur'an'ın "*yaratılmış*" (yani "*mahlûk*") hatta "*fani*" olduğunu öne sürenler olmuştur. O kadar ki, al-Fazali (ö. Hicri 1236), Kifaya adlı yapıtında, Kur'an'daki sözlerin "mahlûk"

---

18 Bu konuda al-Şahristani'nin Kitab al-milal va 'l-nihal adlı yapıtında gerekli bilgiler bulunmaktadır.

19 Bu konuda bkz. Turan Dursun, *Tabu Can Çekişiyor Din Bu 1* adlı kitabının "*Kur'an'ın Orijinalleri Yakıldığı için Şimdi Yok*" başlıklı yazı. Kaynak Yayınları, üçüncü basım, İstanbul, 1990, c. 1, s.78.

20 Turan Dursun, *Kur'an Ansiklopedisi*, Kaynak Yayınları. İstanbul, 1994 c. 7 s. 246-247.

(yaratılmış) olduğunu söylerken, Kur'an'daki sözlerin Tanrı'ya ve hatta Muhammed'e ulaşmayabileceği ihtimaline de yer vermiştir. al-Aşari ve daha sonraki Eş'ari'ler, Tanrı'nın "*kelamının*", harfsiz ve sözsüz, sadece "*ruhi bir söz*" olduğu görüşünü savunmakla beraber, Kur'an'ın "*fani*" ve "*mahluk*" (*yaratılmış*) olduğu inançlarına karşı çıkmışlardır. Fakat şu bir gerçek ki, Kur'an'ı, Tanrı sözü olmaktan başka bir tanımla öne sürmenin dinsizlik olduğu görüşü üstün gelmiş ve bu nedenle Kur'an, eleştiri dışı tutulmuştur. Her türlü eleştirinin, bu kitabın insan yapısı olduğu sonucunu doğurabileceği endişesi her zaman için ağır basmıştır. Bu nedenle Kur'an, gerçeklere götüren tek yol, tek kitap olarak benimsene gelmiş ve eleştirel aklın etki alanı dışında tutulmuştur.

Ancak, bilim tarihi, insan aklının devamlı şekilde geliştiğini, sınırsız bir yaratma gücüne sahip olduğunu ve bu nedenle onun her ne alanda olursa olsun, her türlü yasağa karşı savaşımını önlemenin mümkün bulunmadığını ortaya koymuştur. Nitekim Batı dünyasında da, aşağı yukarı 1400 yıllık bir gelişme süreci içerisinde akıl, her türlü yasağı yenerek Yahudi ve Hıristiyan dinlerini ve bu dinlerin "kutsal" bilinen kitaplarını (Tevrat'ı, İncil'i) amansız bir eleştiriden geçirebilmiş, hallaç pamuğu gibi atabilmiş, bu eleştirilerden sonra bu kitapların insan yapısı şeyler olduğu görüşüne yönelmiş, bunun sonucu olarak aklı vahyin önüne geçirebilmiş ve böylece, gelmiş geçmiş uygarlıkların en ileri gidenini meydana getirebilmiştir. Hiç kimse inkâr edemez ki, Batı uygarlığı, bütün eksikliklerine, bütün yetersizliklerine, bütün kusurlarına rağmen, kendisinden önceki uygarlıkların hepsini de geride bırakmıştır. Kuşku edilemez ki, Batı dünyası, akılcı güce sahip bulunduğu için, her daim kendi kendisini aşma olasılığına sahip olarak geleceğin daha üstün uygarlıklarını yaratacaktır. Temenni olunur ki, İslam dünyası da akıl yoluyla Kur'an'ı eleştirel süzgeçten geçirsin ve "*akıl çağı*"na erişsin. Böyle bir eleştiriyi dine karşı girişilmiş bir saldırı olarak değil, insanları "*tek kitap*" alışkanlığından kurtarıp yaratıcı zekâya ulaştırma aracı olarak kabul etmek gerekir. Geriliklerden, ilkelliklerden, sefilliklerden ve musibetlerden kurtulmanın başka yolu yoktur. Ve işte bu inançladır ki, Kur'an'ın eleştirilmesi gerektiği görüşüne yönelmemiz gerekir.

A) Kur'an'daki Tanrı'nın, İnsanlara "Küfürler" Savurarak ya da Kendi Sözlerini Kanıtlamak İçin "Yemin"lere Başvurarak Konuşması Hakkında

Kur'an'ın "*Tanrı sözleri mi?*", yoksa "*elçinin sözleri mi?*" ya da "*derleyenlerin sözleri mi?*" (*insan yapısı mı?*) olduğu konusunda girişilecek bir tartışmada ilk ele alınacak konulardan biri, kuşkusuz ki, bu sözlerin Tanrı'nın "*yüceliği*" fikriyle bağdaşır olup olmamasıyla ilgilidir. Tanrı'nın yüceliğiyle bağdaşmaz nitelikteki sözlerin Tanrı'dan sadır olamayacağı aşikârdır. Örneğin, "*yüce*" olarak kabul edilen bir Tanrı'nın, kendi yarattığı kullarına, her ne sebeple olursa olsun "*köpekler*" ya da "*alçaklar*" diyerek konuştuğunu düşünmek güçtür. Yine bunun gibi insanların kaderini daha ana karnındayken çizdiğini söyleyen, örneğin, dilediğini "*Müslüman*", dilediğini "*müşrik*" ya da "*kâfir*" yaptığını bildiren bir Tanrı'nın, "*Müşrikleri öldürün!*" diye emredebileceğini ya da "*İslam'dan başka bir dine yönelik olanlar cehenneme atılır*" diyerek konuşabileceğini kabul etmek güçtür. Çünkü insanları hem suçlu hem günahkâr kılıp hem de cezalandırmak gibi bir davranışı Tanrı'ya atfetmek, ona hakaret etmek olur. Yine bunun gibi "yüce" olduğu kabul edilen bir Tanrı'nın, kadınları aşağılatırcasına, "*kadınlar aklen ve dinen dûn yaratıklardır*" diyebileceğini, tanıklık ve miras hakları bakımından onları "*yarım insan*" sayabileceğini, "*hilekâr*" olarak ilan edebileceğini, "*dayak atılmaya layık*" sayabileceğini ya da buna benzer küçültmelerle hakir kılabileceğini düşünmek güçtür. Yine aynı şekilde Tanrı'nın, insanları kendisine baş eğdirtebilmek için mükâfatlar vaat edebileceğini ve örneğin cennette güzel kızlar (huriler) olduğunu söyleyerek "*Memeleri yeni sertleşmiş, ceylan gözlü güzeller var size*" şeklinde konuşabileceğini kabul etmek olanaksızdır. Bu örnekleri çoğaltmak kolay. Demek istediğimiz şudur ki, Tanrı fikrinde yatan "*yücelik*" anlayışı, yücelikle bağdaşmayan şeylerin Tanrı'dan gelemeyeceği fikrine yer verir. Bu itibarla Tanrı'ya atfolunan sözlerin, Tanrı'nın ağzından çıkmış olup olamayacağını araştırmak, eleştirel akıl için önemli bir koşuldur. Başlangıç olmak üzere, her şeyden önce Kur'an'daki Tanrı'nın "*küfür*"ler ya da "*yemin*"ler ederek konuşmasıyla ilgili ayetlere göz atmak yararlı olacaktır; bu konuda kısa bir fikir edinebilmek amacıyla birkaç örnek vermekle yetineceğiz:

1) "Yüce" Olduğu Söylenen Bir Tanrı'nın Olumsuz Bir Dille Konuşabileceğini; Örneğin, Kendi Yarattığı Kullarına Küfürler, Hakaretler Edebileceğini Düşünmenin Mümkün Olup Olamayacağı Hakkında

Kur'an'ın hemen her satırı, Tanrı'nın kendi kendini yüceltmesiyle, "*kul*" olarak yarattığı insanlara kendi büyüklüğünü ve güçlülüğünü kabul ettirmek istemesiyle, onları yerlere kapanarak kendisine taptırmaya çalışmasıyla, fakat bu istek ve gayretlerine karşı dikilenlere küfürler ve hakaretler yağdırmasıyla doludur. "*Yüceliğini*" ve "*güçlülüğünü*" kabul etmeyenlere, buyruklarına karşı direnenlere ve "*elçi*" olarak seçtiğini söylediği Muhammed'e baş eğmeyenlere karşı Tanrı'nın, hiç de kendisinden beklenmeyen bir dille konuştuğu ve örneğin, "*yabani eşekler*", "*merkepler*", "*susamış develer*", "*dilini sarkıtıp soluyan köpekler*", "geberesiciler", "reziller", "sapık kişiler", "beyinsizler", "kof kütükler", "*alçak zorbalar*", "*soysuzlar*", "*kahrolasılar*", "*yalancılar*" vd... şeklinde sözler sarf ettiği görülür. Verilecek nice örnekten biri olarak Vakıa Suresi'ndeki şu satırları okuyalım:

> *"Sonra siz ey sapıklar, yalancılar; elbette bir ağaçtan, zakkum ağacından yiyeceksiniz... üstüne de kaynar sudan içeceksiniz: susamış develerin suya saldırışı gibi içeceksiniz: işte ceza gününde onlara sunulacak ziyafet budur..." (Vakıa Suresi, ayet 51-56).*

Burada geçen "*susamış develer*" deyimi, Arapça aslındaki "*hüyam illetine tutulmuş deve*" karşılığı olup, devenin hiç doymamacasına su içmesini, yani ne kadar içerse içsin suya kanmaz oluşunu anlatmakta! Ve işte yukarıdaki ayetle, Tanrı, "*Siz ey sapıklar, yalancılar*" diye hitap ederken, hitap ettiği insanlara, "*zakkum ağacından, kaynar sudan içeceksiniz, tıpkı hüyam illetine tutulmuş ve su içmeye doyamayan develer gibi...*" demektedir. Neden onlara böyle demektedir bilir misiniz? Sırf kendisini "*Yaratan*" olarak kabul etmiyorlar ve daha doğrusu kendilerinin Tanrı tarafından yaratıldıklarını kabul etmiyorlar diye! Nitekim ayetin devamı şöyledir:

> *"...Sizi biz yarattık, tasdik etmeniz gerekmez mi? Söyleyin öyleyse (rahimlere) döktüğünüz meni nedir? Onu siz mi yaratıyorsunuz, yoksa yaratan biz miyiz?" (Vakıa Suresi, ayet 57-59).*

Görülüyor ki, Tanrı, kendisini "*Yaratan*" olarak kabul etmeyen, örneğin, "*Evet, bizi sen yarattın, sen yücesin*" şeklinde şükretmeyenlere karşı "*susamış develer*" diye küfür ve hakaret etmekte! Pek güzel, ama "*Yüce*" olduğu söylenen bir Tanrı'nın kullanacağı dil midir bu? Öte yandan Kur'an'ın bu ayetlerine bakarak, başta Charles Darwin olmak üzere, evrenin ve her şeyin "*Yaratılış*" kuramına göre değil, "*Evrim*" kuramına göre oluştuğunu bilimsel yollarla ortaya koyan bilim adamlarını "*susamış develer*" olarak tanımlamamız doğru olur mu?

Bir diğer örnek olarak Araf Suresi'nin 175. ve 176. ayetlerini okuyalım. Bu ayetlerde, Tanrı'nın, Kur'an'ı yalanlayan bir kişi hakkında "*dilini sarkıtıp soluyan köpek*" diye konuştuğu yazılıdır:

> *"Ey Muhammed! Onlara, şeytanın peşine taktığı ve kendisine verdiğimiz ayetlerden sıyrılarak azgınlardan olan kişinin olayını anlat. Dileseydik onu ayetlerimizle üstün kılardık; fakat o dünyaya meyletti ve hevesine uydu. Durumu, üstüne varsan da, kendi haline bıraksan da, dilini sarkıtıp soluyan köpeğin durumu gibidir, işte ayetlerimizi yalan sayan kimselerin durumu böyledir. Sen onlara bu kıssayı anlat, belki üzerinde düşünürler..." (Araf Suresi, ayet 175-176).*[21]

Bu ayetlerin bir başka şekli şöyledir:

> "*(Ey Muhammed!) Onlara o herifin kıssasını da oku ki, ona ayetlerimizi sunmuştuk da, o, onlardan ayrıldı çıktı. Derken onu şeytan arkasına taktı da sapkınlardan oldu. Eğer dileseydik biz, onu o ayetlerle yükseltirdik de, lakin o, yere (alçaklığa) saplandı ve hevesinin ardına düştü, artık onun meseli o köpeğin meseline benzer: üzerine varsan dilini salar solur, bıraksan yine dilini salar solur; bu işte ayetlerimizi tekzip eden o kavmin meseli; kıssayı kendilerine nakleyle, gerektir ki bir düşünürler..." (Araf Suresi, ayet 175-176).*[22]

Görüldüğü gibi Kur'an'ın bu ayetlerine göre, Tanrı, kendi buyruklarına uymayan bir kişiyi "*şeytanın, arkasına takılmış*" ve "*alçaklığa saplanmış*" olarak tanımlıyor. Ayrıca, "*dilini sarkıtıp soluyan bir köpeğin*" durumunda gösteriyor! Daha başka bir deyimle bu kişiyi, köpeğin en aşağılık hali olan ve başka hayvan-

---

[21] Diyanet işleri Başkanlığı'nın halkımıza öğrettiği ayetler böyle.
[22] Elmalılı H. Yazır, age. c. 3, s. 2320.

larda bulunmayan soluyuşuna benzeterek hakir kılıyor. Hiç "*Yüce*" olduğu kabul edilen bir Tanrı bu şekilde konuşur mu?

Yine aynı şekilde Bakara Suresi'nde Tanrı'nın, kıble yönünün değişikliği konusunda kafa tutanları "*beyinsizlikle*" suçladığı yazılı:

> *"İnsanların beyinsizleri, 'Yöneldikleri kıbleden onları çeviren nedir?' diyecekler..." (Bakara Suresi, ayet 142).*

Bir diğer örnek, Kalem Suresi'nde Tanrı'nın, Kur'an'ı yalanlayan ve Kur'an için "*masaldır*" diyen bir kişiyi "*alçak zorba*" ve "*soysuz*" olarak şu şekilde küfürlere boğmasıdır:

> *"Ey Muhammed! Diliyle iğneleyen, kovuculuk eden... çok yemin eden alçak zorbaya, bütün bunların dışında bir de soysuzlukla damgalanmış kimseye... aldırış etmeyesin. Ayetlerimiz ona okunduğu zaman, 'Öncekilerin masalları!' der. Onun havada olan burnunu yakında yere sürteceğiz" (Kalem Suresi, ayet 8-15).*

Yine Kur'an'da (Al-i İmran Suresi'nde) Tanrı'nın, inanmadan "inandık" deyip Müslümanmış gibi görünenlere karşı, "Kahrolun!" (ölün!) diye beddualar ettiği yazılıdır:

> *"... Onlar sizinle karşılaştıklarında, 'İnandık' derler; kendi başlarına kaldıklarında da, size olan kinlerinden dolayı parmaklarının uçlarını ısırırlar. (Ey Muhammed!) De ki, 'Kininizden (kahrolan) ölün!' Şüphesiz Allah kalplerin içindekini hakkıyla bilmektedir" (Al-i İmran Suresi, ayet 119).*

Örnekleri çoğaltmak kolay. Ancak, bu örnekleri okudukça, kendi kendimize sormaktan duramıyoruz: Acaba bu küfürler ve hakaretler, "Yüce" olduğu söylenen bir Tanrı'nın ağzından çıkmış olabilir mi? Hiç "Yüce" bir Tanrı, kendi yarattığı insanlara "yücelikle" bağdaşmaz bir dille hitap tenezzülünde bulunabilir mi? Bu tür soruların cevabını verebilmek için yukarıdaki ayetlerin ne sebeple, ne vesileyle ve kimlerle ilgili olarak Kur'an'a girmiş olduğunu incelemek gerekir. Bu iş yapılacak olursa görülür ki, söz konusu ayetler ve bu ayetlerde yer alan "küfür" niteliğindeki sözcükler, Muhammed'in günlük siyasetinin gereksinimlerinden doğma şeylerdir. Bunun böyle olduğunu anlayabilmek için, Kur'an'ın, Araf Sure-

si'nde, "*dilini sarkıtıp soluyan köpek*" diye nitelendirilen kişiyle ilgili yukarıdaki ayetler örneğine göz atalım ve ayetleri tekrar okuyalım:

> *"Ey Muhammed! Onlara, şeytanın peşine taktığı ve kendisine verdiğimiz ayetlerden sıyrılarak azgınlardan olan kişinin olayını anlat. Dileseydik onu ayetlerimizle üstün kılardık; fakat o dünyaya meyletti ve hevesine uydu. Durumu, üstüne varsan da, kendi haline bıraksan da, dilini sarkıtıp soluyan köpeğin durumu gibidir, işte ayetlerimizi yalan sayan kimselerin durumu böyledir. Sen onlara bu kıssayı anlat, belki üzerinde düşünürler..." (Araf Suresi, ayet 175-176).*

Hemen belirtelim ki, bu ayetlerde "*azgın*" ve "*dilini sarkıtıp soluyan köpek*" şeklinde tanımlanan kişinin kim olduğu konusunda görüş ayrılığı olmakla beraber[23], genellikle bunun, Kureyş eşrafından olup Muhammed ile rekabet halinde bulunan Ümeyye b. Ebu's- Salt[24] olduğu ve yukarıdaki ayetlerin onunla ilgili olarak Kur'an'a girdiği kabul edilir:[25]

Mekke'nin nüfuzlu ailelerinden birine mensup bulunan Ümeyye, hem tanınmış bir şair hem de semavi dinler hakkında, yani "*Yahudilik ve Hıristiyanlık konusunda*" geniş bilgisi olan bir kimseydi. Puta tapmayı reddetmiş ve tıpkı Muhammed gibi kendisini "*İbrahim'in getirdiği dine yönelik*" bilmişti. Çoğu İslam kaynaklarının bildirmesine göre, Ümeyye, Araplar arasından bir "peygamber" geleceğinin Tevrat ve İncil'de yazılı bulunduğunu ve bu kişinin kendisi olduğunu öne sürerek "*peygamberlik*" hevesine kapılmış, bu yüzden Muhammed'i kıskanır olmuştur.[26] Yine bu kaynakların bildirmesine göre Ümeyye, Mekkeli Kureyşlilere yakınlık göstermek ve örneğin Bedir Savaşı'nda ölen "müşrik'ler için mersiye yazmak gibi davranışlarıyla da Muhammed'e karşı düşmanlık göstermiştir. Ve işte güya bu nedenlerle Tanrı onun hakkında "*dilini sarkıtıp soluyan köpek*" deyimini kullanarak yukarıdaki ayetleri indirmiştir.

---

23 Kimi yorumculara göre bu kişi. Beni İsrail ulemasından Bel'am İbni Ebr'dir ki, Musa "Peygamber" döneminde yaşamıştır: kimi yorumculara göre Kenanilerden Bel'am İbni Baura adında biri, kimi yorumculara göre Nu'man b. Seyfi er-Rahib, kimine göre de Araplardan Ümeyye b. Ebu's-Salt'tur.

24 Ümeyye ibn ebissalti Şekafi.

25 Elmalılı H. Yazır. age. c.3. s.2335.

26 Bu konuda bkz. Abû'I-Faraci, Kitab al-Agam, c. 3-4.

Oysa İslam kaynaklarının bu iddialarını eleştiri süzgecinden geçirecek olursak, durumun biraz farklı olduğu görürüz. Şu bakımdan ki, Ümeyye, önceleri Muhammed'e karşı değil, onun yanında yer almış bir kişiydi. Fakat az geçmeden Muhammed'in, farklı inançta olanlara (örneğin müşriklere ya da Yahudilere) karşı aşırı sert ve hoşgörüsüz davrandığını söyleyerek farklı bir tutum takınmıştır. Örneğin, Bedir Savaşı'nda ölen Kureyşli müşriklerden birçoğunun cesedinin Muhammed tarafından pis bir kuyuya attırılmasını hoş karşılamamış ve kendi yakınlarının da bulunduğu bu ölüler için mersiye söylemiştir. Bu mersiyenin çok etkili olacağını düşündüğü içindir ki, Muhammed, bunun rivayetini yasaklamıştır.[27] Bütün bunlardan anlaşılan şudur ki, Ümeyye, gerek ünlü, etkili bir şair olarak, gerek "peygamberlik" iddiasına sarılmış olarak, gerekse Arapları peşinden sürükleyebilecek bir güç olarak Muhammed için ciddi bir rakipti. Böyle bir rakibe karşı Tanrı'nın mı, yoksa Muhammed'in mi tepki gösterip yukarıdaki ayetleri düzenleyeceğinin (ya da Kur'an'ı hazırlayanların mı bu sözcükleri kullanmış olabileceklerinin) takdirini okuyucuya bırakırız.

Bir örnek daha vermek üzere, Kur'an'ın Kalem Suresi'nde geçen "alçak zorba" ve "soysuzlukla damgalanmış" deyimlerinin kiminle ilgili olduğunu, bu ayetlerin ne amaçla konduğunu araştıralım. Biraz önce belirttiğimiz gibi, ayetler şöyledir:

> *"Ey Muhammed! Diliyle iğneleyen, kovuculuk eden... çok yemin eden alçak zorbaya, bütün bunların dışında bir de soysuzlukla damgalanmış kimseye, mal ve oğulları vardır diye aldırış etmeyesin. Ayetlerimiz ona okunduğu zaman, 'Öncekilerin masalları!' der. Onun havada olan burnunu yakında yere sürteceğiz"* (Kalem Suresi, ayet 8-15).

Beyzavi ve Celaleddin gibi en sağlam kaynaklara göre, Tanrı bu ayetleri, Muhammed'e düşmanlık besleyen Velid b. Muğire (Muğire oğlu Velid) hakkında indirmiştir.[28] Hemen belirtelim ki, Velid b. Muğire, Kureyş ileri gelenlerinden

---

[27] Bu konular için bkz. İbn Hişam al-Sira; ayrıca bkz. Nihad M. Çetin'in, İslam Ansiklopedisi'nde Ümeyye ile ilgili yazısı.

[28] Her ne kadar bazı yorumcular bu ayetlerin Şüreyk oğulları ya da Abd-i Yeğus oğulları ya da Ebu Cehil için indiğini söylerlerse de yukarıdaki açıklamamızdan da anlaşılacağı gibi esas itibariyle Muğire oğlu Velid için konduğunun kabulü daha uygundur.

olup, son derece varlıklı ve oğullarına sahip bir kimseydi.[29] Kureyş'in en ünlü ailelerinden birinin reisiydi. Kâbe'nin tamiri işinde rol oynamış olup halka karşı hakkaniyet ve adaletle davranması nedeniyle "Adil" diye anılır, sevilir ve sayılırdı. Çok varlıklı olduğu için Kâbe örtüsünün her yıl değiştirilmesi masraflarını tek başına üstlenmişti. Muhammed'le de bir bakıma akraba sayılırdı. Çünkü kardeşi Abu Umayya, Muhammed'in halasıyla evliydi. Fakat daha sonra Muhammed'le bozuştu. Çünkü onun peygamberliğine inanmadı; ona kafa tuttu ve onu yalanladı. Söylendiğine göre, tıpkı diğer Kureyşliler gibi, o da Muhammed'i "deli", ("mecnun") ya da "sihirbaz" olarak tanımladı. Bütün bunlardan başka, bir de güya vahyin kendisine değil, Muhammed'e gelmiş olmasından dolayı Muhammed'e karşı kıskançlık besler oldu: "*Ben Kureyş kabilesinin büyüğü ve başı olarak bir kenarda kalayım da vahiy Muhammed'e gelsin*?"[30] diyerek kıskançlığını belli ederdi. "Kıskanan Velid'miydi, yoksa Muhammed'mi onu kıskanırdı?" şeklindeki bir sorunun karşılığını vermek ayrıca üzerinde durulabilecek bir konu. Bu konuda karar verebilmek için, Velid'in, hem varlıklı, hem erkek çocuk sahibi olması hem de halk tarafından "adil" ve "iyiliksever" bir kişi olarak bilinmesi itibariyle, o tarihlerde Mekkeliler indinde, Muhammed'den çok daha fazla üne sahip olduğunu göz önünde tutmak gerekir. Bu yapılacak olursa Velid'in Muhammed'i kıskandığı kadar, Muhammed'in de Velid'i kendisine tehlikeli bir rakip görmüş olabileceği anlaşılır. Fakat Muhammed, Velid'in bu tutum ve davranışları nedeniyle, Tanrı'dan yukarıdaki ayetlerin indiğini söylemiş, böylece onu "*...Diliyle iğneleyen, kovuculuk eden... çok yemin eden alçak zorbaya, bütün bunların dışında bir de soysuzlukla damgalanmış...*" kimse olarak tanımlamıştır. Kur'an'a koyduğu bu ayetlere göre, Tanrı, güya Velid'e "*bol varlık*" ve "*oğullar*" verdiğini hatırlatmakta, bu verdiği nimetlere rağmen onun Muhammed'e karşı geldiğini söyleyerek azarlamaktadır. Azarlarken de Muhammed'in "*deli*" değil, tersine "*en büyük bir ahlaka*" sahip olduğunu ve ona "*kesintisiz ecir*" vereceğini bildirmekte yeminler ederek şöyle demektedir:

---

[29] Araplar arasında "itibar" ve "nüfuz" sağlayıcı şeylerden biri, "OĞUL" sahibi olmaktı.

[30] Bu alıntı için Neşe Çağatay'ın İslam Ansiklopedisinde. "Velid b. Muğire" başlığı altında yazdığı makaleye bakınız.

"...Kalem ve onunla yazılanlara andolsun ki, ey Muhammed! Sen Rabbinin nimetine uğramış bir kimsesin, deli değilsin. Doğrusu sana kesintisiz bir ecir vardır. Şüphesiz sen büyük bir ahlaka sahipsindir. Hanginizin aklından zoru olduğunu yakında sen de göreceksin, onlarda görecekler..." (Kalem Suresi, ayet 1-6).

Fakat yine Muhammed'in söylemesine göre anlaşılan o ki, Tanrı, bunları yeterli bulmadığı ve öfkesini yenemediği içindir ki, Velid hakkında "alçak zorba" ve "soysuzlukla damgalanmış kişi" şeklinde konuşmuştur.

Pek güzel, ama kendi kullarına "öfkenize hâkim olun" şeklinde buyrukta bulunan bir Tanrı'nın, hiç bu söylediklerini unutarak öfkeye kapılıp, "yücelikle" bağdaşmaz sözcükler kullanabileceği düşünülebilir mi? Öte yandan bir de şu var ki, Kur'an'da Tanrı'nın, dilediği gibi insanları doğru yola soktuğu ya da saptırdığı bildiriliyor. Örneğin, Enam Suresi'nde, "*Allah kimi doğru yola koymak isterse, onun kalbini İslamiyet'e açar, kimi de saptırmak isterse... kalbini dar ve sıkıntılı kılar...*" (Enam Suresi, ayet 125) diye yazılıdır. Eğer bu böyleyse, neden Tanrı Velid'in kalbini İslamiyet'e açıp onu kazanacak yerde, ona "alçak zorba" ya da "soysuz" desin? Şu durumda bu tür konuşmaların Tanrı'dan değil, Velid'i kendisi bakımından bir tehlike olarak gören Muhammed'den gelebileceği ya da Kur'an'ı derleyenler tarafından düzenlenebileceği düşünülemez mi? Ve şu hale göre Kur'an'ı "*Tanrı elçisinin sözleri*" olarak kabul etme yoluna gidilemez mi?

***

Söylemeye gerek yoktur ki, Kur'an'daki dil, Arap insanının günlük konuşma dilinden başka bir şey değildir. Nitekim Muhammed'in söylemesine göre, Tanrı, çeşitli lehçede konuşan Arap kavimlerinin anlayabilmeleri için Kur'an'ı yedi lehçede olmak üzere indirmiştir. Arabın günlük konuşması ise, küfürlere, hakaretlere ve ant içmelere çok yer veren bir geleneğe dayalıdır. Ve işte muhtemelen bundan dolayıdır ki, Kur'an, her konuda olduğu gibi, bu konuda da Arabın konuşma geleneğini yansıtır şekilde derlenmiştir. Fakat denilebilir ki, şeriat eğitimi yoluyla bu gelenek, Arap olmayan toplumların insanlarına da geçmiştir. Ör-

neğin, kendi yaşamlarımıza göz atacak olursak, bunun böyle olduğunu kolaylıkla fark edebiliriz. Şu bakımdan ki, şeriatçılar, İslami buyruklara uymayanlara ya da bu buyrukları eleştirmeye kalkışanlara karşı küfür ve hakaret yoluna başvurmadan konuşmasını bilmezler. İçlerinde başbakanlık mevkiine yükselmiş ya da Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne üye seçilmiş veya benzeri görevlere getirilmiş kişiler de kendilerini bu alışkanlıktan kurtarabilmiş değillerdir. Bunun en güzel örneğine, 1997 yılında iktidara gelen Refah Partisi mensuplarının tutum ve davranışlarıyla tanık olduk. Hasbelkader bu ülkenin başbakanlık koltuğuna yerleşen RP liderinin ağzından, "*deli*", "*gâvur gelini*", "*Yahudi figüran*", "*fosil*", "*sinsi*", "*isterik*" vd... şeklindeki küfürler eksik olmadı! Bu aynı partinin bir başka üyesinin ağzından şu inciler dökülüyordu: "*Alçak*", "*pezevenk*", "*hain*", "*Ermeni dölü*"... Bir diğer RP'li milletvekilinin kullandığı nezih dil şuydu: "*Puşt.*" Bu "*güzel*" sözcüğü, o, kendi selefi olan CHP'li birisi için şu tümcede kullanmaktaydı: "*SSK'da ipler puştun elinde, benden önce bu yolsuzlukları yapan puştlardan niye bunu sormuyorsunuz?*" Bir diğer "fazilet" örneği şeriatçı milletvekilimizin seçtiği sözcükler de şöyleydi: "*Sidikli*", "*şerefsiz*"! Bu aynı kişinin, Atatürkçülüğü savunan kadınlarımıza uygun bulduğu sözcük ise "*fahişe*"ydi.[31] TBMM'nin bu şeriatçı üyelerinin ağızlarından dökülen sözcüklere tanık olanlarımız, muhtemelen kendi kendilerine sormuşlardır: Bu adamlar neden "*küfür*" ve "*hakaret*" ederek konuşmaktan kendilerini alamazlar? Tekrar belirtelim ki, bu küfürlü ağız sadece onlara özgü değildir; bu ağız şeriatçılığın simgesi gibi bir şeydir. Evet, neden şeriatçı ağızlar küfretmeyi severler? Hemen yanıtlayalım: onların bu şekilde küfür yolunu seçmeleri, bir yandan fikirsizlikten (yani fikre fikir yoluyla karşılık verebilecek kültürden yoksun oluşlarından); diğer yandan da, içinde yoğruldukları şeriat eğitimindendir. Bunun böyle olduğunu anlamak için Diyanet İşleri Başkanlığı'nın yayınlarına şöyle bir göz atmalısınız. Yukarıda birkaç örnek olmak üzere belirttiğimiz sözcüklerin hepsini, çok daha ağır nitelikte olanlarla birlikte, orada bulacaksınızdır.

[31] Bu yukarıdaki konular için bkz. Hürriyet gazetesi. 4 Haziran 1997, s. 5.

2)"Yüce" Olduğu Kabul Edilen Bir Tanrı'nın, İnsanları Hem Kendisine Hem de Muhammed'e İnandırmak ya da "Yüceliğini", "Güçlülüğünü" Anlatmak Amacıyla, "Ant İçerek" ("Yeminler" Ederek) Konuşup Konuşmayacağı Hakkında

Kur'an'da yazılanlara göre Tanrı, tıpkı insanlar gibi, her vesileyle ve her iş için ya da her olay vesilesiyle yeminler ederek, ant içerek konuşmakta! Hemen hemen hiçbir eylem ve işlem yoktur ki, Tanrı, onu yaparken ve anlatırken, şunun bunun üzerine ant içmesin! Hani sanki sözlerinin doğruluğuna insanları inandırmanın başka bir yolu yokmuş da, ille yemin etmek gerekirmiş gibi! Üstelik yeminlerinin pek çoğunu, kendi kendisini "*Tanrı*" olarak kabul ettirmek, kendisinden başka "*Tanrı*" olmadığını bildirmek, kendi yüceliğini ve güçlülüğünü anlatabilmek, kendi niteliklerinin emsalsiz olduğunu belirtmek, Muhammed'i övmek, onu, "*peygamberlerin*" en sonuncusu ve en yücesi olarak göstermek, onun eylem ve işlemlerini benimsetmek gibi konularda yapar; üstelik de hiç kimsenin bilemeyeceği, çözemeyeceği şekillerde olmak üzere! Örneğin, kendi yüceliğini ve kendisinden başka "Tanrı" bulunmadığını anlatmak için şöyle yemin eder:

"Saf saf dizilenlere, toplayıp sürene, zikir okuyanlara yemin ederim ki, ilahınız birdir (benden başka Tanrı yoktur)" (Saffat Suresi, ayet 1-4).

Biraz ileride göreceğiz ki, burada geçen "*Saf saf dizilenlere, toplayıp sürene, zikir okuyanlara...*" deyimlerinden ne anlaşılması gerektiği pek bilinmez.

Tekrar edelim ki, Kur'an, Tanrı'nın övünmeleriyle ve bu övünmelerini çoğu kez yeminlere oturtmasıyla doludur. Kendi kendisini yücelttiği gibi, Muhammed'i yüceltmek, ahlaklı ve meziyetli göstermek için de yeminler ederek konuşur. Örneğin, müşriklerin (puta tapan kişilerin) Muhammed hakkında "*delidir*" ya da "*azmıştır*" demelerine karşı, Tanrı, Necm Suresinde şöyle yemin etmektedir:

"Batmakta olan yıldızlara andolsun ki, arkadaşınız Muhammed sapmamış ve azmamıştır" (Necm Suresi, ayet 1-2).

Görüldüğü gibi. Tanrı "*batmakta olan yıldızlar*" üzerine yemin etmekte! Yemin ederken neden dolayı "*batmakta olan yıldızları*" seçmiştir, belli değil! Yi-

ne bunun gibi, Muhammed'in çok karılı evliliklerini eleştirenlere karşı, Tanrı'nın, Rad Suresi'nde şöyle yemin ettiği yazılıdır:

> *"Andolsun ki biz senden evvel de Resuller gönderdik, onlara da hem zevceler verdik, hem zürriyet (çoluk çocuk verdik)..."(Rad Suresi, ayet 38).*

Yorumcuların söylemesine göre Tanrı'nın bu şekilde yemin etmesine neden olan şey, Muhammed'in şehvet düşkünü olduğu hakkında dedikodu yapanları susturmaktır. Çünkü halktan kişiler, özellikle Hıristiyanlar, "peygamber'lerin şehevilikle uğraşmamaları gerektiğini, nitekim İsa'nın ve Yahya'nın kadınsız yaşadıklarını öne sürerek, "*Eğer Muhammed peygamber olsaydı, böyle kadınlarla meşgul olup çoluk çocukla uğraşır mıydı? Yahya ve İsa gibi onlardan vazgeçip onlarsız yaşaması gerekmez miydi?*" şeklinde konuşmaktaydılar, İşte güya Tanrı, onların bu şekilde konuşmalarını önlemek için yukarıdaki ayeti göndermiş ve başka peygamberlere "*zevceler ve çocuklar*" verdiğini yeminlerle haber vermiştir.[32]

Kur'an'da, yazılanlara göre, Tanrı, yeminlerini sadece kendisiyle ya da Muhammed'le ilgili olarak yapmaz, her vesileyle ve her şey için yapar. Örneğin, inanmış olan kimselere, cennetin güzel kızlarını vereceğine dair yapar ya da "inanmayanları" cehennem ateşinde yakacağına dair yapar. Daha başka bir deyimle, yeminlerini, şaşkınlık yaratacak şekilde yapmaktan geri kalmaz. Şu bakımdan ki, bazen kendi adını anarak, yani "*Allah'a*" ya da "*Rabbi'ne*" diyerek yapar; bazen Muhammed'in adı üzerine yapar; bazen "*Mekke*" şehri üzerine, bazen "*zeytin*" üzerine, bazen "*incir*" üzerine, bazen "*dağlar*" üzerine, bazen "*yıldızlar*" üzerine, bazen "*baba ve çocukları*" üzerine, bazen "*yağmurlar ve rüzgârlar*" üzerine, bazen "*yürüyen gemiler*" üzerine, bazen "*adamlar boğazlayıp can alanlar*" üzerine, bazen "*kuşluk vaktine*", bazen "*her şeyin çiftine ve tekine*", bazen "*gelip geçen geceye*", bazen "*tanyeri*"ne, bazen hiç kimselerin anlayamayacağı şeyler üzerine ve evet saymakla bitmez nice şeyler üzerine yapar! Birkaç örnek verelim:

---

[32] Bkz. Elmalılı H. Yazır, age. c.4. s.2999-3000.

Meryem Suresi'nde Tanrı'nın, inanmayanları, şeytanlarla birlikte toplayıp cehenneme atacağına dair kendi adı üzerine yemin ettiği yazılıdır:

> *"Tanrı'ya andolsun ki, biz onları... şeytanlarla birlikte toplayacağız; sonra da cehennemin çevresinde... diz çöktürerek hazır bulunduracağız hepsini" (Meryem Suresi, ayet 68).*

Tanrı, Nahl Suresi'nde inkârcılara karşı yine kendi adı üzerine şöyle yemin etmektedir:

> *"...Allah'a andolsun ki, uydurup durduğunuz şeylerden elbette sorguya çekileceksiniz" (Nahl Suresi, ayet 56).*

Mearic Suresi'nde Tanrı, hem "*Doğuluların*" hem de "*Batılıların*" Tanrısı olarak güçlü olduğunu kanıtlamak amacıyla yine kendi adı üzerine yemin etmektedir:

> *"Doğuluların ve Batılıların Rabbi'ne yemin ederim ki onların yerine daha iyilerini getirmeye bizim gücümüz yeter... " (Mearic Suresi, ayet 40-41).*

Dikkat edileceği gibi Tanrı, kendi buyruklarını dinlemeyenlerin başına gelecek belaları ya da güçlülüğünü anlatmak için kendi adı üzerine yemin etmekte sakınca görmüyor! Hani, sanki kendi sözlerinin inandırıcı olmasını sağlamak için, kendi adı üzerine yemin etmenin yararlı olacağını düşünmektedir!

Tanrı, yeminlerini bazen Muhammed'in üstüne yapar; örneğin, "*Resulüm! Ömrüne kasem(and) olsun ki... onlar sarhoşlukları içinde ne halt ettiklerini bilmiyorlardı...*" der (Hicr Suresi, ayet 72).

Tanrı yeminlerini bazen Muhammed'in yaşadığı Mekke şehri üzerine yapar:

> *"Bu kente (Mekke'ye) -ki (Ey Muhammed!) bu kentte bulunuyorsun- yemin ederim ki..." (Beled Suresi, ayet 1-4; ayrıca bkz. Tîn Suresi, ayet 1-5).*

Yeminlerini bazen, Mekke kenti de dahil olmak üzere "*incir*", "*zeytin*" ve "*Sina Dağı*" üzerine yapar:

> *"İncire (tin) ve zeytine andolsun ki., Sina Dağı'na andolsun ki, Bu güvenli kente (Mekke'ye) andolsun ki, biz insanı en güzel biçimde yarattık. Sonra da onu aşağıların aşağısı kıldık"* (Tin Suresi, ayet 1-5).

Dikkat edileceği gibi, Tanrı burada, "*güzel*" biçimde yarattığı insanı "*aşağıların aşağısı*" kıldığını övünerek söylemekte ve övünmesini, her ne hikmetse "*incir*", "*zeytin*" ve "*dağ*" gibi şeyler üzerine yaptığı yeminlere dayatmakta!

Yeminlerini bazen "*babaya ve ondan gelen çocuğa*" diyerek yapar; yaparken de muhtemelen Âdem'i ve Âdem'in soyundan gelenleri anlatmak ister: "*...babaya ve ondan meydana gelen çocuğa yemin ederim ki, biz, insanı zorluklar içinde yarattık*" (Beled Suresi, ayet 2-4).

Yeminlerini bazen yıldızlar ya da "*batmakta olan yıldızlar*" üzerine yapar: "*Hayır, yıldızların yerleri üzerine yemin ederim ki...*" (Vakıa Suresi, ayet 75; ayrıca bkz. Tekvir Suresi, ayet 15- 20); "*Batmakta olan yıldızlara andolsun ki, arkadaşınız Muhammed sapmamış ve azmamıştır*" (Necm Suresi, ayet 1-2).

Yeminlerini bazen "*görünen ve görünmeyen şeyler*" üzerine yapar: "*Görebildikleriniz ve göremedikleriniz üzerine yemin ederim, ki, hiç şüphesiz o (Kur'an), çok şerefli bir elçinin sözüdür...* " (Hakka Suresi, ayet 38-40).

Yeminlerini bazen Kur'an üzerine yapar: "*...öğüt veren Kur'an'a andolsun ki, inkar edenler, gurur ve ayrılık içindedirler*" (Sad Suresi, ayet 1-2; ayrıca bkz. Kaf Suresi, ayet 1-3; ayrıca bkz. Duhân Suresi, ayet 1-3).

Yeminlerini bazen "*rüzgârlar*", "*yağmur yüklü bulutlar*", "*gemiler*" ve "*işleri yöneten melekler*" üzerine yapar:

> *"Esip savuran rüzgârlara, yağmur yüklü bulutlara, kolayca süzülen gemilere ve işleri yöneten meleklere andolsun ki, size söz verilen kıyametin kopması şüphesiz gerçektir. Ödeşme günü gelecektir" (Zariyat Suresi, ayet 1-6).*

Tanrı burada, kıyametin geleceğini bildirmek için yemin etmektedir. Kıyametin geleceğini bildirmek için yeminlerini bazen "*adam boğazlayıp canları alanlara*", "*yüzüp gidenlere*" ve "*yarışanlara*" yönelik olarak yaptığı da olur:

"Canları boğarak çekip alanlara andolsun. Canları kolaylıkla alanlara andolsun. Yüzüp yüzüp gidenlere andolsun. Yarıştıkça yarışan ve işleri yöneten meleklere andolsun ki, kıyamet kopacaktır" (Naziat Suresi, ayet 1-5).

Yeminlerini bazen "*kuşluk vaktine*" ve "*geceye*" yönelik olarak yapar:

"Kuşluk vaktine andolsun. Sükûna erdiği zaman geceye andolsun ki, ey Muhammed, Rabbin seni ne bıraktı ne de sana darıldı" (Duha Suresi, ayet 1-3).

Dikkat edileceği gibi Tanrı burada, Muhammed'i hoşnut etmek için yeminlerle konuşmaktadır! Çünkü güya Muhammed, bir işe başlarken "*inşallah*" demediği için, onu on beş gün vahiysiz bırakmıştır.

Tanrı yeminlerini bazen "*Nün*" ya da "*kalemle yazanlar*" şeklinde ne olduğu bilinemeyen şeyler üzerine yapar:

"Nün, kalem ve onunla yazanlara andolsun ki, ey Muhammed! Sen Rabbinin nimetine uğramış bir kimsesin, deli değilsin... Şüphesiz sen, büyük bir ahlaka sahipsin" (Kalem Suresi, ayet 1-4).

Bu yeminleri Tanrı, Mekke'de Muhammed'i "deli" diye çağıranları korkutmak için yapmakta! Yaparken de Muhammed'in "*büyük bir ahlaka*" sahip olduğunu anlatmakta! Yeminlerini bazen "*tanyeri*"ne, "*kuşluk vaktine*", "*zilhicce ayının gecesine*"[33], "*gelip geçen geceye*", "*sükûna eren geceye*", "*her şeyin çiftine ve tekine*" diyerek yaptığı da olur. Örneğin, Fecr Suresi'nde Tanrı, şöyle ant içer:

"Fecre, on geceye, çifte ve teke, (her şeyi karanlığıyla) örttüğü an geceye yemin ederim ki, bunlarda akıl sahibi için elbette birer yemin (değeri) vardır" (Fecr Suresi, ayet 1-5).

Tanrı bu yemini, sureye başlarken etmekte ve ederken de, "*Bunların her biri... birer yemine değmez mi*?" diye sormakta. Evet, ama Tanrı'nın "*bunlar*" diyerek yemin ettiği şey nedir? Kur'an'ın ayetleri mi, anlatılan olaylar mı, belli değil! Ve sonra neden Tanrı "*Fecre*", "*on geceye*" ve "*her şeyin çiftine ve tekine*" ya da "*gelip geçen geceye*" yemin etmekte, ederken de bizi birtakım sorularla karşı karşıya bırakmakta? Örneğin, "*Fecr*" denen şey "*şafak atması*", "*tan sökmesi*" anla-

[33] "Zilhicce" ayı, Arabi ayların on ikincisidir ki, hacı olma töreni ve kurban bayramı bu ayda olur.

mındadır ki, gece karanlığının çatladığı sabahın ilk beyazı olarak bilinir. Bununla beraber bazı sabahların (örneğin, Kurban Bayramı gününün fecrinin) daha büyük özelliği olduğu kabul edilir. Öte yandan "*on gece*"ye yemin ederken, Tanrı neyi kastetmekte? Kur'an'da kullanılan deyim "*Ve leyali aşre*"dir. Haccın on gecesi mi, bayram gününün onuncusuna kadar olan on gece mi, Ramazan'ı izleyen on gece mi, Muharrem ayının on gecesi mi, bu da belli değil! Öte yandan Tanrı bir de "*çifte ve teke*" yemin etmekte; bunun kesin olarak ne olduğunu bilen yok. Aslı "*sef'ü vetre*" olan bu deyimi bazı yorumcular "*öç ve intikam almak*" şeklinde, bazıları da "*iki vakit namaz*" ile "*tek namaz*" şeklinde kabul ederler; başkaca yorumlar da vardır.[34]

Görülüyor ki, Tanrı, kendi kullarının kolayca çözemeyecekleri şeyler üzerine yemin etmekte!

Fakat bazen, anlamının ne olduğu konusunda hiç kimselerin bilemeyeceği ya da birleşemeyeceği şeyler üzerine de yeminler eder Tanrı! Örneğin, biraz önce belirttiğimiz gibi Saffat Suresi'nde, "*Saf saf dizilenlere, toplayıp sürene, zikir okuyanlara yemin ederim ki, ilahınız birdir (benden başka Tanrı yoktur)*" diye yeminler eder (Saffat Suresi, ayet 1-4). Ayette geçen "*Saf saf dizilenlere, toplayıp sürene, zikir okuyanlara...*" deyiminden ne anlatmak istediği belli değil! Burada "*meleklerin*" söz konusu olduğunu söyleyenler yanında, bunların "*gök cisimleri, ruhlar, kudsi cevherler, Kur'an ayetleri, âlimler ya da gaziler*" olduğunu söyleyenler de vardır.

Yine bunun gibi "Târık" Suresi'nde Tanrı'nın, insanları "*sırt*" ile "*göğüs kafesi*" arasından çıkan sudan yarattığını ve tekrar yaratabileceğini anlatmak amacıyla "*gökyüzüne*" ve "Târık'a" yemin ettiği görülmekte. Gerçekten de Târık Suresi şu sözlerle başlıyor:

> *"Kasem olsun (Andolsun) o semaya ve Târık'a. Bildin mi Târık...... nedir? O necmi sakıb..." (Târık Suresi, ayet 1-2).*

[34] Razi, Yunus, İmam Ahmed, Tırmizi vd... kaynaklar için bkz. Elmalılı H. Yazır, age. c. 7. s. 5791 vd.

Görülüyor ki, Tanrı, "*semaya*" (gökyüzüne) ve "*Târık*"a yemin ettiğini söylerken "*Târık'ın ne olduğunu, nereden bileceksin?*" diye sormakta ve bunun "necmi sakıb" olduğunu eklemekte. Ancak, "Târık"ın ve dolayısıyla "*necmi sakıb*"ın ne olduğu konusunda bir açıklama yapmıyor. Bu yüzden iş yorumculara düşüyor. Yorumcular ise, "Târık" sözcüsünün, "*tokmak vurur gibi şiddetle vuran*" ya da "*geceleyin gelip kapı çalan*" veya "*gönül hoplatan*" anlamlarına gelebileceğini, "*necmi sakıb*"ın da, *şiddetli ışığıyla karanlığı delen her parlak yıldız* ya da "*kuş vakarı yükseldi*" tabirine atfen "*yüksek yıldız*" ya da "*sabah yıldızı*" ya da "*Ülker yıldızı*" (Süreyya) ya da hatta "*Kur'an*" anlamına gelebileceğini söylerler. Fakat Tanrı, yukarıdaki ayete göre, bu yeminlerini, iki bakımdan güçlü olduğunu anlatmak amacıyla yapmaktadır ki, bunlardan biri insanları koruyucularla ve denetleyicilerle çevrili kılmış olduğudur. Şöyle diyor:

> *"...Hiç kimse yoktur ki, üzerinde bir koruyucu, bir denetleyici bulunmasın..."(Târık Suresi, ayet* 3).

Yani Tanrı şunu yeminler ederek anlatmaktadır ki, her insan, her an için Tanrı'nın gözetimi altındadır; yani insan hiçbir zaman kendi başına bırakılmamıştır; her an Tanrı'nın kontrolüne tabi kılınmıştır. Ve her insanı, Tanrı'nın emriyle, önünden ve arkasından koruyarak izleyen melekler vardır. Muhammed'in söylemesine göre, her Müslüman kişiye yüz altmış melek koruyucu ve denetleyici olarak görevli kılınmış olup, bu melekler "*bal çanağından sinek kovalar*" gibi şeytanları kovalarlar; ayrıca, her insanın yaptığı ya da düşündüğü şeyleri deftere yazarlar.[35] Ve işte Tanrı, bunu anlatmak içindir ki, yukarıdaki şekilde yeminler etmektedir. Fakat Tanrı'nın, bu ayetle yemin etmesinin bir diğer nedeni daha var ki, o da insanın "*atılan bir sudan*" yaratıldığını ve onu tekrar yaratmaya kadir bulunduğunu anlatmaktır; şöyle diyor:

> *"İnsan neden yaratıldığına bir baksın. Atılan bir sudan yaratıldı. (O su) sırt ile göğüs kafesi arasından çıkar. İşte Allah insanı tekrar yaratmaya da kadirdir..." (Târık Suresi, ayet* 5-8).

[35] Rivayet için bkz. Elmalılı H. Yazır, age, c. 7, s. 5701.

Ancak, Tanrı, burada geçen "*göğüs kafesi arasından çıkan su*" deyiminden ne anlaşılması gerektiğini açıklamamıştır; bu yüzden yorumcular birbirlerine girerler. Kimisi bunu "*erkeğin menisi*" olarak, kimisi de "*hem erkeğin hem de kadının suyu*" şeklinde tanımlamışlardır; bununla beraber kadının menisinin olup olamayacağı ya da kadının suyunun "*unsuru hayat*" niteliğinde sayılıp sayılamayacağını tartışmaktan geri kalmamışlardır.[36] Fakat anlaşılan o ki, Tanrı, kullarının keşfedemeyecekleri ya da anlamı üzerinde anlaşamayacakları şeyler üzerine yemin etmekte sakınca görmemiştir!

Yine bunun gibi Tûr Suresi'nde Tanrı'nın şöyle yemin ettiği yazılıdır:

> *"Tûr'a, yayılmış ince deri üzerine satır satır yazılmış kitaba, Beyt-i Ma'mûr'a, yükseltilmiş tavana, dolu denize andolsun ki, Rabbinin azabı mutlaka vuku bulacaktır. Ona engel olacak hiçbir şey yoktur"* (*Tûr Suresi, ayet 1-8*).

Görüldüğü gibi Tanrı, muhakkak surette "*azap*" vereceğini anlatmak için çeşitli şeyler üzerine yemin etmekte ve bu şeyleri "Tûr", "yayılmış ince deri üzerine satır satır yazılmış kitap", "*Beyt-i Ma'mûr*", "*yükseltilmiş tavan*" ve "*dolu deniz*" olarak tanımlanmakta. Pek güzel, ama nedir bunlar? Bilen yok! Din bilginlerinden ve Kur'an yorumcularından hiçbiri kesin bir şey söyleyemiyor! Örneğin, ayette geçen "Tûr" sözcüğü neyi ifade ediyor? Kimi yorumculara göre, bu, Musa'nın vaktiyle "*Allah kelamını*" duyduğu "*Tûri Sina*"dır (yani Sina Dağı). Beyzavi gibi yorumculara göre "*Tûr*", Süryani dilinde "*dağ*" demektir. Fakat burada gözle görünmeyen âlemden, şehadet âlemine yükselen şey demek de olabilir. Ayette yer alan "*...yayılmış ince deri üzerine satır satır yazılmış kitap*" deyiminden neyin kastedildiği bilinmemekte. Çünkü bir kere burada sözü edilen kitabın hangi kitap olduğu açıklanmamış. Bu nedenle bunun "*Tevrat*" ya da henüz tanınmadık başka bir kitap veya Kur'an olabileceği öne sürülür.[37] Öte yandan ayette kitabın "*...yayılmış ince deri üzerine*" yazıldığı bildiriliyor. Ne demektir "*yayılmış ince deri?*" Ayetin aslı "*...Ve bir rakkı menşurda mestur kitaba*" şeklindedir. Buradaki "*rakk*" sözcüğü "*kâğıt haline getirilmiş yazı yazılan ince deri*"

[36] Elmalılı H. Yazır, age, c.7, s.5704 vd.
[37] Elmalılı H. Yazır, age, c.6, s.4550 vd.

olabileceği gibi, "*ağaç yaprağı*" da olabilir. Yine bunun gibi ayetteki "*Beyt-i Ma'mûr*" deyimiyle ne anlatılmak istendiği belli değil. "*Beyt*" sözcüğü "*ev*" (konut), "*ma'mûr*" sözcüğü de "*geleni gideni bol ve bakımı iyi olan yer*" anlamına geldiği için kimi yorumcular "*Beyt-i Ma'mûr*" deyimiyle Kâbe'nin kastedildiğini söylerler. Kimi yorumculara göre "*Beyt-i Ma'mûr*", göklerin yedinci katında bir "*beyt*"ki, her gün onu yetmiş bin "*melek*" ziyaret eder ve bu ziyaret kıyamete kadar sürer. Beyzavi gibi bazı yorumculara göreyse, "Beyt-i Ma'mûr", Müslüman kişinin kalbidir. Ayette geçen "*yükseltilmiş tavan*" deyimine gelince, bunun "*sema*" (gök) karşılığı olduğunu söyleyenler yanında, cennetin çatısı olan "*arş*" anlamına gelebileceğini öne sürenler de vardır. Ve nihayet ayetteki "*dolu deniz*" deyiminden ne anlaşılması gerektiği de belli değil! Zira bu deyim "*bahr mescûr*" deyimin karşılığıdır ve "*mescûr*" sözcüğü "*taşkın su*" ya da "*alevli ateş*" anlamlarına gelir. Bundan dolayıdır ki, kimi yorumcular, kıyamet koparken denizlerin ateş olup kaynatılacağını ve cehennemin bununla kızıştırılacağını göz önünde tutarak ayetteki "*dolu deniz*" deyiminin "*alevlendirilmiş, kızdırılmış deniz*" anlamına geldiğini söylerler. Buna karşılık kimi yorumcular da bunun "*dolgun deniz*", "*taşkın deniz*" ve daha doğrusu "*büyük deniz*" (örneğin, "okyanus") olduğunu belirtirler. Kimi yorumculara göre bu, "*suyu birbirine karışan*" ya da "*tatlısı acısına karışan deniz*"dir. Kimi yorumcular ise, bunu "*Firavun'un, askerleriyle birlikte içine gömülüp yok olduğu deniz*" olduğunu bildirirler.[38] Fakat görülüyor ki Kur'an'daki Tanrı, kullarını inandırabilmek için, birbiriyle hiç ilgisi bulunmayan ve anlaşılması mümkün olmayan şeyler üzerine yeminler etmekte!

Ancak, Tanrı yemin etmekle yetinmez; sanki yapmış olduğu bütün bu yeminlerine rağmen, yine de insanları kendisine inandıramayacağı endişesindeymiş gibi, yeminlerinin gerçekten "*ciddi*", "*önemli*" ve "*çok büyük bir yemin*" olduğunu söyleme ihtiyacını duyar. Daha doğrusu yeminini bazen bir başka yeminle pekiştirmek ister; hiç değilse bu yoldan kullarını kendisine inandırmaya çalışır. Örneğin, Vakıa Suresi'nde "*...Yıldızların yerlerine yemin ederim ki...*" (Vakıa Suresi, ayet 75) dedikten sonra, bunu yeterli bulmayıp bir de şunu ekler: "*Bilirseniz, gerçekten bu, (çok) büyük bir yemindir*" (Vakıa Suresi, ayet 76). Ve bu

[38] Elmalılı H. Yazır. age, c.6, s.45.11-4552.

"*büyük*" yemini, Kur'an'ın "*saklı bir kitapta*" (*Levh-i Mahfuzda*) bulunduğunu anlatmak için yapmaktadır (Vakıa Suresi, ayet 77-80). Hani sanki yemin etmek yetmiyormuş da, "*inandırıcı*" olabilmek için bu yemini pekiştirici sözcükler kullanmak, örneğin, "*gerçekten bu, (çok) büyük bir yemindir...*" demek gerekirmiş gibi!

İnşikak Suresi'nde Tanrı'nın "*şafağa*", "*geceye*", "*gecedeki karanlığa*", "*on dört gecelik aya*" yemin ettiği ve ederken de insanlardan bir kısmının, Kur'an okunurken neden dolayı iman etmediklerini sorduğu görülüyor. Ayet şöyledir:

> *"Hayır! Şafağa, geceye ve onda basan karanlığa, dolunay olmuş aya yemin ederim ki, halden hale geçeceksiniz. Böyleyken onlar acaba neden okununca iman etmezler?" (İnşikak Suresi, ayet 16-20).*

Ayetin bir başka okunuşu şöyledir:

> *"Hayır!.. İmdi kasem ederim o şefaka ve geceye ve derlediğine ve derlendiği zaman o aya ki, sizler binip binip geçeceksiniz elbette tabakadan tabakaya. O halde onlara ne var ki iman etmezler?" (İnşikak Suresi, ayet 16-20.)*

Görülüyor ki, Tanrı, bütün bunlar üzerine yeminler ederek, insanların "*halden hale*" ya da "*tabakadan tabakaya*" geçeceğini bildirmekte. Yorumculara göre "*şafak*" sözcüğü, güneş battıktan sonra ufukta görünen kırmızılığın adı olabileceği gibi, kırmızılıktan sonraki beyazlık da olabilir. "*Dolunay olmuş ay*" deyiminin "*ayın derlenip toplanarak muntazam bedr olduğu zaman*", yani on dört gecelik ay karşılığı olduğu söylenmekte. "*Tabakadan tabakaya*" deyimi, "*tabaka*" sözcüğünün birçok anlama gelmesi nedeniyle görüş ayrılığı yaratmakta. Bir kısım yorumculara göre, Tanrı, bu sözleriyle şunu anlatmak istemiştir ki, insanlar, tıpkı şafak, gece ve ay gibi, bir kalıptan başka bir kalıba geçerek sonunda Tanrı'ya döneceklerdir! Bir kısım yorumculara göre anlatılmak istenen şey, karından karına ya da yüzyıldan yüzyıla ya da yirmi yıldan yirmi yıla ya da ümmetten ümmete oluşan değişikliklerdir ki, sonunda Allah'a dönüşümü kapsamaktadır. Bir kısım yorumcular, Abbas b. Abdülmüttalib'in bu ayetle ilgili görüşlerini yansıtırlar; güya Muhammed'i yüceltmek amacıyla Abbas, "*Sen doğduğun vakit Arz aydınlandı ve nurunla ufuk parladı*" diyerek bir sulbden rahme geçiş nedeniyle, yeni

ve üstün bir âlem oluştuğunu ve sonunda Allah'a varıp hesap verme durumunun doğduğunu anlatmıştır! Bazı yorumculara göre bu ayet, Tanrı'nın, hem bir yandan Muhammed'e hem de ona baş eğen Müslümanlara hitap ettiğinin ifadesidir; güya Müslümanlara şunu haber vermektedir ki, Muhammed'e baş eğdikleri oranda, "*halden hale*", "*tabakadan tabakaya*" yükselerek Tanrı'ya yaklaşacaklardır.[39]

Neden Tanrı böylesine değişik ve anlaşılması güç şeyler üzerine yeminler ederek konuşur? Neden amacını herkesin anlayabileceği bir dille ortaya koymaz? Ve bütün bunlar bir yana, neden Tanrı yemin eder? Hiç yüce olduğu söylenen bir Tanrı yemin eder mi?

Bu konuda yukarıdakilere eklenebilecek örnekler daha pek çok. Fakat ilginç olan diğer bir konu şu ki, her an ve her şey için yeminler eden Tanrı, yemin etmenin kötü bir şey olduğunu söylemekten ve yemin ederek konuşanları küçültmekten, hakir görmekten geri durmaz.

Örneğin, Kalem Suresi'nde, çok yemin edenleri "*alçak zorba*" şeklinde tanımlayarak şöyle der:

> *"Ey Muhammed! Diliyle iğneleyen... çok yemin eden alçak zorbaya... aldırış etme" (Kalem Suresi, ayet 10-14).*

Tevbe Suresi'nde de, Allah'a yemin edenlerin "*korkak*" olduklarına değinerek şöyle ekler:

> *"Sizden olmadıkları halde, sizinle beraber olduklarına dair Allah'a yemin ederler. Oysa onlar, korkak bir topluluktur" (Tevbe Suresi, ayet 56).*

Yine Tevbe Suresi'nde "fasik"lerin (günah işlemiş olanların) yemin eder olduklarını ve onlardan hoşlanmadığını bildirir:

> *"Onlardan hoşnut olasınız diye, size yemin ederler. Siz onlardan hoşnut olsanız da (Tanrı) fasıklardan asla hoşnut olmaz" (Tevbe Suresi, ayet 96).*

---

[39] Elmalılı H. Yazır. age. c.7, s.5679 vd.

Görülüyor ki, Kur'an'daki Tanrı, bir yandan, şu ya da bu nedenle yemin edenleri "*alçak zorba*" ya da "*korkak*" olarak damgalarken, diğer yandan kendisi, yemin üzerine yemin etmektedir! Şimdi bir an için düşünelim: bir Tanrı ki, yemin etmenin kötü bir şey olduğunu bildiği halde yemin etmekten çekinmemekte! Bir Tanrı ki, bütün "yüceliğine" ve "güçlülüğüne" rağmen, yemin etmeden hiç kimseleri kendisine kandıramayacağını düşünmekte! Bir Tanrı ki, kendi yarattığı kullarının bile yapmaktan kaçınacakları şekillerde yeminler etmekte! Bir Tanrı ki, "incir", "zeytin", "kuşluk vakti" vd… gibi şeyler üzerine yemin etmeyi kendisine uygun görmekte! Olacak şey midir bu? Aklın alacağı şey midir bu?

Öte yandan yemin etmek, genellikle yalan söylemeyi gelenek edinmiş kimselerin başvurdukları bir yol değil midir? Bilimsel çalışmalar (örneğin, psikoloji ilmi) bunun böyle olduğunu ortaya çıkarmış değil midir? Elbette ki öyledir, çünkü yemin ederek konuşan kimseler, söyledikleri sözlerin yeminsiz olarak inandırıcı olmadığını düşünürler. Bu nedenle söylediklerini yeminlerle güçlendirmek isterler. Yemin ederek karşılarındakine güvence sağlamayı düşünürler. Oysa Tanrı için böyle bir şeyin söz konusu olmaması gerekir. Çünkü eğer Tanrı, bu evrenin, doğanın ve her şeyin yaratıcısı ise, insanların evrene ve doğaya bakarak kendisine inanacaklarını bilir ve bu nedenle yemin etme gereğini hissetmez!

Bu böyle olduğuna göre, Tanrı'nın yeminlerle konuşabileceğini düşünmek güçtür. Ancak, Muhammed, Arapların çok yalan söyleyen ve çok yemin eden bir toplum olduğunu bildiği için, Araplara hitap eden bir Tanrı'yı, her daim yemin ederek konuşur şekilde tanımlama gereksinimini duymuş olmalıdır. Bu durumda Kur'an'ı, Kur'an'da yazılı olduğu gibi, "*Tanrı elçisinin sözüdür*" şeklinde kabul eğilimine yer vermek gerekmez mi?

Fakat gerçek şu ki, Kur'an eğitiminin oluşturduğu ortamda insanlar, inandırıcı olabilmek için mutlaka ve her konuşma sırasında yemin etme ihtiyacını duyarlar. Hemen her söylediklerini, hiç değilse "*Vallahi*" (*Allah hakkı için*) diyerek kanıtlamaya çalışırlar.

3) Cennetlerin "Memeleri Yeni Sertleşmiş" ya da "Turunç Memeli" ve "Güzel İri Gözlü" Kızlarla ("Hurilerle") Dolu Olduğunu, Bu Kızların Tanrı'nın Hediyesi Olarak Müslüman Erkeklere Verileceğini Bildiren Ayetlerin, Tanrı Sözleri Olup Olamayacağı Hakkında!

Kur'an'da yazılanlara göre Tanrı, kendi "yüceliğini" kabul ettirebilmek, kullarını kendisine ve elçisine (Muhammed'e) baş eğdirtebilmek için, bir yandan "*korkutma*", diğer yandan da "*mükâfat*" usullerini seçmiştir; örneğin, bir yandan dehşet verici "*cehennem*" azabından söz eder, diğer yandan da mutluluklarla dolu "*cennet*" müjdeleri verir. Cehennemi ne kadar azap ve işkence yeri olarak göstermiş ise, cenneti de o kadar bolluk, zevk ve şevk yeri olarak düzenlemiştir. Fakat bu düzenlediği cenneti, çöl Arabı'nın hayal edip mutluluk duyabileceği güzelliklerde göstermiştir. Daha başka bir deyimle, kızgın güneş altındaki uçsuz bucaksız kum çöllerinde, aç ve susuz yaşayan Arap bedevisinin bütün gereksinimlerini (özellikle Arap'taki şehvet bolluğunu, içki ve yiyecek düşkünlüğünü) hesap ederek, cennetleri her bakımdan bolluk ve bahtiyarlık yeri olarak düzenlemiştir. Nitekim Kur'an'da yazılanlara göre, cennetlerde "*cevherlerle işlenmiş tahtlar, koltuklar*", "*altın ve gümüş bilezikler*", "*yeşil ipekli giysiler*", "*yakıcı güneşi ve dondurucu soğuğu olmayan iklimler*", "*sabah gölgesi gibi uzanıp giden tatlı gölgelikler*", "*kuş etinden yiyecekler*", "*baş ağrıtmayan ve sarhoş yapmayan şarapla doldurulmuş testiler, ibrikler*", "*latif yaylalar*", "*içenlere tat veren şarap ırmakları*", "*süzme bal ırmakları*", "*bahçeler ve üzüm bağları*", "*tükenmeyen ve yasaklanmayan sayısız meyveler*", "*meyveleri salkım salkım dizili muz ağaçları*", "*kiraz ağaçları*", "*çağlayarak akan sular ve su ırmakları*", "*tadı bozulmadık süt ırmakları*" vd... ve daha neler var! (Bkz. Vakıa Suresi, ayet 15-40; Nebe Suresi, ayet 31-36; Saffat Suresi, ayet 41-57; Sad Suresi, ayet 49-54; Zümer Suresi, ayet 73-74; Rahman Suresi, ayet 46-78; Muhammed Suresi, ayet 15; Tür Suresi, ayet 19-24; İnsan Suresi, ayet 5, 17-22; Kehf Suresi, ayet 30-31, 107; Hac Suresi, ayet 23; Fatır Suresi, ayet 33-35; Rad Suresi, ayet 23-24; Hadid Suresi, ayet 12-15, 21vd...).

Fakat türlü bu güzellikler ve nimetler yanında, bunlardan çok daha önemli olarak bu cennetlerde "*güzel iri gözlü ve sedeflerinde saklı inci gibi bakireler*",

"*huriler*", "*memeleri yeni sertleşmiş, (turunç memeli) kızlar*" vardır. Nebe Suresi'ndeki şu satırları okuyalım:

> *"...Şüphe yok ki çekinenlere bir kurtuluş ve kutluluk, murada eriş yeri var; bahçeler, üzümler ve memeleri yeni sertleşmiş yaşıt kızlar. Ve dopdolu kadeh. Ne boş bir söz duyarlar orda, ne birbirlerini yalanlama..." (Nebe Suresi, ayet 31 -34).*[40]

Yorumcuların açıklamalarına göre, bu ayetlerde kızlarla ilgili olarak, esas itibariyle "*ka'ıb*" ve "*tirb*" sözcüklerinin çoğulu kullanılmıştır. "Ka'ıb" sözcüğünün çoğulu "*memeleri kübik, yeni yeni tomucuklanmış, turunç memeli denilen taze kızlar*"dır. "*Tirb*" sözcüğü ise, hep bir yaşta olan cennet kızlarını ifade etmekte olup, bu kızların genellikle hep on altı yaşında (cennetteki erkeklerin ise otuz üç yaşında) bulunduklarını anlatmaktadır.[41] Öte yandan Vakıa Suresi'nde yazılanlara göre, Tanrı, bu cennet kızlarını "*saklı inciler gibi, iri gözlü, cilveli, işvekar huriler*" şeklinde ve "*apayrı biçimde yaratıp, eşlerine düşkün ve yaşıt bakireler*" kıldığını bildirmiştir (Vakıa Suresi, ayet 21, 35-36). Yine bunun gibi Tûr Suresi'nde Tanrı'nın, erkek kullarına hitaben şöyle dediği yazılıdır:

> *"...Yiyin için, afiyetler olsun çalıştığınız için. Dayanarak, sıra sıra dizilmiş ala koltuklara, eş etmişizdir de kendilerine güzel iri gözlü hurileri..." (Tûr Suresi, ayet 18).*[42]

Fakat Tanrı'nın nimetleri bununla da bitmiş değil; çünkü yine Kur'an'dan öğrendiğimize göre, Tanrı, cennette, tahttan koltuklara yaslanmış olarak iştahlarının çektiği meyve ve etlerden dilediklerince yerken kadeh çekiştiren erkek kullarına, bir de ayrıca hizmet etmek üzere "*oğlanlar*" ("*gılmanlar*", "*vildanlar*") verecektir. Nitekim biraz önce değindiğimiz Vakıa Suresi'nde, "*Murassa tahtlar üstünde, karşı karşıya kurulmuş*" olan cennet erkeklerine "*ölümsüz oğlanların*" (Muhalled evlatların) hizmet sunacağı bildirilmiştir. Yine bunun gibi Tûr Sure-

---

40 A. Gölpınarlı'nın Kur'an çevirisinden.

41 Elmalılı H. Yazır, age, c.7 s.5544-5545; ayrıca bkz. Turan Dursun, *Kur'an Ansiklopedisi*, c.4, s.75.

42 Elmalılı H. Yazır'ın çevirisinden. Şu şekilde çevirmek de mümkündür: "... '*Yiyin için! Doyun kolaylıkla. Yaptıklarınızın karşılığı olarak. Dizi dizi tahtlara yaslanarak' denecek onlara. Biz onlun, iri (güzel gözlü hurilerle) eş edeceğiz...*"

si'nde bu oğlanların "*sedeflerinde saklı inci*" gibi oldukları belirtilmekte. Gerçekten Tûr Suresi'nde Tanrı'nın şöyle konuştuğu yazılıdır:

> "*...Biz onları, iri (güzel) gözlü hurilerle eşlendireceğiz. (Cennette) onlara, iştahlarının çektiği meyve ve etlerden dilediklerince vereceğiz alabildiğine. Ve onlar orada kadeh tokuşturacaklar. İçinde boş ve günah olmayan biçimiyle... Ve 'gılman' (oğlanlar) onlara hizmet sunacak. Sedeflerinde saklı inci gibidirler (oğlanlar)..." (Tûr Suresi, ayet 19-20, 22-24).*[43]

Bu yukarıdaki ayetlerle ilgili olarak Muhammed'in söylemesine göre Tanrı, sevgili erkek kullarını cennete alırken, onları "*tüysüz, emred (yani sakalı ve bıyığı çıkmamış), gözleri sürmeli, otuz, otuz üç yaşında olarak*" sokacaktır.[44]

Bütün bunlardan anlaşılan şu ki, Tanrı, dünya yaşamı sırasında kendisine ve Muhammed'e baş eğmiş erkek kullarını ebedi mutluluğa kavuşturmak için onlara cennette "*bahçeler*", "*üzüm bağları*", "*içki dolu kadehler*", "*kuş etleri*" vd... yanında, bir de ayrıca "*memeleri yeni sertleşmiş*" ya da "*turunç memeli*" denilen ve yaşları on altı olan güzel kızlar, ayrıca "*gılmanlar*" (oğlan hizmetkârlar) vereceğine dair yeminler etmiştir.

Şimdi bütün bunları gözden geçirdikten sonra, muhtemelen kendi kendinize şunu soracaksınızdır: "*Hiç Yüce bir Tanrı, insanoğlunun ağzından bile çıkması beklenmeyen bir dille konuşur mu? Hiç kalkıp da, 'Eğer bana baş eğerseniz, ben de size memeleri yeni sertleşmiş, ceylan gözlü güzel bakire kızlar ve sedeflerinde saklı inciler gibi oğlanlar (gılmanlar) veririm' şeklinde laf eder mi?*" Yine muhtemeldir ki, kendi kendinize sorduğunuz bu soruyu, "*Hayır! Yüce olduğu kabul edilen bir Tanrı'nın ağzından çıkmış olamaz bu sözler*" şeklinde yanıtlayacaksınızdır.

Öte yandan bir de şu var: Kur'an'ın biraz önce değindiğimiz Vakıa Suresi'nde, Tanrı'nın "*ceylan gözlü güzel bakire*" kızları yeniden "*inşa*" ettiği (yarattığı) bildirilmekte. Ayetlere göre Tanrı aynen şöyle demekte:

---

43 Turan Dursun, Kur'an Ansiklopedisi, c.4. s.75-76; Elmalılı H. Yazır, age c. 6 s. 4555

44 Tirmizi'nin Mu'az'dan rivayet ettiği hadis için bkz. Elmalılı H. Yazır, age, c.6, s.4709.

"Biz ceylan gözlüleri, defterleri sağdan verilenler için yeniden yaratmışızdır (yeniden 'inşa etmişizdir'); onları bakire, eşlerine düşkün ve yaşıtları kılmışızdır..." (Vakıa Suresi, ayet 34-37).

Bu ne demektir? Yani neden Tanrı ceylan gözlüleri yeniden "inşa" etmiş, yeniden yaratmıştır? Yorumcuların bildirmesine göre burada geçen "(*Biz onları*) *yeniden yaratmışızdır*" deyimi "(*Biz onlara*) *inşa şeklinde yeni bir neşet vermişizdir*" anlamına geliyor. Bu "*inşa*" olunan kadınlar "*dünyada kocamış, buruşmuş*" kadınlardır.[45]

Anlaşılan o ki, Tanrı, kocamış ve buruşmuş kadınların cennete girmelerini istememiştir. Zira yine yorumcuların anlatmalarına göre, güya bir gün bir kocakarı Muhammed'in yanına gelip şöyle der: "*Ya Resulallah! Allah'a dua et de beni cennete koysun.*" Muhammed kendisine şöyle yanıt verir: "*Cennete hiç kocakarı girmez.*" Bu yanıtı alınca kadıncağız ağlamaya başlar ve dönüp gider. Az sonra Muhammed şöyle der: "*Haber verin ona (ki) kocakarı olarak (cennete) giremez, çünkü Allah Teâla şöyle buyurdu: 'inşa edip de onları hep bakir kızlar kılmışızdır'...*"[46] Daha başka bir deyimle şunu anlatmak ister ki, Tanrı, dünya yaşamı sırasında buruşmuş, kocakarı olarak ölen kadınları cennete alırken "*ceylan gözlü güzel huri*" şekline sokup ("inşa edip"), "*defteri sağdan verilmiş*" ("Eshabi yemin"e) olan erkek kullarına hediye etmiştir.[47]

Şimdi şöyle bir düşünelim: hiç yüce olduğu söylenen Tanrı böyle bir şey yapar mı? Yani dünya yaşamı sırasında "*imanlı*" kadınları "*buruşmuş kocakarı*" haline getirip azap ve üzüntü içerisinde tuttuktan sonra canlarını alır ve sırf cennetteki erkek kullarını hoşnut etmek istercesine, ceylan gözlü bakire kızlar olarak yeniden yaratır mı? Cennet erkeklerini mükâfatlandıracağım diye, bu kadınları onlara hediye eder, onların keyfinde ve emrinde tutar mı? Bu adaletsizlik ve eşitsizlik sayılmaz mı? Cenneti "*iman sahibi erkekler*" için olduğu gibi "*iman sahibi kadınlar*" için de mutluluk yeri yapsa, daha adil bir iş yapmış olmaz mı? Ya da cennet erkeklerine "*ceylan gözlü, memeleri yeni sertleşmiş kızlar*" sağlar-

---

45 İbn-i Cerir ve Tirmizi'nin ve diğerlerinin Enes'ten rivayetleri için bkz. Elmalık H. Yazır, age, c. 6, s. 4708.
46 Tirmizi'nin Şemail'den rivayeti için bkz. Elmalılı H. Yazır, age, c. 6, s. 4708-4709.
47 Tirmizi'nin Mu'az'dan rivayeti için bkz. Elmalılı H. Yazır, age. c.6, s.4709.

ken, cennetteki kadınlara da, mutluluklar sağlasa, örneğin "*Ey kadınlar! İşte yakışıklı delikanlılar; biz onları sizin için inşa ettik; dilediğiniz gibi onlarla yaşayın*" dese, daha iyi olmaz mı?

Bu soruları sorarken akla bir de şu gelmekte: Hiç "*yüce*", "*adil*" ve her şeye kadir bir Tanrı, insanları kendisine baş eğdirtebilmek için, mükafat usulüne gerek duyar mı? Hani sanki "*rüşvet*" verirmiş gibi iş görür mü? Ve hele bu işi, kadınları erkeklerin keyfine feda edercesine yapar mı? Örneğin, erkek kullarını kendisine taptırtabilmek için, "*Ey erkekler! Eğer iman sahibi olur, bana (ve Muhammed'e) baş eğerseniz, buyruklarımı yerine getirirseniz, ben de size güzel kadınlar bulurum; hatta dünya yaşamını buruşmuş kocakarı olarak bitiren kadınları yeniden yaratıp (inşa edip) ceylan gözlü ve memeleri yeni sertleşmiş kızlar olarak sizlere mükâfat olarak veririm!*" şeklinde konuşur mu? Ve eğer böyle yaparken, yani "*mükâfat*" yoluyla erkek kullarını kazanmak isterken, insan şahsiyetinin haysiyetini incitmiş olmaz mı? Çünkü bilindiği gibi "mükafat" usulü, aklen ve fikren oluşmamış kimselere, daha doğrusu çocuklara bir şeyler yaptırtmak amacıyla uygulanır. Oysa çocukluk yaşını aşmış, yani rüşte erişmiş kimselere, mükâfat usulleri değil, akılcı usuller uygulamak gerekir. Örneğin, ağlayıp sızlayan, yaygara koparan küçük bir çocuğa "*Uslu durursan sana oyuncak alırım*" der ve uslu durduğu takdirde "*Aferin sana*" diyerek onu hediyelerle mükâfatlandırırsanız, belki isabetli bir şey yapmış sayılabilirsiniz;[48] fakat çocuk büyüyüp erginliğe ulaştıktan sonra, onu, "iyi" şeyler için mükâfatlandırmaya devam edecek olursanız, onu çocuk yerine koymuş ve dolayısıyla onun haysiyetiyle oynamış olursunuz. Bu nedenle, "Yüce" olduğu söylenen bir Tanrı'nın, insan haysiyetini çiğner şekilde konuşabileceğini, insanları "*mükâfat*" (bir bakıma "*rüşvet*") yoluyla kendisine (ya da Muhammed'e) baş eğdirtmek isteyebileceğini düşünmek yersizdir; daha doğrusu böyle bir düşünce, Tanrı fikrindeki yüceliği yok etmeye yeterlidir. Bunun böyle olduğunu, az sayıda da olsa, İslam ülkelerinde anlamaya başlayan-

[48] "Belki" diyoruz, çünkü çocukları da "mükâfat" yoluyla yetiştirmenin sakıncalı olduğu söylenebilir.

lar vardır.[49] Beklenir ki, bir gün gelip bu anlayışa yönelik insanların sayısı çoğalacak ve bu insanlar yukarıdaki (ya da benzeri) ayetler için, "*Bunlar Tanrı sözleri midir, yoksa insan sözleri mi?*" şeklindeki soruları kolaylıkla cevaplandıracaklardır; yeter ki, kendilerine akılcı eğitim ve akılcı yoldan düşünme olanağı sağlansın.

4) "Rahman" ve "Rahim" Olduğu Söylenen "Yüce" Bir Tanrı'nın, "İnsan Derisini Kavuran Yakıcı Bir Ateş", "Kaynar Su ve İrinle" Dolu Cehennem Korkutmalarına Başvurarak Din Verme Yolunu Seçip Seçmeyeceği Konusunda!

20. yüzyılın en büyük düşünürleri arasında yer alan Bertrand Russell, "*cehennem*" fikrinin "*gaddar ruhlu*" insanlar tarafından uydurulduğunu, çünkü insani duygulara sahip hiçbir varlığın, kişileri cehennem ateşinde yakılır görmekten zevk almayacağını söyler. Anlatmak istediği şey, muhtemelen cehennem düşüncesinin Tanrı anlayışıyla bağdaşmayacağıdır.[50]

Böyle bir görüşü İslamcılar nasıl karşılarlar, bilemiyoruz; fakat şunu söylemek mümkündür ki, Kur'an'da, Tanrı'yı "*rahman*" ve "*rahim*" olarak tanımlayan ayetler yanında, bu aynı Tanrı'nın cehennemi "*kaynar su ve kanlı irin*"le dolu, yakıtı "*insanlar*" ve "*taşlar*" olan dehşet verici yer olmak üzere hazırladığını belirleyen ayetler vardır ki, birbirleriyle bağdaşır gibi değildir.

Gerçekten de Kur'an'ın birçok ayetinde "*Allah*", kendi kendisini çeşitli güzel nitelikler yanında bir de "*rahman*" ve "*rahim*" olarak tanıtır. Örneğin, Haşr Suresi'nde şöyle yazılıdır:

> *"...O öyle Allah ki, ondan başka Tanrı yok... o rahmandır, rahimdir. .." (Haşr Suresi, ayet* 22-24).

Bilindiği gibi "*rahman*" deyimi genel olarak "*herkese çok acıyan*" anlamına gelir; "*rahim*" sözcüğü ise, özellikle "*ahirete inananlara acıyan*" demektir. Başka

---

49 İslam ülkeleriyle ilgili araştırmalarda bulunan Hintli yazar V.S. Naipaul'un Beyond Belief: Islamic Excursions Amonmg the Converted Peoples at"' kitabına bakınız. Random House, New York, 1998, s.182.

50 Bertrand Russell. Ma Conception dit Mimde (İngilizceden Fransızcaya çeviri Galimard, Paris, 1962, s.74).

bir deyimle "*rahim*" niteliği, iman sahibi olanlarla olmayanları (daha doğrusu Müslümanlarla Müslüman olmayanları), yani "*iyi*" ile "*kötü*"yü ayırt etmek ve Tanrı'nın özellikle bunlara acıyan ve bunları koruyan olduğunu ortaya koymaktadır.[51]

Öte yandan bu aynı Tanrı, herkesi doğru yola eriştirebilecek güçte olmakla beraber böyle yapmadığını, çünkü cehennemi insanlarla (ve cinlerle) dolduracağına dair kendi kendine yemin ettiğini söyler (Secde Suresi, ayet 13) ve cehennem tanımlarına geçer. Tanrı'nın tanımladığı cehennemle ilgili ayetleri okurken dehşete düşmemek ve hele "*rahman*" ve "*rahim*" bir Tanrı'nın ağzından bu tanımların nasıl çıkabildiğine akıl erdirmek kolay değildir. Bir kere cehennemin yedi kapısı vardır ve her bir kapı birer gruba ayrılmıştır (Hicr Suresi, ayet 44). Yorumculara göre bu gruplar, başta günahkâr müminler olmak üzere, Yahudiler, Hıristiyanlar ve diğer günahkârlardan oluşur. Cehennem işlerine bakmak üzere Tanrı 19 meleği muhafız olarak seçmiştir (Müddessir Suresi, ayet 30-31). Ayrıca muhafız olarak "*Malik*" ve "*Deccal*" de bulunmaktadır.[52] Bu cehennem, Tanrı'nın tutuşturulmuş ateşiyle doludur ki, yüreklere çökecektir (Hümeze Suresi, ayet 4-9); bu ateşin yakıtı insanlar ve taşlardır ve bunun böyle olduğunu Tanrı şöyle bildirmektedir:

> *"Öyleyse korkun! O ateşten ki, onun yakıtı insanlarla taşlardır, inanmazlara hazırlanmıştır o ateş..." (Bakara Suresi, ayet 24; Tahrim Suresi, ayet 6; Al-i İmran Suresi, ayet 10).*

Muhammed'in söylemesine göre, cehennem ateşi öylesine alevli bir ateştir ki (lezza), miktarca ve sayıca dünya ateşleri üzerine "*altmış dokuz derece fazla kılınmıştır*"[53] ve bu ateş cehennemliklerin baş derilerini sıyırıp atacaktır (Mearic Suresi, ayet 15-18). Tanrı, bu cehenneme attığı kişileri, ateşten bir dağ olan "*Saud*"a tırmandıracaktır ki (Müddessir Suresi, ayet 17), Ahmed b. Hanbel gibi yorumcuların söylemelerine göre, cehennemlik kişi, yetmiş yılda bu ateşten dağa

---

[51] Elmalılı Hamdi Yazır, age, c.6, s.4869 vd...; ayrıca bkz. Turan Dursun, Kur'an Ansiklopedisi, Kaynak Yayınları, c.2, s. 129.

[52] Buhari'nin İbn Abbas'tan rivayeti için bkz. Diyanet Yayınları'ndan Sahih-i.... Hadis No. 1350, c.9, s.50.

[53] Buhari'nin Ebu Hüreyre'den rivayeti için bkz. Sahih-i..., Diyanet Yayınları, Hadis No. 1350, c.9, s.50.

çıkabilecek ve yetmiş yılda da inebilecektir. Öte yandan Tanrı, cehenneme attığı kişilere şöyle diyecektir:

"...Yalan saya geldiğiniz azaba doğru gidin! Üç kola ayrılmış (ama) ne gölgelendiren ne de alevden koruyan bir gölgeye gidin. O, saray gibi kocaman kıvılcım saçar. Her bir kıvılcım sanki birer sarı deve gibidir. Yalanlamış olanların o gün vay haline..." (Mürselat Suresi, ayet 29-34).

Öte yandan cehennemdeki yiyecek ve içecekler de, "*zakkum ağacı*", "*kanlı irin*" ve "*kaynar su*" cinsi dehşet verici nitelikte şeylerdir. Zira Kur'an'da Tanrı'nın şöyle konuştuğu yazılıdır:

"Sonra siz ey sapıklar... Kesinlikle zakkum ağacından yiyeceksiniz. Onunla dolduracaksınız karnınızı. Üzerine de kaynar su içeceksiniz " (Vakıa Suresi, ayet 51 - 54).

Tanrı, "*zakkum ağacı*"nın tanımını şöyle yapmakta:

"Yoksa zakkum ağacı mı?.. Cehennemin ta dibinden çıkan bir ağaçtır o. Tomurcukları da birer şeytan başı gibidir. Kuşkusuz cehennemlikler ondan yerler. Karınlarını onunla doldururlar..." (Saffat Suresi, ayet 62-66).

Yine Tanrı'nın bildirmesine göre, cehennemliklerin içecekleri şeyler "*kaynar su*" (hamim), irin "*ğessak*" ve kanlı irin (*ğislin*) cinsi şeylerdir:

"Cehennemlikler orada ne bir serinlik tadabilecekler ne de içilecek bir şey... Yalnızca kaynar su ve irin içecekler..." (Nebe' Suresi, ayet 25).

Bütün bunlardan başka, Tanrı, bir de işkence tertiplemiştir cehennemliklere! Örneğin, kaynar su, hem içilmek hem de kişinin başından dökülmesi içindir. Tanrı şöyle diyor:

"(Allah zebanilere emreder) Tutun onu! Cehennemin ortasına sürükleyin! Sonra başına azap olarak kaynar su dökün (ve deyin ki), 'Tat bakalım. Hani sen kendince üstündün, şerefliydin, işte bu, şüphelenip durduğunuz şeydir" (Duhân Suresi, ayet 47-50; ayrıca bkz. Sad Suresi, ayet 55-58; Hakka Suresi, ayet 35-37).[54]

---

[54] Bu konudaki diğer ayetler için bkz. Turan Dursun, Kur'an Ansiklopedisi, Kaynak Yayınları, c.4, s.56- 57.

Yine Muhammed'in söylemesine göre, Tanrı, cehenneme atılacak olan kişilerin bağırsaklarının karınlarından dışarı akacağını ve sonra o kişilerin bu kendi bağırsaklarının etrafında değirmen merkebinin değirmende döndüğü gibi döneceklerini bildirmiştir.[55]

Ve işte Muhammed'in söylemesine göre, "rahman" ve "rahim" olan Tanrı'nın hazırladığı cehennem böylesine korkunç, böylesine dehşet verici bir yerdir. Ve bu cehenneme Tanrı, "iman" sahibi olmayanları ve doğru yola sapmayanları atacaktır.

Şimdi kendi kendinize soracaksınızdır: "*Pek güzel, ama her şeye kadir olan ve bütün insanları doğru yola sokma olanağına sahip olduğunu açıklayan ve bu arada kendi kendisini 'rahman' ve 'rahim' olarak tanımlayan bir Tanrı, nasıl olur da cehennem düşüncesine yönelebilir? Nasıl olur da böylesine azap verici şeylerden söz edebilir?*" diye soracaksınızdır. Ve muhtemelen, "*Hayır! Böyle bir şey olamaz!*" diyerek "*Kur'an ayetleri Tanrı sözleri midir, yoksa elçinin sözleri midir?*" şeklindeki tartışmayı sürdüreceksinizdir. Ancak, unutmayınız ki, Kur'an'a göre Tanrı, insanların tümünü "*iman sahibi*" yapabilecekken yapmayıp, kiminin gönlünü açıp "*Müslüman*", kiminin gönlünü kapatıp "*kâfir*" yaptığını ya da dilediğini doğru yola sokup dilediğini saptırdığını bildirmiş (örneğin, Enam Suresi, ayet 125) ve bu davranışının nedenini de, "*Ben cehennemi cinlerle ve insanlarla dolduracağıma dair kendi kendime söz verdim*" şeklindeki bir gerekçeye bağlamıştır. Bunu öngören hükümleri gözden geçirecek olursanız, bu kez tekrar kendi kendinize sormuş olduğunuz soruya dönmüş olacaksınızdır.

---

[55] Buhari'nin Üsame'den rivayeti için bkz. Sahih-i..., Diyanet Yayınları, Hadis No. 1351,c.9,s.51.

5) Tanrı'nın, Bütün İnsanları Müslüman Yapmak Varken Yapmadığını, Çünkü Cehennemi İnsanlarla Dolduracağına Dair Kendi Kendine Söz Verdiğini, Cehennemin Dolup Dolmadığını Anlamak İçin "Doldun mu?" Diye Sorduğunu, Buna Karşılık Cehennemin, "(Hayır!) Daha Var mı?" Diye Cevap Verdiğini Bildiren Ayetlerin Tanrı Sözleri Sayılıp Sayılamayacağı Hakkında!

Kur'an 'da, Secde Suresi'nde Tanrı'nın şöyle konuştuğu yazılıdır:

"Biz dileseydik, herkesi doğru yola eriştirirdik. Ne var ki, 'Andolsun ki, cehennemi, cinlerle ve insanlarla dolduracağım' diye kesin bir söz çıkmıştır benden" (Secde Suresi, ayet 13).

Bu ayeti okurken bir de Enam Suresi'nin şu ayetine göz atalım:

"Allah kimi doğru yola iletmek isterse onun kalbini İslam'a açar; kimi de saptırmak isterse... kalbini iyice daraltır... " (Enam Suresi, ayet 125.)

Dikkat edileceği gibi bu ayetlere göre Tanrı, eğer dilemiş olsa bütün insanları Müslüman yapabilecekken yapmıyor; bir kısmını "*Müslüman*" yapıp bir kısmını "*kâfir*" kıldığını bildiriyor. Sebep olarak da cehennemi insanlarla dolduracağına dair kendi kendine kesin bir söz verdiğini söylüyor. Daha başka bir deyimle insanların tümünü doğru yola sokabilecekken böyle yapmadığını, çünkü böyle yapmış olsa, bu takdirde cehennemi insanlarla dolduracağına dair kendi kendine verdiği sözü yerine getirememiş olacağını "*apaçık*" bir şekilde açıklıyor! Olacak şey midir bu? Hiç "*Yüce*" bir Tanrı, hiç yoktan insanları cehenneme atmak gibi bir davranışa yönelmekten zevk alıyormuş gibi konuşabilir mi?

Yukarıdakine benzer olmak üzere, Kur'an'ın Hûd Suresi'nin 118. ve 119. ayetlerinde Tanrı'nın şöyle konuştuğu yazılıdır:

"Rabbin dileseydi bütün insanları bir tek millet yapardı. (Fakat) onlar ihtilafa düşecekler. Ancak, Tanrı'nın merhamet ettikleri müstesnadır. Zaten Rabbin onları bunun için yarattı. Rabbinin, 'Andolsun ki cehennemi tümüyle insanlar ve cinlerle dolduracağım' sözü yerini buldu" (Hûd Suresi, ayet 118-119).

Görülüyor ki, bu ayetler anlaşılmazlıklarla, uyuşmazlıklarla ve birbiriyle çelişir satırlarla, fakat bütün bunlardan başka bir de Tanrı'nın "*yüceliği*" fikriyle bağdaşmazlıklarla dolu. Bir kere Tanrı burada, bütün insanları doğru yola sokabilecekken sokmadığını, çünkü cehennemi insanlarla dolduracağına dair kendi kendine yeminler ettiğini bildirmekte! Bildirirken de "*insanlar ihtilafa düşecekler. Ancak, Tanrı'nın merhamet ettikleri müstesnadır. Zaten Rabbin onları bunun için yarattı*" diye eklemekte. Daha başka bir deyimle, Tanrı, bütün insanları İslam'da "*ittifak*" ettirmek imkânına sahip olduğu halde böyle yapmadığını, kimini "Müslüman" kimini de "kâfir" kıldığını, böylece onlar arasında anlaşmazlık ve çatışma (ihtilaf) çıkmasına vesile olduğunu bildirmekte: "*Zaten Rabbin onları bunun için yarattım*" derken, demek istediği bu! İlerideki sayfalarda tekrar değineceğimiz gibi, her ne kadar ayette geçen "*bunun için*" deyiminin -ki "li-zalike" karşılığı oluyor- "*Zaten Rabbin onları ihtilafa düşmeleri için yarattı*" anlamında olabileceği gibi, "*Zaten Rabbin onları rahmetine nail kılmak için yarattı*" anlamına gelebileceği söylenirse de,[56] fark etmez; çünkü her ikisi de Tanrı'nın keyfiliğini dile getirmekte; her ikisi de Tanrı'nın, bir kısım insanları Müslüman kılıp cennete almak için, bir kısmını da cehenneme atmak üzere "kâfir" olarak yarattığını, çünkü cehennemi insanlarla doldurmak üzere yaptığı "yemini" yerine getirmeye çalıştığını anlatmaktadır. Fakat iş bununla de bitmiş değildir. Çünkü yine Kur'an'dan anladığımıza göre, Tanrı, cehennemi insanlarla doldurmak konusunda verdiği yemini öylesine bir kesinlikle yerine getirmek hevesindedir ki, cehennemin dolup dolmadığını öğrenmek için ikide bir cehenneme "*doldun mu*?" diye sorar. Pek güzel, ama evrendeki her gizli şeyi bildiğini söyleyen ve örneğin kendini, "*O, görüleni de görülmeyeni de bilen...*" (Haşr Suresi, ayet 22- 24)[57] diye öğreten bir Tanrı, cehennemin dolup dolmadığını bilmez mi? İlle de cehenneme sorması mı gerekir?

---

[56] Kur'an'ın. Diyanet Vakfı çevirisinde Hûd Suresi'nin 118. ve 119. ayetleriyle ilgili açıklamaya bakınız; ayrıca bkz. Elmalılı H. Yazır, age, c.4, s.2836 vd.

[57] Tanrı'nın görülen ve görülemeyen her şeyi bildiği konusunda pek çok ayet var Kur'an'da. Örneğin bkz. Rad Suresi, ayet 8-10; Enam Suresi, ayet 73; Tevbe Suresi, ayet 94, 105; Secde Suresi, ayet 6; Zümer Suresi, ayet 46; Teğabün Suresi, ayet 18 vd...

Ve cehennem öylesine açgözlü, öylesine doymak bilmez bir yerdir ki, "*Hayır doymadım! Daha var mı*?" şeklinde Tanrı'ya cevap verir. Kaf Suresi'nin 30. ayetini okuyalım:

> *"O gün ki cehenneme, 'Doldun mu?' diyeceğiz. O, 'Daha çok var mı?' diyecek..."* (*Kaf Suresi, ayet 30*).

Cehennemin büyüklüğü nedir ve ne kadar insan alır, bilemiyoruz. Fakat söylemeye gerek yoktur ki, Tanrı'nın "*Doldun mu*?" sorusuna cehennem, "Henüz dolmadım, daha var mı?" dediği süre boyunca, Tanrı, cehennemi doldurmak amacıyla, kendi kendine verdiği sözü yerine getirmek üzere insanları kâfir kılmaya devam edecektir. Bununla beraber Muhammed'in söylemesine göre, Tanrı, "*ayağını koyuncaya kadar*" cehennem bu şekilde konuşacaktır ki, işte o vakit "*...Yetişir, yetişir*!" diyerek dolmuş olduğunu anlatmış olacaktır.

Yine Muhammed'in söylemesine göre, Tanrı, cehenneme, "(*Ey cehennem*!) *sen sırf benim azabımsın, ben seninle kullarımdan dilediğime azap ederim...*" demiştir;[58] muhtemelen bu sözleriyle cehenneme iltifatta bulunmak istemiştir!

Siz hiç Tanrı'nın, "*Ben cehennemi insanlarla dolduracağıma dair kendi kendime söz verdim*" deyip, cehennemi insanlarla doldurmaya çalışacağını ve bununla yetinmeyip, cehenneme hitaben, "*Ey cehennem, doldun mu*?" diye soracağını, cehennemin de bu soruya, "*Hayır dolmadım, daha var mı*?" diyeceğini, cehennemi doldurmak amacıyla Tanrı'nın insanları "kâfir" kılmakta devam edeceğini kabul edebilir misiniz? Öte yandan Tanrı'nın, hem bir yandan insanları "kâfir" yaptığını hem de "*kâfirdirler*" diye cehennemde yakacağını, suçsuz insanları suçluymuş gibi cezalandıracağını, yani adaletsizlik ve haksızlık yapacağını düşünebilir misiniz? Söylemeye gerek yoktur ki, eğer bütün bu ayetleri eleştirel akıl süzgecinden geçiriyorsanız, bu sorulara "*Hayır*!" şeklinde yanıt vereceksinizdir. Yok, eğer "*imanı*", aklın önüne geçirecek olursanız, bu takdirde vereceğiniz cevap kuşkusuz ki "*Evet*!" olacaktır. Bu takdirde insanı akılcı düşünce yolundan uzaklaştırmış olacaksınızdır. Nitekim "*büyük din bilgini*" olarak tanımlanan

---

[58] Buhari ve Müslim'in Enes'ten ve ayrıca Ebu Hüreyre'den rivayetleri için bkz. Elmalılı H. Yazır, age, c.6, s.4518-4519.

kişileri "evet"ler'de birleştiren şey, imanın akla üstün olduğuna inanmışlıklarıdır. Örneğin, Elmalılı Hamdi Yazır gibi ünlü bir din adamı, Tanrı'nın cehennemle konuşmasıyla ilgili ayet konusunda şöyle der:

> *"Bu sual ve cevap (Tanrı'nın cehennemi doldurmak üzere kendi kendine vermiş olduğu) vaadinin tatbikini ve cehennemin dehşetini ve hızını tasvirdir... Yani cehennem o genişliğiyle beraber... feve feve (bölük bölük) atılan cin ve insten (insanlardan) doldurulacak, fakat hızı kesilmeyecek, mücrimlere (olan kızgınlığının) şiddetinden daha ziyadeye ihtiras gösterecektir. Çokları bu sual ve cevabı bu gibi bir tasvire hami etmişlerdir. Bazıları da hakikat demişlerdir ki... Hakikat mümkünken ahiret işleri dünyaya kıyas edilmemelidir der..."*[59]

Şeriat eğitiminin nasıl bir düşünce tarzına yer verebileceğini anlamak için bu tür örneklere göz atmak yeterlidir.

Görülüyor ki, Kur'an'da Tanrı'nın, insanlardan bir kısmını doğru yola sokup, bir kısmını "kâfir" yaptığı, "kâfir" yaptıklarını cehenneme attığı, çünkü cehennemi insanlar ve cinlerle dolduracağına dair kendi kendine söz verdiği, dolup dolmadığını anlamak için cehenneme "Doldun mu?" diye sorduğu, onun, bu sorusuna karşı cehennemin "Daha var mı?" diye yanıt verdiği, bunun üzerine dilediği sayıda insanı "kâfir" kılıp cehennem ateşine attığı yazılı! Şimdi tekrar soralım: bu tür sözlerin, "yücelerin yücesi" olduğu öne sürülen bir Tanrı'nın ağzından çıktığını düşünmek olası mıdır? Böyle bir düşünce, Tanrı fikrine ters düşmez mi? Tanrı fikrini zedelemeye yetmez mi?

6) Kur'an'daki Ayetlerin "Tanrı Sözleri mi?", Yoksa "Elçinin Sözleri mi?" (insan Yapısı mı ?) Olduğu Konusundaki Tanışmayla İlgili Diğer Bazı Örnekler

Kur'an'ın "*Tanrı yapısı mı?*", yoksa "*insan yapısı mı?*" olduğu konusundaki tartışma vesilesiyle verilebilecek örnekler sayısızdır. Bunlardan birkaçını yukarıda özetledik. Birkaç örnek daha vermekte yarar var:

---

[59] Elmalılı H. Yazır. age, c.6. s.4518. 106

Neyzen Tevfik, kadınların İslam şeriatındaki aşağılık durumu konusunda yazdığı şiirlerinden birinde şöyle der:

"Esir olunca kadınlık nikâha bağlanmış,
Müzeyyenata da bakmış, tel örgüdür sanmış.
Değil mi ya? ipek, altın saadetin temeli?
Kadınlığın bu kelepçe içinde kalmış eli.
Muhakkar (hor, hakir tutulmuş) olduğunu dinleyen eyliyor ta'lim,
Şu ayet'e bakınız: 'Inne keydekûnne azim'...
Şu altı bin senedir izdivacı tanzime.
Muvaffak olmıyan (başarılı olmayan) ezhan (zihniyet) değer mi
ta'zime (saygıya değer mi?)"[60]

Neyzen Tevfik bu satırları, şeriatın kadını "*aklen ve dinen dün (aşağılık)*" yaratık sayan, nikah yoluyla erkeğin kölesi yapan, dayak atılmaya layık bulan, eşek ve köpek vd... gibi namazın bozulmasına vesile yaratan, tanıklıkta (şahadette) erkeğin yarı değerinde tutan, miras paylaşımında erkeğe nazaran yarı hisseye sahip kılan, hilekarlık, düzenbazlık alanında rakipsiz sayan, daha buna benzer nice aşağılamalarla hor ve hakir durumlarda tutan yönlerini eleştirmek amacıyla yazmıştır. Yazarken de, yukarıda görüldüğü gibi "*Şu ayete bakınız: 'Inne keydekûnne azim*'..." demiştir. "*Şu ayete bakınız*" derken, anlatmak istediği şey kuşkusuz ki şudur: "*Hiç böyle bir ayet olabilir mi?*" ya da "*Hiç Tanrı böyle bir şey söylemiş olabilir mi?*" Çünkü işaret ettiği ayet, Kur'an'daki Yusuf Suresi'nin "*İnne keydekûnne azim*" sözlerini kapsayan 28. ayetidir. Burada geçen "*keydekûnne*" sözcüğü "*keyd*" kökünden gelme olup, "*hile yapmak*", "*düzen, tuzak kurmak*", "*dolap çevirmek*", "*birisine oyun oynamak*" gibi son derece kötü anlamlara gelir. Bu şekliyle ayet, kadınların karakterce hilekâr ve düzeni büyük yaratıklar olduklarını anlatmak üzere şöyledir:

"...Ey kadınlar hileleriniz, (düzenleriniz) pek büyüktür sizin..." (Yusuf Suresi, ayet 28).[61]

---

60 Bu satırlar. Neyzen Tevfik'in. 1921 yılında yazdığı "*Ferda'yı Vahdet*" adlı şiirinden alınmadır. Bkz. Neyzen Tevfik ve Azûb-t Mukaddes'i. Tunca Yayınları, İstanbul, 1983. s.264.

61 Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Kur'an çevirisinde şöyledir: "*...siz kadınların düzeni büyüktür...*" Diyanet Vakfı çevirisinde şöyledir: "*...(Ey kadınlar) sizin tuzağınız gerçekten büyüktür...*"'. Ömer Rıza Doğrul'un çevirisinde ise şöyledir: "*...(Ey kadınlar) sizin hileleriniz ne büyüktür...*"

Ve genel olarak kadınları aşağılatıcı bu sözler, Kur'an'daki Yusuf masalıyla ilgili olarak kısaca şöyledir:

Kur'an'ın Yusuf Suresi'nde Tanrı, "(*Ey Muhammed*!) *Biz, sana bu Kur'an'ı vahyetmekle geçmiş milletlerin haberlerini... anlatıyoruz...*" (Yusuf Suresi, ayet 3) diyerek Yusuf masalını anlatır. Masala göre Yusuf, Tanrı tarafından "peygamber" olarak seçilmiş olan Yakub'un oğullarından biridir.[62] Babası tarafından çok sevildiği için, kardeşlerinin kıskançlığını üstüne çeker. Bu yüzden kardeşleri onu öldürmek isterler ve bir gün götürüp bir kuyuya atarlar. Tanrı Yusuf'a peygamberlik vahyedip yardımda bulunacağını söyler. Nitekim oradan geçen bir ticaret kervanının adamları, kuyudan su çekerken, Yusuf'u bulup çıkarırlar ve Mısır'a götürüp köle olarak satarlar. Yusuf'u satın alan kişi kralın vezirlerinden varlıklı bir kimsedir (Yusuf Suresi, ayet 3-20). Vezir'in çocuğu olmadığı için Yusuf'u kendi çocuğu gibi yetiştirmek ister ve karısına, "*Bu çocuğu evlat edinip yetiştirelim*" der (Yusuf Suresi, ayet 21). Yusuf, ergenlik çağına erişince, Tanrı onu yetenekli ve ilim sahibi, bir delikanlı haline getirir (Yusuf Suresi, ayet 22). Yusuf, çok yakışıklı bir genç olduğu için, vezirin karısının hoşuna gitmeye başlar. O kadar ki, kadıncağız, Yusuf'a âşık olur ve onunla yatmak ister. Kocasının evde olmadığı bir gün kapıları iyice kapar ve Yusuf'a, "*Haydi gel*" der. Fakat Yusuf, "(*Haşa*)... *kocan benim velinimetindir...*" diyerek kadının teklifini geri çevirir (Yusuf Suresi, ayet 23). Aslında Yusuf un da ona meyli vardır, ama Tanrı onu günah işlemekten alıkoyar. Nitekim Kur'an'da Tanrı'nın şöyle dediği yazılıdır:

> *"Andolsun ki, kadın (Yusuf'a) meyletti. Eğer Rabbinin işaret ve ikazını görmeseydi (Yusuf) da kadına meyletmişti. İşte böylece biz, kötülük ve fuhşu ondan (Yusuf'tan) uzaklaştırmak için (delilimizi) gönderdik..." (Yusuf Suresi, ayet 24).*

Şimdi dikkat ediniz: ayete göre Yusuf'un kadına eğilimi vardır, fakat Tanrı onun yardımcısı olmuştur; eğer Tanrı, Yusuf'u kötülükten uzak tutmamış olsa, Yusuf kadınla yatmaya hazırdır. Bu durumda kendi kendimize, "*Neden acaba Tanrı Yusuf'u günah işlemekten korumuştur da, bu aynı hayırhahlığı kadına gös-*

[62] Tevrat'la anlatılanlara göre Yusuf, Yahudilerin atası sayılan İbrahim'in oğlu İshak'ın oğlu olup daha sonra adı Tanrı tarafından İsrail'e çevrilecek ve İsrailoğullarının atası olacaktır.

termemiştir? Yoksa acaba Tanrı keyfiliğe mi kapılmıştır? Ya da kadınlara karşı düşmanlık beslediği için mi böyle yapmıştır?" şeklinde bir soru soracak olursa, cevabını birazdan vereceğiz. Fakat şimdilik masalımıza devam edelim. Yusuf'un direnişi ve odadan çıkmak istemesi üzerine kadın kapıya doğru gelip onun gömleğini arkadan yırtar. Fakat tam o sırada kadının kocası çıkagelir. Kadın, yalan uydurup kocasına Yusuf'un kendisinin ırzına geçmek istediğini söyler ve "*Senin ailene kötülük etmek isteyenin cezası, zindana atılmaktan veya elem verici bir işkenceden başka ne olabilir?*" der (Yusuf Suresi, ayet 25). Ancak, Vezir durumu anlar ve karısını yalancılıkla, hilekârlıkla suçlayıp, "*...Ey kadınlar hileleriniz (düzenleriniz) pek büyüktür sizin...*" (Yusuf Suresi, ayet 28) şeklinde konuşur. Bununla beraber insaflı davranıp Yusuf'a, "*Ey Yusuf! Sen buna aldırma*" der; kadına da dönerek, "*sen de günahının bağışlanmasını dile, çünkü suçlusun*" der (Yusuf Suresi, ayet 28-29). Ancak, olay çevrede duyulmuştur; şehirde birtakım kadınlar, "*Vezirin karısı kölesinin olmak istiyormuş; sevgisi bağrını basmış; doğrusu onun besbelli sapıtmış olduğunu görüyoruz*" (Yusuf Suresi, ayet 30) diyerek dedikoduya başlarlar. Bunu duyunca Vezir'in karısı büyük bir yemek ziyafeti verir ve dedikodu yapan bu kadınları davet eder; her birine dayanacak yastıklar hazırlar ve ellerine birer bıçak verir. Kadınlar meyveleri bıçakla soyarken Vezir'in karısı Yusuf'a emreder: "*Çık karşılarına kadınların!*" Kadınlar Yusuf'u görünce şaşkına dönüp ellerinde bıçakla parmaklarını keserler ve "*Haşa Rabbimiz! Bu bir insan değil, ancak yüce bir melektir*" diye bağrışırlar (Yusuf Suresi, ayet 31). Onların bu bağrışmaları üzerine Vezir'in karısı, "*işte sözünü edip beni yerdiğiniz bücür. Andolsun ki onun olmak istedim, fakat o iffetinden dolayı çekindi. Emrimi yine yapmazsa, andolsun ki hapse tıkılacak ve kahre uğranacaktır*" der (Yusuf Suresi, ayet 32). Bunu duyan Yusuf korkuya kapılıp Tanrı'dan yardım ister; daha doğrusu Tanrı'nın kendisini kadınların hilelerinden uzak kılmasını diler; şöyle der:

> *"Rabbim! Bana zindan, bu (kadınların) benden istediklerinden daha iyidir! Eğer onların hilelerini benden çevirmezsen, onlara meyleder (onlara gönül verir) ve cahillerden olurum" (Yusuf Suresi, ayet 33).*

Dikkat edileceği gibi, Yusuf, kadınların isteklerine karşı kendi başına direnebilecek bir irade gücünden yoksun olduğunu söylemekte; eğer Tanrı'nın yardımı olmamış olsa, hiç tereddüt etmeden kadınlara gönül verecektir! Ve işte Yusuf'un bu isteği üzerine Tanrı onun duasını kabul eder ve kadınların tuzağından onu uzak tutar (Yusuf Suresi, ayet 34). Ancak, Yusuf'a iftirada bulunan kadının ailesi, her ne kadar Yusuf'un suçsuz olduğunu bilmelerine rağmen, halkın dedikodusunu kesmek amacıyla, Yusuf'u zindana attırırlar (Yusuf Suresi, ayet 35). Her ne hikmetse Tanrı, halkın dedikodusunu önlemek varken önlemeyip, Yusuf'un zindana atılmasına göz yumar! Fakat anlaşılan o ki, Tanrı, sırf Yusuf'un yararına olsun diye buna göz yummuştur. Çünkü Kur'an'da anlatılanlara göre Yusuf, zindandaki arkadaşlarına anlattığı rüyalar sayesinde ün salacak ve adının kral tarafından duyulması üzerine ülkenin en önemli mevkilerine getirilecektir (Yusuf Suresi, ayet 36-56). Yusuf masalının geri kalan kısmını burada anlatmaya gerek yok.[63] Çünkü, konumuz, kadınları "*hilekar*"lıkla damgalayan yukarıdaki ayetin "*Tanrı yapısı mı?*" yoksa "*insan yapısı mı?*" olduğu konusuyla ilgilidir. Bu konuda bir sonuca varabilmek için, Kur'an'ın, "*Tanrı dilediğini doğru yola sokar, dilediğini de saptırır*" şeklindeki hükümlerini (örneğin, Enam Suresi, ayet 125) göz önünde tutmamız gerekir. Zira yukarıda kısaca özetlediğimiz Yusuf masalında Tanrı, ortada hiçbir neden yokken Vezir'in karısını saptırmış, buna karşılık Yusuf'u doğru yola sokmuş, günah işlemekten alıkoymuştur! Eğer Yusuf'u korumamış olsa, Yusuf kadınla yatmaya hazırdır. Şu durumda Tanrı, Yusuf'un lehine ve kadının aleyhine olacak şekilde keyfi bir davranışta bulunmuş değil midir? Ve bu soru bizi, "*Hiç Tanrı keyfiliğe sapar mı? Ya da keyfiliğe sapıp adaletsiz, davranışta bulunur mu?*" şeklindeki diğer sorulara sürükler. Bu sorulara, "*Evet, Tanrı keyfiliğe dayalı olarak iş görür*" şeklinde bir yanıt verecek olursak, Tanrı'nın "*yüceliği*" fikrini zedelemiş olmaz mıyız? Öte yandan bu sorulara, "*Hayır! Tanrı keyfi davranmaz, çünkü keyfilik adaletsizliğe yol açar, oysa adaletsizlik Tanrı'nın 'Yüce' olan niteliğiyle bağdaşmaz*" şeklinde karşılık verecek olursak, bu kez Yusuflar ilgili yukarıdaki sözlerin Tanrı'dan gelmeyip, insan yapısı şeyler olduğunu kabul etmemiz gerekmez mi?

---

[63] Yusuf masalı için bkz. İlhan Arsel, *Şeriattan Kıssalar*, Kaynak Yayınları, birinci hasım, Temmuz 1996.

Bütün bunlar bir yana, bir de şu var: Yukarıda özetlediğimiz Yusuf masalında Vezir'in karısı, güzelliğine âşık olduğu Yusuf'a, "*Gel benimle yat*!" şeklinde bir teklifte bulunuyor. Teklifinin Yusuf tarafından geri çevrilmesi üzerine, birtakım hilelere başvurarak onun zindana atılmasına neden oluyor. Ve onun bu davranışı nedeniyle Tanrı, kadınların hilelerinin büyük olduğunu ilan ediyor ve "*Inne keydekünne azim*" diye ayet indiriyor! Pek güzel, ama olayımızda Vezir'in karısının hilekâr davranışı, bütün kadınların "*hilekâr*" karakterde sayılmalarını gerektirir mi? Kuşkusuz ki, kadınlar arasında "hilekâr" olanları vardır; fakat erkekler arasında da, hatta çok daha fazla sayıda olmak üzere hilekâr olanları var. Eğer bir kadının ya da bazı kadınların "hilekâr" olmaları yüzünden bütün kadınları "hilekâr" olarak damgalamak gerekiyorsa, aynı şeyi erkekler için de yapmak gerekmez mi? Oysa Kur'an'ın hiçbir yerinde, "*Ey erkekler! Hileleriniz, düzenleriniz büyüktür sizlerin*" şeklinde bir ayet görmüyoruz. Eğer kadının kötülüğünün ve hilekârlığının Havva ile başladığı, çünkü Havva'nın Âdem'i günah işlemeye sürüklediği öne sürülecek olursa, böyle bir iddia, tarihi bakımdan temelsiz olmak bir yana, asıl Tanrı fikrini zedelemek bakımından sakıncalıdır.

Yukarıda belirttiğimiz konularla ilgili olarak şunu da eklemekte yarar vardır ki, Kur'an'ın Yusuf Suresi'nde anlatılan yukarıdaki masal, Tevrat'taki Yusuf efsanesinden Kur'an'a aktarılmıştır (Tevrat, Tekvin, Bap 39-40). Fakat aktarılırken önemli bir değişiklik yapılmıştır ki, o da kadınları "*fitne*" ve "*hilekarlık*" kaynağı olarak göstermek amacıyla Kur'an'a eklenen hükümlerdir. Zira Tevrat'ta anlatılan masalda Yusuf, "*Benimle yat*!" diyen kadının iftirası üzerine zindana attırılır; fakat bu hikâyeyle ilgili olarak, orada kadınların "*hileleri ve düzenleri büyük*" yaratıklar olduklarına dair bir şey yoktur.[64] Olmaması doğaldır; çünkü "yüce" olarak kabul edilen bir Tanrı'nın, kendi yarattığı kadınları "aşağılık" birer yaratık şeklinde gösterebileceğini düşünmek olası değildir; daha doğrusu Tanrı fikrini zedelemek olur.

Yine bunun gibi Kur'an'da Tanrı'nın, kendi yarattığı insanlara karşı azamet savurduğu, övünmekten hoşlandığı ya da insanları "kul" (köle) olarak, sırf kendi-

[64] Âdem ile Havva hikâyesi için bkz. İlhan Arsel, ayın eser.

sine taptırtmak, yerlere kapandırtmak, minnettar kılmak, övgüler yağdırtmak ve kendisini onlara "efendi" kılmak için yarattığı yazılıdır. Hiç "yüce" olduğu söylenen bir Tanrı böyle şeyler yapar mı? Siz Tanrı'nın, hiç kendi yaptığı şeylerle övünebileceğine ve örneğin, "*Göklerde ve yerde olanlar onundur, hepsi ona boyun eğmiştir*" (Rûm Suresi, ayet 26) ya da kendi kendisi için "*onun benzen yoktur...*" (Şûra Suresi, ayet 11) ya da "*...Göklerde ve yerde ne varsa hepsi onundur...*" (Bakara Suresi, ayet 255) ya da "*Allah, göklerin ve yerin nurudur. Onun nuru, içinde ışık bulunan bir kandil yuvasına benzer...*" (Nur Suresi, ayet 35) ya da daha nice buna benzer şeyler diyebileceğine yer verebilir misiniz? Elbette ki veremezsiniz; çünkü "yüce" olduğuna inandığınız Tanrı'nın övünme ihtiyacında olmadığını ve böyle bir dil kullanmayacağını bilirsiniz.

Siz hiç Tanrı'nın insanlara nimetler verdiğini ve verdikten sonra bununla övündüğünü, iyiliklerini insanların başlarına kaktığını kabul edebilir misiniz? Elbette ki etmezsiniz. Oysa Kur'an'da, örneğin, Rahman Suresi'nde, Tanrı'nın insanlara (ve cinlere) verdiği nimetlerin yalanlanamayacağına dair, "*(Ey cin ve insan toplulukları) siz Tanrı'nın hangi nimetini yalanlayabilirsiniz?*" dediği yazılıdır. Bu sözler, Rahman Suresi'nde otuz bir kez aynen bu şekilde tekrarlanmaktadır.

Siz hiç "Yüce" olduğu söylenen bir Tanrı'nın, insanları "kul" -ki "abd" sözcüğünden gelme olarak "köle" demektir- olarak yaratıp, sırf kendisine ibadet ettirmek için yerlere kapandırmaktan hoşlanabileceğini düşünebilir misiniz? Oysa Kur'an'da, Tanrı'nın insanları köle edinip kendisine ibadet ettirmek için yarattığına dair nice ayet var ki, bunlardan biri Zariyat Suresi'nin şu ayetidir: "*Ben, cinleri ve insanları bana kulluk (ibadet) etsinler diye yarattım yalnızca...*" (Zariyat Suresi, ayet 56-58). Ahzab Suresi'nde Tanrı, kendisine boyun eğip ibadet edenlere mükâfat vaat ediyor: "*...boyun eğip ibadet eden erkekler ve boyun eğip ibadet eden kadınlar... Tanrı bunlara bağışlama ve büyük karşılık (ecr) hazırlamıştır*" (Ahzab Suresi, ayet 35). Tevbe Suresi'nde şu ayet vardır:

"...Tevbe edenler, ibadet edenler, hamd edenler... rükû edenler, secde edenler... (Ey Muhammed!) Bu inanırlara müjde ver..." (Tevbe Suresi, ayet 112).

Mü'min Suresi'nde Tanrı, kendisine kulluk etmeyen, ibadet etmeyen insanları cehenneme atacağını bildirmektedir:

"Rabbiniz, 'Bana kulluk edin ki, size karşılığını vereyim. Bana kulluk (ibadet) etmeyi büyüklüklerine yediremeyenler, alçalmış olarak cehenneme gireceklerdir' buyurmuştur" (Mü'min Suresi, ayet 60).

Şeriatçılar, bu tür hükümleri haklı ve geçerli göstermek amacıyla, Tanrı'nın, insanları putlara ya da başkaca şeylere tapmaktan vazgeçirtmek için böyle konuştuğunu söylerler. Oysa her kime olursa olsun "*tapmak*" denen şey, insan varlığının haysiyet duygusunu ve özgürlüğünü körletir. "*Yüce*" bir Tanrı, kendi yarattığı insanın yerlere kapanarak kendisine tapmasını değil, başı dimdik, haysiyet ve özgürlüğüne sahip olarak iş görmesini ister. Böyle bir insanı değer verilmeye layık bulur.

Siz hiç Tanrı'nın, biraz yukarıda değindiğimiz gibi, cehennemi insanlarla dolduracağına dair kendi kendine yeminler ettiğini ve yeminini tutmak için insanlardan bir kısmını cehennem için yarattığını kabul edebilir misiniz? Muhtemelen etmezsiniz, çünkü bu tür konuşmaların Tanrı'nın yüceliği fikriyle bağdaşmayacağını bilirsiniz. Şimdi geliniz Kur'an'daki şu ayetleri tekrar okuyalım: Secde ve Hûd surelerinde Tanrı'nın, cehennemi insanlarla dolduracağına dair yeminler ettiği görülür:

"Andolsun ki, cehennemi, tümüyle cinler ve insanlarla dolduracağım" (Hûd Suresi, ayet 119; Secde Suresi, ayet 13).

Hiç "Yüce" bir Tanrı, insanları cehennem ateşine atıp kavurmaktan hoşlanır mı? Üstelik de insanlardan bir kısmını cehenneme atmak için yarattığını söyleyerek:

"Andolsun ki, cin ve insanlardan birçoğunu cehennem için yarattık..." (Araf Suresi, ayet 179).

Anlaşılan o ki, Tanrı, cehennemi insanlarla dolduracağına dair kendi kendine yeminler ettiği için, sırf bu yemini yerine getirmek amacıyla insanlardan bir kısmını günahkâr olarak ya da günah işlesinler diye yaratmıştır! Hiç "Yüce" olduğu kabul edilen Tanrı böyle bir şey yapar mı? Bu şekilde konuşmuş olabilir mi?

Öte yandan Kur'an'a göre Tanrı'nın, sırf kendisine ibadet etsinler, yalvar yakar olsunlar diye "*kul*" olarak yarattığı insanlardan başka, bir de bu kullarına "*kulluk*" edecek insanlar yarattığı anlaşılmaktadır; bunlar, kendi sahiplerine, yani efendilerine "*köle*" olarak iş görürler. Daha başka bir deyimle Kur'an, kölelik denen kuruluşu Tanrısal bir kuruluş olarak tanımlamıştır. Örneğin, Nahl Suresi'nde Tanrı'nın, insanları "*köle*" ve "*efendi*" -ki o da bir bakıma "*kul*"- olmak üzere yarattığı, başkasının malı olan ve hiçbir şeye gücü yetmeyen "*köle*"lerle kendilerine "*güzel nimetler*" verdiği "*efendi*"lerin birbirlerine eşit sayılamayacağını açıkladığı ve bununla övündüğü yazılıdır:

> *"Allah, hiçbir şeye gücü yetmeyen ve başkasının malı olan bir köleyle, kendisine verdiğimiz güzel nimetlerden gizlice ve açıkça sarf eden kimseyi örnek gösterir. Hiç bunlar eşit olur mu? Övülmeye layık olan Allah'tır..." (Nahl Suresi, ayet 75).*

Yorumcuların bildirmesine göre, burada, iki sınıf insan arasında kıyaslama yapılmıştır ki, bunlar "*hürler*" ile "*köleler*"dir. Köleler "*hürriyetlerine*" sahip olmayıp başkalarının malı olan "*aciz*" kişilerdir. "*Hürler*" sınıfı ise, Tanrı'nın kendilerine güzel bir rızık nasip ettiği sınıftır.[65] Bu nedenle bu iki sınıf eşit sayılamazlar. Daha başka bir deyimle, Tanrı, köleliğin "*doğal*" bir kuruluş olduğunu bildirmekte, bundan dolayı kendi kendini övgüye layık görmektedir! Her ne kadar şeriatçılar, kölelik gibi insan haysiyetiyle bağdaşmaz kötü bir kuruluşun Kur'an'da yer almasından doğma bir eziklikle yukarıdaki ayete farklı bir anlam vermeye çalışırlarsa da (örneğin, bu ayetin putataparlarla Müslümanları kastettiğini söylerlerse de), çabaları boşadır; çünkü Muhammed, gerek Kur'an yoluyla, gerekse kendi günlük yaşamlarıyla köleliği "*meşru*" bir kuruluş halinde tutmuştur. Hem de öylesine ki, kendisi, yaşamı boyunca düzinelerle köleler edinmiş (söylendiğine göre yüz kadar kölesi vardı), köleleri kendi hizmetinde kullanmış

---

[65] Nahl Suresi'nin 75. ayetinin yorumu için bkz. Elmalılı H. Yazır. age, c.4, s.3111. 114

ya da ona buna hediye etmiştir. Kölelerin en sadık ve en iyi bir şekilde efendilerine hizmet görmeleri, efendilerini asla terk etmemeleri için her şeyi öngörmüştür; o kadar ki, ölümünden önce söylediği Veda Hutbesi'nde, "*...efendisinden başkasına intisaba kalkan köle, Allah'ın, meleklerinin ve bütün insanların lanetine uğrasın. Cenab-ı Hak bu gibi insanların ne tevbesini ne de adalet ve şahadetini kabul eder...*" demiştir.[66]

Konuyu diğer yayımlarımızda incelediğimiz için fazla durmayacağız. Burada değinmemizin nedeni, Tanrı'nın insanları "*hürler*" ve "*köleler*" şeklinde yarattığını söyleyip, "*Hiç bunlar eşit olur mu*?" diyerek kendi kendine övünmesinin "*Yücelik*" fikriyle bağdaşıp bağdaşmayacağını tartışmak ve bu tür hükümlerin "*Tanrı yapısı*" olup olamayacağını araştırmaktır.

Kur'an'da Tanrı'nın, insanları sırf kendisine taptırmak amacıyla yarattığına, her vesileyle onları kendi önünde yerlere kapanırcasına dualar ettirerek kendisine taptırdığına, bu şekilde davranmayan kişilere hiçbir önem ve değer tanımadığına dair hükümler var. Örneğin, Furkan Suresi'nde Tanrı, insanları sırf kendisine ibadet etsinler, kendisine yalvarıp yakarsınlar diye yarattığını ve onları ibadetlerine göre değerlendirdiğini şöyle bildirmekte:

> *"(Ey Muhammed!) de ki, 'Duanız olmasa Tanrım size ne diye değer versin?..." (Furkan Suresi, ayet 77).*

Buradaki "*dua*" deyimi "*ibadetiniz*" (duauküm) karşılığı olmak üzere kullanılmış olup Tanrı'ya baş eğmek, sığınmak, yalvarıp yakarmak gibi anlamlara gelmekte. Daha başka bir deyimle Tanrı insanları, sadece kendisine dua etsinler diye yaratmıştır. Dua etmeyen insanın Tanrı indinde yeri yoktur! İbnü'l Arabi gibi din bilginleri, kişiyi Tanrı'ya kolaylıkla yalvarır durumda kılabilmek için yukarıdaki ayeti şu şekilde okurlar: "(*Ey Muhammed*!) *De ki, 'Sizin duanız' yani Tanrı'ya yöneltti̇ğiniz isteğiniz, iradeniz olmasa Tanrı sizi ne yapsın*? *Duanız*

[66] İslam'da kölelik konusunda bkz. İlhan Arsel, *Şeriat ve Kölelik*, Kaynak Yayınları, birinci basım Ağustos 1997; ayrıca bkz. *Şeriat Devleti'nden Laik Cumhuriyet'e*, Kaynak Yayınları, dördüncü basım Eylül 1997.

olmasa siz tıpkı haşerat gibi önemsenmeyen, umursanmayan türde bir şey olurdunuz."'[67]

İbnü'l Arabi gibi yorumcular, "*istek*" ve "*irade*"nin, insanı haşerattan ayıran bir kıstas olduğunu söyleyerek Tanrı'ya baş eğmeyi kolaylaştırmak hevesindedirler. Ancak, "*istek*" ve "*irade*"nin insan şahsiyetinin haysiyetini rencide eder şekilde kullanılmasının insanı haşerattan ayırmayacağını hesap etmemektedirler. "Yüce" bir Tanrı'nın insanları kendisine minnettar kılmak gibi, yücelikle bağdaşmayan bir davranışa tenezzül etmeyeceğini, bilakis onları özgürlükleriyle baş başa ve başları dimdik olarak bırakacağını düşünmemektedirler. Düşünmüş olsalar, söz konusu ayetlerin insan yapısı şeyler olduğu sonucuna varmakta güçlük çekmezlerdi.

Öte yandan, yukarıdaki ayete dayalı olarak diğer bazı yorumcular şöyle derler: "*...yaratılışımızın hikmeti ibadet ve ubudiyyettir. Onun için ibadet ve ubudiyyetiniz olmasa Allah indinde ne kıymet ne de ehemmiyetiniz olurdu. Duanız olmadığı takdirde tekzip etmişsiniz, Rabbinize inanmamışsınız demektir. O surette de o tekzibin cezası kesbi lüzum eder, yarın boynunuza geçer.*"[68] Dikkat edileceği gibi burada da "*ubudiyyet*" insan varlığının öğesi sayılmıştır. Oysa "*Yüce*" olduğu kabul edilen bir Tanrı için, insan şahsiyetinin haysiyeti, "ubudiyyet"ten (baş eğmekten) daha önemli olması gerekir. Yine bunun gibi Mü'min Suresi'nde Tanrı'nın şöyle konuştuğu yazılıdır:

> "*...(Ey kullarım) Siz bana dua ediniz (benden isteyiniz) ki, ben de size icabet edeyim (dileğinizi vereyim). Bana ibadetten kibirlenen gafiller zelil ve hakir olarak cehenneme girecekler...*" (*Mü'min Suresi, ayet* 60).

Yani Tanrı ister ki, kişi, ibadet yoluyla her şeyi ondan istesin ve o da her istenen şeyi sağlamakla kişiyi kendisine minnettar kılsın. "Yüce" bir Tanrı'nın insanları minnet altında tutmak isteyeceğini kabul etmek güçtür. Güç olduğu içindir ki, bu tür ayetlerin, insan yapısı şeyler olduğu sonucuna yönelmekte sakınca bulunmaması gerekir.

---

[67] İlhan Arsel, *Şeriat ve Kölelik*, Kaynak Yayınları, birinci basım, Ağustos 1997; ayıca bkz. Turan Dursun, *Kur'an Ansiklopedisi*, Kaynak Yayınları, birinci basım, Haziran 1994, c.4, s.262.

[68] Elmalılı H. Yazır, age, c.5, 3616.

Şimdi muhtemelen şöyle denecektir: “*Neden acaba Kur’an’da bu tür hükümler yer almıştır? Neden Tanrı, kendi yarattığı kullarını kendisine ibadet eder, körü körüne baş eğer (ubudiyyet eder) ve dağıttığı nimetleriyle minnet altında kılar durumda gösterilmiştir?*” Bu sorulara yanıt ararken, karşımıza, Tanrı’ya ibadet etmenin, baş eğmenin (ubudiyyet etmenin), yalvar yakar olmanın, aynı zamanda Muhammed’e baş eğmek olduğuna, hatta Tanrı’nın da Muhammed’e “*salavat*” getirdiğine dair Kur’an ayetleri çıkmaktadır ki, Kur’an’ın “*elçinin sözleri*” olduğu kanısını pekiştirmeye yeter. Konuya biraz yukarıda değinmiş olmakla beraber, kısaca şu tekrarda bulunmakta yarar vardır. Fetih Suresi’nde, “*Ey Muhammed! Şüphesiz sana baş eğerek ellerini verenler, Allah’a baş eğip el vermiş sayılırlar*” (Fetih-Suresi, ayet 10) diye yazılıdır. Bu tür ayetlere dayalı olarak Muhammed şöyle konuşmuştur: “*Bana bir kez salat ve selam edene, Allah bu yüzden on kez salat ve selam eder.*” Ve yine Kur’an’da, Tanrı’ya ve Muhammed’e “ubudiyyet” edenlerin (baş eğenlerin) cennetlere gireceği yazılıdır:

“Allah ve peygamberine kim itaat ederse, Allah onu bu cennetlere kor” (Nisa Suresi, ayet 13- 14).

Fakat bütün bunlardan başka, bir de Kur’an’da, Tanrı’nın da Muhammed’e “salat” ve “salavat” getirdiği yazılıdır. Örneğin, Ahzab Suresi’nde Tanrı’nın şöyle konuştuğu bildiriliyor:

“Şüphe yok ki Allah ve melekleri, salavat getirirler (Muhammed’e); ey inananlar siz de ona salavat getirin; tam teslim olarak da selam verin” (Ahzab Suresi, ayet 56).

Ayetin bir başka çevirisi şöyledir:

“...Allah ve melekleri, o yüce nebi Muhammed’e salat ederler. Ey müminler siz de ona salat ediniz, ve hulus ile selam veriniz.”

Görülüyor ki, burada Tanrı, melekleriyle birlikte Muhammed’e “*salat ve salavat*” getirdiğini bildirmekte ve kullarına da aynı şeyi yapıp tam olarak ona teslim olmalarını emretmekte! Daha başka bir deyimle, her vesileyle kendisini “*yüce*” ve “*salat*” edilmesi gereken bir “*yaratan*” şeklinde tanımlayan Tanrı, şimdi burada bizzat kendisi Muhammed’e “*salat*” eder bir duruma girmiş gibidir. Tek-

rar edelim ki, “salat” ya da “salavat” sözcükleri, hem “*övmek*”, “*kutlamak*” (*tazim ve tebrik*) anlamındadır hem de “*dua*”, “*namaz*” şeklinde “*ibadet*” demektir. Yorumcuların açıklamalarına göre “salat” deyimi, duanın en mükemmel şekli olan “*namaz*”ın karşılığıdır; “*salavat*” deyimi de “*namazlar*” ya da “*beş vakit namazlarıyla diğer namazların kaffesidir*”.[69] Ve kişi, “*salat*” ve “*sabır*” yoluyla Tanrı’dan nimetler diler. Çünkü Kur’an’da, “*Sabır ve namazla Allah’tan yardım isteyin...*” (Bakara Suresi, ayet 45) yazılıdır. Bu ayeti, Ahzab Suresi’ndeki, “*...Allah ve melekleri, o yüce nebi Muhammed’e salat ederler. Ey müminler, siz de ona salat ediniz ve hulus ile selam veriniz.*” (Ahzab Suresi, ayet 56) ayetiyle yan yana koyacak olursak, hani sanki Tanrı ile Muhammed’in yer değiştirdiği kanısına kapılmış oluruz. Oysa böyle bir kanı, Tanrı fikrini zedeler. Bu nedenle yukarıdaki ayetlerin Kur’an’a alınış şekline göz atmakta yarar vardır. Şu bakımdan ki, Muhammed, Mekke’de güçsüz durumdayken, Medine’ye geçip de çete saldırıları ve savaşlar sayesinde her bakımdan güçlendikçe, kendisine kayıtsız ve şartsız itaat edilmesini, sorgusuz sualsiz baş eğilmesini ister olmuştur; tıpkı tarih boyunca iktidar sahiplerinin, giderek güçlenmekle yaptıkları gibi! Bundan dolayıdır ki, Muhammed, kendisini birtakım imtiyazlarla donatırken (örneğin, başkalarına dört kadın alma hakkı tanırken, kendisini bu kuralın dışında tutması ya da daha başkaca ayrıcalıklara başvurması gibi), diğer yandan Tanrı’ya baş eğmenin, kendisine baş eğmek demek olduğuna dair Kur’an’a hükümler koymuş (örneğin, Nisa Suresi, ayet 13-14), ancak bunu da yetersiz bulup, Tanrı’nın da kendisine “salat” eder olduğunu söylemiş ve yukarıdakine benzer ayetleri (örneğin, Ahzab Suresi, ayet 56) yerleştirmiştir. İstemiştir ki, her nerede ve her ne vesileyle kendi adı anılacak olursa, kendisine “salavat” getirilsin. Ahzab Suresi’nin, “*...Allah ve melekleri, o yüce nebi Muhammed’e salat ederler. Ey müminler siz de ona salat ediniz ve hulus ile selam veriniz*” (Ahzab Suresi, ayet 56) şeklindeki ayetinin yorumu vesilesiyle, yorumcular, “*Bu ayet gösterir ki, Peygamber’e salavat getirmek farzdır... Sahih olan budur ki (Muhammed’in) adı anıldıkça vacip olur*” derler.[70] Yine İslam kaynaklarından öğrenmekteyiz ki, Muhammed, kendi adı anıldığı zaman salavat getirmeyenlere lanet etmiş, örneğin şöyle demiştir: “*Burnu sürtül-*

[69] Bu konular için bkz. Sahih-i.... Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınlan, c.2. s.876. 118
[70] Elmalık H. Yazır, age, c.5, s.3923.

sün o adamın ki, yanında ben anılmışımdır da, bana salavat getirmemiştir." Bir başka vesileyle de şöyle demiştir: "*Allah Teâlâ bana iki melek müvekkel kıldı. Ben bir müslimin yanında anıldım da bana salavat getimedi mi behemehâl o iki Melek ona, 'Allah sana mağfiret etmesin' derler.*"[71]

Bütün bunları okurken kendi kendimize, "*Hiç evreni ve her şeyi yaratan yüce ve güçlü bir Tanrı, kendi elçisine salat ve salavat getirir mi?*" diye sormamız doğaldır. Söylemeye gerek yoktur ki, böyle bir soru Kur'an ayetlerinin "*elçinin sözleri*" ya da "*beşeri nitelikte*" şeyler olduğu kanısını destekleyici bir yanıta yer vermeye yeterlidir!

B) Muhammed'in Günlük Siyasetinin ve Kişisel Gereksinimlerinin Kitabı Olarak Kur'an

Kur'an'ı incelediğimizde görüyoruz ki, bu kitap doğrudan doğruya Muhammed'in yaşamlarının kendi ağzından çıkmış ya da kendisine yardımcı olanların kaleminden yazılmış şeklidir. Daha başka bir deyimle onun, bir bakıma, yaşam hikâyesini anlatan, onun ihtiyaçlarını karşılayan bir kitaptır. Bu kitapta onun yaşantılarının, kavgalarının, savaşlarının, düşmanlıklarının, intikam almalarının, ganimet paylaşmalarının, cinsel yaşamlarının, kıskançlıklarının, evliliklerinin ve övünmelerinin hikâyesini bulmak mümkündür. Bu hikâyeleri, o, Arapça bilen herkese teşhir edici bir dille anlatmıştır. Kur'an'a koyduğu ayetlerin her birini, genellikle kendi günlük siyasetinin gereksinimlerine uygun düşecek tarzda ayarlamıştır. Ayarlarken de, ister istemez kendi duygularının itişine saplanmıştır. Bundan dolayı değil midir ki, Ayşe, cinsellikle ilgili bir konuda Muhammed'e, "*Sen ne zaman güzel bir kadın görmüş olsan, ona sahip olabilmek için, gökten hemen bir ayet iniverir*" şeklinde konuşmuştur; konuşurken de, "kuşkusuz", bu ayetlerin Muhammed tarafından düzenlendiğini ima etmek istemiştir. Her ne kadar bu sözleriyle, sanki Muhammed'i sadece cinsellik konusundaki kurnazlıklara yönelikmiş gibi tanımlamakla beraber, asıl amacının daha geniş anlamlı olduğu muhakkaktır. Çünkü Muhammed, sadece cinsel sorunlar bakımından de-

[71] Aynı yerde.

ğil, günlük yaşantılarının her yönü itibariyle, örneğin en basit kişisel işlerinde bile Kur'an'a ayetler koymaktan geri kalmamıştır (*örneğin, evindeyken rahatsız edilmemekten tutunuz da, evlenirken mehir vermemeye varıncaya kadar, kişisel tüm gereksinimleri için ayet koymuştur*). Daha başka bir deyimle, Muhammed'in yaşam hikâyesinin her yönünü Kur'an'da, bulmak mümkündür. İlerideki bölümlerde, daha doğrusu "*Kur'an'ın Muhammed Yararına İçerdiği Hükümlerden Örnekler*" başlıklı kısımda, bunun birçok örneği bulunmakla beraber, kısaca fikir edinmek üzere bir iki ilginç örneği burada belirtmek yararlı olacaktır.

Muhammed, kendisini "peygamber" olarak ilan ettikten sonra, birçok kişi tarafından "*deli*", "*mecnun*" diye çağrılır olmuştur. Onlar böyle dedikçe, o da onlara, Tanrı'dan vahiy geldi diyerek, "*Muhammed deli değildir*" şeklinde ayetler koymuştur (örneğin, Araf Suresi, ayet 184; Tekvir Suresi, ayet 21-22; Mürselat Suresi, ayet 15 vd...). Gerçekten de Mekke'den Medine'ye göç ettiği tarihe kadar, Müslüman yapabildiği kişilerin sayısı pek az olduğu için (bu sayının seksen ya da yüz olduğu söylenir) henüz güçsüz durumda sayılırdı. Bu nedenle kendisine karşı cephe alanlara karşı pek yapabileceği bir şey yoktu. Sadece Tanrı'dan geldiğini söylediği vahiylerle onlara karşılık verirdi. Örneğin, ilk başlarda bir gün Safa Tepesine çıkıp avazı çıktığı kadar bağırarak Kureyşlilere çağrıda bulunmuş, Allah'ın gazabından sakınmalarını anlatmıştı. Onun bu garip halini görenler, "*Bu adam delirmiş, sabaha kadar bağıracak*" diye konuşmaya başlayınca, Muhammed, kendisinin "deli" olmadığına dair Kur'an'a şu ayeti koymuştur:

> *"Bunlar bir düşünmediler mi ki, kendilerine söz söyleyen zatta (Muhammed'de) cinnetten bir eser yoktur; o ancak ilerideki tehlikeyi açık bir şekilde haber veren bir nezirdir (bir şeyi haber vererek korkutandır, uyarıcıdır)" (Araf Suresi, ayet 184).*

Yine bunun gibi kendisini "*peygamber*" olarak kabul etmeyen ve "*mecnundur*" diyenlere karşı, Tanrı'dan vahiy geldi diyerek şu ayeti okur:

> *"O orada sayılan, güvenilen (bir elçi)dir. Arkadaşınız (Muhammed) de mecnun değildir... " (Tekvir Suresi, ayet 21-22).*

Kendisini ve ahireti inkâr edenleri sindirmek için Tanrı'nın şöyle konuştuğunu söyler:

> *"O gün (Peygamber'i ve ahireti) yalan sayanların vay haline" (Mürselat Suresi, ayet 15).*

Yine aynı şekilde Muhammed, Mekkelilerden bazılarının kendisini "*mecnun bir şair*" olarak alaya almaları nedeniyle Saffat Suresi'ne şu ayeti koyar:

> *"Çünkü onlara, 'Allah'tan başka Tanrı yoktur' denildiği zaman kibirle direnirlerdi. 'Mecnun bir şair için biz Tanrılarımızı bırakacak mıyız?' derlerdi. Hayır, o (Muhammed) gerçeği getirdi... Kuşkusuz siz acı azabı tadacaksınız" (Saffat Suresi, ayet 36-38).*

Muhammed'i en fazla rahatsız eden şeylerden biri de, Kureyşlilerin kendisini Kur'an'ı uydurmakla ya da ondan bundan öğrendiği şeyleri Tanrı'dan gelmiş vahiy şeklinde tanıtmalarıydı. Şöyle derlerdi: "*Bu Kur'an'ı Muhammed'e bir insan yapıveriyor, o da ondan öğrendiklerini Allah kelamı diye satmak istiyor*." Bunu söylerken düşündükleri şuydu ki, Muhammed, sık sık temas halinde bulunduğu Yahudi ya da Hıristiyan kişilerden, Tevrat ve İncil hakkında öğrendiklerini Tanrı'dan vahiy geldi diyerek Kur'an'a koymaktadır. Nitekim Mekke'de, kılıç yaparak hayatlarını kazanan Cebra ile Yesara adlarında iki Rum'un, sık sık Tevrat ve İncil'i okur oldukları, Muhammed'in zaman zaman onların yanına gidip okuduklarını dinlediği söylenir. Bundan başka bir de şu rivayet var ki, aslen Hıristiyan bir köle olarak Fars diyarından Mekke'ye getirilen ve Muhammed'in eşi Hatice tarafından satın alınıp Muhammed'e hediye edilen Selman-ı Farisi -ki Tevrat'ı ve İncil'i çok iyi bilenlerdendi- Müslümanlığı kabul ettiği için Muhammed tarafından azat olunmuştu. Ve işte Muhammed'in ondan öğrendiklerini, Tanrıdan gelmiş vahiyler şeklinde Kur'an'a koyduğu söylenirdi. Bu tür konuşmalara karşı Muhammed, söz konusu kişilerin Arapçaya yabancı olduklarını söyleyerek onlardan herhangi bir şey öğrenmiş olamayacağını anlatmak amacıyla Nahl Suresi'ne şu ayeti koymuştur:

> *"Andolsun ki, 'Muhammed'e elbette bir insan öğretiyor' dediklerini biliyoruz. Kastettikleri kimsenin dili yabancıdır, Kur'an ise fasih Arapçadır" (Nahl Suresi, ayet 103).*

Kur'an'ın, kendi uydurması olmayıp Tanrı'nın ağzından çıkmış sözler olduğunu anlatmak için Nisa Suresi'ne şu ayeti koyar:

> *"...Eğer (Kur'an), Allah'tan başkası tarafından gelmiş olsaydı, onda birçok tutarsızlık bulurlardı" (Nisa Suresi, ayet 82).*

Kur'an'ın Tanrı'dan gelmeyip Muhammed'in sözleri olduğunu söyleyenler, bir de şöyle derlerdi: "*Tevrat tüm olarak indirildiğine göre, Kur'an'ın da cümlesi birden indirilseydi ya*!" Bu tür konuşmaları kendisi bakımından tehlikeli bulduğu için, Muhammed, Furkan Suresi'ne koyduğu bir ayetle Tanrı'nın şu şekilde konuştuğunu bildirmiştir:

> *"...(Ey Muhammed!) Biz Kur'an'ı senin kalbine iyice yerleştirmek için böyle yaptık (parça parça indirdik) ve onu tane tane (ayırarak) okuduk" (Furkan Suresi, ayet 32).*

Yine bunun gibi kendisine inanmayanlar, Kur'an'ın "sihir" olduğunu söylerler, onunla alay ederlerdi. Onların bu şekilde konuşmalarına karşı Muhammed, Tanrı'ya şikâyette bulunurdu:

> *"...Ey Rabbim! Kavmim bu Kur'an'ı büsbütün terk ettiler" (Furkan Suresi, ayet 30).*

Bu şikâyetine karşılık Tanrı'nın şöyle dediğini bildirirdi:

> *"(Resulüm!) İşte biz böylece her peygamber için suçlulardan düşmanlar peyda ettik. Hidayet verici ve yardımcı olarak Rabbin yeter" (Furkan Suresi, ayet 31).*

Yani güya Tanrı, inanmayanları Muhammed'e düşman yapmıştır ve ondan sabretmesini istemektedir. Ona, onları kahretmek için yol gösterecek ve yardım edecektir![72] Pek güzel, ama neden Tanrı inanmayanları Muhammed'e düşman yapsın? Ve sonra neden onları kahretmesi için Muhammed'e yol gösterip yardım etsin? Böyle yapacak yerde onların gönüllerini açıp Müslüman yapsa olmaz mıydı? Bir yandan, "*Ben dilediğimin gönlünü açar, onu Müslüman yaparım, dilediğimin gönlünü kapar kâfir yaparım*" diye konuşurken (örneğin, Enam Suresi, ayet 125), diğer yandan kişileri kâfir yapıp Muhammed'e düşman kılmanın âlemi

[72] Elmalılı H. Yazır. age, c.5, s.3584.

var mıydı? Yine tekrar edelim: Kur'an'da hiçbir şey, hiçbir sorun ya da soru, akılcı bir gerekçeyle çözüme bağlanmış değildir. Her şey, aklı dışlar şekilde ya da akla ters düşer tarzda çözümlenmek istenmiştir.

Bir başka örnek, Kur'an'ın Maun Suresi'nin ilk üç ayetidir. Bu ayetleri Muhammed, düşmanlık beslediği bazı kimseleri Tanrı ağzıyla azarlamak amacıyla koymuştur. Ayetler şöyledir:

> *"Ey Muhammed! Dini yalan sayanı gördün mü? Öksüzü kakıştıran, yoksulu doyurmaya yanaşmayan kimse işte odur" (Maun Suresi, ayet 1-3).*

Burada geçen "*dini yalan sayan*" deyimi, Muhammed'e karşı cephe alan kişiye yönelik bir suçlamadır ve "*ceza*" anlamındadır. Yani Tanrı, Muhammed'e inanmayan kişiye ihtarda bulunmakta, onu din düşmanı olarak tanımlamaktadır. Ayette sözü edilen kişinin Muğire oğlu Velid ya da Ebu Süfyan ya da Vail oğlu As gibi Muhammed'in düşmanlık beslediği üç kişiden biri olduğu anlaşılmaktadır.[73] Surenin geri kalan kısmı, diğer surelerde sayısız kez tekrarlanan basit bir iki konuyu kapsar ki, "namaz" ve "zekât" sorunlarıyla ilgilidir.

Yine aynı şekilde Muhammed, Kureyş eşrafından kendisine boyun eğmeyen bazı önemli kişileri suçlu durumda göstermek üzere Beled Suresi'ne şu ayetleri koyar:

> *"...İnsanoğlu, kendisine kimsenin güç yetiremeyeceğini mi sanıyor? 'Yığın yığın mal tüketmişimdir' diyor. O, kimsenin kendisini görmediğini mi zannediyor? Biz onun için iki göz, bir dil ve iki dudak var etmedik mi? Biz ona eğri ve doğru yolu da göstermedik mi? Ama o zor geçidi aşmaya girişemedi. O zor geçidin ne olduğunu sen bilir misin?.." (Beled Suresi, ayet 5-12).*

Her ne kadar burada "*insanoğlu*" deyimi geçiyorsa da, bunun, Muhammed'e karşı muhalefet eden Velid b. Muğire olduğu söylenir. Bazı yorumcular da onunla birlikte Ebül'eşed Üseyd b. Keledetel Cümeh ya da Amr b. Abdived ya da

---

[73] Bu ayetlerin yorumu konusunda bkz. Gölpınarlı, age, s.78; ayrıca bkz. Elmalılı H. Yazır, age, c.8, s.6165.

Ebu Cehl b. Hişam vd… gibi kimselerin söz konusu edildiğini belirtirler.[74] Rivayete göre bu kişiler, "*yığın yığın mal sarf ettiklerini*" öne sürerek, Müslümanlara karşı azamet satarlarmış, gösteriş için mal telef etmekle gurur duyarlarmış ve bu sarf ettikleri şeyleri Muhammed'e düşmanlık olsun diye yaparlarmış. Ve işte Tanrı, onların bütün bu yaptıklarını görerek yukarıdaki şekilde konuşmuşmuş!

Güçsüz durumdan güçlü duruma geçtikten sonra Muhammed, kendi kişisel gereksinimlerini karşılar nitelikte olmak üzere Kur'an'a daha da fazla ayetler koyar olmuştur. Daha önce de değindiğimiz gibi, Medine'ye göçten sonra, saldırı ve ganimet siyaseti sayesinde taraftarlarının sayısı artmış, her gün biraz daha güçlenmiştir. Güçlendikçe, kendisine baş eğmeyenlere karşı sert ve şiddet dolu bir siyaset izleme başlar. Aynı zamanda Tanrı'nın kendisine birtakım ayrıcalıklar (imtiyazlar) tanıdığını söyleyerek Kur'an'a ayetler koyar. Bunlar genellikle kendi kişisel tutum ve davranışlarıyla, günlük yaşantılarıyla ilgili şeylerdir. Örneğin, Arap gelenekleri arasında "misafirperver", görünmek önemli sayıldığı için, ilk başlarda evinin herkese açık olduğunu ilan etmişti. Ve kişileri sık sık evine yemeğe davet ederdi. Fakat zamanla davetsiz olarak gelmeye başlamalarından ya da evine davet ettiği kişilerin, yemekten sonra sohbete dalıp fazlaca kalmalarından rahatsız olmaya başlar. Bu durum onu, özellikle Zeyneb'le evlendiği günün gecesinde bir çözüm bulmaya sürüklemiştir. Söylendiğine göre Zeyneb'le evlendiğinde büyük bir düğün yapar; düğün gecesi herkes yer, içer ve sohbet eder. Ancak, bazı kimseler sohbete dalarak gecenin geç vakitlerine kadar kalırlar. Onlar çekilip gitmedikleri için Muhammed gerdeğe giremez. Bu durum onu fazlasıyla rahatsız eder. Fakat bu geleneğe son verecek olursa taraftarlarını gücendirebileceğini düşünüp, bu işi Tanrı'dan geldiğini söylediği vahiy yoluyla yapar ve Kur'an 'a şu ayeti koyar:

> *"Ey iman edenler! Siz zamanını gözetmeksizin, bir yemeğe davet edilmedikçe Peygamber'in evlerine girmeyin. Ancak, davet edildiğiniz vakit girin. Yemeği yediğinizde hemen dağdın, sohbete dalmayın. Çünkü bu hareketiniz Peygamberi üzmekte, fakat o (size bunu söylemekten)*

---

[74] Beyzavi gibi kaynakların yanında ayrıca bkz. Elmalılı H. Yazır. age, c.7, s.5834.

utanmaktadır. Ama Allah, hakkı söylemekten çekinmez...” (Ahzab Suresi, ayet 53).[75]

Evlilikleriyle ilgili olarak Kur’an’da yer alan ayetler de bu doğrultudadır. Bunlardan biri dörtten fazla kadın almak konusundadır. Kur’an’a, Nisa Suresi’ne koyduğu bir ayetle, Müslüman erkeklerin dört kadından fazlasıyla evlenmelerini yasaklamışken (Nisa Suresi, ayet 3), kendisini bu sınırlamayla bağlı kalmamak üzere Ahzab Suresi’ne ayetler koymuştur. Bu ayetlere göre, Tanrı’nın “*ganimet olarak*” verdiği kadınlar ve elinin altında bulunan cariyeler kendisine helal kılınmış olmaktadır (Ahzab Suresi, ayet 50). Nitekim aynı zamanda evli olduğu karılarının sayısının dokuz ya da on bir olduğu anlaşılmaktadır. Fakat, bir de ayrıca sırf kendisine “*mahsus*” olmak üzere bir ayet koymuştur ki, o da mehir vermeden evlenebilme imtiyazıdır. Başkalarına, az da olsa mehir verme zorunluluğunu yüklediği halde, kendisini, Tanrı’ndan geldiğini söylediği vahiyle, bu zorunluluktan uzak kılmıştır. Güya Tanrı bu imtiyazı Muhammed’den başka hiç kimselere tanımamış ve şöyle demiştir:

“...Bir de kendisiyle evlenmek istediği takdirde, kendisini peygambere hibe eden mümin kadını, diğer müminlere değil, sırf sana mahsus olmak üzere (helal kıldık)...” (Ahzab Suresi, ayet 50).

Fakat bunun dışında kendisi için önemli bir imtiyaz daha öngörmüştür ki, o da karılarını dilediği gibi ziyaret etmek, yani sıra gözetmeden dilediğini geriye bırakıp dilediğini öne almak (*oysa Müslüman kişiler, sıra esasına göre karılarıyla cinsi münasebette bulunmak zorundalar*) ya da dilediği gibi boşamak ve boşadıklarını tekrar geri alabilmek gibi haklardır (Ahzab Suresi, ayet 51). Söylemeye gerek yoktur ki, boşama tehdidiyle karşı karşıya bulunan bir kadın, kocasına körü körüne baş eğmek zorunluluğunu hisseder. Fakat hiç değilse, kocası tarafından boş edildiği (ya da kocasını şu veya bu şekilde kaybettiği) takdirde, bir başka erkekle evlenme umudunu besler. Ve işte Muhammed, kendi karılarının böyle bir umuda kapılmalarını önlemek için, boşadığı kadınların başka erkeklerle evlenememeleri için Kur’an’a şu ayeti koymuştur:

[75] Buhari ve Tirmizi gibi kaynakların Enes’ten rivayetleri böyle. İbn Abbas’ın rivayetine göre birtakım kimselere Muhammed’in evinde yemek yedirilirdi.

"Ey iman edenler!.. Sizin Allah'ın Resulünü üzmeniz ve kendisinden sonra onun hanımlarını nikâhlamanız, asla caiz olamaz. Çünkü bu, Allah katında büyük (bir günah)tır" (*Ahzab Suresi, ayet* 53).

Kendi eşlerinin başkaca hiçbir erkekle yüz yüze görüşememeleri için önlem almayı da unutmamıştır. Evine davet ettiği kimselere şu zorunluluğu yüklemiştir ki, eğer kadınlarından bir şey sormak isteyecek olurlarsa bunu perde arkasından yapsınlar. Bu amaçla koyduğu ayet şöyledir:

"Ey iman edenler!.. Peygamber hanımlarından bir şey istediğiniz zaman perde arkasından isteyin. Bu, hem sizin kalpleriniz, hem de onların kalpleri için daha temiz bir davranıştır..." (*Ahzab Suresi, ayet* 53).

Öte yandan Muhammed, fazla sayıda kadınla evli olmak yüzünden çevresindekiler tarafından sık sık eleştirilirdi. Eleştirenlere karşı da yine Tanrı'dan geldiğini söylediği ayetlerle karşılık verirdi. Şu örnek bunun ilginç örneklerinden biridir: Medine'ye göçten önce Muhammed, eşi Hatice'nin ölümü üzerine Ayşe ve Şevde adında, biri çok genç bir kız (altı yaşındaki Ayşe) ve diğeri kırk yaşlarında bir dul (Şevde) ile evlenir. Medine'ye göçten sonra eşlerinin ve cariyelerinin sayısını artırır. O kadar ki, aynı zamanda on bir kadınla beraber yaşadığı olur. Bu durum çevrede birtakım dedikodulara yol açar. Kimi kişiler Muhammed'in şehvet gailesine kapıldığını öne sürerler. Bunlar genellikle müşrikler (puta tapan Araplar), Yahudiler ve Hıristiyanlardır. Özellikle Hıristiyanlar, İsa örneğine sarılarak peygamber diye görevlendirilen kimselerin kadınlarla meşgul olmamaları gerektiğini söylerler. Onların bu şekildeki konuşmalarından huzursuz olan Muhammed, Tanrı'nın yeminler ederek şu ayeti gönderdiğini söyler:

"(Ey Muhammed!) Andolsun senden önce de peygamberler gönderdik ve onlara da eşler ve çocuklar verdik..." (*Rad Suresi, ayet* 38).

Bu ayetle şunu anlatmak ister ki, geçmişteki peygamberlerden birçoğu, örneğin, İbrahim, Musa, Davud, Süleyman vd... pek çok sayıda kadın edinmişlerdir, hatta bunlardan bazıları (Davud ve Süleyman gibi) yüzlerce kadınla evlenmişlerdir.

Muhammed'in, Zeyneb b. Cahş'la evlenmesiyle ilgili olarak Kur'an'da yer alan ayetler de, kişisel gereksinimler doğrultusunda şeylerdir. Ahzab Suresi'nin birçok ayeti (örneğin, Ahzab Suresi, ayet 36-40), Hicret'in 5. yılında Muhammed'in, Zeyneb b. Cahş ile evlenmesi olayını kapsar. Bu olayı inceleyenler, Kur'an'daki bu ayetlerin, esas itibariyle Muhammed'in yararına olmak üzere ayarlanmış olduğunu fark etmekte zorluk çekmezler.[76] Gerçekten de bu ayetlere göre olayın özeti şudur: Zeyneb b. Cahş, Muhammed tarafından vaktiyle evlat edinilmiş olan Zeyd'in karısıdır. Fakat, günlerden bir gün Muhammed Zeyneb'e âşık olur. Ancak, etraftan çekindiği için duygularını gizli tutmaya çalışır. Çünkü Arap geleneklerine göre evlat edinen kimse için, evlatlığının karısıyla evlenmek haramdır. Fakat Tanrı Muhammed'in gönlünde yatan gizli şeyi bilmektedir. Durumu anlayan Zeyd, karısını boşamak ister, ama Muhammed "*Eşini yanında tut*" der. Buna rağmen Zeyd eşini boşar ve Muhammed Zeyneb'le evlenir. Güya Zeyneb'i Muhammed'e karı olarak veren bizzat Tanrı'dır. Çünkü Tanrı, Muhammed'i Zeyneb ile evlendirerek, evlat edinmiş kimselerin, kendi evlatlıklarının karılarıyla evlenemeyeceklerine dair olan geleneği ortadan kaldırmak istemiştir. Bunun böyle olduğunu anlatmak için Muhammed'in Kur'an'a koyduğu ayet aynen şöyledir:

> "*(Ey Muhammed!) Hani Allah'ın nimet verdiği, senin de kendisine iyilik ettiğin kimseye (Zeyd'e), 'Eşini yanında tut, Allah'tan kork!' diyordun. Allah'ın açığa çıkaracağı şeyi, insanlardan çekinerek içinde gizliyordun. Oysa asıl korkmana layık olan Allah'tır. Zeyd o kadından ilişiğini kesince biz onu sana nikâhladık ki, evlatlıkları, karılarıyla ilişkilerini kestiklerinde (o kadınlarla evlenmek isterlerse) müminlere bir güçlük olmasın. Allah'ın emri yerine getirilmiştir*" (*Ahzab Suresi, ayet* 37).

Söylemeye gerek yok ki, olay, her şeye rağmen çevrede tepki yaratır. Muhammed aleyhinde konuşanlar, onun haram bir iş yapmış olduğunu yayanlar olur. Bunun üzerine Muhammed, suçsuz olduğunu ve çünkü Zeyneb'in Tanrı tarafından kendisine verildiğini anlatmak amacıyla Kur'an'a şu ayeti koyar:

---

[76] Bu konuda bkz. İlhan Arsel, *Şeriat ve Kadın*, Kaynak Yayınları, yeniden düzenlenmiş ve gözden geçirilmiş on beşinci basım, Ekim 1997; ayrıca bkz. *Şeriat'tan Kıssa'lar*. Kaynak Yayınları, birinci basım, Temmuz 1996.

"Allah'ın kendisine (Muhammed'e) helal kıldığı şeyde Peygamber'e herhangi bir vebal yoktur. Önce gelip geçenler arasında da Allah'ın âdeti böyleydi. Allah'ın emri mutlaka yerine gelecek, yazılmış bir kaderdir" (Ahzab Suresi, ayet 38).

Konuyu diğer birçok kitabımızda işlediğimiz için, burada fazla durmayacağız.[77] Sadece şunu belirtmekle yetinelim ki, "Yüce" olduğu kabul edilen bir Tanrı'nın, evlat edinenlerin, kendi evlatlıklarının karılarıyla evlenebilmelerini sağlamak amacıyla Muhammed'i Zeyneb'le evlendirip, Zeyd'in yuvasını yıkabileceğini düşünmek güçtür.[78]

Yine bunun gibi, Tahrim Suresi'nde Tanrı'nın, "*Ey Muhammed! Eşlerinin rızasını gözeterek, Allah'ın sana helal kıldığı şeyi niçin kendine yasak ediyorsun?..*" diye başlayan ve Ayşe ile Hafsa'ya hitaben, "*Eğer ikiniz de Allah'a tevbe ederseniz (yerinde olur)...*" şeklindeki konuşmasını yansıtan ayetler vardır ki, Muhammed'in kişisel gereksinimlerinin Kur'an ayetleriyle karşılanmış olduğunun ilginç örneklerinden bir diğeridir. Kimi yorumculara göre bu ayetler Muhammed'in, bir gün Mariya adındaki cariyesi ile Hafsa'nın odasında cinsi münasebette bulunurken Hafsa tarafından basılması olayı vesilesiyle inmiştir. Kimi yorumculara göre ise "*bal şerbeti*" diye bilinen bir olayla ilgilidir. Diğer yayımlarımızda, özellikle *Şeriat ve Kadın* adlı kitabımızda bu konuya yer verdiğimiz için burada kısa bir özetlemekle yetineceğiz:

En sağlam kaynakların bildirmesine göre bir gün Muhammed, ziyaret etmek üzere Hafsa'nın odasına gider; fakat Hafsa dışarıya çıkmıştır. Tam bu sırada cariyesi Mariya oradan geçmektedir. Hemen onu Hafsa'nın odasına alarak cinsi

---

[77] Bu konuda bkz. İlhan Arsel, *Şeriat ve Kadın*, Kaynak Yayınları, yeniden düzenlenmiş ve gözden geçirilmiş on beşinci basım, Ekim 1997: ayrıca bkz. *Şeriat'tan Kıssa'lar*. Kaynak Yayınları, birinci basım, Temmuz 1996.

[78] Muhammed'in Zeyneb'le evliliğini savunmak üzere şeriatçılar, birtakım yalanlara başvururlar. Örneğin, Zeyd ile Zeyneb'in geçinemediklerini, Zeyneb'in bir türlü Zeyd'e ısınamadığını ve bu yüzden Zeyd'in Zeyneb'i boşadığını söylerler. Oysa Zeyd ile Zeyneb, yıllar boyunca pekâlâ geçinip gitmişlerdir. Bir an için aralarının iyi olmadığını kabul etsek bile, her iyi geçinmeyen karıkocanın mutlaka ayrılmaları mı gerekir? Her şey gücü yeten bir Tanrı'nın Zeyneb'i Zeyd'den ayırıp Muhammed'e verecek yerde, Zeyd ile Zeyneb'in iyi geçinmelerini sağlaması daha iyi olmaz mıydı? Öte yandan şeriatçılar, Zeyneb'in, esas itibariyle Muhammed'in halasının kızı olduğunu ve eğer, istemiş olsaydı Muhammed'in onunla Zeyd'den önce evlenebileceğini söylerler ki, yine yalandır. Çünkü Muhammed, vaktiyle Zeyneb'e ilgi göstermiş, fakat Zeyneb'in ailesi buna karşı çıkmıştı.

münasebette bulunur. Fakat hiç beklenmedik bir anda Hafsa çıkagelir. Kadıncağız kendi odasında ve kendi yatağında olup bitenleri görünce şaşırır ve üzülür. Bu durum Muhammed'i güç durumda bırakır. Olayın, diğer eşleri (ve hele çok sevdiği Ayşe) tarafından duyulmasını önlemek amacıyla Hafsa'ya tembihte bulunur. Eğer bunu bir sır olarak gizli tutacak olursa Mariya ile bir daha yatmayacağına dair yeminler eder. Fakat Hafsa, her ne kadar söz vermiş olsa da, sözünü tutmayıp gördüklerini Ayşe'ye söyler; Ayşe de duyduklarını Muhammed'in diğer eşlerine aktarır. Bu yüzden Muhammed'in eşleri mırıldanıp söylenmeye başlarlar. Durumu anlayan Muhammed, Hafsa'yı karşısına alarak neden dolayı sırrı başkalarına açıkladığını sorar. Hafsa şaşırıp, bunu nereden anladığını Muhammed'e sorunca. Muhammed, her şeyi Tanrı'dan öğrendiği, çünkü Tanrı'nın her gizli şeyi kendisine haber verdiğini söyler. Ve olan bitenleri Kur'an'a şöylece geçirir:

> *"Peygamber, eşlerinden birine gizlice bir söz söylemişti; o bunu Peygamber'in diğer bir eşine haber verince Allah da Peygamber'e durumu bildirmiş, o da bir kısmının yüzüne vurmuş, bir kısmının da yüzüne vurmaktan geri durmuştu. Eşine gizlice söylediği şeyi başkasına aktarmış olduğunu bildirince, eşi, 'Bunu sana kim haber verdi' demiş, o da, 'Bana her şeyi bilen... Allah haber verdi' demiştir" (Tahrim Suresi, ayet 3).*

Bunun üzerine Muhammed, diğer eşlerine darılır ve bir ay boyunca yanlarına girmemeye karar verir. Ancak, onlarla buluşamadığı ve Mariya ile de yatmayacağına dair yeminler etmiş olduğu için, cinsel ihtiyacını gidermemek gibi güç bir durumda kalır. Ettiği yeminden kurtulmuş olsa mesele kalmayacaktır. Ve işte yemininden kurtulabilmek üzere Kur'an'a şu ayeti koyar:

> *"Allah, şüphesiz size yeminlerinizi kefaretle geri almanızı meşru kılmıştır" (Tahrim Suresi, ayet 2).*

Yani Tanrı ona, yeminden geri dönmenin çözümünü sağlamıştır. Fakat Mariya ile yatabilmek işini biraz daha kolaylaştırmak amacıyla şunu ekler:

> *"Ey peygamber... Allah'ın sana helal kıldığı şeyi niçin kendine yasak ediyorsun?" (Tahrim Suresi, ayet 1).*

Böylece Tanrı'nın helal kıldığı bir şeyi, kendisine haram kılma yetkisine sahip olmadığını anlatmış olur. Ve bu ayeti koyduktan sonra, Mariya ile buluşmaya başlar. Ancak, az geçmeden diğer eşlerini ve özellikle Ayşe'yi olağanüstü özlemeye başlar. Onlarla tekrar bir araya gelebilmek için, Ayşe ile Hafsa'nın tevbe etmeleri ve eşlerinin kendi aleyhinde bulunmamaları gerektiğine dair Tanrı'dan vahiy geldi diyerek, Kur'an'a şu ayeti koyar:

> *"Ey peygamber eşleri! Eğer ikiniz de Allah'a tevbe ederseniz, kaymış olan kalpleriniz düzelmiş olur. Eğer eşinizin aleyhinde yardımlaşarak bir şey yapmaya kalkışırsanız, biliniz ki Allah onun dostudur; bundan başka Cebrail, iyi müminler ve melekler de (onun) yardımcısıdır" (Tahrim Suresi, ayet 4).*

Dikkat edileceği gibi, bu ayette Tanrı, "*Ey peygamber eşleri! Eğer ikiniz, de Allah'a tevbe ederseniz, kaymış olan kalpleriniz düzelmiş olur...*" şeklinde konuşmaktadır. Burada geçen "*...ikiniz de Allah'a tevbe ederseniz*" sözleri, doğrudan doğruya Ayşe ile Hafsa'ya atıftır. Tanrı onlara, eğer tevbe edecek olurlarsa, sırrı açıklamak ve olayın diğer eşler tarafından öğrenilmesine sebebiyet vermek yüzünden işledikleri günahtan kurtulacaklarını bildirmekte ve aynı zamanda diğer eşleri hizaya getirmektedir. Getirirken de Muhammed'in dostu olduğunu bildirmektedir; bu demektir ki, eğer onlar Muhammed'e karşı huysuzluk etmekte devam edecek olurlarsa başlarına dert gelebilecektir.

Fakat Muhammed, Tanrı'nın bu tehdidini biraz daha etkili kılmak üzere bir ayet daha ekler ki, o da kadınları boşadığı takdirde Tanrı'nın kendisine, onlardan daha iyi, daha güzel olan kadınlar vereceğine dair olan şu sözleridir:

> *"Ey Peygamber eşleri! Eğer o sizi boşarsa, Rabbi ona, sizden daha iyi olan, dul, bakire eşler verebilir" (Tahrim Suresi, ayet 5).*

Bütün bu ayetler kısa zamanda Muhammed lehine sonuç yaratmıştır. Çünkü eşlerinden her biri, Tanrı'nın bu şekilde "*konuşmasından*" ürkmüş ve ona karşı biraz daha itaatkâr davranmayı seçmişlerdir.

Kur'an yorumcuları arasında, Tahrim Suresi'nin yukarıdaki ayetlerinin, başka bir olayla (daha doğrusu "bal şerbeti olayı" diye bilinen olayla) ilgili olarak

indiğini söyleyenler de vardır ki, o da şöyledir: Güya Muhammed, eşlerinden Zeyneb b. Cahş ile buluşmak üzere odasına gittiği günlerden birinde bal şerbeti içer ve bu yüzden onun odasında fazlaca kalır. Bunu fark eden Ayşe kıskanır ve Hafsa ile görüşür. İki kadın Muhammed'e bir oyun oynamayı kararlaştırırlar. Kararlaştırılan oyuna göre, Muhammed kendilerini ziyarete geldiğinde, ona, "*Ya Resulullah! Ağzınızdan arkat ağacının kokusu geliyor*" diyerek onu huzursuz kılacaklardır. Çünkü Muhammed bu kokuyu sevmezmiş. İşte önce Hafsa bu şekilde konuşunca Muhammed kendisine, bir daha bal şerbeti içmeyeceğine dair yemin eder ve olayı gizli tutmasını ister. Fakat Hafsa olup bitenleri Ayşe'ye, Ayşe de diğer eşlere anlatınca Muhammed küplere biner ve yukarıdaki ayetleri Kur'an'a yerleştirir.[79]

Yine bunun gibi Ahzab Suresi'nin 51. ayetinde Tanrı'nın Muhammed'e hitaben, "*Onlardan (yani kadınlarından) dilediğini geriye bırakır, dilediğini yanına alırsın...*" (Ahzab Suresi, ayet 51) diye yazılıdır. Bu hüküm, Muhammed'e, hareminde bulundurduğu kadınlarının ziyaret sırasını dilediği gibi değiştirme olasılığını vermiştir. Oysa daha önceleri uyguladığı usule göre, kadınlarıyla yatmak konusunda koyduğu sırayı bozabilmek için, örneğin, falanca eşinin "nöbetini" (nevbetini) filanca eşinin nöbetiyle değiştirebilmek için onlardan "muvafakat" isterdi.[80] Ve işte böyle bir zorunluluktan kurtulabilmek için, Ahzab Suresi'nin yukarıdaki ayetini koymuştur.

İster Mariya-Hafsa olayıyla, isterse bal şerbeti olayıyla indiği kabul edilsin, Tahrim Suresi'nin yukarıdaki ayetleri, Muhammed'in kişisel çıkarlarını ve gereksinimlerini karşılama amacına dayalıdır.

Muhammed'i en çok huzursuz eden şeylerden biri de, kişilerin onun aleyhinde konuşur olmalarıydı. Bundan asla hoşlanmadığı için, Kur'an'a bununla ilgili ayetler koymaktan geri kalmamıştır. Verilebilecek pek çok örnekten bir ikisiyle yetinelim:

Kur'an'ın Kevser Suresi'nde şöyle yazılıdır:

---

[79] Gölpınarlı, age, s.60.
[80] Buhari'nin Ayşe'den rivayeti için bkz. Sahih-i..., Hadis No. 1722, c. 11, s.153.

"(Ey Muhammed!) Kuşkusuz biz sana Kevser'i verdik. Şimdi sen Rabbine kulluk et ve kurban kes. Asıl sonu kesik olan, şüphesiz sana hınç besleyendir" (*Kevser Suresi, ayet. 1-3*).

Muhammed, bu ayeti bazı kişilerin kendisi hakkında "*O bir Ebter*'dir" şeklinde konuşarak hakaret etmeleri nedeniyle Kur'an'a koymuştur. Çünkü Araplar arasında "*Ebter*" sözcüğü, erkek çocuğu olmayan, yani "*nesli kesik*" olanlar için kullanılan bir sözcüktür ki, bir bakıma hakaret anlamına gelir. Muhammed'in ilk karısı Hatice'den dört kızı ve iki (ya da dört) erkek çocuğu olmuş, fakat erkek çocukların hepsi çok küçük yaşlarda ölmüşlerdi. Daha sonra Mariya adındaki cariyesinden İbrahim adındaki oğlu doğmuş, o da az geçmeden hastalanarak ölmüştü. Bir türlü erkek çocuk sahibi olamadığı için, Muhammed, Tanrı'ya çok yalvarmış, fakat yalvarışı karşılıksız kalmıştı. Ve işte bu üzüntü içindeyken bir de El-As b. Vail gibi muhaliflerin kendisi hakkında, "(*Muhammed*) *nesli kesik, oğlu olmayan bir adamdır. Ölse adı sanı anılmayacak...*" şeklindeki alaylarına maruz kaldığı için, yukarıdaki ayeti koyarak, Tanrı'nın kendisine oğlan çocuk yerine "*Kevser*"i, en büyük bir nimet olmak üzere vereceğini söylemiştir. Kimi yorumculara göre "*Kevser*", cennette bütün ırmakların kaynağı olan ve iki yanında inciden kaplar bulunan bir nehirdir. Fakat bunun cennette girmeden önce içinden su içilecek bir havuz ya da "*kesikliğe uğramayan soy-sop*" demek olduğunu söyleyenler de vardır. Her ne olursa olsun, ayete göre Tanrı, Muhammed'e böylesine emsalsiz bir nimet verdiğini bildirmektedir.[81] Bildirirken de, Muhammed'e "Ebter" diyenlerin hakkından geleceğini anlatmak üzere "*...Asıl sonu kesik olan, şüphesiz sana hınç besleyendir*" şeklinde konuşmaktadır.

Şimdi sormak gerekir: Neden Tanrı Muhammed'e, hem onu mutlu kılmak hem de neslini sürdürme olasılığını sağlamak üzere oğlan çocuk vermez de "Kevser"i verir ve yukarıdaki şekilde konuşur? Söylemeye gerek yoktur ki, konuşan Muhammed'dir. Bütün arzusuna rağmen erkek çocuk edinemediği için, yukarıdaki çözüm şeklini seçmiştir. Bunun böyle olduğunu, Kur'an'da, "*...andolsun ki*

[81] Elmalılı H. Yazır, age, c.8, 6180 vd; İbn İshak, Siyer, Akabe Yayınları, İstanbul, 1988, s.330; ayrıca bkz. Sahih-i..., c.4, s.513 vd.

(Kur'an), onurlu olan bir elçinin sözüdür..." (Hakka Suresi, ayet 40) şeklindeki ayetten çıkarmak kolaydır.[82]

Kendisiyle alay edenleri Kur'an'a koyduğu ayetlerle susturma siyaseti konusunda verilebilecek bir diğer örnek, Tebûk Seferi'yle ilgili olanıdır; Muhammed, Hicret'in dokuzuncu yılında, Şam yönünde ve Arabistan'ın kuzeyinde, Bizans İmparatorluğu'nun topraklarının başladığı yere yakın bulunan Tebûk'e karşı hazırlığına girişir. Çok sıcak bir mevsimde, çok tehlikeli bir düşmana karşı giriştiği bu sefere katılmak istemeyenler çoktur. Katılanlardan birçoğu da isteksizdir. Nitekim Tebûk'e giderken ordunun ön saflarında yer alan "*münafık*"lardan bir süvari bölüğüne mensup kişiler, kendi aralarında Muhammed aleyhinde konuşmakta ve "*Şu adama bakın! Şam'ın kalelerini ve köşklerini fethetmek istiyor: o nerde, Şam saraylarını fethetmek nerde*!" diyerek onu alaya almaktadırlar.[83] Bunu öğrenen Muhammed, Tanrı'nın kendisine her gizli olan şeyi bildirdiğini söyleyerek Kur'an'a şu ayetleri koyar:

> *"Münafıklar, bütün kalplerindekini kendilerine haber verecek bir surenin tepelerine inmesinden çekinirler. (Ey Muhammed!) de ki: 'Eğlenin bakalım, çünkü Allah o sizin çekindiklerinizi meydana çıkaracak.' Şayet kendilerine sorsan: 'Biz sırf lafa dalmış şakalaşıyorduk' derler. De ki, 'Siz, Allah ile ayetleriyle, peygamberiyle mi eğleniyordunuz? Beyhude (Boşuna özür dilemeyin): iman ettiğinizi söyledikten sonra küfrünüzü açığa vurdunuz; içinizden bir kısmını affedersek, bir kısmını cürümlerinde ısrar ettiklerinden dolayı azabımıza uğratacağız..." (Tevbe Suresi, ayet 64-66).*

Böylece kendisini Tanrı sayesinde her gizli şeyi, her gizli konuşmayı bilirmiş gibi gösterip, bu tür sorunlarına çözüm sağlamak istemiştir.

Yine bunun gibi bir defasında halktan kişilerin (münafıkların), kendisi için "*üzün*" dediklerini işitir. Bu sözcük Arapçada "*her söylenene inanıp kanan sade dil kimse*" anlamına gelmektedir. Güya münafıklardan birkaç kişi Muhammed hakkında ileri geri konuşurlarken, içlerinden biri, "*Yapmayınız, böyle konuşma-*

---

[82] Yukarıdaki konular ve kaynaklar için bkz. İlhan Arsel, *Şeriat'tan Kıssa'lar*, Kaynak Yayınları, birinci basım, Temmuz 1996.

[83] Diyanet Vakfı çevirisinde, Tevbe Suresi'nin 65. ayetinin açıklanmasına bakınız; ayrıca bkz. Elmalılı H. Yazır, age, c.3. s.2587.

yınız, korkarız ki işitir de hakkımızda iyi olmaz" deyince, Cülas b. Süveydi adındaki bir başka "münafık" onlara şöyle der:

> *"Biz dilediğimizi söyleriz, sonra ona varır söylediğimizi inkâr eder, bir de yemin basarız, hemen sözümüze inanır. Muhammed bir üzüni samiadır (saf bir kulaktır)."*[84]

Muhammed, muhtemelen bunu birilerinden haber aldığı için, kendisinin her söylenene inanan bir kulak değil, "*hayırlı bir kulak*" olduğuna dair Tanrı'dan vahiy geldiğini söyleyerek Kur'an'a şu ayeti koyar:

> *"Yine içlerinden öyleleri vardır ki, Peygamberi incitiyorlar ve 'O her söyleneni dinler bir kulak' diyorlar; (Ey Muhammed!) de ki: '(o) sizin için bir hayır kulağıdır, Allah'a inanır, müminlere inanır ve iman edenleriniz için bir rahmettir; Allah'ın Resulünü incitenler için ise elim bir azap vardır..." (Tevbe Suresi, ayet 61).*

Sadece birkaç örnek olmak üzere yukarıda belirttiğimiz konulara ve bunlara benzer nice diğer örneklere bakarak söylemek mümkündür ki, Kur'an, Muhammed'in kişisel yaşamlarının gereksinimlerini karşılayan hükümlerle dolu bir kitaptır. Bütün bunlar Tanrı'yı, hani sanki Muhammed'in günlük yaşam sorunlarıyla meşgulmüş gibi göstermeye yeterlidir. Bu konuyu ileride, ayrı bir bölüm olarak tekrar ele alacağız. Şimdilik Kur'an'ın, bilimsel nitelikte bir kitap olup olmadığı konusuna dönelim.

[84] Elmalılı H. Yazır, age, c.3, s.2583.

KUR'AN'I, "EMSALSİZ", "EŞSİZ" VE "RAKİPSİZ" BİR "BİLİM" KİTABI, "BİLİM KAYNAĞI"YMIŞ GİBİ GÖSTERME ÇABALARI

İslamcılar, Kur'an'ın emsalsiz, kusursuz ve en mükemmel bir "*bilim*" kaynağı olduğunu ve günümüze dek her ilmin bu kitapta yattığını iddia ederler. Bu iddialara sarılanlar, her şeyden önce Muhammed'in, "*En hayırlı amel nedir?*" şeklindeki bir soruyu, "*İlimdir*" diye yanıtladığını ve bu yanıtını üç kez ısrarla tekrarladığını anımsatırlar: "*İşte İslam'ın yüceliği de bundan kaynaklanıyor*" diyerek yüksekten konuşurlar. Bunu yaparlarken, bir de Kur'an'da geçen "*İlm*" sözcüğünü ele alıp Kur'an'ın "*ilim*" olmak üzere gönderildiğini öne sürerler. Verdikleri örneklerden birkaçı şöyledir: "*Ey Muhammed! Sana ilim geldikten sonra, onda seninle kim tartışacak olursa de ki...*" (Al-i İmran Suresi, ayet 61). "*Eğer sana gelen ilimden sonra onların heveslerine uyarsan...*" (Bakara Suresi, ayet 145). "*Ancak, kendilerine kitap verilenlerden, kendilerine ilim geldikten sonra... ayrılığa düştüler*" (Al-i İmran Suresi, ayet 19; Şûra Suresi, ayet 13-15).[1]

Dikkat edileceği gibi, bu ayetlerde yer alan "*ilim*" sözcüğü, "*müspet ilim*" karşılığı olarak (yani akılcı ve deneyci bilim olarak) kullanılmamıştır; "*ilim*" sözcüğü, esas itibariyle hep "*Kur'an*" karşılığı olarak kullanılmıştır.[2] İşte, İslamcılar buna dayanarak, "*Kur'an demek ilim demektir, ilim demek Kur'an demektir*" diye kestirip atarlar. Hem de onlara göre Kur'an öyle bir "*ilim kitabı*"dır ki, evrende "*ilim*" olarak ne varsa her şeyi kapsar; hiçbir şeyi eksik bırakmamıştır. Çünkü yine onlara göre, Tanrı, "*Kitapta biz hiçbir şeyi eksik bırakmadık*" (Enam Suresi,

---

[1] Bu doğrultuda olmak üzere şu ayetleri de eklerler: "*Kur'an, kendilerine ilim verilenlerin gönüllerinde yerleşen apaçık ayetlerdir*" (Ankebût Suresi, ayet 49); "*Kendilerine ilim verilenler, sana Rabbinden indirilenin hak olduğunu (ve Allah'a) layık olanın yolunu gösterdiğini bilirler*"(Sebe Suresi, ayet 6); "*Allah kendilerine ilim verilenleri derecelerle yükseltsin...*"(Mücadele Suresi, ayet 11).

[2] Kur'an'dan önce diğer ümmetlere, örneğin Yahudilere ve Hıristiyanlara verilen kitaplar için de "ilim" sözcüğü kullanılmakta. Örneğin İsra Suresi'nde şu ayet vardır: "*De ki: Siz ona ister inanın, ister inanmayın; şu bir gerçek ki, bundan önce kendilerine ilim verilen kimselere o (Kur'an) okununca, derhal yüz üstü secdeye kapanırlar.*" (İsra Suresi ayet 107).

ayet 38) diye konuşmuştur. Onlara göre "*İlm*" sözcüğünün en eski kullanılışı, esasen "*Tanrı*" ve "*Peygamber*" sözlerini bilmek doğrultusundaydı.

Ve işte bu nedenledir ki, İslamcılar Kur'an dışında ilim olmadığını ve Kur'an'ın "ilim" dolu ayetleri dışında ilim aramaya kalkmanın Kur'an'ı inkâr, hatta Tanrı'ya hakaret olacağını ileri sürerler. Böyle bir davranışın Tanrı tarafından cezalandırılacağını anlatmak üzere şu ayeti sunarlar: "*Ayetlerimizi inkar edenler, yoldan çıkmalarından ötürü azaba uğrayacaklardır*" (Enam Suresi, ayet 49). Ancak, bunu söylerlerken, ilim yapma çabalarının kökünü kazıdıklarını bilmezler. Çünkü bir kere Kur'an'ı rehber olarak aklın önüne geçirmekle her türlü bilimsel araştırmayı ve özellikle "tez" vs. "antitez" diyaloğuyla "sentez"e ulaşma olasılığını baltalamış olurlar. Nitekim daha önce de değindiğimiz ve biraz ileride tekrar değineceğimiz gibi, 1400 yıllık İslam tarihi boyunca, Kur'an'dan yararlanma yoluyla ilim yapılmış değildir. İslam uygarlığı diye bilinen şey, Kur'an'a dayalı olarak ortaya çıkmış değildir. Öte yandan, eğer "*ilim*" denen şey, şeriatçıların iddia eder oldukları gibi, Tanrı'nın Kur'an'a koyduğu şeylerden ibaretse, Kur'an dışında ilim aramak İslam'a aykırı bir şey ise, bu takdirde insanlık âlemi, ilmin büyük bir bölümünden yoksun bırakılmış demektir. Şu bakımdan ki, Kur'an'da, İslam dininin tamamlandığına dair bir ayet var ki, orada Tanrı'nın, "*...Bugün size dininizi ikmal ettim, üzerinize nimetimi tamamladım ve sizin için din olarak İslami beğendim...*" (Maide Suresi, ayet 3) diye konuştuğu yazılı. Yorumcuların bildirmesine göre bu ayet, Muhammed'in ölümünden birkaç ay önce inmiş olup, Tanrı'nın, "ilim" olmak üzere gönderdiği Kur'an'da, insan yaşamlarıyla ilgili (siyasal, sosyal, ahlaksal, ekonomik vd...) her alanda bütün söyleyeceklerini söylediğini, İslam dininin bütün buyruklarını bildirdiğini ve artık bunlara eklenecek bir sözü olmadığını, başkaca bir "tebligatta" bulunmayacağını ve koymuş olduğu verileri ortadan kaldırmayacağını, bunların insanlar tarafından da kaldırılamayacağını anlatmaktadır. Ve yine yorumcuların bildirmesine göre, bu tarihten sonra Tanrı, yeni bir ayet indirmediği gibi, indirmiş olduğu ayetlerden de hiçbirini kaldırmamıştır. Bundan anlaşılması gereken şu ki, Kur'an, ilmin sadece sınırlı bir bölümünü kapsamaktadır. Çünkü Muhammed'in söylemesine göre Tanrı şöyle konuşmuştur:

> *"(Ey Muhammed!) De ki: 'Rabbimin sözleri için derya mürekkep olsa ve bir o kadar da ilave getirsek dahi, Rabbimin sözleri bitmeden önce deniz tükenecektir'..." (Kehf Suresi, ayet 109).*

Yorumculara göre bu sözlerle anlatılmak istenen şey, Tanrı'nın "*ilim ve hikmeti*"nin sonsuz ve sınırsız olduğudur. Öylesine sonsuz ve sınırsızdır ki, denizlerin suyu mürekkep olsa bu sözleri yazmak için yetmez.[3] Şimdi eğer durum bu ise, bu demektir ki, Kur'an, Tanrı'nın, deryalar kadar mürekkebin yetişmeyeceği sözlerinin, yani "*sonsuz ve sınırsız ilminin*" sadece bir kısmıdır. Nitekim Muhammed bile, bir gün kendisine, "*ilimde senin bilmediğin var mı*?" diye sorulduğunda, Tanrı tarafından kendisine çok ilim verildiğini, hepsinin verilmediğini söylemiş, şöyle demiştir:

> *"Allah teala bana bir hayli kesir ihsan etti, mamafih hiç şüphe yok, ilimde öylesi vardır ki, onu Allah'tan başkası bilmez."*[4]

Bu sözlerden anlaşılan o ki, Tanrı Muhammed'e, "*bir hayli kesir*" ihsan etmiştir, ama etmediği de olmuştur ve bunları ondan başkasının bilmesine imkân yoktur! Güzel, ama Allah'tan başkasının bilemeyeceği ilmin kime ne hayrı olabilir? Ve neden Tanrı ilmin bir kısmını gizleyip kendine saklasın?

Her ne kadar İmam Gazali gibi "*üstatlar*" ilim denen şeyin "*şer'i*" olanı ve olmayanı olduğunu ve "*şer'i*" ilimlerin peygamberler aracılığıyla geldiğini, oysa "şer'i" olmayan ilimlerin "*hesap*" gibi akılla, "*tababet*" gibi tecrübeyle ve "*lügat*" gibi işitmekle bilinen ilimlerden oluştuğunu söylemekle beraber[5], yine de Kur'an dışında hiçbir gerçek bulunmadığını eklerler ve böylece yaptıkları ayrımın geçersiz olduğunu ortaya koymuş olurlar.

Ve yine her ne kadar İslamcılar, "ilim" deyimini, Tanrı buyruklarını öğrenmek ve uygulamak anlamında olmak üzere "Um amali" karşılığında kullanıp, bunun dışında eşyanın bilgisini kapsayan bir "i/m nazari" olduğunu, düşün yoluyla bilgiye varmanın mümkün olduğunu söylerlerse de bu tür bilgiyi, Kur'an'daki

---

3 Diyanet Vakfı çevirisinde Kehf Suresi'nin 109. ayetiyle ilgili açıklamaya bakınız; ayrıca bkz. Elmalılı H. Yazır, age. c.4. 3296.
4 Elmalılı H. Yazır. age, c age. s.3499.
5 Gazali, İhya-i Ulumi'd Din, İstanbul, c. l-7.

verilere uygun düştüğü ölçüde geçerli, ters düştüğü ölçüde de geçersiz sayarlar. Bundan dolayıdır ki, Kur'an dışında "ilim" olmadığını öne sürerlerken, aklın "vahye", yani Kur'an'a tesliminden başka bir çözüm bulunmadığını anlatmış olurlar. Böyle bir teslimiyetin aklı işlemez hale getirip gerçek anlamda ilm yapma olasılığını yok edeceğini hesap etmezler. Çünkü gerçek anlamda "ilim" denen şeyin "*akılcı*" ve "*deneyci*" usullere dayalı olduğunu bilmezler. Onlara göre "ilim", Tanrı ve "peygamber" sözlerinden ibarettir. Bundan dolayıdır ki, her ilmin Kur'an'da bulunduğunu kanıtlamaya çalışırlarken güç durumlarda kalırlar. Örneğin, göklerin ve yerin yaratılmasıyla ilgili bilgilerin (ve bu arada dünyanın güneşten kopması olayının) Kur'an'da yazılı olduğunu anlatmak üzere Hac Suresi'nin, "*...buyruğu olmaksızın yere düşmemesi için göğü (Tanrı'nın) tuttuğunu görmez misin?*" (Hac Suresi, ayet 65) şeklindeki ayetini ya da Enbiya Suresi'ndeki, "*İnkâr edenler, gökler ve yer karışıkken onları ayırdığımızı... bilmezler mi?*" (Enbiya Suresi, ayet 30) ya da Enam Suresi'ndeki, "*Gaybın anahtarları (Allah'ın) katındadır... düşen yaprağı, yerin karanlıklarında olan taneyi, yaşı kuruyu -ki apaçık kitaptadır-, ancak (Allah) bilir*" (Enam Suresi, ayet 59)[6] şeklindeki satırları gösterirler ve bunları Laplace teorisinin temeli olduğunu ve Laplace'den yüzyıllarca önce Kur'an tarafından ortaya konduğunu iddia ederler. Daha başka bir deyimle, çekim (cazibe) kanunlarının kökeninin Kur'an'da yattığını ileri sürerler. Oysa Laplace teorisinde çekim (cazibe) kanunlarının, uhreviyetle ilgisi yoktur. Öte yandan Laplace ve onun gibi uygarlık yaratan bilginlerin hiçbiri Kur'an'ı okuyarak ilim yapmış da değillerdir; onlar ilahi kanunlara göre değil, akıl kanunlarına ve deney usullerine dayanarak ilim yapmışlardır. Kur'an'ı okumadan ilim yapabilmişlerse, örneğin, İslamcıların Kur'an'da var olduğunu söyledikleri teoriler doğrultusunda iş görebilmişlerse, bu takdirde Kur'an olmadan da ilim yapılabileceğini kabul etmek gerekmez mi? Şu durumda Batılı bu ilim adamlarını "*Tanrı*" kertesinde olarak mı benimseyeceğiz?

---

[6] H. Özdemir, "*Kur'an'ı Kerim ve Müspet İlim*" Diyanet Dergisi. No. 4. c. 13, s. 234; ayrıca bkz. Muhammed Vazed Ali. "*Science in The Quran*" *in The İslamic Litterature*, 1966, No. 9, c. 12, s.37-45.

Yine bunun gibi İslamcılar, Muhammed döneminde bilinmeyen tank, uçak, tren, bilgisayar vd... gibi pek çok şeyin, Kur'an'da öngörüldüğünü iddia ederler ve şu tür ayetleri örnek verirler:

> *"O söz başlarına geldiği (kıyamet yaklaştığı) zaman, onlara yerden bir canlı mahlûk (dabbetü'l-arz) çıkarırız da, bu onlara insanların ayetlerimize kesin bir iman getirmemiş olduklarını söyler" (Neml Suresi, ayet 82).*

Yine aynı şekilde Hûd Suresi'nde Nuh'un gemisiyle ilgili olarak yer alan, "*Nuh gemiyi yapıyor, kavminden ileri gelenler ise, yanına her uğradıkça onunla alay ediyorlardı... Nihayet emrimiz gelip de sular coşup yükselmeye başlayınca...*" (Hûd Suresi, ayet 38-40) şeklindeki ayetleri, buharlı gemi inşaatının Nuh dönemine inen kökeni olarak görürler. Bu ayetlerde geçen "*sular coşup yükselmeye başlayınca*" sözlerinin "*tandır (tennûr) kaynayınca*" şeklinde anlaşılabileceğini, "*tandır kaynadı*" deyiminin de "*vapurun ocağı yandı ve harekete hazır duruma getirildi*" demek olduğunu, şu hale göre Nuh'un gemisinin yelkenli bir gemi olmayıp "*buharlı bir vapur*" olduğu sonucuna varılabileceğini savunurlar.[7] Yine aynı şekilde, Enam Suresi'nin, "*Allah kimi doğru yola iletmek isterse onun kalbini İslam'a açar; kimi de saptırmak isterse, göğe çıkıyormuş gibi kalbini iyice daraltır. Allah inanmayanların üstüne işte böyle bir murdarlık verir*" (Enam Suresi, ayet 125) şeklindeki ayetinde geçen, "*...göğe çıkıyormuş gibi kalbini iyice daraltır...*" şeklindeki satırların, doğa kanunlarından birine işaret olduğunu söylerler. Göğe yükseldikçe basınç azalacağından, o oranda teneffüsün güçleştiğini, hatta yirmi bin metreyi geçince özel cihazlar olmadan nefes almanın mümkün olmadığını, işte yukarıdaki ayette bu doğa kanununun gösterilmek istendiğini belirtirler.[8] Oysa bunu söylerlerken, ilmin kaynağıymış gibi gösterdikleri bu ayetin, aklı şaşırtıcı şekilde çelişmeli olduğunun farkında değillerdir. Bunu yaparlarken Tanrı fikrini zedelediklerini dahi bilmezler. Çünkü ayete göre Tanrı, hem dilediğinin gönlünü kapatıp kâfir yapıyor hem de kâfir yaptığı bu kişileri cehenneme atıyor durumdadır. Akılcılığa, Tanrı'nın yüceliği ve adaleti fikrine böylesine ters düşen bir ayeti müspet ilmin dayanağı olarak benimsemek mümkün müdür?

---

7 Hûd Suresi'nin 40. ayetinin Diyanet Vakfı'nca yorumuna bakınız.

8 Diyanet Vakfı'nın Enam Suresi'nin 125. ayetiyle ilgili yorumundan.

Öte yandan, İslamcılar, Kur'an'ı her türlü ilmin (özellikle modern ilimlerin) kaynağı olarak göstermek konusunda öylesine bir abartma siyaseti izlerler ki, denizaltı olaylarını inceleyen J. Cousteau gibi çağımızın en ünlü bilim adamlarından birinin, "*Modern ilmin 14 asır geriden takip ettiği Kur'an, ben şahadet ederim ki Allah kelamıdır*" diyerek Müslüman olduğunu söyleyecek kadar ileri giderler. Oysa birazdan göreceğimiz gibi J. Cousteau, ne Kur'an'da öyle yazılıdır diye Müslüman olmuştur ne de Kur'an'da olduğu söylenen gizli ilmi ortaya koymuştur. Bütün ilmini ve keşiflerini, Kur'an'dan habersiz olarak, sadece akılcı verilere ve deneylere göre ortaya koymuş, Hıristiyan olarak ölmüştür.

Yine tekrarlayalım ki, çağdaş uygarlığı yaratanlardan hiçbiri Kur'an'ı okuyarak iş görmüş değillerdir. Kur'an'dan habersiz olarak, yani sadece akılcı usullerle ilim yapabildiklerine göre, aklın Kur'an'a ihtiyaç duymaması kadar doğal ne olabilir ki?

Hemen ekleyelim ki, İslamcıların örnek verdikleri yukarıdaki (ya da benzeri) ayetleri, bilimsel kaynak (yani modern ilmin temeli) olarak öne sürebilmek için, akılcılığı gerçekten terk etmek gerekir. Bu iddiada bulunanlara, her şeyden önce şunu sormak uygun olur: Mademki Tanrı, Müslüman kullarına "ilim" öğretmek istemiştir, örneğin, cazibe kanunlarını ya da buharlı gemi inşaatını vd... öğretmek niyetindedir, o halde neden bu işi onların anlayabileceği ve öğrenebileceği şekilde yapmamıştır da, bilmece sunar gibi konuşmuştur; örneğin, "*yere düşmemesi için Tanrı göğü tutar*!" demiş ya da "*tandır kaynadı*" ya da "*göğe çıkıyormuş gibi göğsünü dar kılar*" gibi laflar etmiştir? Ya da hiçbir bilim adamının anlayamayacağı şekilde hükümler koymuştur? Bilimsel verileri açıkça ve herkesin anlayabileceği tarzda ortaya koysa, örneğin, "fizik" ve "doğa" kanunlarını akılcı usullerle açıklasa da insanlığı bir an önce geliştirip mutluluğa ulaştırsa daha iyi olmaz mıydı? Batı dünyasında cazibe kanunlarını keşfedenler ya da tank, uçak, buharlı gemi inşaatına girişenler veya uzayla ilgili bilimsel gerçekleri sergileyenler ve daha saymakla bitmez nice bilimsel verileri keşfedenler, Kur'an'dan (Tevrat'tan ya da İncil'den) yararlanmışlar da öyle mi başarı sağlamışlardır? Elbette ki hayır! Biraz önce dediğimiz gibi, bırakın Kur'an'ı okumayı, Kur'an'ın var-

lığından bile habersiz kalmışlardır. Ve gerçek şu ki, pek çoğu, gökten indiği söylenen şeyleri de (örneğin, Tevrat'ı, İncil'i vd...) inkâr etmişler, her şeyi akıl ve deney yoluyla ortaya koymuşlar, her şeyin bilimsel açıklamasını yapmışlardır. Akıl ve deney yoluyla buldukları bilimsel verileri, anlaşılır bir şekilde ortaya çıkarıp insanlığa en büyük hizmetlerde bulunmakla, olumlu bir iş görme alanında rakipsizliklerini kanıtlamışlardır. Bunu yaparlarken de, "*Kutsal bilinen ve Tanrı'dan geldiği söylenen kitaplarla ilim yapılamaz*" demekten geri kalmamışlardır.[9] Nice örnekten biri olarak İngiltere'ye göz atacak olursak görürüz ki, bu ülkeyi akıl çağına eriştirenler arasında, çekim kanunun bulucusu Newton gibi, İncil'in en önemli ilkesini (teslis fikrini) inkâr edenler vardır.[10] 17. ve 18. yüzyılın büyük keşifler yapan bilim adamlarının genellikle yöneldikleri fikir şu olmuştur ki, İncil ne Tanrı sözleridir ne kutsal nitelikte bir kitaptır ne de ilim yapmaya yararlı bir kaynaktır.[11]

* * *

Öte yandan şunu da belirtmekte yarar vardır ki, İslamcıların "*bilim kaynağıdır*" diye örnek verdikleri ayetler, değil bilimle, akılcılığın hiçbir şekliyle bağdaşamaz niteliktedir; bağdaşmak şöyle dursun, çoğu batıl inanışlara yer verir nitelikte şeylerdir. Birkaç örnekle yetinmek üzere, her şeyden önce Kur'an'ın evrenle ilgili hükümlerine şöyle bir göz atalım.

Kur'an'da, çeşitli surelerde Tanrı'nın göğü, yeri ve bu ikisi arasındakileri yarattığı bildiriliyor (örneğin, Enbiya Suresi, ayet 16; Duhân Suresi, ayet 38; Kehf Suresi, ayet 51 vd...). Göklerin ve yerin altı günde yaratıldığı belirtiliyor (örneğin, Araf Suresi, ayet 54; Yunus Suresi, ayet 3; Hûd Suresi, ayet 7; Hadid Suresi, ayet

---

9 Bu konuda bkz. İlhan Arsel, *Aydın ve "Aydın",* Kaynak Yayınları, yeni eklemelerle, gözden geçirilmiş ve yeniden düzenlenmiş üçüncü basım, Mart 1997.

10 Bu konuda ilginç bir kaynak olarak bkz. Leonard W. Levy, *Treason Against God: A History of the Offense of Blashemy*. New York, 1981; ayrıca bkz. Lloyd M. Graham. *Deceptions and Myths of the Bible: Is te Bible Holy? Is it The Word of God?*. New York, 1979.

11 Bkz. Lloyd M. Graham, age, s. 1, 5 vd...; ayrıca bkz. İlhan Arsel, *Aydın ve "Aydın"*. Kaynak Yayınları, yeni eklemelerle, gözden geçirilmiş ve yeniden düzenlenmiş üçüncü, basım, Mart 1997.

4; Furkan Suresi, ayet 59 vd...). Bu altı günlük çalışmanın iki gününün yerin yaratılıp, üzerine sabit dağların yerleştirilmesine ve dört gününün de yeryüzündeki bereket ve gıdaların yaratılmasına harcandığı anlaşılıyor (örneğin, Fussilet Suresi, ayet 9-10 vd...). Sonra Tanrı duman halinde bulunan göğe yöneliyor, ona ve yeryüzüne, her ikisine birden, "*isteyerek veya istemeyerek buyruğuma gelin*" diyor ve her ikisi de "*isteyerek*" geliyorlar. Bunun üzerine Tanrı, iki gün içinde yedi gök var ediveriyor. Gökleri direksiz yarattığını söyleyerek övünüyor (Lokman Suresi, ayet 10); her göğün işini kendisine bildiriyor, sonra yakın göğü ışıklarla donatıyor (Bakara Suresi, ayet 29; Fussilet Suresi, ayet 11-12 vd...). Anlaşılan o ki gökleri ışıklarla donattığını söylerken yıldızları kastediyor. Ancak, "*Üstünüze yedi sağlam yapı yapıp kurduk. Ve parlayan bir kandil (güneş) astık*" (Nebe Suresi, ayet 12-13) derken, yeri yarattıktan sonra gök katlarını ve sonra da güneşi var etmiş olduğunu vurguluyor. Bu sözlerden (özellikle Fussilet Suresi'nin 9. ve 13. ayetlerinde yer alan hükümlerden) anlıyoruz ki, yerküre yaratıldığı zaman yedi kat gök ve yıldızlar diye bir şey yoktu. Yine Kur'an'a göre, Tanrı evreni dünya merkezli olarak, güneş sistemini de, dünya merkezli olarak değil, güneş merkezli olarak yaratmıştır. Oysa akılcı bilimsel araştırılar, evrenin dünya merkezli olmadığını, güneşin yeryüzünden sonra oluşmayıp yeryüzünün güneşten kopan ve güneşin yörüngesinde dönen gezegenlerden biri olduğunu ortaya çıkarmışlardır.[12] Bu doğrultuda olmak üzere, Kur'an'daki verilerin bilimsellikten yoksun olduğunu kanıtlayıcı daha pek çok örnek vermek mümkün.

Öte yandan İslamcıların "ilimdir" diye öne sürdükleri ayetler, Tanrı'nın "ilim" olmak üzere değil, kendi azametini ve insanları kendisine kul etme gayretlerini dile getirmek üzere gönderdiği kanısını yaratıcı nitelikte şeylerdir. Bu tür ayetler, Kur'an'ın ilim kaynağı olduğunu değil, aksine, Kur'an olmadan ilmin yaratılabilir olduğunu kanıtlamaya yeterlidir. Yine bir iki örnek vermek üzere biraz önce değindiğimiz J. Cousteau olayından başlayalım. İslamcıların söylemesine göre J. Cousteau adında Fransız bilgini, Cebelitarık Boğazı'nda birleşen Akdeniz ile Okyanus'u incelerken bu iki denizdeki sıcaklığın ve tuzluluğun farklı olduğunu, buna rağmen birbirlerine karışmadıklarını görmüş, daha sonra kendisine

---

12 Doğu Perinçek, Aydınlık dergisi, "Fussilet Suresi" 7 Aralık 1997.

Kur'an'da, Rahman ve Furkan surelerinde sözü edilen iki denizle ilgili ayetler okununca, "*Modern ilmin 14 asır geriden takip ettiği Kur'an, ben şahadet ederim ki Allah kelamıdır*" diyerek Müslüman olmuştur. Ancak, gerçek bu değildir; çünkü ne J. Cousteau bu şekilde konuşarak Müslüman olmuştur ne de Kur'an'da denizden söz eden ayetlerin fizik, jeoloji vd... gibi ilimlerle ilgisi vardır. Şu bakımdan ki, bir kere J. Cousteau Müslüman olarak değil, ömrü boyunca hiç değiştirmediği Hıristiyan dininde ölmüştür. Öte yandan Kur'an'da sözü edilen iki denizden ne anlaşılması gerektiği konusu bugüne kadar çözümlenmiş değildir: kimi yorumculara göre iki denizden amaç, Şab Denizi'nde Nil ya da Basra Körfezi'nde Dicle veya Fırat nehirleridir; bununla beraber "*iki deniz*" deyiminin "*Müslüman*"lar ve "*kâfir*"ler anlamına geldiğini söyleyenler de vardır; zira Kur'an'ın Furkan Suresi'nde Tanrı'nın Muhammed'e hitaben, kâfirlerle savaşması için şöyle dediği yazılıdır:

> "*(Ey Muhammed!) Mademki yalnız seni gönderdik, o halde kâfirlere itaat eyleme ve bununla (Kur'an'la) onlara karşı cihat et! Birinin suyu tatlı ve susuzluğu giderici, diğerininki tuzlu ve acı iki denizi salıveren ve aralarına bir engel, aşılmaz bir sınır koyan odur*" (*Furkan Suresi, ayet* 52-53).[13]

Dikkat edileceği gibi burada Muhammed'e, kâfirlere karşı savaşması için emir verilmekte ve verildikten sonra, birinin suyu tatlı ve tuzsuz, diğerininki ise tuzlu ve acı olan iki "*derya*"dan (denizden) söz edilmekte ve bunlar arasına Tanrı tarafından "*berzah*" (yani iki şey arasındaki aralık) ve bir de "*hicri mahcur*" (yani "*nefret*" ve "*zıddiyet*") konulduğu belirtilmekte. Bu doğrultuda olmak üzere Rahman Suresi'nde de şu ayet vardır:

---

[13] Bu çeviri Elmalılı H. Yazır'ındır. Diyanet Vakfı'nın çevirisi şöyledir: "*(Ey Muhammed! Mademki seni gönderdik) O halde, kâfirlere boyun eğme ve (Kur'an ile) onlara karşı olanca gücünle büyük bir savaş ver. Birinin suyu tatlı ve susuzluğu giderici, diğerininki tuzlu ve acı iki denizi salıveren ve aralarına bir engel, asılmaz bir sınır koyan "Allah"tır...*" (Furkan Suresi, ayet 52-53).

"Salmış iki deryayı daima çatışırlar. Beyinlerinde bir berzah bagyeylemezler bir an. Şimdi Rabbinizin hangi nimetine dersiniz yalan?.." (Rahman Suresi, ayet 19-20).[14]

Görüldüğü gibi burada da Tanrı'nın, iki denizi birbirine kavuşmak üzere salıverdiği, aralarına koyduğu engel (berzah) sayesinde bunları birbirlerine karıştırtmadığı bildiriliyor, bunun yalanlanılamayacak bir nimet olduğu ekleniyor. Ayette geçen "iki derya" (yani iki deniz) deyimiyle, tatlı (tuzsuz) olan Nil Nehri'nin tuzlu ve acı nitelikteki Şab Denizi'ne (ya da Dicle Nehri'nin Basra Körfezi'ne) karışması olayına atıf yapıldığını kabul edenler yanında, suları tuzsuz ve tatlı olan Nil ve Fırat nehirlerinin suları tuzlu ve acı olan Şab ve Umman denizlerine aktığının anlatılmak istendiğini söyleyenler vardır. Güya Tanrı, nehir ile denizin arasına "*berzah*" (engel, kara parçası) koymak şeklinde "*zıddiyet*" ve "*nefret*" sınırı ("*hicri mahcur*") çizmiştir. Böylece nehrin tatlı ve tuzsuz suyu ile denizin tuzlu ve acı suyunun, sınırı aşıp birbirlerinin alanına girmemelerini sağlamıştır. Yorumculara göre, bu ayetlerle anlatılmak istenen şey, esas itibariyle "inançlılık" (imanlılık) ile "inançsızlık"tır (imansızlık). "Nil" ve "Fırat" (ya da "Dicle") gibi tatlı ve tuzsuz su, hararet söndürür, tıpkı müminler ("ehli iman") gibi. Buna karşılık "Şab" ve "Umman" gibi tuzlu ve acı su "kâfir'ler gibidir. Ve işte Tanrı, nasıl ki tatlı ile tuzlunun (yani nehir ile denizin) birbirine karışmayarak yan yana bulunmalarını sağlamak üzere bir "berzah" (coğrafi anlamda "dil şeklinde uzanan kara parçası") koymuşsa, "zıddiyet" ve "nefret" halinde bulunan "ehli iman" ile "kâfir"ler arasına da bir "berzah" (engel) koyup kendi kudretinin yüceliğini ortaya koymuştur.[15]

Bununla beraber yorumcular arasında "iki deniz" deyiminin başka anlamlara geldiğini söyleyenler de vardır. Kimine göre söz konusu iki deniz, "Hint Denizi" ile "Akdeniz'dir. Kimine göre iki denizden amaç, "*bahri sema*" (bulutlar), (gökyüzü) ile "*bahri arz*"dır (yerküresidir). Kimine göre yukarıdaki ayetlerle anlatılmak istenen şey, yerküreyi çepeçevre kuşatan "*dış deniz*" ile, yerkürenin kı-

[14] Yukarıdaki çeviri Elmalılı H. Yazır'ındır. Diyanet çevirisi şöyledir: "*İki denizi birbirine kavuşmak üzere salıvermiştir. Aralarında bir engel vardır, birbirine geçip karışmazlar. O halde Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlayabilirsiniz?*" (Rahman Suresi, ayet 19-21).

[15] Bu konuda Beyzavi gibi kaynaklara bakınız; ayrıca bkz. Elmalılı, H. Yazır, age, c.5, s.3593, 3600-3601; c.6, s.4661, 4672-4673.

taları arasındaki iç denizdir ve yerküre bu iki deniz arasında "*berzah*" işini görür, yani taşmalarını engeller. Kimine göre ise "*ikideniz*" deyimi "*cismani âlem*" (maddi âlem) ile "*ruhani âlem*" demek olup, aralarındaki "berzah" ise "hayal ve zılal" (gölgelikler) âlemidir ki, onları birleştirir ya da birleştirecektir.[16]

Kısaca özetlediğimiz bu konulardan anlaşılacağı gibi, Kur'an'ın "iki deniz"le ilgili yukarıdaki ayetleriyle "müspet" ilmin hiçbir dalında iş görme olasılığı yoktur. Nitekim 1400 yıl boyunca hiçbir Müslüman bilim adamı, Kur'an'a dayalı olarak denizlerin suyu konusunda herhangi bir keşifte bulunmuş değildir. Söylemeye gerek yoktur ki, eğer Kur'an'da "ilim" olarak öne sürülen bu şeyleri Müslümanlardan hiç kimse 1400 yıl boyunca keşfedememiş, buna karşılık J. Cousteau gibi bir kişi, Kur'an'ı hiç okumadan, sadece akılcı bilim verilerine ve deneylere dayalı olarak denizlerdeki sırrı çözebilmiş ise, bu demektir ki ne Kur'an ile ilim yapma olasılığı ne de ilim yapmak için Kur'an'a gerek vardır. Bu vesileyle şunu da ekleyelim ki, yukarıda eleştiri konusu yaptığımız ayetlerde sözü geçen "iki deniz"le ilgili konular, ilim ve araştırma aracı olmak üzere konmuş değildir; konmalarının tek nedeni Tanrı'yı "yüce" olarak göstermek olduğu kadar aynı zamanda müminlere nimetler sağlayan, onları "kâfir"lerin kötülüğünden koruyan bir "güç" olarak tanımlamaktır.

Bu doğrultuda verilebilecek bir diğer örnek şudur: Kur'an'ın başlangıç suresi olan "Fatiha" suresinde Tanrı'nın şöyle konuştuğu yazılıdır: "*Bismilllahirrahmanirrahim, Hamd (övme ve övülme), âlemlerin Rabbi, merhametli olan, merhamet eden ve din gününün sahibi olan Allah'a mahsustur. (Allah'ım) Ancak sana kulluk eder ve yalnız senden yardım dileriz...*" Görülüyor ki övünmesini seven ve kul olarak yarattığı insanlara kendi yüceliğini anlatmaya çalışan bir Tanrı var karşımızda! Nitekim bütün Kur'an boyunca Tanrı, bu doğrultudaki sözlerini, çeşitli şekillerde tekrar edip, azametini, bilginliğini, eşsizliğini, "*evvel*" (ilk) ve "*ahir*" (Son), "*zahir*" (dışta-açık) ve "*batın*" (gizli) olduğunu, gökleri, yeri ve bütün evreni yarattığını, kul olarak yarattığı insanları dilediği gibi doğru yola sokup dilediğini saptırdığını (kâfir yaptığını), canlıyı ölü ve ölüyü canlı hale getirdiğini

---

[16] Bu konuda bkz. Elmalılı, H. Yazır, age, c.6, s.4672.

vd... söyleyip kudretini dile getirir. Bu arada "*(Tanrı) yeryüzüne sabit dağlar yerleştirdi... Sonra duman halinde olan göğe yöneldi, ona ve yerküreye, 'İsteyerek veya istemeyerek gelin!' dedi. İkisi de 'isteyerek geldik' dediler*" (Fussilet Suresi, ayet 11) şeklinde konuşur. Ancak, bu sözlerde ilim diye bir şey yok; fizik ya da coğrafya ilimleriyle ilgili bir şey yok; sadece Tanrı'nın, kendisini putlara üstün bulduğunu kanıtlama çabası var. Daha doğrusu Tanrı, göklerin ve yerkürenin kendisine gönül rızasıyla boyun eğdiklerini öne sürerek, putlardan güçlü olduğunu belirlemektedir; azametliymiş gibi görünüp, insanları kendisine boyun eğdirtme hevesindedir. Nitekim, daha önceki ayetlerde, "*...Gerçekten siz, yeri iki günde yaratanı inkar edip ona ortaklar mı koşuyorsunuz?..*" (Fussilet Suresi, ayet 9) diyerek, bu hevesini belli etmiştir, "*...göğe yöneldi, ona ve yerküreye: 'İsteyerek veya istemeyerek, gelin!' dedi...*" derken, cansızları, tıpkı canlılar gibi, duyma, görme, düşünme vd... gibi niteliklerle tanımlar şekilde göstermek şeklinde azametini daha kolaylıkla ortaya koyabileceğini düşünmüş olmalıdır. Bütün bunları yaparken, kendisini dinleyen kullarının kalkıp da, "*Pek güzel, ama ey yüce Tanrı, seni kim yarattı?*" diye soru sormayacağını bilir. Çünkü, genellikle soru sormayı yasakladığı gibi, özellikle bu konuda herhangi bir tartışma olmasın diye, "*...Allah doğurmamış ve doğmamıştır...* " (İhlas Suresi, ayet 112) deyip işin içinden çıkmıştır.

Yine tekrar etmek gerekir ki, bu yukarıdaki şekillerde konuşan Muhammed'dir. Tanrı'yı sınırsız şekilde, güçlü, "*ilim*" sahibi, yüce ve eşsiz bir "*yaratan*" olarak gösterip, insanları ona ve onun "elçisi" olarak kendisine baş eğdirtmek düşüncesindedir.

Bu konuda bir örnek daha olmak üzere Enam Suresi'nin, daha önce değindiğimiz ayetini tekrar birlikte okuyalım: "*Allah kimi doğru yola koymak isterse, onun kalbini İslamiyet'e açar; kimi de saptırmak isterse, göğe çıkıyormuş gibi, kalbini dar ve sıkıntılı kılar. Allah inanmayanları küfür bataklığında bırakır*" (Enam Suresi, ayet 125). Biraz yukarıda değindiğimiz gibi İslamcılara göre bu ayette geçen, "*...kimi de saptırmak isterse, göğe çıkıyormuş gibi, kalbini dar ve sıkıntılı kılar...*" şeklindeki sözler, gökyüzündeki basınç azlığını anlatmakla ilgili

bilimsel bir gerçeğin ifadesidir. Güya, göğe yükseldikçe nefes alma güçlüğü olduğunu anlatmak için söylenmiştir. Her ne hikmetse Tanrı, gökyüzündeki basınç azlığını anlatmak için böylesine anlaşılmaz yolları seçmiş gibidir! Oysa bu ayet, bırakınız bilimsel gerçeği ortaya koymayı, Tanrı'nın yüceliğiyle, adaletiyle de bağdaşır nitelikte değildir. Şu bakımdan ki, ayete göre Tanrı, dilediğini doğru yola sokup "*Müslüman*" kılmakta, dilediğini de saptırıp "*kâfir*" yapmaktadır. Ancak, "kâfir" yaptığı kimseleri cezalandırmaktadır! Daha başka bir deyimle, hem kişileri suçlu durumda kılmakta hem de cezalandırmaktadır! Kuşkusuz ki, ilme, akla ve insafa sığmayan bir çelişki bu! "*Yüce*" olduğu söylenen bir Tanrı'dan beklenmeyen bir şey bu! "*O halde nasıl olmuş da böyle bir ayet Kur'an'da yer almış?*" diye sorulacak olursa, cevabı kolaydır. Bu ayet, Muhammed'in amcası olan ve aynı zamanda kendisine babalık yapan Ebu Talib'in İslam'a girmemesiyle ilgili olmak üzere Kur'an'a girmiştir.

Mekke'nin etkili kişilerinden biri olan Ebu Talib'i Müslüman yapmak, Muhammed'in başlıca amaçlarından biriydi. Çünkü bunu sağlayacak olursa, Mekkelilerden pek çoğunu, özellikle, Kureyş eşrafını kolaylıkla kazanacağını bilmekteydi. Ancak, bütün çabalarına rağmen Ebu Talib'i Müslüman yapamamıştır; zira Ebu Talib, "*Ben atalarınım dininde ölmek isterim*" diyerek ve putperest kalarak gözlerini hayata kapamıştır. Kuşkusuz ki, bu başarısızlık Muhammed'i, kendi taraftarları indinde, "*Amcasını bile Müslüman yapamayan bir elçi*" durumunda kılmaya yeterliydi. Ve işte bu damgayı yememek için Kur'an'a, Müslüman olup olmamanın Tanrı işi olduğuna dair ayet koymanın yararlı olacağını hesaplamış ve öyle yapmıştır. Yani demek istemiştir ki, Ebu Talib'i Müslüman yapmayan doğrudan doğruya Tanrı'dır. Bu itibarla yukarıda sözü geçen ayeti, yani Enam Suresi'nin 125. ayetini, İslamcıların dedikleri gibi, ilim kaynağı niteliğinde bir şey sanmak yanlıştır.

Öte yandan İslamcılar, Kur'an'ın en basit sorunlarla ilgili ayetlerini bile, sanki derin anlamlar ve derin bir felsefeyle doluymuş gibi gösterirler; bu nedenle Kur'an'ı "emsalsiz" bir ilim kitabıymış gibi tanımlarlar. Örneğin, Lokman Suresi'nde geçen, "*(Tanrı) gökleri görebildiğiniz bir direk olmaksızın yarattı, sizi*

sarsmasın diye yere de ulu dağlar koydu..." (Lokman Suresi, ayet 10) şeklindeki sözlerde fizik ilminin temel esaslarının (çekim kanununun) yattığını söylerler.[17] Oysa ayet, "çekim kanunları"yla değil, yine Tanrı'nın övünmesiyle ilgili olup, fizik ilmiyle uzlaşmaz bir nitelik taşır. Şu bakımdan ki, Kur'an'daki anlatıma göre, Tanrı, yerküreyi bir "*döşek*" yapmış ya da uzatıp döşemiş ve dağları da birer çivi yapmıştır ki, yer oynamasın ve sarsılmasın diye (örneğin bkz. Nebe Suresi, ayet 6-7; Rad Suresi, ayet 3)! Bu vesileyle Kalem Suresi'nin ilk iki ayetinde yer alan "Nûn" sözcüğüne ve bu sözcükle ilgili hadislere göz atarak şeriatçıların bilimsellikle ilgili iddialarının ciddiyetle ne kerte bağdaşmaz olduğu konusunda fikir edinmek mümkündür. Gerçekten de bu ayet aynen şöyledir:

> *"Nûn; kalem ve onunla yazılanlara andolsun ki, ey Muhammed! Sen Rabbinin nimetine uğramış bir kimsesin, deli değilsin" (Kalem Suresi, ayet 1-2).*

Görüldüğü gibi burada Tanrı, Muhammed'in deli olmadığını anlatmak için, "*Nûn; kalem ve onunla yazılanlara andolsun ki...*" diyerek yeminler etmekte! Burada geçen "Nûn" sözcüğünün ne olduğu bilinmez. Tanrı adlarından biri olduğunu söyleyenler yanında "*kalemdir*" ya da "*balıktır*" diyenler vardır.[18] Güya bu büyük bir balıktır ki yerküre (arz) onun üzerine oturtulmuştur! İbn-i Cerir İbn Abbas'tan rivayete göre, güya Tanrı'nın yarattığı ilk şey "Kalem"dir ve kalem yaratılınca bütün olacak şeyler oluşmuştur, sonra buhar yükselmiş ve ondan da gökler yaratılmış ve "yerküre" (arz) onun sırtına döşenmiştir; sonra yerküre hareket etmiş, derken ıstırapla çalkalandığı için dağlarla tutturulmuştur (tespit olunmuştur). Bundan dolayıdır ki, dağlar yerküreye karşı hep övünür olmuşlardır! Yine Muhammed'in söylemesine göre -ki İbn Abbas'tan rivayettir-, güya Tanrı ilk olarak "*kalemi*"i yarattıktan sonra, ona "*Yaz!*" diye emretmiştir ve kalem de kıyamete kadar olacak şeyleri yazıvermiştir. Ve sonra Tanrı su üzerinde "*Nûn*"u "*halk etmiş*", onun üzerine de yerkürenin kabuğunu örtmüştür! Bazıları da Muhammed'in şöyle dediğini rivayet etmişlerdir: "*Tanrı Nûn'u yarattıktan sonra onun üzerine yerküreyi (arzı) yayıp döşemiştir.*" Nûn, bundan ıstırapla depren-

[17] Diyanet Vakfı çevirisinde Lokman Suresi'nin 10. ayetinin yorumuna bakınız.
[18] Gölpınarlı. age, s.61.

diği için yerküre çalkalanmaya başlamıştır. Bu şekilde dağlar oturtulup onlarla tutturulmuştur. Bazı yorumcular bunu, üzerinde yerkürenin bulunduğu "*Hut*" (büyük balık) olarak tanımlamışlardır. Yine benzeri bir rivayete göre, güya Tanrı önce yerkürenin kabuğunu (ve canlılardan başka yarattıkları), "Nûn" maddesinin üzerine kabuk halinde yayıp döşemiş ve bu şekilde yerküre ortaya çıkmıştır. Fakat her taraftan bu şekilde sarılmış olan "Nûn" nefes alamayınca, tıpkı nefesi tıkanmış bir balık gibi ıstırapla deprenmeye başlamıştır; bu deprenme yüzünden zelzeleler meydana gelmiş ve bu yüzden yerkürenin sathı çalkanıp yarılarak volkanlar oluşmuştur; volkanlar yüzünden etrafa saçılan yerküre dalgalarından dağlar yaratılmış ve bu şekilde dağlar oturdukça, yerküre oturulabilecek bir yer haline gelmiştir! Yani dağlar, yerkürenin deprenmesini, oynamasını, sarsılmasını önleyecek nitelikte oldukları için birer "çivi" işini görmüşlerdir.[19] Ve işte Kur'an'ın ilim kaynağı olduğunu söyleyenlere göre, Tanrı, "*Biz yeri (arzı) bir döşek, dağları da birer çivi (evtad) yapmadık mı?*" (Nebe Suresi, ayet 6-7) diyerek bunun böyle olduğunu bildirmiştir! Öyle bir bildiri ki, akılcılığın hiçbir şekline olanak tanımamakta!

Yine bunun gibi İslamcılar, İsra Suresi'nin 44. ayetinin, "*Yedi gök, yer ve bunlarda bulunan herkes (Allah'ı) teşbih eder. Onu övgü ile teşbih etmeyen hiçbir şey yoktur. Ne var ki siz onların teşbihini anlamazsınız. O, halimdir, bağışlayıcıdır*" (İsra Suresi, ayet 44) şeklindeki sözlerinde, atom ilminin temel verilerinin yattığını eklerler.[20] Oysa ayet, Tanrı'nın, kendi kulları tarafından yüceltilmesini, övülmesini sağlama amacını gütmektedir.

Yine İslamcılar, Neml Suresi'nin 88. ayetinin, "*Sen dağları görürsün de, onları yerinde durur sanırsın. Oysa onlar bulutların yürümesi gibi yürümektedir. (Bu) her şey sapasağlam yapan Allah'ın sanatıdır. Şüphesiz ki, o, yaptıklarınızdan haberdardır*" (Neml Suresi, ayet 88) şeklindeki sözlerini, dünyanın dönmekte olduğunun delili olarak görürler; bu sözlere göre, dağların hareket etmesinin, yeryüzünün hareket etmesi demek olduğunu bildirirler.[21] Oysa ayetin son tüm-

[19] Elmalılı H. Yazı r, age. c. 7, s.5253 vd.
[20] Diyanet Vakfı'nın İsra Suresi'nin 44. ayetiyle ilgili açıklamasına bakınız.
[21] Diyanet Vakfı'nın yorumu böyle.

cesi olan "*...Şüphesiz ki, o, yaptıklarınızdan haberdardır*" şeklindeki sözlerden de anlaşılacağı gibi, ayetin anlatmak istediği şey, kulun bilmediği şeylerin Tanrı'nın bildiği, bu itibarla kulun her yaptığı şeyden Tanrı'nın haberdar olduğudur. Daha başka bir deyimle, bu ayetlerin dünyanın dönmesiyle ve akılcı bilimle hiçbir ilgisi yoktur.

Yine aynı şekilde Hadid Suresi'nin 2. ayetinde şöyle denmektedir:

> *"Göklerin ve yerin hükümranlığı onundur; diriltir, öldürür. O her şeye kadirdir" (Hadid Suresi, ayet* 2).

Şeriatçının söylemesine göre, Tanrı bu sözleriyle kendisinin putlardan üstün olduğunu, çünkü putların öldürüp diriltme gücünden yoksun olduklarını, böyle bir gücün sadece kendisinde bulunduğunu anlatmıştır. Bu sözlerin altında sanki derin bir felsefe yatıyormuş gibi göstermek üzere, şeriatçılar Kur'an'ın şu ayetlerini sergilerler:

> *"Kişinin canı boğaza dayanınca ve siz o zaman bakıp kalırken, biz o kişiye sizden daha yakınızda; ama görmezsiniz. Siz de aynı kanuna tabi değilsiniz. Eğer bu sözünüzde samimiyseniz, o çıkmak üzere olan canı geri çevirsenize!" (Vakıa Suresi, ayet 83-87).*

> *"Sizin yaratılmanız ve tekrar dirilmeniz tek bir nefsin yaratılması ve tekrar diriltilmesi gibidir" (Lokman Suresi, ayet* 28).

Hemen belirtelim ki, felsefi hikmetlerle doluymuş gibi görünen bu satırların altında felsefe diye bir şey yatmaz; bu satırlar aslında, "*Ölene siz engel olamazsınız, ama ben dilersem ölüyü canlı yaparım*" anlamına gelir ki, güya Tanrı'nın insanlara ve putlara üstünlüğünün ifadesidir. Söylemeye gerek yoktur ki, Tanrı'nın, kendi yarattığı insanlarla ya da putlarla yukarıdaki şekilde "üstünlük" ya da "güçlülük" yarışına girmesi, bu yüzden sürtüşmesi bile şaşırtıcı ve Tanrı fikrini zedeleyici bir şeydir. Kuşku edilemez ki, bütün bunlar sadece Muhammed'in sözleridir, bilimsel usullerle, örneğin, mantık ve deney yoluyla kanıtlanması mümkün olmayan şeylerdir.

Öte yandan Kur'an'da, göğün yükselişinden, dağların dikilişinden, yeryüzünün yayılışından söz edilirken, aynı zamanda devenin yaratılışı olayına yer verilir. Örneğin, Gaşiye Suresi'nin 17. ve 20. ayetleri şöyledir:

"(insanlar) devenin nasıl yaratıldığına, göğün nasıl yükseltildiğine, dağların nasıl dikildiğine, yeryüzünün nasıl yayıldığına bir bakmazlar mı ?" (Gaşiye Suresi, ayet 17-20).

Görüldüğü gibi, yeryüzünde nice hayvan varken, burada devenin yaratılışı ele alınmakta, hani sanki göğün, dağların, yeryüzünün ve daha doğrusu bütün evrenin yaratılışı kadar önemli bir şeymiş gibi tanımlanmakta! Hemen anımsatalım ki, deve, Arap yaşamlarında son derece önemli bir yer işgal ettiği içindir ki, Kur'an'ın pek çok ayetinin konusu olmuştur (bkz. Maide Suresi, ayet 103; Araf Suresi, ayet 40, 73, 77; Yusuf Suresi, ayet 65, 72; Hac Suresi, ayet 36; Enam Suresi, ayet 142-144; Mürselat Suresi, ayet 32; Tekvir Suresi, ayet 4; Hûd Suresi, ayet 64; İsra Suresi, ayet 59; Şuara Suresi, ayet 155; Kamer Suresi, ayet 27; Şems Suresi, ayet 13).

Yine Kur'an'dan öğrenmekteyiz ki, Tanrı, deve kadar olmasa bile, at, katır ve eşek gibi hayvanların yaratılması konusunu da önemli saymış ve bu nedenle, "*Atları, katırları ve eşekleri binmeniz ve (gözlere) zinet olsun diye (yarattı). Allah şu anda bilemeyeceğiniz daha nice (nakil vasıtaları) yaratır*" (Nahl Suresi, ayet 8) şeklinde konuşmuştur. Yorumculara göre güya Tanrı bununla, gerek çeşit, gerekse sürat bakımından günümüzdeki akıl durdurucu modern taşıt araçlarının gelişimini sağlama amacını gütmüş ve şunu demek istemiştir: "*Allah şu anda bilemeyeceğimiz daha nice nakil vasıtaları yaratır.*"[22] Evet, ama 1400 yıl önce binek işini görsün ya da gözlere zinet olsun diye, at, katır ve eşek yaratmanın günümüzdeki uçak, tren, otomobil vd... gibi taşıt araçlarını icat etmekle ne ilgisi var? Eğer Tanrı kendi kullarının rahatını düşünüyor idiyse, at, katır, eşek verecek yerde, hazır cinsten uçak, tren vd... verse daha iyi olmaz mıydı? Her şeye kadir bir Tanrı için bunu yapmak çok mu güç olurdu? Kur'an'ın Rad Suresi'nde Tanrı'nın şöyle konuştuğu yazılıdır:

[22] Diyanet Vakfı'nın yorumu böyle.

"Bizim, yeryüzüne gelip, onu uçlarından eksilttiğimizi görmediler mi? Allah (dilediği gibi) hükmeder. Onun hükmünü bozacak kimse yoktur. Ve o hesabı çabuk görendir" (Rad Suresi, ayet 41).

Yani, Tanrı yeryüzüne iniyor ve onu uçlarından, daha doğrusu etrafından eksiltiyor! Bazı yorumculara göre bu ayet, "*erozyon*" ilmiyle, yani toprak kayması ya da yerkürede oluşan olaylar sonucu kürenin hacminin noksanlaşması gibi konularla ilgilidir![23] Bazı yorumculara göre ise bu, "*meddücezir*" dediğimiz deniz suyunun yükselip kabarması ve çekilmesi konusuyla ilgilidir; ya da Tanrı bununla "*Arz üzerinde yaşadıkları o geniş toprakları etrafından kudretimizle sarıp tenkis ve tazyik etmiyor muyuz?*" demek istemiştir.[24] Söylemeye gerek yoktur ki, bu sözlerin doğa bilimleriyle, (örneğin, "erozyon" ya da "meddücezir"le) ilgili hiçbir yönü yok. Olmuş olsaydı Tanrı bunu bilim ağzıyla ve herkesin anlayacağı bir biçimde ortaya koyardı. Kaldı ki, bu ayet, Tanrı'nın "inkârcılara" hitaben konuştuğunu gösteriyor; kendilerine hitap edilenler Tanrı buyruklarına karşı gelenlerdir. Tanrı, onlara "erozyon" dersi vermek için ya da yerküreyle ilgili bilgiler öğretmek için konuşmuyor; sadece kendi kudretini kabul etmek istemeyen inkârcılara hitaben, "*Ey inkârcılar! Sizin ayaklarınız altına serdiğimiz arzı (yeri) aynı halde bırakıyor muyuz? Bu yeri azaltıp çoğaltmıyor muyuz? Çeşitli yollardan onu aşındırıp parçalamıyor muyuz? Ya da yaşadığınız toprakları, fetih yoluyla azaltmıyor ve Müslümanların topraklarını çoğaltmıyor muyuz?*" şeklinde konuşarak güçlülüğünü kanıtlamaya çalışmaktadır.[25]

Bu konuda verilebilecek diğer ilginç bir örnek cehennemdeki "*muhafız melekler*" sayısının "*19*" oluşundaki kerametle ilgili olarak Kur'an 'da yer alan ayetlerdir. Gerçekten de Kur'an'ın Müddessir Suresi'nde, Tanrı'nın şöyle konuştuğu yazılıdır:

"Ben onu sekara (cehenneme) sokacağım. Sen biliyor musun sekar nedir? Hem (bütün bedeni helak eder, hiçbir şey bırakmaz) hem (eski hale getirip tekrar azap etmekten) vazgeçmez o. insanın derisini kavurur.

[23] Diyanet Vakfı'nın yorumu böyle.
[24] Elmalılı H. Yazır, age, c.4, s.3005.
[25] Elmalılı H. Yazır. age, c.4, s.3004. 154

Üzerinde on dokuz (muhafız melek) vardır...” (Müddessir Suresi, ayet 26-30).

Şeriatçılar ve onlara inanan kimi saf “aydınlarımız”, bu ayetlerde yer alan “19” sayısında “mucizevi” bir anlam yattığını, çünkü bununla Kur’an’ın, Tanrı sözleri olduğunun kanıtlandığını söylerler; yüzyıllar boyunca insanların bu “19” sayısı konusunda tartıştıklarını, fakat bir türlü gerçeğe varamadıklarını, nihayet bugün artık bilgisayar sayesinde bir çözüm sağlandığını iddia ederler. Çünkü Kur’an’da 114 sure bulunduğunu ve bunun “19” sayısının tam katı olduğunu belirtirler; ya da Kur’an’daki bazı deyimlerin “19” sayısıyla eşdeğer sağladığını söylerler. Söylerken de, bilerek ya da bilmeyerek, Kur’an’ın içeriğinden habersiz görünmek bir yana, bir de akılcı düşünceye ters tutumlarını bir kez daha ortaya koymuş olurlar. Bir kere Kur’an’da 114 sure bulunduğunu ve bunun “19” sayısının tam katından oluştuğunu öne sürerlerken, sureler sayısının kesinlik arz etmediğini, nitekim bu sayının 112, 113 ya da 116 olduğunun öne sürüldüğünü düşünmezler. Gerçekten de, Süyuti’nin yapıtlarında belirtildiği gibi, Enfal ve Beraet (Tevbe) surelerini bir sayarak Kur’an’da 113 sure olduğunu söyleyenler yanında, Felak Suresi ile Nas Suresi’ni Kur’an’dan saymayıp, sure sayısının 112 olduğunu öne sürenler (İbn Mes’ûd’un mushafında olduğu gibi) ya da iki “kunut” duasını Kur’an’dan sayıp bunları birer sure olarak ekleyerek Kur’an’ın 116 sureden oluştuğunu söyleyenler (Übey b. Ka’ab’ın mushafında olduğu gibi) vardır. Kur’an’daki ayet sayısına gelince, bunun da 6000 olduğunu söyleyenler yanında 6666 olduğunu söyleyenler de vardır ki, “19” sayısının tam katı olmakla ilgisi yoktur. Fakat cehennemdeki muhafız melekler sayısının “19” olarak saptandığını belirten Müddessir Suresi’nin ilgili ayetlerini dikkatlice okuyup akıl süzgecinden geçirdiğiniz takdirde, “19” sayısında “mucize” ya da “keramet” yattığını kabul etmek şöyle dursun, söylenenlerin aklı dışlayan verilerden ve çelişkilerden oluştuğunu görmekle şaşkına döner ve muhtemelen kendi kendinize sorarsınız: “*Acaba bu sözler, Kur’an’ın Tanrı’dan gelme olduğunun kanıtı sayılabilir mi?*”

Her şeyden önce şunu belirtelim ki, Beyzavi, Zemahşeri ve Süyuti gibi en sağlam İslam kaynaklarının bildirmesine göre, Müddessir Suresi’nin yukarıya

aldığımız ayetleriyle Tanrı'nın, cehennemde 19 muhafız melek bulunduğunu belirterek, "*Ben onu sekara (cehenneme) atacağım*" dediği kişi Velid b. Muğire'dir. Çünkü güya Velid, Muhammed'i "sihirbazlık"la suçlayan, onun hakkında "delidir" diyen kişidir. Biraz yukarıda gördüğümüz gibi, Kur'an'ın Kalem Suresi'nin 10. ve 15. ayetlerinde "alçak zorba" ve "soysuzlukla damgalanmış" deyimleriyle tanımlanan kişi, bu aynı Velid b. Muğire'dir. Anlaşılan o ki Muhammed, Kalem Suresi'ndeki bu tanımlamayı yeterli bulmayıp, bir de Müddessir Suresi'ne söz konusu ettiğimiz ayetleri koymuştur. Bu ayetlerin tamamı aynen şöyledir:

> *"Ben onu (Velid b. Muğire'yi), sekara (cehenneme) sokacağım. Sen biliyor musun sekar nedir? Hem (bütün bedeni helak eder, hiçbir şey bırakmaz) hem (eski hale getirip tekrar azap etmekten) vazgeçmez o. İnsanın derisini kavurur. Üzerinde on dokuz (muhafız melek) vardır. Biz cehennem işlerine bakmakla ancak melekleri görevlendirmişizdir. Onların sayısını da inkârcılar için sadece bir imtihan (vesilesi) yaptık ki, böylelikle, kendilerine kitap verilenler iyiden iyiye öğrensinler (inansınlar), iman edenlerin imanı artsın; hem kendilerine, kitap verilenler, hem müminler şüpheye düşmesinler, kalplerinde hastalık bulunanlar ve kâfirler de 'Allah bu misalle ne demek istemiştir?' desinler. İşte Allah böylece, dilediğini sapıklıkta bırakır, dilediğini doğru yola eriştirir. Rabbinin ordularını kendisinden başkası bilmez. Bu ise, insanlık için ancak bir öğüttür" (Müddessir Suresi, ayet 26-31).*

Görülüyor ki, bu ayetlere göre Tanrı, cehennem meleklerinin sayısını "19" olarak saptamıştır. Çünkü istemiştir ki, bununla hem inkârcılar "imtihan edilmiş" olsun, hem kitaplılar (yani Yahudiler ve Hıristiyanlar) Kur'an'a inansın, hem Müslümanların imanları artsın, hem de "kitaplılar" ile "müminler" kuşkudan uzak kalsınlar! Ve yine istemiştir ki, Velid gibi "kalplerinde hastalık bulunanlar" ve "kâfirler", "Allah bu misalle ne demek istemiştir ki?" diye kendi kendilerine sorsunlar!

Pek güzel, ama nasıl oluyor da "19" sayısı, Tanrı'nın bütün bu isteklerini sağlayabiliyor? Yani nasıl oluyor da "*kitaplı*"ların ve "*mümin*"lerin imanını artırırken, "*kâfir*"lerin soru sormalarına vesile yaratıyor? Daha başka bir deyimle cehennemde "19" muhafız meleği vardır diye neden dolayı "kitaplılar" Kur'an'a inansınlar ya da "mümin"lerin imanı artsın da, iş kâfirlere gelince onlar, "Allah

bu misalle ne demek istemiştir ki?” diye kendi kendilerine sorsunlar? “19” sayısındaki sır ve anlam açıklanmadığına göre, pek doğal olarak “kitaplılar” ve “müminler” de aynı soruyu sormak zorunda kalmayacaklar mıdır? Elbette ki kalacaklardır; nitekim 1400 yıl boyunca herkes bu soruyu sorup durmuştur! Şimdi müminler bile, kendi kendilerine, “Allah bu örnekle ne demek istemiştir ki?” şeklinde soru sormakla, kâfir olmuş sayılmayacaklar mıdır? Yoksa acaba Tanrı, müminlerden, her şeyi gözü kapalı şekilde kabul edip, hiç soru sormadan kendisine boyun eğmelerini mi beklemektedir? Eğer böyleyse, bu takdirde insan varlığını “akıl” ile yaratmış olmasının anlamı nedir?

Öte yandan yukarıdaki ayetlerde, “19” sayısının, inkârcıları sınamak için seçildiği belirtildikten sonra, şöyle deniyor:

> *“...İşte Allah böylece, dilediğini sapıklıkta bırakır, dilediğini doğru yola eriştirir...” (Müddessir Suresi, ayet 31).*

Bu sözler Velid b. Muğire’nin, gerçek bir Müslüman olmayışıyla (ve onun gibi davranan diğer kâfirlerin tutumlarıyla) ilgilidir. Ancak, dikkat edileceği gibi, Kur’an’ın bu hükmüne göre Tanrı, dilediğini sapıklıkta bırakan, yani “inkârcı” yapan ya da doğru yola sokandır. Yani Tanrı, hem dilediği gibi kişileri -ki olayımızda bu Velid b. Muğire’dir- sapıklıkta bırakıp “kâfir”lerden yapıyor hem de “kâfir”dirler diye lanetleyip cehenneme atıyor! Böylece kendi kendisiyle çelişkiye düşmüş oluyor!

Hemen ekleyelim ki, çelişki niteliğindeki bu tema, Kur’an’ın birçok ayetinde sürekli olarak işlenmiştir. Örneğin, Enam Suresi’nin 125. ayetinde, Tanrı’nın, dilediği gibi insanları Müslüman yaptığı ve dilediğini de “kâfir” kıldığı, kâfir kıldıklarını da cehennemlik saydığı yazılı. Zira ayet aynen şöyledir:

> *“Allah, kimi doğru yola koymak isterse onun kalbini İslamiyet’e açar; kimi de saptırmak isterse... kalbini dar ve sıkıntılı kılar. Allah, inanmayanları küfür bataklığında bırakır” (Enam Suresi, ayet 125; Zümer Suresi, ayet 22-23; Maide Suresi, ayet 41, 49 vd...).*

Bunun gibi, yine Kur'an'da, "müşrik"leri, yani "puta tapanları" -ki Tanrı'nın en büyük düşmanları olarak damgalanmışlardır- "müşrik" yapanın bizzat Tanrı olduğu yazılıdır:

"Allah dileseydi, (onlar) puta tapmazlardı..." (Enam Suresi, ayet 107).

"Allah dileseydi, bütün insanları doğru yola sevk ederdi" (Rad Suresi, ayet 31).

"Biz dilesek herkese hidayet verirdik..."(Secde Suresi, ayet 13).

Örnekleri çoğaltmak mümkündür. Ancak, anlaşılması güç olan şu ki, müşrikleri "müşrik" ve kâfirleri "kâfir" yapan bu aynı Tanrı, onların cehennemlik olduklarını ilan edip öldürülmelerini emretmekten geri kalmıyor; örneğin, "*...müşrikleri bulduğunuz yerde öldürün, onları yakalayın, onları hapsedin ve onları her gözetleme yerinde oturup bekleyin...*" diyor (bkz. Tevbe Suresi, ayet 5). Bunu da yeterli bulmuyor, bir de insanları birbirleriyle savaştırıp boğazlaştıranın kendisi olduğunu açıklıyor:

"...Allah dileseydi... milletler, kendilerine açık deliller geldikten sonra, birbirleriyle savaşmazlardı... Allah dileseydi onlar savaşmazlardı (birbirlerini öldürmezlerdi); Allah dilediğini yapar" (Bakara Suresi, ayet 253).

Buna benzer daha birçok örnek var. Anlatmak istediğimiz şu ki, Muhammed'in Kur'an'a yerleştirdiği ayetlere göre, Tanrı, insanları dilediği gibi Müslüman yapıp cennete sokuyor ya da dilediği gibi "müşrik", "kâfir" yapıp cehenneme atıyor. Kuşkusuz ki bu da bir çelişme!

"*Neden dolayı Tanrı insanları kâfir yapıp cehenneme atıyor?*" diye sorulacak olursa, daha önce değindiğimiz gibi bunun yanıtını yine Kur'an'da ve Muhammed'in günlük siyasetinin gereksinimlerinde bulmak mümkün! Gerçekten de, Kur'an'da yazılanlardan öğrenmekteyiz ki, Tanrı, cehennemi insanlarla dolduracağına dair kendi kendine söz vermiştir. Örneğin, Secde Suresi'nde şu ayet vardır:

"Biz dilesek herkese hidayet verirdik. Fakat cehennemi cin ve insanlarla dolduracağıma dair benden söz çıkmıştır" (Secde Suresi, ayet 13).

Yani Tanrı, eğer dilemiş olsa herkese hidayet verebilecekken vermiyor, çünkü vermiş olsa, cehennemi insanlarla doldurmak konusunda kendi kendine verdiği sözü tutamamış olacaktır. Ve işte sözünü yerine getirmek içindir ki, Tanrı, insanların tümünü hidayete erdirip tek bir ümmet yapmak imkânına sahip olduğu halde böyle yapmayıp, kimini "mümin", kimini "müşrik" (putperest) ve "kâfir" kılıyor. Bunun böyle olduğunu da, Hûd Suresi'nde, apaçık bir şekilde söylemekten geri kalmıyor:

> *"Eğer Rabbin dileseydi insanları tek bir ümmet kılardı. Fakat Rabbinin merhamet ettikleri bir yana, hala ayrılıktadırlar; esasen onları bunun için yaratmıştır. Rabbinin, 'Andolsun ki cehennemi hep insan ve cinle dolduracağım' sözü yerine gelmiştir"* (Hûd Suresi, ayet 118- 119).

Dikkat edileceği gibi, Tanrı burada "*...esasen onları bunun için yarat(tık)...*" diyerek, amacının insanları "ayrılıklar", "düşmanlıklar" içinde yaratmak olduğunu, bunu yapmakla cehennemi insanlarla dolduracağına dair kendi kendine vermiş olduğu sözü tuttuğunu bildirmekte. Böyle olunca cehennemi doldurabilmek için yeteri kadar "kâfir" bulmak ihtiyacındadır. Çünkü cehennem, adeta doymak bilmeyen bir ejderhadır; Tanrı'nın, "*Ey cehennem! Doldun mu?*" diye sorduğu her defasında, cehennem Tanrı'ya, "*Daha var mı?*" diye karşılık vermektedir (Kaf Suresi, ayet 30). Oysa Tanrı için, cehennemi doldurabilmek üzere dilediğinin gönlünü darlatıp onu "kâfir" kılmaktan (örneğin, bkz. Enam Suresi, ayet 125) ve "kâfir" kıldıklarını cehenneme atmaktan daha kolay ne vardır ki? Hatta Kur'an'dan öğrenmekteyiz ki, Tanrı, bazı hallerde kişilere, günahları artsın da biraz daha kâfir olsunlar diye süre de tanımaktadır. Örneğin, Al-i İmran Suresi'nde şöyle yazılıdır:

> *"İnkâr edenler, kendilerine vermiş olduğumuz sürenin sakın kendileri için hayırlı olduğunu sanmasınlar. Biz onlara ancak, günahları çoğalsın diye süre veriyoruz..."* (Al-i İmran Suresi, ayet 178).

Burada geçen "*inkâr edenler*" deyimi, Tanrı'nın gönüllerini kapayıp "kâfir" kıldığı kimseler için kullanılmıştır. Tanrı onlara "süre" veriyor, ama bu süreyi onların hayrına olmak üzere vermiyor; sadece günahlarının biraz daha artmasını sağlamak için veriyor. Böylece cehenneme atacağı insanların sayısını biraz daha

artırıp, cehennemi doldurmak konusunda kendi kendine vermiş olduğu sözü tutmuş oluyor!

Bu yukarıda söz konusu olan ayetlerin ortaya koyduğu bir konu daha var ki, o da şudur: Her gizli şeyi bildiğini söyleyen Tanrı, cehennemin dolup dolmadığını bilmez görünmekte! Bilemediği içindir ki, dolup dolmadığını anlamak amacıyla cehenneme sormak ihtiyacını duymakta. Nitekim biraz önce değindiğimiz gibi, Kur'an'ın Kaf Suresi'nde, Tanrı'nın, cehenneme, "(*Ey Cehennem*!) *Doldun mu*?" (Kaf Suresi, ayet 30) diye sorduğu yazılıdır. Ancak, cehennem öylesine açgözlü ve öylesine insanları yakmaya heveslidir ki, Tanrı'nın bu sorusuna, "*Daha var mı?*" (Kaf Suresi, ayet 30) diye karşılık vermektedir (bu konuda ayrıca bkz. Sahih-i..., c.2, s.826). Böylece cehennem, Tanrı'yı biraz daha fazla sayıda "kâfir"i ateşe atmaya zorlamış gibidir. Bu zorlama altında Tanrı, ille de cehennemin açlığını gidereceğim diye, dilediği gibi insanları "sapık" yapar, "kâfir" kılar; tıpkı "muhafız meleklerin" sayısının "19" olduğunu bildiren yukarıdaki ayette "...*Allah dilediğini sapıklıkta bırakır, dilediğini doğru yola eriştirir*..." (Müddessir Suresi, ayet 30-31) dediği gibi!

Söylemeye gerek yoktur ki, sağlıklı bir insan aklı, Tanrı'nın bu yukarıda belirttiğimiz şekilde iş görebileceğini kabul edemez. Edemediği içindir ki, "19" sayısının, "bilimsel" ya da "mucizevi" nitelikte olduğu doğrultusundaki şeriatçı iddialarını ciddiye alamaz.

Gerçekten de, örnek olması için verdiğimiz yukarıdaki şeriat verilerini tekrar gözden geçirerek şöyle bir düşünecek olursak, şu soruları sormaktan kendimizi alamayız: "*Yüce*" ve "*her şeyi yapmaya kadir*" olduğu söylenen bir Tanrı, bütün insanların gönlünü açıp Müslüman yapma olasılığına sahipken, onları, sırf cehenneme atmak için "kâfir" yapmış olabilir mi? Ya da kendi kendine, "*Ben cehennemi kâfirlerle dolduracağıma söz verdim*!" deyip, "kâfir" yaptıklarını cehenneme atar, attıktan sonra da, "*Doldun mu, ey cehennem?*" diye sorabilir mi? Ya da hiç insan aklı, cehennemin (sembolik nitelikte bile olsa) dile gelip Tanrı'ya, "*Daha var mı?*" diye soracağını kabul edebilir mi? Elbette ki bütün bunlar aklı dışlar nitelikte ve dolayısıyla aydın kişilerin havsalası dışında kalan şeylerdir.

Pekiyi, ama neden acaba Kur'an'da, Tanrı'nın, dilediği gibi insanların gönüllerini açıp Müslüman yaptığı, dar ve sıkıntılı kılıp "kâfir" ya da "müşrik" ("putperest") kıldığı yazılmıştır? Bunun nedenini, biraz önce değindiğimiz gibi, Muhammed'in yaşam siyasetine egemen olan gereksinimlerde aramak gerekir. Şu bakımdan ki, Muhammed, kişileri -özellikle önemli ve etkili kimseleri, örneğin, kendi amcası Ebu Talib'i- Müslüman yapmaya çalışıp da yapamayınca, kendisini, çevresindekilere ve taraftarlarına karşı güç durumda hissederdi. Bir yandan "peygamber" olduğunu söylerken, diğer yandan, kendisine en yakın olan kişileri de Müslüman yapabilecek kudretten yoksun görünmenin, kendi prestij ve otoritesi bakımından yıkıcı olduğunu bilirdi. Özellikle Mekke döneminde, yani daha henüz güçlenmediği ve insanları zorla, kılıçla İslam'a sokma olasılığından yoksun olduğu dönemde, bu tür bir başarısızlık, onun peygamberlik iddiaları bakımından pek tehlikeli sonuçlar yaratabilirdi. Nitekim bunun ilginç örneklerinden biri, kendisine babalık etmiş olan amcası Ebu Talib'i Müslüman yapamamasıyla ilgili olaydır. Biraz yukarıda belirttiğimiz gibi, Ebu Talib, Kureyşlilerin çok saydığı ve sevdiği bir kişi olduğu için, Muhammed şunu hesaplamıştı ki, eğer Ebu Talib'i Müslüman yapacak olursa, onun sayesinde Kureyşli puta taparlardan pek çoğunu İslam'a kolaylıkla sokabilecektir. Ancak, Ebu Talib, kendi atalarının dininden, yani puta taparlıktan ayrılmak istememiştir. Son derece hoşgörülü bir insan olduğu için, Muhammed'in inançlarına saygı göstermiş, hatta onu pek çok tehlikeden korumuş, fakat bununla beraber ölünceye kadar inançlarını terk etmemiştir. Ölüm döşeğindeyken de, Muhammed'in kendisini son bir defa olmak üzere İslam'a çağırmasına rağmen, atalarının dininden dönmemiş ve "kâfir" olarak ölmüştür. Söylemeye gerek yoktur ki, bu, Muhammed bakımından büyük bir başarısızlıktı. Bunu örtbas etmenin tek yolu, "Müslüman" ya da "kâfir" olmanın doğrudan doğruya Tanrı'nın dilek ve keyfine bağlı bulunduğuna dair Kur'an'a, "*Allah, kimi doğru yola koymak isterse onun kalbini İslamiyet'e açar; kimi de saptırmak isterse... kalbini dar ve sıkıntılı kılar. Allah, inanmayanları küfür bataklığında bırakır*" (Enam Suresi, ayet 125) şeklinde ayetler koymaktı. Böylece Ebu Talib'in Müslümanlığı kabul etmemesinin sorumluluğunu kendi sırtından atıp

Tanrı'ya yükleyivermiş ve bir bakıma "*amcamın Müslüman olmasını Tanrı istemedi! Benim yapabileceğim bir şey yoktu*" demek istemiştir.

Sadece bu olay vesilesiyle değil, İslam'a sokmak isteyip de sokamadığı ve bu yüzden düşmanlık beslediği diğer kimseler vesilesiyle de Kur'an'a, yukardakine benzer daha birçok ayet koymuştur ki, bunlardan biri, "19" sayısıyla ilgili ve şimdi üzerinde durduğumuz Müddessir Suresi'nin 30. ve 31. ayetleridir. Yukarıda değindiğimiz gibi, İslam kaynaklarının bildirmesine göre, bu ayetleri, Kureyş eşrafından Velid b. Muğire vesilesiyle koymuştur. Söylendiğine göre Velid, önceleri Muhammed'e yakınlık göstermiş, hatta bir defasında Muhammed'in okuduğu Kur'an'ı dinleyince olağanüstü etkilenmiş, etkilendiğini de etrafa hissettirmiştir. Onun bu şekilde etkilendiğini gören Kureyşli müşrikler telaşa düşüp kendi kendilerine, "*Eyvah! Velid dininden dönüp Müslüman olacak; artık ona bakarak bütün Kureyş dinden dönecektir*" demişlerdir. Ve işte güya bunu önlemek için Velid'in yeğeni Ebu Cehil devreye girmiş, bir gün yanına giderek bir sürü kandırmalarla onun İslam'a girmesini önlemiştir. Hatta onu yanına alıp müşriklerin yanına getirmiş ve onların önünde konuşturmuştur. Güya Velid onlara, Muhammed'in, "yalancı", "mecnun", "kâhin" ya da "şair" gibi lakaplardan çok, "sihirbaz" lakabıyla çağrılmasının uygun olacağını söylemiş ve şöyle demiştir: "*Olsa olsa, o (Muhammed) bir sihirbazdır. Görmüyor musunuz kişiyi ailesinden, evladından, kölesinden ayırıyor*." Onun bu şekilde konuşması üzerine Kureyşli müşrikler Muhammed'i "sihirbaz" olarak çağırmaya başlamışlardır (bu konuda Diyanet Vakfı'nın Müddessir Suresi'nin 21. ve 25. ayetleriyle ilgili açıklamasına bakınız). Yine hatırlatalım ki, Velid, cömertliğiyle ve halka karşı adaletiyle, halkın çok sevdiği bir kişiydi. O kadar ki, İslam kaynaklarının bildirmesine göre, kendisini vahiy gönderilmeye layık bilir ve biraz yukarıda değindiğimiz gibi, "*Kureyş'in reisi olarak ben varken, nasıl olur da vahiy bana değil de, Muhammed'e gönderilir?*" şeklinde konuşurdu. Söylemeye gerek yoktur ki, bütün bunlar, Velid b. Muğire'nin cehenneme atılacağını ve cehennemde "19" muhafız melek bulunduğunu bildi-

ren Müddessir Suresi'nin 30. ve 31. ayetlerinin Muhammed tarafından Kur'an'a alınış nedenlerini anlatmaya yeterlidir.[26]

Yukarıdan beri belirttiklerimizden anlaşılacağı gibi, Müddessir Suresi'nin söz konusu ayetlerinde yer alan "19" sayısının, şeriatçıların pek yanlış olarak sandıkları gibi, "bilimsel" ya da mucizevi bir niteliği yoktur. Bu sayı, Kur'an'ın Tanrı sözleri olmaktan çok, olsa olsa yine Kur'an'da yazılı olduğu gibi, Muhammed'in sözleri (ya da hiç değilse Kur'an'ı derleyenlerin sözleri) olduğuna kanıttır ki, Hakka Suresi'nin 40. ayetinde ifadesini şöyle bulmuş olmaktadır: "*Hiç şüphesiz o (Kur'an) çok şerefli bir elçinin sözüdür*" (Hakka Suresi, ayet 40).

[26] Muhammed bununla da yetinmemiş, Hümeze Suresi'nde de Velid'in cehennem ateşine atıldığını söylemiştir (bkz. Hümeze Suresi, ayet 1-9). Bununla beraber bu surede sözü edilen kişinin başka birileri olduğunu söyleyenler de vardır.

KUR'AN'IN BATIL İNANÇLARA VE HURAFELERE YER VERMEDİĞİ, İDDİALARININ ELEŞTİRİSİ

Kur'an ayetleriyle ilgili olarak yukarıda belirttiklerimize benzer örnekler pek çok! Bunları eleştirel akıl süzgecinden geçirdiğimizde görüyoruz ki, İslamcıların "*hikmet-i tabiiye*" şeklinde ya da "*ilim kaynağı*" olarak tanıtmak istedikleri şeylerin akılcı ilimlerle ilgisi yoktur. Fakat -ne yaparsanız yapınız- İslamcılara, vahyi, aklın önüne geçirmekle ilim yapılamayacağını anlatamazsınız. Anlatamayacağınız diğer bir şey de batıl inançlarla ilgilidir. İslamcılar, Kur'an'ı bütün ilimlerin kaynağı olarak göstermek için bir de, "*Kur'an batıl inançlara ve hurafelere yer vermez, batıl inanışları kökünden yok etmiştir*" şeklinde konuşurlar. Konuşurken de kendilerine, Tanrı'nın batılı yıkıp "hak" olanı yerleştirdiğine dair, Kur'an ayetlerini dayanak yaparlar. Oysa bu iddialarında da yanılgıya saplanmışlardır; çünkü Kur'an batılı yok etmiş değil, aksine batıl inançları sürdürmüş olan bir kitaptır. Bakınız nasıl:

Bilindiği gibi "batıl" sözcüğü, "doğruya ve gerçeğe karşı olan", "yanlış", "*geçersiz*", "*bozuk*", "*çürük*", "*boş*" şey gibi anlamlara gelir. Nitekim Muhammed, kendisini "peygamber" olarak ilan ettikten sonra İslam'ın "*hak*" ve İslam'a karşı olan her şeyin "*batıl*" olduğunu anlatmak amacıyla Kur'an'a, "*...Hak geleli, batıl yıkılıp gitti, zaten batıl yıkılmaya mahkûmdur*" (İsra Suresi, ayet 81) ya da "*Tanrı, batılı yok eder ve hak olanı sözleriyle yerleştirir...*" (Şûra Suresi, ayet 24) ya da "*...Biz hakkı batılın tepesine bindiririz de, o, batılın işini bitirir. Bir de bakarsınız ki, batıl yok olup gitmiştir...*" (Enbiya Suresi, ayet 18) şeklinde ve daha nice benzeri ayetler koymuştur.[1] Muhammed'in "*batıl*" olarak tanımladığı şeyler pek çeşitlidir: örneğin, yapılan bir iş, eğer İslam inançlarına ve İslami buyruklara dayalı değilse, "*batıl*"dır. Örneğin, "*putlar*" batıldır ve puta tapmak "*batıl*" ile

[1] Bu konuda bkz. Turan Dursun, *Kur'an Ansiklopedisi*. Kaynak Yayınları, İstanbul. 1994. c.3. s.243 vd.

uğraşmaktır (Hac Suresi, ayet 62); haksız yoldan yenen mal ya da rüşvet karşılığında sağlanan mal "*batıl*"dır (Bakara Suresi, ayet 188); sadakaları başa kakmak "batıl" bir davranıştır (Bakara Suresi, ayet 264); Tanrı'ya ve Muhammed'e baş eğmeden yapılan işler "batıl"dır (Muhammed Suresi, ayet 33); dünya yaşamına önem vererek yapılan işler "batıl"dır (Hûd Suresi, ayet 15-16); puta taparlık yüzünden yapılan işler "batıl"dır (Araf Suresi, ayet 118, 139); büyücülük ya da üfürükçülük yoluyla yapılan işler "batıl"dır; büyü inançsızlara özgü bir şeydir ve büyücülerin kötülüğünden Tanrı'ya sığınmak gerekir (Felak Suresi, ayet 1-5 ya da Bakara Suresi, ayet 102 ya da Taha Suresi, ayet 57-73 ya da Zariyat Suresi, ayet 52 vd...).

Ancak, Muhammed, yine bu aynı Kur'an'ı, batıl inançlara yer veren hükümlerle doldurmuştur. Verilebilecek örnekler pek çok; bunlardan birkaçına göz atmakla yetinelim:

Kur'an'da, puta tapmanın "batıl" olarak tanımlanmasıyla ilgili ayetlerden biri şöyledir:

> *"...Allah 'Hak'kın ta kendisidir. Onun dışında taptıkları ise, batılın ta kendisidir. Gerçek şu ki, Allah, evet o, uludur, büyüktür" (Hac Suresi, ayet* 62*).*

"*Put*" denen şey, bir tahta ya da taş parçası olabilir. Nitekim Muhammed'in "*cahiliye*" diye adlandırdığı dönemde Arapların tapar oldukları putlar arasında "*al-Lat*", "*al-Uzza*" ve "*al-Menat*" adıyla bilinenleri ve daha niceleri vardı; bunlardan "*Lat*" dört köşe bir taş, "*Menat*" ise Mekke ile Medine arasında bulunan el-Kudeyd mevkiindeki siyah bir kaya parçasıydı. Muhammed, kendisini "peygamber" olarak ilan ettiği tarihe (kırk yaşına) gelinceye kadar, Arap geleneği gereğince, bu putları (özellikle "Uzza"yı) ve ayrıca Kâbe'deki Kara Taş'ı (Hacer-i Esved'i) kutsal bilir ve bunlara tapardı. Hatta İbn Kelbi gibi kaynaklardan öğrenmekteyiz ki, "*Uzza*" putuna kurban adadığı olurdu. Ancak, putlara tapma geleneğini engellemeden Arapları tek bir Tanrı'ya ve dolayısıyla Tanrı'nın "elçisi" olarak kendisine baş eğdirtmenin mümkün olamayacağını düşündüğü içindir ki, putlara tapıp saygı göstermenin "batıl" nitelikte şeyler olduğunu söyleyerek

Kur'an'a ayetler koymuştur (örneğin, Necm Suresi, ayet 19-23). Böyle yaparken bir de kendisini tıpkı diğer putperest Araplar gibi yanlış yoldayken Tanrı'nın inayetiyle doğru yolu bulmuş olarak göstermiş ve örneğin Kur'an'a şu tür ayetler koymuştur:

"(Ey Muhammed!) Sen kitap nedir, iman nedir bilmezdin..." (Şûra Suresi, ayet 52).

"(Ey Muhammed!) Tanrı seni yanılmış (şaşırmış) bulup doğru yola eriştirmedi mi?.." (Duhâ Suresi, ayet 7).

Fakat bir yandan böyle yaparken, diğer yandan Kâbe'nin doğu köşesinde bulunan "*Hacer-i Esved*"in -ki Kara Taş diye bilinir- "kutsal" niteliğini sürdürmüştür. "Hacer-i Esved" şimdi üç büyük ve birkaç küçük parçadan bir araya getirilip taş bir çemberle çevrilidir; çemberin etrafında da gümüş bir halka bulunmaktadır. Söylendiğine göre, Kâbe'nin kutsiyeti "Hacer-i Esved"den ileri gelmiştir; çünkü eski Araplar, Lat, Uzza ve Menat adındaki putlar yanında asıl "Hacer-i Esved" adındaki bu taşa taparlardı. Daha doğrusu Sata ve Merve adıyla anılan iki tepe arasında koşup şeytanlara taş atarlar ve "Hacer-i Esved"i (Kara Taş) öperlerdi. İslam kaynaklarından öğrendiğimize göre, Muhammed, Hicret'in yedinci yılında umre ziyaretinde bulunmak üzere Mekke'ye gitmek için, Kureyşlilerden izin istemiş ve ziyareti sırasında Kara Taş'ı öpmüş, elleriyle okşamış ve yarı koşar adımlarla etrafında üç kez dolaşmıştır. Daha sonra Mina Dağı'nı sağ tarafına alarak "Cemre" mahalline yönelmiş ve yedi çakıl atmak suretiyle şeytanları kaçırttığını bildirmiştir.[2]

Muhammed, Hicret'in sekizinci yılında Mekke'yi ele geçirdikten sonra, her ne kadar Kâbe'nin içinde bulunan putları -ki sayılarının 360 olduğu söylenir- yıktırsa da, "Hacer-i Esved"e dokunmadı. Dokunmak şöyle dursun, Müslümanların bu taşı, kutsal bilip bir bakıma tapınak edinmelerini sağladı. Hac amacıyla Kâbe'ye gidenler için bu taşı okşayıp okumayı, ondan yarar sağlanacağını ummayı, adeta dinsel bir eylem kıldı.

2 Bu konuda bkz. Sahih-i..., c.6, s.107 vd...; c.9, s.126; ayrıca bkz. İbn Sa'd'ın Tabakat ve İbn İshak'ın Siyer adlı kitapları.

Taş parçası niteliğindeki bir şeyi öpmenin, okşayıp okumanın putperestlik olmadığını öne sürmek güçtür. Nitekim halifeliği döneminde Ömer b. Hattab, Kara Taş'ı öpme geleneğini sürdürmenin pek uygun olmadığı görüşündeydi; çünkü henüz putperestlikten yeni kurtulmuş Arap toplumunun Kara Taş'a tapmayı Arap putperestliğinin bir kalıntısı bileceğinden ve muhtemelen eski zihniyete döneceğinden korkmaktaydı. O kadar ki, bir kez Hacer-i Esved'i öpüp okşadığı sırada şöyle demiştir:

> *"Çok iyi bilirim ki, sen zararı ve menfaati olmayan bir taş parçasısın! Eğer Resulullah'ın... seni takbil ettiğini (öpüp okşadığın!) görmeseydim, asla seni takbil etmezdim (öpüp okşamazdım)..."*[3]

Buna rağmen İslamcılar, Kara Taş'ı öpmenin Safa ile Merve tepeleri arasında koşup şeytanlara taş atmanın, putperestlikle ilgili bir şey olmadığını söylerler. Onlara göre Kara Taş'ı öpmek bir taş parçasına tapmak değil, Tanrı'ya ve Muhammed'e saygı göstermektir. Ve güya Müslümanlar, Kara Taş'a taparlarken bir taş parçasına değil, bu taşın temsil ettiği şeye tapmaktadırlar.

Kuşkusuz ki, her konuda olduğu gibi, bu konuda da İslamcıların bu saptırmalı mantığını anlamak kolay değildir. Eğer bu mantığa sarılacak olursak, bu takdirde, Lat, Menat ve Uzza gibi eski Arap putlarına tapan Arapları haklı bulmamız gerekmez mi? Bu taşlar da, onlara tapanlar bakımından "ilahiliği" temsil etmiyor muydu? Kara Taş'ı kutsal bilip ondan medet ummak Müslüman kişi için nasıl bir "*manevi değer*" ölçüsü sayılıyor idiyse, Lat, Menat ve Uzza gibi taş ya da ağaç parçasının temsil ettiği ilahiliğe tapan Arabın da değer ölçüsü aynı kertedeydi.

Şeriatçılardan bazıları da, Kara Taş'ı kutsal bilmenin putperestlikle ilgisi olmadığını iddia ederlerken bayrak örneğine sarılırlar. Örneğin, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın yayınlarında Kara Taş'ı öpüp okşamanın batıla inanmak olmayıp, Tanrı'ya saygınlık olduğu ve bu tür bir geleneğin bayrağı selamlamaktan farklı olmadığı yazılıdır. Başkanlığın görüşü şöyle:

---

3 Bu konu için bkz. Sahih-i.... Diyanet Yayınları, c.6, s. 107. 166

"...ehl-i İslamin (Müslümanların) Hacer-i Esved'i istilamı (kara taşa el sürüp öpmeleri), bir milletin kendi bayrağını selamlaması gibidir. Herkes bilir ki, sancağı selamlamak, bir sırığa takılmış bir kumaş parçasına değil, onun temsil ettiği millet ve devlete ihtiram (saygı) göstermektir"(bkz. Diyanet Yayınları, Sahih-i..., c.6, s.108, 164).

Anlaşılan o ki, şeriatçılarımız, puta tapmanın ne demek olduğunu bilmez görünmekteler. Onlara şunu belletmek gerekir ki. "*puta tapmak*" demek, bir şeyi "*ilah*" kabul edip, dua yoluyla günahlardan silinmek ya da "*uhrevi*" güçlerden bir şeyler dilenmek ve beklemek demektir ki, "*saygı*" göstermenin de ötesinde "*dinsel*" bir nitelik taşır. Örneğin, vaktiyle insanlar ineğe taparlardı; çünkü ineğin "*kutsal*" nitelikte bir "*Tanrıça*" olduğuna inandırıldıkları için birtakım maddi ve manevi çıkarlar sağlamak amacıyla böyle yaparlardı. Yine bunun gibi vaktiyle Araplar, biraz önce belirttiğimiz gibi, tahtadan ya da taştan bir putu "*mezbah*" (kurban kesilecek yer) olarak benimsemişlerdi; kurban kanı akıtarak uhrevi isteklerde bulunurlar, günahlardan kurtulduklarını sanırlar, bu tür bir ibadet yoluyla ruhen rahata erişirlerdi. Örnekleri çoğaltmak kolay, fakat söylemek istediğimiz şudur ki, "*uhrevi*" nitelikte tutulan bir "*inek*" ya da "*bir taş*" ve "*tahta parçası*" vd... gibi şeylerle, bu nitelikte bulunmayan maddi bir şey (örneğin, bir milletin sembolü demek olan bayrak ya da yaptığı hizmetlerle milletinin sevgi ve saygısını kazanmış bir kimsenin heykeli) arasında hiçbir benzerlik olamaz. Bayrağı selamlarken bayrağa dua etmek, ondan ilahi isteklerde bulunmak ve "uhrevi" ödüller beklemek diye bir şey söz konusu değildir. Bayrak önünde saygı duruşunda bulunurken, "*Tanrım bana şunu nasip et, beni şu beladan kurtar vb...*" diye bir duada bulunmayız ve böyle bir dua yoluyla herhangi bir umuda kapılmayız. Oysa ki put niteliğindeki bir şeyi ya da bir taş parçasını öpmek, ona dokunmak, kurban adamak ve duada bulunmak, bu arada şeytanları taşlayarak kaçırtmaya çalışmak, kuşkusuz ki günahlardan kurtulmak, kötülüklerden uzak kalmak, bu arada ilahi birtakım nimetlere kavuşmak gibi amaçlara dayalı davranışlardır.

Yine bunun gibi, Muhammed, Kur'an'ın bazı ayetlerini okumanın, kişileri şeytandan ya da sihirbazlardan uzak kılacağını söylemiştir.

Örneğin, Bakara Suresi'nin 255. ayetinde Tanrı'nın kayyumluğu (yani "*kendiliğinden var olmuşluğu*"), eşsizliği, yüceliği, her gizli şeyi bilirliği, bildirdiklerinin dışında insanların hiçbir şey bilmezliği, kürsüsünün gökleri ve yeri içine almışlığı vd... anlatılıyor. İçinde "*kürsi*" sözcüğü geçtiği için bu ayete "*Ayetü'l-kürsi*"' adı verilmiştir. Bu ayet vesilesiyle Muhammed'in Ali'ye söylediği şudur:

> *"Kur'an'da en büyük ayet, Ayetü'l-kürsi'dir. Onu okuyana Allah bir melek gönderir, onun hasenatını yazar. İçinde okunduğu evi, şeytan otuz gün terk eder. O eve kırk gün sihir ve sihirbaz giremez. Ya Ali! Bunu evladına, ailene ve komşularına öğret."*[4]

Görülüyor ki söz konusu ayeti okumak sayesinden, kişiler 30 gün boyunca şeytanların ziyaretinden kurtulmaktalar; kırk gün boyunca da evlerine sihir ve sihirbazların girmesi tehlikesini önlemiş olmaktalar!

Yine bunun gibi Kur'an'da, İsra Suresi'nde, sabah namazının "şahitli" nitelikte bir şey olduğu şu şekilde bildirilmekte:

> *"Gündüzün güneş dönüp gecenin karanlığı bastırıncaya kadar (belli vakitlerde) namaz kıl; bir de sabah namazını. Çünkü sabah namazı şahitlidir" (İsra Suresi, ayet 78).*

Bu ayet esas itibariyle beş vakit namazı ifade etmekle beraber, bir de ayrıca sabah namazını belirtmekte ve sabah namazının "*şahitli*" olduğunu bildirmekte. Yorumcuların açıklamalarına göre gece melekleriyle gündüz melekleri sabah namazında buluşurlar. Hep birlikte bu namazın kılındığına şahit olurlar. Olduktan sonra gündüz melekleri kalır, gece melekleri ise semaya yükselirler.[5] Bu ayeti Muhammed, çok önem verdiği sabah namazını kıldırmak için Kur'an'a koymuştur.

Bütün bunlar bir yana, Kur'an'daki efsane niteliğindeki hikâyelere, masallara ya da büyücülüğe, üfürükçülüğe ve batıl inanışlara yer veren ayetlere de göz atmak gerekir. Bunlar aklı durdurucu nitelikte şeylerdir ki, okuyanları bilimsellikten olduğu kadar, düşünme gücünden de yoksun kılar. Bunları akıl süzgecin-

---

4 Diyanet Vakfı'nın bu ayetle ilgili açıklamasından.
5 İsra Suresi'nin 78. ayetiyle ilgili olarak Diyanet Vakfı tarafından yapılan açıklama böyle.

den geçirecek olursak, şeriat ile müspet ilim yapmanın ya da akılcı düşünce doğrultusunda gelişme olasılığını bulmanın imkânsız olduğunu anlamak kolaylaşır.

Bunlar arasında, Âdem'in yaratılışına, eşiyle birlikte cennetten atılışına ve şeytanın Tanrı'ya başkaldırışına (bkz. Hicr Suresi, ayet 26-29; Zümer Suresi, ayet 6; Taha Suresi, ayet 116- 119; Bakara Suresi, ayet 31-34, 326-327; Araf Suresi, ayet 19); mağaraya sığınmış gençlerin ve köpeklerinin 309 yıl boyunca uykuda kaldıklarına (Kehf Suresi, ayet 9 vd...); Süleyman "Peygamber"in karınca diliyle karıncalarla ve kuşdiliyle kuşlarla konuşmasına ve Hüdhüd kuşu ile Sebe Melikesi'ne haber ulaştırmasına (Neml Suresi, ayet 14-44; Sebe Suresi, ayet 15-17); idrak sahibi balıkların kurnazlıklarına (Araf Suresi, ayet 163-166; Bakara Suresi, ayet 65-66); Yahudilerin maymun cinsi hayvan şekline dönüştürülmelerine; kesilen ineğin kemiğiyle vurmak şeklinde ölünün diriltildiğine (Bakara Suresi, ayet 67-73); denize atılan Yunus'un balık tarafından yenilmesine ve balığın karnındayken dualar edip kurtulmasına (Yunus Suresi, ayet 98; Enbiya Suresi, ayet 87, Saffat Suresi, ayet 139-145); şeytanların Süleyman Peygamberle ve "Harût-Marût"la ilgili marifetlerine (Bakara Suresi, ayet 102); Tanrı'nın Üzeyr "Peygamber"i ve eşeğini öldürüp yüz yıl ölü bıraktıktan sonra diriltmesine; İbrahim Peygamber'e dört kuşu parçalatıp bunları canlandırmasına, bu yoldan kendi kudret ve azametini kanıtlamak istemesine (Bakara Suresi, ayet 259, 260); Süleyman Peygamber'in mührünü ele geçiren şeytanın onu denize atmasına, balıklardan birinin bu mührü yutmasına ve sonra balıkçıların avladıkları bu balığın karnındaki mühre kavuşan Süleyman'ın hükümranlığına kavuşmasına, bütün bunların Tanrı denemesi olduğuna (Sad Suresi, ayet 31-40) dair ve daha bunlara benzer niceleri vardır ki, Kur'an'ın bilim kaynağı olduğu iddialarını geçersiz kılmak yanında, bir de batıl inançlara yer verdiğinin kanıtıdır.

Öte yandan Kur'an'ın büyü ve üfürükçülük konusunda sevk ettiği hükümler, insan aklını bilimsel yönde işlemekten engellemeye yeterli şeylerdir. Ve hele Kur'an'ın Felak ve Nas adlarıyla son bulan iki suresi vardır ki, batıl inançlara, üfürükçülüğe vd., yer vermek konusunda bu kitabın ne kadar ileri gidebildiğini göstermeye yeterlidir.

Gerçekten de bu iki sureye “Muavvizeteyn sureleri” adı verilmiştir. Bunlardan biri olan Felak Suresi’nde şu ayetler vardır:

“Ey Muhammed! De ki: ‘Haset ettiği zaman hasetçinin şerrinden, düğümlere nefes eden büyücülerin şerrinden, bastırdığı zaman karanlığın şerrinden, yaratıkların şerrinden, tanyerini ağartan Rabbe sığınırım”(Felak Suresi, ayet 1-5).

Aynı doğrultuda olmak üzere Nas Suresi’nde de şöyle yazılıdır:

“Ev Muhammed! De ki: ‘İnsanlardan, cinlerden ve insanların gönüllerine vesvese veren o sinsi vesvesecinin şerrinden, insanların Tanrısı... olan Allah’a sığınırım” (Nas Suresi, ayet 1- 6).

Görüldüğü gibi bu ayetler, “*nefes*”, “*üfürük*” ve “*büyü*” gibi konulara yer vermiştir. Yorumcular, bunların Mekke’de mi yoksa Medine’de mi indiği ya da ne sebeple ve ne amaçla Kur’an’a girdiği konusunda farklı görüştedirler. Fakat hepsinin de birleştiği bir konu vardır ki, o da bu ayetlerin, Muhammed’e yapılan sihir ve büyüyle ilgili olduğudur. Söylendiğine göre Muhammed, her gece yatağına yatacağı sırada (ve özellikle rahatsızlık duyduğu zamanlar) bu sureleri okur, okurken ellerine üfleyerek başını, sonra yüzünden başlayıp bütün vücudunu sıvar (mesheder) ve bunu arka arkaya üç kez yaparmış. Bu surelerin iniş nedeni konusunda bir kısım yorumcular şöyle derler: Cebrail bir gün Muhammed’in yanına gelir. Cinlerin en korkuncu ve en zararlısı olan ifrit’in, kendisine kötülük yapacağını haber verir ve şöyle der: “*Cinden bir ifrit sana bir keyd (oyun, düzen, hile) yapmak istiyor; döşeğine vardığında (Rabbine sığın) ilaahıris-sûreteyn et*.” Yani söz konusu ayetleri okumakla büyünün etkisiz kılınabileceğini haber vermiş olur!

Bir kısım yorumculara göre hikâye şöyledir: Kureyş’ten insanlar birbirlerine, “*Gelin bir açlık riyazati yapalım da Muhammed’e göz değdirelim*” derler ve öyle yaparlar. Ve sonra Muhammed’in yanına gelip, “*Ne sağlam başın, ne kuvvetli sırtın… ne güzel yüzün var?*” diyerek ona nazar (göz) değdirmek isterler. Bunun üzerine Tanrı, yukarıdaki iki sureyi indirir ve böylece Muhammed’i nazardan korumuş olur. Bir kısım yorumculara göre Lebid İbn A’sam adında bir Yahudi, günlerden bir gün Muhammed’e sihir yapar, o yüzden Muhammed rahatsızlanır;

birkaç gün yatakta kalır. Bunun üzerine Cebrail gelir ve "*sana Yahuddan bir racül (Yahudilerden bir cahil) sihir yaptı, senin için filan kuyuda şöyle şöyle birtakım (düğümler dövdü)*" der. Bunun üzerine Muhammed adamlar gönderip kuyudan düğümü çıkarttırıp getirtir. Getirtmesiyle birlikte diz bağından çözülmüş gibi ayağa kalkar. Bir kısım yorumculara göre hikâye şöyledir: İki melek gelip Muhammed'e haber verirler ki, Lebid İbn A'sam adında bir Yahudi, "zervan" kuyusunda, erkek hurma dalının kapçığı içinde sihir yapmıştır. Bunu duyan Muhammed, yanındakilerle birlikte kuyuya gider; adamlarından biri kuyunun kapak taşını kaldırır, bir de görür ki kapak taşının altında Muhammed'in tarağı ve başının tarantısı yanında, bir de on bir düğüm atılmış bir yay kirişi ve iğneler saplanmış mumdan bir şey vardır. Ve işte tam bu sırada Cibril (Cebrail) gelip Muhammed'e, yukarıda sözünü ettiğimiz "Muavvizeteyn" surelerindeki ayetleri geliri verir, ona düğümleri çözmesini söyler. Muhammed düğümleri çözerken ve iğneleri çıkarırken Cibril de bu ayetleri okumaktadır. Ve nihayet bu işler sona erince Muhammed rahatlık duyar.

Bir başka rivayet şöyledir: Yahudilerden Lebid İbn A'sam adında biri, kızlarıyla birlikte Muhammed'e sihir yaparlar ve Muhammed hastalanıp yatağa düşer. Bunun üzerine Cibril, Felak ve Nas surelerini ("Muavvizeteyn"i) getirir ve sihrin kimin tarafından ve nasıl yapılmış olduğunu Muhammed'e haber verir. Bunun üzerine Muhammed Ali ile Zübeyr'i kuyuya gönderir. Ali ile Zübeyr kuyunun suyunu çekerler; sonra kuyunun kapak taşını kaldırırlar. Kapak taşının altında, tarak dişleriyle birlikte bir de üzerinde on bir düğüm atılmış ve iğneler saplanmış bir yay kirişin bulunduğunu görürler. Bunları alıp Muhammed'in yanına dönerler. Muhammed hemen Felak ve Nas surelerinin ayetlerini okumaya başlar. Her ayeti okudukça bir düğüm çözülür ve her düğüm çözüldükçe rahatlık duyar. Ayetlerin tamamını okuyup da bitirdiği zaman, son düğüm de çözülmüş ve böylece hastalıktan kurtulmuş olur.[6]

Büyü ve üfürükçülük konusunda Kur'an'da başkaca hükümler de vardır. Örneğin, Bakara Suresi'nde, Tanrı'nın Harût ve Marut adındaki iki meleğinin

---

6 Elmalılı H. Yazır, age. c.8. s.6351 vd.: Sahih-i.... Hadis No. 1352. c.9. s.52 vd...; ayrıca bkz. Hadis No. 1664, c. 1. s.10-1 1.

büyücülükle meşgul oldukları, başkalarına büyü yaptıkları, büyü sayesinde karı-kocayı birbirinden ayırdıkları yazılıdır (Bakara Suresi, ayet 102).[7] Kur'an'ın bu ayetlerinden anlaşılan odur ki, Allah'ın yaratıcı gücüne inanmak ve "*kötü*" amaçla kullanmamak şartıyla "*büyü*" ve "*sihir*" ilmini öğretmekte sakınca yoktur; daha başka bir deyimle ruhani varlıklardan yararlanarak sihir yapmak, örneğin, muska yapmak, cinlerden yardım istemek gibi şeyler, "*kâfirlik sayılmaz*"[8]

Batıl inançlar konusunda Kur'an'ın öngördüğü konulardan biri de, "sağ"ın "sola fazlı" (fazileti, üstünlüğü) ile ilgilidir ki, her hayırlı işin sağ yön esasına göre ayarlandığını vurgular ve her şeyin buna göre yapılmasını farz kılar. Daha başka bir deyimle Kur'an a göre "*sağ yön*", "*uğurluluk*", "*mutluluk*", "*bereket*", "*saygınlık*" gibi anlamlar taşımakta; buna karşılık "*sol*" ise "*uğursuzluğun*", "*bahtsızlığın*", "*hayırsızlığın*" karşılığı olmakta! Örneğin, Vakıa Suresi'nde, sağdakilerin mutlu, soldakilerin ise bahtsız oldukları şöyle anlatılmakta:

> *"Kıyamet koptuğu zaman...; yer şiddetle sarsıldığı; dağlar parçalandığı; dağılıp toz duman haline geldiği; ve sizler de üç sınıf olduğunuz zaman; sağdakiler, ne mutlu o sağdakilere; soldakiler, ne bahtsızdırlar onlar; (hayırda) önde olanlar (ecirde de) öndedirler. İşte bunlar, naim cennetlerinde (Allah'a) en yakın olanlar... " (Vakıa Suresi, ayet 1-12).*

Yorumculara göre, bu ayetlerle anlatılmak istenen şey şudur: Ahirette insanlar üç sınıfa ayrılacaklardır. Bunlardan ikisi cennete, biri de cehenneme girecektir. "*Amel defteri*" sağdan verilecek olanlar "*bahtiyar Müslümanlardır*". Fakat bunların içinde "*öncü*" olanlar vardır ki, bunlar inançlarında en sağlam ve hayır yarışında önde olanlardır. İşte bunlar Allah'a en yakın olanlardır. Fakat bir de "*amel defteri*" soldan verilecek olanlar vardır ki, bunlar inkârcı ve günahkâr olan kimselerdir; solak tarafta, alçak mevkide bulunan, değersiz, kendilerine ve başkalarına uğursuz olan kimselerdir; bu yüzden cehennem ateşine atılacaklardır.[9]

---

7 Turan Dursun, *Tabu Can Çekişiyor: Din Bu 1*, Kaynak Yayınları, İstanbul, 1990, s. 116.

8 Kur'an'ın Diyanet Vakfı çevirisinde, Bakara Suresi'nin 102. ayetinin yorumuna bakınız; ayrıca bkz. Fahruddin Razi'nin yorumları; ayrıca bkz. Elmalılı H. Yazır, age, c.1, s.441 vd.

9 Diyanet Vakfı çevirisinde Vakıa Suresi'nin 15. ve 16. ayetlerin açıklamasına bakınız; ayrıca bkz. Elmalılı H. Yazır, age, c.6, s.4703 vd.

Kur'an'da, Kaf Suresi'nde, sağ tarafın uğurluluğu, sol tarafın ise uğursuzluğu temsil ettiğini dile getirmek amacıyla her insanın sağında ve solunda olmak üzere iki melek oturduğu yazılıdır:

"Sağında ve solunda, onunla beraber oturan iki alıcı melek, yanında hazır birer gözcü olarak söylediği her sözü zapt ederler" (Kaf Suresi, ayet 17).

Sağın "uğurluluk", "bereket"; solun ise, "uğursuzluk" olduğu konusunda Beled Suresi'nde şu ayet vardır:

"Sonra iman edenlerden, birbirlerine sabrı tavsiye edenler ve birbirlerine acımayı öğütleyenlerden olmaktır. İşte onlar sağdakilerdir. Ayetlerimizi inkâr edenler ise, işte onlar soldakilerdir. Cezaları, kapıları üzerlerine kapatılmış bir ateştir" (Beled Suresi, ayet 17-20).

Yorumculara göre bu ayetle anlatılmak istenen şudur ki, kitapları sağ taraftan verilecek olan Müslüman kişiler, kendilerine ve başkalarına uğurlu kimselerdir. Tanrı'nın buyruklarını inkâr edenler, Tanrı'ya ve Muhammed'e inanmayanlar ise "kâfir'lerdir ve onlara "meşumluktan" (uğursuzluktan) kurtulmayan ve kitapları soldan verilecek olan kimselerdir ki, kendilerine ve başkalarına uğursuzdurlar; "*üzerlerinde bir ateş bastırılıp kapıları kapanacaktır*".[10] Yine bunun gibi Saffat Suresi'nde, sağdan gelmenin "*sağlam taraftan, iyi ve hayırlı bir şekilde gelmek*" ya da haktan yana olmak olduğunu anlatmak üzere şu var:

"(Uyanlar, uydukları adamlara:) Siz bize sağdan gelirdiniz (sureti haktan görünürdünüz) derler" (Saffat Suresi, ayet 28).

Muhammed, bu tür ayetleri Kur'an'a koymakla, Müslümanları, sağın, her bakımdan sola üstün olduğu inançları içerisinde yoğurmak istemiştir. Çeşitli vesilelerle şunu anlatmıştır ki, "hayırlı" ve "iyi" olan her işin sağ yöne göre, olumsuz nitelikteki her işinse sol yöne göre yapılması gerekir. Örneğin, yatakta sağa dönük olarak yatılmalı, yataktan sağ ayakla çıkılmalı ve ayakkabılar sağ ayakla giyilmeye başlanmalıdır; yemek sağ elle yenmeli, su sağ elde tutulan bardakla içilmelidir; birisine ikramda bulunulurken sağda oturan ya da bulunan kimseden

---

[10] Elmalılı H. Yazır. age. c.7, s. 5845.

başlanmalıdır; hurma yerken hurma sağ elle tutulmalı, çekirdekleri ise sol elle çıkarılmalıdır; helaya gidildiğinde, "zeker" (erkeklik organı) sol elle tutulmalıdır; "def-i hacet"ten sonra pislikten temizlenme, sol elle yapılmalıdır; namazdayken ne sağ tarafa ne de kıbleye karşı tükürülmemeli, sol ayağın altına ya da sol tarafa tükürülmelidir; sadaka sağ elle dağıtılıp, sağ elle alınmalıdır. Çünkü, Muhammed'in söylemesine göre, Tanrı da, sağın üstünlüğü esasına göre iş görmekte. Örneğin, helal maldan verilen sadakaları sağ eliyle kabul etmektedir.

Bütün bu ve bunlara benzer buyrukları[11] uygulamak amacıyla, Muhammed, sadece Tanrı'dan geldiğini söylediği yukarıdaki ayetlerle yetinmemiş, bir de işe şeytanları araç etmiştir. Örneğin, kişileri, sağ elle yemek yemeye ya da su içmeye zorlayabilmek için, "*Sizden biriniz sol eliyle yemesin ve içmesin, çünkü şeytan sol eliyle yer ve sol eliyle içer*" demiştir.[12] Doğuştan solak olan kimselere bile sol elle yemek yedirtmez, sağ elleriyle yemelerini (ya da içmelerini) emrederdi. Söylendiğine göre bir gün sol elle yemek yiyen birisine sağ elini kullanmasını emrettiğinde adamcağız sağ elini kullanamadığını söylemiş, Muhammed onun bu özrüne aldırış etmeyerek kendisine lanet etmiştir; güya bu lanetleme üzerine adamcağız, o günden sonra elini ağzına götürememiştir.

Muhammed, sağın sola üstün olduğu inançlarını pekiştirmek amacıyla, çoğu kez kendisinden örnekler verir, bu konuda koyduğu buyrukları herkesten önce kendisi yerine getirirdi. Örneğin, yatağına girdiğinde sağ tarafına yatar ve sonra Tanrı'ya, "*Allah'ım kendimi sana teslim ettim... indirdiğin kitabına inandım ve gönderdiğin peygamberine iman ettim*" diye dua ederdi. Müslüman kişilere de, eğer böyle yapacak olurlarsa, örneğin, bu sözleri okurlar ve okuduktan sonra o gece içinde ölecek olurlarsa, "*İslam fıtratı ve yaradılışı*" üzerine ölmüş olacaklarını anlatırdı.[13] "*Hayırlı*" diye kabul ettiği hiçbir iş yoktu ki, sağ yön itibariyle yapmasın. Bundan dolayıdır ki, Müslümanlar "*makbul*" ve "*hayırlı*" olan her işin

---

[11] Bu konudaki İslami hükümler ve bunların kaynakları için bkz. İlhan Arsel, *Toplumsal Geriliklerimizin Sorumluları Din Adamları*. Kaynak Yayınları, üçüncü basım, Aralık 1996

[12] İlhan Arsel. *Toplumsal Geriliklerimizin Sorumluları Din Adamları*, Kaynak Yayınları, üçüncü basım, Aralık 1996: yukarıdaki hadis için bkz. Riyaz'üs- Salfhin. İstanbul, 1992. c.3. s.263-264.

[13] Bura İbn-i Azib'den Buhari'nin rivayeti için bkz.. Sahih-i..., Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları. Hadis No. 2145. c. 12. s.338-339.

sağ yöne göre yapılmasının dinsel bir gerek olduğuna, solaklığın kusur sayıldığına inanmışlardır. Bu inanç nedeniyledir ki, sabahleyin yataktan sağ taraftan ve sağ ayakla kalkıp, ayakkabılarını sağ ayaktan giymeye ve sol ayaktan çıkarmaya başlamaktan tutunuz da, sağ elle yemek yemeye, bardağı sağ elle tutup su içmeye, hurmayı sağ elle tutup sol elle çekirdeklerini çıkarmaya, saç ve sakalı sağdan taramaya, ölüyü yıkarken sağdan başlamaya, sadakayı sağ elle dağıtmaya, sağ elle sadaka almaya, ikramda bulunurken sağ taraftan başlamaya, akşam yatarken sağ taraftan yatıp sağa dönük olarak uyumaya, kötü rüya gördüklerinde rüyanın şerrinden kurtulmak için sol tarata doğru tükürüp üfleyerek Tanrı'ya sığınmaya, namaz sırasında tükürmek istediklerinde sağ tarafa değil, sol tarafa tükürmeye alışmışlardır. Böylesine batıl inançlara yer veren dinsel verilerle, insanları akılcı yönde geliştirmenin mümkün olup olmadığının, ilim yapılıp yapılamayacağının takdiri, yine okuyucuya aittir. Ancak, şunu eklemek isteriz ki, sağın sola üstün olduğu iddialarını akılcı ve bilimsel usullerle kanıtlama olanağı yoktur. Aksine, bilim şu gerçeği ortaya koymaktadır ki, insan beyninin sol bölümü, vücudun sağ kısmını (örneğin, sağ el ya da sağ ayak gibi), buna karşılık sağ bölümü ise, vücudun sol kısmını yönetmektedir. Şu durumda eğer sağ ve soldan birinin üstünlüğü söz konusu olacaksa, bu takdirde solun sağa üstünlüğü ortaya çıkmış olacaktır. Çünkü İslam şeriatının "üstün" diye değer verdiği sağ yön (örneğin, sağ el, sağ ayak), insan vücudunun en önemli ve değerli organı olan beynin sol kısmının yönetimi altında bulunmaktadır. Öte yandan, insanlığa en büyük hizmette bulunan kişiler arasında solak olanların sayısı pek çoktur. Yeryüzünün en "yaratıcı" ülkesi olarak bilinen Amerika Birleşik Devletleri halkının yüzde on beşinin solak olduğu ve bu ülkenin cumhurbaşkanlığına getirilmiş kişiler arasında pek çok solak bulunduğu bir gerçektir.

Diğer yayımlarımızda, özellikle *Şeriat'tan Kıssa'lar* adlı kitabımızda, batıl inançlarla ilgili konulara değindiğimiz için burada daha fazla durmayacağız. Sadece şunu eklemekle yetinelim ki, insanlarımıza "*Tanrı buyrukları*" olarak öğretilen şeyler, Kur'an'daki "*ilim*" anlayışının "*akılcılık*"tan ne kerte uzak bulunduğunun kanıtlarıdır. Bu buyruklara aykırı davrananların ya da buyrukların dışına çıkanların, cehennem ateşinde yakılacakları göz önünde tutulacak olursa (örne-

ğin, bkz. Nisa Suresi, ayet 56, Mutaffifin Suresi, ayet 7-9; Mearic Suresi, ayet 15-18 vd…) Kur'an ile düşünce özgürlüğü sağlamanın ve dolayısıyla ilim yapmanın olanaksızlığı kolaylıkla anlaşılır.

KAN AKITMA YOLUYLA İBADETİN KUR'AN'DAKİ YERİ

Kurban adayarak, kan akıtarak Tanrı'yı hoşnut kılmak, ona yaklaşmak, eski çağlardan beri süregelen bir ibadet şeklidir ki, bugün artık çağdaş uygarlığa ters düşen bir gelenek olarak görülür. Böyle olduğu içindir ki, "aydın" din adamı rolünü üstlenmiş görünen bazı mollalarımız, her konuda olduğu gibi, kurban geleneği konusunda da İslam şeriatını "şirin" gösterme yolunu ararlar ve bu amaçla birtakım laf cambazlıklarına başvururlar: kurban kesimine karşı değillerdir, ama kurbanın ibadet amacına yönelik olmadığını anlatmak için her türlü kurnazlığa hazırdırlar. Bu nedenle, koyunları boğazlayarak, yani kan akıtarak, kurban sunmanın, Allah'ı "kan" ve "et" ile ilişkili kılmak olduğunu, oysa böyle bir geleneğin Kur'an'a ters düştüğünü öne sürerler. Daha başka bir deyimle, bu tür bir ibadetin, uygar toplumlar tarafından artık "ilkel" bir gelenek olarak görüldüğünü anladıkları içindir ki, Kur'an'daki verilere göre kurban kesmenin "*ibadet*" değil, "*sosyal bir yardım türü*" olduğunu söylerler. Güya Kur'an, kurban kesimini kan akıtılsın diye değil, sadece yoksula yardım sağlansın diye öngörmüştür; güya kurban ameliyesinde "ibadet" olan konu sadece yoksula yardımdır. Ve işte bu noktadan hareketle bizim mollalarımız, "*eğer yoksulun korunması, ona et vermek yerine başka bir şey vermekle daha iyi sağlanacaksa, o şeyi kurbana tercih etmek gerekir*" derler.[1]

Oysa mollalarımızın bütün bu söyledikleri gerçek dışı olup, sırf Şeriatı "insani" kılıkta gösterme gayretkeşliğine dayalı şeylerdir. Çünkü Kur'an, kurban kesimi ameliyesini, Tanrı'yı yüceltemeye yönelik bir ibadet olarak gören ayetlerle doludur. Ne Kur'an'da ne de Kur'an olmayarak konmuş kurallarda, kurban kesiminin sadece yoksulları doyurmak ve korumak amacıyla gerekli görüldüğüne dair bir şey yoktur; ya da yoksula para veya mal şeklindeki yardımın, Tanrı'ya

[1] İlahiyat fakültelerinden birinde öğretim üyeliği yapan bir kişinin, "Kurban 'Kesmek' ibadet mi?" başlıklı yazısı için bkz. Hürriyet gazetesi, 2 Nisan 1999.

kurban sunmaktan daha hayırlı bir iş sayılabileceğine dair hüküm yoktur. Kuşkusuz ki, yoksulu yedirmek ve içirmek, yoksula yardım etmek hayırlı bir iştir, ama Kur'an, bu tür bir yardım şeklini, ne kurban kesiminden daha hayırlı bir iş olarak görmüştür ne de kan akıtarak ibadeti önlemek için. Nitekim din bilgini sayılan yorumculara göre "*kurban kesmek, zekât ve sadaka, fitr vermekten daha fazla bir fedakârlık ifade eden bir ibadettir*."[2]

Bütün bunlar bir yana, Kur'an'da, kurbandaki amacın, her ne şekilde olursa olsun, kan akıtmayı önlemek olduğuna dair bir işaret de yoktur. Çünkü bir kere kurban, eski çağlardan beri "*Tanrı'yı hoşnut kılmak ve yüceltmek amacıyla*" uygulanmış olan bir gelenektir ki, genellikle kan akıtılmasını koşul bilir ve Kur'an bu geleneği bu amaçla benimsemiştir. O kadar ki, Muhammed'in söylemesine göre, "*Bu cemaatin (Müslüman cemaatinin) mümeyyiz vasfı, kurbanın kendi öz kanı olmasıdır (kurban olarak, din şehitlerinin kanını sunması)*"[3] Öte yandan Kur'an'da, biraz ileride göreceğimiz gibi, kan akıtma şeklindeki kurban kesimi ameliyesinin, başlı başına "ibadet" niteliği taşıdığını belirleyen birçok ayet vardır. Fakat bunları incelemeden önce, "kurban" anlayışının dayanağı olan kaynağın Kur'an'daki yerini inceleyelim.

1) Kurban Geleneğinin Kur'an'a Alınışında Rol Oynayan Dinsel Etkenler

Kurban geleneğinin Kur'an'da alınışında rol oynayan dinsel olayların incelemesi bize şunu gösterecektir ki, Kur'an'a göre kurban kesimindeki amaç, esas itibariyle yoksula yardım değil, Tanrı'ya bağlılığın, kan akıtma yoluyla saptanmasıdır. Âdem'in oğullarının acıklı hikâyesi bunun böyle olduğunun ilk kanıtlarındandır.

---

2 Bu alıntı için bkz. Elmalılı H. Yazır, age, c.8. s.6197.
3 Turan Dursun, *Kur'an Ansiklopedisi*, "Kurban" maddesi. Kaynak Yayınları, birinci basım, Ekim 1994. c.7, s. 307.

A) Âdem'in Oğullarının Hikâyesi

Gerçekten de Kur'an'da, Maide Suresi'nde, Âdem'in iki oğlunun kıssası (hikâyesi) anlatılmıştır ki, Tanrı'nın, kurban kesiminden başka bir şekilde kendisine sunulan kurbandan pek hoşnut olmadığını, kurban ameliyesini yoksullara yardım şeklinde anlamadığını ortaya koyar. Gerçekten de ayette şöyle yazılıdır:

> *"Ey Muhammed! Onlara, Âdem'in iki oğlunun kıssasını doğru olarak anlat, ikisi birer kurban sunmuşlar. Birinin kabul edilmiş, diğerininki edilmemişti. Kabul edilmeyen (kurban sahibi), 'Andolsun seni öldüreceğim!' deyince, kardeşi, 'Allah ancak sakınanların takdimesini kabul eder' demişti." (Maide Suresi, ayet* 27*).*

Ayette açıklık yok, fakat anlatılmak istenen şey Âdem'in oğullarından birinin koyun keserek, diğerinin de toprak ürünlerinden (buğday) vererek Tanrı'ya kurban sundukları, Tanrı'nın koyun şeklindeki kurbanı kabul edip diğerini reddettiğidir. Kur'an'daki bu hikâyeyi Muhammed Tevrat'tan almıştır. Tevrat'ın "Tekvin" kitabında anlatılan şekliyle hikâye kısaca şöyledir:

Âdem'in iki oğlu olmuştur ki, adları "Habil" ve "Kabil"dir. Bu iki kardeşten biri olan Habil, koyun sürüsü güden bir çobandır. Diğer kardeş Kabil ise çiftçidir. Beraberce yaşayıp giderlerken bir gün Habil, gütmekte olduğu sürünün ilk doğanlarından bir koyunu kesip Tanrı'ya kurban olarak sunar. Çiftçilikle uğraşan Kabil ise, Tanrı'ya kurban olarak toprak ürünlerinden (buğday) sunar. Tanrı, Habil'in sunmuş olduğu kesilmiş koyunu kurban olarak kabul eder, fakat Kabil'inkini kabul etmez. Bunun üzerine Kabil, kıskançlığa kapılıp kardeşi Habil'i bir vuruşla öldürür (Tevrat, Tekvin, Bap 4, 1-9).

Aslı Tevrat'ta bulunan bu hikâyenin, hadislerde ve Kur'an yorumlarında anlatılan şekli aşağı yukarı böyle. Dikkat edileceği gibi Tanrı'yı hoşnut kılan şey, toprak ürünü olan "buğday" şeklindeki kurban değil, kan akıtılarak sunulmuş olan "koyun" şeklindeki kurbandır. Belli ki, Tanrı kendi adına kan akıtılmasından hoşlanmıştır. Ve bu işi yoksullara yardım olsun düşüncesiyle değil, Habil'in "takdimesi"nden hoşlandığı için yapmıştır; Habil'in takdimesi ise biraz önce gördüğümüz gibi, kanı akıtılan koyundur. Eğer Tanrı kan akıtılmasından hoşlan-

mamış olsa, kurbandan amacın yoksula yardım olduğunu düşünmüş olsa, bunu açıkça bildirirdi. Oysa böyle yapmamıştır. Belli ki insanların kendisine olan bağlılıklarını "Tanrı adına" kan akıtılmasına göre değerlendirmek istemiştir! Bundan dolayıdır ki, din adına cihata çıkılmasını, kâfirlere karşı savaşılmasını, kılıçla vuruşulmasını (kendi adına kan akıtılmasını) "kutsal" bir şey olarak görmüştür. Yine bundan dolayıdır ki, bu savaşlarda ölenleri "şehit" olarak en büyük mükâfatlara layık bilmiştir.

B) İbrahim ("Peygamber") ile Oğlu İshak'ın Hikâyesi

Kurban geleneğinin, "*kan akıtma yoluyla ibadet*" demek olduğunun kanıtı sadece Âdem'in iki oğluyla ilgili yukarıdaki hikâye değildir. Tevrat'tan aktarma olarak Kur'an'da, yer alan bir başka hikâye vardır ki, İbrahim "Peygamber"in, ibadet yoluyla Tanrı'ya bağlılığını ispat amacıyla kendi öz oğlu İshak'ı kurban etmek istemesiyle ilgilidir. Güya Tanrı, İbrahim'in imanını denemek için ondan büyük bir fedakârlığı göze alıp oğlunu kurban etmesini istemiş ve onun bunu yapmaya hazır olduğunu görünce iman sahibi olduğunu anlamış, bunun üzerine ona bir koyun gönderip, İshak yerine koyunu kesmesini emretmiştir; İbrahim de öyle yapmıştır; yani kendi oğlunu boğazlayacak yerde, koyunu boğazlayarak Tanrı'ya karşı ibadetini tamamlamıştır. Koyunu boğazlaması ve kan akıtması, Tanrı'ya ibadet için kendi öz oğlunu feda etmeye hazır olduğunun sembolik bir ifadesidir. Söylemeye gerek yoktur ki, bu olayda "*sosyal bir yardım*" amacı diye bir şey yoktur. Sırf Tanrı'ya bağlılığın kan akıtımı yoluyla kanıtlanması vardır. Tevrat'taki bu hikâyeyi Muhammed, ufak bir iki değişiklikle Kur'an'a yerleştirmiştir; yaptığı değişiklik, özellikle hikâyede geçen İshak adı yerine İsmail adını koymak olmuştur. Bilindiği gibi İsmail, İbrahim'in diğer bir oğludur. Cariyesi Hacer'den olmuştur. İshak ise İbrahim'in, kendi eşi olan Sara'dan doğma oğludur. Muhammed, kendi kavmi olan Arapları, İbrahim'in ve İsmail'in soyundan bildiği içindir ki, böyle bir değişiklik yapmayı uygun bulmuştur. Fakat hemen ekleyelim ki, Kur'an'a koyduğu ayetlerin içeriğini anlayabilmek için, İbrahim ile oğlunun Tevrat'ta anlatılan hikâyesine göz atmak gerekir. Tevrat'ın "Tekvin" kitabında

yer alan hikâyenin özeti şöyledir: Tanrı, İbrahim'i denemek ister ve ona şöyle der: "*Ey İbrahim! Şimdi oğlunu, sevdiğin biricik oğlunu, İshak'ı al ve Moriya diyarına git ve orada sana söyleyeceğim dağların eteklerinde onu yakılan kurban olarak takdim et*" (Tevrat, Tekvin, Bap 22: 1-3). Bu emir üzerine İbrahim, uşaklarından ikisini ve oğlu İshak'ı alır, eşeğine palan vurup Allah'ın söylemiş olduğu yere gitmek üzere yola koyulur. Üç günlük bir gidişten sonra İbrahim, gözlerini kaldırıp, Tanrı'nın belli ettiği yeri uzaktan görür. Uşaklarına, "*Siz burada eşekle beraber kalın, ben çocukla beraber oraya gideceğim; secde edip yanınıza döneriz*" der. Ve sonra bir miktar odunu İshak'ın sırtına yükler. Eline bir bıçak alarak o belli edilen yere doğru yollanır. Yolda İshak babasına sorar: "*Ey baba! İşte ateş ve odun, fakat yakılan kurban için kuzu nerede*?" İbrahim, "*Oğlum, yakılan kurban için kuzuyu Allah kendisi tedarik eder*" der. Nihayet, Tanrı'nın belli etmiş olduğu yere varırlar; orada İbrahim bir mezbah yapıp odunları dizer ve İshak'ı bağlayarak odunların üzerine yatırır. Sonra eline bıçağı alır ve tam oğlunun boynunu kesmek üzereyken Tanrı'nın meleği göklerden seslenir: "*Elini çocuğa uzatma ve ona bir şey yapma; çünkü şimdi bildim ki, sen Allah'tan korkuyorsun ve kendi biricik oğlunu benden esirgemedin*" (Tevrat, Tekvin, Bap 22: 4-12). Bu seslenme üzerine İbrahim gözlerini kaldırıp baktığında görür ki, çalılıklar içinde bir koyun (koç) boynuzlarından tutulmuş durmaktadır. Hemen gidip oradan koyunu alır ve oğlunun yerine koyunu "*yakılan kurban*" olarak takdim eder (Tevrat, Tekvin, Bap 22: 13). Az geçmeden Tanrı'nın meleği ikinci kez göklerden İbrahim'e seslenir ve şöyle der:

"*Mademki her şeyi yaptın ve biricik oğlunu esirgemedin, seni ziyadesiyle mübarek kılacağım ve senin zürriyetini... deniz kenarındaki kum gibi çoğaltacağını; senin zürriyetin düşmanlarının kapısında hakim olacaktır... çünkü sözümü dinledin*" (Tevrat, Tekvin, Bap 22).

Şimdi bu hikayenin Kur'an'da yer alan şeklini görelim: Tevrat'ta anlatılan hikayeyi Muhammed, Saffat Suresi'ne şu şekilde sokmuştur:

İbrahim, kendi kavmini putlara tapınaktan alıkoyamayınca, "*Doğrusu ben Rabbim uğrunda sizi bırakıp gidiyorum; O beni doğru yola eriştirir*." der (Saffat

Suresi, ayet 99). Sonra Tanrı'ya yalvarıda bulunarak kendisine "*irilerden*" bir çocuk vermesini ister (Saffat Suresi, ayet 100) ve Tanrı da ona "*yumuşak huylu bir oğlan*" verir (Saffat Suresi, ayet 101). Fakat İbrahim, Tanrı'ya olan bağlılığını kanıtlamak için, oğlunu (İsmail'i) ona kurban etmek ister. Ve bir gün çocuğunu alıp yola çıkar. Yolda giderlerken oğluna şöyle der: "*Ey oğulcuğum! Doğrusu ben uykudayken seni boğazladığımı görüyorum; bir düşün, ne dersin?*" Yani anlatmak ister ki, Tanrı kendisini denemek istemiş ve oğlunu kurban etmesini emretmiştir. Bu beklenmedik soruya oğlu (İsmail) şöyle cevap verir: "*Ey babacığım! Ne ile emrolundunsa yap; Allah dilerse, sabredenlerden olduğumu göreceksin*" (Saffat Suresi, ayet 102). Bunun üzerine İbrahim, boğazlamak için oğlunu alnı üzerine yatırır. Fakat tam bu sırada Tanrı seslenerek, İbrahim'i denemek için böyle yapmasını emrettiğini, iyi davrananları ödüllendirdiğini bildirir ve fidye olarak kendisine büyük bir kurbanlık verir. Kur'an'da şöyle yazılıdır:

> *"Böylece ikisi de Allah'a teslimiyet gösterip, babası oğlunu alnı üzerine yatırınca, biz, 'Ey İbrahim! Rüyayı gerçek yaptın; işte biz iyi davrananları böylece mükâfatlandırırız' diye seslendik. Doğrusu bu apaçık bir denemeydi. Ona, fidye olarak büyük bir kurbanlık verdik" (Saffat Suresi, ayet 103-197).*

Görüldüğü gibi bu ayetlere göre Tanrı, İbrahim'in teslimiyetini denemek istiyor ve bu amaçla ona oğlunu kurban etmesini emrediyor. İbrahim'in bunu yapmaya hazır olduğunu görünce, onun tam bir "iman" sahibi olduğunu anlıyor ve oğlunun yerine kesilmek için ona "fidye" olarak bir koyun gönderiyor. İbrahim de kendi öz çocuğunu boğazlayacak yerde koyunun boğazını kesiyor! Dikkat edileceği gibi burada söz konusu olan kurban kesiminin, yoksullara yardım gibi sosyal bir amaçla ilgisi yok. Tanrı "fidye" olarak İbrahim'e koyun verirken, kesilecek olan bu koyunun etiyle yoksulları doyursun diye vermiş değildir. Sadece oğlunu kesecek yerde, bir hayvanı kessin diye vermiştir. Eğer kan akıtılmasını istemiyor ve bundan hoşlanmıyor idiyse, neden İbrahim'e kesip kan akıtması için koyun verir. "Fidye" denen şeyin başka şekli yok mudur? Evet, neden dolayı Tanrı İbrahim'e, kurban olarak ille de bir canlı bir hayvan, bir koyun vermiştir? Esasen İbrahim, kendi oğlunu kesmeye hazır olduğunu ortaya koyarak zaten Tanrı'ya olan teslimiyetini (iman sahibi olduğunu) kanıtlamış değil miydi? Ve Tanrı bundan

dolayı, "*Ey İbrahim! Rüyayı gerçek yaptın*" diyerek onun sınavdan başarıyla çıkmış olduğunu bildirmiş değil miydi? Bu durumda "fidye"nin anlamı ne? Yani neden dolayı Tanrı İbrahim'e, "fidye" olarak koyun verir ve ille de kan akıtılmasını ister? "*Fidye*" denen şey "*kurtulmalık*" demek değil midir? Örneğin, "*ibadet sırasında işlenen suçtan, günahtan kurtulmak için verilen şey değil midir?*"[4] İbrahim'in işlediği bir günah yoktur ki, fidye yoluyla kurtulsun! Aksine, kavmini ve hatta babasını putperesttirler diye terk etmiş, iman sahibi olduğunu bildirmiş, üstelik kendi oğlunu kesmeye hazır olduğunu ispat etmekle Tanrı'ya teslimiyetini ortaya koymuştur. Ve nitekim bundan dolayıdır ki, Tanrı ona, biraz önce belirttiğimiz gibi, "*...Ey İbrahim! Rüyayı gerçek yaptın; işte biz iyi davrananları böylece mükâfatlandırırız*" diye seslenmiştir. Şu durumda İbrahim'in günahkâr bir durumu yoktur; olmadığına göre neden dolayı Tanrı ona, günahtan kurtulmak üzere "fidye" olarak koyun vermiştir?

Kur'an yorumcularına göre, güya İbrahim, eğer bir oğlu olacak olursa onu Allah yolunda Tanrı'ya kurban edeceğine dair kendi kendine söz vermiş (yani oğlunu Tanrı'ya adamış), fakat sonra bu sözünü unutmuştur. Ve işte "rüya" bunu ona hatırlatmıştır. Her ne kadar çocuğunu boğazlamaya kalkışmakla Tanrı'ya olan teslimiyetini kanıtlamışsa da, kendi kendine verdiği sözü yerine getirmemiş durumdadır. Yani bir bakıma günah işlemiş durumdadır. Ve işte Tanrı ona, bu günahtan kurtulmak üzere fidye olarak koyun vermiş, o da koyunu boğazlamıştır. Bundan dolayıdır ki İmam-ı Azam'ın, "*Çocuğunu kurban etmeyi nezredene (adayana) bir koyun kesmek vacip olur*" dediği söylenir.[5]

Bütün bu yukarıda söylediklerimizden anlaşılıyor ki, Kur'an'a göre Tanrı, kullarını denemek için "*kan akıtma*" ölçeğine başvurma yolunu seçmiştir. Kan akıtılmasından hoşlanmasa, İbrahim'e koyun yerine cansız bir şeyi "fidye" olarak sunmasını emrederdi. Hatta biraz önce dediğimiz gibi, aslında böyle bir şey istemesine de gerek yoktu. Çünkü İbrahim'i denemiş ve onun mutlak şekilde boyun eğen bir kul olduğunu öğrenmişti. O halde artık ondan, başkaca bir şey bekleme-

---

[4] Turan Dursun, *Kur'an Ansiklopedisi*. "Fidye" maddesi. Kaynak Yayınları, birinci basım, Temmuz 1994. c.5, s. 119 vd.

[5] Yorumcuların bu konudaki açıklamaları için bkz. Elmalılı H. Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*. Bedir Yayınevi, 1993. c. 5. s. 4063.

si gerekmezdi. Öte yandan İbrahim'e kesilmek üzere koyun verirken, bunu, yoksullara yardım olsun diye vermiş değildir; sırf "fidye" olarak vermiştir. "Fidye" deyimi ise, "kurtulma karşılığında verilen bir şey" anlamına gelir. Oysa ortada, İbrahim'in kurtulmak ihtiyacında olduğu bir günah yoktur. Bütün bunlar bir yana, Tanrı'nın İbrahim'i denemek için bu yollara başvurması da pek anlaşılır gibi değil! Çünkü eğer Tanrı, her gizli şeyi bilen bir "yaratan" ise, kullarının yaptıklarından ve yapacaklarından haberli ise, o halde İbrahim'i denemek niye? Nasıl olsa onun ne şekilde hareket edeceğini zaten biliyor değil miydi?

Öte yandan eğer Tanrı kan akıtma amacına dayalı kurbandan hoşlanmasa ve kurban denen şeyi sadece yoksulun korunması amacına bağlamış olsaydı bunu açıkça belli etmez miydi? Şu durumda bizim mollalarımızın kalkıp da, "*Yoksulun korunması başka bir şey vermekle daha iyi sağlanacaksa, o şeyi kurbana tercih edin*" demelerinde anlam olur mu? Bunu söylemekle Kur'an'a ters düşmüş olmuyorlar mı? Ve Tanrı'yı, hani sanki amacını açıklayamamış da, onların bu şekildeki açıklamalarına muhtaçmış gibi bir duruma düşürmüş olmuyorlar mı?

Bu vesileyle ekleyelim ki, aradan 1400 geçmesine ve bu 1400 yıl boyunca insanlık anlayışında nice gelişmeler görülmesine rağmen, İslam ülkelerinde hala, İbrahim'in yukarıdaki davranışına özlem duyup, oğullarının boğazını kesmek isteyenler vardır. Bunun utanç verici bir örneğine, bundan 30-40 yıl kadar önce Türkiye'de rastlanmıştır. Askerden kaçmak isteyen bir kişi, eğer bu mükellefiyetten şu ya da bu şekilde kurtulacak olursa, Mızrap adındaki oğlunu kurban etmeye karar vermiş, gerçekten de askerlikten kurtulur kurtulmaz oğlunun boğazını ekmek bıçağıyla kesmiştir. Olay ortaya çıktığında savcılık işe el atmış ve dava sonucunda bu kişi layık olduğu cezaya mahkûm olmuştur. Ne esef vericidir ki, o zamanın Yargıtay'ı, söz konusu cinayetin "*dinsel inançlar*" etkisiyle işlenmiş olduğunu, dolayısıyla bu inançların "*cezayı hafifletici sebep*" ("esbab-ı muhaffefe") olması gerektiğini bildirerek mahkeme kararını bozmuştur. Olay adalet tarihimizde "*Mızrap Çocuk*" olayı olarak yer almıştır.

II) Tanrı'ya İbadet Türü Olarak Kurbanla İlgili Ayetlerden Diğer Bazı Örnekler

Yukarıda gördüklerimizden başka, Kur'an'da, kurban kesiminin "ibadet" türü olduğunu kanıtlayan hükümler vardır ki, hepsinde amaç Tanrı'ya teslimiyetin, Tanrı'ya bağlılığın ifadesi olarak yer alır. Hani sanki Tanrı, kendi yüceliğini ve güçlülüğünü kanıtlayabilmek için hayvan boğazlatarak kan akıttırma yollarını seçmişe benzer. Bazı örnekler şöyle:

1) Hac Suresi'ndeki Hükümlere Göre Kurban Kesimi Ameliyesi, Tanrı'yı Yüceltmek İçin İbadet Anlamını Taşıyor; Bu Nedenle Kurban Keserken Tanrı'nın Adının Anılması Gerekiyor (Hac Suresi, Ayet 36)

Hac Suresi'nin 35., 36. ve 37. ayetlerinden anlamaktayız ki, kurban kesimindeki asıl amaç, Tanrı'yı yüceltmek ve ona şükürler etmektir; bu bakımdan kurban ameliyesi Tanrı'ya ibadettir. Her ne kadar Kur'an, kesilen hayvanların yiyecek işini görmesini, isteyen ve istemeyene verilmesini emretmekle beraber, hayvan ve kurban kesimindeki asıl amacın, yoksulu doyurmak değil, Tanrı'yı yüceltmek olduğunu bildirmekte. Çünkü, güya Tanrı, insanlara doğru yolu göstermiştir ve işte bu iyiliğinin karşılığı olarak insanlardan kendisine şükretmelerini, kendisini yüceltmelerini beklemektedir; bunu yapabilmeleri için de, hayvanları (develeri, sığırları) insanların buyruğuna vermiştir ki, bu hayvanları kessinler de ibadetlerini yerine getirebilsinler! Ve kullarından kurban kesmelerini isterken, Tanrı, bu hayvanların ne etlerinin ne de kanlarının kendisine ulaşmayacağını söyler; daha başka bir deyimle kurban kesiminin kendisi için maddi bir çıkar sağlamadığını, sadece kendisini yüceltici bir ibadet olduğunu anlatmak ister. Yani kurban kesiminde Tanrı'nın güttüğü amaç kendisinin ibadet yoluyla yüceltilmesini, kendisine şükredilmesini sağlamaktır. Bunun böyle olduğunun iyice anlaşılması için, kurban keserken, hayvanın ön ayaklarının bağlanması ve Tanrı'nın adının anılması gerekir (Hac Suresi, ayet 35-36). Daha başka bir deyimle kurban

kesimi ameliyesi Tanrı'ya yapılan ibadetin ta kendisidir. Bu konu, Hac Suresi'nde şöyle belirtiliyor:

> *"İşte kurbanlık gövdeli hayvanları, deve ve sığırları, Allah'ın size olan nişaneleri kıldık. Onlarda sizin için hayır vardır. Ön ayakları bağlı halde keserken üzerlerine Allah'ın adını anın. Kesilince onlardan yiyin, isteyene de istemeyene de verin. Şükredersiniz diye onları böylece sizin buyruğunuza verdik. Bu hayvanların ne etleri ne de kanları Allah'a ulaşacaktır. Allah'a ulaşacak olan ancak sizin ona yaptığınız ibadettir. Size doğru yolu gösterdiğinden, Allah'ı yüceltmeniz için onları böylece sizin buyruğunuza vermiştir..."* (*Hac Suresi, ayet* 36-37).

Görülüyor ki, kurban kesimindeki amaç, yoksulu doyurmak değil; asıl amaç Tanrı'yı yüceltmek, Tanrı'ya şükretmek! Daha başka bir deyimle, Tanrı, sırf kendisini yüceltilsinler, kendisine şükretsinler diye kullarına kurbanlık hayvanları, develeri, sığırları vermiştir. Ve verirken de istemiştir ki, bu hayvanlar, ayakları bağlı olarak ve "Tanrı" adı anılarak boğazlansın, kanları akıtılsın; yani kurban kesimi işi, Tanrı'ya ibadetin bir ifadesi olsun.

2) Tanrı, Vermiş Olduğu Nimet Karşılığı Olarak, Kendisi için Namaz Kılınmasını ve Kurban Kesilmesini Emrediyor (Kevser Suresi, Ayet 1-2)

Biraz önce gördük ki, Kur'an'da -Hac Suresi'nde-, kurban kesimi ameliyesi, Tanrıyı yüceltmek, Tanrı'ya şükretmek amacına yönelik bir ibadet olarak belirtilmiştir. Aynı şey Kevser Suresi'nde de tekrarlanmakta. Fakat orada, Tanrı'nın Muhammed'e hitabı olarak şöyle yer almaktadır:

> *"(Ey Muhammed.') Kuskusuz biz sana Kevser'i verdik. Şimdi sen Rabbine kulluk (namaz kıl) et ve kurban kes. Asıl sonu kesik olan, şüphesiz sana hınç besleyendir"* (*Kevser Suresi, ayet* 1- 3).

Görüldüğü gibi, ayete göre Tanrı, Muhammed'e hitap etmektedir; ona "Kevser"i verdiğini bildirmekte ve verdiği bu nimet karşılığında Muhammed'den, kendisine namaz kılmasını ve kurban kesmesini istemektedir. Burada geçen "*Kevser*" sözcüğü, esas itibariyle "*çokluk*" anlamındadır ve yorumcular bunu "*çok*

büyük nimet" olarak ya da "cennetteki bir havuz" ya da "*cennetin bütün ırmaklarının kaynağı olan bir nehir*" şeklinde tanımlarlar. Şimdi sorulacaktır: Neden acaba Tanrı, Muhammed'e böylesine büyük bir nimet ("Kevser") vermiştir, verdiği bu nimet karşılığında ondan namaz kılmasını ve kurban kesmesini istemektedir? Sorunun İslam kaynaklarına göre karşılığı şöyledir: Muhammed'in, Mekke'deyken ilk karısı Hatice'den dört kızı ve iki (bazı rivayete göre dört) oğlu olmuş, fakat oğlan çocukların hepsi de küçücük yaşlarda ölmüşlerdir. Her ne kadar Muhammed Tanrı'ya, oğlan çocuk vermesi için yalvar yakar olmuşsa da, bir türlü oğlan çocuk edinememiştir. Medine'ye geçtikten sonra Marya adındaki cariyesinden bir oğlu olmuş ve ona İbrahim adını koymuş, fakat az geçmeden İbrahim de hastalanarak ölmüştür. Kendi neslini sürdürecek bir oğlan edinemediği için olağanüstü üzülürken, bir de çevresindeki kişilerin kendisi hakkında "ebter" (nesli kesik) diye konuştuklarını görünce yukarıdaki ayetleri Kur'an'a koymuştur. Yani anlatmak istemiştir ki, Tanrı, oğlan çocuk yerine kendisine, büyük bir nimet olmak üzere "Kevser" vaat etmiştir. Bunun karşılığında da, kendisinden namaz kılmasını ve kurban kesmesini istemiştir. Çünkü "namaz", kalp, dil ve bedenle yapılan şükrün kendisi olarak önemli bir ibadet türüdür. Her ne kadar namaz, "ibadetin başı" ya da "bütün ibadetlerin ruhu" ve "dinin temeli" sayılırsa da, sadece namaz yollu ibadet yeterli değildir. Tanrı'yı hoşnut etmek için namaz kılmaktan başka kurban keserek de ibadet edilmelidir; kurban kesmek, biraz önce değindiğimiz gibi yorumculara göre, zekât ve sadaka vermekten daha fazla fedakârlık ifade eden bir ibadettir. Bu "fedakârlık" sadece mali bakımdan değil, sembolik anlamda kan akıtma bakımından da söz konusudur. Şu nedenle ki, vaktiyle İbrahim "Peygamber", Tanrı'ya bağlılığını kanıtlamak için en büyük bir fedakârlık olarak kendi öz oğlunun boğazlayıp, kanını akıtmaya hazır olduğunu Tanrı'ya anlatmıştı. Onun böylesine büyük bir fedakârlıkta bulunacağını anladığı içindir ki, Tanrı ona koyun göndermiş ve oğlu yerine koyun keserek bu işi görmesini bildirmişti. Bundan dolayıdır ki, kurban kesimi, büyük bir fedakârlığın ifadesi olmak üzere, en büyük bir ibadet türü sayılır.

Bütün bunlardan anlaşılıyor ki, Kur'an'a göre Tanrı, kendisine "tefekkür" anlamına gelen ve sırf yüceltilsin diye kendisi için kurban kesilmesini emrediyor.

Daha başka bir deyimle, yoksullara yardım amacıyla değil, asıl kendisine ibadet edilerek minnettarlık gösterilsin diye kurban kestiriyor.

3) Tanrı, Ateşin Yiyeceği Bir Kurban Getirmedikçe Hiçbir Peygambere İnanılmamasını Emretmiş (Al-i İmran Suresi, Ayet 183)

"Kurban" öğesinin "peygamberliğin" bir işareti olduğuna ve "*ateşin yakıp kor edeceği bir kurban getirmedikçe*" hiçbir peygambere inanmamak gerektiğine dair Kur'an'da, şöyle bir ayet vardır:

> *"... 'Doğrusu, ateşin yiyeceği bir kurban getirmedikçe hiçbir peygambere inanmamak üzere Allah bize ahit verdi' diyenlere, sen, Ey Muhammed de ki, 'Benden önceki peygamberler size belgeler ve dediğiniz şeyi getirdi. Doğru sözlü iseniz niçin onları öldürdünüz?'..." (Al-i İmran Suresi, ayet 18.)*

Bu ayeti Muhammed, Medine'deki Yahudilerin kendisini "peygamber" olarak kabul etmemek amacıyla, "*Doğrusu ateşin yiyeceği bir kurban getirmedikçe hiçbir peygambere inanmamak üzere Allah bize ahit verdi...*" şeklindeki iddialarını çürütmek için koymuştur. İslam kaynaklarına göre hikâye şöyle: Medine'deki Yahudilerin önemli kişilerinden bazıları -ki aralarında Ka'b İbn-i Eşref, Malik İbn Sayf, Vehb İbn Ya-huza, Zeyd İbn Manuh, Finhas İbn Azura, Huyey İbn Ahtab gibi kişiler bulunmaktaydı- gelip Muhammed'e şöyle derler:

"*Sen, (Tanrı'nın) seni bize bir Resul olarak gönderdiğini ve sana bir kitap (indirdiğini) iddia ediyorsun. Hâlbuki Allah bize, Allah tarafından gönderildiğini iddia eden bir Resul bize ateşin yiyeceği bir kurban getirmedikçe kendisine iman etmemekliğimize dair ahit vermiş, yani böyle (emreylemişti). Dolayısıyla, sen böyle bir mucizeyi gösterirsen seni tasdik ederiz.*"

Yani anlatmak isterler ki, gökyüzünden inen bir ateşin yakıp kor edeceği bir kurban getirmedikçe, Muhammed'i "peygamber" olarak kabul etmeyeceklerdir. Onların bu sözleri üzerine Muhammed, istenilen mucizeyi gösteremeyeceğini

bildiği için, Tanrı'nın yukarıdaki ayeti indirdiğini ve bununla şunu anlatmak istediğini söyler:

> *"Muhammed'den önce size, o söylediğiniz kurban ve nur mucizesiyle peygamberler geldi. Bunlar arasında Zekeriya, Yahya ve diğer İsrail peygamberleri vardı. Fakat siz onları öldürdünüz. Eğer siz, sözünüzün delaleti veçhiyle, 'Bu kurban mucizesi gösterilirse iman edeceğiz' demekte sadık ve ciddiyseniz, o peygamberleri niçin katlettiniz. Yani sizin ecdadınız onları katlettikleri gibi siz de bugün hala onların düşündüğü gibi düşünüyorsunuz. Onların işledikleri bu cinayetleri hala onaylıyorsunuz. O peygamberlere iman etmiyor ve o cinayetlerden tövbekâr olmuyorsunuz. Oysa Muhammed'e iman etmek için, bütün bu peygamberlere iman etmek şarttır. Siz onları tasdik etmeden ve o günahları tevbe etmeden Muhammed'i onaylamış olamazsınız. Ve mademki onlar kurban mucizesini de gösterdikleri halde hala iman etmiyorsunuz, o halde muhakkaktır ki, bugün talep ettiğiniz bu mucizeye yine iman etmeyeceksiniz. Dolayısıyla, ahit davanız iftira olduğu gibi, bu talebiniz de yalandandır. Bu iftirayı onaylayacak nitelikte bir mucize olamaz..."*[6]

Dikkat edileceği gibi Muhammed'in söylemesine göre "*kurban mucizesi*", daha önce İsrailoğullarına gönderilmiş olan peygamberlerin "peygamberlik" belirtisi olduğu halde, Yahudiler bu peygamberlere -ki Muhammed'e göre hepsi de "Müslüman" olarak gönderilmişlerdir- inanmamışlardır, hatta onları öldürmüşlerdir. Şu durumda eğer kendisi de "kurban" mucizesi göstermiş olsa Yahudiler ona inanmayacaklardır.

4) Allah'a Karşı "Hac ve Umre" Şeklindeki ibadetin, Kurban Kesmek Şeklinde Yerine Getirilmesi (Bakara Suresi, Ayet 196)

Kur'an'ın bildirmesine göre, Mekke'deki Kâbe, "*insanlar için ilk kurulan*" ve insanlara "*doğru yolu gösteren ev*"dir, orada Müslümanların ilki olan İbrahim'in makamı vardır ve Kâbe'yi "hac" biçiminde ziyaret Tanrı'nın insanlar üzerindeki hakkıdır (Al-i İmran Suresi, ayet 95-97). Ve bu hakkını Tanrı İbrahim'e yaptığı şu çağrıyla belli etmiş, şöyle demiştir:

---

6 Elmalılı H. Yazır. age, c.2, s. 1243.

"(Ey İbrahim!)... insanları hacca çağır! Yürüyerek ve arık develere binmiş olarak gelirler sana ki, o develer, her bir uzak yoldan kopup gelirler. Kendi yararlarına olanları görsünler. Tanrı'nın kendilerine rızık olarak verdiği hayvanların belirli günlerdeki kurban edilmeleri sırasında Tanrı'nın adını ansınlar. Yiyin bunlardan. Ve güç durumdaki yoksulu da doyurun..." (Hac Suresi, ayet 26-29).

Yani Tanrı, Müslüman kullarını Kâbe'deki evine çağırıyor ki, gelsinler de, orada, Tanrı'nın kendileri için yaptığı iyilikleri anlayıp kendisine şükretsinler, kurban kessinler diye. Öyle anlaşılıyor ki Tanrı'nın hakkı, sadece insanlara birtakım nimetler sağlamasından değil, bir de İbrahim'e, oğlunu kurban edip onun kanını akıtacak yerde, koyunun kanını akıtma olasılığını sağlamasından doğmuştur. Hani sanki Tanrı, "*Ey insanlar! Ben sizi, bana şükretmeniz için kendi çocuklarınızı kesme zorunluluğundan kurtarıp, hayvan kesme olasılığına kavuşturdum. Bu nedenle sizin üzerinizde bu bakımdan da hakkım var. Benim adıma kurban kesin*" der gibidir. Bu itibarla Kabe'ye hediye edilen kurbanlar, Tanrı'ya şükür anlamında ibadet etmektir (Elmalılı Hamdi Yazır, age, c., s.714). Bundan dolayıdır ki, kurbana "hürmet" gerekir (Maide Suresi, ayet 1-2). Kuşkusuz ki, kesilen kurbanın eti yenecektir. Fakat kurban kesimindeki asıl amaç, Tanrı'ya şükranda bulunmaktır ki, ibadetin ta kendisidir. Öte yandan hac görevini ya da "küçük hac" denen umreyi (omreyi) yapmaktan alıkonan kimselerin Kabe'ye kurban hediye etmeleri gerekir. Yine bunun gibi hastalık vd... gibi nedenlerle hac ziyaretini yerine getiremeyenler, fidye olarak kurban keserler, oruç tutarlar ya da sadaka verirler. Bakara Suresi'nde şöyle yazılıdır:

"*Başladığınız hac ve umreyi Allah için tamamlayın. Alıkonursanız, kolayınıza gelen bir kurban gönderin. Kurban yerine ulaşıncaya kadar, başlarınızı tıraş etmeyin, içinizde hasta olan veya başından rahatsız bulunan varsa fidye olarak da oruç tutması, ya sadaka vermesi ya da kurban kesmesi gerekir...*" (Bakara Suresi, ayet 196). Görüldüğü gibi burada kurban kesimi, hac ve umre şeklindeki ibadetin yerine getirilmiş olmasını sağlıyor; yani yoksula yardım, yoksulu doyurmak için öngörülmüş değil; sadece Tanrı'ya ibadetin şekillerinden biri olarak belirtiliyor. Bunun dışında "oruç tutmak" ya da "sadaka vermek" var ki, bu sonuncusu yoksula yardım öğesini de kapsar nitelikte. Ancak, asıl önemli olan şey

kurban kesmektir, yani Tanrı için kan akıtmaktır. Fakat herkesin mali durumu buna yeterli olmadığı için, kurban kesemeyenlere diğer kolaylıklar sağlanmıştır ki, bu yoldan Tanrı'ya şükranlıklarını belli etsinler diye.

5) Kâbe'ye Kurban Hediye Etmek Yoluyla Tanrı'ya İbadet Usulü (Maide Suresi, Ayet 2, 95)

Kurban kesiminin, sosyal yardımlaşmanın bir türü olmasından çok, esas itibariyle kan akıtmak şeklinde Tanrı'ya ibadet olduğunun diğer bir kanıtı, Kâbe'ye kurban hediye etmekle ilgili hükümlerdir ki, bunlar arasında Maide Suresi'nin 2. ve 95. ayetleri bulunur. Gerçekten de Maide Suresi'nde "kutsal" olarak nitelendirilen bazı şeyler vardır ki, bunlara "hürmet" edilmesi emredilmiştir. Örneğin, "*Tanrı'dan bol nimet ve rıza*" dileyerek Beyt-i Haram'a gelenlere "hürmet" edilmesi gerekir. Fakat bir de Kabe'ye hediye edilen "kurbanlığa" da "hürmet" gösterilmesi emredilmiştir: hatta sadece kurbanlığa değil, kurbanlık belirtisi olmak üzere herhangi bir şeyden takılan gerdanlıklara da "hürmet" gerekir. Ayet şöyle diyor:

> *"Ey inananlar!... (Kâbe'ye) hediye edilen kurbanlığa, gerdanlıklar takılan hayvanlara, Rablerinden bol nimet ve rıza talep ederek Beyt-i Haram'a gelenlere sakın hürmetsizlik etmeyin..." (Maide Suresi, ayet* 2).

Daha başka bir deyimle Kâbe'ye hediye edilen kurbanlık, ibadet aracı olarak "hürmet" edilmeye layık bulunmuş olmaktadır.

Yine Maide Suresi'nde kurban kesiminin, bazı günahlardan (örneğin, ihramlıyken avı öldürmek gibi günahlardan) kurtulmak için iş gören bir ibadet yolu olduğunu gösteren bir ayet vardır:

> *"Ey inananlar! ihramlıyken avı öldürmeyin. Sizden bile bile onu öldürene, ehli hayvanlardan öldürdüğü kadar olduğuna içinizden iki adil kimsenin hükmedeceği, Kâbe'ye ulaşacak bir kurbanı ödeme ya da düşkünlere yemek yedirmek şeklinde kefareti veya yaptığının ağırlığını tatmak üzere bunlara denk oruç tutmak vardır..." (Maide Suresi, ayet 95).*

Görülüyor ki, ihramlıyken “avı öldürenler” (eğer bu işi bile bile yapmışlarsa) günah işlemiş oluyorlar. Günahtan kurtulabilmek için ya düşkünlere yemek yerdirmeleri ya oruç tutmaları ya da Kâbe’ye ulaşacak bir kurbanı ödemeleri gerekir. Dikkat edileceği gibi, burada kurban kesimi, yoksulu doyurmak için öngörülmüş değildir. Çünkü ayet, yoksulu doyurma işini, günahtan kurtulmanın bir başka yolu olarak belirtmiştir. Ayette geçen “kurban ödeme” deyimi, Tanrı'ya “takdimede” bulunarak günahtan kurtulmayı öngörmektedir ki, bu da ibadetten başka bir şey değildir.

6) Tanrı, Kendi Yüceliğini ve Güçlülüğünü Kanıtlamak Amacıyla Musa’nın Kavmine İnek Boğazlatıyor; Boğazlattığı İneğin Kemiğiyle Ölü Diriltiyor (Bakara Suresi, Ayet 67-73)

Bakara Suresi'nde Musa ve kavmiyle ilgili bir hikâye var ki, Tanrı’nın sığır boğazlatarak ölüleri diriltebilir olduğunu anlatır. Hikâyenin özeti şöyledir: Musa bir gün kendi kavminin insanlarına, “*Allah muhakkak bir sığır boğazlamanızı buyuruyor*” der (Bakara Suresi, ayet 67). Onlar, “*Bizi alaya mı alıyorsun?*” diyerek önce itiraz ederler. Çünkü akıllarından Tanrı’nın kendilerinden inek kurban etmelerini isteyebileceği ihtimalini geçiremezler.[7] Bununla beraber az sonra fikir değiştirirler ve ne cins bir sığır boğazlamaları gerektiğini sorarlar: “(*Ey Musa*) *Rabbine bizim adımıza yalvar da onun (sığırın) mahiyetini bize bildirsin*” (Bakara Suresi, ayet 68). Musa’nın sorusu üzerine Tanrı, kesilecek sığırın “*ne kart, ne körpe, ikisi ortası yaşta, kusursuz, alacalı ve tarlada fazla kullanılmamış*” olmasını ister. Tanrı’nın istediğine uygun bir sığır bulunup boğazlanır. Bunun üzerine Tanrı, Musa’nın kavmine hitaben “*Siz bir kimseyi öldürmüş ve bunu birbirinize atmıştınız: oysa Allah gizlemekte olduğunuzu ortaya çıkaracaktır*” der ve “*Sığırın bir parçasıyla ona (ölüye) vurun*” diye ekler. Dediği gibi yaparlar ve sığırın bir parçasıyla ölüye vururlar; ölü dirilir. Tanrı onlara şöyle der:

> *“İşte böylece Allah ölüleri diriltir ve aklınızı kullanasınız diye size ayetlerini gösterir”* (Bakara Suresi, ayet 69-73).

---

7 Elmalılı H. Yazır, age, c.1. s.381.

Kur'an, öldürülen kişinin kim olduğunu ve neden Tanrı'nın boğazlattığı bir ineğin parçasının vurulmasıyla ölüyü dirilttiğini açıklamıyor. İslam kaynaklarına göre rivayet şöyledir: Musa'nın kavminden çok zengin bir adam varmış; bu adamın bir oğlu ve birçok yeğeni bulunuyormuş. Bu yeğenler zengin amcalarının mirasına konmak için onun oğlunu gizlice öldürmüşler, sonra cenazesini kapıya koyup bağırıp çağırmaya ve cinayeti onun bunun üzerine atmaya kalkışmışlarmış. Katil bulunamadığı için toplumda fitne çıkmış. Ve işte katili meydana çıkarmak amacıyla Tanrı, Musa'nın kavmine sığır boğazlamalarını ve sonra sığırın bir parçasıyla ölünün üzerine vurmalarını emretmiş imiş.[8]

Pek güzel, ama bütün bu işler için ineği boğazlatıp kan akıtmak niye? Eğer Tanrı, yüceliğini ve güçlülüğünü kanıtlamak için ölüleri diriltebilir olduğunu ortaya koymak istiyor idiyse, mutlaka sığır boğazlatıp onun kemiğiyle ölüye vurdurtması mı gerekirdi? Bu işi sığırı boğazlatmadan ve ölüyü oracıkta canlı duruma getirmek yoluyla yapamaz mıydı?

Her ne olursa olsun, yukarıdaki konular şu gerçeği ortaya koymaktadır ki, "kurban kesimi", esas itibariyle yoksula yardım amacına dayalı bir gelenek değildir; bu gelenek, esas itibariyle Tanrı adına girişilebilecek fedakârlıkları ortaya koymak üzere Tanrı adına kan akıtmak, böylece Tanrı'yı hoşnut edip günahlardan kurtulmak gibi bir amaca dayalıdır. Kur'an'daki yeri de bu anlamdadır.

[8] Elmalılı H. Yazır, age. c.1, s.386 vd. Ayrıca bkz. İlhan Arsel, *Şeriat'tan Kıssa'lar*, Kaynak Yayınları, birinci basım, Temmuz 1996.

"TAKIYYE" UYGULAMASININ KAYNAĞI OLARAK DİN (NAHL SURESİ, AYET 106-107; AL-İ İMRAN SURESİ, AYET 28-29; ENAM SURESİ, AYET 119)

"Takıyye" deyimi, belli durumlarda İslami buyruklara uyma zorunluluğundan uzak kalarak iş görme anlamına gelir. Bu durumlar, genel olarak canını, ırzını ya da malını düşman şerrinden korumakla ilgili olduğu kadar, İslam'ın yayılmasını kolaylaştırmak, İslam adına çıkar sağlamak vs... gibi şekillerde de kendini gösterir. Örneğin, İslam'dan çıkmak günah işlemek sayıldığı halde, Müslüman bir kişinin, ölüm tehdidi altında İslam'dan çıkması (irtidat etmesi) "günah" sayılmaz; bunun gibi, İslam çıkarları adına kâfirlerle "dost"muş gibi görünmesi ya da İslam çıkarları adına yalan ve hile yollarına başvurarak onları yok etmesi de aynı şekilde günah sayılmaz. Öte yandan kişilerin gönüllerini İslam'a ısındırmak amacıyla, onlara çıkar sağlamak, örneğin hakları olmadığı halde ganimet mallarından pay ayırmak, bir bakıma takıyye etmektir ki, uygulanışı, birazdan belirteceğimiz gibi, Muhammed dönemine iner.

Günümüzde İslamcıların laik Cumhuriyet'i yıkmak için başvurdukları kurnazlıklardan biri de takıyyeciliktir. Din ve devlet ayrılığına dayalı demokratik sistem anlamına gelen ve aklı vahyin önüne diken laikliğin İslam ile bağdaşamayacağını bildiklerinden, bu bağdaşmazlığı göz ardı etmek, hatta birbirine zıt şeyleri uyumluymuş gibi göstermek için her türlü esnekliğe yönelirler. Fakat bu kurnazlığı biraz daha etkili kılabilmek için takıyye yanlısı değilmiş gibi görünmek isterler ve örneğin, "*Müslümanlıkta takıyye yoktur*" derler. Ya da Sünni ve Şii ayrımına dayalı olarak Sünniliğin takıyyeye yer vermediğini, buna karşılık Şiilikte takıyye uygulamasının esas olduğunu öne sürerler. Oysa bütün bu söyledikleri yalandır; çünkü takıyye, Kur'an'dan ve Muhammed'in Kur'an'a dayalı tutum ve davranış-

larından kaynaklanan İslami bir kuruluş olarak 1400 yıl boyunca uygulanagelmiştir. Bu itibarla "*Sünnilikte takıyye yoktur, Şiilikte vardır*" şeklindeki beyanlar, yalan olmak yanında İslami inkâr anlamına da gelir. Hemen ekleyelim ki, şeriatçılarımızın takıyye doğrultusundaki tutum ve davranışlarının amacı, kişilerin bağnazlığını körükleyip onları birer saldırı öğesi haline getirmek, bu sayede laik Cumhuriyet'i içten fethetmek, din ve devlet ayrılığına son verip İslami devleti yerleştirmektir.

Muhammed'in Kur'an'a koyduğu ayetlere ve kendinden verdiği örneklere göre, Müslüman bir kişinin dinden çıkması, yani İslami terk etmesi ("irtidat" etmesi) büyük bir günah sayıldığı halde, eğer bir kimse bu işi zorluk karşısında kalmak nedeniyle (örneğin, ölüm tehdidi altında) yapmış ise, günah işlemiş olmaz, yeter ki kalbi "iman"ını yitirmemiş olsun. Çünkü "iman" denen şey, kalple, dille ya da elle kendisini belli eden bir şey olarak kabul edilir. "İman", dil ve elle belli edilemeyip de kalp yoluyla korunabildiği takdirde sorun yoktur. Çünkü Müslüman kişi, kendisinin (ya da din kardeşinin) canı ve malı bakımından tehlike içinde bulunduğunu ve zarara uğrayacağını anladığı zaman, bundan kurtulmak için dili ve eli İslam'a aykırı bir şey yapmış, fakat kalbindeki imanı saklamış ise, takıyye etmiş sayılır. Bunda suç ve günah yoktur; zira yaptığı şeyi "ilahi müsaade" ile (yani Allah'ın ruhsatını tutmuş olarak) yapmış gibi kabul edilir. Ve şunu düşünür ki, Tanrı, insanları "kalplerinin inandığına" göre değerlendirir.

Yine bunun gibi Müslüman kişilerin, kâfirlerle, müşriklerle (puta taparlarla) dostluk kurmaları, onlara yakınlık göstermeleri, yardımda bulunmaları günah sayılmakla beraber, birtakım "zorunluluklar" ve çıkarlar uğruna onlara yakınlık göstermeleri, onlarla dost olmaları caiz görülmüştür. Yine aynı şekilde, İslam'ın, yiyecek ve içecek şeyler konusunda getirdiği haram ve yasaklara, belli zorunluluklar altında uyamayan, yani haram şeyleri yiyip içen Müslüman kişiler, günahtan ve dini ıstıraptan uzak kalmış olurlar. Muhammed'in söylemesine göre, Tanrı, Müslüman kullarına takıyye yoluyla hareket serbestliği bağışlamıştır; hem de öylesine ki, kimi yorumculara göre takıyye, Müslüman kişi için bir tür "örtü" işini görür ve takıyyesi olmayan kişinin dini de yok sayılır. Biraz önce işaret ettiğimiz

ve biraz aşağıda belirteceğimiz gibi, bütün bu hususlar, Muhammed'in Kur'an şeklinde ya da Kur'an olmayarak koyduğu hükümlerle ve kendi yaşamından verdiği örneklerle ortadadır. Bu açıdan takıyye'nin, İslam'ın belli bir kesiminde geçerli, diğer bir kesiminde geçersiz olduğunu söylemek ve örneğin, "Sünnilikte takıyye yoktur, ama Şiilikte vardır" şeklinde konuşmak yanlış olur. Her ne kadar "takıyye"nin Şiiler bakımından çok önemli olduğu ve örneğin tehlike ve zorunluluk karşısında İslami emirlere uymamak bakımından Şiilerin kendilerini daha rahat hissettikleri ve takıyye etmek için gerekçe dahi göstermeye yanaşmadıkları ve hatta Kur'an'daki, "*...haberiniz olsun ki, Allah yanında ekreminiz (en değerliniz) en takvalınızdır (ondan en çok korkanınızdır)...*" (Hucurat Suresi, ayet 13) şeklindeki ayeti "*içinizde takıyyeyi en çok kullanan (kişi), Tanrı'dan en çok korkandır*" diye yorumladıkları öne sürülür ise de, şu muhakkak ki, Şiiler için takıyye, hiçbir zaman "temel ilke" olarak kabul edilmiş ya da gönül rızasıyla da benimsenmiş bir şey değildir. Nitekim Şiiler, çoğu zaman kendilerini Sünni çoğunluğu karşısında tehlikede gördüklerinden "takıyye" yolunu seçme zorunluluğunda bulmalarına rağmen, zaman zaman ölümü dahi göze alarak isyanlarda bulunmuşlar, kahramanlık örnekleri vermişler ve böylece inançlarını "takıyyesiz" yollarla kanıtlamaktan geri kalmamışlardır. Kuşkusuz ki, bunda rol oynayan etkenler arasında, Ali'nin şu sözleri vardır:

> *"İnancın alamet-i farikası, sana zarar verecek olan adaletin, sana fayda getirecek olan adaletsizliğe tercih edilmesidir."*

Sünnilere gelince, onlar için "takıyye", kişi davranışlarının Kur'an ayetleriyle ve Muhammed'in eylem ve işlemleriyle uyumlu kılınmasından başka bir şey değildir. Nitekim Taberi, ünlü Tefsir adlı yapıtında, takıyyeyle ilgili Kur'an ayetlerine dayalı olarak şu yorumu yapmıştır:

> *"Bir kimse zorlanırsa ve düşmanlarından kurtulmak için, kalbi muhalefet ettiği halde, diliyle küfrü kabul ederse, ona ceza terettüb etmez; zira Allah, kulları hakkında, bunların kalplerinin inandığına göre hüküm verir."*[1]

---

1 Taberi'nin Tefsir'inden yapılan alıntı için bkz. *İslam Ansiklopedisi*'nde "Takıyye" sözcüğü.

Bu konuları böylece açıkladıktan sonra şimdi geliniz, her şeyden önce Kur'an'ın takıyyeyi öngören ayetlerinden bazılarını inceleyelim ve incelerken de bu ayetlerin yerleşmesine vesile olan olayları özetleyelim:

Kur'an'da Nahl Suresi'nin 106. ve 107. ayetlerinde şu yazılıdır:

"Her kim iman ettikten sonra Allah'ı inkâr ederse -kalbi imanla dolu olduğu halde (inkâra) zorlanan başka...- fakat kim kalbini kâfirliğe açarsa, işte Allah'ın gazabı bunlaradır; onlar için büyük bir azap vardır. Bu (azap), onların dünya hayatını ahirete tercih etmelerinden ve Allah'ın kâfirler topluluğunu hidayete erdirmemesinden ötürüdür" (Nahl Suresi, ayet 106- 107).

Dikkat edileceği gibi bu ayette, "*...kalbi imanla dolu olduğu halde (inkâra) zorlanan başka...*" diye bir tümce yer almış. Bu şekliyle ayetin anlatmak istediği şey şudur: Gönlü imanla dolu Müslüman bir kişi, İslam'dan çıktığı takdirde günah işlemiş olur ve Tanrı'nın gazabına uğrar. Fakat eğer bu işi, öldürülmek ya da işkenceye sokulmak vs... gibi bir tehdit ve baskı altında kalarak yapmışsa, bu takdirde günah işlemiş olmaz; bunu Tanrı'nın "ruhsatı"yla yapmış sayılır. Fakat eğer böyle bir tehdit ve tehlike olmadığı halde, yani sırf kendi rızasıyla Tanrı'yı inkâr ve İslami terk yoluna gitmişse, ona "*Allah'tan bir gazap ve bir de azap vardır*". İslam kaynaklarından öğrenmekteyiz ki, Muhammed, bu yukarıdaki ayeti şu olay vesilesiyle Kur'an'a koymuştur.

Müslümanlığı kabul etmiş olan Yasir ile karısı Sümeyye ve oğulları Ammar, bağlı bulundukları inanç yüzünden Kureyşlilerin (yani, putperest Arapların) tehdidine uğrarlar. Eğer İslam'dan çıkmayacak olurlarsa öldürüleceklerdir. Fakat bu tehdide rağmen İslam'ı terk etmeyeceklerini ilan ederler. Bunun üzerine Kureyşliler, önce Sümeyye'yi iki ayağından iki devenin arasına bağlarlar ve "*Sen erkekler için Müslüman oldun*" diye hakaretler yağdırıp kadıncağızın orasını burasını bir harbeyle (mızrak) delerler; sonra da onu develere sürükletip parçalatarak öldürtürler. Onun arkasından kocasını, yani Yasir'i de öldürürler. Bütün bunlar Yasir ile Sümeyye'nin oğulları Ammar'ın gözleri önünde olmaktadır. Kendisinin de aynı akıbete uğrayacağını anlayarak dehşete düşen Ammar, canını kurtarmak için Tanrı'yı inkâr ve İslam'ı terk ettiğini bildirir. Bunu duyanlar derhal Mu-

hammed'e giderek, "*Ya Resulullah Ammar küfretmiş*" derler. Fakat Muhammed onlara, "*Hayır! Ammar baştan aşağı iman dolmuş, iman onun etine kanına karışmıştır*" diye karşılık verir. Bu arada Ammar, iki gözü iki çeşme ağlayarak Muhammed'in yanına gelir. Muhammed onu yatıştırmaya çalışır ve gözlerinin yaşını silerek, "*... (Eğer Kureyşliler aynı şeyi) tekrar ederlerse sen de dediğini tekrar et*" der; yani ona takıyyeyi tavsiye etmiş olur.[2] Daha doğrusu demek ister ki, "*Eğer Kureyşliler seni tehdit altında tutup Tanrı'yı ve İslami inkâra zorlarlarsa, sen de onların dediği gibi yap*". Böylece takıyye etmenin, yukarıdaki ayetler (yani Nahl Suresi'nin 106. Ve 107. ayetleri) gereğince bir bakıma fazilet anlamına geldiğini anlatmış olur.

Ancak, "takıyye"yi öngören yukarıdaki iki ayet (yani Nahl Suresi'nin 106. ve 107. ayetleri) kendilerinden hemen sonra gelen iki ayetle çelişme halindedir. Gerçekten de Nahl Suresi'nin yukarıdaki 106. ve 107. ayetlerini izleyen 108. ve 109. ayetleri aynen şöyledir:

> *"İşte onlar Allah'ın, kalplerini, kulaklarını ve gözlerini mühürlediği kimselerdir. Ve onlar gafillerin kendileridir. Hiç şüphesiz onlar ahirette ziyana uğrayanların ta kendileridir" (Nahl Suresi, ayet 108-109).*

Burada geçen "onlar" sözcüğü, Tanrı'yı inkâr eden ve İslam'ı terk eden Müslüman kişilere atıftır. Ve işte bu ayetlere göre bu kişilerin kalplerini, kulaklarını ve gözlerini mühürleyen, yani onların kâfir olmalarına ve cehenneme atılmalarına neden olan doğrudan doğruya Tanrı'dır. Ve bu aynı Tanrı, kâfir kıldığı kişileri takıyye yoluna sokmaktadır. Olacak şey midir bu? Hiç "yüce" olduğu kabul edilen bir Tanrı, kullarının gönüllerini dilediği gibi imanla doldurur ya da imansız kılar ve sonra kendi kendine takıyye eder mi?

Takıyye etmek konusunda Kur'an'da yer alan ayetlerden bir diğeri, Al-i İmran Suresi'nin 28. ve 29. ayetleridir ki, şöyledir:

> *"Müminler, müminleri bırakıp da kâfirleri dost edinmesin. Kim bunu yaparsa, artık onun Allah nezdinde hiçbir değeri yoktur. Ancak kâfirlerden gelebilecek bir tehlikeden sakınmanız başkadır. Allah kendisine*

[2] Elmalılı Hamdi Yazır, Hak Dini, Kur'an Dili, c.4, s.3131.

karşı (gelmekten) sizi sakındırıyor. De ki, içinizdekileri gizleseniz de açığa vursanız da Allah bilir. Göklerde ve yerde olanları da Allah bilir'..." (*Al-i İmran Suresi, ayet* 28-29).

Görülüyor ki, bu ayetlere göre Tanrı, Müslüman kişilerin, Müslüman olmayanlarla dostluk kurmalarını yasaklamıştır; bu emrine uymayacak olanları cezalandıracaktır. Ve Tanrı her şeyi bildiği için, insanların ne düşündüklerini ve ne hissettiklerini çok iyi bilir. Bu nedenle, eğer Müslüman kişi, Tanrı'nın bu yasak emrine rağmen kâfirlere kalben bağlıysa, yani kalbinde kâfirlere karşı sevgi ve dostluk besleme eğilimindeyse, bu eğilimini gizlemiş olsa da Tanrı bunu bilir ve bu gibi kişileri cezalandırmaya "*kadir*"dir. Fakat eğer Müslüman bir kişi, kâfirlerden gelebilecek bir tehlikeden sakınmak için, onlarla dostluk kurmuşsa, yani takıyye etmişse, Tanrı'nın gazabına uğramaz; çünkü yukarıdaki ayetlerde bu husus, "*...Ancak kâfirlerden gelebilecek bir tehlikeden sakınmanız başkadır...*" şeklinde açıkça dile getirilmiştir.

Al-i İmran Suresi'nin bu ayetleriyle söz konusu edilen "takıyye" yolu, sadece kişiler bakımından değil, kuruluşlar ve hatta devlet bakımından da geçerli sayılır. Örneğin, Müslüman bir devletin kâfirlerle barış antlaşmaları imzalaması ve Müslüman olmayan (yani gayrimüslim) bir devlete karşı onunla işbirliği yapması caizdir; yeter ki, bu antlaşma ve bu işbirliği başka Müslümanların aleyhine olmasın.

Al-i İmran Suresi'nin Müslümanlara "takıyye" edebilme olasılığını veren bu yukarıdaki 28. ve 29. ayetlerinin inmesine neden olan olayların pek çeşitli olduğu söylenir. Bir rivayete göre Yahudilerden bazı kimseler, Müslümanlardan (Ensardan) bazı kimseleri İslam'dan vazgeçirmek istemişler ve bunun üzerine Muhammed'in yakın arkadaşlarından bazıları (örneğin, Abdurrahman b. Cübeyr ve Said b. Hayseme gibi kimseler) Müslümanlara o Yahudilerden sakınmalarını tavsiye etmişlerdir. Fakat buna rağmen Müslümanlar onları dinlememişlerdir. İşte güya bu nedenle Tanrı yukarıdaki ayeti göndermiştir.

Başka bir rivayete göre, güya Müslümanlardan bazıları (örneğin Hatıb İbni ebi bel'eta) Mekke kâfirlerine sevgi ve yardım gösterdikleri için Tanrı kızmış ve onlara bunu yasaklamak için yukarıdaki ayeti indirmiştir!

Diğer bir rivayete göre münafıklardan Abdullah b. Übey ve arkadaşları Yahudilerle ve müşrik Araplarla dost imişler, güya onlara haberler verirlermiş. Bu nedenle Tanrı onların bu tür davranışlarını önlemek için ayet indirmiştir!

Bir başka rivayete göre, Tanrı bu ayeti, Muhammed ile "peygamberlik" yarışına çıkmış olan Müseylime'nin tutum ve davranışları vesilesiyle indirmiştir. Kısaca belirtelim ki, Müseylime, Yamame'de Beni Hanife'ye mensup biri olup, tıpkı Muhammed gibi "peygamber" olarak tanınmak isteyen bir kimseydi. Kendisini Beni Hanife'nin peygamberi (Resuli Beni Hanife) olarak ilan etmişti; bu nedenle "Yamameli Rahman" diye tanınırdı. Muhammed'i de Kureyş'in peygamberi (Resuli Kureyş) olarak görürdü.[3] O kadar ki bazı kimseler, Muhammed'in bütün bilgileri Müseylime'den edindiğini söylerlerdi. Muhammed, bu yüzden ona çok içerler ve onu "Müseylimetül'kezzab" lakabıyla aşağılardı.

Söylendiğine göre, Müseylime, bir gün iki kişiyi tutuklatır ve bunlardan birine "*Muhammed hakkında ne dersin?*" diye sorar. Bu kişi, "*Muhammed Resulullah'tır*" diye yanıt verir. Bu yanıta karşı Müseylime tekrar sorar: "*Benim hakkımda ne dersin?*" Bu soruya "*Sen de Resulullahsın*" diye karşılık verir. Yani Muhammed gibi Müseylime'nin de "*peygamber*" olduğunu söylemiş olur; çünkü korku içerisindedir ve bu şekilde konuşmamış olsa kafasının kesileceğini bilir. Takıyye yoluyla kellesini kurtarmış olur. Bu yanıttan hoşlanan Müseylime, adamı serbest bırakır. Ve bu kez diğer kişiye aynı sorulan sorar: "*Muhammed hakkında ne dersin?*" Bu kişi yanıt olarak Muhammed'in "*Resulullah*" olduğunu söyler. Müseylime tekrar sorar: "*Benim hakkımda ne dersin?*" Bu soruya adamcağız yanıt vermek istemez; çünkü onu "*peygamber*" olarak kabul etmemektedir. Bu nedenle "*dilsizim*" diye karşılık verir. Başka bir deyimle takıyye yoluna gitmez. Müseylime sorusunu üç kez tekrar eder ve her üçünde de adamdan "*dilsizim*" şeklinde yanıt alınca, adamın kellesini kestirtir. Haberi alan Muhammed, takıyye eden kişi için (*yani Müseylime'yi de Muhammed gibi "peygamber" olarak kabul ettiğini söyleyen birinci kişi için*) "*Allah'ın ruhsatını tuttu*" der. İkinci kişi için (*yani Müseylime'yi "peygamber" olarak kabul etmediğini "dilsizim" diyerek ifade*

[3] Elmalılı Hamdi Yazır, age. c.2, s. 1073.

eden ve takıyye yoluna gitmeyen kişi için) "*Hakkı izhar etti*" (*yani "doğruyu söyledi"*) der.[4] Böylece şunu anlatmış olur ki, din uğruna takıyye yapmak ne kadar uygunsa, "*helak*" olmayı (ölmeyi) göze almak da o kadar yerinde bir davranıştır.

Kur'an'da, "haram" yiyeceklerin, "muzlar" (çaresiz) durumlarda kalındığı zaman yenilmesini caiz kılan hükümler vardır ki, "takıyye"nin bir başka şeklidir. Bunlardan biri olarak Enam Suresi'nin şu ayetini okuyalım:

> *"Üzerine Allah'ın adı anılıp kesilenden yememenize sebep ne? Oysa Allah, çaresiz yemek zorunda kaldığınız dışında, haram kıldığı şeyleri size açıklamıştır..." (Enam Suresi, ayet 119).*

Görülüyor ki, yenecek olan şeyler, üzerlerine Allah'ın adı anılarak kesilmiş olan şeylerdir. Yani Müslüman bir kişi, ancak besmeleli şeyleri yemelidir. Besmeleli olmayan şeyler, Tanrı'nın haram kıldığı şeylerdir. Tanrı, bununla beraber çaresiz kalınan hallerde, haram şeylerin, yani besmelesiz olarak kesilmiş şeylerin yenmesine izin vermekte ve bunu, yukarıdaki ayette görüldüğü gibi, "*...Oysa Allah, çaresiz yemek zorunda kaldığınız dışında, haram kıldığı şeyleri size açıklamıştır...*" diyerek belli etmektedir. Başka bir deyimle Müslüman kişi, çaresizlik içerisinde kalıp yemek zorunluluğunda bulunduğu haram şeyler yüzünden günahkâr duruma düşmez; takıyye etmiş sayılır.

Takıyye uygulaması konusunda Kur'an tek kaynak değildir; Kur'an kadar etkili bilinen diğer bir kaynak daha vardır ki, o da Muhammed'in Kur'an olmayarak koyduğu hükümlerden oluşur. Bu kaynak, Muhammed'in yaşamından verilecek örneklerle doludur. Bunlardan biri, şair Ka'b b. el-Eşref in öldürtülmesiyle ilgili olan olaydır ki, Hicret'in üçüncü yılına rastlar. Konuyu, *Şeriat'tan Kıssalar*[5] adlı kitabımızın ikinci cildinde açıklamış olmakla beraber burada kısaca anımsatalım ki, Ka'b b. el Eşref, Mekke ve Medine'de ün yapmış olan bir şairdir. Son derece güçlü kalemiyle Muhammed'i eleştirdiği ve İslam'a karşı geldiği için Muhammed'in düşmanlığını kazanmıştır. Ondan kurtulmanın ancak onu öldürtmekle mümkün olacağını düşünen Muhammed, Müslümanlara çağrıda bulunur

---

4 Elmalılı Hamdi Yazır, age, c.4, s.3131-3132. 202
5 İlhan Arsel, Şeriat'tan Kıssalar 2, Kaynak Yayınları, İstanbul, 1997, s. 61.

ve "*...Ka'b b. Eşrefi öldürmek için kim hazırdır... Çünkü (Ka'b) Allah'a ve Resulüne eza vermiştir*" diye konuşur. Başka bir deyimle hasmını öldürtmek için gönüllü arar. Muhammed'in çağrısını duyan Muhammed b. Mesleme adında biri, bu işi yapmakla cennete gideceğini düşünerek, gönüllü olduğunu söyler ve "*Ya Resulullah! İster misin onu ben öldüreyim*" der. Bundan pek hoşnut olan Muhammed, "*Evet isterim*" diyerek sevincini açığa vurur. Bunun üzerine İbn-i Mesleme, birkaç arkadaşıyla anlaşır ve onlarla birlikte cinayet hazırlığına girişir. Bu arkadaşları arasında, Ka'b'ın sütkardeşi Ebu Naile adında biri de vardır. Kuşkusuz ki, onun sayesinde Ka'b'ı ele geçirip hakkından gelmek kolay olacaktır. Hazırladığı planı açıklamak amacıyla İbn-i Mesleme, arkadaşlarını da yanına alarak Muhammed'in huzuruna çıkar ve cinayeti ne şekilde işleyeceğini anlatır. Bu plana göre Ka'b'ın evine gidecek ve ona Muhammed hakkında, kötü şeyler söyleyerek kendisini Muhammed'in düşmanıymış gibi gösterecek, böylece onun güvenini elde edecek ve sonunda cinayeti işleyecektir. Başka bir deyimle İbn-i Mesleme, hile ve yalana dayalı bu planını gerçekleştirmek için Muhammed'den izin istemektedir. Anlatılanları dikkatle dinleyen Muhammed, hiç tereddüt etmeden planı uygun bulduğunu söyler ve bir akşam vakti, İbn-i Mesleme ile arkadaşlarını şehrin kapısına kadar geçirir ve "*Tanrı sizinle beraberdir, Tanrı yardımcınız olsun*" diyerek onları uğurlar. Kafadarlar mehtaplı gecede yürüye yürüye Ka'b'ın evinin önüne gelip kapıyı çalarlar. O tarihlerde henüz yeni evli olan Ka'b, karısıyla birlikte yatağında yatmaktadır; gece karanlığında pencereden başını uzatarak gelenlerin kim olduğunu keşfetmeye çalışır. Tam o sırada İbn-i Mesleme sesini yükselterek Muhammed hakkında kötü şeyler söylemeye başlar ve onun gelişinin Araplar için bir bela ve felaket olduğunu, bu yüzden halkın ağır vergiler altında inlediğini vs... anlatır. Onun ardından Ebu Naile, yani Ka'b'ın sütkardeşi olan kişi, kendisini tanıtır ve tıpkı İbn-i Mesleme gibi Muhammed'den yakınır ve sonunda, "*Ben sana bir meseleyi söylemek üzere geldim...*" der. Ka'b bu söylenenlere inanır ve kapıyı açmak için yatağından kalkar. Fakat karısı onu alıkoymak ister; çünkü gelenlerin seslerinden iyi niyetli olmadıklarını sezmiştir. Kocasına şöyle der: "*Bu saatte nereye çıkıyorsun? Emin ol! Ben bir ses işittim ki, onda kan damlıyor (şer seziliyor).*" Karısının bu sözlerini hafife alan Ka'b, onlardan kendi-

sine kötülük gelmeyeceğini söyler ve "*O benim kardeşim Muhammed b. Mesleme ile sütkardeşim Ebu Naile'dir*" diyerek kadıncağızı haşlar. Ve sonra gelenlerle konuşmak üzere kapıyı açar. İbn-i Mesleme ve arkadaşları kendisini büyük bir dostluk görünüşü içerisinde karşılarlar ve bu güzel mehtaplı gecede sohbet etmek için yürüyüşe çıkmayı teklif ederler. Teklifi uygun bulan Ka'b, onlarla beraber yürümeye başlar. Fakat biraz ileriye gittiklerinde İbn-i Mesleme ve diğerleri kılıçlarını çekip Ka'b'ın vücudunu delik deşik ederler. Ve sonra onun başını kesip Medine'ye dönerler ve kesik başı Muhammed'e teslim ederler. Onların bu "başarısı"ndan fazlasıyla mutlu olan Muhammed, Ka'b'ın kanlı kesik başını eline alarak diz çöker ve Tanrı'ya dualar eder. Bu olay çevrede öylesine bir dehşet ve korku havası yaratır ki, çoğu kişiler, bu arada bazı Yahudiler, İslam olduklarını bildirirler. Bu kanlı olayın başkaları için ders olmasını isteyen Muhammed şöyle konuşur: "*Ka'b beni fesat dolu konuşmalarıyla ve kötülük kaynağı şiirleriyle iğneledi. Eğer içinizden herhangi biriniz bu şekilde davranacak olursanız, biliniz ki, kılıçla yine aynı şekilde kanlar akıtılacaktır.*"[6]

Görülüyor ki, Muhammed, "cinayet" işlemenin ya da hile ve yalan yollarına gitmenin günah işlemek demek olduğuna dair hükümler koymakla beraber, Ka'b'ı öldürmek için kendisinden hile ve yalan için izin isteyen (yani takıyye etmek isteyen) İbn-i Mesleme'ye ve arkadaşlarına bu olanağı sağlamıştır. Böylece İbn-i Mesleme ve arkadaşları, hile ve yalan usullerine başvurarak cinayet işlemekten doğan günahlardan kurtulmuşlardır. Takıyyenin dinsel ahlak bakımından sorun teşkil eden bir yönü olmayabilir; fakat akılcı ahlak açısından savunulacak bir yönü yoktur. Şu bakımdan ki, takıyye, amaca (gayeye) ulaşmak için her türlü aracı (vasıtayı) meşru (özürlü) kılan bir uygulamadır. Bundan dolayıdır ki , "takıyye" sayesinde kişinin (ya da kuruluşların, örneğin devletin) davranışları, bu davranışlardan doğacak sonuçlara göre değil, sadece gaye (amaç) esasına göre değerlendirilir. Böylece kişi, günah işlemiş olma huzursuzluğundan uzak tutulmuş olur. Başka bir deyimle, kalben "iman" sahibi kalmak şartıyla, belli durumlarda, yalan, hile ya da cinayet gibi eylemlere başvurmayı, şeriat ahlakiliği bakımından "*fazilet*" bilebilir. Bu inançtaki kişilerin oluşturdukları toplumlarda "*ta-*

[6] İlhan Arsel, age, Kaynak Yayınları, İstanbul, 1997, s.61-68.

kıyye"nin "*giderek içtenliğine dönüşebileceğini*" düşünmek hayalperestlik olur. Eğer toplum yaşamlarına "içtenlik" getirilmek isteniyorsa, bu takdirde insanları akılcılığa yöneltmek gerekir. Zira akılcı temele dayalı ahlak anlayışında "takıyye"ye yer yoktur. "Yalan" her zaman için "yalan"dır; "hile" her zaman için "hile"dir ve "cinayet" her zaman için "cinayet"tir.

KUR'AN İLE NE DEMOKRATİK NE DE EKONOMİK GELİŞMEYE DAYALI SOSYAL BİR DÜZEN KURMA OLASILIĞININ BULUNMADIĞI KONUSUNDA

Her ne kadar İslamcılara göre Kur'an, en adil, siyasal, sosyal ve ekonomik düzenin temeli ve daha doğrusu Müslümanlar için temel bir kanun, bir anayasa sayılırsa da, yanlıştır. Nitekim İslam'ın ortaya çıktığı tarihten günümüze gelinceye kadar, yani 1400 yıl boyunca, hiçbir ülkede ve hiçbir dönemde demokratik doğrultuda bir gelişme görülmemiştir. Başta Kur'an olmak üzere, şeriat kaynaklarına dayalı olarak, ne "*laik*" ne "*demokratik*" bir sosyal düzen kurmak ne de toplumu ekonomik gelişme sürecine oturtmak mümkündür. Kur'an, teokratik ve özgürlükçü nitelikteki siyasal ve sosyal sistemler dışına çıkılmasına, akılcılığa olanak tanımadığı gibi, ekonomik ilkeler bakımından da adil ve gelişmeye yönelik yaşamlara fırsat yaratmaz. Bu konuları diğer yayımlarımızda, özellikle *Şeriat Devleti'nden Laik Cumhuriyet'e* ve ayrıca *Aydın ve "Aydın!"* kitaplarımızda ele aldığımız için burada fazla durmayacağız.

BÖLÜM II

KUR'AN'DAKİ ÇELİŞKİLER VE NEDENLERİ (ŞERİAT EĞİTİMİNİN YARATTIĞI ÇELİŞKİLİ DÜŞÜNCE TARZI)

"Dinde zorlama yoktur... "

"...Müşrikleri (puta tapanları) bulduğunuz yerde öldürün..."

(Bakara Suresi, ayet 256.) (Tevbe Suresi, ayet 5.)

"Allah kimi doğru yola koymak isterse, onun kalbini İslamiyet'e açar. Kimi de saptırmak isterse... kalbini dar ve sıkıntılı kılar. Allah inanmayanları küfür bataklığında kılar..."

(Enam Suresi, ayet 125.)

"Allah kimi hidayete erdirirse, doğru yolu bulan odur. Kimi de şaşırtırsa, işte asıl ziyana uğrayanlar onlardır..."

(Araf Suresi, ayet 178.)

"Allah kimin kalbini İslam'a açmışsa, o Rabbinden bir nur üzerinde değil midir? Allah'ı anmak konusunda kalpleri katılaşmış olanlara yazıklar olsun! İşte bunlar apaçık bir sapıklık içindedirler."

(Zümer Suresi, ayet 22.)

"Allah dileseydi sizi tek bir ümmet yapardı, ama o, istediğini saptırır, istediğini doğru yola eriştirir. İşlediklerinizden, andolsun ki, sorumlu tutulacaksınız..."

(Nahl Suresi, ayet 93; ayrıca bkz. Fatır Suresi, ayet 8; Müddessir Suresi, ayet 31, 42 vd...)

"Allah dileseydi bütün insanları doğru yola sevk ederdi..."

"Kahrolası insan! Ne inkarcıdır!.."

"...Puta tapanlardan yüz çevir. Allah isteseydi puta tapmazlardı..."
(Rad Suresi, ayet 31.) (Abese Suresi, ayet 17.) (Enam Suresi, ayet 106-107)

"Biz dileseydik herkese hidayet verirdik; fakat cehennemi tamamen cin ve insanlarla dolduracağıma dair benden söz çıkmıştır...
(Secde Suresi, ayet 13.)

"Allah dileseydi, yeryüzünde bulunanların hepsi inanırdı... Allah'ın izni olmadan hiç kimse inanamaz..."

"Yaptıklarınızdan dolayı mutlaka sorguya çekileceksiniz…"
(Yunus Suresi, ayet 100.) (Nahl Suresi, ayet 93.)

"Başınıza gelen herhangi bir musibet kendi ellerinizin yaptığı işler yüzündendir."
(Şûra Suresi, ayet 30.)

"(Ey Muhammed!)... Kendilerine bir iyilik dokunsa, 'Bu Allah'tandır' derler; başlarına bir kötülük gelince, 'Bu sendendir' derler. (Onlara) 'Hepsi Allah'tandır' de..."
(Nisa Suresi, ayet 78.)

"Sana gelen iyilik Allah'tandır. Başına gelen kötülük ise nefsindendir..."
(Nisa Suresi, ayet 79.)

"Allah dilediğini saptırır, dilediğini de doğru yola eriştirir..."

"Ayetlerimizi yalanlayanları... helake götüreceğiz."
(Fatır Suresi, ayet 8.) (Araf Suresi, ayet 182.)

"Kitabını oku, bugün kendi hesabını kendin göreceksin. Kim yola gelirse, kendi lehine yola gelmiş ve kim saparsa kendi aleyhine sapmıştır..."

"Kıyamet günü, yaptığınız şeylerin karşılığı verilir..."
(İsra Suresi, ayet 13-15.) (Yasin Suresi, ayet 54.)

“Andolsun ki, biz cinler ve insanlardan birçoğunu cehennem için yaratmışızdır...”

(Araf Suresi, ayet 179.)

“Kim iyi bir iş yaparsa faydası kendisinedir ve kim kötülükte bulunursa zararı kendisinedir...”

“Allah... dilediğine azap eder, dilediğine merhamet eder...”

(Fussilet Suresi, ayet 46.) (Ankebût Suresi, ayet 21.)

“...Allah’ın doğru yola eriştirdiği kimse hak yoldadır. Kimi de saptırırsa artık ona doğru yolu gösterecek bir rehber bulamazsın...”

(Kehf Suresi, ayet 17.)

“(Allah’ı) Yalanlamış olanların o gün vay haline! Allah’a karşı gelmekten sakınmış olanlar, elbette (cennette) gölgeliklerde ve pınar başlarındadırlar...”

(Mürselat Suresi, ayet 40-41.)

“Bilsin ki insan için kendi çalışmasından başka şey yoktur. Ve çalışması da ileride görülecektir. Sonra ona karşılığı tastamam verilecektir...”

(Necm Suresi, ayet 38-41.)

“...Herkese işlediklerinin karşılığı verilir. Kendilerine haksızlık yapılmaz...”

(Ahkaf Suresi, ayet 19.)

“Allah rızık verirken kiminizi diğerlerine üstün tutmuştur.”

(Nahl Suresi, ayet 71.)

“Dünya hayatındaki geçimlerini aralarında böldük ve bazılarını bazılarından üstün kıldık.”

(Zuhruf Suresi, ayet 32.)

Her ne kadar Kur'an'ın Tanrı sözleri olduğu ve bu nedenle onda çelişki, düzensizlik, tutarsızlık, uyumsuzluk, karışıklık ya da yanlışlık vd... diye bir şey olamayacağı iddia olunur ve bunu kanıtlamak için, "*... Kur'an Allah'tan başkası tarafından gelmiş olsaydı onda birbirini tutmayan şeyler bulurlardı*" (Nisa Suresi, ayet 82) ya da "*Hamd olsun Allah'a ki... kendisinde hiçbir (tezat ve) eğrilik bulunmayan dosdoğru kitabı indirdi*" (Kehf Suresi, ayet 1-4) şeklindeki ayetler öne sürülür ise de, bu kitap, birbirine ters düşen, birbirini çürüten, birbiriyle çelişkili hükümler yığını olup, birtakım yanlışları da kapsamaktadır. Bir tek sure yoktur ki, çelişkisiz ya da uyumsuz ve tutarsız nitelikteki ayetlerle düzenlenmiş olmasın! Hem de öylesine ki, bu çelişkiler ve bu tutarsızlıklar, sadece surelerin çeşitli ayetleri arasında değil, çoğu kez bir ayetin kendi sözcükleri ve tümceleri arasında da yer almış olarak karşımıza çıkar. İlerideki sayfalarda bunun birçok örneğini göreceğiz; fakat başlangıç olarak kısaca fikir edinmek üzere bunlardan birkaçını belirtelim. Kur'an'ın Bakara Suresi'nde, "*Dinde zorlama yoktur...*" (Bakara Suresi, ayet 256) diye ayet var. Çoğu kez şeriatçılar, bu ayeti öne sürerek, İslam'ın hoşgörü dini olduğunu, kişinin din ve inanç özgürlüğüne karışmadığını söylerler. Fakat bu aynı Kur'an, hoşgörüye yer vermeyen, farklı inançta olanlara ölüm saçan hükümleri kapsar ki, bunlar arasında, "*...müşrikleri nerede bulursanız öldürün...*" (Tevbe Suresi, ayet 5) şeklinde olanları vardır. Bu tür hükümler, Muhammed'in, "*Her kim dinini (ki Müslümanlıktır) değiştirirse, onu hemen öldürünüz*" şeklindeki buyruklarıyla aynı doğrultudadır. Kuşkusuz ki, "*zorlama yoktur*" şeklindeki ayetlerle, "*Müşrikleri öldürün*" şeklindeki ayetler arasındaki çelişkiyi fark etmemek için kör olmak gerekir.

Yine bunun gibi Kalem Suresi'nde, Kur'an'ın bir "*öğüt*" olduğuna dair şu yazılıdır: "*...Kur'an, âlemler için ancak bir öğüttür*" (Kalem Suresi, ayet 52). Buna benzer bir ayet Müddessir Suresi'nde aynen şöyledir: "*Şüphesiz Kur'an bir öğüttür; dileyen kimse öğüt alır...*" (Müddessir Suresi, ayet 53-54). Söylemeye gerek yok ki, "*öğüt*" olan bir şeyin zorlamayla ilgili olmaması gerekir. Oysa bu aynı Kur'an'da, Kur'an'a uymayanların "*kâfir*" olarak cehennemi boylayacakları bildirilmiş ve onlara karşı savaş açılması emredilmiştir. Örneğin, Hûd Suresi'nde şöyle yazılıdır: "*Hangi topluluk* (Kur'an 'ı) *inkar ederse yeri* (cehennem) *ateşi-*

dir” (Hûd Suresi, ayet 17). Bakara Suresi’nde de şu korkutucu hüküm var: “*Allah dini (İslam) ortada kalana kadar onlarla savaşın*” (Bakara Suresi, ayet 193). Nisa Suresi’nde de şu ayet var: “*...Allah yolunda göç edinceye kadar onlardan hiçbirini dost edinmeyin. Eğer yüz çevirirlerse onları yakalayın, bulduğunuz yerde öldürün ve hiçbirini dost ve yardımcı edinmeyin*” (Nisa Suresi, ayet 89). Görülüyor ki, bir yandan Kur’an’ın “öğüt” niteliğinde olduğu söyleniyor, diğer yandan da Kur’an’a uymayanların (müşriklerin, münafıkların) “yok edilmeleri” emrediliyor. Apaçık bir çelişme var ortada!

Yine aynı şekilde olmak üzere Fussilet Suresi’nde, kişilerin kendi davranışlarında özgür oldukları ve bu davranışların sorumluluğu altında bulundukları şu şekilde belirtilmektedir: “*Kim iyi bir iş yaparsa faydası kendisinedir, kim kötülükte bulunursa zararı kendisinedir*” (Fussilet Suresi., ayet 46). Ancak, bu aynı Kur’an’da kişiyi doğru yola sokanın ya da saptıranın Tanrı olduğuna dair sayısız ayet var. Örneğin, İsra Suresi’nde şöyle deniyor:

> *“Tanrı kimi doğru yola eriştirmişse, doğru (yolda) olan odur ancak. Kimi de saptırmışsa, sen ona, Tanrı’nın dışında dostlar bulamazsın. Böylelerini biz, kıyamet günü yüzlerinin üzerinde olacak biçimde toplayacağız. Birer kör, dilsiz, sağır olarak... Varacakları yerse cehennemdir...” (İsra Suresi, ayet 97).*

Yine bunun gibi Araf Suresi’nin 178. ayeti şöyledir:

> *“Allah kimi hidayete erdirirse, doğru yolu bulan odur. Kimi de şaşırtırsa, işte asıl ziyana uğrayanlar onlardır” (Araf Suresi, ayet 178).*

Görülüyor ki, kişiyi doğru sola sokan ya da şaşırtan (saptıran) Tanrı’dır ve Tanrı, kendi şaşırttığını (saptırdığını) cehenneme atmak, ziyana uğratmaktadır. Yani Tanrı, kendi davranışlarıyla çelişkili iş görmüş olmaktadır. Yukarıdaki ayetlerin her biri, kendi içerisinde çelişkiyle dolu!

Yine aynı şekilde Enam Suresi’nin 125. ayeti şöyledir:

> *“Allah kimi doğru yola koymak isterse onun kalbini İslamiyet’e açar, kimi de saptırmak isterse... kalbini dar ve sıkıntılı kılar. Allah inanmayanları küfür bataklığında kılar” (Enam Suresi, ayet 125).*

Dikkat edileceği gibi ayetin ilk tümcesinde, "*Müslüman*" ya da "*kâfir*" olmanın, kişi iradesine değil, Tanrı iradesine bağlı bir şey olduğu bildiriliyor. Yani Tanrı dilediğini doğru yola sokup Müslüman yapmakta, dilediğini de saptırıp "*inanmayan*"lardan kılmakta! Ancak, bu aynı ayetin son tümcesinde, Tanrı'nın, inanmayanları küfür bataklığına attığı yazılı. Yani Tanrı, hem dilediği kişiyi saptırıyor ve "kâfir"lerden yapıyor hem de cezalandırıyor; sanki suç kişiye aitmiş gibi! Kuşkusuz ki bu iki tümce birbirleriyle çelişkili!

Bunun gibi, Fatır Suresi'nde "*Allah dilediğini saptırır, dilediğini de doğru yola eriştirir...*" (Fatır Suresi, ayet 8) diye yazılı. Yani Tanrı, dilediği gibi kişileri saptırıyor ve onları inkarcı duruma sokuyor. Ancak, bunu söyleyen Tanrı, inkarcı kıldığı bu kişileri cezalandırdığını şöyle açıklamakta:

> *"Ayetlerimizi yalanlayanları, hiç bilmeyecekleri yerden yavaş yavaş helake götüreceğiz" (Araf Suresi, ayet 182).*

Aynı şey Nahl Suresi'nde de tekrarlanmakta:

> *"Allah dileseydi, sizi tek bir ümmet yapardı. Ama o istediğini saptırır, istediğini doğru yola eriştirir. İşlediklerinizden, andolsun ki, sorumlu tutulacaksınız" (Nahl Suresi, ayet 93; ayrıca bkz. Fatır Suresi, ayet 8; Müddessir Suresi, ayet 31, 42 vd...).*

Yani Tanrı, dilediğini saptırıyor ve dilediğini doğru yola sokuyor. Böylece onlara irade özgürlüğü tanımamış oluyor. Fakat buna rağmen "*...İşlediklerinizden, andolsun ki, sorumlu tutulacaksınız*!" diyerek onları, sanki özgür irade yoluyla hareket etmişler gibi, mükâfatlandırıyor ya da cezalandırıyor.

Yine aynı şekilde, Rad Suresi'nde şu var: "*Allah dileseydi bütün insanları doğru yola sevk ederdi*" (Rad Suresi, ayet 31). Yani Tanrı, istemiş olsaydı bütün insanları doğru yola sokabilecekken, sokmamış, kimini inkârcı kılmıştır; ama buna rağmen inkârcı kıldıklarını, "*Kahrolası insan! Ne inkârcıdır*!" (Abese Suresi, ayet 17) diyerek lanetlemektedir.

Yine İsra ve Yasin surelerinde, kişilerin irade özgürlüğüne sahip olarak iş gördükleri, iyiliği ve kötülüğü kendi davranışlarıyla seçtikleri bildirilmekte ve şöyle denmekte:

"*Kitabını oku, bugün kendi hesabını kendin göreceksin. Kim yola gelirse kendi lehine yola gelmiş ve kim saparsa kendi aleyhine sapmıştır*" (İsra Suresi, ayet 13-15).

> *"Kıyamet günü yaptığınız şeylerin karşılığı verilir..." (Yasin Suresi, ayet 54).*

Ancak, bir başka yerde Tanrı'nın, insanlardan bir kısmını cehenneme atmak için yarattığını, ayrıca da cehennemi insanlarla dolduracağına dair kendi kendine söz verdiğini, hatta yeminler ettiğini bildiren ayetler vardır. Örneğin, Araf Suresi'nde, "*Andolsun, biz. cinler ve insanlardan birçoğunu cehennem için yaratmışızdır...*" (Araf Suresi, ayet 179) diye yazılıdır. Secde Suresi'nde de şu ayet vardır: "*Biz dileseydik herkese hidayet verirdik, fakat cehennemi tamamen cin ve insanlarla dolduracağıma dair benden söz çıkmıştır*" (Secde Suresi, ayet 13). Şimdi soralım: Eğer Tanrı, insanlardan birçoğunu sırf cehennemlik olmak üzere yarattıysa ve cehennemi insanlarla doldurmak konusunda kararlıysa, bu takdirde "*Kim yola gelirse kendi lehine yola gelmiş ve kim saparsa kendi aleyhine sapmıştır... Kıyamet günü yaptığınız şeylerin karşılığı verilir...*" şeklinde konuşması, çelişki yaratmaktan başka bir şey olmaz mı? Bu konuda birkaç örnek daha verelim: Yunus Suresi'nde, "(*Allah*) *dileseydi, yeryüzünde bulunanların hepsi inanırdı... Allah'ın izni olmadan hiç kimse inanamaz...*" (Yunus Suresi, ayet 99-100) diye yazılı. Yani "*inanan*"lardan olmak, Tanrı'nın isteği ve izniyle olan bir şey; ama buna karşılık Nahl Suresi'nde, kişi, kendi davranışından dolayı sorumluymuş gibi gösterilmekte:

> *"Yaptıklarınızdan dolayı mutlaka sorguya çekileceksiniz" (Nahl Suresi, ayet 93).*

Şûra Suresi'nde kişi, özgür iradeye sahipmiş ve kendi davranışlarının sorumluluğu altındaymış gibi gösterilmekte:

“Başınıza gelen herhangi bir musibet, kendi ellerinizin yaptığı işler yüzündendir” (*Şûra Suresi, ayet 30*).

Mürselat Suresi’nde, benzeri nitelikte bir diğer hüküm şöyledir: “(*Allah’ı*) *Yalanlamış olanların o gün vay haline! Allah’a karşı gelmekten sakınmış olanlar, elbette (cennette) gölgeliklerde ve pınar başlarındadırlar...*” (Mürselat Suresi, ayet 40-41).

Ancak, Kehf Suresi’nde bunun zıddı olan bir hüküm var ki, kişinin çzgür iradeye ve sorumluluğa sahip olmayıp, Tanrı’nın keyfine tabi olduğunu bildirmekte:

“...Allah’ın doğru yola eriştirdiği kimse hak yoldadır. Kimi de saptırırsa artık ona, doğru yolu gösterecek bir rehber bulamazsın” (*Kehf Suresi, ayet 17*).

Görülüyor ki, burada Tanrı, doğru yola erişmenin ya da doğru yoldan sapmanın kişi iradesine değil, Tanrı iradesine bağlı olduğunu bildirmekte!

Yine bunun gibi Kur’an’ın çeşitli surelerinde Tanrı’nın insanları, sırf kendisine ibadet etsinler diye yarattığı yazılıdır. Örneğin, Zariyat Suresi’nde, “*Cinleri ve insanları, yalnızca bana ibadet etsinler diye yarattım...*” (Zariyat Suresi, ayet 56-58) denilmektedir. Ahzab Suresi’nde, Tanrı’ya ibadet edenlerin Tanrı tarafından büyük bağışlamalara ve mükâfatlara (ecr’e) kavuşacakları bildiriliyor (Ahzab Suresi, ayet 35; ayrıca bkz. Tevbe Suresi, ayet 112; Secde Suresi, ayet 15-17). Mü’min Suresi’nde Tanrı’nın şöyle konuştuğu yazılıdır:

“Rabbiniz, ‘Bana kulluk (ibadet), edin ki, size karşılığını vereyim. Bana kulluk (ibadet) etmeyi büyüklüklerine yediremeyenler, alçalmış olarak cehenneme gireceklerdir’ buyurmuştur” (*Mü’min Suresi, ayet 60*).

Dikkat edileceği gibi, bu ayetlerle Tanrı, kişileri kendisine ibadet ettirmek için onlara bir karşılık vereceğini söylemekte; yani onların ibadetine muhtaçmış gibi bir durumda. Çünkü muhtaç olmamış olsa onların kendisine ibadet etmelerine aldırmazdı. Ancak, bunları söyleyen Tanrı, insanların ibadetine muhtaç olmadığını söylemekten geri kalmaz: “*Ey insanlar! Allah’a muhtaç olan sizsiniz. Zengin ve övülmeye layık olan ancak odur*” (Fatır Suresi, ayet 15). Yorumcuların

bildirmesine göre bu ayetin anlatmak istediği şey şudur: "*Din ve ibadet Allah'ın ihtiyacı değil, insanların ihtiyacıdır... (Allah) sizin ibadetinize muhtaç olmadığı gibi, bütün ihtiyaçlarınızı tatmin edebilecek kudrete de maliktir...*"[1] Evet, ama eğer Tanrı, insanların kendisine ibadet etmelerine muhtaç değil idiyse neden kalkıp, "*Cinleri ve insanları, yalnızca bana ibadet etsinler diye yarattım...*" (Zariyat Suresi, ayet 56-58) diye konuşsun?

Yine aynı şekilde Kur'an'ın pek çok yerinde, Tanrı'ya ve peygamberlerine baş eğmeyen nice kavimlerin Tanrı tarafından yok edildikleri yazılıdır; ama bunu yapan Tanrı, yok ettiği bu kavimleri imandan uzak kılanın yine kendisi olduğunu söylemekten geri kalmaz; örneğin, "*Allah kime hidayet verirse, işte doğru yolu bulan odur...*" (İsra, Suresi, ayet 97) ya da "*Eğer Rabbin dileseydi, yeryüzündekilerin hepsi elbette iman ederlerdi... Allah'ın izni olmadan hiç kimse inanamaz. (Allah), akıllarını kullanmayanları murdar (inkarcı) kılar*" (Yunus Suresi, ayet 99-100) ya da "*Âlemlerin Rabbi Allah dilemedikçe siz dileyemezsiniz*" (Tekvir Suresi, ayet 29) ya da "*Allah dileseydi onlar ortak koşmazlardı...*" (Enam Suresi, ayet 107) diyerek çelişki üzerine çelişki yaratmaktan geri kalmaz. Daha başka bir deyimle, hem bir yandan, "*Ben dileseydim yeryüzündeki insanların tamamını iman edenlerden yapardım*" demekte hem de inananlardan yapmadığı kimseleri, biraz daha imansız yaparcasına "*(Allah), akıllarını kullanmayanları murdar (inkârcı) kılar*" diye konuşmaktadır.

Yine bunun gibi Kur'an'da, herkese, kendi çalışmasının karşılığının verileceğine dair ayetler var ki, bunlardan biri şöyle:

> *"Bilsin ki, insan için kendi çalışmasından başka şey yoktur. Ve çalışması da ileride görülecektir. Sonra ona karşılığı tastamam verilecektir..." (Necm Suresi, ayet 38-41).*

Burada geçen "*çalışmasından*" sözcüğünün aslı "*sa'y*"dır ki, insanın emeği, çabası anlamına da gelir. Her ne kadar bu ayeti "*insan başkasının suçu ile sorumlu olmaz*" şeklinde anlamak mümkünse de, aynı zamanda "*İnsan kendi emeğinin karşılığını alır*" anlamına da gelir ki, Türkçedeki "*tiden gelen öğün olmaz,*

[1] Elmalılı Hamdi Yazır, *Hak Dini, Kur'an Dili*, Bedir Yayınevi, İstanbul 1993 c 5, s.3984.

o da vaktinde gelmez"[2] şeklindeki meseli andırır. Bu yukarıdaki ayetin bir benzeri şöyledir:

> *"...Her biri için de yaptıkları amellerden dereceler vardır, bu da hiç hakları yenmeyerek bütün amellerini kendilerine tamamen ödemek içindir..." (Ahkaf Suresi, ayet 19).*[3]

Burada anlatılmak istenen şey, insanlardan kiminin amellerinin karşılığının dünyada, kimininkinin de ahrette ödeneceğidir.[4] Hatta bu doğrultuda olmak üzere, Muhammed'in, "*Deveni bağla da öyle tevekkül et*" ya da "*Amellerin derecesi niyete göredir*" şeklinde konuştuğu söylenir. Bütün bunlardan anlaşılan odur ki, herkes, kendi emeğinin karşılığını alır, yani kendi rızkını kendi çalışmasına göre sağlar. Ancak, bu aynı Kur'an'da, rızkın kişilerin kendi gayret ve çalışmalarının ürünü olmayıp, Tanrı'nın keyfine göre verildiğine dair ayetler var ki, bunlardan bazıları şöyledir:

> *"Allah rızık verirken kiminizi diğerlerine üstün tutmuştur" (Nahl Suresi, ayet 71).*

> *"Dünya hayatındaki geçimlerini aralarında böldük ve bazılarını bazılarından üstün kıldık" (Zuhruf Suresi, ayet 32).*

Yukarıdakilere benzer örnekler sayısız denecek kadar çok. Fakat şeriatçılar için Kur'an'da, "*çelişki*" diye bir şey yoktur; söz konusu bile olamaz. Onlar, aklın alamayacağı bir "*mantık*"la çelişkileri "*çelişki*" değilmiş gibi göstermekte pek beceriklidirler. İlerideki bölümlerde bu konuları örnekleriyle inceleyeceğiz.

Yukarıda değindiğimiz ve daha ileride daha da geniş olarak değineceğimiz gibi, Kur'an, bu yukarıdakilere benzer çelişkilerle doludur. "*Neden dolayı bu çelişkiler yer almıştır Kur'an'da*?" diye sorulacak olunursa, bunun yanıtını ayrı bir bölüm olarak ilerideki sayfalarda vereceğiz ve göreceğiz ki, Kur'an'daki çelişkiler, esas itibariyle Muhammed'in günlük siyasetinin gereksinimlerinden doğmuştur.

---

[2] Elmalılı H. Yazır, aynı eser, c.7, s.4611.

[3] Çeviri Elmalılı H. Yazır'ındır. Diyanet Vakfı çevirisinde şöyle: "*Herkese işlediklerinin karşılığı verilir. Kendilerine haksızlık yapılmaz...*" (Ahkaf Suresi, ayet 19).

[4] Elmalılı Hamdi Yazır, aynı eser, c.6, s.4351.

Fakat gerçek olan şu ki, şeriat eğitimiyle yoğrulmuş kişiler, Kur'an'da çelişki olabileceği ihtimaline asla yer vermezler. Kur'an'da çelişki olabileceğini söylemek ya da düşünmek bile, onlara göre günah sayılır. Bundan dolayıdır ki, birbirine ters düşen, birbiriyle çatışan hükümleri aynı zamanda benimsemekten geri kalmazlar. Örneğin, bir yandan Kur'an'ın "*Dinde zorlama olmaz*" şeklindeki ayetine sarılmış olarak İslam'ın hoşgörü dini olduğunu haykırırlarken, diğer yandan bu aynı Kur'an'ın "*Müşrikleri nerede görürseniz öldürün* " şeklindeki emrini yerine getirmeye hazırdırlar. Bu iki hükmün birbiriyle çeliştiğinin farkında değildirler. Fark etseler de aldırış etmezler ya da "*Çelişkiler bize göredir, Allah'a göre değil*!" diyerek kendi kendilerini avuturlar.

Yine bunun gibi Enam Suresi'nin 106. ayetinde "*...Puta tapanlardan (müşriklerden) yüz çevir...*" (Enam Suresi, ayet 106) diye yazılı. Bu ve benzeri emirlere uyarak Müslüman kişi, kendi öz anasını, babasını ve yakınlarını dahi (eğer müşrikseler) "*kâfir*" bilip, onlardan yüz çevirmeye hazırdır. Çevirirken de Muhammed'i örnek bilir; çünkü vaktiyle Muhammed, kendi öz anası Emine'ye, müşrik olarak öldü diye mağfiret dilememiş, "*Tanrı bana ananı için mağfiret dileme izni vermedi*" demiştir. Ve işte Müslüman kişi, farklı inançta olanlara, örneğin "*müşrik*"lere karşı (velev ki, bunlar kendi anası, babası ya da hısımları olsun) mağfiret dilemezken ya da müşrikleri öldürmek isterken, İslam şeriatının "*hoşgörü*" dini olduğunu söylemekten geri durmaz! Söylerken de, müşrikleri "*müşrik*" yapanın yine Tanrı olduğunu bildiren şu hükmü ağzında gevelemekten usanmaz: "*Allah dileseydi, onlar puta tapmazlardı (Allah'a ortak koşmazlardı)...*" (Enam Suresi, ayet 107). Yani bu ayetlere göre, Tanrı, hem kişileri "müşrik" kılıyor hem de onlardan yüz çevrilmesini emrediyor olduğu halde, şeriat eğitiminden geçmiş kişi, birbirine ters düşen, birbiriyle çelişen bu hükümleri, hiçbir güçlüğe düşmeden kabul eder. Yine bunun gibi Enam Suresi'nin 125. ayetinde yer alan, "*Allah kimi doğru yola koymak isterse onun kalbini İslamiyet'e açar. kimi de saptırmak isterse... kalbini dar ve sıkıntılı kılar. Allah inanmayanları küfür bataklığında kılar*" (Enam Suresi, ayet 125) şeklindeki hükmü de rahatlıkla benimser. Oysa bu ayet, biraz önce belirttiğimiz gibi birbiriyle çatışan iki tümceden oluşmakta. Birinci tümcede insanların "*Müslüman*" ya da "*kâfir*" olmalarının,

doğrudan doğruya Tanrı'nın keyfine ve dileğine bağlı bir şey olduğu; ikinci tümcede ise, Tanrı'nın "*kâfir*" kıldığı kimselerin, yine Tanrı tarafından küfür bataklığına atıldığı bildiriliyor. Kuşkusuz ki, bu, çelişkiden başka bir şey değil. Ancak, şeriatçı kafa yapısında olan bir kimse, Kur'an'ın Tanrı ağzından çıkmış sözler olduğuna inandığı için, bu kitapta çelişki diye bir şey olamayacağını düşünür; çelişki diye bir şey kabul etmez. Kur'an'daki çelişkileri "*çelişki*" olarak görmez; çelişkili görünen hükümlerde, olsa olsa "*hikmet vardır*" diye düşünür!

KUR'AN'DAKİ ÇELİŞKİLERİ, ELEŞTİREL AKIL YOLUYLA SERGİLEMEK

Dikkatli bir okuyuşla, görülür ki, Kur'an, insan yaşamının her yönünü, her konudaki hükümleriyle çelişkilere boğar. Örneğin, bir yandan kişi varlığına "*değer*" verirmiş gibi görünürken, diğer yandan kişiyi kul kertesine indirir. Bir yandan "*hür*"lükten söz ederken, diğer yandan hak ve özgürlük kavramlarıyla bağdaşmaz olan şeyleri, örneğin kölelik kuruluşunu doğal bilir. Bir yandan kişinin irade serbestisine yer verirmiş gibi görünürken, diğer yandan özgür düşünceyi kökünden eritir. Bir yandan kadına değer verirmiş gibi görünürken, örneğin "*Kadının da erkek üzerinde hakkı vardır*" derken, diğer yandan onu "*aklen ve dinen dûn*", şahitlikte ya da miras paylaşımında erkeğin yarı değerinde ve her halükarda erkeğin egemenliği altında bir yaratık olarak tanımlar ve daha nice olumsuzluklarla aşağılar. Bir yandan hoşgörü yönlüsüymüş gibi görünürken, diğer yandan kendi emirlerine uymayanları "*kâfir*" ve "*cehennemlik*" sayarak hoşgörüsüzlüğün en katı şekline yer verir. Bir yandan "*kin*", "*intikam*" gibi şeyleri kötülermiş gibi görünürken, diğer yandan "*cana can, göze göz, dişe diş*" gibi insanları birbirlerinden en acımasız şekilde intikam aldırıcı "*kısas*" uygulamasını getirir. Bir yandan "*dinde zorlama olmaz*" derken, diğer yandan farklı inançta olanları (*velev ki ana baba olsunlar*) düşman ya da dinden çıkanları öldürülmeye layık bilir. Bir yandan İslam'ın insanlar arası sevgi ve saygıya dayalı olduğu kanısına yönelikmiş gibi görünürken, diğer yandan "*İslam'dan başka gerçek din yoktur, başka dinlere yönelenler sapıktırlar, Yahudilerle ve Hıristiyanlarla dost olmayın Allah onları kahretsin*" vd... şeklinde, insanın insana sevgisini yok edici zihniyete yer verir. Bir yandan "*...Allah dilemedikçe insanlar inanmazlar*" şeklinde hüküm sevk ederek inanmanın Tanrı iznine bağlı olduğunu bildirirken, diğer yandan inanmayan-

lara (yani inkârcılara) lanetler savurur. Örneğin, "*Kahrolası insan, ne inkârcıdır*!" der.

Bu örnekleri sonsuza dek çoğaltmak kolay. Denilebilir ki, Kur'an'daki her bir ayetin ardında, buna ters düşen buyruklar yer almıştır; pek az hüküm gösterilebilir ki, çelişmesiz olsun. Durum, Muhammed'in *"Kur'an olmayarak"* söylediği sözler, yani hadisler için de böyledir.

Kişi ve toplum yaşamlarının her yönünü düzenleyen bu buyruklar, çelişme çemberi halinde, insan beynini ters yönlerde işler duruma getirir. Bu çelişmeler, bazen Kur'an'ın çeşitli sureleri arasında, bazen aynı surenin ayetleri arasında, bazen de bir ayetin tümceleri ve hatta aynı bir tümcenin kendi sözcükleri arasında gizlenmiştir. Her ne kadar ilerideki bölümlerde bu çelişmelere sık sık değinecek olmakla beraber, kısaca bir fikir edinmek üzere burada birkaç örnek daha vermekte yarar vardır.

Çelişmelerin en tipik örneklerini, İslam'ı hem "*hoşgörü*" diniymiş gibi gösteren hem de hoşgörü ilkesine asla yer vermeyen hükümler arasında bulmak mümkündür. Örneğin, biraz önce değindiğimiz Bakara Suresi'nin 256. ayetinde "*Dinde zorlama olmaz*" diye bir hüküm var ki, İslam dinini "*hoşgörü*" dini şeklinde göstermeye çalışanların elinde bayrak işini görür. Buna benzer bir hüküm, bir başka surede, Gaşiye Suresi'nde şöyledir:

> *"Ey Muhammed, sen öğüt ver; esasen sen sadece bir öğütçüsün. Sen onlara zor kullanacak değilsin... Kim inkar ederse... Allah onu... azaba uğratır... Hesaplarını görmek bize düşmektedir" (Gaşiye Suresi, ayet 21-26).*

Yine bunun gibi Nahl Suresi'nde, "*Eğer yüz çevirirlerse, ey Muhammed, sana düşenin sadece açıkça tebliğ olduğunu bildir*" (Nahl Suresi, ayet 82) denilmektedir. Buna benzer bir ayet Şûra Suresi'nde şöyle der:

> *"Ey Muhammed, eğer yüz çevirirlerse bilsinler ki, biz seni onlara bekçi göndermedik, sana düşen sadece tebliğdir" (Şûra Suresi, ayet 48).*

Yunus Suresi'nde, "*inkârcılara*" karşı hoşgörülü bir tutum havası yaratan şu ayet bulunur:

> *"Ey Muhammed, seni yalanlarlarsa, 'Benim yaptığım bana, sizin yaptığınız sizedir; siz benim yaptığımdan sorumlu değilsiniz, ben de sizin yaptığınızdan sorumlu değilim' de... De ki, 'Ey insanlar, Rabbinizden size gerçek gelmiştir. Doğru yola giren ancak kendisi için girmiş ve sapıtan da zararına olarak sapıtmıştır; ben sizin bekçiniz değilim'..."(Yunus Suresi, ayet41- 108).*

Yine bunun gibi "*müşrik*"lere (puta tapanlara), inkarcı olanlara ve İslam'a yanaşmayanlara karşı bu yeryüzü dünyasında zorlama olmayacağı, onları kendi sorumluluklarıyla, kendi "*günahlarıyla*" baş başa bırakmak gerektiği, çünkü yaptıklarının cezasını kıyamet günü görecekleri konusunda "*Kıyamet günü her ümmete bir şahit getiririz...*" şeklindeki ayetler ve bu ayetler doğrultusunda hadisler de bulunur. Örneğin, Yahudiler ve Hıristiyanlarla ilgili olarak Muhammed'in, "*Dinimizde müsamaha ve cömertlik bulunduğunu, Yahudi ve Hıristiyanların bilmelerini isterdim*" dediği söylenir.[1] Ve işte bu tür hükümlere bakarak sanılır ki, İslam hoşgörü dinidir, farklı inançta olanlara ve başka dinlere karşı saygı dinidir!

Oysa ki, Kur'an ayetleri arasında, yukarıdakilere ters düşen niceleri vardır ki, İslam'dan başka gerçek bir din olmadığını açıklamak yanında, bir de başka din ve inançta olanlara ölüm saçmaktan geri kalmaz. Örneğin, Al-i İmran Suresi'ndeki, "*Kim İslamiyet'ten başka bir dine yönelirse onunki kabul edilmeyecektir*" (Al-i İmran Suresi, ayet 85 vd...) şeklindeki hükümlerden tutunuz da, "*müşrik*"lerin ("*putperestlerin*") öldürülmeleri gerektiğine (Tevbe Suresi, ayet 5) ya da "*...artık onların (kâfirlerin) boyunlarını vurun, parmaklarını doğrayın*" (Enfal Suresi, ayet 12) şeklinde yok edilmelerine ya da Yahudilere ve Hıristiyanlara karşı "*Hak dinini (İslam'ı) kabul etmelerine kadar*" savaş açılmasına ve İslami kabul etmedikleri takdirde "*cizye*" (*kafa parası*) alınmasına varıncaya kadar dehşet saçan tehditler vardır.

---

[1] Bu hadis için bkz. Gazali, Ihya-i Ulumi'd Din, 1975, c.2, s.280. 224

Bu vesileyle hatırlatalım ki, "*müşrikler*" sözcüğü, her ne kadar "*puta tapanlar*"ı (yani "*Tanrı'ya eş koşanlar*"ı) anlatır olmakla beraber, genel olarak son derece geniş anlamda tutulmuştur: "*İslam'a inanmayanları*", Kur'an'ı "*Tanrı sözü*" olarak tanımayanları, Muhammed'i "*peygamber*" saymayanları (ve hatta "*kitab ehli*" diye bilinen Yahudileri ve Hıristiyanları) da kapsayan bir sözcük olarak kullanıldığı olmuştur.[2] Ve işte Kur'an, bir yandan, "*Dinde zorlama olmaz*" derken, diğer yandan bütün bu farklı inançtaki insanlara korku ve dehşet saçan hükümleri kapsar. Şeriatçının kafa yapısı, birbirine ters iki ayrı hükmü aynı zamanda kabule öylesine alışmıştır ki, Müslüman olmayanların, İslam'a kılıç yoluyla sokulmalarını, "*Dinde zorlama olmaz*" hükmüne aykırı bulmaz. Örneğin, Diyanet Vakfı'nın büyük "üstatları", "cihat"ın (yani "vuruşmalı" nitelikteki savaşın) Müslümanlara farz kılındığını bildiren Bakara Suresi'nin 216. ayetini açıklamak amacıyla şöyle demekteler:

> *"Cihat... hiçbir zaman saldırı değildir. Çünkü önce İslam'a davet yapılır, kabul eden Müslümandır. İslam'ı kabul etmeyenden tabi olması istenir. Bunu da kabul etmezse, ancak o zaman savaşılır. Savaştaki sırrı biz bilmeyiz, ama Allah bilir. Bazı milletler cezaya müstahak olunca, Allah onları çeşitli belalarla cezalandırır. İşte onlardan birisi savaştır."*[3]

Yani demek isteniyor ki, İslam'a çağrılan, fakat çağrıya kulak asmayan bir topluma karşı savaş açmak ve onu kılıç yoluyla İslam'a sokmak Allah'ın buyruğudur. Bu buyruğun "*dinde zorlama olmaz*" hükmüyle, hoşgörüyle çatışır bir yönü yoktur! Şeriatçının çelişkiye yatkın düşünce tarzından daha başka bir yanıt beklemek, elbette ki abestir.

Yine bunun gibi Kur'an'ın bazı ayetlerinde, Muhammed'in sadece öğüt verici ve müjdeci olduğu, zor kullanmakla görevli kılınmadığı, inkarcıları Tanrı'ya karşı hesap vermekle ve baş başa bırakmakla görevli olduğu, onların cezalarının Tanrı tarafından verileceği yazılıyken, diğer bazı ayetlerinde İslami "*cihat*" yoluyla, kılıçla, zorla kabul ettirmesi emredilmiştir. Bir iki örnek verelim:

---

2 Sahih-i Buhari Muhtasarı Tecrid-i Sarıh Tercemesi ve Şerhi. c.11, s.281.

3 Diyanet Vakfı'nın Kur'an çevirisinde, Bakara Suresi'nin 216. ayetinin açıklanması böyle yapılıyor.

Daha önce de sık sık belirttiğimiz gibi, Bakara Suresi'nde, "*Dinde zorlama yoktur...*" (Bakara Suresi, ayet 256) diye bir hüküm var. Gaşiye Suresi'nde Tanrı'nın, "*Ey Muhammed, sen öğüt ver, esasen sen sadece bir öğütçüsün*" (Gaşiye Suresi, ayet 21-22) diye konuştuğu yazılıdır. Bunun gibi Nahl ve Şûra surelerinde, "(*Ey Muhammed*) *sana düşenin... sadece tebliğ olduğunu bildir*" (Nahl Suresi, ayet 82; Şûra Suresi, ayet 48) denilmektedir. Bundan anlaşılan o ki, inkarcıların cezasını verecek olan Tanrı'dır. Nitekim Neml Suresi'nde, "*Rabbin şüphesiz onlar arasında hükmünü verecektir...*" denmektedir (Neml Suresi, ayet 78). Câsiye Suresi'nde bu fikri pekiştiren şu ayet var:

"...Rabbin kıyamet günü, ayrılığa düştükleri şeyler hakkında şüphesiz aralarında hükmedecektir" (Câsiye Suresi, ayet 17).

Aynı hatırlatma Gaşiye Suresi'nde şöyle tekrarlanır:

"Ey Muhammed sen öğüt ver! Esasen sen sadece bir öğütçüsün. Sen onlara zor kullanacak değilsin. Ama kim ...inkar ederse Allah onu en büyük azaba uğratır. Onların dönüşü bizedir. Şüphesiz sonra hesaplarını görmek de bize düşmektedir" (Gaşiye Suresi, ayet 21-26).

Enbiya Suresi'nde Muhammed'in "*rahmet*" olarak gönderildiği, kişileri İslam'a çağırmakla görevlendirildiği ve çağrıya uymayanları kıyamet günüyle uyarması emredilmektedir:

"(Ey Muhammed!) Biz seni ancak alemlere rahmet olarak gönderdik. De ki, 'Bana sadece, sizin ilahınızın ancak bir tek Allah olduğu vahyedildi. Hala Müslüman olmayacak mısınız?' Eğer yüz çevirirlerse de ki, '(Bana emrolunanı) hepinize açıkladım. Anık size vaat olunan şey (mahşerde toplanma zamanınız) yakın mı, uzak mı, bilmiyorum'..." (Enbiya Suresi, ayet 107- 109).

Enam, Kalem ve Mümin surelerinde Tanrı, güya inkarcılara verilecek cezayı kıyamet gününde kendisinin uygulayacağını bildirerek Muhammed'e sadece insanları uyarmakla görevli olduğunu hatırlatır:

"Ey Muhammed... senin milletin Kur'an'ı yalanladı; 'Cezanızı ben verecek değilim' de (onlara)" (Enam Suresi, ayet 68).

"Ey Muhammed, Kur'an'ı yalanlayanları bana bırak. Biz onları bilmedikleri yerden yavaş yavaş azaba yaklaştıracağız..." (Kalem Suresi, ayet 44-45).

"...Ey Muhammed... onları kıyamet günü ile uyar..." (Mü'min Suresi, ayet 18). "O kıyamet günü ki, inkârcıların yüreklerini ağızlarına getirecektir."

Bu yukarıdakilere eklenebilecek daha pek çok ayete bakılarak, Tanrı'nın Muhammed'i sadece "*uyarıcı*" olarak gönderdiği, dinde şiddet yoluna başvurulmamasını emrettiği ve "*inanmayanların*" hakkından ileride -kıyamet gününde-kendisinin geleceğini bildirdiği sanılır. Yani sanılır ki, Muhammed, İslam'ı zor kullanarak değil, sadece insanları uyarmak suretiyle yaymakla görevlendirilmiştir! Tanrı onu sadece "*rahmet*" olarak göndermiştir!

Ancak, bu aynı Kur'an'da Tanrı'nın, yukarıda söylediklerini unutmuşçasına ya da inkârlarcasına konuştuğu, dinde zorlama yolunu seçtiği, "*müşriklere*" ve "*kâfirlere*" ölüm saçtığı, onlara karşı "*vuruşmalı*" şekilde, yani kılıçla savaşmak üzere Muhammed'i görevlendirdiği görülür. Örneğin, Tevbe Suresi'nde, "*...Ey Muhammed, inkârcılarla... savaş, onlara karşı sert davran*" (Tevbe Suresi, ayet 73) der. Enfal Suresi'nde, "*... (inkârcıların) boyunlarını vurun, parmaklarını doğrayın*" (Enfal Suresi, ayet 12) diye ekler. Tevbe Suresi'nde, "*...müşrikleri nerede görürseniz öldürün*" (Tevbe Suresi, ayet 5) dedikten sonra, ehl-i kitab'a (yani Yahudilerle Hıristiyanlara vd...) karşı, İslami kabul etmelerine ya da "cizye" (kafa parası) vermelerine kadar savaşılmasını emreder ve şöyle der:

"Kendilerine kitap verilenlerden Allah'a ve ahret gününe inanmayan, Allah ve Resulünün haram kıldığını haram saymayan ve hak dini (İslam dinini) kendine din edinmeyen kimselerle, küçülerek elleriyle cizye verinceye kadar savaşın" (Tevbe Suresi, ayet, 29).

Enfal Suresi'nde de şöyle emreder:

"...yalnız Allah'ın dini (yani İslam) kalana kadar savaş" (Enfal Suresi, ayet 39).

Yine bunun gibi dinde zorlama olmadığını (örneğin, Bakara Suresi, ayet 256) ve dilediğinin gönlünü açıp Müslüman yapar olduğunu söyleyen Tanrı (ör-

neğin, Enam Suresi, ayet 125), kendisine baş eğsinler diye insanları darlığa, hastalıklara ve azaba uğrattığını, kulaklarını sağır, gözlerini kör ettiğini, kalplerini mühürlediğini söylemekten geri kalmaz. Bu da yetmez, bir de vuruşmalı savaş usullerine başvurarak insanları birbirleriyle boğazlaştırır. Hani sanki bundan başka bir çözüm bulamazmış, yani ikna yoluyla ve güzellikle kendisine inandırma gücüne sahip değilmiş gibi! Bu konudaki nice örneklerden biri şöyledir:

> *"Andolsun ki, senden önceki ümmetlere de elçiler gönderdik. Ardından boyun eğsinler diye onları darlık ve hastalıklara uğrattık... De ki, 'Ne dersiniz: eğer Allah kulaklarınızı sağır, gözlerinizi kör eder, kalplerinizi de mühürlerse bunları size Allah'tan başka hangi Tanrı geri verebilir'..." (Enam Suresi, ayet 42-46).*

Evet, ama mademki insanları doğru yola sokabilecek güçtedir, mademki dilediğinin kalbini, gözünü ve kulağını açma olasılığına sahiptir, o halde neden insanları doğru yola sokup yeryüzünü mutluluk diyarı haline getirmez bu "*yüce*" Tanrı? İnsanları dilediği gibi "*müşrik*" ya da "*kâfir*" yapanın bizzat kendisi olduğunu söyleyen bir Tanrı'nın, "*müşriktirler*", "*kâfirdirler*" diye bu insanları cehenneme atmasının ya da boğazlatmasının nasıl bir mantıklı yönü olabilir?

Yine bunun gibi Kur'an'ın sadece "*öğüt*" olarak gönderildiğini bildiren ve "*dileyen Kur'an'dan öğüt alır*" şeklindeki ifadelerle, kişileri öğüt almakta serbest bilen ayetler yanında, bu aynı Kur'an'ın "*korkutma*" amacıyla gönderildiğini ve ona uymayanların cezalandırılmaları gerektiğini belirten ayetler bulunur. Örneğin, Abese Suresi'nde Tanrı'nın şöyle konuştuğu yazılıdır:

> *"... Şüphesiz (bu ayetler), değerli ve güvenilir kâtiplerin elleriyle (yazılıp) tertemiz kılınmış, yüce makamlara kaldırılmış mukaddes sayfalarda (yazılı) bir öğüttür; dileyen ondan (Kur'an'dan) öğüt alır..." (Abese Suresi, ayet 11-16).*

Ancak, Abese Suresi'nde Kur'an'ın "öğüt" olduğunu ve dileyenlerin "kitap"tan öğüt alabileceklerini söyleyen bu aynı Tanrı, bir başka surede, kitabı korkutmak için indirdiğini bildirmekten geri kalmaz. Örneğin, Enam Suresi'nde şöyle yazılıdır:

"İndirdiğimiz bu kitap mübarektir... Mekke ve çevresini onunla korkutasın diye gönderilmiştir" (Enam Suresi, ayet 92).

Meryem Suresi'nde de şu ayet vardır:

"Kur'an'ı... yanlışla savaşım verip direnen bir toplumu korkutman için senin dilinle indirerek kolaylaştırdık" (Meryem Suresi, ayet 97).[4]

Öte yandan Kur'an'a inanmamanın, Tanrı'yı ve Muhammed'i inkar etmek, yani "*kâfir*" olmak anlamına geldiği, bunun da cezasının, hem bu yeryüzünde hem de öbür dünyada çok ağır olduğunu bildiren hükümler var. Sadece Kur'an'ı inkâr etmek değil, Kur'an'ın anlattığı şeyler konusunda kuşkulanmak da, aynı feci sonucu doğurur. Bu feci sonucun ne olduğunu Kur'an, sayısız denecek kadar çok ayetleriyle ortaya koymuştur ki, bunlardan biri şöyledir:

"Ey Peygamber! Kâfirlerle ve münafıklarla savaş ve onlara sert davran. Yerleri cehennemdir onların. Orası ne kötü bir varış yeridir" (Tevbe Suresi, ayet 73; Tahrim Suresi, ayet 9).

Burada geçen "*kâfir*"ler deyiminden, Kur'an'ı ve Muhammed'i kabul etmeyenler anlaşılır; "*münafıklar*" ise, Kur'an'a ve Muhammed'e dıştan inanıyormuş gibi görünüp, içten inanmayanlardır.

Görülüyor ki, Kur'an'da Tanrı, hoşgörüye yer verir gibi görünen hükümler yanında, hoşgörü nedir bilmeyen hükümleri, çelişmeli şekilde sıralamış gibidir. Fakat buna rağmen şeriatçılar "*Kur'an'da çelişme yoktur*" derler; zira çelişmeleri fark edebilecek bir düşünce tarzına sahip değillerdir; fark etseler de "*çelişme bize göredir, Tanrı'ya göre değildir*!" şeklinde konuşurlar.

Çelişkilerin bir başka şekline "*özgürlülük*" ve "*özgürlüksüzlük*" ya da "*akılcılık*" ve "*aklı dışlamışlık*" konusunda rastlarız. Zira Kur'an, bir yandan, "*Din akıldadır, aklı olmayanın dini de olmaz*" ya da "*Kitabını oku, bugün kendi hesabını kendin göreceksin. Kim yola gelirse kendi lehine yola gelmiş ve kim saparsa kendi aleyhine sapmıştır*" (İsra Suresi, ayet 13-15) ya da "*Kıyamet günü adalet*

4 Bu ayetlerde geçen "*korkutma*" ve "*korkutucu*" deyimlerinin Arapça aslı "*imar*" ve "*nezir*" olduğu, her ne kadar bu deyimleri "*uyarma*" ve "*uyarıcı*" olarak kullanmak mümkünse de, asıl ağırlıklı anlamın "*korkutma*" olduğu konusunda bkz. Turan Dursun, *Kur'an Ansiklopedisi*, Kaynak Yayınları, birinci basım, Ekim 1994. c.7, s. 185.

terazilerini kuracağız, hiçbir kimse hiçbir şeyde haksızlığa uğramayacak, hatta hardal tanesi ağırlığında bir işin bile karşılığını vereceğiz" (Enbiya Suresi, ayet 47) ya da "*Kıyamet günü yaptığınız şeylerin karşılığı verilir...*" (Yasin Suresi, ayet 54) ya da "*Kim iyi bir iş yaparsa faydası kendisinedir ve kim kötülükte bulunursa zararı kendisinedir*" (Fussilet Suresi, ayet 46) ya da "*Yaptıklarınızdan dolayı mutlaka sorguya çekileceksiniz*" (Nahl Suresi, ayet 93) ya da "*Başınıza gelen herhangi bir musibet kendi ellerinizin yaptığı işler yüzündendir*" (Şûra Suresi, ayet 30) şeklinde ayetler sevk eder. Bu tür hükümlerle kişiye sanki "*özgür*" ve "*akılcı*" davranış tanıyormuş ve sanki onu "iyi" ve "kötü" tüm davranışlarının sorumlusu kılıyormuş gibi görünür.[5] Fakat buna karşılık bu aynı Kur'an, akılcılığı ve özgürlüğü kökünden yok eder nitelikte hükümlere yer verir ki, asıl ağırlık bu tür hükümlerdedir. Örneğin, Ahzab Suresi'nde, "*İnanan erkek ve kadınların, Allah ve peygamberinin verdiği kararlar dışında davranmaları ve karar almaları yakışık almaz*" (Ahzab Suresi, ayet 36) diye yazılıdır ki, kişinin tüm davranışlarının, en ince noktasına varıncaya kadar, özgür irade yoluyla değil, gökten indiği sanılan dondurulmuş buyruklarla, "*vahiy*"lerle düzenleneceğinin kanıtıdır. Böyle bir hükmün, biraz yukarıda gördüğümüz, "*Başınıza gelen herhangi bir musibet kendi ellerinizin yaptığı işler yüzündendir*" (Şûra Suresi, ayet 30) şeklindeki ayetle uyum sağlayan bir yönü olmayıp, çelişki yarattığı ortadadır.

Şimdi muhtemelen şöyle denecektir: Tanrı ve peygamber buyrukları dışında davranmayı ve karar almayı yasaklayan yukarıdaki emrin, kişi özgürlüğünü kısıtlayan bir yönü yoktur; çünkü kişi yaşamları esasen kanunlarla sınırlanmış olarak ayarlanmıştır; Tanrı ve peygamber "*emirleri*"de kanun işini görmektedir. Evet, ama kanun denen şey, kişinin özgür iradesinin tezahür etmiş şeklidir. Kişi, kendi iradesini ortaya koymak şeklinde kendi yaşamını düzenler. Zamana ve ihtiyaçlara göre bu kanunları değiştirir. Oysa Tanrı ve peygamber buyrukları, kişinin özgür iradesiyle konabilen ya da değiştirilebilen bir şey değildir.

[5] Buna benzer sureler ve ayetler için bkz. Bakara Suresi, ayet 24; Enam Suresi, ayet 2; Araf Suresi, ayet 92-99; Hûd Suresi, ayet 103; Al-i İmran Suresi, ayet 154; Nisa Suresi, ayet 85; Kehf Suresi, ayet 16; Nur Suresi, ayet 21; İnsan Suresi, ayet 79; Yunus Suresi, ayet 99; Tekvir Suresi, ayet 27.

Öte yandan kişiyi "iyi" ya da "kötü " yapanın Tanrı olduğuna dair hükümler vardır Kur'an'da; örneğin Nahl Suresi'nde şöyle der:

"Şüphesiz Allah dilediğini saptırır, dilediğini de doğru yola eriştirir..." (Nahl Suresi, ayet 36, 93; ayrıca bkz. Fatır Suresi, ayet 8; Müddessir Suresi, ayet 31, 42 vd...)

Rad Suresi'nde, "*Allah dileseydi bütün insanları doğru yola sevk ederdi*" (Rad Suresi, ayet 31) der. Enam Suresi'nde, "*Allah isteseydi puta tapmazlardı*" (Enam Suresi, ayet 107) diye yazılıdır. Yunus Suresi'nde, "*Ey Muhammed! Rabbin dileseydi, yeryüzünde bulunanların hepsi inanırdı…*" (Yunus Suresi, ayet 99) der. Secde Suresi'nde, Tanrı'nın cehennemi insanlarla dolduracağına dair kendi kendine söz verdiği ve bu nedenle herkesi doğru yola sokmadığı şu şekilde anlatılmaktadır:

"Biz dilesek herkese hidayet verirdik, fakat cehennemi tamamen cin ve insanlarla dolduracağıma dair benden söz çıkmıştır" (Secde Suresi, ayet 13).

Kehf Suresi'nde, Tanrı'nın bazı kimseleri gaflete sürüklediği bildirilmektedir:

"Bizi anmamaları için gönüllerine gaflet verdiğimiz (vs... kişi)..." (Kehf Suresi, ayet 28).

Bunlara eklenebilecek daha birçok hüküm vardır. Hepsi de kişi davranışlarının özgür iradeye dayalı olmayıp, "*Tanrı'nın dileği*"ne göre ayarlandığını gösterir; bu nedenle bunlar (ve benzerleri) biraz yukarıda belirttiğimiz hükümlerle çelişki halindedirler. Ancak, şeriat eğitiminden geçmiş kişiler bu hükümlerde çelişki bulmazlar.

Tanrı'nın "*adaleti*" ya da "*keyfiliği*" konusunda aynı çelişmeler ve aynı tutarsızlıklar kendisini gösterir. Örneğin, Bakara Suresi'nde Tanrı, Müslümanların dostu ve kurtarıcısıdır; Müslüman olmayanların dostu ise şeytandır:

"...Allah inananların dostudur. Onları karanlıklardan ışığa çıkarır. İnanmayanlarınsa dostları şeytandır, onları ışıktan karanlığa götürür. Onlardır ateş ehli, onlardır orada ebedi kalanlar" (Bakara Suresi, ayet 257).

Ancak, bir başka surede bu aynı Tanrı, kişileri "*kâfir*" yapan, "*karanlıkta tutan*", "*inandırmayan*", "saptıran" durumundadır; hani sanki şeytandan geldiğini söylediği şeyleri şeytana yaptırandır. Araf Suresi'nde Tanrı'nın insanlara, "*Sakın şeytan sizi aldatıp yoldan çıkarmasın*!.." şeklinde konuştuğu, fakat hemen ardından, "*Biz, şeytanları inanmayanlara dost kıldık*" (Araf Suresi, ayet 27) diye eklediği yazılıdır. Fakat insanları "*inanmaz*" (örneğin, "puta tapar") yapan da yine bu aynı Tanrı'dır. Yine bunun gibi Enam Suresi'nde, "*Allah isteseydi puta tapmazlardı*" (Enam Suresi, ayet 107) diye yazılıdır. Bundan anlaşılan şu ki, Tanrı bir kısım insanları puta tapar olmaktan kurtarmış, bir kısmını ise puta tapar olarak bırakmıştır. Aynı surenin bir başka ayetinde, "*Tanrı dilediğinin gönlünü açar onu Müslüman yapar... dilediğinin kalbini dar kılar* (*kâfir yapar*)..." (Enam Suresi, ayet 125) diye yazılıdır. İbrahim Suresi'nin 14. ayetinde, "*Allah dilediğini saptırır... ve dilediğini de doğru yola eriştirir*" (İbrahim Suresi, ayet 4) denmektedir. Kehf Suresi'nde, "*Allah'ın doğru yola eriştirdiği kimse hak yoldadır. Kimi de saptırırsa artık ona doğru yolu gösterecek bir rehber bulamazsın*" (Kehf Suresi, ayet 17; ayrıca bkz. İsra Suresi, ayet 97) diye açıklanmıştır. Yine bunun gibi İsra Suresi'nde, "*Allah... kimleri saptırırsa artık onlar için Allah'ın katında dost bulamazsın. Biz onları kıyamet günü yüzükoyun, körler, dilsizler ve sağırlar olarak hasrederiz. Varacakları yer cehennemdir. Onun ateşi ne zaman sönmeye yüz tutsa hemen alevini artırırız*" (İsra Suresi, ayet 97) diye yazılıdır.

Görülüyor ki, bütün bu ayetlerde, Tanrı, dilediğini "*saptıran*", "*kâfir*" kılan, "*kötü yola sokan*" ya da dilediğini "*doğru yola ileten*" durumundadır. Fakat Tanrı, insanı kötü yola sokmakla, saptırmakla, inanmaz kılmakla kalmayıp, bir de inanmaz kıldıklarını ve saptırdıklarını, "*kâfir*"dirler, "*sapık*"tırlar, "*kötü*"dürler diye lanetlemekte, örneğin, " '*Kahrolası insan! Ne inkarcıdır.*' " (Abese Suresi, ayet 17) demekte ya da cehennemlere layık görmektedir. Kuşkusuz ki, bütün bunlar çelişmeden başka bir şey değil!

Yine Muhammed'in söylemesine göre, Tanrı, iyice anlaşılsın diye Kur'an'ı, "*Arapça*" ve "*apaçık*" olarak indirdiğini bildirmiş ve örneğin, "*Onu akıl edesiniz diye Arapça indirdik*" (Yusuf Suresi, ayet 2); "*Kuşku yok ki, biz, akıl edesiniz,*

anlayasınız diye Kur'an'ı Arap diliyle meydana getirdik" (Zuhruf Suresi, ayet 3) şeklinde ayetler göndermiştir; böylece kullarından Kur'an'ı okuyup anlamalarını istemiş, doğru yola girip girmemek konusunda onları güya serbest bırakmıştır. Fakat bu aynı Tanrı, anlaşılsın diye Arapça olarak yolladığı Kur'an'ın anlaşılmaması için elinden geleni yapandır; kişilerin kalplerini, kulaklarını kapatandır; örneğin şöyle der:

> *"Kur'an'ı anlarlar diye kalplerine örtüler ve kulaklarına da ağırlık koyduk" (İsra Suresi, ayet 46; ayrıca bkz. Kehf Suresi, ayet.57).*

Yani Tanrı, Kur'an'ı anlamasınlar diye kişilerin kalplerine örtüler, kulaklarına ağırlık koymakta! Görülüyor ki, Kur'an'daki Tanrı, bir söylediğini, diğer söyledikleriyle yalanlamaktadır. İlerideki sayfalarda buna benzer başka örnekler yer alacaktır.

Kur'an'da yer alan çelişmeli ayetler, aynı surenin kendi içerisinde olduğu gibi, çeşitli sureler arasında da yer almış durumdadır. Örneğin, Araf Suresi'nde, Tanrı'nın kötülük emretmez olduğu bildirilmektedir:

> *"...Allah fenalığı emretmez... Rabbim adaleti emretti" (Araf Suresi, ayet 28-29).*

Bunun gibi Nahl Suresi'nde kötülüğün ve iyiliğin kişinin kendi davranışlarından doğduğu, iyi iş yapanın Tanrı tarafından mükafatlandırılacağı belirtilmektedir:

> *"... inanmış olarak kim iyi iş işlerse, ona hoş bir hayat yaşatacağız. Ecirlerini yaptıklarından daha güzeliyle vereceğiz" (Nahl Suresi, ayet 97).*

Fakat bunları söyleyen ve kişiyi kendi davranışlarının sorumlusu gibi gösteren Tanrı, bu söylediklerinin tam tersine olarak Kehf Suresi'nde şöyle konuşur:

> *"...Allah'ın doğru yola eriştirdiği kimse hak yoldadır. (Allah) kimi saptırırsa, artık ona, doğru yola götürecek bir rehber bulunmaz. . . " (Kehf Suresi, ayet 17).*

Yine bunun gibi Kehf Suresi'nde, "...(*Allah*) *kimi saptırırsa artık ona, doğru yola götürecek bir rehber bulunmaz...*" (Kehf Suresi, ayet 17) diyerek, kişileri doğru yoldan çıkarıp kötülüğe yönelttiğinin söyleyen bir Tanrı, Nisa Suresi'nde, bu söylediğini inkâr edercesine, "*...sana ne kötülük gelirse kendindendir*" (Nisa Suresi, ayet 79) diyerek kötülüğe yönelmenin kişiye ait bir iş olduğunu bildirmekte ve böylece kendi kendisiyle çelişkiye düşmektedir. Bu çelişki yetmiyormuş gibi, Rad Suresi'nin 27. ayetinde, "*...Şüphe yok ki Allah dilediğini sapıklığa... sevk eder*" (Rad Suresi, ayet 27) ya da İbrahim Suresi'nin 4. ayetinde, "*Allah dilediğini saptırır ve dilediğini de doğru yola eriştirir*" (İbrahim Suresi, ayet 4) diye eklemekle, bir çelişkiden bir başka çelişkiye geçmektedir.

Yahudilerin, Hıristiyanların ve Müslümanların birbirlerine karşı tutumlarıyla ilgili ayetler konusunda da birçok çelişkiye tanık olmaktayız. Örneğin, Maide Suresi'nde, Yahudilerle, Hıristiyanların birbirleriyle dost oldukları ve Müslümanların onlarla dost olmamaları yazılıdır:

> *"Ey iman edenler! Yahudileri ve Hıristiyanları dost edinmeyin. Zira onlar birbirinin dostudurlar (birbirinin tarafını tutarlar) içinizde onları dost tutanlar, onlardandır..." (Maide Suresi, ayet 51).*

Bunun gibi Bakara Suresi'nde, Yahudilerin ve Hıristiyanların, Müslümanlara Tanrı'dan bir hayır gelmemesi için hemfikir oldukları belirtilmektedir:

> *"(Ey müminler!) ehl-i kitab'dan kâfirler ve putperestler de Rabbinizden size bir hayır indirilmesini istemezler..." (Bakara Suresi, ayet 105).*

Buna karşılık Bakara Suresi'nde, Yahudilerle Hıristiyanların birbirlerini kâfirlikle suçladıklarına dair şu ayet vardır:

> *"Hepsi de kitabı (Tevrat ve İncil) okumakta oldukları halde Yahudiler, 'Hıristiyanlar doğru yolda değillerdir' dediler. Hıristiyanlar da, 'Yahudiler doğru yolda değillerdir' dediler... Allah anlaşmazlığa düştükleri konularda kıyamet günü onlar hakkında hükmünü verecektir" (Bakara Suresi, ayet 113).*

Yani Maide Suresi'nde (51. ayet) Yahudilerle Hıristiyanların birbirleriyle dost oldukları, fakat Bakara Suresi'nde (113. ayet) dost olmayıp düşman oldukla-

rı bildiriliyor. Görülüyor ki, iki ayrı surenin birbiriyle çelişkili iki ayeti var karşımızda!

"*Müslüman*" olmak ya da olmamak konularını hükme bağlayan ayetler bakımından aynı çelişkiler karşımızda. Bazı ayetler kişilerin Müslüman olup olmamak ya da Muhammed'e inanıp inanmamak konusunda serbest oldukları kanısını yaratır; oysa ki, çoğu ayetler, böyle bir serbestinin söz konusu olmadığını, kişiyi "*Müslüman*" ya da "*kâfir*" yapanın, doğrudan doğruya Tanrı olduğunu ortaya koyar. Örneğin, Zümer Suresi'nde, "*inanmayanlardan*", "*kalpleri katılaşmış olanlardan*" söz edilirken şöyle denmiştir:

> *"Kalpleri Allah'ı anmak konusunda katılaşmış olanlara yazıklar olsun; işte onlar apaçık sapıklıktadırlar" (Zümer Suresi, ayet 22).*

Bundan anlaşılan o ki, Tanrı'ya inanmayanlar sapıklardır ve "sapık" olmalarının nedeni, kalplerinin katılaşmış olmasıdır. Oysa kalplerini katılaştıran yine Tanrı'dır; çünkü bu aynı Zümer Suresi'nde, kişilerin kalplerini katılaştıranın, kişileri "kâfir" yapanın Tanrı olduğu açıklanmıştır:

> *"Allah kimin gönlünü İslam'a açmışsa, o Rabbi katında bir nur üzere olmaz mı?.. Allah kimi saptırırsa da ona yol gösteren bulunmaz" (Zümer Suresi, ayet 22-23).*

Aynı şekilde Enam Suresi'nin 125. ayetinde, "*Allah kimi doğru yola koymak isterse onun kalbini İslamiyet'e açar (onu Müslüman yapar), kimi de saptırmak isterse... kalbini dar ve sıkıntılı kılar. Allah inanmayanları küfür bataklığında bırakır*" (Enam Suresi, ayet 125) diye yazılıdır. Görülüyor ki, Kur'an'a göre "*Müslüman*" olup olmamak, kişinin kendi irade ve isteğine değil, Tanrı'nın keyfine bağlıdır. Ancak, bu aynı Tanrı, kalbini dar ve sıkıntılı kılmak yoluyla "*kâfir*" kıldığı kişiyi, her ne hikmetse, küfür bataklığına atmaktadır.

Yine bunun gibi, Yunus Suresi'nde, Tanrı'nın izni olmadan hiç kimsenin Müslüman olamayacağı belirtilmiştir:

> *"Ey Muhammed, Rabbin dileseydi, yeryüzünde bulunanların hepsi inanırdı... Allah'ın izni olmadıkça hiç kimse inanamaz. O akletmeyenlere kötü bir azap verir" (Yunus Suresi, ayet 99-100).*

Dikkat edileceği gibi burada Tanrı, dilemiş olsa yeryüzündeki insanların tümünü Müslüman yapabilecekken yapmadığını bildirmekte ve kendi izni olmadan hiç kimsenin Müslüman olamayacağını eklemektedir. Bunu dediği halde, Müslüman olmayı akletmeyenlere kötü bir azap takdir etmektedir!

Eşitlik ya da eşitsizlik konularında Kur'an'da yer alan ayetler arasında da benzeri çelişmelere rastlamaktayız. Bazı ayetlerde İslam'ın eşitlik dini olduğu, kişiler arasında ayrıcalık tanımadığı, ırkçılığa olanak bırakmadığı kanısını yaratan hükümler olduğu söylenir ve örnek olarak, "*Ey insanlar! Biz sizi kadın erkek olarak tek nutfeden yarattık... Tanrı indinde içinizde en şerefli olanınız, en doğru olanınızdır*" şeklindeki ayetler gösterilir. Bunu desteklemek üzere, Muhammed'in, Yahudi'ye ait cenaze geçerken ayağa kalkarak, "*Bu bir insandır* (*ruhtur*)" dediği ve böylece insanlar arasında din, ırk, cins vd... farkı gözetmediği belirtilir.[6]

Fakat öte yandan Kur'an'da, köleliği doğal bir kuruluş sayan (örneğin, Nahl Suresi, ayet 75) ya da İslam'dan başka inançta olanları aşağılayan, hatta Müslümanlar arasında eşitsizlikler yaratan, örneğin Arapları üstün sayan veya rızık bakımından farklı durumlar oluşturan, kadınları eşitlik dışı kılan hükümler vardır ki, Muhammed'in, Kur'an olmayarak koyduğu hükümlerle pekiştirilmiştir -ki bunlar arasında insanları derilerinin rengine göre değerlendiren ve siyahileri aşağı gören sözleri vardır-.[7]

Görülüyor ki, Kur'an'da, "*hoşgörüye*", "*adalet*" duygusuna, kişinin "*sorumluluğu*"na ve irade "*özgürlüğü*"ne değer verir, eşitlik ilkesini benimser gibi görünen hükümlere karşılık, bütün bunları hiçe sayan, yani Tanrı'yı keyfilik kaynağı gibi tanıtan, kişileri sorumlu bulunmadıkları davranışlarından dolayı cezalandıran, eşitlik tanımayan hükümler, çelişmeli olarak yan yana yer almıştır.

Öte yandan Kur'an'ın bazı ayetlerinde Muhammed'in "*peygamber*" sayılmakla beraber, her insan gibi "*normal*" bir kimse olduğu ve bu nedenle kendisinden mucize beklenmemesi gerektiği belirtilmiş, fakat bazı ayetlerinde mucize

---

6 Mahmoud Said Muhammad, age, s.32-36. 236

7 Bu konudaki hadisler için bkz. İlhan Arsel, *Şeriat'tan Kıssalar* 2, Kaynak Yayınları, İstanbul, 1997, s.54.

yaratır olduğu bildirilmiştir. Örneğin, Ankebût Suresi'nde, "*...Mucizeler ancak Rabbimin katındadır. Doğrusu ben sadece apaçık bir uyarıcıyım*" (Ankebût Suresi, ayet 50) diye yazılıdır. Bu doğrultuda olmak üzere, İsra Suresi'nde Muhammed'in, "*...Ben peygamber olan bir insandan başka bir şey miyim?*" diye konuştuğu görülür (İsra Suresi, ayet 90-93). Bu ayetleri Muhammed, kendisinden mucize bekleyen kimselere, böyle bir şey beklememeleri için koymuştur. Ancak, Kamer Suresi'nde Muhammed'in, iki parmağıyla ayı ikiye yardığı (Kamer Suresi, ayet 1-2); Tevbe Suresi'nde gözle görünmeyen askerler marifetiyle desteklendiği (Tevbe Suresi, ayet 40); Rûm Suresi'nde İranlıların Heraklius tarafından yenileceğine dair kehanette bulunduğu (Rûm Suresi, ayet 2); Necm Suresi'nde, miraç sırasında Cebrail'i gördüğü, Tanrı katına çıkarak onunla görüştüğü ve beş vakit namaz emrini getirdiği (Necm Suresi, ayet 5-15) yazılıdır. Muhammed'in Kur'an olmayarak söylediği sözler, yani hadisler içerisinde de, onun mucizevi işler yaptığına dair olanlar çoktur: Mekke'den Medine'ye uçtuğu, kayaları toz haline soktuğu, bin kişiyi bir anda doyuracak gıda malzemesi ürettiği, yağmurlar yağdırttığı, ağaçlara yer değiştirtip, uyurken kendisine gölge sağladığı, kurtları konuşturduğu vd... gibi mucize örneklerini, İbn-i İshak, İbn Hişam, Taberi, Vakidi, Buhari gibi (ve daha nice) kaynaklarda bulmak mümkündür.

Kur'an'daki çelişkiler, uyumsuzluklar ve tutarsızlıklar sadece farklı surelerin farklı ayetlerinde değil, bazen aynı surenin kendi ayetleri ya da aynı bir ayetin kendi tümceleri ve hatta aynı tümcenin kendi sözcükleri arasında da kendisini gösterir.

Aynı surenin birbirini izleyen ayetleri arasındaki çelişmelerden bir iki örnek vermek gerekirse, Nahl Suresi'nin 2. ayetini beraberce okuyalım:

> *"Allah kullarından dilediğine buyruğunu havi vahyini iletip melekleri indirerek şöyle der: 'Benden başka Tanrı yoktur, benden sakının'..." (Nahl Suresi, ayet 2).*

Dilediği kimselere böylece buyruk indirdiğini bildiren Tanrı, aynı surenin 9. ayetiyle, bu keyfiliğini pekiştiren ve kişileri "*eğri*" ya da "*doğru*" yola götürenin kendisi olduğunu belirten şu sözleri söyler:

"Yolun doğrusunu göstermek Allah'a aittir. Yolun eğri olanı da vardır. Allah dileseydi hepinizi doğru yola iletirdi" (Nahl Suresi, ayet 9).

Tanrı, herkesi doğru yola iletmek istememiş, sadece dilediği bazı kişileri iletmiştir. Daha başka bir deyimle, doğru yola girip girmemeyi kişinin iradesine bırakmamış, kendisi ayarlamıştır. Ancak, bu aynı Nahl Suresi'nin biraz ilerisinde çelişki yaratan şu ayet yer almıştır:

"...Bu dünyada iyi davrananlara iyilik vardır... Allah sakınanları böylece mükâfatlandırır... onlar kendilerine yazık ediyorlar. Bu yüzden işledikleri kötülüklere uğradılar..." (Nahl Suresi, ayet 30-34).

Görülüyor ki, bu ayetlerde, üç boyutlu bir çelişme söz konusudur: kişileri "iyi" ya da "kötü" yola götürenin kendisi olduğunu söyleyen Tanrı, aynı zamanda onları sorumlu olmadıkları davranışlar yüzünden "*mükâfatlandırmakta*" ya da "*cezalandırmakta*" olduğunu açıklamıştır. Birkaç ayet ileride Tanrı, putperestlerin kendi aralarında şöyle konuştuklarını söyler:

"Allah dileseydi ondan başka hiçbir şeye ne biz ne de babalarımız tapardı..." (Nahl Suresi, ayet 35).

Onları bu şekilde konuşur göstermekle, "*sorumluluk*" durumunu yok kılmış olduğunu unutur ve üç ayet ileride, "*Allah içlerinden kimini doğru yola eriştirdi...*" diyerek keyfiliğini tekrar dile getirir. Ve hemen sonra şöyle konuşur:

"Ey Muhammed! Onların doğru yolda olmalarına ne kadar özensen, yine de Allah saptırdığını doğru yola iletmez" (Nahl Suresi, ayet 37).

Dikkat edileceği gibi, insanları doğru yolu soksun diye Muhammed'i gönderdiğini söyleyen bir Tanrı, bu söylediğini unutmuşçasına, "*Ey Muhammed! Sen onları doğru yola sokmak istiyorsun, ama ben onları saptırmış olduğum için, artık ne kadar uğraşırsan uğraş, onları doğru yola iletemezsin. Çünkü insanları saptıran ya da doğru yola sokan benim*!" şeklinde konuşabilmektedir! Bu da yetmiyormuş gibi, az geçmeden bu söylediğini de cerh edercesine ve sanki doğru yola sokan ya da saptıran kendisi değilmiş gibi, "*...Allah yolunda hicret eden kimseleri, andolsun ki, dünyada güzel bir yere yerleştiririz*" (Nahl Suresi, ayet 41)

diye eklemektedir. Olacak şey midir bu?! Hiç Tanrı böyle bir çelişmeye düşebilir mi?! Çelişkiler, bu aynı sure boyunca birbiri peşi sıra böylece sürer gider.

Daha önce değinmiş olmakla beraber, puta tapmak ya da tapmamak konusundaki çelişmelere tekrar göz atmakta yarar var: Kur'an'a göre puta tapmak en büyük günahlardandır; tapanlar Tanrı'ya "*şirk*" (eş) koşanlardan olup "*müşrik*" diye çağrılırlar ve cezaları öldürülmektir.

Tevbe Suresi'nde, "*Müşrikleri nerede bulursanız öldürün*" (Tevbe Suresi, ayet 5) diye emredilmiştir. Ancak, diğer bazı ayetlere göre, puta tapıp tapmamak kişilerin elinde olan bir şey değildir. Onları puta taptıran (ya da tapmaktan alıkoyan) bizzat Tanrı'dır. Çünkü Enam Suresi'nde, "*Allah dileseydi puta tapmazlardı...*" (Enam Suresi, ayet 107) diye yazılıdır. Nahl Suresi'nde de, "*Ey Muhammed! Onların doğru yolda olmalarına ne kadar özensen, yine de Allah saptırdığını doğru yola iletmez*" (Nahl Suresi, ayet 37) diye açıklanmıştır. Görülüyor ki, Tanrı, hem dilediğini puta taptırmakta hem de puta tapıyorlar diye lanetleyip, öldürtmektedir.

Tanrı'nın "*adaleti*" ve "*yüceliği*" fikrini zedeler nitelikte çelişmeli ayetler de var Kur'an'da: bunlar arasında Tanrı'yı hem "*merhametli*" ve "*bağışlayan*" hem de "*acımasızlıklar*" içerisinde gösterenleri bulunmakta. Gerçekten de Kur'an'ın pek çok yerinde Tanrı'nın "*Rahman*" (herkese çok acıyan), "*Rahim*" (özellikle ahrette inanırlara acıyan) ve "*bağışlayan*" olduğu yazılıdır; örneğin Haşr Suresi'nde, "*...(Allah) acıyıcı olandır (rahman), acıyandır (rahim)...*" (Haşr Suresi, ayet 22-24) denilmektedir. Ancak, "*acıyan*" ve "*bağışlayan*" bu Tanrı, çoğu kez hiç de acıyan ve bağışlayan değildir. Örneğin, Araf Suresi'nde, Adem ile Havva'nın pişmanlık (nedamet) duyarak, "*Rabbimiz kendimize yazık ettik, bizi bağışlamaz ve bize merhamet etmezsen biz kaybedenlerden oluruz*" (Araf Suresi, ayet 23) diye merhamet dilendikleri görülür. Fakat bir sonraki ayette "*merhametli ve bağışlayan*" Tanrı'nın, bu "*pişmanlığa*" ve "*yalvarmalara*" karşı hiç yumuşamadan, "*Birbirinize düşman olarak (yeryüzüne) inin. Bir süre böyle yaşayacaksınız*" (Araf Suresi, ayet 24-25) diye konuştuğu yazılıdır. Bu "*acımasız*" tutum, Enbiya Suresi'nde biraz daha pekiştirilmiş gibidir; çünkü orada, "*Tanrı onların*

nedametini kabul etmemiştir; çünkü içlerini ve gizlediklerini bilmiştir" (Enbiya Suresi, ayet 111) diye yazılıdır. Pek güzel, ama insanın kalbini açan ya da kapayan, onu doğru yola sokan ya da saptıran yine Tanrı değil mi? Şu durumda Adem ile eşinin sapmalarına da, yine Tanrı neden olmuş değil midir? O halde onların nedamet duymalarını dahi hiçe sayarak onları cezalandırması haksızlık ve acımasızlık olmaz mı?

Kur'an'daki çelişmeler, sadece sureler arasında ya da aynı surenin çeşitli ayetleri arasında değil, çoğu zaman aynı bir ayetin (ya da birbirini izleyen iki ayetin) kendi satırları ve sözcükleri arasında da kendisini belli edebilir. Örneğin, Nahl Suresi'nin 93. ayeti şöyledir:

> *"Allah dileseydi sizi tek bir ümmet yapardı, ama o, istediğini saptırır, istediğini doğru yola eriştirir. İşlediklerinizden, andolsun ki sorumlu tutulacaksınız" (Nahl Suresi, ayet 93).*

Görülüyor ki, ayetin ilk iki tümcesiyle son tümcesi arasında çelişme yatmakta: ilk iki tümcede kişileri "*doğru*" ya da "*eğri*" yola sokanın Tanrı olduğu yazılıdır! Böyle olduğuna göre, Tanrı'nın kişilere, "eğri" yola sapmış olmalarından dolayı sorumluluk yüklememesi gerekirken, "*yaptıklarınızdan dolayı mutlaka sorguya çekileceksiniz*" diye cezalandıracağı anlatılmakta!

Aynı şeyi Maide Suresi'nin 41. ayetinde görmekteyiz. Bu ayetin ilk kısmında "*münafık*"ların samimi şekilde İslam'a bağlı olmadıkları, Yahudilerin de Müslümanlığı kabule yanaşmadıkları ve bu yüzden Muhammed'in üzüldüğü, oysa ki, böyle bir üzüntüye kapılmaması gerektiği yazılıdır:

> *"Ey Peygamber! Kalpleri inanmamışken, ağızlarıyla 'inandık' diyenler, Yahudilerden yalana kulak verenler ve sana gelmeyip inkara koşanlar seni üzmesin..." (Maide Suresi, ayet 41).*

Fakat bu aynı ayetin devamı olan satırlarda, münafıklarla Yahudilerin, bu şekilde hareket etmelerinin "*fitneden doğma*" bir şey olduğu ve onları fitneye sürükleyenin de bizzat Tanrı olduğu yazılıdır. Zira ayet şöyle devam ediyor:

> *"Allah'ın fitneye düşmesini dilediği kimse için Allah'a karşı senin elinden bir şey gelmez. İşte onlar Allah'ın kalplerini arıtmak istemediği*

kimselerdir. Dünyada rezillik onlaradır. Onlara ahrette büyük azap vardır" (Maide Suresi, ayet 41).

Tekrar edelim ki, bu ayetin iki bölümü arasında çelişme vardır: çünkü ilk bölüme göre, Tanrı, Muhammed'i gönderirken, kişileri Müslümanlığa çağırmasını, eğer çağrıya uymayacak olurlarsa hiç üzülmemesini söylemiş, fakat diğer yandan da bu kimselerin kalplerini arıtmayıp fitneye düşmelerini istemiştir. Yani hem onları günahkâr duruma itmiş hem de cezalandırma yoluna gitmiştir[8]; üstelik de Muhammed'e, bütün bunlardan dolayı "üzülmemesini" söylemektedir!

Yine bunun gibi Nisa Suresi'nin 78. ayetinde, "*...(Ey Muhammed!) Kendilerine bir iyilik dokununca, 'Bu Allah'tandır' derler. Başlarına bir kötülük gelince de, 'Bu senden' derler. (Sen onlara), 'Hepsi Allah'tandır' de...*" (Nisa Suresi, ayet 78). Görülüyor ki, burada, "*iyilik*" ve "*kötülük*" denen şeylerin kaynağı olarak "*Allah*" gösterilmektedir. Yani insanların başına gelen iyiliklerin ve kötülüklerin Tanrı tarafından verildiği bildirilmektedir. Öte yandan bir ayet sonra iyiliğin Tanrı'dan, kötülüğün ise kişinin kendinden geldiği bildiriliyor:

"Sana gelen iyilik Allah'tandır. Başına gelen kötülük ise nefsindendir. Seni insanlara elçi gönderdik..." (Nisa Suresi, ayet 79).

Görüldüğü gibi, Nisa Suresi'nin 78. ayetinin son tümceleriyle, 79. ayetinin ilk tümceleri çatışma halinde. Fakat bir de her iki ayetin söz konusu tümceleri, kendi içlerinde çelişmeli durumda. Çünkü "*iyilik*", kaynağı sayılan ve dilemiş olsa her insanı doğru yola sokup iyilikte bulunma gücüne sahip olan bir Tanrı'nın, kendi kendini "*kötülük*" kaynağı olarak göstermesi şaşırtıcıdır. Öte yandan, iyiliğin ve kötülüğün kendinden geldiğini söyleyen bir Tanrı'nın "*...Sana ne kötülük gelirse kendirdendir*" şeklinde konuşması daha da şaşırtıcıdır. Çünkü "kötü" yola girmekten dolayı sorumluluğun kişiye ait olduğunu söyleyen Tanrı, onu iyilik yoluna sokmadığını söylemekle katmerli şekilde çelişkili bir dil kullanmış olmaktadır.

Yine aynı şekilde Rad Suresi'nin 27. ayetinde şöyle bir tümce bulunuyor:

---

[8] Sahih-i..., c.10, s.119-120.

"...De ki, 'Kuşkusuz Allah dilediğini saptırır, kendisine yöneleni de hidayete erdirir'..." (*Rad Suresi, ayet* 27).

Burada da tümcenin ilk kısmına göre, Tanrı dilediğini sapıklığa sürüklemektedir; yani kişinin iradesine yer vermeden keyfi şekilde onu kendisine kukla ve oyuncak yapmaktadır. Bu durumda kişi için, kendiliğinden doğru yola yönelmek mümkün değildir. Biraz önce gördüğümüz gibi, Tanrı'nın kötü yola yönelttiğini, Muhammed bile doğru yola yöneltememekte (Nahl Suresi, ayet 37). Fakat bu aynı Rad Suresi'nin 27. ayetindeki tümcenin ikinci kısmına göre, Tanrı, "*gönlüyle kendisine yönelenleri*" doğru yola sokmakta, yani sanki kişinin iradesine itibar etmektedir. Evet, ama kişinin gönlünü açıp Müslüman yapan ya da kapayıp kâfir kılan Tanrı değil miydi? (Örneğin, Enam Suresi, ayet 125). Yine bunun gibi Nahl Suresi'nin 93 ayetindeki tümce, birbiriyle çelişen sözcüklerden oluşuyor: "*...(Tanrı) istediğini saptırır, istediğini doğru yola eriştirir; işlediklerinizden, andolsun ki, sorumlu tutulacaksınız*" (Nahl Suresi, ayet 93). Görülüyor ki, Tanrı, hem kişiyi saptıran ya da doğru yola sokandır (yani ona irade özgürlüğü tanımayandır) hem de onu, "işlediklerinden" dolayı sorumlu tutmaktadır. Ayetin iç içe girmiş tümcelerinin birinci kısmıyla ikinci kısmı arasında çatışma ve çelişme var!

Bütün bunlardan anlaşılacağı üzere, çelişmeler, sadece insan aklını şaşırtıcı ve işlemez hale sokucu değil, Tanrıyı çelişmeler içerisinde bocalar şekilde göstermek bakımından olumsuzluk yaratmakta, daha doğrusu Tanrı fikrini, kişideki değer ölçülerini ve kutsallık anlayışını zedeleyici bir nitelik taşımaktadır.

Genel olarak Mekke döneminde indiği söylenen ayetlerle -ki bunlara "*Mekki*" denir-, Medine döneminde indiği kabul edilen ayetler -ki bunlara da "*Medeni*" denir- arasında da büyük çelişkiler vardır. Mekki ayetler nispeten yumuşak, barışçı ve hoşgörülüymüş gibi görünen ve Muhammed'i öğüt verici ya da tebliğ ediciymiş gibi gösteren ayetlerdir. Örneğin, Gaşiye Suresi'nde, "(*Ey Muhammed*!) *Sen öğüt ver, esasen sen sadece bir öğütçüsün*" (Gaşiye Suresi, ayet 21-22) diye yazılıdır. Nahl Suresi'nde, "(*Ey Muhammed*!) *Yine de yüz çevirirlerse, artık sana düşen ancak açık bir tebliğdir*" (Nahl Suresi, ayet 82). Enam Suresi'nde, "(*Ey Muhammed*!) *ayetlerimiz hakkında ileri geri konuşmaya dalanları gördüğünde,*

onlar başka bir söze geçinceye kadar onlardan uzak dur..." (Enam Suresi, ayet 68). Kâfirûn Suresi'nde, müşriklere karşı Muhammed'in, "*Ben de sizin taptıklarınıza asla tapacak değilim. Evet, siz de benim taptığıma tapıyor değilsiniz. Sizin dininiz size, benim dinim banadır*" (Kâfirûn Suresi, ayet 6) şeklinde konuştuğu yazılıdır. Yine Nahl Suresi'nin. 35. Ve 37. ayetlerinde "*peygamberlere*" apaçık tebliğden başka bir görev ve yetki verilmediği açıklanmıştır.[9] Bunlara eklenebilecek daha birçok örnek var. Tekrar edelim ki, "*yumuşak*" ve "*hoşgörülü*"ymüş gibi görünen bu ayetler, Mekke döneminde indiği kabul edilen ayetlerdendir.

Ancak, Medine'de indiği söylenen (yani Medeni olan) ayetler, yukarıdaki ayetlerden çok farklıdır. Şu bakımdan ki, bunlar, yumuşaklık yerine sertliği, barışçılık yerine saldırganlığı ve savaşçılığı, hoşgörü yerine hoşgörüsüzlüğü öngören ayetlerdir. Örneğin, Mekke döneminde Muhammed'i "*tebliğ edici*", "*öğüt verici*" olmak üzere gönderdiğini söyleyen, Kur'an'a, "(*Ey Muhammed*!) *Sen öğüt ver, esasen sen sadece bir öğütçüsün*" (Gaşiye Suresi, ayet 21-22) şeklinde ayetler gönderen ya da müşriklere karşı yumuşak bir dille konuşarak, "*Ben de sizin taptıklarınıza asla tapacak değilim. Evet, siz de benim taptığıma tapıyor değilsiniz. Sizin dininiz size, benim dinim banadır*" (Kâfirûn Suresi, ayet 6) diyen Tanrı, Medine döneminde korku, dehşet ve ölüm saçar şekilde şöyle der:

"Müşrikleri bulduğunuz, yerde öldürünüz!" (Tevbe Suresi, ayet 5).

Mekke döneminde Muhammed'i barışçıymış gibi gösteren Tanrı, Medine döneminde, "'*Kâfirlerle ve münafıklarla savaş (cihatta bulun). Ve onlara katı davran*.'..." (Tevbe Suresi, ayet 74) şeklinde konuşur ve kâfirlerle savaşmanın, onları öldürmenin, ellerindeki mallarını ve mülklerini yağmalamanın, ganimet olarak almanın, putlarını kırmanın İslami bir görev olduğunu anlatıcı hükümler koyar (örneğin, Bakara Suresi, ayet 191; Nisa Suresi, ayet 89-91; Tevbe Suresi, ayet 5).

Hemen belirtelim ki, Mekki ayetlerle Medeni ayetler arasındaki çelişkiler, herhangi felsefi bir nedene dayalı değildir; sadece Muhammed'in Mekke döne-

[9] 128 ayetten oluşan Nahl Suresi'nin 126., 127. ve 128 ayetleri hariç, geri kalanları hep Mekke döneminde inmiş sayılır.

minde zayıf durumda olup şiddet kullanamamasından ve Medine'ye geçtikten sonra güçlenip dehşet saçabilir ve savaş yapabilir duruma girmiş olmasındandır. İlerideki sayfalarda bu konuya tekrar döneceğiz.

KUR'AN'DAKİ ÇELİŞKİLER, İSLAMIN DAHA İLK BAŞLARINDA GÖZE BATAR OLMUŞTUR

İslam kaynaklarından öğrenmekteyiz ki, Kur'an'daki çelişkiler, İslam'ın daha ilk anlarından itibaren fark edilir olmuştur. O kadar ki, Muhammed'in verdiği emirlerin birbirini tutmaması ve örneğin bir gün "*helal*" bilip izin verdiği şeyi, bir başka gün "*haram*" sayması ya da yasaklaması, çevrede dedikodu konusu olmuştur. Birtakım kişiler açıkça şöyle konuşmaya başlamışlardır: "*Muhammed bugün emrettiğini yarın yasaklayarak ashabıyla alay ediyor*." Bunu söylerlerken Muhammed'i "*iftiracı*" olarak tanımlamışlardır.[1] Muhammed, o dönemde henüz güçlü durumda olmadığı ve bu nedenle bu gibi kişilere karşı şiddet yoluna başvuramayacağını bildiği için, buyrukların Tanrı tarafından konup, gerektiğinde Tanrı tarafından kaldırıldığına dair Kur'an'a ayetler koymuştur. Bunlardan biri şöyledir:

> *"Biz bir ayetin yerine başka bir ayeti getirdiğimiz zaman -ki Allah, neyi indireceğini çok iyi bilir- 'Sen ancak bir iftiracısın' dediler..."(Nahl Suresi, ayet 101).*

Söylemeye gerek yoktur ki, böyle bir ayet, "*hani sanki Tanrı yanlış hüküm indirirmiş de, bir başka hükümle bu yanlışlığı giderirmiş*" gibi bir tanıma sokmak bakımından daha da olumsuz bir sonuç yaratmaktadır.

Muhammed, giderek güçlendikten sonra, yumuşak tutumunu değiştirmiş ve kendisi hakkında "*bugün emrettiğini yarın yasaklayarak ashabıyla alay ediyor*" şeklinde konuşanların hakkından gelmesini bilmiştir.

---

1 Nahl Suresi'nin 101. ayetinin Diyanet Vakfı tarafından açıklanmasına bakınız.

Bundan dolayıdır ki, Muhammed'in hayatta bulunduğu süre boyunca, hiç kimse Kur'an'daki çelişkileri ortaya koymak cesaretini gösterememiştir. Fakat onun ölümünden hemen sonra, çelişkiler ve tutarsızlıklar şeriat uygulayıcılarını bir hayli uğraştırmış ve güç durumlarda bırakmıştır. Örneğin, Ashab-ı Kiram bu yüzden pek çok sorunu çözümleyememiş, çoğu zaman çaresizlik içinde bocalamıştır. İlerideki bölümlerde, çelişkilerin yarattığı kötü sonuçları belirtirken göreceğiz ki, Halife Osman b. Aftan bile, Kur'an'daki iki ayetin birbiriyle çatışır olması yüzünden belli konularda fetva verememiş ve çoğu zaman işi askıya alıp geciktirmek (talik etmek) zorunluluğunda kalmıştır. Örneğin, bir kez kendisine iki kardeşin "mülk-i yeminde" birlikte yemin edip edemeyecekleri sorulmuş, o da, "*Ne bileyim? Bunu bir ayet helal, öbür ayet de haram kılmıştır*" diyerek soruyu cevapsız bırakmıştır.

Yine bunun gibi, Kur'an bilgisine sahip ünlülerden Abdullah b. Amr'e, pazartesi günleri oruç tutmayı "*nezreden*" (kendi kendine adamış olan) bir kimsenin, "*nezir*" günü bayram gününe rastlayacak olursa, ne yapacağı sorulmuş, o da, "*Ne bileyim? Bir tarafta Allah nezrin yerine getirilmesini emrediyor, öbür tarafta da Resulullah bayram günü oruç tutmayı yasak etmiştir*" diyerek fetva vermekten çekinmiştir.[2]

Çelişkilerin yarattığı sakıncalar sadece bu bakımdan değil, ileride ayrıca belirteceğimiz gibi, insan beynini tutarlı ve mantıklı şekilde düşünemez, işleyemez ve gelişemez hale getirmek bakımından ortaya çıkmıştır. İslam ülkelerinde fikirsel, sosyal ve siyasal alanlarda geri kalmışlığın nedenlerinden biri de budur.

---

2 Sahih-i..., Diyanet Yayınları, c.11, s.52. 246

KUR'AN'DA ÇELİŞME OLMADIĞINA DAİR İSLAMCILARIN ÖNE SÜRDÜKLERİ İDDİALAR VE BU İDDİALARDAKİ GEÇERSİZLİKLER

İslamcılar, Kur'an'da hiçbir çelişki, hiçbir tutarsızlık ya da uyumsuzluk bulunmadığı gibi "*onun anlattığı teferruatta da zerre kadar uygunsuzluk olmadığı*" iddiasındadırlar. Kur'an'daki sözlerin içerdiği anlam, hüküm ve haberlerde tam bir tutarlılık, bütünlük, sıhhat ve uyum bulunduğunu savunurlar. İnsanların söyledikleri sözlerde çelişme ve tutarsızlık bulunabileceğini, fakat Tanrı sözlerinde asla böyle bir şey olamayacağını tekrarlarlar. İddialarını kanıtlayabilmek için, bu kitabın doğrudan doğruya Tanrı'dan gelme ve Tanrı'nın sözleri olduğunu söylerler; bu söylediklerini Kur'an'dan ayetlerle kanıtlamaya çalışırlar ki, bunlardan biri şöyledir:

> *"Hala Kur'an üzerinde gereği gibi düşünmeyecekler mi? Eğer o, Allah'tan başkası tarafından gelmiş olsaydı, onda birçok tutarsızlık bulurlardı" (Nisa Suresi, ayet 82).*

Kur'an'da tutarsızlık ve çelişme diye bir şey olmadığını iddia ederlerken, diğer dinlerin "*kutsal*" sayılan kitaplarında, örneğin İncil'de "*uyumsuzluklar*", "*çelişkiler*" bulunduğunu öne sürerler.[1]

Daha başka bir deyimle, şeriatçılar, Kur'an'da "*çelişme*" olabileceği ihtimaline yer vermezler; olsa olsa, "*Bize göre çelişme vardır, Tanrı'ya göre yoktur*" deyip işin içinden çıkarlar ya da "*Akıl ile vahyin çelişir gibi görünmesine, insanın inadı ve aceleciliği neden teşkil etmektedir...*" diyerek, suçu insanın "*sabırsız*" ve "*cahil*" oluşunda ararlar. Bunu yaparlarken, kişiyi "*vahiy önünde teslimiyete*", yani "*imancılığa*" çağırırlar ve aklın Kur'an rehberliğinde iş görmesi gereğine sarılırlar. Aslında onların bu tutumu, akılcı düşünceyi önlemeye yönelik bir kur-

---

1 Ömer Rıza Doğrul, age, s. 128 (Nisa Suresi'nin 82. ayetinin açıklanması vesilesiyle).

nazlıktan başka bir şey değildir. Fakat onlar bu kurnazlığı, "*Bu teslimiyet, aklın mahkûmiyeti değil, sınırları içinde ve aceleye düşmeden faaliyet göstermesidir*" şeklindeki bir cambazlıkla gizlemesini bilirler. Şeriat verileriyle ve şeriatçı ruhla yetişmiş oldukları için, onların bu tutumunu doğal bir sonuç gibi kabul etmek gerekir. Çünkü bir kere şeriatçılar, Kur'an'ın "*Tanrı sözleri*" olduğuna ve "*Arapça olarak Muhammed'e vahyedildiğine*" inanmışlardır. İnanmalarının nedeni, bunun böyle olduğunun kendilerine Kur'an ayetleriyle öğretilmiş olmasındandır; örneğin, Nisa Suresi'nde, "(*Kur'an*) *Allah katından başta bir yerden gelseydi, onda birbirini tutmaz birçok şey bulurlardı*" (Nisa Suresi, ayet 82) diye yazılıdır. Bakara Suresi'nde şöyle yazılıdır: "*Bu, doğruluğu şüphe götürmeyen... kitaptır...*" (Bakara Suresi, ayet 2-4); "...(*Allah*) *Kur'an'ı... inananlara müjdeci olarak senin (Muhammed'in) kalbine indirmiştir*" (Bakara Suresi, ayet 97). Meryem Suresi'nde şu ayet vardır: "*Ey Muhammed! Biz Kur'an'ı... senin dilinde indirerek kolaylaştırdık*" (Meryem Suresi, ayet 97; ayrıca bkz. Taha Suresi, ayet 113). Benzeri hükümler kitap boyunca sıralanmıştır. Kuşkusuz ki, Kur'an'ı Tanrı'nın ağzından çıkmış sözler olarak kabul edenler için, "*Kur'an'da çelişki vardır*", demek söz konusu değildir.

Bundan başka, bir de Kur'an'da, Kur'an'ın Muhammed tarafından "*uydurulmadığını*" açıklayan ve "*uydurdu*" diyenlere tehditler savuran ayetler vardır. Muhammed bu tehditleri, Kur'an'ın Tanrı'dan gelmediğini söyleyenlere yöneltmişti. Çünkü inanmayanlar ve özellikle Yahudiler ve Hıristiyanlar, onun, Tevrat'tan ve İncil'den öğrendiklerini sanki kendisine Tanrı'dan gönderilmiş şeyler gibi gösterdiğini, dolayısıyla Kur'an'ın Tanrı yapısı değil, insan yapısı bir şey olduğunu söylerlerdi. Hatice'nin kervanlarını Suriye'ye götürmek için yaptığı seyahatler sırasında, Muhammed'in orada rastladığı bir papazdan İncil hakkında bilgiler aldığını ve bunları Tanrı'dan kendisine vahyolunmuş gibi gösterdiğini ileri sürerlerdi. İşte onları susturmak için Muhammed, Tanrı'nın şöyle dediğini söylerdi:

> *"Andolsun ki, 'Muhammed'e elbette bir insan öğretiyor' dediklerini biliyoruz. Kastettikleri kimsenin dili yabancıdır, Kur'an ise fasih Arapçadır" (Nahl Suresi, ayet 103).*

Söylerken de, Kur'an'ın çelişmeli ve tutarsız hükümler kapsamadığını belirtir, örneğin, biraz önce değindiğimiz gibi, "...(*Kur'an*) *Allah katından başka bir yerden gelseydi, onda birbirini tutmaz birçok şey bulurlardı*." (Nisa Suresi, ayet 82) şeklinde ayetler yerleştirirdi. İleride ayrıca göreceğimiz gibi, Muhammed, bu ayetleri koyarken, Müslüman kişiyi Kur'an'daki çelişkilere adeta hazırlamış gibidir. Daha doğrusu istemiştir ki, Müslüman kişiler, Tanrı'dan çelişkili bir şey gelemeyeceğine inanmış olsunlar.

Öte yandan yine istemiştir ki, Müslüman kişiler, ayetlerin "*çelişkili*" olabileceği konusu üzerinde hiç durmasınlar; yani "*çelişkili*" gördükleri ayetleri birbirleriyle karşılaştırıp kuşkuya düşmesinler ya da tekzibe girişmesinler. Nitekim Taberani'nin Abdullah b. Ömer'den rivayetine göre Muhammed şöyle demiştir:

> *"Kur'an'ı birbirine vurmayınız; onun ayetlerini karşılaştırmakla tekzibe kalkışmayınız; onun ayetleri birbirini tasdik eder. O (yedi) vücuh üzere nazil olmuştur."*[2]

Bundan dolayıdır ki, Müslüman kişi için Kur'an'daki çelişkileri keşfedip ortaya çıkarma olasılığı yoktur. Nitekim şeriat eğitiminden geçmiş kişinin beyni bu yukarıdaki buyruklarla öylesine yoğrulmuştur ki, biraz yukarıda değindiğimiz gibi, çelişmenin "*çelişme*" ya da tutarsızlığın "*tutarsızlık*" olduğunu fark etmez. Fark etse bile, bunu bilmezlikten gelir ve örneğin, "*Çelişmeler bize göredir; Tanrı'ya ve Peygambere göre değildir*" diyerek, sanki bütün kusur kendi yetersizliğindeymiş gibi bir davranışa yönelir.

Bütün bunlar bir yana, şeriatçının başvurduğu bir kurnazlık daha vardır ki, o da, Kur'an'da çelişkileri, sanki fikir özgürlüğüne yer veren şeylermiş gibi göstermektir. Bu konuyu biraz ileride "*muhkem*" ve "*müteşabih*" ayetler konusunu incelerken tekrar ele alacağız. Fakat şimdilik şunu hatırlatalım ki, Kur'an'daki çelişkiler konusunda şeriatçının izlediği kurnaz siyaset, Kur'an üzerinde tartışma olasılığına, hele ayetlerin birbirleriyle karşılaştırılmasına asla fırsat bırakmamaktır. Bunu sağlamak üzere yaptığı ilk şey, Muhammed'in, biraz yukarıda belirttiğimiz şu sözlerine sarılmaktır:

---

2 Gazali, age, İstanbul, 1975, c.2, s.881.

"Kur'an'ı birbirine vurmayınız; onun ayetlerini karşılaştırmakla tekzibe kalkmayınız."[3]

Bunu yaparken de Kur'an ayetlerinden bazılarının "*kesin*", bazılarının da "*şüpheli*" ("müteşabih") ayetler olduğunu ve bunların anlamının gizli tutulduğunu ileri sürmekten geri kalmaz.[4]

Biraz ileride, Kur'an'da çelişmelerin nedenlerini açıklayacağız ve göreceğiz ki, bu çelişmeler, genellikle, Muhammed'in yaşam gereksinimlerinin ürünü olarak ortaya çıkmıştır. Ancak, şeriatçı çevreler bunu bilmezler; genellikle çelişmelerin gerçek nedenlerinden habersizdirler; haberli olsalar bile, bu nedenlerin bilinmesini istemezler, 1400 yıl boyunca yalan siyasetini, her alanda olduğu gibi bu alanda da sürdürmüşlerdir.

---

3 İbid
4 Sahih-i..., c. 10, s.62.

ŞERİATÇILAR, KUR'AN'DA ÇELİŞKİ YOKMUŞ KANISINI YARATMAK AMACIYLA, BAZI AYETLERİN, BAZI AYETLER TARAFINDAN İLGA EDİLDİĞİNİ ÖNE SÜRERLER; OYSA Kİ, BU TÜR İDDİALAR, KUR'AN'DAKİ ÇELİŞKİLİ DURUMU GİDERMEK ŞÖYLE DURSUN, TANRI'NIN YANILMAZLIĞI FİKRİNİ ZEDELEMEKTEN BAŞKA BİR İŞE YARAMAZ.

Yukarıda değindiğimiz gibi, şeriatçılara göre, Kur'an'da çelişme diye bir şey "*yoktur*" ve "*olamaz*"', çünkü "*Kur'an Tanrı sözleridir ve Tanrı çelişmeli şekilde konuşmaz*." Bu nedenle, "*Kur'an'da çelişme ya da tutarsızlık vardır*" diyenleri Tanrı'ya küfür savurmakla suçlarlar. Oysa Kur'an'da çelişki olduğu ortadır ve bunun birçok örneğinden bazılarını yukarıda gördük; ilerdeki bölümlerde daha da göreceğiz.

Fakat şeriatçılar, Kur'an'da çelişki yokmuş kanısını yerleştirmek üzere, bir yandan yukarıdaki şekilde konuşurken, diğer yandan başka bir taktiğe başvururlar ki, o da, bazı ayetlerin, diğer bazı ayetlerle ortadan kaldırıldığını öne sürmektir. Böylece çelişkili nitelikte ayet bulunamadığı kanısını yaratmak isterler. Yani onların söylemelerine göre, Kur'an'da, hem "*geçerli*" hem de "*geçersiz*" ayetler vardır; "*geçersiz*" ayetler Tanrı tarafından ortadan kaldırılmış olan ayetlerdir. Ve işte güya bundan dolayıdır ki, ayetler arasında çelişme olduğu görüntüsü bulunmaktadır. Dayanak olarak da, Tanrı'nın bunu açıkça bildirdiğini ve "*Biz bir ayetin yerine başka bir ayeti getirdiğimiz zaman -ki Allah, neyi indireceğini çok iyi bilir-...*" (Nahl Suresi, ayet 101) şeklinde ayetler indirdiğini öne sürerler. Oysa bu ayet, Muhammed'in günlük siyasetinin bir sonucu olmak üzere, yine onun tarafından konmuştur! Şu bakımdan ki, biraz yukarıda da belirttiğimiz gibi, Muhammed, birbirine ters düşen buyruklarla taraftarlarını şaşkına çevirdiği zaman, bazı kişiler Muhammed'i "*iftiracı*" olarak suçlamışlar ve şöyle konuşmaya başlamışlardır:

"Muhammed bugün emrettiğini yarın yasaklayarak ashabıyla alay ediyor."

Ve işte onların bu şekildeki konuşmalarına karşı Muhammed, Tanrı'nın çelişkili şekilde buyruk göndermediğini, sadece bir ayeti bir başka ayetle değiştirdiğini söylemiş ve Kur'an'a şu ayeti koymuştur: "*Biz bir ayetin yerine başka bir ayeti getirdiğimiz zaman -ki Allah, neyi indireceğini çok iyi bilir- (onlar) 'Sen ancak bir iftiracısın' dediler. Hayır, onların çoğu bilmezler...*" (Nahl Suresi, ayet 101).

Böylece Tanrı'nın, zamana, şartlara ve ihtiyaca göre iş gördüğünü anlatmak istemiştir. Ve işte Kur'an'da, çelişme olmadığını öne sürenler, Muhammed'in bu mantığına sarılarak Tanrı'yı bir doktora benzetirler; nasıl ki doktor, hastasının ilacını onun sağlık durumuna göre değiştirir ise, Tanrı'nın da öyle yaptığını öne sürerler ve şöyle derler:

"(Ayetleri) Nesh ve değiştirme, kulların maslahatına, ihtiyaçlarına göre Allah'ın bir lütfu olarak gerçekleşir. Bu durum, bir doktorun hastasına, tedavisinin seyri boyunca bir ilaç vermişken, değiştirip başka bir ilaç vermesine benzer..."[1]

Görülüyor ki, şeriatçılar, "*Yaratan*" ve "*Hiçbir zaman ve hiçbir şekilde yanılmayan*", "*Her gizli şeyi önceden bilen*" olarak tanımladıkları Tanrı'yı, "*fani*" ve "*yaratma gücü olmayan*" ve üstelik "*yanılabilir*" bir insana (doktora) benzetmekle, Tanrı fikrini zedelediklerinin farkında değillerdir. Söylemeye gerek yoktur ki, bir doktor, sınırlı bilgiye sahip olduğu için, tedavi etmekte olduğu hastasına isabetli şekilde ilaç vermemiş olabilir; bu nedenle verdiği ilacı değiştirip onun yerine bir başka ilaç verebilir. Oysa Muhammed'in tanımladığı Tanrı bakımından durum başkadır; çünkü onun tanımına göre Tanrı, hiçbir konuda ve hiçbir şekilde "*yanılmayan*" bir "*Yaratan*"dır; yaptığı işin sonucunu önceden hesaplayan bir Tanrı'dır; üstelik yarattığı her şeyin kaderini oluşturandır. Yanılmayan bir Tanrı'nın, yanılgıya kapılarak ayet koyabileceğini ve sonra "*yanıldım*" diyerek bunu bir başka ayetle değiştirebileceğini ya da "*Biz bir ayetin yerine başka bir ayeti getirdiğimiz zaman...*" (Nahl Suresi, ayet 101) diyebileceğini düşünmek, Tanrı'yı

---

[1] Diyanet Vakfı'nın, Nahl Suresi'nin 101. ayetiyle ilgili açıklamasına bakınız.

insan şeklinde bir "*yaratık*" olarak kabul etmek olur ki, bu da Tanrı fikrini reddetmek ve küçümsemek anlamına gelir.

Kaldı ki, "*Biz bir ayetin yerine başka bir ayeti getirdiğimiz zaman...*" (Nahl Suresi, ayet 101) şeklindeki ayeti, Muhammed, kendi çıkarlarına ve günlük siyasetindeki gelişmelere göre verdiği buyruklar arasındaki çelişkiler nedeniyle Kur'an'a koymuştur. Şu bakımdan ki, bu buyruklar, çoğu zaman birbiriyle çatışır nitelikte şeylerdi. Örneğin, bir gün emrettiği bir şeyi bir başka gün yasakladığı olurdu. İçki yasağı bunun ilginç örneklerinden biridir. Şarap içimine önce izin vermişken (Nahl Suresi, ayet 67) daha sonra bu izni kısıtlamış (Bakara Suresi, ayet 219; Nisa Suresi, ayet 43) ve nihayet şarap içimini bütün bütün yasaklamıştır (Maide Suresi, ayet 90). İçkiyi kesin olarak yasaklamasının nedeni, içkili kişilerin kendisine kafa tutabilir olduğunu, bu nedenle otoritesinin sarsılabileceğini görmüş ve anlamış olmasındandır.[2] Yine bunun gibi kıble yönünü Kudüs'e (Beyt-i Makdis'e) çevirmişken, daha sonra tekrar Mekke'ye (Mescid-i Haram'a, yani Kabe'ye) yöneltmiştir. Kıbleyi Kudüs yönüne çevirmesinin nedeni Yahudileri kendisine çekmekti; fakat onları kazanamayacağını anlayınca kıbleyi tekrar Mekke yönüne çevirmiştir (Bakara Suresi, ayet 115, 142-145). Yine aynı şekilde, henüz güçsüz durumda olduğu dönemde savaş ve saldırıya izin vermezken, güçlendikten sonra taraftarlarını savaşlara sürüklemiştir.

Ve işte bundan dolayıdır ki, kendisine karşıt olanlar, "*Muhammed bugün emrettiğini yarın yasaklayarak ashabıyla alay ediyor*" şeklinde konuşarak onu güç durumda bırakmaya çalışmışlardır. Muhammed, onları susturmak için, buyrukların Tanrı'dan geldiğini ve ayetleri değiştirenin Tanrı olduğunu belirterek, Kur'an'a, yukarıda belirttiğimiz, "*Biz bir ayetin yerine başka bir ayeti getirdiğimiz zaman -ki Allah, neyi indireceğini çok iyi bilir- (onlar) 'Sen ancak bir iftiracısın' dediler. Hayır, onların çoğu bilmezler...*" (Nahl Suresi, ayet 101) şeklindeki ayeti koymuştur.

***

2 Bu konuda bakınız "*Şeriat'tan Kıssalar*", Kaynak Yayınları, İstanbul, 1996.

Muhammed, Kur'an'da çelişki yokmuş kanısını pekiştirmek üzere, ayetlerin Tanrı tarafından konup Tanrı tarafından kaldırıldığını (ilga edildiğini) ya da başka ayetlerle değiştirildiğini söylerken, kaldırılan (ilga edilen) ayetlerin üç çeşit olduğunu bildirmiştir: Bunlardan bir kısmı metni ve anlamı ilga edilen ayetlerdir ki, bunlar arasında Malik İbn Enes'in söylemesine göre, Tevbe Suresi'ne konup da, sonra çıkarılan şu ayet vardır:

> *"Eğer Âdem'in bir oğluna altından iki nehir verilmiş olsaydı, üçüncüye tamah ederdi; üç altın nehir verilseydi, dördüncüye tamah ederdi; (bu nedenle) onun midesi sadece toz ile dol- durulacaktır. Tanrı onu tövbekar yapacaktır."*

Bu konuda bir başka örnek olarak Abdullah İbn Mes'ud'un sözleri hatırlatılır; güya Muhammed, Tanrı'dan vahiy geldi diyerek ona bir ayet yazdırmış, fakat ertesi gün Abdullah bu ayeti yerinde bulamayınca Muhammed'e ne olduğunu sormuş, Muhammed de ayetin aynı gece ilga edildiğini söylemiştir![3]

İlga edildiği öne sürülen ikinci kısım ayetler, metni ilga edilip de anlamı kalanlardır ki, bunlar arasında "*recm*" ayetleri vardır. Ömer bin Hattab'ın söylemesine göre, güya Muhammed'in hayatta olduğu süre boyunca, zina edenin taşlanarak öldürülmesine dair ayet varmış ve bu ayet şöyleymiş:

> *"Eğer bir erkek ile bir kadın zina ederlerse, her ikisi de taşlanarak öldürülmelidir; bu Tanrı tarafından emredilen bir cezadır..."*

Fakat Muhammed'in ölümünden sonra ayetin metni bulunamamış, bu nedenle sadece anlamı kalmış imiş.[4]

Nihayet üçüncü bir grup olarak, anlamı ilga edilip de metni kalan ayetler vardır ki, bunlar, yine güya, 63 sureye yayılmış olup, sayıları 225'tir. Aralarında kıblenin Kudüs yönüne doğru olduğuna dair olanları vardır.[5]

Yine tekrar edelim ki, Kur'an'daki bazı ayetlerin, diğer bazı ayetlerle ortadan kaldırıldığı doğrudur; fakat bu eylemler, Muhammed'in kendi günlük siyase-

---

3 Sale, Preliminary Discourse, s.47-48. 4
4 İbid.
5 İbid.

tinin sonuçları olarak ortaya çıkmıştır. Örneğin, Medine'ye göç (hicret) ettikten az sonra, Yahudileri kazanmak, kendisine inandırmak için, kıble yönünü Kudüs yapmış ve Kur'an a, "*Doğu ve Batı Allah'ındır, nereye dönerseniz Allah'ın yönü orasıdır*" (Bakara Suresi, ayet 115) şeklinde ayet koymuştur. Böylece Müslümanları, o zamana kadar Mekke'deki Kâbe yönüne doğru ibadet ederlerken, birdenbire Kudüs'e yönelik olarak ibadet ettirir olmuştur. Bu uygulamaya, Hicret'in 16. Ve 17. aylarına kadar devam etmiştir. Fakat Yahudileri Müslüman yapamayacağını anladığı zaman bu uygulamaya son vermiş ve kıbleyi Kudüs olarak tanımlayan ayetin Tanrı tarafından kaldırıldığını, onun yerine kıblenin Mekke yönüne doğru değiştirildiğine dair ayetin (Bakara Suresi, ayet 142-144) geçerli olduğunu söylemiştir. Görüldüğü gibi burada, bir ayet, diğer bir ayetle değiştirilip ilga edilmiş durumdadır.

Ancak, kaldırıldığı söylenen ayetlerin hepsi bakımından bu açıklık söz konusu değildir. Zira Kur'an'da birçok ayet vardır ki, bunların kaldırılıp kaldırılmadıkları belli değildir, 1400 yıl boyunca İslam bilginleri hangi ayetin kaldırıldığı konusunda ne yapacaklarını bilememişler, şaşkına dönmüşlerdir. Konuyu ikinci kitabımızda "*Apaçık Kur'an'ın Apaçık Olmayan Yönleri*" başlığı altında ayrıca ele alacağız. Fakat hiç düşünmek mümkün müdür ki, Kur'an ı "*apaçık*" bir kitap olarak gönderdiğini söyleyen ve her gönderdiği emrin anlaşılmasını isteyen bir Tanrı, hangi ayetin kalktığını, hangisinin kalkmayıp uygulanması gerektiğini açıkça bildirmesin de, kullarını şaşkına çevirsin? Ya da "*Falanca ayet kaldırılmıştır*" diyerek kolaylık sağlamak varken, bunu yapmayıp, emirlerinin yanlış bir şekilde uygulanmasına neden olsun? Olacak şey midir bu?!

Ve yine hiç düşünmek mümkün müdür ki, vahyettiği şeyleri çelişmeli nitelikte kılan bir Tanrı, hani sanki yanılgısı meydana çıkmasın diye, "*Kur'an'ı birbirine vurmayınız; onun ayetlerini karşılaştırmakla tekzibe kalkmayınız; onun ayetleri birbirini tasdik eder*"[6] diyerek, insanları daha da şaşırtıcı, fakat kendisinden beklenmeyen bir kaçamak yol arasın?

---

[6] Gazali, age, c.2. s.881.

Gerçek şudur ki, birbirleriyle çatışan pek çok çelişmeli ayet, 1400 yıl boyunca yan yana ve iç içe olmak üzere İslami yaşamları ayarlamış, Müslüman kişileri çelişmeli şekilde düşünme alışkanlığına sokmuştur. Bundan dolayıdır ki, birbirinden farklı, birbirine ters fikirler, şeriat eğitiminden geçmiş kişilere "çelişki" olarak görülmemiştir. Örneğin, "*Dinde zorlama olmaz*" diyerek, İslam'ın hoşgörü dini olduğunu öne sürerlerken, "*Müşrikleri nerede görürseniz öldürün*" ya da "*İslam'dan çıkanın kanı helaldir*" şeklindeki hükümlere sarılmış olarak ölüm saçmayı çelişmeli bir davranış saymamışlardır. Aynı çelişkili tutumu, şeriatçının tüm yaşamlarında izlemek mümkündür.

BAZI AYETLERİN "MUHKEM" (KESİN) ANLAMLI, BAZILARININ DA "MÜTEŞABİH" (ŞÜPHELİ) OLDUĞU VE ÇELİŞMELİ GÖRÜNÜMÜN BUNDAN DOĞDUĞU İDDİALARINDAKİ GEÇERSİZLİKLER

Şeriatçılar, Kur'an ayetlerinin çeşitli anlamlara gelebilecek şekilde indirildiğini ve böyle olduğu içindir ki, hem "*muğlak*" (güç anlaşılır) hem de "*çelişmeli*"ymiş gibi göründüklerini ileri sürerler:

> *"Kur'an'ın bazı ayetleri herkes tarafından anlaşılabilecek nitelikte şeylerdir; bunlara 'muhkem ayetler' adı verilir. Bazı ayetleri ise herkesin anlayamayacağı şekilde gönderilmiştir ki, bunlara da 'müteşabih', yani 'şüpheli' ayetler denir. Tanrı 'kesin' ayetler yanında 'şüphe' uyandıracak nitelikte ayetler yollamıştır; çünkü gönderdiği ayetlerin tümünün herkes tarafından anlaşılmasını istememiştir. Bazı ayetleri herkesin anlayamayacağı şekilde indirmiş olmasının nedeni, bir yandan fikir özgürlüğünü geliştirmek ve diğer yandan cahil Arabın inanç bocalamasına kapılmasını önlemek içindir. Çünkü eğer her şey anlaşılır şekilde açıklanmış olsaydı, cahil Araplara o anda akıllarının alamayacağı bir şey söylenmiş olur, bu da onları tereddüde düşürebilir, ürkütebilirdi."*[1]

Ve işte güya bundan dolayıdır ki, Kur'an'daki ayetler çelişkiliymiş gibi görünmektedir. Dikkat edileceği gibi, şeriatçıların iddialarına göre Tanrı, esas itibariyle fikir özgürlüğünü oluşturmak amacıyla ayetleri farklı anlamlarda indirmiştir. Güya bazı ayetleri anlaşılmaz nitelikte kılmakla, bunların yorumlanmasına ve böylece çeşitli durumlara ve ihtiyaçlara uydurulmasına ve aynı zamanda Arabın inanç bocalamasında kalmamasına olanak yaratmak istemiştir! Bununla da İslamiyet'te dinin temellerinin güçlenmesini sağlamıştır![2]

Yukarıdaki iddialara sarılanlar, genellikle Kur'an'ın Al-i İmran Suresi'ndeki şu ayeti örnek verirler:

---

[1] Sahih-i..., c.11, s.62 vd.

[2] Cerrahoğlu, age, s. 17 vd.

"...Öyle bir Tanrı ki, sana kitap indirdi. Onun bir kısmı apaçık ayetlerdir ve bunlar kitabın temelidir. Diğer kısmıysa çeşitli anlamlara benzerlik gösterir ayetlerdir. Yüreklerinde eğrilik olanlar fitne çıkarmak ve onları tevil etmek için anlamları açık olmayan ayetlere uyarlar. Halbuki onların tevilini ancak Allah bilir. Bilgide şüpheleri olmayacak kadar kuvvetli olanlarsa derler ki 'biz inandık ona, hepsi de Rabbimizdendir'. Bunu aklı tam olanlardan başkaları düşünemez" (Al-i İmran Suresi, ayet 7).

Hemen belirtelim ki, ne bu ayet (ve benzerleri) ne de şeriatçının yukarıdaki açıklaması, Kur'an'daki çelişmelerin gerçek nedenlerini ortaya çıkaracak yeterlilikte değildir. Ayetlerden bazılarının "*müteşabih*" (*şüpheli, kapalı*) nitelikte olması, ne fikir özgürlüğünü sağlamak içindir ne de cahil Arabın "*tereddüde*" düşmesini ya da "*ürkmesini*" önlemek içindir. Eğer Muhammed'in Tanrısı fikir özgürlüğünü yaratmak isteseydi, ayetleri anlaşılmaz ya da çelişmeli şekilde gönderecek yerde, anlaşılır şekilde kılar ve kişilere, özgür akıl rehberliğiyle, bunları uygulamak ya da değiştirme yeterliliğini sağlardı. Kalkıp da, "*Bazı ayetlerin tevilini ancak Allah bilir*" deyip, anlamını sadece kendisine sakladığı ayetleri kişilere gözü kapalı şekilde kabul ettirmez ve onlardan, anlamını bilmedikleri bir şey için "*Biz inandık ona, hepsi de Rabbimizdendir*" demelerini beklemezdi. Çünkü bunu yapmakla, fikir özgürlüğünü temelinden yıkmış olacağını bilirdi. "Müteşabih" (şüpheli) ve çelişmeli hükümler yoluyla fikir özgürlüğünü yaratmanın mümkün olamayacağını elbette ki düşünürdü. Zira fikir özgürlüğü, herhangi bir hükmü, sırf Tanrı'dan gelmiştir diye kabul etmekle ya da yorumlamakla değil, fakat onu akılcı yoldan değiştirebilmekle, yerine yepyenisini getirebilmekle, cerh edebilmekle oluşabilir. Oysa ki, Kur'an'a göre aklın rehberliği diye bir şey söz konusu değildir; vahiylerin akıl süzgecinden geçirilerek yok edilmesi mümkün değildir. Aksine, Kur'an'da Tanrı ve peygamber emirlerinin mutlaklığı, değişmezliği öngörülmüştür. Kişinin tüm yaşantılarını en ince noktasına kadar düzenleyen ve insan aklına bunları öğrenmekten başka bir olanak vermeyen bu emirleri insan iradesiyle değiştirmek, ilga etmek mümkün değildir; çünkü yasaklanmıştır: Bakara Suresi'ndeki "*Ayetlerimi değiştirmeyin*" (Bakara Suresi, ayet 4J) şeklindeki hükümden tutunuz da, "*Kitabı batıl kılacak hiçbir şey olmadığına*" (Fussilet Suresi, ayet 41-42) ya da kitabı ciddiye almayıp reddedenlerin cehennemlik sayıla-

caklarına (Bakara Suresi, ayet 113-115) varıncaya kadar, Kur'an'da yer alan buyruklar, fikir özgürlüğünü kökünden kurutacak nitelikte şeylerdir.

Arapları "tereddüde" düşürmemek ya da "ürkütmemek" için bazı ayetlerin "müteşabih" nitelikte gönderildiği iddiasına gelince... Böyle bir iddia, Tanrı'yı aciz durumdaymış gibi tanımlamaktan başka bir işe yaramaz. Çünkü eğer Tanrı, kendi yarattığı kullarını tereddüde düşürmekten ya da ürkütmekten çekiniyor ise, bu takdirde, güçsüzlüğünü, aczini itiraf etmiş oluyor demektir. Eğer onları ürkütebilecek emir vermekten çekiniyor da, bu emri bazılarının anlayamayacağı bir dilde veriyor ise, bu takdirde kullarından korkuyor demektir!

Öte yandan kullarına dilediği gibi anlayış gücü sağladığını ya da onları doğru yola sokmak, gönüllerini açmak olanağına sahip olduğunu söyleyen bir Tanrı'nın (örneğin, Enam Suresi, ayet 125), bazı ayetleri "müteşabih" nitelikte göndermeye neden ihtiyaç duymuş olabileceği de ayrıca anlaşılması güç bir sorundur!

Bütün bunlar bir yana, Muhammed'in ilk anlarda yerleştirdiği ayetlerden anlaşılan odur ki, Tanrı, kendi emirlerinin herkes tarafından anlaşılmasını istemiş bu nedenle de, buyruklarını "*apaçık*" olmak üzere gönderdiğini bildirmiştir. Daha önce diğer ümmetlere -sırf anlasınlar diye-, kendi dillerinde kitap gönderdiği gibi, Araplara da Kur'an'ı, "apaçık" bir dille, Arapça olarak, yani Arapların kendi anlayacakları dilde hem de yedi farklı okunuşta göndermiştir. Yani anlaşılmasını istediği içindir ki, Kur'an'ı "*apaçık*" olmak üzere, "*en açık*" ve "*en anlaşılacak*" tarzda, hem de çeşitli Arap kavimlerinin kullandıkları yedi lehçede olmak üzere indirdiğini söylemiştir. Kur'an'ın "apaçık" olmak üzere gönderildiğine dair Kur'an'da sayısız denecek kadar çok ayet vardır. Bütün bunlar ortadayken, bazı ayetleri "muhkem" (kesin, anlaşılabilir) ve bazılarını "müteşabih" (şüpheli, anlaşılamaz) şekilde göndermesinin ELBETTEKİ anlamı olamaz ve aksini iddia etmek ELBETTEKİ yersizdir.

KUR'AN'DA ÇELİŞKİ OLMADIĞINI, ÇELİŞKİLİ BİR MANTIKLA ÖNE SÜRME KURNAZLIĞI!

Fransızlar, "*Le coeur a sa raison, que la raison ne connait pas*!" derler ki, "*Kalbin kendine özgü bir mantığı vardır ki, mantık dahi onu tanımaz*" anlamındadır. Kur'an'da çelişme bulunmadığı iddiasına sarılan İslamcılar, hani sanki bu yukarıdaki formülü doğrularcasına, kalp denen organın "*iyi*" ve "*kötü*" yönde belli bir görüş ve bilgilere sahip olduğunu, bu görüş ve bilgilerin oraya Tanrı tarafından konduğunu ve işte kalbin bunlardan birine doğru eğilim göstermesiyle, kişinin "*doğru yola*" ya da aksine "*sapıklığa*" sürüklendiğini söylerler. Hani sanki kalp denen şey, "*aklın*" görevini üstlenmiş gibidir ve bu niteliğiyle "*iyi*" ya da "*kötü*" olandan birini seçmektedir ya da "akıl" denen şey, insandaki beş duyunun algılarının varıp dayandığı algılama yolunu aydınlatmaktadır.[1] Şeriatçılar, bu görüşü açıklığa kavuşturmak amacıyla, Enam Suresi'nin 125. ayetini örnek alırlar. Birçok kez belirttiğimiz gibi, bu ayet aynen şöyledir:

> *"Allah kimi doğru yola koymak isterse onun kalbini İslamiyet'e açar. Kimi de saptırmak isterse, göğe yükseliyormuş gibi kalbini dar ve sıkıntılı kılar. Allah inanmayanları, küfür bataklığında bırakır" (Enam Suresi, ayet 125).*

Dikkat edileceği gibi, bu ayetin tümceleri çelişmeyle doludur: Tanrı, dilediğini Müslüman, dilediğini de saptırıp kâfir yapıyor ve kâfir yaptığını küfür bataklığına sokuyor! Yani kişiyi kâfir yapan da Tanrı'dır, "kâfir" diye küfür bataklığında bırakan da odur. Ve işte bu çelişmeyi örtbas edebilmek için, Fahruddin Razi gibi yorumcular şöyle derler: Tanrı insanın kalbinde, hem "iman"ın iyi hem de "imansızlığın" kötü bir şey olduğuna dair görüş ve bilgiler yaratır. Bu ikisinden birini seçmek kalbin işidir. Daha başka bir deyimle, Tanrı, "*insanda iman olmasını 'murat' ettiği zaman, onun kalbinde buna ilişkin eğilim oluşturup güçlendi-*

---

[1] Bu konuda bkz. Turan Dursun, *Kur'an Ansiklopedisi*, Kaynak Yayınları, İstanbul, 1994, c.1,s.295

rir. Tersini murat ettiği zaman da tersini yapar"[2]. Ve işte güya kalp, bu iki eğilimden "doğru" olanı, yani İslam'a yönelik olanı seçtiği zaman, kendi yararına iş görmüş olur; aksini yaptığı zaman ise, kendisi için kötü olur. Daha başka bir deyimle, İslamcılara göre, eğer kalp "*geçerli bir akla*" sahipse iman yolunu seçer; sahip değilse, Tanrı'nın gösterdiğini anlayamayacağı için "*inanmaz*".

Söylemeye gerek yoktur ki, bütün bu laf cambazlıklarının altında, kalbin kendine göre ve kendisinin de anlayamayacağı bir mantığı bulunduğu safsataları yatar. Daha başka bir deyimle, şeriatçılar, Kur'an'da çelişki olmadığını, çelişkili bir mantıkla kanıtlama yolunu seçmişlerdir. Enam Suresi'nin yukarıdaki ayeti vesilesiyle öne sürdükleri görüşlerin safsata olduğunu ortaya koyan olaylar vardır ki, bunlardan biri, ilerideki sayfalarda ele alacağımız Ebu Talib olayıdır. Çünkü İslam kaynaklarının bildirmesine göre, bu ayet, Ebu Talib'le ilgili olarak, daha doğrusu onun ölümü sırasında konmuştur. Daha önce değinmiş olmakla beraber tekrar belirtelim ki, Ebu Talib, Muhammed'in amcalarından biri olup, onu kendi oğlu gibi yetiştiren bir kimseydi. Kureyş'in ileri gelenlerinden biri olduğu için, Muhammed onu Müslüman yapmak için çok uğraşmıştır. Ebu Talib ölüm döşeğindeyken, onun başucuna giderek Müslüman olması için çok yalvarmış, fakat başarı sağlayamamıştır. Sağlayamayınca, çevresindekilere karşı kendisini temize çıkarmak üzere sorumluluğu Tanrı'ya yüklemiş ve "*Tanrı dilediğini İslam'a sokar, dilediğini sokmaz*" şeklindeki ayeti Kur'an'a yerleştirmiştir. Yani demek istemiştir ki, Ebu Talib'in İslam olmadan ölmesini Tanrı istemiştir! Bu doğrultuda olmak üzere Kur'an'a koyduğu ayetler arasında, Tanrı'nın "iman" denen şeyi insanın kalbine süslü (sevimli) bir şekilde yerleştirip, onu insana sevdirdiğini (örneğin, Mücadele Suresi, ayet 22) ya da aksini yapıp insanların kalplerini mühürlediğini, kulaklarını perdelediğini (Bakara Suresi, ayet 6-7; Nahl Suresi, ayet 106-109; Câsiye Suresi, ayet 23 vd...) ve "*Ey Muhammed! Tanrı dilese senin kalbini de mühürler...*" (Şûra Suresi, ayet 24) dediğini yansıtanlar vardır.

Öte yandan, yine Muhammed'in söylemesine göre, Tanrı, dilediğini doğru yola soktuğunu anlatmak üzere şöyle demiştir:

---

[2] Fahruddin Razi'den bu alıntı için bkz. Turan Dursun, *Kur'an Ansiklopedisi*. Kaynak Yayınları, istanbul,1994, c. 1, s.308.

"(Ey Muhammed!... (Taun) seni yetim bulup barındırmadı mı? Şaşırmış bulup da yol göstermedi mi? Seni fakir bulup zengin etmedi mi?.." (Duha Suresi, ayet 6-8).

Yine bunun gibi, Tanrı, iman etmek konusunda tereddüt eden kimseleri, dilediği zaman inandırma yoluna gitmiştir. Örneğin, Kur'an'da İbrahim'in, Tanrı'ya inanmak konusunda tereddüt gösterdiği, tereddüdünü gidermek için ondan "*ölüleri nasıl dirilttiğini bana göster!*" diye mucize beklediği, bunun üzerine Tanrı'nın, "*(Sen) Bana inanmadın mı?*" demekle beraber mucize gösterme yoluna gittiği yazılıdır (Bakara Suresi, ayet 260). Yine bunun gibi İsa'nın havarilerinin de, Tanrı'ya inanabilmek için, "*Ey Meryem oğlu İsa, Rabbin bize gökten donatılmış bir sofra indirebilir mi?*" diye Tanrı'dan mucize bekledikleri ve Tanrı'nın da onları inandırmak için gökten sofra indirdiği yazılıdır (Maide Suresi, ayet 111-115).

Muhammed'in Kur'an olarak ve Kur'an olmayarak ortaya koyduğu yukarıdakilere benzer hükümlerden anlaşılan şu ki, kişileri dilediği gibi doğru yola sokan ya da saptıran ne akıldır ne de kalptir; sadece ve sadece Tanrı'dır. Ve Tanrı, yine Muhammed'in söylemesine göre, doğru yola soktuklarını mükafatlandırmakta, saptırdıklarını da azaba sokmaktadır. "*Nereden geliyor bu çelişki?*" diye sorulacak olursa, cevabını aşağıda özetleyeceğiz.

KUR'AN'DAKİ ÇELİŞKİLERİN GERÇEK NEDENLERİ HAKKINDA

Akılcı bir okuyuşla Kur'an'daki çelişkili hükümlerin varlığına tanık olanların kendi kendilerine soracakları bir soru vardır: "*Tanrı'nın çelişkili bir dille ya da tutarsız bir mantıkla konuşabileceğini düşünmek mümkün olmadığına göre, çelişkilerle dolu bir kitabı Tanrı sözleri olarak kabul etmek mümkün olur mu? Eğer çelişkili hükümleri kapsayan bir kitabı Tanrı sözleri olarak kabul edecek olursak, bu takdirde Tanrı fikrini zedelemiş olmaz mıyız?*" Bu tür bir soruyu yanıtlamak amacıyla Kur'an üzerinde inceleme yapacak olanlar pek muhtemelen şu sonuca yöneleceklerdir ki, Kur'an'daki çelişmelerin nedenlerini Tanrı'da değil, kitabı hazırlayanlarda, daha doğrusu Muhammed'in davranışlarında, mantığında ve yaşam koşullarında aramak gerekir. Bu yapılacak olursa görülecektir ki, bir kısım çelişmeler onun günlük siyasetinin gereksinimlerini, kendi içinde bulunduğu koşullara uydurmaya çalışmasından; bir kısım çelişmeler güçsüz durumdan güçlü duruma geçmiş olmasından; bir kısım çelişmeler unutkanlığından; bir kısım çelişmeler uğradığı başarısızlıkların sorumluluğundan kurtulma çabasından; bir kısım çelişmeler bilgi kıtlığından; bir kısım çelişmeler de yabancı kaynaklardan yaptığı alıntıları bölük pörçük şekilde ya da değiştirerek aktarmış olmasından doğmuştur. Fakat denilebilir ki, çelişmelerin varlığı genel olarak, Muhammed'in "güçsüz" durumdan "güçlü" duruma geçmesiyle ve günlük siyasetinin gereksinimlerini bu durumlara göre ayarlamasıyla ilgilidir.

I) Mekke Döneminin Nispeten Yumuşak ve Hoşgörülü Nitelikte Görünen Ayetlerinin, Medine Döneminin Sert, Katı, Savaşçı Ayetleriyle Çelişkili Olmasının Nedenleri

Kırk yaşındayken, kendisini "peygamber" olarak ilan eden Muhammed, ömrünün geri kalan 23 ya da 25 yılının aşağı yukarı yarısını Mekke'de, diğer yarısını

da Medine'de geçirmiştir. Mekke'de bulunduğu süre boyunca Kur'an'a koyduğu ayetler "*Mekki*", Medine'ye göçten (hicretten) sonra koyduğu ayetlere de "*Medeni*" deyimiyle tanımlanır. Mekki ayetler ile medeni ayetler, yumuşaklık ve sertlik ya da hoşgörülülük ve hoşgörüsüzlük veya barışçılık ve saldırganlık gibi konular bakımından birbirlerinden çok farklı ve genellikle çelişkili nitelikte şeylerdir. Genellikle bu farklılıklar ve bu çelişkiler, Muhammed'in Mekke döneminde henüz güçsüzken, Medine'ye geçtikten sonra, giderek güçlenmiş olmasından doğmuştur. Daha başka bir deyimle, henüz kendisini güçlü bulmadığı dönemlerde "hoşgörülü"ymüş gibi davranırken, güçlendiği an saldırgan ve savaşçı kesilmiş olmasındandır. Mekke dönemindeyken pek az taraftar toplayabildiği, yani henüz güçsüz durumda olduğu için, Kur'an'a, hoşgörülü, yumuşak, barışçı, öğüt verici (tebliğ edici) gibi görünümlü ayetler koymuştur ki, bunlardan bazılarını yukarıda gördük. Bunlar arasında, "(*Ey Muhammed*!) *Sen öğüt ver, esasen sen sadece bir öğütçüsün*" (Gaşiye Suresi, ayet 21-22) ya da "(*Ey Muhammed*!) *Yine de yüz çevirirlerse, artık sana düşen ancak açık bir tebliğdir*" (Nahl Suresi, ayet 82) ya da "(*Ey Muhammed*!) *Ayetlerimiz hakkında ileri geri konuşmaya dalanları gördüğünde, onlar başka bir söze geçinceye kadar onlardan uzak dur*..." (Enam Suresi, ayet 68) ya da "*Ben de sizin taptıklarınıza asla tapacak değilim. Evet, siz de benim taptığıma tapıyor değilsiniz. Sizin召 dininiz size, benim dinim banadır*" (Kâfirûn Suresi, ayet 6) şeklinde olanları vardır. Fakat daha sonraki Medine döneminde Kur'an'a yerleştirdiği ayetler (yani *medeni* olan ayetler), sertlik ve şiddet ifadesi olarak, bu yukarıdaki "*mekki*" ayetlerle çelişki halindedir. Mekki ayetlerin "*tebliğ et*" ya da "*öğüt ver*" veya "*dinde zorlama olmaz*" şeklindeki yumuşaklığı yerine, medeni ayetlere "*şiddet*", "*katılık*", "*savaşçılık*" ve "*saldırganlık*" gibi nitelikler egemendir ki, bunlar arasında, "*Müşrikleri bulduğunuz yerde öldürünüz*!" (Tevbe Suresi, ayet 5) ya da "*Kâfirlerle ve münafıklarla savaş cihatta bulun. Ve onlara katı davran*!.." (Tevbe Suresi, ayet 74) şeklinde olanları vardır. Çünkü Medine'ye geçtikten az sonra, çete saldırıları sayesinde ele geçirdiği ganimetler ve ganimetlerden yararlanmak isteyen taraftarların sayısının artması nedeniyle giderek güçlenmiştir; artık sadece "*tebliğ edici*" ya da "*öğüt verici*" değil, "*emredici*"dir; dilediği şeyleri kılıç yoluyla elde edebilicidir. Bu nedenle artık

yumuşak davranmak, hoşgörü saçar olmak ihtiyacında değildir; bu nedenle Kur'an'a, sert, yıldırıcı, lanetleyici, ölüm saçıcı, savaşçı nitelikte dehşet saçan hükümler koymuştur[1]. Güçsüz durumdayken, Kur'an'a, "*Biz Resulleri, sadece müjdeciler ve uyarıcılar olarak göndeririz...*" (Kehf Suresi, ayet 56) ya da "*Ey Muhammed, sen öğüt ver, esasen sen sadece bir öğütçüsün. Sen onlara zor kullanacak değilsin*" (Gaşiye Suresi, ayet 22-24) ya da "*Dinde zorlama olmaz*" (Bakara Suresi, ayet 256) şeklinde hoşgörülüymüş kanısını yaratıcı ayetler koyarken[2], güçlendiği an sert ve dehşet saçar nitelikte ayetler yerleştirmiştir ki, bunların arasında "*Allah yolunda savaş*"ı öngören (Nisa Suresi, ayet 84) ya da müşrikleri Müslüman yapıncaya kadar savaşı emreden, örneğin, "... (*kâfirlerin*) *boyunlarını vurun, parmaklarını doğrayın*" (Enfal Suresi, ayet 12) ya da "*Onları bulduğunuz yerde öldürün... Fitne kalmayıp yalnız Allah'ın dini ortada kalana kadar onlarla savaşın*" (Bakara Suresi, ayet 191-193) şeklinde olan ya da Yahudilere, Hıristiyanlara karşı savaş açılmasını ve İslam'ı kabul etmelerine ya da "cizye" (kafa parası) vermelerine kadar savaşın sürdürülmesini öngören hükümler vardır ki, bunlar arasında, "(kitab ehli'ne, yani Yahudilere, Hıristiyanlara ve İslami din edinmeyenlere karşı)... *boyunlarını büküp kendi elleriyle cizye verene kadar savaşın*" (Tevbe Suresi, ayet 29) ya da "*Ey Peygamber! Kâfirlerle ve münafıklarla savaş. Ve onlara katı sert davran*! *Varacakları yer cehennemdir...*" (Tevbe Suresi, ayet 73; Tahrim Suresi, ayet 9) şeklinde olanları var.

Öte yandan yine henüz yeteri kadar güçlü bulunmadığı zamanlar, özellikle Mekke döneminde, düşman kazanmamak amacıyla tedbirli davranmayı tercih etmiş, örneğin Tanrı'yı inkar edenlere ya da puta tapanlara sataşılmamasını, onların taptıkları şeylere sövülmemesini istemiştir. Çünkü aksi takdirde onların da kendisine ve taraftarlarına saldıracaklarını ve sövmeye başlayacaklarını bilirdi. Bundan dolayıdır ki, Kur'an'a, "*Allah'tan başka yalvardıklarına sövmeyin ki, on-*

---

[1] Her ne kadar Medine dönemine ait ayetlerin kimi çevirisinde "uyara" deyimleri geçmekle beraber, ayetlerin Arapça aslında kullanılan "imar" ve "nezir" sözcükleri, genellikle "korkutma" anlamını taşır. Bu konuda bkz. Turan Dursun, Kur'an Ansiklopedisi, Kaynak Yayınları, c.7, s.185.

[2] Al-i İmran Suresi, ayet 20; Maide Suresi, ayet 92, 99; Rad Suresi, ayet 40; Nahl Suresi, ayet 35, 82; Nur Suresi, ayet 54; Ankebût Suresi, ayet 18; Yasin Suresi, ayet 17. Bu konuda Turan Dursun'un "*Kur'an'daki Çelişkiler*" başlıklı yazısı için bkz. 2000'e Doğru dergisi, 17 Aralık 1989, s.49.

lar da ... Allah'a sövmesinler" (Enam Suresi, ayet 108) der, ya da "*...onlar, savaşmadıkça, siz de onlarla savaşmayın...*" (Bakara Suresi, ayet 191) şeklinde yumuşak ve barışçı nitelikte görünen ayetler koymuştur. Fakat Medine'ye geçip de güçlendikten sonra, artık çekingen ve barışçı siyaset izlemeye gerek kalmadığı için, Kur'an'a, "*Ey Peygamber! Kâfirlerle ve münafıklarla savaş (cihatta bulun!). Ve onlara katı davran (sertlik göster)! Varacakları yer cehennemdir...*" (Tevbe Suresi, ayet 74; ayrıca bkz. Tahrim Suresi, ayet 9) şeklinde ya da biraz önce değindiğimiz gibi, yıldırıcı ve dehşet saçıcı hükümler koymuştur.

II) İrade Özgürlüğüne Yer Verir Gibi Görünen Ayetlerle, Böyle Bir Özgürlüğü Tanımayan Ayetler Arasındaki Çelişkileri Var Eden Nedenler

Kur'an'ın *mekki* ve *medeni* olan ayetlerini dikkatle inceleyecek olursak, görürüz ki, birincilerde "*irade özgürlüğü*"ne yer verir gibi görünenler yanında, yer vermez olanlar bulunduğu halde, ikincilerde bu tür bir özgürlüğü yok sayar nitelikte olanlar ağır basmaktadır. Birbirleriyle çelişki yaratan bu hükümler, Muhammed'in hem bir yandan günlük siyasetinin gereksinimlerinin hem de Medine'ye geçmekle güçlenmiş olmasının sonucu olmak üzere ortaya çıkmıştır. Nitekim birazdan göreceğimiz gibi, Ebu Bekir'in Müslümanlığı kabul etmesini "özgür irade" davranışı gibi göstermek üzere, Kurana, "*Herkese işlediklerinin karşılığı ödenir*" şeklinde hüküm koyarken, amcası Ebu Talib'in Müslümanlığı kabul etmemesi üzerine, "*Tanrı dilediğinin kalbini açar, Müslüman yapar; dilediğininkini kapar, saptırır*"[3] şeklinde ayet koyarak "inanç" sahibi olmanın, "özgür irade"yle ilgisiz bir davranış (yani Tanrı'nın keyfine kalmış bir iş) olduğunu belirtmiştir. Çünkü aksi takdirde amcasını Müslüman yapamamış olmaktan doğma başarısızlığı üstlenmek zorunda kalmış olacaktı; böyle bir durumda, çevresindekilerin "*Bu nasıl peygamberdir ki kendi amcasını bile Müslüman yapamaz*?" şeklinde konuşmalarına ne- den yaratacak, mahcup durumda kalacaktı. Müslüman

[3] Turan Dursun. Kur'an Ansiklopedisi, Kaynak Yayınları, c.4. s.97 vd.

olmanın “özgür irade” işi olmadığını belirtmekle, bu sorumluluğu sırtından atmış olmayı, çıkarlarına uygun bir iş saymıştır.

Müslüman yapmaya çalışıp da yapamadığı diğer kişiler hakkında da Kur’an’a yukarıdakine benzer ayetler koymaktan geri kalmamıştır. Örneğin, İslam olmak istemeyen al-Nadir İbn al- Haris hakkında, “*Allah dilediğini saptırır, dilediğini de doğru yola eriştirir*” (İbrahim Suresi, ayet 4) şeklinde ayet yerleştirmiştir. Yine bunun gibi Ümeyye b. Ebi’s-Salt (ya da Nu’man b. S ay fi er-Rahib) hakkında Tanrı’nın şöyle konuştuğunu bildirmiştir:

> *“Ey Muhammed!.. Dileseydik onu ayetlerimizle üstün kılardık... Durumu, üstüne vursan da, kendi haline bıraksan da, dilini sarkıtıp soluyan köpeğin durumu gibidir” (Araf Suresi, ayet 176).*

Mekke döneminde daha henüz güçsüz bulunduğu için, zaman zaman kişileri kendi serbest iradelerine göre davranabilir ve bu davranışlarının sorumluluğunu yüklenebilirmiş gibi durumlarda bırakmayı, günlük siyasetinin gereksinimlerinden saymıştır. Eğer “*Tanrı ve peygamber*” buyruklarına uygun hareket edecek olurlarsa, cennetlere kavuşacaklarını, etmeyecek olurlarsa cehennemi boylayacaklarını anlatmayı, o an için işine gelir bulmuştur. Çünkü bu ilk başlangıç döneminde taraftarlarının sayısı pek azdı; şiddet usulleriyle ve kılıç yoluyla insanlara hükmünü geçirebilecek yeterliliğe henüz erişmemişti. Bundan dolayıdır ki, kişileri, irade özgürlüğü dışındaki davranışlara sürüklemesi kolay olamazdı. Nitekim Mekke döneminde (ya da Medine’ye yeni geçtiği zamanlarda) Kur’an’a koyduğu hükümler arasında, *“Herkese işlediklerinin karşılığı ödenir*” (Ahkaf Suresi, ayet 19) ya da “*Dileyen Rabbine giden yolu tutar...*” (İnsan Suresi, ayet 29) ya da “*Ayetlerimizi yalanlayanlar, karanlıklarda kalmış sağır ve dilsizlerdir...*” (Enam Suresi, ayet 39) şeklinde, irade özgürlüğüne yer verirmiş gibi görünen buyruklar vardır.

Aynı nitelikte olmak üzere “*Kur’an olmayarak*” yerleştirmeyi ihmal etmediği hükümler de (hadisler) vardır ki, bunlardan en çok bilineni Ömer b. Hattab’ın rivayetine dayalı şu hadistir:

"Amellerin kıymeti ancak niyetlere göredir. Herkesin niyet ettiği ne ise, eline geçecek olan ancak odur. Artık nail olacağı bir dünya veya nikah edeceği bir kadından dolayı hicret etmiş kimse varsa, hicreti (Allah'ın ve Resulünün rızasına değil) sebeb-i hicreti olan şeye müntehidir."[4]

Muhammed, bu tür buyrukları yerleştirerek, Mekke'den Medine'ye hicret (göç) etmek isteyenlerin, bu işi, Tanrı'nın ya da "Resulü"nün emriyle değil, kendi "irade"leriyle yapmış olacaklarını anlatmak istemiştir. Düşünmüştür ki, "cennet" nimetlerine konmak için, kişiler kendiliklerinden Medine'ye hicret edeceklerdir. Bu ve buna benzer hükümlerle şu kanıyı yaratmak istemiştir ki, kişi, kendi davranışlarının, kendi kararlarının sorumluluğunu yüklenmiştir: yani iyi bir iş yapmışsa, yaptığının karşılığını alır, kötü iş yapmışsa cezasına katlanır; kendi isteğiyle ve iradesiyle Müslüman olacaklarsa cennetlere gidecektir, olmazlarsa cehennem azabını göze almış demektir. Yukarıdaki hükümler (ve benzerleri) bu doğrultuda anlam taşır.

Bununla beraber tekrar belirtelim ki, Mekke döneminde de, kişi iradesini hiçe sayan ve kişiye özgürlük bırakmayan, örneğin Müslüman olup olmamanın ya da Kur'an'ı anlayıp anlamamanın, kişi iradesine değil, doğrudan doğruya Tanrı iradesine bağlı bir şey olduğunu gösteren hükümler koymamış değildir. Bunlar arasında, "*Kur'an'ı anlarlar diye (onların) kalplerine örtüler, kulaklarına da ağırlık koyduk*" (Enam Suresi, ayet 25); "*Kur'an okunduğu zaman, seninle, ahrete inanmayanların arasına gizlice bir perde gereriz. Biz... Anlamamaları için gönüllerine perdeler gerer, kulaklarına ağırlık veririz ve sen Kur'an'da Rabbini bir olarak andın mı, yüz çevirirler, uzaklaşırlar senden*" (İsra Suresi, ayet 45-46); "*Allah kimi doğru yola koymak isterse onun kalbini İslamiyet'e açar, kimi de saptırmak isterse... kalbini dar ve sıkıntılı kılar*" (Enam Suresi, ayet 125) şeklinde olan ayetler vardır. Yani Müslüman olup olmamak kişilerin iradesine bağlı değil, Tanrı'nın iradesine bağlı bir şeydir; Tanrı, dilediği kimseyi Müslüman yapar, dilemediğini yapmaz; dilediğini saptırır dilediğini saptırmaz; dilediğine Kur'an'ı okuyup anlama olanağını verir, dilemediğinin de gönlüne perde serip kulaklarına ağırlık koyar ve böylece onun Kur'an'ı okumasına ya da anlamasına engel olur.

4 Sahih-i..., Hadis No. 1, c.1, s.1.

Söylemeye gerek yoktur ki, "özgür" iradeyi yok sayan bu hükümlerle, "özgür ira-de"ye yer verir görünen yukarıdaki hükümler çelişki halindedirler.

Görülüyor ki, birinci Mekke dönemindeyken yapabildiği tek şey, cennet va-atleriyle, cehennem korkutmalarıyla ya da lanetlemelerle iş görmekti. İslam'ı kabul edecek olanların cennete alınıp, oradaki güzel kızlara, yeşil ırmaklara, meyve ve şarap bolluklarına kavuşacaklarını anlatmak üzere, Kur'an a, "*Şüphe yok ki çekinenlere bir kurtuluş... ve murada eriş var; bahçeler, üzümler ve memeleri yeni sertleşmiş yaşıt kızlar ve dopdolu kadeh...*" (Nebe Suresi, ayet 29-38; Araf Suresi, ayet 42 vd...) şeklinde ayetler koyarken, kabul etmeyenlerin bütün bunlardan mahrum kalıp cehennem ateşinde yakılacaklarına dair hükümler eklerdi. Bu sayede, Mekke'nin genellikle en fakir, en cahil ve en basit insanlarından bazılarını, kendi yakın akrabalarından da bir iki kişiyi (örneğin, amcasının oğlu Ali ile kölesi Zeyd'i) kendisine inandırabilmişti. Peygamberliğini ilan edişinden iki yıl sonra Ebu Bekir'i ve biraz daha sonraki yıllarda da onun oğlu Abdurrahman'ı Müslüman edebilmişti. Bu kişilerin, İslam'ı "özgür" irade yoluyla seçtiklerini söyleyip başkalarına örnek kılabilmek için Tanrı'dan, "*Herkese işlediklerinin karşılığı verilir*" (Ahkaf Suresi, ayet 19) şeklinde ayetler indiğini bildirmiştir. Ve sanmıştır ki, cehennem ateşinden korunmak ve cennet nimetlerine konmak hevesiyle, kişiler, tıpkı Ebu Bekir ve oğlu Abdurrahman gibi, kendiliklerinden İslam olacaklardır. Ancak, evdeki hesap çarşıya uymamış ve düşündüğü gibi olmamıştır. En yakın akrabaları arasından olup da, Mekke'nin ileri gelenlerinden sayılanların çoğu, örneğin Ebu Talib -ki amcasıdır ve kendisine babalık yapmıştır- ya da Ebu Leheb ve Ebu Cehl gibi kimseler Müslüman olmamışlardır; ona inanmamışlar, onu peygamber saymamışlardır. Amcası Ebu Talib bile, ona en büyük yakınlığı göstermiş, onu her türlü tehlikeye karşı korumuş olduğu halde İslam olmamış, putperest olarak kalmıştır. Onları Müslüman yapamamış olmak, Muhammed bakımından prestij yıkıcı bir başarısızlıktı. Ve işte bu başarısızlığının Mekkeliler arasında kendi aleyhine söylentiler yaratabileceğini ve bu söylentilerin kendi otoritesi bakımından tehlikeli olabileceğini düşünerek, Kur'an'a, Müslüman olup olmamanın Tanrı'nın dileğine, iradesine ve iznine bağlı olduğuna dair ayetler koymuştur. Yani anlatmak istemiştir ki, Tanrı, kişinin bir şeyi istemesini (ya da

istememesini) dilediği zaman, kişi o şeyi ister ya da istemez.[5] Daha başka bir deyimle Müslüman olup olmamak özgür irade işi değildir; kişi kendi dileğiyle, kendi iradesiyle Müslüman olamaz; meğer ki, Tanrı ona Müslüman olma dileğini vermiş olsun. Nitekim Kur'an'da "*Allah dileseydi puta tapmazlardı (müşrik olmazlardı...)*" (Enam Suresi, ayet 107) diye yazılıdır. Bu doğrultuda olarak Tanrı, kişileri şöyle konuşturtuyor:

> *"Hidayetiyle hamdolsun! Allah bizi doğru yola iletmeseydi kendiliğimizden doğru yolu bulacak değildik..." (Araf Suresi, ayet 43).*

"*Neden Tanrı bütün kullarını hidayete eriştirip Müslüman yapmaz?*" diye sorulacak olunursa, Muhammed, bunun cevabını Kur'an'a koyduğu ayetlerle şöyle veriyor: Çünkü Tanrı cehennemi insanlarla dolduracağına dair kendi kendine söz vermiştir (Secde Suresi, ayet 13) ve işte bu sözünü tutmak için insanlardan birçoğunu kâfir kılıp cehenneme atar. Cehennemin dolup dolmadığını anlamak için ikide bir cehenneme, "*Doldun mu?*" diye sorar. Cehennem de ona, "*(Hayır) Daha var mı?*" der (Kaf Suresi, ayet 30). Bu nedenle Tanrı insanlardan bir kısmını kâfir kılmaya devam. eder. Anlaşılan o ki, Ebu Talib bunlardan biridir; yani Tanrı ona, Müslüman olma istek ve dileğini vermemiş, onun "kâfir" olarak canını almıştır. Muhammed, bununla beraber, amcasından gördüğü iyilikler nedeniyle, onun sadece topuklarına kadar cehennem ateşinde kavrulacağını, beyninin kaynayacağını bildirmiştir.[6] Daha sonraki bir tarih itibariyle (yani Medine'ye geçtikten sonra) kâfir olarak ölenler için (akraba dahi olsalar) "mağfirette" bulunmanın yasaklandığına dair ayetler koyacaktır (Tevbe Suresi, ayet 113).

Görülüyor ki, Muhammed, Ebu Bekir'in Müslümanlığı kabul etmesi vesilesiyle Kur'an'a, "*Herkese işlediklerinin karşılığı ödenir*" (Ahkaf Suresi, ayet 19) ya da "*Dileyen Rabbine giden yolu tutar*" (İnsan Suresi, ayet 29) diyerek Müslüman olup olmamayı sanki kişinin istek ve iradesine bağlıymış gibi gösterirken, Müslümanlığı kabul etmeyen Ebu Talib'in tutumu karşısında, "*Allah kimi doğru yola iletmek isterse onun kalbini İslam'a açar; kimi de saptırmak isterse... kalbini iyi-*

[5] Elmalılı Hamdi Yazır, age, c.7, s.5626 vd.
[6] Sahih-i..., Hadis no. 665, c.4, s.533: ayrıca bkz. Sahih-i..., c.10. s.54 vd.

ce daraltır..." (Enam Suresi, ayet 125; Kasas Suresi, ayet 56 vd...) şeklinde ayet koymuş, böylece çelişkili iki hükmün Kur'an'da yer almasına neden olmuştur.[7]

Fakat, bütün bu çelişkilere neden olurken, bir de Tanrı'yı, hem bir yandan kişileri "kâfir" yapan hem de diğer yandan "cezalandıran", yani haksızlık, adaletsizlik yaratan olarak göstermiş olmaktadır ki, bu da ayetlerin tümcelerinin tertipsiz bir şekilde düzenlemiş olmasındandır. Çünkü yukarıdaki ayetlerden her biri, ayrıca kendi içlerinde, birbiriyle çelişmelidir. Örneğin, Enam Suresi'nin 125. ayetini tekrar okuyalım:

> *"Allah kimi doğru yola iletmek isterse onun kalbini İslam'a açar; kimi de saptırmak isterse... kalbini iyice daraltır. Allah inanmayanların üstüne işte böyle murdarlık verir" (Enam Suresi, ayet 125).*

Görülüyor ki, burada, ilk iki tümceyle son tümce birbirleriyle çelişmekte; çünkü Tanrı, dilediği gibi kişilerin kalbini daraltıp kâfir yapmakta, yaptıktan sonra da onu cezalandırmaktadır. Aynı şeyi Nahl Suresi'nin 93. ayetinde görmekteyiz:

> *"Allah dileseydi, hepinizi bir tek ümmet kılardı; fakat o, dilediğini saptırır, dilediğini de doğru yola iletir. Yaptıklarınızdan mutlaka sorumlu tutulacaksınız" (Nahl Suresi, ayet 93).*

Burada anlatılan, Tanrı dilediğini doğru yola sokuyor, dilediğini saptırıyor, sonra da onları, böyledirler diye sorumlu tutuyor. Zümer Suresi'ndeki şu ayet bir başka örnektir:

> *"Allah kimin gönlünü İslam'a açmışsa, o, Rabbinden bir nur üzerine olmaz mı? Allah'ı anmak konusunda kalpleri katılaşmış olanlara yazıklar olsun! İşte bunlar apaçık bir sapıklık içerisindedirler... Allah kimi de saptırırsa artık ona yol gösteren olmaz" (Zümer Suresi, ayet 22-23).*

Tanrı, bütün bu ayetlerde, birbirleriyle çelişen tümcelerle buyruklarda bulunmaktadır: zira bir yandan "*Ben dilediğimi saptırırım, doğru yoldan uzaklaştı-*

---

[7] Bunu yaparken Ebu Talib'i "*Tanrı'nın hidayetine layık girmediği*" kişiler arasına katmaktan ve cehennemlik saymaktan geri kalmamıştır. Yukarıdaki ayete şunu koymuştur: "*Allah dilediği kişiyi hidayette kılar. Ve o, hidayete layık olanları çok iyi bilir*" (Kasas Suresi, ayet 56). Bu konuda bkz. Sahih-i.... Hadis No. 1548-1549. c.10. s.52-53.

rırım” şeklinde konuşuyor, sonra da bu şekilde saptırmış olduklarına “*Yaptıklarınızdan sorumlusunuz*” diyor! Bir yandan “*Allah'ı anmak konusunda kalpleri katılaşmış olanlara yazıklar olsun...*” diyor, diğer yandan kalpleri katılaştıranın yine kendisi olduğunu bildiriyor!

Yine bunun gibi Muhammed, Kur'an'a, “*Sana ne kötülük gelirse kendindendir*” (Nisa Suresi, ayet 79) ya da “*İnananlar... işte cennetler onlaradır*” (Araf Suresi, ayet 42) şeklinde ayetler koyarak, Müslümanlığı kabul edenlerin cennete, etmeyenlerin cehenneme gideceklerini bildirerek taraftar kazanacağını sanmış, fakat başarısız kalıp da çevresindekiler, “(*Muhammed peygamber değil*) *büyülenmiş bir adamdır*” (Enam Suresi, ayet 7) şeklinde konuşmaya başlayınca, sorumluluğu Tanrı'ya yüklemek üzere, “*Allah isteseydi onları doğru yolda toplardı*” (Enam Suresi, ayet 35) ya da “*Allah kimi dilerse onu saptırır ve kimi dilerse de onu doğru yola koyar*” (Enam Suresi, ayet 39) şeklinde ve biraz yukarıda belirttiğimiz hükümlerle çelişki yaratan ayetler koymuştur.

Yine bunun gibi, putlara tapmanın ve Tanrı'ya eş koşmanın “cehennemlik” bir şey olduğuna dair, Kur'an'a, “*Allah'a ortak koşan kimse derin bir sapıklığa sapmış olur*” (Nisa Suresi, ayet 116) ya da “*Puta tapanlardan yüz çevir*” (Enam Suresi, ayet 106) şeklinde ayetler[8] koymasına rağmen, henüz güçsüz olduğu dönemde kişileri puta tapma geleneğinden uzaklaştıramayacağını anlayınca, başarısızlığını örtmek üzere, bu kez puta tapmanın Tanrı dileğine bağlı olduğunu bildirmiş ve Kur'an'a şu tür ayetler koymuştur:

“Allah dileseydi puta tapmazlardı” (Enam Suresi, ayet 107).

Yine aynı şekilde, Kur'an'a inanıp inanmamanın kişilere kalmış bir iş olduğuna dair Kur'an'a ayetler koyarken, bu işin Tanrı'ya ait olduğunu bildiren ayetlere yer vermiştir. Bunun nedeni şudur: ilk zamanlar Mekkeli Araplara Kur'an'ı sunduğunda, bunun Tanrı sözleri olduğunu ve bu sözlere inanan kişilerin cennetlik olacaklarını söylemiş ve “*Dileyen Rabbine giden yolu tutar*” (İnsan Suresi, ayet 29) şeklinde ayetler koymuştur. Ancak, bu söylediklerine pek az kimse

---

[8] Furkan Suresi, ayet 3; Tevbe Suresi, ayet 28. 114; Kasas Suresi, ayet 62-74; Nisa Suresi, ayet 50. 51. 116 vd...

inanmıştı; bunlar genellikle Mekke'nin fakirleri ve düşkünleriydi; sırf cennete gitme hayaline kapılarak İslam'a girmişlerdi. Buna karşılık inanmayanlar pek çoktu; özellikle Kureyş'in ileri gelenleri, Muhammed'i, belli bir kitapla gönderilmiş bir peygamber olarak ciddiye almamışlar[9], Kur'an'ı Tanrı sözleri olarak tanımamışlardır; şöyle demişlerdir:

> *"Bu (Kur'an) öncekilerin masallarından başka bir şey değildir" (Enam Suresi, ayet 25).*

Böylece eski geleneklerine uyarak kendi ilahlarına tapmaya devam etmişlerdir. Muhammed'in Tanrı'dan geldiğini söylediği Kur'an'ı dinlemek bile istememişlerdir. Ve işte onların bu şekildeki davranışlarına karşı Muhammed, Kur'an'a, "*Ayetlerimizi yalanlayanlar karanlıkta kalmış sağır ve dilsizlerdir*" (Enam Suresi, ayet 39) ya da "*...zalimlerdir*" (Enam Suresi, ayet 21) şeklinde ayetler koymuş, cehennem tehditleri savurmuş, yine başarı sağlayamayınca, "*Eğer onlar Kur'an'a inanmıyorlarsa, bunun nedeni Tanrı'dır; çünkü, Tanrı onların kalplerini kapamış, kulaklarım tıkamıştır*" şeklinde şu tür ayetler koymuştur:

> *"Kur'an'ı anlarlar diye (onların) kalplerine örtüler, kulaklarına da ağırlık koyduk" (Enam Suresi, ayet 25).*

> *"Kur'an okunduğu zaman seninle ahrete inanmayanların arasına gizlice bir perde gereriz. Biz... anlamamaları için gönüllerine perdeler gerer, kulaklarına ağırlık veririz ve sen Kur'an'da Rabbini bir olarak andın mı, yüz çevirirler, uzaklaşırlar senden" (İsra Suresi ayet 45-46).*

Dikkat edileceği gibi bu ayetlerde, tehdit, korkutma var, fakat vuruşmalı saldırı işareti yok; çünkü dediğimiz gibi Muhammed, o tarihlerde henüz güçsüz durumdadır; şiddet ve kılıç yoluyla insanları İslam'a sokmasına olanak yoktur. Böylece bir yandan "*Dileyen Rabbine giden yolu tutar*" (İnsan Suresi, ayet 29) ya da "*Sana ne kötülük gelirse kendindendir*" (Nisa Suresi, ayet 79) diyerek ya da

---

9 Aralarında konuşurlarken "büyülenmiş bir adam" olduğunu düşünerek "Muhammed'e bir melek indirilmeli değil miydi?" (Enam Suresi, ayet 7); "Rabbinden Muhammed'e bir belge indirilseydi ya"(Enam Suresi, ayet 37) dediklerini söylüyor Muhammed.

buna benzer ayetleri getirerek[10], kişileri, kendi eylemlerinden dolayı sorumlu kılmak isterken, yani Kur'an'ı Tanrı sözleri saymanın ve okuyup anlamanın, kişi iradesine bağlı olduğunu söylerken, diğer yandan, bu söylediklerinin tam tersine, kişi iradesini hiçe sayar nitelikte olmak üzere, "*Kur'an'ı anlamasınlar diye onların kalplerini perdeledik, kulaklarına ağırlık koyduk*" (Enam Suresi, ayet 25) şeklinde ayetler koymaktan geri kalmamış, böylece çelişkili hükümlerin Kur'an'da yer almasına neden olmuştur.

İrade özgürlüğü konusundaki çelişkiler doğrultusunda verilebilecek bir başka örnek, biraz yukarıda değindiğimiz gibi, Ebu Bekir ile oğlu Abdurrahman'ın Müslüman olmaları olaylarıyla ilgilidir. Hatırlatalım ki, Ebu Bekir, Muhammed'in İslamiyet'i yaymaya başlamasından iki yıl sonra Müslüman olmuştur. Olduktan sonra, oğlu Abdurrahman'ı da Müslüman yapmak istemiştir; yapabilmek için ona, eğer İslam'a girecek olursa, öldükten sonra dirilip cennetlere kavuşacağını söylemiştir. Ancak, Abdurrahman, babasının ve anasının ısrarlarına rağmen İslam'ı kabul etmemiş, direnmiştir. Hem de kendisini Müslüman yapmak istiyorlar diye onlara kafa tutmuş, güya "*Öf, artık yeter*!" şeklinde konuşmuştur. Hatta Kur'an'ın, masal kitabından başka bir şey olmadığını söyleyerek onlarla alay bile etmiştir. Onun bu direnişini gören Muhammed, Tanrı'nın gazabının, onun (ve onun gibilerin) üzerinde olduğunu öne sürerek, Kur'an'a şu ayeti koymuştur:

> *"Annesine, babasına 'Öf be size!; benden önce nice nesiller gelip geçmişken beni tekrar dirilmekle tehdit ediyorsunuz?' diyen kimseye, anne ve babası... 'Sana yazıklar olsun! inan, doğrusu Allah'ın sözü gerçektir' dedikleri halde, 'Bu Kur'an ötekilerin masallarından başka bir şey değildir' diye cevap veren kimse gibiler, işte onlar ... Allah'ın azap vaadinin aleyhlerinde gerçekleştiği kimselerdir" (Ahkaf Suresi, ayet 17-18)*.

Fakat az geçmeden Abdurrahman tutumunu değiştirip babasının yolundan gitmiş, İslam olmuştur: muhtemelen, cennetteki güzel hurilere kavuşmanın pek kötü bir şey olmadığını düşünmüş olmalıdır! Ve işte Muhammed, gerek Ebu Bekir'in ve gerek oğlu Abdurrahman'ın, kendiliklerinden Müslüman olduklarını öne sürerek, putperest Araplara aynı yolu seçmelerini bildirmiş ve İslam olacak olan-

[10] Ayrıca Rad Suresi'nde, "*Allah:., gönlüyle kendisine yönelenleri... doğru yola sevk eder*" (Rad Suresi, ayet 27) diye yazılıdır.

lara mutlaka cennetlere gireceklerini söylemiş, Kur'an'a şu tür ayetler yerleştirmiştir:

> *"...İşlediklerinden ötürü herkesin bir derecesi vardır; herkese işlediklerinin karşılığı ödenir" Ahkaf Suresi, ayet 19).*
>
> *"Başınıza gelen herhangi bir musibet, ellerinizle işlediklerinizden ötürüdür..." (Şûra Suresi, ayet 30).*
>
> *"İşte orada herkes, dünyada yapmış olduğunu bulur" (Yunus Suresi, ayet 21-30, 52).*
>
> *"İşlediklerinden ötürü herkesin bir derecesi vardır. Herkese işlediklerinin karşılığı ödenir. Kendilerine haksızlık yapılmaz, inkar edenler, ateşe sunuldukları gün, onlara, '...Dünyadaki hayatınızda sizin için güzel olan her şeyi harcadınız...' yoldan çıkmanızın karşılığında alçaltıcı bir azap göreceksiniz..." (Ahkaf Suresi, ayet 19-20).*

Dikkat edilecek olursa, bu ayetler irade özgürlüğüne yer veriyormuş kanısını yaratacak anlamdadır. Ancak, kişinin, kendi davranışlarının sorumlusu olarak, cennete ya da cehenneme gideceğine dair görünen bu hükümlere bakıp da, Muhammed'in irade özgürlüğünü tanıdığını sanmak yanlış olur. Tekrar edelim ki, bu hükümleri o, genellikle henüz güçlü bulunmadığı birinci Mekke döneminde koymuş, cennet ve cehennem usulleriyle kişileri Müslüman yapmanın yollarını aramıştır. Daha başka bir deyimle, onları, bu ilk başlangıç döneminde, sorumluluk duygusu içinde tutmuştur ki, cehennem azabından korksunlar ya da cennet hayalleriyle yoğrulsunlar da İslam olsunlar diye.

Yukarıdaki açıklamalardan anlaşılacağı gibi, Muhammed, İslam'ı kendi dileği ve iradesiyle kabul eden Ebu Bekir (ve benzerleri) vesilesiyle doğru yola girmenin özgür irade işi olduğunu ve bu şekilde davrananların cennetlere kavuşacaklarını söylerken, İslam'a girmekten kaçınan Ebu Talib (ve benzerleri) vesilesiyle doğru yolu seçmenin özgür iradeye değil, Tanrı'nın dileğine bağlı bir iş olduğunu bildirmiştir.

Yine bunun gibi, Mekke döneminde henüz güçsüz olduğu için, kişileri, kendi iradelerine göre hareket özgürlüğü içerisinde bırakıcı nitelikte ayetler koyarken, Medine'ye geçip de güçlenince, irade özgürlüğünü kökünden yok edici ayet-

lere ağırlık vermiştir. Özellikle, "*Müslüman*" olmanın, kişi iradesine değil, esas itibariyle Tanrı iradesine bağlı olduğunu ve Tanrı iradesinin "*cihat*" (kılıç) yoluyla iş gördüğü temasını işlemeyi, kendi günlük siyasetinin gereksinimlerinden saymıştır. Şu bakımdan ki, Medine döneminde, çete saldırıları ve savaşlar sayesinde güçlenmeye ve bol miktarda ganimetler elde etmeye başlamıştı. Bu başarılardan yararlanmak ve ganimetlerden pay almak amacıyla, Araplardan pek çoğu "Müslüman" olmaya başlamışlardı. Müslüman olanlar, "*Biz Müslüman olduk*" diyerek Muhammed'i minnet altına sokma yolunu tutmuşlardı; ikide bir onun başına bunu kakarlardı. Ve işte onların bu şekilde konuşarak kendisini minnet altında bırakmalarını önlemek üzere, Muhammed, onları Müslüman yapanın Tanrı olduğunu söylemiş ve Kur'an'a şu tür ayetler koymuştur:

> "*(Ey Muhammed!) Onlar İslam'a girdikleri için seni minnet altına sokuyorlar. De ki, 'Müslümanlığınızı benim başıma kakmayın... Bilesiniz ki, sizi imana erdirdiği için asıl Allah size lütufta bulunmuştur" (Hucurat Suresi, ayet 17).*[11]

Ve işte hep buna benzer nedenler yüzündendir ki, Muhammed, birbiriyle çelişkili ayetlerin Kur'an'da yer almasına neden olmuştur. Daha başka bir deyimle, irade özgürlüğüne yer verir görünürken ya da böyle bir özgürlüğü yok bilirken, hep kendi günlük siyasetinin gereksinimleri doğrultusunda iş görmüştür.

III) Mekke'den Medine'ye Hicret Olayları Vesilesiyle Konan Ayetler Arasındaki Çelişkilerin Nedenleri

Muhammed, Mekke'den Medine'ye hicret olayları sırasında da, yukarıdaki taktik gereğince, Kur'an'a çelişmeli ayetler yerleştirmekten geri kalmamıştır:

Mekke'de bulunduğu on yıla yakın bir süre boyunca fazla taraftar toplayamayınca ve kendisine destek olanların (*örneğin karısı Hatice ile amcası Ebu Talib'in*) ölümleri sonucu koruyucusuz kalınca, Medine'ye hicret etmeye karar vermiştir. Ancak, taraftarlarını hicret etmeye zorlayabilecek güçte değildi. Yapılacak şey ikna usullerini denemekti. İkna edebilmenin etkili yollarından biri, "*ni-*

---

11 Bu konuda bkz. Elmalılı Hamdi Yazır, age. c. 6, s.4467. 276

yet" unsurunu "*amel*" unsuruna bağlamaktı, yani kişiyi yaptığı işler yüzünden sorumlu tutmaktı. Kendisiyle birlikte Medine'ye hicret edecek olurlarsa "*iyi*" bir iş yapmış olacaklarını, nimetlere ve ahretlere kavuşacaklarını, aksi takdirde bunlardan yoksun kalacaklarını anlatmak üzere şöyle konuşmuştur:

> *"Herkesin niyet ettiği ne ise eline geçecek olan ancak odur. Artık nail olacağı bir dünya veya nikâh edeceği bir kadından dolayı hicret etmiş kimse varsa, hicreti (Allah'ın ve Resulünün rızasına değil) sebeb-i hicret olan şeye müntehidir."* [12]

Böylece anlatmak istemiştir ki, kişiler hangi niyetle hicret etmişlerse, niyetlerine göre sonuç alırlar, yani kendi verecekleri kararlara Tanrı (ve elçisi) karışmaz.

Kuşkusuz ki, o an için bu şekilde konuşmak işine gelmiştir. Çünkü hicret edip etmemeyi Tanrı kararına ve iznine bırakmış olsa, gerek hicret etmek isteyenler ve gerek istemeyenler, bunu kendilerine göre bahane nedeni sayılabilirler diye düşünmüştür. Yani eğer "*Tanrı dilediğini hicret ettirir, dilediğini ettirmez*" demiş olsa ya da "*Tanrı'nın rızası olmadan hiç kimse hicret etmek için karar alamaz*" şeklinde konuşmuş olsa, hicret etmeyip de Mekke'de kalmak isteyenler, "*Mademki hicret, Tanrı'nın dilek ve rızasına bağlıdır, o halde bizim burada kalmamız Tanrı dileğine göre oluşmuş demektir. Kararı biz vermedik ki sorumlu olalım*" diyebileceklerdi. Bundan dolayıdır ki, Muhammed, "*Herkesin niyet ettiği ne ise eline geçecek olan ancak odur... hicret etmiş kimse varsa hicreti (Tanrı'nın ve elçisinin rızasına değil) hicret nedeni olan niyete yöneliktir*" şeklinde konuşmayı ve böylece kişileri sorumluluk duygusu içerisinde bırakmayı, o an için kendi siyasetine uygun bulmuştur.

Fakat Medine'ye hicret ettikten sonra durum değişmiştir. Zira Muhammed'in çağrısına uyup Medine'ye hicret eden Müslümanlar olduğu gibi, hicret etmeyip Mekke'de kalanlar da vardı; bunlar çoğunluktu. Böyle olunca, Medine'ye hicret edenler -ki bunlara "*Muhacirler*" adı verilmiştir-, hicret etmeyip de, Mek-

---

[12] Bu satırları şu şekilde anlamak gerek: "*Herkesin niyet ettiği ne ise eline geçecek olun ancak odur... hicret etmiş kimse varsa hicreti, (Tanrı'nın ve elçisinin rızasına değil) hicret nedeni olan niyete yöneliktir.*"

ke'de kalanları örnek verip, Muhammed'e, "*Nasıl olur da onları Medine'ye getiremezsin?*" diyebilirler ve kendisine başarısızlık yükleyebilirlerdi. Ve işte böyle diyemesinler diye, Kur'an'a, "(*Ey Muhammed!*) *Tanrı kimi doğru yola eriştirmişse, doğru yolda olan odur ancak. Kimi de saptırmışsa, sen ona, Tanrı'nın dışında dost bulmazsın...*" şeklinde ayetler koymuştur (örneğin İsra Suresi, ayet 97). Yani demek istemiştir ki, "*hicret etmeyip Mekke'de kalanlar doğru yoldan sapanlardır; Tanrı onları saptırdığı içindir ki Medine'ye hicret edemediler!*"

Böylece, içinde bulunduğu durumlara göre, bir yandan "*doğru yola*" yönelmenin (örneğin, hicret etmenin) kişi iradesine bağlı olduğunu (ve bu şekilde davrananların cennetlik olacaklarını) belirtirken, diğer yandan, doğru yola yönelmenin "*özgür irade işi*" değil, Tanrı dileğine bağlı bir şey olduğunu (*örneğin, hicret etmeyenlerin Tanrı izni olmadığı için Medine'ye hicret edemediklerini*) öngören ayetler de çelişkilere neden olmuştur.

IV) Medine'ye Hicretten Sonra, Oradaki Yahudilerle Olan İlişkiler Yüzünden Ortaya Çıkan Çelişkili Ayetler

Daha önce de değindiğimiz gibi, Muhammed, Medine'ye hicretten sonra, oradaki Yahudileri Müslüman yapmak istemiş, fakat bütün çabalarına rağmen yapamamıştır.[13] Ve işte izlediği bu siyasetle ilgili olarak Kur'an'a birtakım hükümler koymuştur ki, hepsi de birbiriyle çelişkilidir. Bir kere Yahudileri Müslüman yapamayınca kendi taraftarları, "*Hani ya sen, Tanrının peygamberi olarak her şeyi bilen ve her şeyi yapabilen bir kimsesin, 'nasıl olur da Yahudileri Müslüman yapamazsın?*" şeklinde söylendiklerinde, kusurun kendisinde olmadığını anlatmak ve prestijini kurtarmak için, "*Tanrı dilediğinin kalbini açar Müslüman yapar, dilediğini saptırır kâfir yapar*" (Enam Suresi, ayet 107, 125: Nahl Suresi, ayet 93; Zümer Suresi, ayet 22-23 vd...) ya da "*Allah kimi hidayete erdirirse doğru yolu bulan odur...*" (Araf Suresi, ayet 178) şeklindeki ayetlere başvurmuştur.

---

[13] Bkz. İlhan Arsel, *İslam'a Göre Diğer Dinler*, Kaynak Yayınları, birinci basım, İstanbul. Mart 1999. İlhan Arsel, *Kur'an'daki Kitaplılar*, birinci basım, İstanbul. Nisan 1999.

Bununla beraber işine geldiği zaman, "*Herkese işlediklerinin karşılığı ödenir*" (Ahkaf Suresi, ayet 19) şeklindeki ayetlerden yararlanmayı da ihmal etmemiştir. Bunun böyle olduğunu iyice anlayabilmek için, onun, daha önce, Mekke döneminde Kureyşli müşriklere (puta tapanlara) uyguladığı siyaseti anımsamakta yarar vardır. Zira müşrikleri (puta tapanları) Müslüman yapamayınca, Kur'an', "*Allah dileseydi puta tapmazlardı*" (Enam Suresi, ayet 107) şeklinde ayetler koyduğunu ve böylece, "*Eğer putperestler beni peygamber olarak kabul etmiyor ve puta tapınmaktan vazgeçmiyorlarsa, bu benim kabahatim değil; çünkü Tanrı dileseydi onlar puta tapmazlardı*" şeklindeki bir mantığa sığınarak prestijini kurtarmaya çalıştığını yukarıda görmüştük. Mekke'deyken, "*Allah dileseydi puta tapmazlardı*" (Enam Suresi, ayet 107) şeklinde konuşurken, Medine'ye geçtikten ve iyice güçlendikten sonra bu söylediklerinin tam tersine olarak, Kur'an'a, "*Müşrikleri nerede görürseniz öldürün*" (Tevbe Suresi, ayet 5) şeklinde çelişmeli ayetler koymaktan geri kalmamıştır. Mekke'deyken "*Allah dileseydi puta tapmazlardı*" şeklinde ayetler koyması, kuşkusuz ki, güçsüz olmasındandı, Medine'ye geçtikten sonra, "*Müşrikleri nerede görürseniz öldürün*!" şeklinde ayetler koyması ise, artık güçlenmiş olarak "müşrik"leri kılıç yoluyla Müslüman yapabileceğini bilmesindendir. Böylece Tanrı'yı, hem insanları "müşrik" (puta tapan) ya da "sapık" yapan hem de "müşrik" ve "sapık" yaptıktan sonra öldürten durumlarda bırakarak çelişmeler zincirine yenilerini eklemiştir. Ve işte bu aynı taktiği, Yahudileri ve Hıristiyanları Müslüman yapmak üzere başvurduğu siyasete de araç kılmıştır:

Kur'an'da, İslam'dan başka dinlerin varlığını kabul eder görünen, örneğin, Yahudilerin, Hıristiyanların, Sabiilerin ve hatta putperestlerin "*din*"lerinden (inançlarından) söz eden ayetler bulunduğu gibi, İslam'dan başka din olmadığına dair ayetler de vardır ki, çelişmeli olarak sıralanmışlardır. Örneğin, Kâfirûn Suresi'nde "müşrik"lerle ilgili olarak, "*Sizin dininiz size, benim dinim bana*" (Kâfirûn Suresi, ayet 6) diye yazılıdır. Bakara Suresi'nde de Yahudiler, Hıristiyanlar ve Sabiilerle ilgili olarak, "*...(onlardan Allah'a ve ahret gününe inanıp yararlı iş yapanlar) Rablerinin katındadır. Onlar için artık korku yoktur*" (Bakara Suresi, ayet 62) diye yazılıdır. Yine Bakara Suresi'nde, "*Kendi dinlerine uyma-*

dıkça Yahudiler ve Hıristiyanlar senden hoşnut olmayacaklardır" (Bakara Suresi, ayet 20) diye ayet vardır. Görülüyor ki, bu ayetlerde, İslam'dan başka din ve inançlara (örneğin, Yahudiliğe ya da Hıristiyanlığa) yönelmenin kişiye bağlı bir iş olduğu anlamı yatmakta.

Fakat buna karşılık, Kur'an'da, İslam'dan başka din olmadığına, başka bir dine yönelenlerin "*sapık*" sayılıp cezalandırılacaklarına, onlara karşı savaş açılması ve İslam'ı kabul etmelerine kadar savaşın sürdürülmesi gerektiğine dair ayetler de vardır ki, sık sık tekrarladığımız gibi, bazıları şöyledir:

> *"Allah katında din şüphesiz İslamiyet'tir" (Al-i İmran Suresi, ayet 19).*
>
> *"Kim İslamiyet'ten başka bir dine yönelirse onunki kabul edilmeyecektir. O ahrette de kaybedenlerdendir" (Al-i İmran Suresi, ayet 85).*
>
> *"...Müşrikleri bulduğunuz yerde öldürün..." (Tevbe Suresi, ayet 5).*
>
> *"Kendilerine kitap verilenlerden (Yahudiler ve Hıristiyanlar) Allah'a ve ahret gününe inanmayan, Allah ile Resulünün haram kıldığını haram saymayan ve hak dini (İslam dinini) kendine din edinmeyen kimselerle, küçülerek elleriyle cizye verinceye kadar savaşın" (Tevbe Suresi, ayet 29).*
>
> *"Ey Peygamber! Kâfirlerle ve münafıklarla savaş (cihatta bulun) ve onlara katı davran (sertlik göster) varacakları yer cehennemdir..." (Tevbe Suresi, ayet 74; Tahrim Suresi, ayet 9).*

Farklı din ve inançta olanları zorla ve şiddet yoluyla İslam'a sokmaya yönelik bu tür ayetler, biraz yukarıda gördüğümüz "*Dinde zorlama olmaz*" ya da "*Sizin dininiz size, benim dinim bana*" şeklinde ayetlerle çatışmakta. Bu çatışma, yine Muhammed'in "*güçsüz*" durumdan "*güçlü*" duruma geçmesiyle ilgilidir. Güçsüz olduğu dönemde, Yahudilere ve Hıristiyanlara karşı pek bir şey yapamadığı için ya da onları kazanmak amacıyla yumuşak bir siyaset izlemiş, onları kendi inançları içinde yaşar kabul etmiştir; fakat güçlendiği an, İslam'dan başka din olmadığını ileri sürerek üzerlerine yürümüştür. Konuyu *İslam'a Göre Diğer Dinler* (Kaynak Yayınları, İstanbul, birinci basım, Mart 1999) ve *Kur'an'daki Kitaplılar* (Kaynak Yayınları, İstanbul, birinci basım, Nisan 1999) başlıklı kitaplarımda ele aldığım için burada fazla durmayacağım.

V) "Peygamber"lik Siyasetinden Doğma Çelişkiler: Tanrı, İnsanları Doğru Yola Sokmak İçin "Peygamber"ler Gönderiyor, Fakat Bu Gönderdiği "Peygamber"lere İnsanları Düşman Kılıyor; Kıldıktan Sonra da Bu İnsanları Cezalandırıyor!

Kur'an'da yazılanlara göre, Tanrı, "Ins-ü Cinn" şeytanlarını "*peygamber*"lere düşman yapmak, yaptıktan sonra onları cezalandırmak gibi bir yol seçmiştir. Daha başka bir deyimle, hem bir yandan insanları (ve cinleri) doğru yola sokmak üzere peygamberler göndermiştir hem de diğer yandan insan ve cin şeytanlarını "*peygamber*"lere düşman etmiştir. Üstelik bu düşmanlığı önlemek olanağına sahip bulunduğu halde önlememiş, "peygamber"lere düşman kıldığı insanları cezalandırmak eğiliminden vazgeçmemiştir! Bütün bunlar, Tanrı'yı çelişkili davranışlar içerisinde göstermeye yeterlidir. Birkaç örnek verelim:

Kur'an'da, Enam Suresi'nde Tanrı'nın Muhammed'e hitap ederek insan ve cin şeytanlarını peygamberlere düşman kıldığı yazılıdır:

> *"(Ey Muhammed!) Böylece biz, her peygambere insan ve cin, (İns-ü Cinn) şeytanlarını düşman kıldık. (Bunlar) aldatmak için birbirlerine yaldızlı sözler fısıldarlar. Rabbin dileseydi onu da yapamazlardı. Artık onları uydurdukları şeylerle baş başa bırak" (Enam Suresi, ayet 112-113).*

Dikkat edileceği gibi bu ayet, anlaşılmazlıklar bir yana, bir de kendi içerisinde çelişmelerle dolu. Bir kere Tanrı, "*insan ve cin*" şeytanlarını peygamberlere düşman kılıyor? Pek güzel, ama kimlerdir bu "*insan ve cin*" şeytanları? Ve neden Tanrı bunları peygamberlere düşman kılmıştır? Yorumculara göre, ayette geçen "(*İns-ü Cinn*) *şeytanları*" (yani "*insan ve cin düşmanları*") deyiminden anlaşılması gereken şey, bir kısmı görünen, bir kısmı görünmeyen yaratıklardır ki, aldatmak için içi bozuk dışı yaldızlı sözler vahyetmektedirler. "*İnsan şeytanları*" denen yaratıklar, "*doğru*" yoldan ayrılmış olan, Tanrı'ya ve Peygambere baş eğmeyen insanlardır ki, doğru yolda olan insanları aldatmak, kandırmak için "*yaldızlı*" sözler söylerler! "*Cin şeytanları*" da, muhtemelen bu nitelikte olup da görünmeyen yaratıklardır. Ve işte bu "*insan ve cin*" (*İns-ü Cinn*) şeytanları, her peygambere düşman olarak böyle şeyler yapmaktadırlar. Onları peygamberlere

düşman yapan Tanrı'dır! Ve eğer Tanrı istemiş olsaydı, o şeytanlar bu aldatmaları, bu kandırmaları ve bu düşmanlıkları yapamazlardı. Yani Tanrı istemiş olsaydı, "*onlara (insan ve cin şeytanlarına) o kudreti vermez veya verdiği halde mani (engel) olur yaptırmazdı*".[14] Görülüyor ki, insan ve cin şeytanlarını peygamberlere düşman yapan Tanrı, bu şeytanların kötülüklerine, kandırmalarına ve aldatmalarına engel olmamaktadır. Neden olmamaktadır? Çünkü, yine yorumcuların söylemelerine göre, bunda bir hikmet vardır! Ünlü bir yorumcu şöyle diyor:

> *"...(İns-ü Cinn şeytanlarının bu kötülükleri) yapabilmeleri ve yapmaları dahi rabbinin meşiyyetiyledir (istemesiyledir). Ve demek ki, bunda (Tanrı'nın) bir hikmeti vardır."*

Ve işte "*hikmet*" olduğu içindir ki, Tanrı Muhammed'e, "*Sen onları iftiralarına bırak. Bırak ki, belalarını bulsunlar*" şeklinde konuşmaktadır.[15] Konuşurken de, "*Ey insanlar ve cin toplulukları! Sizi hesaba çekmeye koyulacağım ilerde...*" (Rahman Suresi, ayet 31-36) diye tehditler savurmayı unutmamaktadır.

Bu doğrultuda olmak üzere, Furkan Suresi'nde, Tanrı'nın peygamberlere, insanlardan düşmanlar yarattığını anlatmak üzere şöyle konuştuğu yazılıdır:

> *"(Ey Muhammed!) İşte biz böylece, her peygamber için suçlulardan düşmanlar peyda ettik. Hidayet verici ve yardımcı olarak Rabbin yeter" (Furkan Suresi, ayet 31).*

Görülüyor ki, "*hidayet verici*", yani doğru yola sokucu olduğunu söyleyen ve dilediği gibi insanları saptıran olduğunu bildiren Tanrı, doğru yola sokmayıp suçlu durumda kıldığı insanları peygamberlere düşman yapmakla, yani çelişkili bir davranışta bulunmakla adeta övünür gibidir! Şimdi geliniz bu çelişmeli ayetlerin Kur'an'a alınış nedenlerini birlikte araştıralım.

Muhammed, kendisini Mekke'de "peygamber" olarak ilan ettiği zaman -*başta kendi yakın akrabaları olmak üzere-* halktan kişilerin alay konusu olmuştu. Henüz yeterince güçlü olmadığı süre boyunca, kendisine muhalefet edenlere ve düşmanlık besleyenlere karşı pek bir şey yapamadığı için, gelmiş geçmiş her pey-

---

[14] Elmalılı Hamdi Yazır, age. c.3. s.2031.
[15] Elmalılı Hamdi Yazır, age. c.3, s.2032-2033.

gamberin düşmanları olduğunu söylemek işine gelmiştir. Daha önceki "peygamber"lerin, tıpkı kendisi gibi, kendi kavimlerinin düşmanlıklarına ve saldırılarına uğradıklarını anlatarak, kendi durumunu "olası" bir şeymiş gibi gösterirdi. Fakat "peygamberlere" karşı düşmanlık besleyenlerin sınırsız bir güce sahip olmadıklarını ve bu nedenle "peygamberlere" zarar verecek yeterliliği anlatırdı. Örneğin, Tanrı'nın, Nuh'u, İbrahim'i, İsrail'i (Yakub'u) ve onların soyundan gelenleri doğru yola ulaştırdığını, fakat onların peşinden gelen kuşağın namazı bırakıp nefislerinin arzularına uyduklarını (örneğin, Meryem Suresi, ayet 59-60; Sad Suresi, ayet 45-47) ve peygamberine kafa tuttuklarını eklerdi. Fakat kafa tutanların, peygamberlere üstün bir güce sahip oldukları kanısına kapılmamaları için, "dostluk" ve "düşmanlık" gibi şeylerin Tanrı'dan gelme olduğunu belirtirdi. Bundan dolayıdır ki, insanlardan dilediğini peygamberlere düşman yapıp sonra onları cezalandıranın Tanrı olduğunu söylerdi. Furkan Suresi'ne, yukarıda değindiğimiz ayeti koyup Tanrı'nın şöyle konuştuğunu söylemiştir:

> "*(Ey Muhammed!) İşte biz böylece, her peygamber için suçlulardan düşmanlar peyda ettik. Hidayet verici ve yardımcı olarak Rabbin yeter*" (*Furkan Suresi, ayet 31*).

Bu amaçla Kur'an'a koyduğu ayetlerden bir diğeri, yine yukarıda değindiğimiz gibi şöyledir:

> "*(Ey Muhammed!) Böylece biz, her peygambere insan ve cin (Ins-ü Cinn) şeytanlarını düşman kıldık. (Bunlar) aldatmak için birbirlerine yaldızlı sözler fısıldarlar. Rabbin dileseydi onu da yapamazlardı. Artık onları uydurdukları şeylerle baş başa bırak*" (*Enam Suresi, ayet 112-113*).

Görülüyor ki, ahrete ve peygambere inanmayanların kalplerini çelen şeytandır. Şeytana bu işi yaptırtan Tanrı'dır ve Tanrı, şeytanın bu yaptıklarına engel olmamıştır. Daha başka bir deyimle, Tanrı, şeytanın bu kötülüğünü önleyebilecekken önlememiştir. Nitekim yukarıdaki ayette "*...Rabbin dileseydi bunu yapamazlardı*" diye yazılı. Ve güya Tanrı, Muhammed'e, "*...Sen onları iftiralarıyla baş başa bırak*" diye öğütte bulunmuştur! Daha başka bir deyimle Muhammed, kişilerin kendisine karşı düşmanlık besleyecek güçte olmadıklarını anlatmak için bu ayeti koymuş oluyor. Fakat onlara karşı bir şey yapacak durumda olmadığı için,

Tanrı'yı, "*Sen onlara aldırış etme, onları bana bırak, ben haklarından gelirim*" der gibi konuşur gösteriyor.

Ancak, Muhammed'e hitaben, "(*Ey Muhammed*!) *...Sen onları iftiralarıyla baş basa bırak*" diyen, insanlara ve cinlere hitaben, "*Ey insanlar ve cin toplulukları! Sizi hesaba çekmeye koyulacağım ilerde...*" (Rahman Suresi, ayet 31-36) diye konuşan Tanrı, bir başka vesileyle bu söylediğinin tam tersini söylemekten ve örneğin "Peygamber"e karşı gelenlerin ya da düşmanlık besleyenlerin asılmalarını veya el ve ayaklarının çaprazlama kesilmesini emretmekten geri kalmayacaktır. Verilecek örneklerden biri şu:

> *"Allah ve Resulüne karşı savaşanların ve Yeryüzünde bozgunculuk edenlerin cezası ancak ya (acımadan) öldürülmeleri, ya asılmaları, yahut el ve ayaklarının çaprazlama kesilmesi, yahut da bulundukları yerden sürülmeleridir. Bu onların dünyadaki rüsvaylığıdır. Onlar için ahrette de büyük azap vardır" (Maide Suresi, ayet 33).*

Burada geçen "*savaşanların*" ya da "*bozgunculuk edenlerin*" deyimleri, en geniş anlamıyla Tanrı'ya ve Muhammed'e karşı düşmanlık besleyenleri, inkâr yolunu seçenleri de kapsar niteliktedir. Yine bu doğrultuda olmak üzere Kur'an'da şu ayet var:

> *"Ey Peygamber! Kâfirlerle ve münafıklarla savaş (cihatta bulun), onlara katı davran (sertlik göster). Varacakları yer cehennemdir..." (Tevbe Suresi, ayet 74; Tahrim Suresi, ayet 9).*

Bu vesileyle tekrarlamalıyım ki, bütün bunlar, Muhammed'in kendi sözleridir. Henüz güçlü olmadığı ve aleyhinde konuşanlara karşı bir şey yapamadığı zamanlar, Tanrı'dan, "*Sen onları iftiralarıyla baş başa bırak*" şeklinde vahiy indiğini söylerken, iyice güçlendikten sonra bu aynı Tanrı'nın, "*Onlara katı davran, el ve ayaklarını çaprazlama kestir vd...*" şeklinde dehşet saçıcı hükümler gönderdiğini, Tanrı'ya ve Peygamber'e inanmayanların öldürülmelerini emrettiğini bildirmiştir. Çünkü artık "Peygamber"e düşman olanları Tanrı'ya düşmanmış gibi gösterip kılıç yoluyla haklarından gelebilecek güçtedir. Bu nedenle Kur'an'a, yukarıda belirttiklerimizden başka, bir de, "*Tanrı'nın düşmanlarının cezası ateştir...*" (Fussilet Suresi, ayet 28) şeklinde ayetler koymuş, böylece an-

latmak istemiştir ki, "*Tanrı kimlere düşman ise, Peygamber de onlara düşmandır*", "Tanrı'nın düşmanları kimlerse, Peygamber'in de düşmanları onlardır" ve bu gibi insanlar öldürülmelidirler. Ve işte güçsüz durumdan güçlü duruma geçmek nedeniyle bütün bunları yaparken, birbiriyle çelişkili hükümlerin Kur'an'da yer almasına neden olmuştur.

VI) Muhammed'in Kişisel Tutum ve Davranışlarından Doğma Çelişkiler: (Bir Yandan "Alçakgönüllü"ymüş Gibi Görünürken, Diğer Yandan Aşırı Şekilde Övünmesi Nedenlerine Dayalı Çelişmeler)

Kur'an'daki çelişmelerin birçoğu Muhammed'in kişisel tutum ve davranışlarının ürünü olarak ortaya çıkmıştır ki, bunun ilginç örneklerinden biri, bazen alçakgönüllüymüş gibi görünmek isterken, bazen de aşırı şekilde övünmekten kendisini alamamasıdır. Şu bakımdan ki, bir yandan "övülmenin" Tanrı'ya ait olup, Tanrı kullarının alçakgönüllü olmaları gerektiğini, Tanrı'nın alçakgönüllülükten hoşlandığını, "tevazu" gösterenleri yücelttiğini, yedi kat göklere kadar yükselttiğini söylerken, diğer yandan bu söyledikleriyle çelişmeye düşercesine kendi kendisine övgüler yağdırmıştır. O kadar ki, kendisini, gelmiş ve gelecek bütün insanların en şereflisi, en yücesi şeklinde göstermiş ve hatta Tanrı'nın kendisine salavat getirdiğini söyleyecek kadar ileri gitmiştir.

Gerçekten de Muhammed, alçakgönüllülüğün en büyük bir "fazilet" sayıldığını, övülmenin Tanrı'ya özgü olduğunu, Tanrı'nın alçakgönüllülükten hoşlandığını ve örneğin, "*... Yeryüzünde böbürlenerek yürüme! Allah kendisini beğenip övünen hiç kimseyi... sevmez*" (Lokman Suresi, ayet 18) şeklinde ayetler indirdiğini, ayrıca "*müminlere karşı alçakgönüllü bir toplum getireceğini*" (Maide Suresi, ayet 54) haber verdiğini söylemiş ve "*Ben asla böbürlenmem*"[16] diyerek alçakgönüllü olarak görünmeyi yeğlemiştir. Bu amaçla, ayrıca "*...Tevazu insana ancak yücelik verir. Tevazu ediniz ki, Allah da size rahmet etsin*"[17] demiş ya da bu doğrultuda olmak üzere "*... Allah tevazu göstereni de yüceltir*" ya da "*...Kul tevazu*

[16] İmam Gazali, age, c.2, s.732-733
[17] İmam Gazali, age. c.3, s.720.

edince Allah... onu yedi kat göklere kadar yükseltir"[18] ya da "*Tevazu insana ancak yücelik getirir. Tevazu ediniz ki Allah... da size rahmet etsin*"[19] ya da "*Hıristiyanların... İsa'yı övdükleri gibi övmeyin beni. Şunu biliniz ki, ben Allah'ın kuluyum. O halde bana 'Allah'ın kulu ve Resulü deyin'...*" diye konuşmuş ya da "*Şu dünyada ben, bir ağacın altında bir süre gölgelenip sonra orayı terk eden bir yolcudan başkası değilim*" diyerek alçakgönüllülük timsaliymiş gibi görünmüştür. Ancak, hem doğuştan gelme bir itişle hem de kendisini Arap insanına "peygamber" olarak kabul ettirebilmek için övünmenin vazgeçilmez bir şey olduğunu düşünmüş olmalı ki, yukarıda söylediklerinin tam tersini yapmıştır; hem de "*Ben böbürlenmem*" derken, böbürlenerek! Örneğin, kendisini bütün insanların en şereflisi, en yücesi olarak göstermek üzere, "*Gözünüzü açın, ben Allah'ın sevgilisiyim, bununla böbürlenmem... Allah nezdinde, gelmiş ve gelecek bütün insanların en şereflisi, en yücesi benim. Ben bununla da böbürlenmem*"[20] derdi. Öte yandan Kur'an'a koyduğu pek çok ayetle Tanrı'nın kendisini her bakımdan yücelttiğini, şereflendirdiğini bildirmiştir. Bu ayetler arasında, kendisinin gelmiş ve geçmiş bütün "peygamberler" arasında en yüce ve en şerefli yeri işgal ettiğine, geleceğinin bütün "peygamberler" tarafından müjdelendiğine, başka "peygamberlere" tanınmayan niteliklerin kendisine tanındığına (örneğin bkz. Tevbe Suresi, ayet 128) ve kendisinin Tanrı sayesinde "mecnun" olmaktan uzak kılındığına, kendisi için bitip tükenmeyen "mükâfatlar" olduğuna dair (örneğin bkz. Kalem Suresi, ayet 1-6; Furkan Suresi, ayet 4-8, 10) ayetler yanında, Tanrı'nın kendisini hoşlandırmak üzere iş gördüğüne ve örneğin kıble yönünü Kabe'ye çevirdiğine dair "*...Ey Muhammed... şimdi seni memnun olacağın bir kıbleye döndürüyoruz...*" (Bakara Suresi, ayet 144) şeklinde ya da yüce bir ahlaka sahip olduğunun Tanrı tarafından açıklandığına dair "*...Ve sen* (*Ey Muhammed*!) *elbette yüce bir ahlak üzeresin...*" (Kalem Suresi, ayet 4) şeklinde olanlar vardır. Bütün bunlar yetmiyormuş gibi, bir de insanlığın (ve tüm insanların) var edilmesine kendisinin vesile olduğunu anlatmak üzere, Tanrı'nın "*Eğer sen olmasaydın, ey*

---

[18] İmam Gazali, age, c.3. s.732
[19] İmam Gazali, age. c.3, s.733
[20] İbn İshak, Kitab al-Mağazi; İbn Sa'd, Kirab ul-Tabakat.

son peygamber (Muhammed!), ben bu varlıkları yaratmazdım"[21] diye konuştuğunu söylemekten ve nihayet Tanrı'yı, melekleriyle birlikte kendisine "salavat" getirdiğini eklemekten kendisini alamamıştır. Kur'an'a koyduğu ayet aynen şöyle:

> *"Şu bir gerçek ki Allah ve melekler o yüce nebi Muhammed'e salat ve selam ederler..." (Ahzab Suresi, ayet 56).*

Muhammed, Tanrı'yı, tüm melekleriyle birlikte kendisine "salavat" getirirmiş gibi göstermekle, övünme hevesini sonsuza dek götürmüş gibidir. Bir yandan övünmenin kötü bir şey olduğunu ve övünmekten hoşlanmadığını söylerken, diğer yandan böylesine aşırı bir övünme yoluna başvurması, çelişki yaratma alanında bir hayli ileri gittiğinin kanıtıdır. Hemen ekleyelim ki, bütün bu çelişkili durumlar, "güçsüz" durumdan "güçlü" duruma geçmesiyle ilgilidir. Henüz güçsüzken alçakgönüllüymüş gibi hareket etmiş, fakat güçlendiği andan itibaren "böbürlenme" yolunu seçmiştir, hem de her defasında, "Ben bununla da böbürlenmem" şeklindeki konuşarak.

VII) Şeytanları Günlük Siyasetin Gereksinimlerine Araç Yapma Geleneğinden Doğma Çelişkiler!

Muhammed'in kendi günlük siyasetine "şeytanları" araç edinmek konusunda oldukça başarılı bir yol izlediğine tanık olmaktayız. Her ne kadar şeytan denen şeyi kötülük kaynağı olarak göstermek üzere Kur'an'a, "*Ey Âdemoğulları! Sakın şeytan sizi aldatıp yoldan çıkarmasın. Nasıl ki, ananızı, babanızı cennetten çıkarmıştı o...*" (Araf Suresi, ayet' 27) şeklinde ayetler koymakla beraber, bazı durumlarda Tanrı'nın şeytanları insanlara dost kıldığını ve insanları şeytanlar aracılığıyla saptırdığını söylemekten geri kalmamıştır. Örneğin, kendisine rakip gördüğü kişileri itibardan düşürmek amacıyla Kur'an'a ayetler koyarken yaptığı budur. Birkaç örnekle yetinelim:

Kur'an'ın Araf Suresi'nde, Tanrı'nın ayetlerine inandıktan sonra şeytanın peşine takılıp bu ayetlerden "sıyrılan" kişinin hikâyesi vardır: hikâyeye göre Tan-

---

[21] İbid

rı, "(*insanların birtakımı*) *Allah'ı bırakıp şeytanları dost edinmiş ve kendilerini doğru yolda sanmışlardı*" (Araf Suresi, ayet 30) diyerek İslam'a inanmayanların veya inandıktan sonra ayrılanların, şeytana ayak uyduran, şeytanı kendilerine dost yapan kişiler olduğunu bildiriyor. Ve sonra Muhammed'e şunu emrediyor:

> *"Ey Muhammed! Onlara, şeytanın peşine taktığı ve kendisine verdiğimiz ayetlerden sıyrılarak azgınlardan olan kişinin olayını anlat" (Araf Suresi, ayet 175).*

Tanrı'nın söylemesine göre bu kişi, "*vahiyleri yalan sayan", "...dünyaya meylettiğini ve hevesine* (*uyan*)" ve durumu "*dilini sarkıtıp soluyan köpeğin durumuna benzeyen*" (Araf Suresi, ayet 176)[22] bir kimsedir. Yine Tanrı'nın söylemesine göre, ayetleri yalan sayan kimselerin durumu böyledir, yani "*dilini sarkıtıp soluyan köpeğin durumu gibidir*" (Araf Suresi, ayet 176).

Ancak, "*inkarcı*"ların ve "*kâfir*"lerin şeytana uyan kimseler olduklarını söyleyen ve bunları "*dilini sarkıtıp soluyan*" köpeğe benzeten Tanrı, bu söyledikleriyle taban tabana zıt olmak üzere, "*Dileseydik onu ayetlerimizle üstün kılardık*" (Araf Suresi, ayet 176) demekte ve kişileri dilediği gibi doğru yola soktuğunu ya da saptırdığını, yani şeytana uydurduğunu eklemektedir:

> *"Allah'ın doğru yola sevk ettiği kimse doğru yolda olur. Saptırdığı kimseler ise, işte onlar mahvolanlardır" (Araf Suresi, ayet 178).*

Bu doğrultuda olmak üzere, "Allah... istediğini saptırır" (Nahl Suresi, ayet 93); "Tanrı dileseydi hepinizi doğru yola eriştirirdi" (Enam Suresi, ayet 149) vd... şeklinde konuşmuştur.

Bu çelişkili ayetlerden anlaşılan o ki, Tanrı, hem bir yandan insanları, şeytanlara ayak uydurdukları ve bu yüzden yoldan saptıkları için kınamaktadır hem de diğer yandan "*Dileseydik onu ayetlerimizle üstün kılardık, doğru yolda sokardık*" ya da "*Tanrı'nın saptırdığı kimseler ise, işte onlar mahvolanlardır*" şeklinde konuşarak bu kişileri şeytanın peşine takıp saptıranın bizzat kendisi olduğunu açıklamaktadır. Açıklarken de, "*Neden şeytana uydunuz?*" diye sormakta ve şeytana uydukları için, onları "*Dilini sarkıtıp soluyan köpekler*" diyerek azarlamak-

[22] Sahih-i..., c. 10, s.39; ayrıca bkz. Diyanet'in Kur'an çevirisine bakınız.

tadır. Görülüyor ki, çelişki, sadece ayetler arasında değil, aynı bir ayetin birbirini izleyen tümceleri içerisinde yer almış bulunmaktadır. Söz konusu ayetlerin tümünü birlikte okuyalım:

> *"Ey Muhammed! Onlara, şeytanın peşine taktığı ve kendisine verdiğimiz ayetlerden sıyrılarak azgınlardan olan kişinin olayını anlat. Dileseydik onu ayetlerimizle üstün kılardık; fakat o, dünyaya meyletti ve hevesine uydu. Durumu, üstüne varsan da, kendi haline bıraksan da, dilini sarkıtıp soluyan köpeğin durumu gibidir. İşte ayetlerimizi yalan sayan kimselerin durumu budur... Ayetlerimizi yalan sayan, kendine zulmeden millet ne kötü bir misaldir. Allah'ın doğru yola sevk ettiği kimse doğru yolda olur. Saptırdığı kimseler ise, işte onlar mahvolanlardır"* (Araf Suresi, ayet 175-178).

Çelişkilerle dolu bu ayetlerin, Ümeyye b. Ebi's-Salt adındaki bir Arap şairin, İslam'a girmeyip peygamberlik hevesine kapılması nedeniyle indiğini rivayet edenler (örneğin, Vakidi gibi kaynaklar)[23] yanında, Yahudi ulemasından Bel'am b. Baûra'nın Yahudi peygamberlerine (örneğin Musa'ya) karşı saygısız bir tutum takınması vesilesiyle indiğini bildirenler vardır (örneğin Beyzavi, Celaleddin, Taberi, Zemahşeri vd... gibi kaynaklar).

Aslında her iki rivayet aynı sonucu verecek olmakla beraber, biz burada Ümeyye b. Ebi's-Salt şıkkını ele alarak şunu söyleyebiliriz ki, yukarıdaki çelişkilerin nedeni, Muhammed'in bu şaire karşı düşmanlık beslemesindendir. Çünkü, bu ünlü şair, peygamberliğe heveslenmiş ve bu yüzden Muhammed onu, bir bakıma kendisi için rakip görmüştür.[24] Zira İslam kaynaklarından öğrenmekteyiz ki, Ümeyye, zamanının en güçlü ve etkili şairlerindendir. Tanrı'nın "tek" oluşu fikrine ve ahret gününe iman etmiştir. Bundan dolayıdır ki, Muhammed onun Müslüman olacağını sanarak, "*Ümeyye...* (*şiirlerinde*) *Müslüman olmaya yaklaşmıştı*" diye konuşurdu.[25] Ancak. Ümeyye, ne İslam'a girmiş ne de Muhammed'i peygamber olarak bilmiştir.

---

[23] Sahih-i..., c. 10, s.13-39;c.4, s.129.

[24] Vakidi gibi kaynaklara göre bu ayetler Ümeyye hakkında "nazil" olmuştur. Bkz. Sahih-i...,c.10, s.38-39.

[25] Bu konuda Ebu Hüreyre'nin rivayeti için bkz. Sahih-i.... Hadis No. 1542. c. 10, s.38.

Kuşkusuz ki, Ümeyye gibi ünlü ve herkesçe sevilen bir şairin İslam olması Muhammed'in işine gelirdi; çünkü onun sayesinde pek çok kişiyi kazanması mümkündü. Bundan dolayıdır ki, onu Müslüman yapabilmek ve kendisine baş eğdirtebilmek için bir hayli uğraşmış, fakat başaramamıştır. Böyle bir başarısızlık, kendi prestiji bakımından sakıncalıydı. İşte bundan dolayıdır ki, Ümeyye'yi, şeytan tarafından kandırılmış, yoldan çıkarılmış gibi göstermek üzere, Kur'an'a yukarıdaki ayetleri koymuştur. Koyarken de onu Müslüman yapamamaktan doğma başarısızlığını göz ardı edebilmek için, Tanrı'nın keyfiliği fikrine sığınmış ve Ümeyye'nin İslam olmamasının nedenini, Tanrı tarafından "*saptırılmış*" olmaya dayatmıştır. Yukarıdaki ayetlerde Tanrı'yı, "*Dileseydik onu* (*Ümeyve'yi*) *ayetlerimizle üstün kılardık... Allah'ın doğru yola sevk ettiği kimse doğru yolda olur. Saptırdığı kimseler ise, işte onlar mahvolanlardır*" (Araf Suresi, ayet 175-178) şekilde konuşur kılmış olması bunun kanıtıdır. Daha başka bir deyimle, Ümeyye'nin, şeytana kanıp saptığı için Müslüman olmadığını, onu saptıranın Tanrı olduğunu anlatmıştır. Böylece bir yandan Kur'an'a yeni bir çelişki dizisi eklerken, diğer yandan Tanrı'yı sanki şeytanla başa çıkamayan ya da şeytan sayesinde insanları saptıran bir "*Yaratan*" olarak tanımlamıştır. Daha başka bir deyimle, Ümeyye'ye karşı beslediği olumsuz duygularını, Tanrı fikrindeki kutsallığı şüphede bırakabilecek şekilde ortaya koymuştur.

Öte yandan İslam'a girmeyenleri "*şeytanların dostu*" olarak gösterirken de yaptığı budur. Gerçekten de Kur'an'da, Tanrı'nın, "*Biz, şeytanları inanmayanlara dost yaptık...*" diye konuştuğu yazılıdır (örneğin bkz. Araf Suresi, ayet 27). Daha başka bir deyimle, Tanrı inanmayanları, yani doğru yolda olmayanları, şeytanla dost yapmakta. Evet, ama insanları doğru yola sokan ya da saptıran da bu aynı Tanrı değil mi? Örneğin, bu aynı Araf Suresi'nin bir başka yerinde, "*...Allah'ın doğru yola sevk ettiği kimse doğru yolda olur. Saptırdığı kimseler ise, işte onlar mahvolanlardır*" (Araf Suresi, ayet 175-178) diyen yine aynı Tanrı değil mi? Kur'an boyunca dilediğini doğru yola soktuğunu, dilediğini de doğru yoldan uzaklaştırdığını söyleyen de o değil mi? Şu durumda "*Biz, şeytanları inanmayanlara dost yaptık...*" derken, kendi kendisiyle çelişmeye düşmüş olmuyor mu?

VIII) Toplumsal Düzene ve Sosyal Durumlara, Çıkarcı Yoldan Çözüm Bulma Siyasetinden Doğma Çelişkiler

İnsanlar arası ilişkilerle ve sosyal sorunlarla ilgili olarak Kur'an'da yer alan ayetler bakımından da "çelişki" durumu söz konusudur. Bu çelişkiler, Muhammed'in saplı bulunduğu önyargılardan ya da sosyal durumlara çıkarcı yoldan çözüm bulma çabalarından doğmuştur. Örnek olarak sunulacak ayetler arasında, insanlar arası "*kardeşliğe*" ve "*eşitliğe*" yer verirmiş gibi görünen ayetlerle, kardeşlik ve eşitlik fikrini yok eden ayetler vardır.

Gerçekten de, Kur'an'da, insanlar arası kardeşliğe ve eşitliğe yer verirmiş gibi görünen ayetlere rastlanır ki, bunlardan bazıları şöyledir:

> *"Hiç şüphe yok ki, müminler ancak kardeştirler: onun için iki kardeşinizin aralarını düzeltin ve Allah'tan korkun ki, rahmete şayan olasınız" (Hucurat Suresi, ayet 10).*[26]

> *"Ey insanlar! Doğrusu biz sizleri bir erkekle, bir dişiden yarattık... Allah katında sevabı en çok ve derecesi en yüksek olanınız en fazla korkanınızdır" (Hucurat Suresi, ayet 13).*

Ancak, kardeşlikten ve eşitlikten söz eder görünen bu tür ayetleri dikkatlice okur ve bir de bunlara ters düşenlere göz atacak olursak görürüz ki, bunlarda ne insanlar arası kardeşlikten ne de eşitlikten eser vardır! Yani bu yukarıdaki ayetlerin (ve benzerlerinin) tüm insanlar arası sevgi ve kardeşlikle hiçbir ilgisi yoktur. Çünkü bir kere yukarıdaki ayetlerde, "*Hiç şüphe yok ki, müminler ancak kardeştirler...*" diye yazılı. Yani tüm insanlar arası "*kardeşlik*"ten değil, sadece "*Müslümanlar*" arası "*kardeşlik*"ten söz edilmektedir. Müslümanların, "Müslüman" olmayanlarla kardeş sayılmaları şöyle dursun, dost olmaları dahi yasaklanmıştır. Kur'an, İslam'dan başka bir din ve inanca bağlı olanları "sapık" olarak tanımlamak yanında, onları küçülten ve onlara karşı savaşmayı öngören hükümlerle doludur. Kur'an'da yer alan ve Müslümanlar arası kardeşliği öngören ayetler, esas itibariyle Müslüman olmayanlara karşı düşmanlık beslemeyi pekiştirmek amacıyla öngörülmüştür. Örneğin, Hucurat Suresi'ndeki, "*...müminler ancak*

---

[26] Ayrıca bkz. Tevbe Suresi, ayet 11.292

kardeştirler: onun için iki kardeşinizin aralarını düzeltin..."(Hucurat Suresi, ayet 10) şeklindeki ayetin yorumu bu doğrultudadır; zira bu ayetle anlatılmak istenilen şey şudur: "*Eğer Müslümanlar kendi aralarında kardeşçe ve barış halinde yaşamazlarsa, kâfirlere karşı güçlü durumda olamazlar. Onun için Müslümanlar birbirleriyle bozuşmamalıdırlar; bozuşurlarsa barışmaktan kaçınmamalıdırlar; bozuşanları barıştırmalıdırlar*".[27]

Dikkat edileceği gibi, "kardeşlikle" ilgili olarak Kur'an'da geçen ayetler, bütün insanlar arası bir kardeşliği hedef edinmiş değil; aksine insanlardan bir kısmını (yani Müslümanları), insanlardan diğer bir kısmına (yani Müslüman olmayanlara) karşı düşman ve saldırgan kılmak için düşünülmüştür.[28]

Öte yandan, Kur'an'da, insanlar arasında eşitlik olmayıp "*kölelik*", "*efendilik*" durumlarının bulunduğunu (örneğin, Nahl Suresi, ayet 75) ya da kadınların "*aklen ve dinen dûn*" yaratıldıklarını (örneğin, Bakara Suresi, ayet 282) ya da Müslümanların, "*kâfirlere*" üstün bulunduklarını, çünkü İslam'dan başka bir dine yönelenlerin sapık sayıldıklarını (örneğin, Al-i İmran Suresi, ayet 85) ya da Müslümanlar arasında da "*üstün*" ya da "*aşağı*" derecede olanların bulunduğunu (*örneğin, Arapların Arap olmayanlara, Araplar içerisinde de Kureyşlilerin diğer Arap kavimlerine, üstün olduğunu*) vurgulayan buyruklar vardır.[29]

Tekrar hatırlatalım ki, Muhammed, ilk başlarda kendisini, Arapça Kur'an ile sadece Arap kavmine inmiş gibi gösterirken, yavaş yavaş güçlenip de Arap olmayanları da kazanma sevdasına kapılınca, bütün insanlara gönderilmiş "Peygamber" gibi tanıtmaya çalışmış ve Kur'an'a, "*Ey insanlar, biz sizleri bir erkekle bir dişiden yarattık... Allah katında sevabı en çok ve derecesi en yüksek olanınız en fazla çekinenindir*" (Hucurat Suresi, ayet 13) şeklinde ayetler koymuştur. Ancak, bütün bunları yaparken, bir yandan saplı bulunduğu önyargılar nedeniyle,

---

27 Yorum için bkz. Elmalılı Hamdi Yazır, age, c.6, s.4464 vd.

28 Bkz. İlhan Arsel, *İslam'a Göre Diğer Dinler*, Kaynak Yayınları, birinci basım, İstanbul, Mart 1999; İlhan Arsel, *Kur'an'daki Kitaplılar*, birinci basım, İstanbul, Nisan 1999.

29 Ayrıca Kur'an'ın şu ayetlerine bkz. Yusuf Suresi, ayet l; Rad Suresi, ayet 37; Meryem Suresi, ayet 97; Ta-Ha Suresi, ayet 112-113; Şuara Suresi, ayet 192; Fussilet Suresi, ayet 2, 44; Zuhruf Suresi, ayet 2 vd...; Mücadele Suresi, ayet 5; Abese Suresi, ayet 13; Bürûc Suresi, ayet 21 vd...

diğer yandan da kendi özel çıkarlarına yatkın düştüğü için, "*kölelik*" gibi eski bir Arap geleneğini sürdürmekten geri kalmamış ve Kur'an, "*Allah, hiçbir şeye gücü yetmeyen ve başkasının malı olan bir köleyle, kendisine verdiğimiz güzel nimetlerden... sarf eden kimseyi örnek gösterir: Hiç bunlar eşit olur mu?..*" (Nahl Suresi, ayet 75) şeklinde ayetler koymuştur. Koyarken de, köleliğin, insanlar arası eşitlikle, kardeşlikle bağdaşmadığını ve bu nedenle yukarıdaki ayetler arasında çelişki yattığını düşünmemiş ya da buna aldırış etmemiştir.[30]

Yine bunun gibi, Arapların, Arap olmayanlara üstünlüğüne ve Araplar içerisinde de Kureyş kavminin diğer Arap kavimlerine üstün olduğuna inandığı içindir ki, Kur'an'a "*Kureyş*" başlığıyla sure koyarak, Tanrı'nın Kureyş'e, yaz ve kış yolculuklarında kolaylıklar gösterdiğini, onların uzlaşmasını ve anlaşmasını sağladığını, onları açlıktan doyurduğunu, her çeşit korkudan uzak kıldığını anlatmıştır (örneğin, Kureyş Suresi, ayet 1-4). Fakat bununla da yetinmemiş, bir de ayrıca Arapları insanlığın en üstün sınıfı olarak tanımlamış. Araplar içerisinde Kureyş'in en mükemmel, Kureyşliler içerisinde de Haşimilerin daha mükemmel olduğunu anlatmak üzere "*İnsanlığın en mükemmel sınıfı Araplardır; Arapların en mükemmeli Kureyşlilerdir; Kureyşlilerin en mükemmeli ise Beni Haşim'dir*"[31] şeklinde konuşmuştur. Kuşkusuz ki, böyle yapmasının nedeni, Kureyş kabilesine ve bu kabilenin bir kolu olan Haşimiler ailesine mensup bulunmasındandır. Söylemeye gerek yoktur ki, "eşitlik"ten söz ederken, kendi mensup bulunduğu Arap kavmini insanlığın en mükemmeli olarak göstermesi, hatta bu kavmin çeşitli bölümlerini (Kureyş'i ve Haşimi ailesini) üstün bilmesi, çelişki yaratmaktan başka bir şey değildir.

Öte yandan, kendisini Yahudilere ve Hıristiyanlara "peygamber" olarak kabul ettirmeye çalıştığı sıralarda insanlar (ve hatta bu insanların bağlı bulunduğu dinler) arasında "eşitlik" varmış kanısını yaratır görünürken, onları kazanamayacağını anladığı an (ve artık güçlendiği için), İslam'dan başka dine yönelenlerin "sapık" olduklarını vurgulayan hükümler koymuş, Yahudilerle ve Hıristiyanlarla

---

[30] Bu konuda bkz. İlhan Arsel, *Şeriat ve Kölelik*, Kaynak Yayınları, İstanbul, 1997.

[31] Bu konuda Buhari'nin Kitab Enbiya (Bab 46), Kitab Manakib (c.l, bab 2), Kitab Ahkam (Bab 51); ayıca Müslim'in Sahilimat Kitab imara; ayıca bkz. İlhan Arsel, *Arap Milliyetçiliği ve Türkler,* altıncı basım, Kaynak Yayınları, İstanbul, Mart 1999.

dostluk kurmayı yasaklamış, bunu da yeterli bulmayıp bir de onlara karşı cihat açılmasını, "*küçülerek ve dizlerini bükerek cizye vermelerine kadar*" cihata devam edilmesini emreder olmuştur (örneğin bkz. Tevbe Suresi, ayet 29 vd...). Böylece ne dinler ne de farklı inançtakiler arasında eşitlik olmadığını ortaya koymuş, "*kardeşlik*" ve "*eşitlik*" konusunda söyledikleriyle çelişmeye düşmüştür.

IX) Günlük Siyasetin Gereksinimlerinden Doğma Çelişkiler (Devam)

Yukarıda belirttiğimiz gibi, Kur'an'da, "*iyilik*" ve "*kötülük*" denen şeylerin, kişinin kendi "*ameli*" (*kendi işi, kendi davranışı, kendi uygulaması vd...*) olduğunu bildiren ayetler yanında, bu "amel"lerin Tanrı yaptırımı (ya da Tanrı'nın iznine bağlı) şeyler olduğuna ve iyiliğin de, kötülüğün de Tanrı'dan geldiğine dair ayetler vardır ki, çelişki yaratır niteliktedir. Örneğin, Nisa Suresi'nin 78. ayetinde "iyilik" ve "kötülük" denen şeylerin Tanrı'dan gelme olduğuna dair şu ayet var:

"Ey Muhammed! De ki, '(iyilik ve kötülük) hepsi Allah'tandır" (Nisa Suresi, ayet 78). .

Fakat bir sonraki ayette bunun tam tersine olmak üzere, "iyilik" ya da "kötülük"lerin, kişinin kendisinden gelme şeyler olduğu bildirilmekte:

"Sana ne kötülük gelirse kendindendir..." (Nisa Suresi, ayet 79).

Şûra Suresi'nde de bu doğrultuda şu ayet var:

"Başınıza gelen herhangi bir musibet, kendi ellerinizle işledikleriniz yüzündendir..." (Şûra Suresi, ayet 30).

Bunlara benzer daha nice çelişkilerle dolu örnekleri çoğaltmak mümkün. Pek güzel, ama nasıl olur da Tanrı, hem "(*iyilik ve kötülük) hepsi Allah'tandır*" der hem de "*Başınıza gelen herhangi bir musibet, kendi ellerinizle işledikleriniz yüzündendir...*" diye ekleyerek kendi kendisiyle çelişkiye düşer!

Bu ayetlerin Kur'an'a konmasına vesile olan olaylar incelendiği takdirde, çelişmelerin kaynağının ne olduğunu anlamak kolaylaşır. Bu olaylardan biri şudur: Muhammed'e inanıp Müslüman olanlar ya da münafıklar hoşlanmadıkları ve

işlerine gelmeyen bir şey olduğunda ya da başarısızlıkla karşılaştıklarında, hemen şikâyete başlarlar ve bütün bu olumsuzlukların Muhammed yüzünden başlarına geldiğini söylerlerdi. Ve işte onların yakınmalarından kurtulmak ve her türlü sorumluluktan sıyrılmak için, Muhammed, kurnazca bir yol bulmuştu: sorumluluğu bazen Tanrı'ya bazen de şikâyette bulunanlara ya da halka yüklerdi. Eğer kendi verdiği kararlardan ya da kendi davranışlarından doğma bir başarısızlık, bir olumsuzluk, bir kötü durum varsa ve eğer kusuru başkalarına yamayacak olasılıkta değilse, her türlü iyiliğin ve her türlü kötülüğün Tanrı'dan gelme olduğunu söylerdi. Verilebilecek örneklerden biri şöyle:

Muhammed'in Mekke'den Medine'ye hicreti tarihlerinde Medine bolluk ve ucuzluk diyarı diye bilinirdi. Fakat Muhammed'in gelişinden sonra Medine'de kıtlık ve pahalılık görülür. Bundan zarar gören halktan kişiler yakınmaya başlarlar. Beyzavi gibi yorumcuların söylemesine göre, Medine'deki Yahudiler ve "münafık"lar, Muhammed'in Medine'ye gelmesi yüzünden topraklarının bereketsiz kaldığını, mahsul alamaz olduklarını söylerler; hatta onu "*sum* (*uğursuz*) *adam*" diye tanımlayıp şöyle konuşmaya başlarlar:

> *"Biz böyle sum bir adam görmedik; bu geleliberi meyvelerimiz az biter oldu ve es'arımız galalandı, babalandı (kıtlık ve pahalılık oldu)."*[32]

Oysa toprağın bereketsiz kalmasının ve az mahsul verir olmasının asıl nedeni, o mevsimde yağmurların az yağması, hububat ve meyve bahçelerinin eskisi gibi fazla mahsul vermemesidir. Fakat Muhammed, bu nedenleri öne sürüp akılcı yoldan onları ikna edecek yerde, Tanrı'dan geldiğini söylediği "vahiylerle" iş görmek ister. Her türlü kötülüğün (tıpkı bütün iyilikler gibi) Tanrı'dan geldiğini bildirmek üzere Kur'an'a şu ayeti koyar:

> *"(Ey Muhammed!)... kendilerine bir iyilik dokunsa, 'Bu Allah'tan' derler; başlarına bir kötülük gelince de, 'Bu senden' derler. '(Sen de onlara) Hepsi(de) Allah'tandır' de. Bu adamlara ne oluyor ki bir türlü anlamıyorlar" (Nisa Suresi, ayet 78).*

[32] Elmalılı H. Yazır, age, c. 2, s. 396. 296

Görüldüğü gibi, Muhammed burada, Medine'ye gelişinin uğursuzluk olmadığını anlatmak çabasındadır; bunu da kötülüklerin ve iyiliklerin, hep Tanrı'dan gelme şeyler olduğunu açıklayarak yapmaktadır. Hatta bu taktiğini pekiştirmek için bir de şunu ekler ki, Tanrı her ülkeye peygamber gönderdiğinde, o ülkeyi önce kıtlık ve zorunluluk içerisinde kılar.[33]

Ancak, her iyiliğin ve kötülüğün Tanrı'dan gelme olduğuna dair koyduğu yukarıdaki ayeti izleyen ayet -*ki Nisa Suresi'nin 79. ayetidir*-, bunun tam tersini belirtir; çünkü Nisa Suresi'nin 79. ayetinde, Tanrı'dan sadece iyiliğin geldiğini, kötülüklerin ise insanların kendi nefislerinden doğma şeyler olduğunu vurgulamaktadır:

> *"Sana gelen iyilik Allah'tandır. Başına gelen kötülük ise nefsindendir..." (Nisa Suresi, ayet 79).*

Buna benzer bir diğer ayet, Şûra Suresi'nde şöyle demektedir:

> *"Başınıza gelen herhangi bir musibet, kendi ellerinizle işledikleriniz yüzündendir..."* (*Şûra Suresi, ayet 30*).

Çünkü bu ayetleri, daha önce belirttiğimiz gibi, kişileri sorumlu tutabilmek amacıyla ve diğer birtakım olaylar vesilesiyle Kur'an'a koymuştur. Birbirini izleyen ayetler arasındaki çelişki, bundan doğmuştur.

Dikkat edileceği gibi, Muhammed, "*uğursuzluk*" damgasından kurtulmak için sadece, "*iyilik ve kötülük, her şey Tanrıdandır*" şeklinde ayetler koymakla yetinmemiştir. Bir de şunu eklemiştir ki, her peygamberin gönderildiği memlekette ilk önceleri böyle bir şiddet ve zorunluluğun yüz göstermesi Tanrı'nın geleneklerindendir. Yani Tanrı bir kavme peygamber gönderdiği zaman, o gönderdiği kavme birtakım kötülükler musallat eder! Kuşkusuz ki, bu sözlerde de çelişki yatmakta; zira bu sözler Tanrı'nın "*Rahman*", "*Rahim*", "*Mütekebbir*" (ulu) vd... şeklindeki niteliklerine ters düşmektedir. Yukarıdaki ayeti okuyan bir kimsenin tepkisi Elbette ki şu olacaktır: Evet, ama Tanrı, bir memleketi doğru yola sokmak için peygamber gönderirken, neden önce orada şiddet ve kıtlık yaratsın ve halkı

[33] Aynı yerde.

zorunluluk içinde kılsın? Böyle yapacak yerde peygamberlerini bolluk ve mutluluk getirir şekilde yollasa, o kavmi daha kolaylıkla kazanmış olmaz mı? Her şeyi iyi bilen Tanrı bunu düşünemez mi?

Yine tekrar edelim ki, Muhammed, yukarıdakilere benzer ayetleri, hep kusuru başkalarının üstüne atabilecek durumlarda olduğu zamanlar koymuş, böylece çelişmeler zincirine yenilerini eklemiştir.

***

Kur'an'da, "*İman*" ile "*İslam*"ın hem aynı hem de farklı şeyler olduğunu belirten ayetler yanında, bir de İslam olmayı (ya da İslam uğruna iş görmeyi) hem "*çıkarcılıkla*" (maddiyatla) bağdaştırmayan hem de bağdaştıran ayetler vardır ki, çeşitli surelerde ya da aynı bir surede çelişmeli şekilde yer almışlardır. Gerçekten de Kur'an bilginleri ve yorumcuları, "*iman*" ile "*İslam*"ın aynı şey mi, yoksa ayrı şeyler mi olduğu konusunda görüş ayrılığındadırlar.[34] Örneğin, Ebu Hanife, her ne kadar din dilinde bu ikisi arasında fark olmayabileceğini (*yani "İslamsız" iman ve "imansız" İslam olmayacağını*) savunmakla beraber, sözlük anlamında fark olduğunu söyler. Ona göre "*İslam*" sözcüğü "*teslimiyet*" anlamında olmak üzere "*boyun eğmek*" demektir; "*iman*" ise, "*Tanrı'ya, meleklere, kitaplara, peygamberlere vd... inanmak*" demektir. İmam Gazali gibi ünlüler ise, "*iman*" ile "*İslam*"ın hem aynı hem de farklı şeyler olduğuna dair ayetler ve hadisler bulunduğunu söylerler ve örnek olarak Hucurat Suresi'nin 14. ayeti ile Zariyat Suresi'nin 35. ve 36. ayetlerini örnek verirler. Hucurat Suresi'nin 14. ayeti şöyledir:

> *"Bedeviler, 'İnandık' dediler. De ki, Siz iman etmediniz, ama 'boyun eğdik' deyin. Henüz iman kalplerinize yerleşmedi. Eğer Allah'a ve elçisine itaat ederseniz, Allah işlerinizden hiçbir şeyi eksiltmez..." (Hucurat Suresi, ayet 14).*

Güya burada, Cebrail'in Muhammed'e "*iman*" ve "*İslam*" konularında ayrı ve farklı sorular sorduğu, Muhammed'in de bu sorulara cevap verirken "iman"

---

[34] Turan Dursun, *Kur'an Ansiklopedisi*, Kaynak Yayınları, c.6, s. 106 vd.

ve "İslam"ı farklı bir tanımla anlattığı açıklanmaktadır.[35] Buna karşılık Zariyat Suresi'nde şöyle yazılıdır:

"Bunun üzerine orada bulunan, müminleri çıkardık. Zaten orada Müslümanlardan, bir ev halkından başka kimse bulmadık" (Zariyat Suresi, ayet 35-36).

Anlatılmak istenen şey, Lût "Peygamber" ile ilgili bir olaydır ki, günahkâr bir toplum içinde bulunan "mümin"lerin (imanlıların) çıkarılıp kurtarıldıklarını bildirmekte[36], böylece "iman" üs "İslam"ın eş anlamda şeyler olduğu belirtilmektedir.[37]

Fakat bu konu, İslam olmanın ya da İslam'da kalmanın veya İslam uğruna davranışta bulunmanın "*maddi çıkar*" öğesiyle ilgisini de kapsar niteliktedir. Kur'an'da, Müslümanlığı "maddi çıkar" duygusu dışında tutan ayetler yanında, "maddi çıkar"lara bağlayan ayetler de vardır. Gerçekten de Muhammed, her ne kadar "iman" sahibi bulunmanın, ganimete konmak duygusunun üstünde olduğunu söyler ve örneğin, "*Benimle cihata çıkarken yalnız cihat arzusuyla çıkınız, yoksa ganimeti aklınızdan geçirmeyin*" şeklinde konuşur olmakla beraber, maddi çıkar sağlamaksızın taraftar toplayamayacağını bildiği için, bir yandan cennet vaatlerinde bulunurken, diğer yandan da ganimet paylaşımı konusunda hükümler koymuş, böylece birbiriyle çelişir durumlar yaratmıştır.

Örneğin, Hayber Seferi'ne çıkmak üzere çağrıda bulunup, hazırlıklar yaparken, daha önce Hudeybiye Seferi'ne katılmayanlar, ganimetten yararlanmak amacıyla onun çağrısına uymak istemişler, savaşa gideceklerini bildirmişlerdir. Fakat Muhammed, Hudeybiye Seferi'ne katılmayanlarla birlikte Hudeybiye'de kendisine sadakat yemininde bulunmayanları (*Rıdvan biatini yapmayanları*), bir bakıma cezalandırmak düşüncesiyle, ganimet paylaşması dışında bırakmak istemiş ve biraz önce değindiğimiz gibi, "*Benimle yalnız cihat arzusuyla çıkınız. Yoksa ganimeti zihninizden geçirmeyiniz*" demiştir;[38] ama bunu yaparken, Hayber'de

---

[35] İbid.
[36] Elmalılı H. Yazır, age, c.6, s.4538 vd.
[37] Turan Dursun, *Kur'an Ansiklopedisi*, Kaynak Yayınları, c.6, s. 107.
[38] Sahih-i..., c.2, s.301. 300

edindiği büyük ganimeti, kendisine sadakat gösterenlerle birlikte paylaşmaktan geri kalmamıştır.

Yine bunun gibi, İslamcılar, az önce incelediğimiz Hucurat Suresi'nin 14. ayetini, İslam olmanın, iman beslemenin ya da İslam uğruna iş görmenin, maddi çıkarlar düşüncesine bağlı kılınmadığına örnek verirler. Ayetle ilgili olay şöyledir:

Medine civarında yaşayan Esed b. Hüzeyme kabilesi, Muhammed'in savaş yoluyla ganimetler edindiğini ve ganimetleri taraftarlarıyla paylaştığını görerek, İslam'a girmenin kazançlı bir iş olduğunu düşünürler. Nitekim bir kıtlık yılında, aileleriyle birlikte Medine'ye, Muhammed'in yanına giderler, "*iman ettik*" diyerek ve "*iki kelime-i şahadet*" izhar ederek Müslüman olurlar. Olduktan sonra da ganimetten pay beklerler, sadaka isterler. Muhammed, onların bu tutumunu hoş karşılamaz. İki bakımdan hoş karşılamaz: birincisi, onların "*Biz inandık, Müslüman olduk*" diyerek, İslam olmayı başına kakıp kendisini minnet altında bırakmak istediklerini düşünür. Minnet altında kalmanın kendisi açısından sakıncalı sonuçlar doğuracağını, örneğin onlara dilediği gibi buyrukta bulunamayacağını, egemen olamayacağını bilir. İkincisi, İslam olmanın kazançlı bir şey olduğunu hesaplayan bu kişilerin, sanki böyle yapmakla, kendisine "iyilikte" bulunmuş gibi davranacaklarını ve yaptıkları "iyiliğe" karşılık kendisinden daima bir şeyler bekleyeceklerini düşünür. Bu nedenle Hucurat Suresi'ne yukarıdaki ayeti koyar:

> *"Bedeviler, 'inandık' dediler. De ki, Siz iman etmediniz, ama 'Boyun eğdik' deyin. Henüz iman kalplerinize yerleşmedi. Eğer Allah'a ve elçisine itaat ederseniz, Allah işlerinizden hiçbir şeyi eksiltmez..."(Hucurat Suresi, ayet 14).*

Bununla onlara anlatmak ister ki, "*inandık*" demekle "*iman etmiş*" sayılmazlar ve esasen İslam olmak, kişinin kendi istek ve iradesine değil, Tanrı'nın istek ve iznine bağlı bir şeydir. Yani onlara şunu demek ister: "*Siz Müslüman olduk diye başa kakarsanız, doğrusu Allah size minnetinin ağırlığını yükletir, nimetini başına kakar; çünkü, sizi imana hizmete davet buyurmuştur.*"[39] Bununla

[39] Elmalılı H. Yazır, age, c.6. s.4486.

güya onlara, aynı zamanda şunu anlatmış olur ki, Müslüman olmanın, maddiyat sağlamakla ilgisi olmaması gerekir.

Ancak, Muhammed, bütün bunlara karşılık, Kur'an'a, bu yukarıdakilerle taban tabana zıt ve çelişkili nitelikte ayetler koymaktan (ya da Kur'an olmayarak hükümler oluşturmaktan) geri kalmamıştır. Bunlar, maddi çıkar düşüncesiyle İslam olmanın ya da kişileri maddi çıkar yoluyla İslam yapmanın, İslam'da tutmanın ya da İslam uğruna iş görmeye zorlamanın, Tanrı buyruğu olduğunu bildiren ayetlerdir ki, aralarında "*Elde ettiğiniz ganimetten helal olarak yiyiniz*" (Enfal Suresi, ayet 69) ya da "*Allah'ın vereceği çok ganimetler vardır*" (Nisa Suresi, ayet 94,96-97) şeklinde olanlardan tutunuz da, "*Ele geçirdiğiniz ganimetin beşte biri Allah'ın, peygamberinin ve yakınlarının, yetimlerin ve düşkünlerindir...*" (Enfal Suresi, ayet 42) şeklinde, hatta vuruşmasız savaş yoluyla elde edilen ganimetin Muhammed'e ait olduğuna dair (Haşr Suresi, ayet 6) çeşitli nitelikte bulunanları vardır. Fetih Suresi'nin 18. ve 21., Tevbe Suresi'nin 60. ayetleri, bu konuda verilebilecek ilginç örneklerdendir:

Fetih Suresi'nin 18. ve 21. ayetlerinde, Tanrı'nın, "iman" sahibi olanlara, yani inananlara, "*yakın bir zafer*" ve "*ele geçirecekleri bol ganimetler*" vaat ettiği yazılıdır:

> *"Ey Muhammed! Allah inananlardan, ağaç altında sana baş eğerek el verirlerken andolsun ki, hoşnut olmuştur. Gönüllerinde olanı da bilmiş, onlara güvenlik vermiş, onlara yakın bir zafer ve ele geçirecekleri bol ganimetler vaat etmiştir. Allah güçlü olandır... Allah size, ele geçireceğiniz bol bol ganimetler vaat etmiştir, inananlar için bir belge olması, sizi doğru yola eriştirmesi için bunları size hemen vermiş ve insanların size uzanan ellerini önlemiştir. Henüz elde edemediğiniz başka ganimetler de vardır ki, Allah'ın bilgi ve kudreti dâhilindedir..." (Fetih Suresi, ayet 18-21).*

Görülüyor ki, Tanrı, Muhammed'e baş eğen ve İslam uğruna iş gören kimselerin gönüllerinde olanı (yani maddi çıkar sağlamak, ganimet edinmek konusundaki duyguyu) bilmiş ve onlara bol ganimetler vereceğini bildirmiştir. Sadece bunu bildirmekle kalmamış, bir de onlara, başkaca ganimetler vaat etmiştir ki, bunu o an için gizli tutmuştur.

Hemen belirtelim ki, bu ayeti Muhammed, Hudeybiye Seferi sırasında, kendi günlük siyasetinin bir gereksinimi olarak Kur'an'a koymuştur. İslam kaynaklarının bildirmesine göre olay şöyledir:

Muhammed, Hicret'in altıncı yılının son aylarında, silahlı 1600 kişilik bir kuvvetle Medine'den hareket ederek, Mekke'ye 17 kilometre mesafede bulunan Hudeybiye denen vadiye iner. O tarihlerde artık taraftarlarının sayısını bir hayli çoğaltarak güçlendiği (ve bu arada Yahudi kabilelerini yok ettiği) için, Mekke'yi ele geçirme isteğini sonuçlandırmak amacındadır. Her ne kadar İslamcılar, Hudeybiye Seferi'ne çıkan Muhammed'in, Mekke'ye saldırmak değil, Kâbe'yi ziyaret ve "*umre*" amacıyla hareket ettiğini söylerlerse de, doğru değildir. Muhammed'in asıl amacı, Mekke'ye girip Kureyşlileri kendisiyle antlaşma yapmaya zorlamaktı. Fakat Kureyşliler onun amacını anlayarak karşı koymaya karar verirler. Nitekim Muhammed ve taraftarları "haram" sahasına girmek üzereyken, Kureyşlilerin direnmeleri karşısında geri çekilip Hudeybiye'ye dönmek zorunda kalırlar. Bunun üzerine Muhammed, savaş için değil, ibadet için geldiğini bildirmek üzere Osman'ı elçi olarak gönderir. Az geçmeden, Osman'ın Kureyşliler tarafından öldürüldüğü haberini öne sürerek, taraftarlarını "*Semüre ağacı*" diye bilinen bir ağacın altında toplar ve onlardan "*kaçmamak ve ölümü göze almak*" üzere kendisine sadakat yemini etmelerini (biat etmelerini) ister. İsterken de Tanrı'nın kendilerine yardımcı olacağını, ganimetler sağlayacağını söylemeyi ihmal etmez. Çünkü bilir ki, taraftarlarının gönlünde ganimet edinme isteği yatmaktadır. İsteği gereğince taraftarları sadakat yemini ederler ki, buna "*Rıdvan biati*" adı verilmiştir. Muhammed, bu yemin üzerine, "*Siz bugün ehl-i arzın eri hayırlısısınız*" diyerek iltifatta bulunur ve müjde olmak üzere onlara yukarıdaki ayetleri okur. Ayetlerden anlaşılacağı gibi, Tanrı, "*ağaç*" altında sadakat yemini edenlerden hoşnut olduğunu söylemekte ve onların gönüllerinde yatan şeyleri bilmiş olarak "*yakın bir zafer*" ve bu zaferden elde edilecek "*ganimetler*" vaat etmektedir. Fakat bununla da yetinmeyip, bir de ayrıca, "*Henüz elde edemediğiniz başka ganimetler de vardır ki, Allah'ın bilgi ve kudreti dâhilindedir...*" (Fetih Suresi, ayet 21) diyerek, onlara, daha sonra elde edecekleri zaferleri ve ganimetleri haber

vermektedir ki, yorumcuların açıklamalarına göre, bu sözleriyle Tanrı, Hayber zaferini ve Hayber'den elde edilecek ganimetleri kastetmiştir.[40]

Görülüyor ki Tanrı, Muhammed'in söylemesine göre, İslam uğruna iş gördürmek için Müslüman kullarını, kâfirlere karşı savaş yapmaya çağırmakta ve çağırırken de onlara maddi çıkarlar vaat etmektedir. Kur'an'da, savaşlardan elde edilecek ganimetlerden beşte birinin Tanrı'ya ve Muhammed'e ait olduğu yazılıdır (Enfal Suresi, ayet 41). Ve ne ilginçtir ki, maddi çıkarlar vaadinde bulunarak Müslümanları "kâfir"lere karşı savaşa çağıran Tanrı, dilediğini "Müslüman", dilediğini ise "kâfir" yapanın kendisi olduğunu çeşitli vesilelerle bildiren bir Tanrıdır! (Örneğin, Enam Suresi, ayet 125.)

Yine bunun gibi, Kur'an'da, örneğin Tevbe Suresi'nde, gönülleri İslam'a ısındırmak için maddi çıkar sağlamanın Tanrı buyruğu olduğuna dair ayetler vardır:

> *"Sadakalar (zekâtlar)... gönülleri İslam'a ısındırılacak olanlara... Allah yolunda çalışıp cihat edenlere... mahsustur... " (Tevbe Suresi, ayet 60).*

Yorumcuların açıklamalarına göre, Muhammed, Kureyş'in ileri gelenlerini ve zenginlerini (halleri vakitleri yerinde olduğu halde) İslam yapabilmek için onlara ganimetten fazlasıyla ve sürekli olarak pay verme yolunu seçmiştir. İslam'da bu gibi kimselere "*Müellefetü'l-Kulub*" adı verilmiştir ki, "*Gönülleri İslam'a ısındırılan ve pekiştirilen kimseler*" demektir. Bunlar arasında, Muhammed'in kendisi için çok yararlı olabileceklerini bildiği Ebu Süfyan, Abdullah Uzzaoğlu Huaytip, Amr oğlu Seril, Amr el Cüheyl oğlu Süheyl, Avf oğlu Malik gibi çok tanınmış ve etkili kişiler vardır. Taberi gibi ünlü tarihçilere ve din bilginlerine göre bu ayet, kişileri "*rüşvet*" karşılığında İslam'a sokmak ya da "*gönülleri İslam'a ısındırmak*" amacıyla konmuştur.[41]

Yine bunun gibi Muhammed, Huneyn Seferi'nden sonra Taife kaçarak Sakif kavminin himayesine sığınmış olan Malik b. Avfe elde edebilmek için, "(*Gidiniz*)

---

[40] Beyzavi, Taberi, İbn İshak, İbn Hişam ve Celaleddin gibi kaynaklar dışında ayrıca bkz. Elmalılı H. Yazır, age, c.6. s.4421 vd.

[41] Diğer kitaplarımda bu konu ele alınmıştır; ayrıca bkz. *Turan Dursun, Tabu Can Çekişiyor: Din Bu, Kaynak Yayınları, İstanbul. 1990. s.74 vd.*

Malik'e söyleyiniz: Müslüman olarak yanıma gelirse ona ailesini iade ettikten başka yüz tane deve vereceğim" demiştir. Hemen ekleyelim ki, Malik, o zamana kadar İslam olmaya yanaşmamışken, bu sözler üzerine, bulunduğu yeri terk edip, derhal Muhammed'in yanına gelir ve İslam'ı kabul ettiğini söyleyerek ganimetlere konar. O andan itibaren de, daha önceleri kendisine sığınma olasılığı ve himaye sağlamış olan kavme karşı düşman kesilir ve onlara karşı savaşlara girer.[42]

Görülüyor ki, Muhammed'in bu konuda Kur'an olarak ya da Kur'an olmayarak koymuş olduğu hükümler, çelişmelerle doludur; bu çelişmelerin nedeni, Muhammed'in günlük siyasetinin gereksinimlerinden doğmadır.

***

Mucizelerle ilgili olarak Kur'an'da yer alan çelişmeler var ki, bunları da, Muhammed'in "güçsüz" durumdan "güçlü" duruma geçmesiyle ya da günlük siyasetinin gereksinimleriyle ilgili olaylarla izah etmek mümkündür:

Biraz yukarıda belirttiğimiz gibi, Kur'an'ın bazı ayetlerinde Muhammed'in, herkes gibi bir insan olduğu ve bu itibarla kendisinden mucize beklememek gerektiği açıklanmıştır. Bu ayetler, genellikle halktan kişilerin kendisinden mucize göstermesini ister olmalarıyla ilgili olaylar vesilesiyle konmuştur. Bu gibi istekler karşısında önceleri, kendisinin sadece bir insan olduğunu ve mucizelerin ancak Tanrı'dan geldiğini söylerdi. Örneğin, Ankebût Suresi'nde şu ayet vardır:

> *"... 'Ona (Muhammed'e) Rabbinden mucizeler indirilmeli değil miydi?' derler. De ki, 'Mucizeler ancak Allah katındadır. Ben ise sadece apaçık bir uyarıcıyım'..." (Ankebût Suresi, ayet 50).*

İsra Suresi'nde "*müşrik*"lerin, Muhammed için "*Sen bizim için yerden bir kaynak fışkırtmadıkça, sana asla inanmayacağız.*" (İsra Suresi, ayet 90-93) dedikleri ve ondan buna benzer mucizeler bekledikleri, fakat onların bu isteklerine

---

[42] Taberi, *Milletler ve Hükümdarlar Tarihi*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınlan, Ankara, 1966, c.2, s.724.

karşı Muhammed'in, "*Ben, sadece beşer bir elçiyim*" dediği yazılıdır. Muhammed, onların bu tür isteklerinden kurtulabilmek amacıyla, bir de şöyle derdi:

> *"Benimle sizin aranızda gerçek şahit olarak Allah kâfidir..."* (*İsra Suresi, ayet 96*).

Bazı kişiler de, "*Doğrusu Allah bize (gökten inen) ateşin yakıp kor edeceği bir kurban getirmedikçe hiçbir peygambere inanmamamızı emretti...*" derlerdi (Al-i İmran Suresi, ayet 183). Yorumcuların söylemesine göre, bunlar Medine'deki Yahudilerdi; nasıl olsa Muhammed'in mucize yaratamayacağını düşündükleri için böyle konuşurlardı; daha doğrusu Müslüman olmamak için bu tür bahanelere sarılmışlardı. Onlara karşı Muhammed, Tanrı'nın kendisine şu şekilde konuşmasını emrettiğini söylerdi:

> *"...(Ey Muhammed, onlara) şöyle de: 'Size benden önce mucizelerle... nice peygamberler geldi. Eğer doğru insanlar iseniz, ya onları niçin öldürdünüz?"* (*Al-i İmran Suresi, ayet 183*).

Fakat buna karşılık Kur'an'da, Muhammed'in mucizeler yarattığına dair ayetler de var. Örneğin Kalem Suresi'ne koyduğu ayetlerle, aya parmağıyla işaret ederek onu ikiye böldüğünü anlatmak istemiştir ki, bu, "*Sakku'l Kamer mucizesi*" diye bilinir:

> *"Yaklaştı saat, yarıldı Kamer, hala bir ayet görseler yüz çevirip derler: müstemir bir sihir. Yalan dediler, hevalarına uydular, hâlbuki her emir müstekir"* (*Kamer Suresi, ayet 1-3*).

Bu ayetlerin bir başka çevirisi şöyledir:

> *"Kıyamet yaklaştı ve ay yarıldı. Onlar bir mucize görürlerse hemen yüz çevirirler ve 'Eskiden beri devam edegelen bir büyüdür' derler. Yalanladılar ve kendi heveslerine uydular. Hâlbuki her işin ulaşacağı yeri vardır"* (*Kamer Suresi, ayet 1-3*).

Yorumcuların açıklamalarına göre ay, Muhammed'in iki parmağının işaretiyle ikiye ayrılmıştır. Bu olay Muhammed'in en parlak mucizelerindendir.[43]

---

[43] Elmalılı H. Yazır, age, c.6, s. 4620; ayrıca bkz. Diyanet Vakfı çevirisinde, Kamer Suresi'nin birinci ayetinin açıklaması.

Bunun gibi, Necm Suresi'nde, Muhammed'in Cebrail'le birlikte Tanrı katına yükselip elli vakit namaz emrini aldığı, sonra Musa'nın telkiniyle Tanrı'dan bu sayıyı azaltmasını istediği, isteğinin yerine getirildiği ve böylece beş vakit namaz emrini ümmetine tebliğ ettiği yazılıdır *-ki bu miraç olayı diye bilinir-* (bkz. Necm Suresi, ayet 5-15).

Bunlara benzer başkaca örnekler çok. Öte yandan Muhammed'in, mucizevi işler yaptığına dair hadis hükümleri de pek çok. Örneğin, miraç hakkında, Şa'şaa oğlu Malikten gelen hadis, mucizevi olaylarla doludur.[44] Cabir'in ve İbn-i Kab'ın rivayetlerine göre, Muhammed'in hurma kütüğünden yapılmış minberle konuştuğu ve dertleştiği anlaşılmaktadır.[45]

Bütün bunlardan başka, Muhammed, kendi kendisini yüce ve kutsal göstermek için mucizevi bir yaşama sahip olduğunu söylemekten geri kalmamıştır: Örneğin, şöyle konuştuğu olmuştur:

> *"Hz. Âdem suyla çamur arasındayken ben yine peygamberdim."*
>
> *"...(Çocukluğumda) karakuş türünden iki kuş... beni tutup yere yatırdılar. Göğsümü yardılar. Kalbimi çıkardılar, parçalayıp içindeki iki damla siyah pıhtıyı ayırdılar... (kalbimi) kar suyu ile... yıkadılar. Sonra sekinet(i)... kalbimin içine saçıp dağıttı(lar)... ve nihayet kalbimi (diktiler ve) peygamberlik mührü ile mühürlediler."*[46]

Bunlara eklenebilecek daha birçok örnek var. Bütün bunlar, Muhammed'in "*beşer elçi*" olduğunu belirten ayetlerle çelişmektedir. Daha başka bir deyimle, Kur'an, her konuda olduğu gibi mucizeler konusunda da çelişmeli ayetlere yer vermiştir.

Bu çelişmelerinin nedeni şudur: Biraz önce belirttiğimiz gibi, Muhammed, halktan kişilerin, "*Mademki peygamberim diyorsun, o halde diğer peygamberlerin yaptığı gibi bize mucizelerini göster bakalım*" şeklindeki sorularına ve dileklerine muhatap kalırdı. Özellikle, Yahudiler ve Hıristiyanlar, kendi peygamberlerinin geçmişteki mucizelerini hatırlatırlar, Tevrat'ta ve İncil'de, Musa'nın denizle-

---

[44] Sahih-i..., c.2. s.261, 275; c.9, s.280: c.10. s.56, 73.
[45] Sahih-i.... Hadis No. 375, c.3, s.77-80.
[46] Bu hadisler için bkz. İbn Hanbel, Müsned.

ri yardığına ya da İsa'nın yerden sular fışkırttığına dair mucizelere değinirler ve benzeri mucizeleri yaratabildiği takdirde ona inanacaklarını söylerlerdi. Fakat Muhammed, mucize yaratamayacağını bildiği için, onlara kendisinin herkes gibi bir "insan" olduğunu ve bu nedenle kendisinden mucize beklenmemesini bildirir ve Tanrı'dan vahiy geldi diyerek Kur'an'a, "*... 'Ona (Muhammed'e) Rabbinden mucizeler indirilmesi gerekmez miydi' derler. De ki, 'Mucizeler ancak Rabbimin katındadır. Doğrusu ben apaçık bir uyarıcıyım' ...*" (Ankebût Suresi, ayet 50) şeklinde ayetler koyardı.

Fakat böyle konuştuğu zaman, karşısındakiler, "*...(Nasıl olur?) Allah peygamber olarak bir insan mı gönderdi?*" (İsra Suresi, ayet 96) diye söylenirlerdi. Bu kez onları susturmak için Muhammed, yine vahiy geldi diyerek Tanrı'nın şahitliğini "*mucizevi*" nitelikte bir şey olarak gösterir ve Kur'an'a, "*...De ki, 'Benimle sizin aranızda şahit olarak Allah yeter'...*" (İsra Suresi, ayet 96) şeklinde ayetler eklerdi. Kendisinin bu şekilde herkes gibi bir "*insan*", bir "*beşer*" olduğunu ve bu nedenle kendisinden mucize beklenmemesi gerektiğini söylerken, aynı zamanda Tanrı'nın şahitliğini, kendi ilahiliğinin işareti bilmesi ve "*Tanrı bana Cebrail marifetiyle vahiyler indiriyor*" demesi, çelişmeli şekilde konuşmaktan başka bir şey değildi; fakat o buna aldırış etmezdi.

Yavaş yavaş güçlendikçe, kendisini mucize yaratabilen kimse olarak göstermekten geri kalmamıştır. Çünkü mucize yarattığını söylerken ya da Tanrı'nın kendisi lehine mucizevi olaylar yarattığını eklerken, nasıl olsa bu sözlerinin hiç kimse tarafından tekzip edilmeyeceğini, daha doğrusu hiç kimsenin buna cesaret edemeyeceğini bilirdi. Örneğin, Medine'ye geçip de savaş siyasetine başvurunca, Tanrı'nın kendisini, hiç kimselerin gözle göremeyecekleri askerlerle desteklediğini söylemiş ve örneğin Kur'an'a şu ayeti koymuştur:

> *"...Allah ona yardım etmişti... görmediğiniz askerlerle onu desteklemiş, inkar edenlerin sözünü alçaltmıştı..." (Tevbe Suresi, ayet 40).*

Bedir ve Hendek savaşlarında ve Huneyn Seferi'nde yaptığı bu olmuştur. Her defasında Tanrı'nın kendisini "*görünmeyen*" ordularla desteklediğini söylemiş ve bu doğrultuda olmak üzere Kur'an'a ayetler koymuştur.[47]

Yine bunun gibi Cebrail'i "*Sidretü'l-Münteha*"da gördüğünü ve Tanrı ile konuştuğunu anlatırken de, hep hiç kimsenin tahkik edemeyeceği şeyleri söylemiş olurdu. Üstelik bu konularda kendisiyle tartışılmaması için Tanrı'nın şöyle buyurduğunu söylerdi:

> *"(Muhammed'in) gördükleri hakkında şimdi kendisi ile tartışacak mısınız? Andolsun onu, Sidretü'l-Münteha'nin yanından önceden bir defa daha görmüştü... Andolsun o, Rabbinin en büyük ayetlerinden bir kısmını gördü" (Necm Suresi, ayet 12-18).*

"Sidretü'l-Münteha"nın, yaratıklar âleminin son noktasındaki ağaç anlamına geldiği söylenir.

"Mucize" dediği bu şeylere inanmayanları da korku salarak inandırmasını bilmiştir.

Görülüyor ki, henüz güçlü olmadığı dönemde ya da kendisi için uygun bulduğu durumlarda, kendisini "herkes" gibi bir "insan" olarak tanıtırken ve bu nedenle kendisinden "mucize" beklenmemesi gerektiğini belirtirken, güçlendikten (özellikle Medine'ye geçtikten) sonra mucize yaratabilirmiş gibi görünmeyi yeğlemiştir. Bütün bunları yaparken Kur'an'ı ve hadis kaynağını çelişkili hükümlerle doldurmuştur.

Muhammed'in "*şiir*" ve "*şair*"lere ilgili olarak Kur'an'a koyduğu ayetlerin (ve Kur'an olmayarak söylediği sözlerin) çelişkili olması da "*çıkarlar*" siyasetinin bir başka sonucudur. Gerçekten de bu konularda koyduğu hükümler arasında, "*şiir*" denen şeyin "*mekruh*" (*iğrenç, tiksinti verici*) ve şiirle meşgul kişilerin ("*şair*"*lerin*) de yalancı ve kötü olduklarına, Kur'an'ın şiir niteliğinde olmadığına, kendisinin şairlikle ilgisi bulunmadığına dair olanlar yanında, kendisini yücelten şiirleri ve kendi özel şairlerini bu tanımın dışında bırakan hükümler de vardır.

---

[47] Tebûk Seferi'nden dönerken el-Muşakkak Ovası'nda susuz kalan askere, yerden su fışkırtarak su sağladığına dair (ya da bunlara benzer) hadisler vardır.

Her ne kadar şairler ve şiirler arasında, nitelik bakımından ("iyi" ya da "kötü" olmak açısından) ayrım yapmış gibi görünmekle beraber, bu ayrım, söz konusu hükümler arasındaki çelişkileri yok kılmaya yeterli değildir:

Şairlerin "sapık" ve "yalancı" olduklarını anlatmak amacıyla, Muhammed'in Kur'an'a koyduğu ayetlerden biri şöyledir:

> *"Şairler(e gelince), onlara da sapıklar uyarlar. Onların her vadide başıboş dolaştıklarını ve gerçekte yapmadıkları şeyleri söylediklerini görmedin mi?.." (Şuara Suresi, ayet 224-225).*

Yani bu ayetlere göre şairler "şeytanidirler", onların ardından "çapkınlar" ve "sapkınlar" gerçeklere değil, heva ve heveslerine kapılanlar, zevk ve eğlence arayan şaşkınlar ve azgınlar giderler.[48]

Şairleri bu şekilde kötülerken, kendisinin şair olmadığını, esasen Tanrı'nın kendisine şiir öğretmediğini, bu nedenle kendisinin şair olarak çağrılmaması gerektiğini söylemiş, örneğin Yasin Suresi'ne şu ayeti koymuştur:

> *"Biz ona (Muhammed'e) şiir öğretmedik. Zaten ona yaraşmazdı da..." (Yasin Suresi, ayet 69).*

Hakka Suresi'nde, Kur'an'ın şair sözü olmadığını şu şekilde açıklamıştır:

> *"Hiç şüphesiz o (Kur'an), çok şerefli bir elçinin sözüdür. Ve o, bir şair sözü değildir. Ne de az iman ediyorsunuz!" (Hakka Suresi, ayet 40-41).*

Tûr Suresi'nde ise kendisini şair olarak tanımlayanlara karşı Tanrı'nın gazaba gelip, ateş püskürdüğünü anlatmak üzere şu ayeti yerleştirmiştir:

> *"Ey Muhammed... Yoksa senin için, '(O) şairdir; zamanın onun aleyhine dönmesini gözlüyoruz' derler. De ki, 'Gözleyin, doğrusu, ben de sizinle beraber gözlemekteyim'. Bunu onlara akılları mı buyuruyor? Yoksa onlar azgın bir millet midirler?.." (Tûr Suresi, ayet 29- 32).[49]*

Halktan kişilerin kendisi hakkında, "*Mecnun bir şair için Tanrılarımızı bırakacak mıyız?*" (Saffat Suresi, ayet 36) dediklerini ve onların bu konuşmalarına karşı kendisinin ne mecnun ne de şair olmadığına dair şöyle dediğini söylemiştir:

---

[48] Elmalılı H. Yazır, age, c.5, s.3649 vd.
[49] Sahih-i..., c.2, s.375, 2. dipnot.

"Hayır! O (Muhammed) gerçeği getirdi ve peygamberleri de doğruladı. Kuşkusuz ki, siz acı azabı tadacaksınız" (Saffat Suresi, ayet 37-38).

Kur'an olmayarak bıraktığı hadis hükümleri arasında da, şairliği ve şiiri yerer ve kötüler nitelikte olanlar pek çoktur; bunlardan biri şöyledir:

"Sizden birinin karnının içi irinle dolup harap olması, onun hakkında şiirle dolmasından daha hayırlıdır."[50]

Fakat bütün bunlara karşılık Kur'an'a koyduğu ayetler arasında, şairlerin "*makbul*" kişiler olduğunu ve şiirin "*ibretamiz bir levha*" niteliğinde bulunduğunu belirten hükümler de vardır. Örneğin, biraz önce belirttiğimiz Şuara Suresi'nde, şairlerin "*kötü*" ve "*yalancı*" olduklarına ve onların ardından gidenlerin akılsız ve sapık sayılacaklarına dair ayetler yanında, bu tanım dışında kalan şairlerin bulunduğuna dair ayetler de vardır. Bu ayetler, "*iman eden*", "*Tanrı'yı çok zikreden*" ve "*kâfirlerden ya da müşriklerden intikam alan*" şairlerin "*makbul*" ve "*hayırlı*" olduklarını bildirir. Örneğin, biraz önce değindiğimiz Şuara Suresi'nde şöyle yazılıdır:

"...Ancak iman edip iyi işler yapanlar, Allah'ı çok çok ananlar ve haksızlığa uğratıldıklarında kendilerini savunanlar başkadır..." (Şuara Suresi, ayet 227).

Öte yandan Muhammed'in söylemesine göre; Tanrı, "*Tanrı'yı ve peygamberini yücelten şiirlerin destekleyicisidir*", etmeyenlerin "*lanetleyicisi*"dir. Übey b. Ka'b'ın rivayetine göre de, Muhammed, "*Şiirden bir kısmı şüphesiz ki hikmettir*" diye konuşmuştur.[51]

Bütün bunlardan anlaşılan şudur ki, Muhammed, şairlere ve "*şiir inşadına*" hem düşmandır, hem değildir; kendi çıkarlarına ve günlük siyasetine ters ise düşmandır; uygun ise değildir. Daha doğrusu kendisine baş eğen, kendisini yücelten, İslam'ı öven şairlerin dostudur, etmeyenlerin de düşmanıdır. Dikkat edileceği gibi, bütün bu sözlerde çelişmeler yatmaktadır. Tanrı, bir yandan "*iman eden*", "*Tanrı'yı çok zikreden*" ve "*kâfirlerden ya da müşriklerden intikam alan*"

---

[50] Sahih-i.... Hadis No. 2005, c.12, s.154.
[51] Aynı yerde.

şairlerin "*makbul*" ve "*hayırlı*" olduklarını bildirmiş, diğer yandan da Muhammed'in şair olarak çağrılmasını ve şiirle meşgul olmasını istememiştir. O kadar ki, "*Biz Muhammed'e şiir öğretmedik, zaten ona gerekmezdi...*" (Yasin Suresi, ayet 69) demiş ve Kur'an'ın şair sözü olmadığını bildirmiştir (Hakka Suresi, ayet 40-41). Eğer iman sahibi olan ve Tanrı'yı çok anan şairler "*makbul*" ve "*hayırlı*" iseler, bu takdirde Muhammed'in şair olarak çağrılmasında sakınca bulunulmaması gerekmez mi? Ve eğer Tanrı, kendisini ve İslam'ı yüceltici nitelikteki şiirleri "makbul" nitelikte şeyler olarak kabul ediyorsa, bu takdirde "*Biz Muhammed'e şiir öğretmedik, zaten ona gerekmezdi...*" şeklinde konuşmakla çelişkiye düşmüş olmuyor mu?

Kaldı ki Kur'an, her bölümüyle bir şiir kitabı niteliğinde olup, Muhammed'in sözlerinin pek çoğu da kafiyeli sözlerle dolu şeylerdir. Nice örnekten biri olarak Rahman Suresi'ne göz atmak yeterlidir. Yetmiş sekiz ayeti kapsayan bu surede "*Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlayabilirsiniz?*" şeklindeki tümce, sırf kafiye olsun diye 30 kez tekrarlanmış, böylece dize sonlarındaki harflerin sesçe benzerliği sağlanmıştır.[52] Sadece bu örnek dahi, Kur'an'ın şair sözleri olmadığına dair iddiaları çürütmeye ve Kur'an'daki çelişkiyi sergilemeye yeterlidir.

Şimdi tekrar soralım: eğer "*iman*" sahibi olmak ya da "*Tanrı'yı çok anmak*" vd... gibi konular, şairleri "*iyi*" ve "*hayırlı*" şair niteliğine sokuyorsa, bu takdirde neden Tanrı, Muhammed'in şair olmadığını ve ona şiir öğretmediğini söyleme ihtiyacını duysun? Ve örneğin neden, "Ş*airler yalancıdır, onlara akılsızlar uyar, biz Muhammed'e şiir öğretmedik, bu ona yakışmaz*" şeklinde konuşsun (Şuara Suresi, ayet 224-227; ayrıca bkz. Yasin Suresi, ayet 69) ve Muhammed'i şair olarak çağıranları azarlasın? (Tûr Suresi, ayet 29-30.)

Öte yandan "*doğru yolda olmak*" ya da "*sapıtmış bulunmak*" Tanrı'dan gelme olduğuna (örneğin bkz. Araf Suresi, ayet 178; Enam Suresi, ayet 125 vd...) göre ve dolayısıyla şairleri sapıtan da Tanrı olduğuna göre, Tanrı'nın kalkıp da

52 İlhan Arsel, *Diyanet'e Cevap*, Kaynak Yayınları, İstanbul, 1996, s.24 vd.

şairleri, yukarıdaki şekilde kötülemesi ya da yüceltmesi, kendi kendisiyle çelişkiye düşmesi sayılmaz mı?

Yukarıdaki şekilde konuşan Tanrı değil, yine Muhammed'dir (ya da Kur'an'ı derleyenlerdir); çelişmeleri yaratan da odur. Yaratmasının nedeni günlük siyasetinin gereksinimleridir. Çünkü bir kere Arapların, genel olarak şairleri hayal âleminin insanları olarak tanımladıklarını ve hatta bir bakıma "*kâhin*" saydıklarını, şiirlerini güzel sözcüklerle doldurmaktan başka bir şey yapmaz sandıklarını bildiği için, eğer çevresindekiler tarafından "*şair*" olarak çağrılacak olursa, peygamberlik iddialarının ciddiye alınmayacağını hesap etmiştir. Nitekim halktan kişiler kendisini "*mecnun şair*" olarak tanımlayarak, "*Hiç biz bir mecnun şair için ilahlarımızı bırakır mıyız*?" (Saffat Suresi, ayet 34-36) ya da "... (*Muhammed*) bir şairdir, onun, zamanın felaketlerine uğramasını bekliyoruz." (Tûr Suresi, ayet 30) şeklinde konuşmaktaydılar. Bu itibarla kendisini şair olarak, Kur'an'ı da şiir kitabı olarak tanıtmanın sakıncalı olduğunu düşünmüş, biraz önce değindiğimiz gibi, Kur'an'a şu tür ayetler koymuştur:

> *"Hiç şüphesiz (Kur'an) çok şerefli bir elçinin sözüdür. Ve o (Kur'an) bir şair sözü değildir... Bir kahin sözü de değildir..." (Hakka Suresi, ayet 40-41).*

> *"Biz (Muhammed'e) şiir öğretmedik, ona yaraşmaz da..." (Yasin Suresi, ayet 69).*

Öte yandan kendi döneminin şairlerinden pek çoğu, onu "*peygamber*" olarak kabul etmeyen, onun aleyhinde iğneleyici şiirler söyleyen ve halkı etkileyen kimselerdi. Bundan dolayıdır ki, Muhammed, şairleri "*sapık*" ve "*yalancı*" kişiler olarak tanımlarken, her şeyden önce kendisini hicveden şairleri itibardan düşürme amacını gütmüştür.

Ve nihayet kendi keyfine göre değiştirmek istediği bazı gelenekler ya da yerleştirmek istediği bazı buyruklar vardı ki (*örneğin şarap yasağı gibi*), şairlerin pek çoğunun düşmanlığını uyandırmıştı.[53] Tanrı'dan geldiğini söylediği bu tür yasaklayıcı buyruklara karşı bu şairler, şiirleriyle halkı kendi aleyhine döndürebi-

[53] Goldziher, Müslim Studies, 1967, c. l, s.56.

lirlerdi. Bu nedenle onları "*yalancı*" ve "*hayal âleminin insanları*" şeklinde tanımlamakta yarar görmüştür. Kur'an'a şairlerin "yalancı" olduklarına ve onlara uyanların "sapık" sayıldıklarına dair şunları koymuştur:

> *"Şairler(e gelince), onlara da sapıklar uyarlar. Onların her vadide başıboş dolaştıklarını ve gerçekte yapmadıkları şeyleri söylediklerini görmedin mi?.." (Şuara Suresi, ayet* 224-226).

Ancak, bir yandan şairleri ve şiir denen şeyi kötülerken, diğer yandan şairlerden yararlanmaktan ve Kur'an'ı şiir niteliğindeki sözlerle doldurmaktan geri kalmamıştır. Henüz güçlü olmadığı ve kendi aleyhinde yazan şairlerin hakkından gelemediği dönemde, onlara karşı ancak kendi şairlerinin ağzıyla karşılık verebilirdi. Bunları kendisine özel şair olarak seçmişti. Aralarında Hassan b. Sabit, Abdullah b. Revaha ve Ka'b b. Malik gibi kalemi güçlü ünlüler vardı. Bunlar, şu ya da bu nedenle kendisine bağlı ve sadıktılar. Ve işte Muhammed, ikide bir bu kendi şairlerini kışkırtır ve "*Kureyşli müşriklere cevap verin*" diye zorlar, kendi hasımlarına karşı onları birer silah gibi kullanırdı. O kadar ki, Hassan b. Sabit için mescitte özel bir minber kurdurtmuştu. Sık sık onu oraya oturtur ve "*Müşrikleri, (şiirlerinde) hicvet, bil ki muhakkak Cebrail de seninle beraberdir*" diye emir verirdi.[54] Böylece kendisine hasım bildiği şairleri, kendi özel şairleri aracılığıyla susturmaya çalışırdı. Kendi şairlerine, hasmı hırpalayıcı nitelikte şeyler söyletmeyi yeğlemişti. Ancak, Kur'an'a, genel olarak şairlerin yalancı ve kötü olduklarına dair yukarıda belirttiğimiz ayetleri koymuş olduğu için, kendi şairleri, "*Allah, şairler aleyhinde ayetler gönderiyor, oysa ki bizler de şairiz*" diye yakınmaya başlamışlardır. İşte onları teskin amacıyla, Kur'an'a, "*iman*" sahibi ve "*Tanrı'yı çok anan*" ya da "*İslam lehine öç alan*" şairlerin "*kötü*" ve "*yalancı*" olmayıp, "*makbul*" ve "*hayırlı*" olduklarına dair ayetler koymuştur. Örneğin, biraz önce değindiğimiz Şuara Suresi'nde, şairlerin yalancı ve onlara uyanların sapık olduklarını bildirirken, iman sahibi şairlerin bu tanım dışında bırakıldıklarını eklemiştir. Ayetin tamamı şöyledir:

---

[54] Sahih-i..., c.2, s.396; ayrıca bkz. Diyanet Vakfı'nın Şuara Suresi'nin 227. ayetiyle ilgili açıklaması.

"Şairlerde gelince), onlara da sapıklar uyarlar. Onların her vadide başıboş dolaştıklarını ve gerçekte yapmadıkları şeyleri söylediklerini görmedin mi? Ancak, iman edip iyi işler yapanlar, Allah'a çok inananlar ve haksızlığa uğradıklarında kendilerini savunanlar başkadır..." (Şuara Suresi, ayet 227).

Yorumcuların bildirmelerine göre, bu ayeti, ashab arasında takdir ettiği şairler için koymuştur ki, bunların başında kendi özel şairi Hassan b. Sabit vardı. Ayrıca da, Tanrı'yı ve kendisini yücelten şiirlerin makbul şeyler olduğuna dair, "*Şiirden bir kısmı şüphesiz ki hikmettir*" şeklinde hükümler yerleştirmiştir.[55] Böylece kendinden olan şairleri ve onların şiirlerini "iyi", olmayanları da "kötü" göstermenin kolayını bulmuş olmaktaydı.

Yine tekrar edelim ki, eğer "*iman*" sahibi şairler, "*iyi*" ve "*doğruyu söyleyen*" kimselerse, eğer onların şiirlerinde hikmet varsa, bu takdirde Muhammed'in şair olarak görünmesinde sakınca bulunmaması gerekirdi. Fakat buna rağmen, o -biraz önce dediğimiz gibi-, kendisinin şair olmadığını anlatmak amacıyla, Tanrı'dan, "*Biz (Muhammed'e) şiir öğretmedik ve bu ona yakışmaz*" (Yasin Suresi, ayet 69) şeklinde ayetler indiğini söylemekten geri kalmamıştır[56]; ama bunu yaparken çoğu zaman "*şiir inşad*" eder şekilde konuşmayı ve Kur'an'ı şiir niteliğindeki ayetlerle doldurmayı ihmal etmemiştir.

Yine tekrar edelim ki, şair olarak görünmek istememesinin başlıca nedeni, halkın kendisini "hayal" âlemlerinin insanı olarak değil, "peygamber" olarak görmesini sağlamak istemesindendi. Bunu isterken yukarıdaki şekilde çelişmeli hükümlerin yerleşmesine vesile olmuştur.

X) Muhammed'in Yahudilere ve Hıristiyanlara (Kitaplılara) Karşı İzlediği Siyasetteki Değişikliklerden Doğma Çelişkiler

Çelişkili hükümlerin Kur'an'da yer almasının nedenlerinden biri de, Muhammed'in "*ehl-i kitab*"a (yani Yahudilere ve Hıristiyanlara) karşı izlediği günlük siyasetindeki değişikliklerdir:

---

[55] Sahih-i..., c.2, s.396-397; c.12. s. 154-155.
[56] Sahih-i.... c.2, s.375.

Biraz önce değindiğimiz gibi, Muhammed ilk başlarda her ümmete, kendi içinden peygamberler, kendi dillerinden kitaplar gönderildiğini söylemiş, Allah'a ve ahiret gününe inanan Yahudilerin, Hıristiyanların ve Sabiîlerin mükâfatlandırılacaklarını, onlar için artık korku ve üzüntü bulunmadığını belirtmiş ve bu amaçla Kur'an'a şu tür ayetler yerleştirmiştir:

> *"...Yahudi olanlar, Hıristiyanlar ve Sâbiîlerden Allah'a ve ahiret gününe inanıp yararlı iş yapanların ecirleri Rablerinin katındadır. Onlar için artık korku yoktur. Onlar üzülmeyeceklerdir..."* (*Bakara Suresi, ayet* 62; *ayrıca bkz. Maide Suresi, ayet* 69).

Dikkat edileceği gibi, ayette, "*Allah'a*" ve "*ahiret gününe*" inanan Yahudilerin ve Hıristiyanların, tıpkı Müslümanlar gibi, Tanrı tarafından mükâfatlandırılacakları bildirilmektedir.

Yine bunun gibi onların, kendilerine verilen kitaplarla (yani Yahudilerin "Tevrat'la, Hıristiyanların da "İncil'le) iş görmelerinin emredildiğini eklemiştir. Nitekim kendisine soru soran ve belli sorunlara çözüm bulmasını isteyen Yahudilere, Tevrat hükümlerine uymalarını söyler ve Tanrı'dan geldiğini bildirdiği şu vahyi okurdu:

> *"(Ey Muhammed!) Allah'ın hükmünün bulunduğu Tevrat yanlarındayken, ne yüzle seni hakem tayin ediyorlar da sonra bundan yüz çeviriyorlar? Doğrusu biz yol gösterici ve nurlandırıcı olarak Tevrat'ı indirdik... Yahudi olanlar onunla hükmederlerdi..." (Maide Suresi, ayet 43-45).*

Bunu derken, Tevrat'ın, tıpkı Kur'an gibi, doğru yolu gösteren bir kitap olduğunu ve bu iki kitaptan daha "*hidayetkâr*", daha doğru yol gösteren bir kitap olmadığını[57] anlatmak amacıyla şu ayeti koyar: (*Ey Muhammed*!) *De ki, 'Eğer doğru sözlü iseniz, Allah katından bu ikisinden (Tevrat ve Kur'an'dan) daha doğru bir kitap getirin de ben ona uyayım'...*" (Kasas Suresi, ayet 49).

Aynı şeyi Hıristiyanlara da yapar ve İncil'e uymalarını salık verirdi. Bu amaçla Kur'an'a koyduğu ayetlerden biri şöyledir:

---

[57] Elmalılı H. Yazır, age, c.5. s.3743.

"...Tevrat'ı doğrulayan İncil'i sakınanlara öğüt ve yol gösterici olarak indirdik, İncil sahipleri, Allah'ın onda indirdikleriyle hükmetsinler... (İncil ile hükmetmeyenler) işte onlar fasık olanlardır... " (Maide Suresi, ayet 46-47).

Öte yandan her iki ümmete, yani Yahudilere ve Hıristiyanlara sık sık şunu tekrarlardı ki, Tanrı onlardan, kendilerine verilen kitaplara (Tevrat'a, İncil'e) uymalarını beklemektedir. Bu konuda Kur'an'a koyduğu ayetlerden biri şöyledir:

"...Ey kitab ehli, Tevrat'ı, İncil'i ve Rabbinizden size indirilenleri gereğince uygulamadıkça bir temeliniz olamaz..." (Maide Suresi, ayet 68).

Fakat yavaş yavaş güçlendikten sonra, kendisini Yahudilere ve Hıristiyanlara "peygamber" olarak kabul ettirmeye, onları İslam yapmaya çalışır ve bu işi başarmak için çeşitli usullere başvurur. Bu usuller arasında, kıbleyi onların kıblesi olan Kudüs yönüne çevirmek ya da Yahudilerin yaşam tarzını izlemek, örneğin saçlarını Yahudiler gibi taramak vd... gibi ödün (taviz) verici davranışlardan tutunuz da, onları kâfirlikle suçlayıp korkutma siyasetine varıncaya kadar her şey vardır. Daha önce onlara, Tanrı'nın kendilerine verdiği kitaplara (Tevrat'a, İncil'e.) uymalarını söylerken, şimdi bambaşka bir ağız takınır, Tevrat'ın ve İncil'in onlar tarafından "*tahrif edildiğini, değiştirildiğini*" ve bu nedenle Kur'an'a uymaları gerektiğini söyler. Örneğin, Tanrı'nın daha önce Yahudilere verdiği kitabın onlar tarafından değiştirildiğini anlatmak için Kur'an'a şu ayeti koyar:

"Din konusunda onlara açık deliller verdik. Ancak, onlar kendilerine ilim geldikten sonra aralarındaki çekememezlik yüzünden ayrılığa düştüler..." (Câsiye Suresi, ayet 17).

Yahudilerin Kur'an'a uymaları için şöyle der:

"Doğrusu bu Kur'an, İsrailoğullarına, hakkında ihtilaf ettikleri şeylerin pek çoğunu anlatmaktadır" (Neml Suresi, ayet 76).

Böylece daha önce koymuş olduğu ayetlerle çelişki yaratmış olur.[58]

[58] İlhan Arsel, *İslama Göre Diğer Dinler*, birinci basım, Kaynak Yayınları, İstanbul, Mart 1999; *Kur'an'daki Kitaplılar*, birinci basım, Kaynak Yayınları, İstanbul, Nisan 1999.

Öte yandan Yahudileri ve Hıristiyanları kazanamayacağını, Müslüman yapamayacağını anlayınca, başarısız kalmış görünmemek için, sorumluluğu Tanrı'ya yüklemek istemiştir. Ve bu sefer, onların Müslüman olmamalarının nedenini Tanrı'nın onları fitneye düşürmüş olmasında aramıştır. Tanrı tarafından "fitneye" düşürüldükleri için Yahudilerin kendisini peygamber olarak kabul etmediklerini belirtmek üzere Kur'an'a ayetler koymuştur:

> *"Ey Peygamber!.. Yahudilerden... sana gelmeyenler... inkara koşanlar seni üzmesin... Allah'ın fitneye düşmesini dilediği kimse için Allah'a karşı senin elinden bir şey gelmez. İşte onlar Allah'ın kalplerini arıtmak istemediği kimselerdir. Dünyada rezillik onlaradır..." (Maide Suresi, ayet 41).*

Görülüyor ki, yukarıdaki ayetleri koyarken üç yönlü bir çelişmeye yer vermiş olmaktadır. Şu bakımdan ki, bir kere daha önce Yahudileri kazanmak için onları "*Rablerinin katında*"ymış gibi gösterirken, şimdi kazanamayacağını anlayınca, birdenbire "*fitneye düşmüş kimseler*" olarak tanımlayıvermiştir. Fakat bunu yaparken, onların Müslümanlığı kabul etmeyişlerinin Tanrı'dan gelme olduğunu söylemiş ve onları "*Allah'ın kalplerini arıtmak istemediği kimselerdir. Dünyada rezillik onlaradır...*" şeklinde göstermiştir. Yani Yahudileri fitneye düşürenin Tanrı olduğunu bildirmiş ve üstelik de Tanrı'yı, fitneye düşürdüğü kişileri cezalandırır duruma sokmuştur. Böylece Tanrı'yı, hem Yahudilerin kalplerini arıtmayan hem de onları "rezillik"le suçlayan bir durumda kılmıştır.

Yine bunun gibi, Yahudileri ve Hıristiyanları, Tanrı'nın kendilerine verdiği kitapları (Tevrat'ı ve İncil'i) tahrif etmekle sorumlu tutup korkutmak yoluyla İslam'a sokmaya çalışırken ve örneğin, Kur'an'a, biraz yukarıda belirttiğimiz hükümler yanında, bir de ayrıca, "*Kur'an'ı işlerine geldiği gibi bölerek benimseyenlere de, Yahudi ve Hıristiyanlara da kitab indirmiştik... hepsini yaptıklarından sorumlu tutacağız*" (Hicr Suresi, ayet 93) şeklinde ayetler koyarken, onları İslam yapamayacağını anlayınca, bu söyledikleriyle çelişkiye düşercesine, Tanrı'nın onları doğru yola sokmadığını, İslam yapmadığını söyleyip Kur'an'ın şu tür ayetlerine sarılmıştır:

“Yolun doğrusu Allah’ındır. Yolun eğrisi de vardır. Allah dileseydi hepinizi doğru yola iletirdi” (*Nahl Suresi, ayet 9*).

“Allah kimi doğru yola koymak isterse onun kalbini İslamiyet’e açar, kimi de saptırmak isterse... kalbini dar ve sıkıntılı kılar” (*Enam Suresi, ayet 125*).

Daha başka bir deyimle, hem bir yandan kitaplıları (yani Yahudileri ve Hıristiyanları), Tanrı’nın verdiği kitapları tahrif etmekle ve İslam’a girmemekle suçlarken, diğer yandan onların bu davranışlarının, kalplerinin Tanrı tarafından “*dar ve sıkıntılı*” kılınmasından olduğunu söylemiştir. Yani onları İslam yapamamanın sorumluluğunu sırtından atmak istemiştir. Böylece taraftarlarının kendisine, “*Neden Yahudileri ve Hıristiyanları İslam yapamadın?*” şeklinde sorabilecekleri sorulara, “*Onları İslam yapamayan ben değilim; çünkü Tanrı onları doğru yola sokmadı, kalplerini İslamiyet’e açmadı*” şeklinde karşılık verebilecek kolaylığı yaratmıştır. Ancak, bunu yaparken yukarıda görüldüğü gibi, çelişkili ayetlerin Kur’an’a girmesine vesile olmuştur.

Fakat bununla da kalmamış, bir de bu yukarıdaki çelişmeleri biraz daha pekiştirircesine, İslam’dan başka gerçek bir din olmadığına (Fetih Suresi, ayet 28); başka bir dine yönelenlerin sapık sayılacaklarına (Al-i İmran Suresi, ayet 19-20, 85) ya da Müslümanlar dışında hiç kimselere “*mükâfat*” olmadığına ve bu gibi kimselerin “*aşağılık kişiler*” olduğuna (Tin Suresi, ayet 5-6) ya da Yahudilerle ve Nasranîlerle dost olanların “*kâfir*” sayılacaklarına (Maide Suresi, ayet 51; ayrıca bkz. Al-i İmran Suresi, ayet 118; Nisa Suresi, ayet 139 vd...) ve nihayet kitab ehli’ne karşı “*cizye verene ve asağılatılana kadar*” savaş açılması gerektiğine (Tevbe Suresi, ayet 29) dair hükümler koyarak çelişki üzerine çelişki yaratmıştır. Çünkü hoşgörüsüzlüğü içeren bu ayetler, hoşgörü havası yaratır nitelikteki ayetlerle çelişme halindedir.

***

Muhammed’in, Yahudilere ve Hıristiyanlara karşı uyguladığı siyasetteki değişiklik nedeniyle, Kur’an’da yer alan çelişkiler konusunda verilebilecek ilginç

örneklerden bir diğeri, İbrahim ("Peygamber") ile ilgili; daha doğrusu Müslümanlıkla ilk olarak emrolunan kişinin İbrahim mi, yoksa Muhammed mi olduğu konusunu içeren ayetlerle ilgilidir ki, kısaca belirtilmeye değer:

Kur'an'ın bazı ayetlerinde, "*ilk Müslüman*" olarak Muhammed'in adı geçer. Örneğin, Enam Suresi'nde şöyle yazılıdır:

> *"(Ey Muhammed!)... 'Doğrusu ben ilk Müslüman olmakla emrolundum' de..." (Enam Suresi, ayet 14).*

Aynı surede bir başka ayet şöyledir:

> *"(Ey Muhammed)! De ki... Müslümanların ilki olarak böylece emrolundum" (Enam Suresi, ayet 163).*

Her ne kadar Beyzavi gibi yorumcular, bu ayetlerle, Muhammed'in, kendi ümmeti olan Araplar içinde ilk Müslüman olarak atanmış olduğunun anlatıldığını söylerlerse de, biraz ileride göreceğimiz gibi böyle değildir. Esasen Enam Suresi'nin yukarıdaki ayetlerinin, "*Ben İslam'ı ilk getirmekle emrolundum*" şeklinde okunması daha uygundur. Nitekim Elmalılı Hamdi Yazır'a göre Enam Suresi'nin 14. ayeti şöyledir:

> *"Ben... cidden ehl-i İslam 'in birincisi olmakla emrolundum..."*

Aynı surenin 163. ayeti de şöyledir:

> *"...Ortağı yoktur onun. Ben bununla emrolundum ve ben müsliminin evveliyim."*

Bununla anlatmak istediği şey şu oluyor: "*Ben Allah'a teslim olanların birincisiyim, en önündeyim.*"[59]

Fakat buna karşılık yine Kur'an'da(ve ayrıca hadislerde) "*ilk Müslümanlıkla emrolunan*" kişinin İbrahim olduğu ve Muhammed'in de onun izinde gidenlerden bulunduğu yazılıdır. Örneğin, Al-i İmran Suresi'nde şöyle yazılıdır:

> *"İbrahim ne Yahudi idi, ne Nasranî (Hıristiyan) ve lakin muslini bir hanif... idi ve müşriklerden olmamıştı. Doğrusu insanların İbrahim'e en*

---

[59] Elmalılı Hamdi Yazır'ın çevirisine bakınız.

yakını, herhalde onun izince gidenler şu peygamber (Muhammed) ve iman edenlerdir...” (Al-i İmran Suresi, ayet 67-68).

Hac Suresi'nde de İbrahim'in, insanlar arasında haccı ilan eden ve insanları hacca çağıran “peygamber” olduğu bildirilmiştir (Hac Suresi, ayet 26-29).

Yine bu doğrultuda olmak üzere, Kur'an'ın Nahl Suresi'nde, Tanrı'nın İbrahim'i seçip doğru yola “*hidayet buyurduğu*”, ona şan ve şeref verdiği, ahrette de onu salihlerden kıldığı ve bütün bunlardan sonra Muhammed'e vahyeyleyip İbrahim'in dinine uymasını emrettiği şu şekilde belirtilmektedir:

“İbrahim gerçekten Hak'ka yönelen, Allah'a itaat eden bir Önderdi. Allah'a ortak koşanlardan değildi... Çünkü, Allah onu seçmiş ve doğru yola iletmişti. Ona dünyada güzellik verdik. Muhakkak ki, o, ahrette de salihlerdendir. Sonra da sana (Ey Muhammed!), ‘Doğru yola yönelerek İbrahim'in dinine uy! O müşriklerden değildi’ diye vahyettik”(Nahl Suresi, ayet 120-123).

Benzeri bir açıklamayı Enam Suresi'nin şu ayetinde görmekteyiz:

“(Ey Muhammed) De ki, ‘Şüphesiz Rabbim beni... gerçek dine... yönelen... İbrahim'in dinine iletmiştir’...” (Enam Suresi, ayet 161).

Yani burada da Tanrı, İbrahim'in, Muhammed'den önce Müslüman olarak gönderildiğini açıklıyor ve Muhammed'e İbrahim'in dinine yönelmesini bildiriyor; böylece İbrahim'in, Muhammed'den daha önce, yani ilk Müslümanlıkla emrolunmuş “peygamber” olduğunu anlatmaktadır. Eğer Muhammed “*Müslümanların ilki*” ya da “*birincisi*” olmuş olsaydı, İbrahim'in dinine yönelmesi gerekir miydi?

Ne ilginçtir ki, bu aynı Tanrı, İbrahim'in ilk Müslüman olduğunu yukarıdaki şekilde açıkladıktan üç ayet sonra, biraz önce söylediğiyle çelişkiye düşercesine konuşmakta ve ilk Müslüman olarak İbrahim'in değil, Muhammed'in gönderildiğini söylemektedir:

“(Ey Muhammed!)... ‘Müslümanların ilki olarak böylece emrolundum’(de)...” (Enam Suresi, ayet 163).

Her ne kadar bu ayetin, "*De ki... 'ben müslimin evveliyim*!'..." şeklinde okunduğu ve bununla "*Ben Allah'a teslim olanların birincisiyim, en önündeyim'...*" şeklinde anlam taşıdığı belirtilirse de[60], değişen bir şey yoktur. Çünkü bu ayetlerle anlatılmak istenen şey, Muhammed'in Müslümanların ilki ve izlenmesi gerekeni olduğudur ki, İbrahim'in "*ilk Müslüman peygamber*" olduğunu belirleyen yukarıdaki ayetlerle çatışır.

Öte yandan yine Kur'an'da, İbrahim'den sonra gelen peygamberlerin hepsinin (örneğin, İshak, İsmail, Yakub, Davud, Süleyman, Musa, Harun vd... ve İsa) Müslüman olduklarını bildiren ayetler vardır; örneğin, İbrahim (Bakara Suresi, ayet 129-130), İsmail (Meryem Suresi, ayet 54), Harun (Meryem Suresi, ayet 52), İdris (Meryem Suresi, ayet 56) vd... hep, Muhammed'den önce Müslümanlıkla emrolunmuş "peygamberler" olarak görünmektedirler. Ve ne ilginçtir ki, bu tür ayetler, Muhammed'i "ilk Müslüman" peygamber olarak gösteren ayetlerle çoğu kez yan yana ya da iç içedir.

Hemen belirtelim ki, bütün bu çelişkiler Muhammed'in Yahudilere ve Hıristiyanlara karşı izlediği siyasetin diğer bir sonucudur. Şu bakımdan ki, ilk başlarda kendisini "*Arapça Kur'an*" ile Araplara gönderilmiş olarak tanımlarken, Medine'ye hicret ettikten sonra kendisini Yahudilere, Hıristiyanlara ve diğer ümmetlere de peygamber olarak kabul ettirmek istemiş, bu nedenle İbrahim'in Müslümanlıkla emrolunduğunu, onun ahfadından olanların (İsrailoğullarının) daha önce Müslüman olduklarını bildirmiş ve kendisinin de İbrahim'in dinini izlemekle görevli kılındığını söyleyerek yukarıdaki çelişmelere neden olmuştur.

Şimdi özet olarak hatırlatalım ki, Muhammed, kendisini "peygamber" olarak ilan ettiği ilk dönemlerde, Tanrı'nın her ümmete, o ümmetin kendi içinden peygamberler gönderdiğini, kendi dillerinden kitaplar verdiğini ve Araplara da kendi içlerinden kendisini, Arapça Kur'an ile gönderildiğini söylerdi. Böylece Müslümanlıkla emrolunmuş olan ilk "peygamber" olarak görünürdü. Mekke döneminin başlarında bu fikre öylesine saplanmıştı ki, farklı din ve inançta olanlara karşı, "*Bizim dinimiz bize, sizin dininiz size*" (Kâfirûn Suresi, ayet 6) diye konu-

---

[60] Elmalılı Hamdi Yazır'ın bu ayetlerle ilgili açıklamasına bakınız, c.3, s. 1890 vd.

şurdu. Yahudilere ya da Hıristiyanlara daha önce İslam'ın gönderilmiş olduğunu söylemek, İbrahim'i, Musa'yı, İsa'yı (ve "peygamber" diye bilinen diğerlerini) Müslüman olarak göstermek aklından geçmezdi. Fakat, Medine'ye hicret ettikten sonra güçlenip de, Araplardan başka bir de Yahudilere ve Hıristiyanlara "peygamber" olma fikrine kapılınca, İslam dininin daha önce onlara indirildiğini, İbrahim'in "*ne Yahudi ne de Hıristiyan*" olmayıp "*dosdoğru bir Müslüman olduğunu*" (Al-i İmran Suresi, ayet 67), İbrahim'den sonra İsa'ya kadar gelmiş geçmiş bütün peygamber'lerin hep İslam dininden olduklarını, kendisinin de İbrahim'in dinini izlemekle görevli kılınıp peygamberlerin dizisinin sonuncu halkası olduğunu söylemiş, onları, Tevrat ve İncil'i "tahrif etmekle", gönderilen peygamberleri "inkar etmekle" suçlamış ve "*Ey ehl-i kitab! Sizinle bizim aramızda müşterek olan bir söze geliniz...*" (Al-i İmran Suresi, ayet 64) diyerek İslam'a çağırmıştır.

Öte yandan ilk başlarda Kur'an'ı Arap dilinde, Arapların geleneklerine uygun olarak gönderilmiş bir kitap olarak göstermiş, örneğin şu ayetleri koymuştur:

"Bu indirdiğimiz... Mekkelileri ve etrafındakileri uyaran... kitaptır..." (Enam Suresi, ayet 92).

"...Bu kitab Arab diliyle indirilmiş(tir)" (Ahkaf Suresi, ayet 12).

"Biz onu, anlayasınız diye, Arapça okunmak üzere gönderdik" (Yusuf Suresi, ayet 2).

"Bu kitap... bilen bir millet için müjdeci olmak üzere Arapça okunarak, ayetleri uzun uzun açıklanmıştır" (Fussilet Suresi, ayet 2-5).

"Bu kitap... Allah'tan başkasına kulluk etmeyesiniz... diye ayetleri kesin kılınmış, sonra da uzun uzadıya açıklanmış bir kitaptır" (Hûd Suresi, ayet 1-3).

Böylece Kur'an'ı, sadece Araplar için, özellikle Mekkelileri uyarmak üzere indirilmiş gibi gösterirken, Yahudilere daha önce Tevrat'ın, Hıristiyanlara da İncil'in verildiğini ve bu nedenle onların kendi kitaplarına göre iş görmeleri gerektiğini bildirmiş, biraz yukarıda delindiğimiz gibi Kur'an' şu tür ayetler koymuştur:

"Yahudiler Tevrat'a göre amel etsinler" (Maide Suresi, ayet 43).

"Tevrat'la yükümlü tutulup da onunla amel etmeyenlerin durumu, ciltlerce kitap taşıyan merkebin durumu gibidir. Allah'ın ayetlerini yalanlamış olan kavmin, durumu ne kötüdür..." (Cum'a Suresi, ayet 5).

"...İncil sahipleri Allah'ın onda indirdiklerimle hükmetsinler. (Onunla, hükmetmeyenler), işte onlar fasık olanlardır" (Maide Suresi, ayet 46-47).

"...sizi bir tek ümmet yapardı" (Maide Suresi, ayet 48).

Ancak, daha sonraları, yani güçlenip de Yahudileri ve Hıristiyanları İslam'a zorlama siyasetine başvurunca, Kur'an'a koymuş olduğu yukarıdaki ayetlerle çelişki yaratacak nitelikte hükümlere yönelmiştir. Örneğin, önceleri onlara, kendi kitaplarına (yani Tevrat'a, ya da İncil'e) göre iş görmelerini söylerken, şimdi bu kitapların, onlar tarafından tahrif edilmiş olduğunu ve bu nedenle Yahudilerin ve Hıristiyanların Kur'an'a uymaları gereğini bildirmiştir. Bu vesileyle koyduğu ayetlerden bir kısmı şöyledir:

"...Doğrusu (Kur'an'daki) bu hükümler, ilk sayfalarda, İbrahim ve Musa'nın sayfalarında da vardır" (A'lâ Suresi, ayet 18-19).

"Ey İsrailoğulları!.. Elinizde bulunan Tevrat'ı teyit ederek indirdiğimiz Kur'an'a inanın... ayetlerimizi değiştirmeyin..." (Bakara Suresi, ayet 41; ayrıca bkz. Nisa Suresi, ayet 47).

"Rabbinin katından bir belgesi olanlar... önlerinde de kitabı önder ve rahmet olarak bulunanlardır ki, işte onlar Kur'an'a inanırlar. Hangi topluluk (Kur'an'ı) inkar ederse yeri ateştir..."(Hûd Suresi, ayet 17)

"Ayetlerimize inanıp, yanlarındaki İncil'de ve Tevrat'ta yazılı buldukları o elçiye, o ümmi Muhammed'e uyanlar (var ya)... o peygambere inanıp ona saygı gösteren, ona yardım eden ve onunla birlikte gönderilen nura (Kur'an'a) uyanlar var ya, işte kurtuluşa erenler onlardır" (Araf Suresi, ayet 156-157).

Daha başka bir deyimle, Tevrat'ın ve İncil'in esas itibariyle Kur'an demek olduğunu, fakat onlar tarafından tahrif olunduğunu, bu nedenle Kur'an'ı kutsal kitap olarak ve kendisini de "peygamber" olarak kabul etmeleri gerektiğini bildirmiştir. Bunu yaparken, daha önce onlara kendi kitaplarına göre hareket etmelerine dair söyledikleriyle çelişki yaratmıştır.

XI) Dinsel Değer Ölçülerinin, Akılcı Değer Ölçülerine Üstün Tutulması Nedeninden Doğma Çelişkiler

Bütün bu yukarıda belirttiklerimizden başka, bir de dinsel değer ölçülerini her şeyin üstünde tutma amacıyla girişilmiş davranışlardan doğma ayetler vardır ki, birtakım çelişmelere kaynak işini görmüştür. Örneğin, "*intikam*" almayı önler gibi görünen veriler yanında, intikamcılığı öngören hükümler vardır; yine bunun gibi, ana, baba ve çocuklar arasında sevgi ve saygı ilkelerini öngören buyruklar yanında, onların arasına düşmanlık tohumlarını saçan buyruklar bulunmaktadır ki, Muhammed'in dinsel değer ölçülerini, akılcı değer ölçülerinin üstünde tutmasının ürünü olarak ortaya çıkmış çelişkilere verilebilecek örneklerdendir.

Gerçekten de, Kur'an'da, kötülüğe "kötülükle" karşı konulmamasına işaret edilerek intikam duygularını frenler görünen ayetler yer almıştır. Örneğin, Fussilet Suresi'nde, "*iyilikle kötülük bir olmaz. Sen (kötülüğü) en güzel bir şekilde önle. O zaman seninle arasında düşmanlık olan kimse, sanki candan bir dost olur*" (Fussilet Suresi, ayet 34-35) diye yazılıdır. Şûra Suresi'nde de, "*Kim sabreder ve affederse şüphesiz bu hareketi, yapılmaya değer işlerdendir.*" (Şûra Suresi, ayet 43) denilmiştir. Muhammed'in, "*Kur'an olmayarak*" koyduğu hükümler (yani hadisler) arasında da buna benzer olanlar bulunur.

Ancak, bu aynı Kur'an'da, intikamcılığı kötü bir şeymiş gibi gösteren yukarıdakilere benzer hükümlerle taban tabana zıt ve çelişki yaratan hükümler de vardır ki, bunlar arasında, "*Cana can, göze göz, dişe diş*" şeklindeki "*kısas*" emreden ayetler başta gelir. "*Kısas*" denen şey, kötülüğü kötülükle savmanın en katı, en insafsız şeklidir. Kur'an'da şöyle yazılıdır:

> *"Ey inananlar... size kısas farz kılındı... Ey akıl sahipleri kısasta sizin için hayat vardır" (Bakara Suresi, ayet 178-179).*

Üstelik kısasla ilgili bu hükümler yanında, kötülüğe "*kötülükle*" karşı koymayı emreden ve bu tür davranışları yücelten hükümler vardır. Örneğin, Şûra Suresi'nde şöyle denmiştir:

"Bir kötülüğün karşılığı, aynı şekilde bir kötülüktür" (*Şûra Suresi, ayet 40*).

Hemen ekleyelim ki, bu tür hükümler 1400 yıl boyunca Müslümanlar arası ilişkileri en olumsuz şekilde düzenlemiş olup hala da düzenlemektedir. Bu hükümler, en yumuşağından en şiddetlisine varıncaya kadar, çeşitli yönleriyle ve hemen her vesileyle karşımıza çıkar. Muhammed, bunları koyarken çelişkiye düştüğünü fark etmemiş ya da fark etse de aldırış etmemiştir. Sadece dinsel değer ölçülerine ağırlık veren günlük siyasetinin gereksinimlerine uymuştur. Bunu ilkesizliğin bir sonucu olarak görmek de mümkündür. Şu bakımdan ki, akılcı düşünceye bağlı kişiler için ilkelere bağlılık, olumsuzluklara karşı her türlü fedakârlığı göze alarak sırt çevirmeyi gerektirir; çünkü bu düşünceye dayalı felsefeye göre, kişisel çıkarlar uğruna ilkeler ihlal edilmemelidir. Oysa Muhammed, yukarıda değinildiği gibi, "*Kötülüğü iyilikle karşıla*" derken de, bunu akılcılığa dayalı "*ahlakilik*" adına değil, dinsel değer ölçülerini her şeyin üstünde kılan günlük siyasetinin gereksinimi olarak söylemiştir ki, o da taraftar kazanmaktır. Nitekim ayetin devamı olan, "*Böyle yaparsan, aranızda düşmanlık bulunan kimse candan bir dost gibi olur...*" (Fussilet Suresi, ayet 34-35) şeklindeki sözler, bunu kanıtlamaktadır. Muhammed bu ayeti, kendi taraftarlarının, o tarihlerde henüz İslam olmamış olan yakınlarını ve ahbaplarını kazanma amacıyla koymuştur. Henüz tam anlamıyla güçlenmediği için bu yolu seçmiştir; çünkü tahmin etmiştir ki, Müslüman kişiler, Müslümanlığı kabul etmemiş kendi yakın ve hısımlarına karşı yumuşak davranacak olurlarsa, onları dine çekebileceklerdir. Fakat daha sonra bu umudunu yitirince, farklı inançta olanlarla -velev ki, bunlar ana, baba, kardeş vd... gibi yakınlar olsun- dost olunmamasını ya da onlar için mağfiret dilenmemesini emreden ayetler koymuştur (Tevbe Suresi, ayet 23, 113); kendisi de kendi öz anasına, (İslam dininde ölmedi diye) mağfiret dilemeyi uygun bulmamıştır.

Bir yandan "*iyilikle kötülük bir olmaz. Sen (kötülüğü) en güzel bir şekilde önle. O zaman seninle arasında düşmanlık bulunan kimse, sanki candan bir dost olur*" (Fussilet Suresi, ayet 34-35) derken, diğer yandan "*Bir kötülüğün karşılığı, aynı şekilde bir kötülüktür*" (Şûra Suresi, ayet 40) demek, çelişki yaratmaktan başka bir şey değildir. Ya da bir yandan ana babaya saygı ve sevgi gösterilmesini

emrederken, diğer yandan, farklı inançtadırlar diye onlara "*mağfiret*" dilenmesini (hayırdua edilmesini) önlemek, yani onları düşman bilmek, birbiriyle çelişen iki davranışta bulunmaktan başka bir şey değildir. Tekrar belirtelim ki, Kur'an'da, ana ve babaya karşı sevgi, saygı, alçakgönüllülük ve sabır gösterilmesini, iyilikle davranılmasını öngören buyruklar vardır:

> *"Biz insana, ana ve babasına karşı iyi davranmayı tavsiye etmişizdir..."(Ankebût Suresi, ayet 8).*
>
> *"Tanrın... ana babaya iyilikte bulunmanızı, kesin bir yargıyla buyurmuştur..." (İsra Suresi, ayet 23; ayrıca bkz. Enam Suresi, ayet 151, Nisa Suresi, ayet 36; Bakara Suresi, ayet 83 vd...).*
>
> *"Onlara (ana ve babaya) alçakgönüllülük kanatlarını ger ve 'Küçükken beni yetiştirip, eğittikleri için (onlar bana nasıl acıdılarsa) sen de onlara acı' de..." (İsra Suresi, ayet 24).*
>
> *"...(Ana ve babandan) biri ya da ikisi de senin yanındayken kocamışlık dönemine ulaşırlarsa, onlara 'öf!' bile deme!.. Onlara saygılı söz söyle" (İsra Suresi, ayet 23; ayrıca bkz. Lokman Suresi, ayet 14, Ahkaf Suresi, ayet 15).*

Ancak, Kur'an'da bu yukarıdaki buyruklarla taban tabana zıt hükümler bulunmaktadır ki, farklı inançta olan ana ve babaya karşı düşmanlık duygularını bilemek gibi sonuçlar doğurur. Örneğin, Tevbe Suresi'nde, "münafık" olarak ölen kimseler -velev ki, ana baba ya da yakın akraba olsunlar- için namaz kılmayı, mağfiret dilemeyi ve hatta onların kabri başında bulunmayı yasaklayan ayetler vardır. Bu ayetlere göre, güya Tanrı şöyle demiştir:

> *"...o münafıklardan hiçbirinin asla namazını kılma. Hiçbirinin kabri başında da durma..." (Tevbe Suresi, ayet 84).*

Öte yandan Kur'an'da, ana ve babayı, kendi çocuklarına karşı yabancı, hatta düşman kılıcı ayetler bulunur. Örneğin, Enfal Suresi'nde, çocukların ana ve baba için birer "fitne" oldukları yazılıdır:

“Bilesiniz ki, mallarınız ve çocuklarınız, birer imtihan sebebidir. Büyük karşılıksa Tanrı katındadır” (Enfal Suresi, ayet 28).[61]

“Ey inananlar... mallarınız ve çocuklarınız, fitneden başka (bir şey) değildir...” (Teğabûn Suresi, ayet 15).[62]

Çocukları, kendi ana ve babalarına karşı “fitne” şeklinde tanımlayan bu ayet, ana ve babayı çocuklarına karşı, çocukları da ana babalarına karşı düşman safta toplar niteliktedir. Bu ayeti koymakla Muhammed, Tanrı’ya, kendisine ve Kur’an buyruklarına baş eğmenin, çocuk sevgisinden çok üstün bir şey olduğunu, bu uğurda her şeyi gözden çıkarmanın, örneğin çocuk sevgisini ve çocukları feda etmenin gerekli olduğunu, aksi takdirde “*Tanrı’ya ve Resulüne hıyanet edilmiş olacağını*” anlatmak istemiştir. Daha başka bir deyimle çocuk sevgisine kapılıp Kur’an’daki buyruklara uymamanın günah işlemek olduğunu bildirmiştir. Bir yorumcunun (Elmalılı H. Yazır’ın) açıklaması şöyle:

“... ‘herhalde mallarınız ve evlatlarınız bir fitnedir’, sizi meftun edip birtakım zahmetlere ve günahlara sokmaya sebep olan ve birtakım hayırlardan... alıkoyan bir ibtila ve mihnettir. Halbuki Allah, büyük ecir onun yanındadır. Dolayısıyla Allah mahabbetini... evlat mahabbetine dahi tercih etmeli, mal ve evlat kaygılarıyla uğraşırken Allah için ibadet... haleldar edilmemelidir...”[63]

Şimdi geliniz söz konusu ayetlerle ilgili bir örnek düşünelim; diyelim ki, Müslüman bir kişi, müşriklerden birini öldürdü. Ve bunu gören karısı, oğlu ya da kızı kalkıp da kendisine, “*Neden bu kişiyi farklı bir inançtadır diye öldürdün? Hiç bu insanlığa yakışır mı? Hoşgörüyle bağdaşır mı?*” diyecek olsa, adam Kur’an’da “*Müşrikleri nerede bulursanız öldürün!*” şeklindeki ayeti göstererek onları fitnecilikle suçlayıp hadlerini bildirecektir. Ya da diyelim ki, bir adam, karısının serkeşliğinden endişeye düşüyor ve bu endişeye kapılıp karısına dayak atıyor. Bunu gören çocuğu kalkıp da kendisine, “*Ey babacığım, anamı dövmek (ve*

---

[61] Turan Dursun çevirisi için bkz. *Kur’an Ansiklopedisi*, Kaynak Yayınları, c.4, s. 155; Elmalılı H. Yazır’ın çevirisi şöyle: “*Ey o bütün iman edenler! Allah’a ve Resulünü hıyanet etmeyin ki, bile bile emanetlerinize hıyanet etmeyesiniz. Ve iyi bilin ki mallarınız, evlatlarınız bir fitneden ibarettir, Allah yanında ise azim ecirler vardır...*” (Enfal Suresi, ayet 28).

[62] Elmalılı H. Yazır’ın çevirisi şöyle: “*...Herhalde inallarınız ve evlatlarınız bir fitnedir, Allah ise büyük ecir onun yanındadır...*” (Teğabûn Suresi, ayet 15).

[63] Elmalılı H. Yazır, age. c.6, s.5037-5038.

hele şüphe üzerine dövmek) sana yakışmaz" diyecek olsa, babası Kur'an'ın, "*...serkeşlik etmelerinden endişelendiğiniz kadınları... dövün*" (Nisa Suresi, ayet 34) şeklindeki ayetini gösterip, çocuğunu "fitneci" (kendisine düşman) sayacak, muhtemelen evinden kovacaktır. Örnekleri sonsuza dek çoğaltmak kolay!

Öte yandan yukarıdaki ayetlerden başka, Muhammed, İsra Suresi'ne koyduğu ayetlerle şeytanın evlatlarla ortaklığından söz etmiş ve Tanrı'nın iblise şöyle dediğini bildirmiştir:

> *"Allah buyurdu: Git! ... Onlardan gücünün yettiği kimseleri davetinle şaşırt; süvarilerinle, yayalarınla onları yaygaraya boğ; mallarına, evlatlarına ortak ol, kendilerine vaatlerde bulun..." (İsra Suresi, ayet 63-64).*

Burada geçen "onlardan" sözcüğü "Âdem'in nesli" anlamındadır.

Kur'an, inanç farkı nedeniyle çocukları ana ve babaya ya da ana ve babayı çocuklarına karşı yabancı veya düşman kılıcı hükümler yanında, bir de kadını kocasına ve çocukları babalarına karşı düşmanlık yapabilir gibi gösterici hükümlere yer vermiştir:

> *"Ey iman edenler! Eşlerinizden ve çocuklarınızdan size düşman olanlar da vardır. Onlardan sakının..." (Teğabün Suresi, ayet 14).*

Her ne kadar burada yer alan "*eşlerinizden*" deyimi -ki "ezvac" karşılığıdır[64]- çoğul olarak hem erkeğe (yani "zevc"e) hem de dişiye (yani "zevce"ye) karşılık tutulabilirmiş gibi görünmekteyse de, aslında sadece kadınları kapsar anlamdadır. Yorumcuların açıklamalarına göre, bu ayetle Tanrı, Müslüman erkek kullarına şunu demek istemiştir:

> *"(Karılarınız) ve evlat (toplamı) olan ailelerinizin hepsi değilse de, içlerinden bazısı... size bilerek veya bilmeyerek bir nevi düşmandır. Alemde kocalarına adavet eden, canına bile kıymaya kadar giden, yemeğine zehirler katan, aklı bir ifsat eden, malına, ırzına, namusuna hıyanet*

[64] Arapça aslında kullanılan sözcük "ezvac"dır ki "zevc"in çoğuludur ve bu şekliyle erkeğe de dişiye de uygulanabilir.

eyleyen, dinini diyanetini selb eden, cehenneme sürükleyen nice kadınlar ve evlatlar bulunagelmiştir."[65]

Yine yorumculara göre, her ne kadar erkeklerden de karılarına hıyanet edenler olmakla beraber, ayette bu konu söz konusu edilmemiştir. Bunun da nedeni, Müslüman erkeklerin, karılarına ve çocuklarına düşmanlık etmeyecek nitelikte yaratılmış sayılmalarıdır: çünkü güya Tanrı onları tam "*akıl sahibi*" kılıp aile reisliğine seçmiş, ailenin bakım ve eğitimi işleriyle görevlendirmiştir. Güya anlatmak istemiştir ki, "*akıl sahibi*" ve "*aile reisi*" olarak Müslüman erkeği, kendi ailesine düşmanlık besleyemez, ahlaksızlık edemez. Nitekim yorumcuların görüşü şöyledir:

"*...bir aile reisinin ailesine adaveti ve ahlaksızlığı, erkeğin akıl ve iman hasletleriyle mütenasib olmayacağı... vuzuh ile anlatılmak için(dir ki) bu cihet (ayet ile) tasrih olunup mukabili terk veya ızmar edilmiştir (saklı kılınmıştır)...*"[66]

Fakat buna karşılık kadınlar ve çocuklar için durum farklı kılınmıştır. Zira Tanrı kadınları "*aklen ve dinen dûn yaratık*" saymıştır. Bu itibarla, kadınlar kocalarına karşı düşmanlık yapabilirler; çocuklar için de durum aynıdır. Tanrı, yukarıdaki ayeti indirmekle Müslüman erkek kullarına şunu anlatmak istemiştir:

"*...sizlerin erkekliğiniz, aklınız, imanınız ve mucibince salah fikriniz size muzaf olan ailenize düşmanlık etmeye müsaade etmemek icap ederse de, zevceleriniz ve evladınız içinden akıl veya dinde noksanlıkları hasebiyle sizlere düşman olan, başınıza gaile çıkarmak isteyen bazıları da bulunabileceği muhakkaktır; o halde o düşmanlardan hazer ediniz (sakınınız) 'onlara dikkat edip mahzurlarından sakınınız' şerlerinden, gailelerinden emin olup da kendinizi onlara kaptırmayınız...*"[67]

Muhammed, bu ve bundan önce belirttiğimiz ayetleri, Mekke'den Medine'ye hicret etmeye hazırlanan, eşleri ve çocukları tarafından bunu yapmaktan alıkonan Müslüman erkeklerle ilgili olarak Kur'an'a koymuştur. Rivayete göre, Müs-

[65] Elmalılı Hamdi Yazır, age. c.6, s.5036
[66] Aynı yerde.
[67] Teğabûn Suresi'nin 14. ayetinin yorumu olarak Elmalılı H. Yazır'ın bu görüşleri için bkz. age, c.6. s.5035- 5036.

lümanlığı kabul eden bu kişiler, Medine'ye hicret etmenin kendilerine ahireti kazandıracağını düşünerek, kendileriyle birlikte hicret etmek istemeyen eşlerini ve çocuklarını terk etmeyi tercih etmişlerdi. Fakat eşler ve çocuklar, perişan duruma düşeceklerini öne sürerek, kocalarını ya da babalarını bundan vazgeçirmeye çalışmışlardır. Ve işte bundan dolayıdır ki, Muhammed onları birer "fitne" ve "düşman" şeklinde tanımlayan yukarıdaki ayetleri koymuştur.

Çocuklarını yetiştirmek için katlandıkları fedakârlık nedeniyle, ana ve babayı saygı ve sevgiye layık bulan ayetlerin (örneğin, İsra Suresi, ayet 23) sırf farklı inançtadırlar diye (ya da diğer nedenlerle) çocukları kötüler nitelikteki ayetleriyle (örneğin, Tevbe Suresi, ayet 84) birlikte ve yan yana yer alması çelişkiden başka bir şey değildir. Bu çelişkinin nedeni, biraz önce belirttiğimiz gibi, Muhammed'in günlük siyasetine, dinsel değer ölçülerinin egemen olmasındandır. Bunun böyle olduğunu kanıtlayan olaylardan biri şöyledir:

Birinci Mekke döneminde, Muhammed'e inanmış olarak İslam'ı ilk kabul edenlerden biri Ebu Bekir'dir. Fakat Ebu Bekir'in oğlu Abdurrahman, Müslüman olmak istememiş, hatta kendisini İslam yapmaya çalışan ana ve babasının ısrarlarından usanmış olarak "*öf be size*, (*artık sizden bıktım*)..." demiştir. Anası ve babası, "*...Yazıklar olsun sana! iman et. Allah'ın vaadi gerçektir*" dedikleri halde, o, onları dinlememiş ve "*Bu (Kur'an) eskilerin masallarından başka bir şey değildir*" diye direnmiştir (Ahkaf Suresi, ayet 18). O tarihlerde Muhammed henüz fazla taraftar toplayamadığı ve güçsüz durumda bulunduğu için, Abdurrahman'ın bu tutumuna karşı sert bir davranış göstermenin faydasız, hatta sakıncalı olduğunu düşünmüştür. Bu nedenledir ki, kötülüğün iyilikle karşılanması gerektiğine dair, Tanrı'dan, "*iyilikle kötülük bir olmaz. Sen (kötülüğü) en güzel bir şekilde önle. O zaman seninle arasında düşmanlık bulunan kimse, sanki candan bir dost olur*" (Fussilet Suresi, ayet 34-35) şeklinde ayetler geldiğini söylemiştir.[68] Fakat İslam'a girmeyen çocukların (ya da eşlerin), İslam'a girmiş olan ana ve babalarını (ya da kocalarını) etkileyebileceklerini anlayarak, yukarıdaki ayetleri

---

[68] Taberi'de yer alan ve İbn Abbas'tan rivayet olarak gelen bu konular için bkz. Turan Dursun, *Kur'an Ansiklopedisi*, Kaynak Yayınları, İstanbul. 1994, c.2. s.198 vd.

koyarak onları birbirlerine yabancı kılmayı, hatta aralarına düşmanlık salmayı gerekli bulmuştur.

Başkaca olaylar vesilesiyle de kötülüğe karşı kötülükle davranılmasını öngören (örneğin, Şûra Suresi, ayet 40) ya da farklı inançta ölen ana baba ve yakınlar için mağfiret dilenmesini yasak eden hükümler koymaktan geri kalmamıştır; örneğin, Tevbe Suresi'ne koyduğu ayetler arasında şunlar var:

> *"Ey inananlar! Babalarınızı, kardeşlerinizi, 'eğer küfrü imana tercih ediyorlarsa dost edinmeyin" (Tevbe Suresi, ayet 23).*

> *"Akraba bile olsalar, müşrikler için mağfiret dilemek Peygamber'e ve müminlere yakışmaz" (Tevbe Suresi, ayet 113; ayrıca bkz. Tevbe Suresi, ayet 84).*

Bu hükümler doğrultusunda olmak üzere, Muhammed, kendi öz anası Amine ve kendisine babalık eden amcası Ebu Talib için mağfiret dilememek, onların (örneğin, Ebu Talib'in) namazını kılmamak şeklinde kendisinden örnekler vermişti. Kendi öz anası ve babası, daha henüz İslam gelmeden önce ölmüş oldukları halde, onlar için mağfiret dilememiştir; hem de sorumluluğu Tanrı'ya yükleyerek. Gerçekten de anası Amine hakkında şöyle demiştir:

> *"Valideme istiğfar etmek için Rabbimden izin diledim; müsaade buyurulmadı."*

Çok küçük yaşındayken kaybettiği babası için de, "*Benim... babam cehennemdedir*" demiş, kendisine babalık eden, kendisini yetiştiren amcası Ebu Talib'in ölümü sırasında da şöyle demiştir:

> *"Ebu Talib (şimdi cehennemde) topuklarına kadar ateşten bir çukur içindedir."*[69]

Bu şekilde davranmakla şunu düşünmüştür ki, eğer farklı inançta bulunan ana baba, çocuklar ya da yakınlara karşı düşmanca davranışta bulunmak konusunda kendisi örnek yaratacak olursa, kendi taraftarları da aynı şekilde hareket

---

[69] Bu konular ve kaynaklar için bkz. İlhan Arsel, *Şeriat ve Kadın*, yeniden düzenlenmiş ve gözden geçirilmiş on beşinci basım, Kaynak Yayınları, İstanbul, Ekim 1997 ve İlhan Arsel, *Toplumsal Geriliklerimizin Sorumluları Din Adamları*, üçüncü basım, Kaynak Yayınları, İstanbul, Aralık 1996.

edeceklerdir; aksi takdirde Müslümanlığı kabul etmiş olan kimseler, İslam olmayan ana ve babalarının etkisiyle İslam'dan çıkabileceklerdir.

Görülüyor ki, ana ve babaya iyi davranmayı öngören ayetlerle, farklı din ve inanca yönelmiş olan ana ve babayla dost olunmamasını ya da onlar için mağfiret dilenmemesini emreden ayetler arasındaki çelişki, farklı durumlara çözüm bulmak nedeniyle ortaya çıkmış bulunmaktadır ki, biraz yukarıda değindiğimiz gibi, dinsel değer ölçülerinin üstünlüğüne dayalı günlük bir siyasetin gereksinimlerine dayalıdır.

KUR'AN'DAKİ ÇELİŞKİLERİ GÖZ ARDI ETME ÇABALARININ YENİ ÇELİŞKİLERE NEDEN OLMASI

Muhammed'in, "*Tanrı'dan geldi*" diyerek yerleştirdiği hükümlerin çelişkili ya da birbirleriyle tutarsız olması, bir aralık öylesine göze batar ve öylesine halkın tuhafına gider olmuştur ki, gerek Araplar, gerek Yahudiler ve Hıristiyanlar onu alaya almışlardır. Tanrı'nın asla hata yapmayacağını, Kur'an'ı sil boz tahtası haline sokmayacağını, çelişkili hükümler koymayacağını söyleyerek, Muhammed'i "*uydurmacılıkla*" damgalayanlar olmuştur. Onların bu şekilde konuşmalarına karşı Muhammed, Kur'an'ı uydurmadığına dair Tanrı'dan vahiy geldiğini söyleyerek işin içinden sıyrılmaya çalışmıştır. Bu amaçla Kur'an'a koyduğu ayetlerden biri şöyledir:

> *"Ey Muhammed sana, 'Kur'an'ı kendiliğinden uydurdu' derler; de ki, 'Uydurdumsa suçu bana aittir'..."(Hûd Suresi, ayet 35).*

Bunu yaparken, Kur'an'da çelişki bulunmadığını, çünkü "*çelişki*" ve "*tutarsızlık*" gibi şeylerin insana özgü olup, ancak insan yapısı kitaplarda (sözlerde) bulunabileceğini, oysa ki Tanrı'dan sadır olan sözlerde böyle bir şey olamayacağını anlatmak üzere şu ayeti koymuştur:

> *"(Eğer Kur'an) Tanrı'dan başka bir yerden gelseydi, onda birbirini tutmaz birçok (çelişme) olurdu" (Nisa Suresi, ayet 82).*

Fakat işi biraz daha sağlama almak için, ayetlerin zamana ve ihtiyaca göre Tanrı tarafından değiştirildiğini söyleyerek, çelişkili gibi görünen ayetlerin kaldırılmış olduğu kanısına yer vermiştir. Nahl Suresi'ne koyduğu şu ayeti okuyalım:

> *"Bir ayetin yerini bir başka ayetle değiştirdiğimizde -ki Allah indirdiğini gayet iyi bilir-, onlar Muhammed'e, 'Sen sadece uyduruyorsun' derler. Hayır, öyle değildir" (Nahl Suresi, ayet 101).*

Bunu pekiştirmek üzere de, "*Allah dilediğini mahveder, dilediğini bırakır*" (Rad Suresi, ayet 39) şeklindeki ayetleri örnek vermiştir. Anlatmak istemiştir ki, Tanrı, her yarattığını dilediği gibi yok edebildiği gibi, dilediği ayetleri "nesh eder", yani kaldırır ya da değiştirip yerine bir başkasını koyar veya olduğu gibi bırakır. Bu doğrultuda olmak üzere, Kur'an'a koyduğu ayetlerden bir diğeri şöyledir:

> *"Herhangi bir ayetin hükmünü yürürlükten kaldırır veya unutturursak, onun yerine daha hayırlısını veya benzerini getiririz..." (Bakara Suresi, ayet 106).*

Yani Tanrı, koymuş olduğu ayetlerden herhangi birini kaldırmak istediği zaman, onun yerine daha "*iyisini*", daha "*hayırlısını*" ya da "*benzerini*" koymakta olduğunu bildiriyor!

Ancak, Muhammed bu tür ayetleri öne sürerek Kur'an'da çelişki olamazmış, yani Tanrı çelişkili hüküm koymazmış kanısını yaratmaya çalışırken, çok daha sakıncalı çelişkilere neden olmuştur. Bir yandan Tanrı'yı, "*Hiç yanılmayan, din gününün sahibi olan, her şeyin hâkimi, ilim ve hikmetin kökeni, ebediyetler ve ezeliyetler boyunca hata işlemez olan, her şeyi en mükemmel bir şekilde önceden hesaplayan, her yaratığın kaderini daha doğmadan önce deftere yazan*" olarak tanımlarken, yani Tanrı'nın asla yanılmaz, asla hata yapmaz, her şeyi en mükemmel ve eksiksiz, en "*hayırlı*" şekliyle düşünür ve yapar olduğunu belirtirken, diğer yandan bu aynı Tanrı'nın, her şeyi en iyi şekliyle düşünemediğini, en isabetli şekilde karar veremediğini, "hayırlı" hükmün ne olduğunu bilemediğini, hata işleyebildiğini ve bundan dolayı koyduğu ayetlerin hükmünü yürürlükten kaldırıp, yerine "*daha hayırlısını veya benzerini*" koyduğunu söylemiştir. Tanrı'yı hem "*hata yapmaz*" hem de "*hata yapar*" şekilde, tanımlamakla yeni çelişkilere sebebiyet vermiştir.

Fakat Kur'an'ın "*uydurma*" olmadığını ve çelişkili hükümler kapsamadığını belirtmek amacıyla, Tanrı'dan vahiy geldiğini söylemesine ve örneğin, "(*Eğer Kur'an*) *Tanrı'dan başka bir yerden gelseydi, onda birbirini tutmaz birçok* (*çelişme*) *olurdu*" (Nisa Suresi, ayet 82) şeklinde ayetler yerleştirmesine rağmen, Muhammed, halktan kişilerin kendisi hakkında "yalancı", "uydurucu" ya da "*mec-*

zub" diye konuşmalarını önleyememiştir. Önleyebilmek için, iyice güçlenmeyi beklemiştir. Nitekim Medine'ye geçip de, taraftarlarının sayısının arttığını ve giderek güçlendiğini gördüğü an, kendi aleyhinde konuşanları kılıç yoluyla susturmaktan geri kalmamıştır. Yaratmış olduğu korku ve dehşet havası sayesinde, artık hiç kimsenin kendisini uydurmacılıkla ya da çelişkili hükümler koymakla damgalamaya cesaret gösteremeyeceğini düşünmüştür.

KUR'AN'DA, ÇEŞİTLİ ANLAMLARA GELEN AYETLERİN YORUMUNUN, ANCAK TANRI TARAFINDAN BİLİNDİĞİNİ ÖNGÖREN AYETLERİN YARATTIĞI ÇELİŞKİLER (AL-İ İMRAN SURESİ, AYET 7)

Sık sık belirttiğimiz gibi, İslamcılar Kur'an'da çelişki olduğunu öne sürenleri, bilgisizlikle, fitnecilikle, kötü niyetle ve dinsizlikle suçlarlar ve Kur'an'daki çelişmeleri göz ardı etmeye çalışırlar. Yukarıda belirttiğimiz konulardan başka, bir de ayetler arasında çeşitli anlamlara gelenler olduğunu ve bunların herkes tarafından anlaşılamayacağını, hatta bazılarının Tanrı tarafından özellikle anlaşılmasın diye gönderildiğini ve bunların yorumunu sadece Tanrı'nın bildiğini söylerler. Dayanakları, yine Kur'an'dır.

> *"(Kur'an'da) Kitabın temeli olan kesin anlamlı ayetler vardır; diğerleri de çeşitli anlamlıdırlar. Kalplerinde eğrilik olan kimseler, fitne çıkarmak, kendilerine göre yorumlamak için onların çeşitli anlamlı olanlarına uyarlar. Oysa onların yorumunu ancak Allah bilir"* (*Al- i İmran Suresi, ayet* 7).

Dikkat edilecek olursa, Kur'an'da çelişki yokmuş ve olamazmış gibi, sadece çeşitli anlamlara gelen hükümler bulunduğu kanısını yaratmak için kullanılan bu ayet, bizzat kendi içerisinde çelişkilidir; hem Kur'an'daki "*anlaşılmazlıkları*" gidermek için yol gösteriyormuş gibidir hem de "*anlaşılmazlıklar*" yaratmaktadır. Kur'an'ı "*apaçık*" ve "*anlaşılsın*" diye gönderdiğini söyleyen Tanrı, Kur'an'daki ayetler içerisinde herkes tarafından anlaşılır ("*kesin*") olanlar yanında "*çeşitli*" anlamlara gelenler olduğunu ve çeşitli anlamlara gelen ayetlerin yorumunun kendisinden başka hiç kimse tarafından bilinemeyeceğini söyleyerek yeni çelişkilere vesile yaratmış olmaktadır! Şimdi geliniz bu çelişkilerin ve anlaşılmazlıkların nedenlerini araştıralım:

Daha önce de değindiğimiz gibi, Muhammed, ilk başlarda Kur'an'ın, daha önce kendilerine kitap verilmemiş bir ümmet olan Araplara gönderildiğini, Arap-

lar tarafından kolaylıkla okunup anlaşılabilmesi için Arapça olarak ve "apaçık" nitelikte indirildiğini, okunmasının dahi Arap kavimlerinin çeşitli lehçeleriyle (yedi lehçede) ayarlandığını söylemiştir. Bu amaçla koyduğu ayetler arasında, "*Apaçık kitaba andolsun ki, akledesiniz diye Kur'an'ı Arapça okunan bir kitap kılmışızdır*" (Zuhruf Suresi, ayet 2-3) ya da "*Ey Muhammed! Apaçık Arap diliyle uyaranlardan olman için, onu Cebrail senin kalbine indirmiştir*" (Şuara Suresi, ayet 195) şeklinde olanları vardır. Ayrıca Zümer Suresi'ne şunu eklemiştir:

"O eğriliği olmayan Arapça bir Kur'an'dır... (Zümer Suresi, ayet 29).

Öte yandan, Kur'an ayetlerinin kesin ve apaçık kılındığını belirtmek üzere Hûd Suresi'ne, "*Bu kitap... Allah tarafından... ayetleri kesin kılınmış, sonra da uzun uzadıya açıklanmış bir kitaptır...* " (Hûd Suresi, ayet 1-3) şeklinde ayetler de koymuştur. Bununla beraber, çeşitli zamanlarda ve çeşitli olaylar vesilesiyle Kur'an'a koyduğu ayetler arasında çelişkiler belirdikçe, bunları fark ettikçe, bir kısım ayetlerin "*kesin*" ve bir kısım ayetlerin "*müteşabih*" (şüpheli) nitelikte olduğunu söylemiştir. Ancak, biraz yukarıda değindiğimiz gibi, "müteşabih" ayetler içerisinde, hiç kimsenin anlayamayacağı nitelikte olanları çoktur. Ve işte bu ayetlerin varlığını geçerli kılabilmek için, Kur'an'a, biraz önce belirttiğimiz ayeti koymuştur:

"(Kur'an'da) Kitabın temeli olan kesin anlamlı ayetler vardır; diğerleri de çeşitli anlamlıdırlar. Kalplerinde eğrilik olan kimseler, fitne çıkarmak, kendilerine göre yorumlamak için onların çeşitli anlamlı olanlarına uyarlar. Oysa onların yorumunu ancak Allah bilir" (Al- i İmran Suresi, ayet 7).

Görülüyor ki, Tanrı, Muhammed'in söylemesine göre, hiç kimselerin anlayamayacağı, hatta yorumlansa bile anlamayacağı ayetler indirmiştir; bu ayetlerin yorumunu sadece kendisi bilmektedir! Pek güzel, ama Tanrı, bir yandan Kur'an'ın anlaşılmasını isterken, diğer yandan neden sadece kendisinin anlayabileceği nitelikte ayetler koysun? Sadece kendisi anlayabilecek idiyse, ayet koymanın anlamı nedir? Ve işte böyle bir soru sorulmasın diye, Muhammed, ayetlerin müminler tarafından gözü kapalı şekilde benimsenmesini ve şu şekilde dua edilmesini emretmiştir:

"Ona inandık, hepsi Rabbimizin katındandır (deyin)" (Al-i İmran Suresi, ayet 7).

Bunu yapanların "*akıllı*" kimseler olduklarını bildirmiş ve Kur'an şunu eklemiştir:

"Bunu ancak akıl sahipleri düşünebilirler" (Al-i İmran Suresi, ayet 7).

Kur'an'ın "*anlaşılamayan*" ya da "*çelişkili*" görünen hükümlerini gözü kapalı şekilde benimsemek ve bunlara inanmak, "*akıl sahibi*" kimselerden beklenen bir şeydir. Oysa unutmayalım ki, "*akıl*", "*anlaşılamayan*" şeylerin karşısına "*soru*" yoluyla çıkan bir öğedir; fakat Kur'an'daki Tanrı, soru sorulmasını da yasaklamıştır.

KUR'AN'DAKİ ÇELİŞKİLERİN OLUŞTURDUĞU SAKINCALI DURUMLARDAN BAZI ÖRNEKLER

Çeşitli nedenlerle Kur'an'a çelişkili hükümler koymak yüzünden Muhammed, çoğu zaman kendisinin de pek içinden çıkamayacağı güç durumlarda kalmış ve bu durumlardan kurtulabilmek için, birtakım yollar arama zorunluluğunda kalmıştır. Nice örneklerinden biri biraz yukarıda değindiğimiz "*özgür irade*" sorunlarıyla ilgili çelişmelerdir ki, bazı hallerde, kazanmak istediği kimseleri kaybetme sonucunu doğurmuştur. Konuya daha önce değinmiştik; fakat burada kısaca tekrarda yarar var:

Muhammed, kendisini "peygamber" olarak ilan ettiği ilk dönemlerde, kişilerin "*iyi iş*" karşılığında (yani Müslüman olmakla) cennetin nimetlerine konacaklarını, kötü iş karşılığında (yani putperest kalmakla) cehennemi boylayacaklarını söyleyerek taraftar kazanma yolunu aramıştır. Ancak, ilk iki yıl boyunca, karısı Hatice ve amcası Ebu Talib'in oğlu Ali ile kölesi Zeyd b. Harise hariç, kendisine inanan çıkmamıştır. İkinci yıldan sonra Ebu Bekir İslam olmuş, daha sonra oğlu Abdurrahman onu izlemiştir. Muhammed, onların bu tutumunu, yani kendi irade ve istekleriyle Müslüman olup mükâfata hak kazandıklarını başkalarına örnek vermek için, Kur'an'a şu tür ayetler koymuştur:

> *"İşlediklerinden ötürü herkesin bir derecesi vardır. Herkese işlediklerinin karşılığı ödenir. Kendilerine haksızlık yapılmaz. İnkar edenler, ateşe sunuldukları gün onlara, '...yoldan çıkmanızın karşılığında alçaltıcı bir azap göreceksiniz' denir" (Ahkaf Suresi, ayet 19-20).*

Görülüyor ki, bu ayeti koymakla, kişinin davranışlarında "*özgür irade*"nin rol oynadığı kanısını yaratmak istemiş görünmektedir. Sanmıştır ki, cehenneme gitmekten kurtulmak ve cennet nimetlerine kavuşabilmek için, Kureyşliler kendisini "peygamber" olarak kabul ederek baş eğeceklerdir. Ancak, bu yoldan kişileri kazanmanın kolay olmadığını çabuk fark etmiştir. Nitekim kendisine babalık

etmiş olan amcası Ebu Talib başta olmak üzere, Kureyş'in ileri gelenlerinden hiç kimse, onun bu tür çağrılarına kulak asmamıştır. Kuşkusuz ki, bu durum, onun "peygamber"lik iddialarını çürütebilir ve otoritesini sarsabilirdi. Yapılacak şey, bu gibi kişilerin, Tanrı'nın istememesi nedeniyle İslam olmadıklarını ortaya koymaktı. Bundan dolayıdır ki, "iyi" iş yapıp yapmamanın, örneğin, Müslüman olup olmamanın, kişi iradesine değil, Tanrı iradesine bağlı bir şey olduğunu söylemiş ve Kur'an'a bu kez şu tür ayetler koymuştur:

> *"Allah kimi doğru yola koymak isterse onun kalbim İslamiyet'e açar, kimi de saptırmak isterse... kalbini dar ve sıkıntılı kılar..." (Enam Suresi, ayet 125).*

Kur'an'a koyduğu diğer bir ayet şöyledir:

> *"Ey Muhammed! Sen, sevdiğini doğru eriştiremezsin, ama Allah dilediğini doğru yola eriştirir" (Kasas Suresi, ayet 56).*

Bu ayetleri, Müslüman yapamadığı kişiler için, özellikle amcası Ebu Talib vesilesiyle ve onun ölümü üzerine koymuştur.[1] Yine bunun gibi, Kur'an'a koyduğu bir diğer ayet şöyledir:

> *"Allah dilediğini saptırır ve dilediğini de doğru yola eriştirir" (İbrahim Suresi, ayet 4; ayrıca bkz. Kehf Suresi, ayet 17).*

Söylendiğine göre bu ayeti, bir türlü Müslüman yapamadığı al-Nadir al-Haris vesilesiyle koymuştur. Böylece bu kişiyi Müslüman yapamamaktan kaynaklanan başarısızlığının göz ardı edileceğini hesaplamıştır.

Öte yandan, kendi kavminden ya da diğer kavimlerden olan Arapları, putlara ve ilahlara tapmaktan uzaklaştıramayınca, "*Allah dileseydi puta tapmazlardı; seni onlara koruyucu yapmadık...*" (Enam Suresi, ayet 107) ya da "*Allah dilediğini saptırır, dilediğini de doğru yola eriştirir*" (Müddessir Suresi, ayet 31, 42) şeklinde ayetler koyup, sorumluluğun Tanrı'ya ait olduğunu anlatmak istemiştir. Böylece kişilerin, "*Sen nasıl peygambersin ki, insanları İslam'a sokamıyorsun?*" şeklinde konuşmalarını önleyebileceğini düşünmüştür.

---

[1] Ebu Leheb için de buna benzer ayetler koyduğu söylenir.

Medine'ye geçtikten sonra, Yahudileri (ve diğerlerini) Müslüman yapmak isteyip de yapamayınca, aynı taktiği izlemiştir: Tanrı'nın bütün insanları Müslüman kılma gücüne sahipken yapmayıp, bir kısım insanları "kâfir" kıldığını bildirmiştir. Bu amaçla, Kur'an'a koyduğu ayetler arasında şunlar var:

"Ey Muhammed! Rabbin dileseydi yeryüzünde bulunanların hepsi inanırdı... Allah'ın izni olmadan hiç kimse inanamaz..." (Yunus Suresi, ayet 99-100).

"...Allah'ın fitneye düşmesini dilediği kimse için Allah'a karşı senin elinden bir şey gelmez. İşte onlar Allah'ın kalplerini arıtmak istemediği kimselerdir. Dünyada rezillik onlaradır. Onlara ahrette de büyük azap vardır" (Maide Suresi, ayet 41).[2]

Böylece kişilerin Müslüman olup olmamalarından dolayı kendisine söz gelmesini önlemeye çalışmıştır. Çalışırken de, yukarıda belirttiğimiz gibi, Kur'an ayetleri arasında çelişkilere neden olmuştur.

Fakat Kur'an'a, "*Tanrı dilediğini doğru yola sokar, dilediğini saptırır*" ya da "*dilediğini Müslüman, dilediğini de kâfir yapar*" şeklinde ayetler koymanın, kendi bakımından sakıncalı sonuçları olmuştur. Müslüman olmak istemeyenler, ona karşı, onun bu silahıyla karşılık vermişlerdir. Örneğin, puta tapanlar (müşrikler) şöyle konuşur olmuşlardır:

"Mademki insanları doğru yola sokan ya da saptıran, Müslüman ya da kâfir yapan, puta taptıran ya da taptırmayan bizzat Tanrı'dır ve mademki Tanrı'nın izni olmadan hiç kimse inanamaz, o halde bizim davranışlarımızda Tanrı'nın dileğine aykırı bir şey yoktur; aksine onun dileğine uygunluk vardır. Çünkü bizi böyle yapan Tanrı'dır; eğer putlara tapıyorsak, Tanrı öyle istediği için tapmaktayız. O halde bize karışmak sana düşmez."

Nitekim onların bu şekildeki konuşmalarını Muhammed, Kur'an'da şöyle yansıtmaktadır:

"Allah'a eş koşanlar, 'Allah dileseydi ondan başka hiçbir şeye ne biz ne de babalarımız taparlardı. Onun buyruğu olmaksızın hiçbir şeyi haram

---

[2] Sahih-i..., c.10. s.119 vd.

kılmazdık' dediler..." (*Nahl Suresi, ayet 35; ayrıca bkz. Enam Suresi, ayet 107*).

Bu şekildeki konuşmalar Muhammed'i yeni bir çıkmaza sokmuş olmaktaydı ve bunları geçersiz kılabilmek için "*sorumluluk*" ilkesine başvurmak gerekirdi. Bu nedenle, Kur'an'a, akıl yoluna girmeyenlerin cehennemlik olacaklarına dair ayetler koymuştur:

"*(Cehennemlikler) Diyecekler, 'Söz dinlemiş ya da düşünmüş (aklımızı kullanmış) olsaydık, şimdi ateşlikler arasında bulunmazdık'...*" (*Mülk Suresi, ayet 10*).

Bu tür ayetleri koyarken, onları kendi sorumluluklarıyla baş başa bırakıp korkutma çabasındaydı; ama bunu yaparken Kur'an'ı çelişkili hükümler yığını haline getirdiğini önemsememiştir.

***

"*Rızık*" konusunda Kur'an'a koyduğu hükümlerin çelişkili olması nedeniyle de Muhammed, çoğu zaman güç durumlarda kalır olmuştur. Çünkü bir yandan rızkın Tanrı'dan geldiğini, Tanrı'nın bazı kimselere az, bazılarına da çok rızık verdiğini söylerken (ve bu doğrultuda Kur'an'a ayetler koyarken), diğer yandan kendilerine çok rızık verilen kimseleri, sadaka ve zekât yoluyla yoksulları geçindirme zorunluluğu altında kılar şekilde ayetler koymuş ve bu ayetler arasındaki çelişkiler nedeniyle, hem yoksul sınıfın hem de varlıklı sınıfın mensupları tarafından güç durumlarda bırakılmıştır. Bu durumlardan kurtulmak amacıyla yeniden ayetler koyarken, yeniden çelişkiler yaratmıştır. Bu çelişkileri ve çelişkilerin nedenlerini anlayabilmek için Kur'an'da rızık konusuyla ilgili bazı ayetlere göz atalım:

Muhammed'in söylemesine göre Tanrı, bazı kimselere az ve bazı kimselere bol rızık verdiğini bildirmiş, bunu yeryüzünde düzen sağlamak için yapmış ve örneğin Zuhruf Suresi'nde şöyle demiştir:

“Dünya hayatında geçimlerini aralarında böldük ve bazılarını bazılarından üstün kıldık ki, bazıları bazılarına hizmet etmekle âlem düzen bula...” (Zuhruf Suresi, ayet 32).

Şûra Suresi’nde Tanrı, az ve çok rızık dağıtmak şeklinde yeryüzünde azgınlık çıkmasını önlediğini belirtiyor:

“Eğer Allah bütün kullarına bol rızık verseydi, yeryüzünde muhakkak ki azgınlık eder, azarlardı; ama o, dilediğine bir ölçüye göre verir” (Şûra Suresi, ayet 27).

Yine Muhammed’in söylemesine göre, Tanrı’nın kimine az, kimine çok rızık vermesi, onları sınamak içindir:

“(Tanrı) size verdiği şeylerle sizi sınamak için, bir kısmınızı bir kısmınızla, mevki ve paye bakımından yüceltir” (Enam Suresi, ayet 165).

“Andolsun ki, mutlaka sizi, birazcık korkuyla, açlıkla, mal ve meyve noksanıyla sınayacağız...” (Bakara Suresi, ayet 155; ayrıca bkz. Bakara Suresi, ayet 153, 156).

Görülüyor ki Tanrı, kendine özgü bir mantıkla, insanlardan bir kısmına az, bir kısmına da bol rızık verdiğini bildirmekte. Bildirirken de bu farklılığı, “*âlemin düzen bulması*” ve “*yeryüzüne azgınlık çıkmaması*”, “*kullarını sınamak*” için yarattığını söylemektedir. Fakat bunları söyleyen Tanrı, bol rızık dağıttığı kimseleri fakirlere sadaka ve zekât vermekle sorumlu tutmak üzere şu buyrukta bulunuyor:

“Allah (vermiş olduğunuz sadakaları) günahlarınızdan bir kısmına karşılık tutar (günahlarınızı yok sayar)... Sarf ettiğinizin (verdiğiniz sadaka ve zekâtın) sevabı size aittir: Sarf ettiğiniz… şeyin karşılığı... size verilir” (Bakara Suresi, ayet 271-272).

Dikkat edileceği gibi, burada Tanrı, bol rızık verdiği kimseleri fakirlere sadaka vermeye çağırırken, verdikleri sadakaya karşılık onların günahlarını (suçlarını) affedeceğini ve üstelik kendilerine sarf ettikleri şeyin karşılığını vereceğini bildirmekte! Evet, ama bunu yapmakla hem çelişki yaratmış hem de adalet fikrine ters düşmüş olmuyor mu Tanrı? Çünkü bir kere, az rızık verenin kendisi olduğunu ve bunu belli bir amaçla yaptığını söylerken (örneğin, Şûra Suresi, ayet

27; Enam Suresi, ayet 165; Bakara Suresi, ayet 153, 155-156) diğer yandan fakir kıldığı bu kişilerin geçimini başkalarının sırtına yüklemesi (örneğin, Bakara Suresi, ayet 271-272) çelişki değil midir? Ve sonra az rızık verdiklerine, sadaka yoluyla ayrıca kazanç sağlayacak idiyse, onlara az rızık vermiş olmanın, onları yoksul kılmanın anlamı var mı? Öte yandan sadaka verenlere, sarf ettiklerinin karşılığını verecek yerde, bunu kendisi yapsa, yani fakirlere kendisi rızık dağıtsa daha uygun olmaz mı? Ve nihayet sadaka verenleri, sarf ettiklerinin karşılığı olarak, günahlardan kurtarmakla, adalet ve ahlakilik duygusunu zedelemiş olmuyor mu? Şimdi geliniz, bütün bu çelişmelerin nedenlerini ve bu çelişmeler yüzünden Muhammed'in karşılaştığı güçlükleri inceleyelim:

İslam'ı kabul ederek Muhammed'e katılanların büyük bir çoğunluğunu halkın en yoksul sınıfları oluşturmuştu; savaş ve saldırı yoluyla elde edilen ganimetlerin paylaşılmasından sonra da durum genellikle bu olmuştur. Ve işte çoğunluğu yoksul kişilerden oluşan bu taraftarlarına "yoksulluk" durumunu tahammül edilebilir kılmak için, Muhammed, rızkın Tanrı'dan geldiğini ve kulların geçiminin Tanrı tarafından belirli ölçülere göre hesap edildiğini, Tanrı'nın kimi kullarına bol, kimi kullarına ise az rızık verdiğini söylemiş, Kur'an'a bu doğrultuda ayetler koymuştur. Biraz yukarıda örnek verdiğimiz Zuhruf Suresi'ndeki ayeti tekrar okuyalım:

"Dünya hayatında geçimlerini aralarında böldük ve bazılarını bazılarından üstün kıldık ki, bazıları bazılarına hizmet etmekle âlem düzen bula..." (Zuhruf Suresi, ayet 32).

Görülüyor ki, Tanrı, Muhammed'in söylemesine göre, yeryüzünün düzen içinde kalmasını sağlamak amacıyla, insanlardan bazılarını diğer bazılarına üstün yapmak istemiş ve yapabilmek için geçimlerini ona göre ayarlamıştır; yani kimine az, kimine bol rızık sağlamıştır. Bunu yapmakla insanlardan bir kısmını, diğer bir kısmına hizmet eder durumda kılmış ve böylece dünya yaşamını bir düzene bağlamıştır. Fakat kişileri ve özellikle kendilerine az rızık verilmiş olan sınıfları kendi kaderlerine rahatlıkla razı kılabilmek için, Şûra Suresi'ne şöyle bir ayet koymuştur:

> *"Eğer Allah bütün kullarına bol rızık verseydi, yeryüzünde muhakkak ki azgınlık eder, azarlardı; ama o, dilediğine bir ölçüye göre verir" (Şûra Suresi, ayet* 27*).*

Yani eğer Tanrı, bütün kullarına bol rızık vermiş olsaydı, yeryüzünün düzeni bozuk olurdu; çünkü bol rızık verdiği kimselerden bazıları azarlardı! Bundan dolayıdır ki, bu bazılarına daha az rızık vermeyi uygun bulmuş olmaktadır Tanrı!

Muhammed, bu tür ayetleri koyarken, şunu çok iyi bilmekteydi ki, cehalet ve korku içinde tutulan Arap toplumunda hiçbir yoksul kişi kalkıp da kendisine bu ayetlerin gerçeği yansıtmaktan uzak ve çelişkilerle dolu olduğunu söylemeyecektir; örneğin, kalkıp da, "*Ey Muhammed! Sen böyle diyorsun, ama yeryüzündeki azgınlıklar, saldırganlıklar, savaşlar, mutsuzluklar ve düzensizlikler, rızkın kimine az ve kimine çok verilmiş olmasından, yani eşitlik dışı ölçülerde dağılmış bulunmasındandır. Eğer herkesin rızkı bol olmuş olsaydı, yeryüzünde barış ve mutluluk hüküm sürerdi*!" şeklinde bir şeyler diyemeyecektir. Bunu bildiği içindir ki, işi biraz daha sağlama bağlamak amacıyla, yoksulluğun Tanrı tarafından bir sınav olmak üzere verildiğini anlatmak istemiş ve Kur'an'a, "(*Tanrı*) *size verdiği şeylerle sizi sınamak için bir kısmınızı, bir kısmınızla, mevki ve paye bakımından yüceltir*" (Enam Suresi, ayet 165) ya da "*Andolsun ki, mutlaka sizi, birazcık korkuyla, açlıkla, mal ve meyve noksanıyla sınayacağız...*" (Bakara Suresi, ayet 155; ayrıca bkz. Bakara Suresi, ayet 153, 156) şeklinde ayetler yerleştirmiştir. Yoksul kişileri, yoksulluk durumuna katlandırabilmek için, Tanrı'nın onları cennetin başköşelerine yerleştireceğine dair hükümler koymayı da ihmal etmemiştir; örneğin, şöyle demiştir:

> *"Haline razı olduğu vakit fakirden efdal (iyi) kimse yoktur... Ey fakirler topluluğu, Allah'ın taksimatına kalbinizden rıza gösteriniz ki, fakirliğin mükâfatını göresiniz. Böyle yapmazsanız mükâfat alamazsınız!"*

Yine bu doğrultuda olmak üzere, fakirlerin cennete zenginlerden beş yüz yıl önce ulaşacaklarını bildirmiş ve Tanrı'nın fakirler hakkında şöyle dediğini söylemiştir:

"Benim halis kullarım... verdiğime kanaat edip, taksimatıma razı olan fakir kullarımdır. Onları cennete koyun..."[3]

Muhammed, bütün bu ayetlerle, "rızık" denen şeyin, Tanrı'nın keyfine ve dileğine bağlı olarak dağıtıldığını anlatmaktaydı. Ancak, bu ayetler, sadece çelişkili olmak bakımından değil, kendisini güç durumlarda bırakabilecek yönleri olmak bakımından da sakıncalıydı. Yoksul kişiler, Tanrı'nın kendilerine bol rızık vermesi için, Muhammed'den, Tanrı nezdinde aracı olmasını isteyebilirlerdi. Nitekim günlerden bir gün, Salebe İbn-i Hatib adında biri gelip, kendisine, "*Mademki Tanrı dilediği gibi rızık dağıtıyor ve mademki sen onun peygamberisin, o halde Tanrı'ya söyle de, beni varlıklı kılsın*" demiştir[4]. Sayıları az olmuş olsa, bu gibi kişileri belki ganimet mallarından bir şeyler vererek susturabilirdi. Fakat aynı şeyi bütün fakirler yapmaya kalkışacak olursa iş ciddileşir, tehlike arz edebilirdi. Bu nedenle yapılacak şey, yoksul sınıfı varlıklı sınıfın sırtına yüklemekti. Sadaka ve zekât usulünü getirmek yoluyla, bu duruma bir çözüm araması bundandır. Bu amaçla, Kur'an'a, sadaka vermenin günah çıkarmak anlamına geleceğine dair hükümler koymuştur:

"Allah (vermiş olduğunuz sadakaları) günahlarınızdan bir kısmına, karşılık tutar (günahlarınızı yok sayar)... Sarf ettiğinizin (verdiğiniz sadaka ve zekatın) sevabı size aittir. Sarf ettiğiniz... şeyin karşılığı... size verilir" (Bakara Suresi, ayet 271 -272).

Ancak, bunu yapmakla, bu kez varlıklı sınıfın hışmına uğramıştır. Zira kendilerinden sadaka ve zekât verilmesini isteyenlerden bir kısmı, "*Allah fakir edecek, biz besleyeceğiz, öyle mi?*" şeklinde yakınmaya başlamışlar ve "*...biz hiç yedirir miyiz o kişiye ki, Allah dilese ona yiyeceğini verirdi...*"[5] ya da "*Mademki rızık veren Allah'tır ve mademki Allah dilediğine dilediği kadar rızık verir, o halde on-*

---

[3] Bu konuda daha geniş bilgi için bkz. İlhan Arsel, *Şeriat Devleti'nden Laik Cumhuriyet'e*, dördüncü basım, Kaynak Yayınları, İstanbul, Eylül 1997, s. 282

[4] s. 282

[5] Elmalılı H. Yazır. age. c.5. s.4024.

ları doyurmak bize düşmez!" (Yasin Suresi, ayet 47) şeklinde konuşur olmuşlardır[6]. Muhammed, onların bu tutumunu belirlemek için, Kur'an'a şu ayeti koyar:

> *"Allah'ın size rızık olarak verdiklerinden hayra sarf ediniz denildiğinde, kâfirler müminlere dediler ki, 'Allah'ın dilediği takdirde doyuracağı kimseleri biz mi doyuracağız?'..." (Yasin Suresi, ayet* 47*).*

Kuşkusuz ki, kendilerinden sadaka ve zekât verilmesi istenen kimselerin bu şekilde konuşmalarında gerçek yatmaktaydı: çünkü mademki fakirleri "fakir" yapan Tanrı'dır ve Tanrı bu işi, yeryüzünde azgınlık olmasın, düzen kurulsun diye yapmıştır, o halde, Tanrı'nın az rızık verdiği fakir sınıfları daha fazla rızıklandırmak insanlara düşmez; Şu durumda Tanrı, az rızık verdiği sınıfların geçimini, çok rızık verdiği varlıklı sınıfın sırtına yüklemekle yanlış davranmış olmaktaydı. Muhammed, bunu bildiği içindir ki, varlıklı sınıfa mensup kişilerin "*Allah'ın dilediği takdirde doyuracağı kimseleri biz mi doyuracağız*?" şeklinde konuşmaları karşısında güç durumda kalmış ve bu yüzden onları "*kâfir*"likle, "*münafıklık*"la, "*sapıklık*"la suçlamaktan başka çare bulamamıştır. Bir de kendisinin sadece "*tebliğ eden*" olduğunu söyleyip, daha önceki dönemlerde de halkların Tanrı'ya isyankâr olduklarını hatırlatmıştır: Bu amaçla, Kur'an'a koyduğu ayetlerden biri şöyledir:

> *"(Onlar) Kendilerinden önce de böyle yapmıştı. Peygamberlere apaçık tebliğden başka ne vazife düşer?" (Nahl Suresi, ayet* 35*).*

Bunu yaparken, onların isyankâr davranmış olmalarının sorumluluğunu Tanrı'nın sırtına yüklemekten geri kalmamış, şu tür ayetler koymuştur:

> *"Ey Muhammed! Onların doğru yolda olmalarına ne kadar özensen, yine de Allah, saptırdığını doğru yola iletmez. " (Nahl Suresi, ayet* 37*).*

Yani güya "*münafık*"ları ve "*kâfir*"leri saptıran Tanrı'dır. Tanrı'nın bu davranışı karşısında Muhammed'in yapabileceği bir şey yoktur.

---

[6] Yasin Suresi'nde şöyle yazar: "*Allah'ın size rızık olarak verdiklerinden hayra sarfediniz, denildiğinde, kâfirler müminlere dediler ki: Allah'ın dilediği takdirde doyuracağı kimseleri biz mi doyuracağız? Siz gerçekten apaçık bir sapıklık içindesiniz*." (Yasin Suresi, ayet 47).

Bütün bu örnekler göstermektedir ki, Muhammed, günlük siyasetinin gereksinimlerine çözüm bulabilmek için çelişkili hükümler yerleştirirken, kendisini ve Tanrı'yı güç durumlarda bırakmıştır. Hem de öylesine ki, hemen her vesileyle Tanrı'yı, "keyfi" şekilde hareket eden, dilediğine az, dilediğine bol rızık veren ya da dilediğini doğru yola sokan, cennete alan ve dilediğini saptırıp cehenneme atan bir "Yaratıcı" (halik) olarak tanımlamaktan geri kalmamıştır. Ve üstelik de kendisini, insanları doğru yola soksun diye "peygamber" olarak gönderdiğini söylediği bu "Yaratıcı"yı, "*Ey Muhammed! Sen ne yaparsan yap, onları doğru yola sokamazsın*" diye konuşur göstermiştir.

ÇELİŞKİLERİN, KUR'AN'DAKİ "HİÇ ŞÜPHESİZ O (KUR'AN), ...ELÇİNİN SÖZÜDÜR..." (HAKKA SURESİ, AYET 40) ŞEKLİNDEKİ HÜKÜMLER AÇISINDAN ANLAMI

Daha önce değindiğimiz gibi Tanrı'nın ağzından çıkmış sözler olduğu söylenen Kur'an'da, bu kitabın Muhammed'in sözü olduğuna dair ayetler de vardır:

> *"Hiç şüphesiz o (Kur'an), çok şerefli bir elçinin sözüdür" (Hakka Suresi, ayet 40).*[1]

> *"O (Kur'an), şüphesiz değerli... ve (Allah'ın) katında itibarlı bir elçinin getirdiği sözdür" (Tekvir Suresi, ayet 19-20).*

Her ne kadar İslamcılar, burada geçen "*elçi*" sözcüğünden "*Muhammed*" ya da "*Cebrail*"i anlamak gerektiğini ve sözün asıl sahibinin "*Allah*" olup, Cebrail aracılığıyla Muhammed'e bildirildiğini ve Muhammed'in de bunu insanlara tebliğ ettiğini söylerlerse de, bu gayretkeşlikleri, çelişkilerden doğma sonucu değiştirmeye yeterli değildir; o sonuç ise, böylesine çelişkilerle dolu bir kitabın, çelişkiye düşmez olduğu söylenen bir Tanrı'dan gelemeyeceğidir.

Neden dolayı yukarıdaki ayetlerde, Kur'an için, "*elçinin sözüdür*" deyimlerinin geçtiği sorulacak olursa, bunu Muhammed'in övünme alışkanlığında aramak daha uygun olacaktır. Muhammed, her ne kadar Tanrı'yı "*Yüce*" ve kendisini Tanrı'nın "*şerefli elçisi*" olarak tanımlamışsa da, zaman zaman bu tanımın dışına çıkarak, kendisini Tanrı ile aynı kertede göstermekten ya da hatta Tanrı'yı kendisine "*sakıt ve selam eder*" şekilde tanımlamaktan geri kalmamıştır. Örneğin, Ahzab Suresi'ne koyduğu şu ayet bunun ilginç örneklerinden biridir:

> *"Allah ve melekleri Peygamber'e çok salavat getirirler. Ey müminler, siz de ona salavat getirin ve tam bir teslimiyetle selam verin" (Ahzab Suresi, ayet 56).*

---

[1] Diyanet Vakfı çevirisinden.

Bu doğrultuda olmak üzere, "*Bana bir kez salat ve selam edene, Allah, bu yüzden on kez salat ve selam eder*" demiş ve "*Kim bana bir yazı içinde salat ve selam ederse (bunu yazarsa), adım o yazıda durduğu sürece melekler onu yazana salat ve selam ederler*" diye eklemiştir. Öte yandan, kendisine baş eğenlerin, Tanrı'ya baş eğmiş sayılacaklarına dair Kur'an'a koyduğu şu ayet, verilebilecek örneklerden bir diğeridir:

> *"Ey Muhammed! Şüphesiz sana baş eğerek ellerini verenler, Allah'a baş eğip el vermiş sayılırlar" (Fetih Suresi, ayet 10).*

Yine bunun gibi, Nisa Suresi'ne koyduğu bir ayetle, kendisine baş eğen kimselerin, Tanrı'ya baş eğmiş gibi, cennete konacaklarını bildirmiştir:

> *"Allah ve Peygamber'ine kim itaat ederse, Allah onu bu cennetlere kor" (Nisa Suresi, ayet 13-14).*

Yine aynı şekilde, kendisine salavat okuyanların, günahlardan kurtulacaklarını anlatmak üzere şöyle konuşmuştur:

> *"Bugün benim üzerime seksen salavat okuyanın, seksen senelik günahı affedilir."*

Bunlara eklenebilecek daha pek çok örnek var.

Kendini yüceltmek amacıyla, Kur'an'a, "*Allah ve melekleri Peygamber'e (Muhammed'e) çok salavat getirirler. Ey müminler, siz de ona salavat getirin ve tam bir teslimiyetle selam verin*" (Ahzab Suresi, ayet 56) şeklinde ayetler koyan, yani Tanrı'yı bile kendisine "*salavat*" getirir gibi gösteren ya da "*Bana bir kez salat ve selam edene, Allah, bu yüzden on kez salat ve selam eder*" diyen veya "*Kim bana bir yazı içinde salat ve selam ederse (bunu yazarsa), adım o yazıda durduğu sürece melekler onu yazana salat ve selam ederler*" diye ekleyen Muhammed gibi bir kimsenin, Kur'an'ı kendi sözleri olarak tanımlaması kadar doğal bir şey olabilir mi?

Kur'an'ı, Muhammed'in "*sözü*" (ya da onu derleyenlerin yapıtı) olarak kabul etmek gerektiği fikrini pekiştiren konulardan biri de, daha önce ele almış olduğumuz şu ayettir:

“Eğer Kur’an Tanrı’dan başka bir yerden gelseydi, onda birbirini tutmaz (çelişkili) birçok şey bulunurdu” (*Nisa Suresi, ayet* 82).

Bu sözler, birbirini tutmaz ve çelişkili nitelikte şeyler kapsayan bir kitabın, Tanrı sözleri olamayacağını anlatmaktadır. Ancak, eğer “çelişki”nin yokluğunu, Kur’an’ın Tanrı’dan gelmişliğine kıstas yapacak olursak, bu takdirde çelişki ve tutarsızlık bulunduğunun anlaşılması halinde, bu kitabın Tanrı sözleri olamayacağı sonucu kendiliğinden ortaya çıkmış olur! Ve işte bunu bildiği içindir ki, Muhammed, bir yandan Kur’an ‘da “kesin” ve “müteşabih” ayetler olduğunu söylerken, diğer yandan da Kur’an’daki bazı ayetlerin Tanrı tarafından yürürlükten kaldırılıp, yerlerine başkalarının konduğunu ve bu yüzden ortada çelişkiliymiş gibi görünen ayetler bulunduğunu belirterek Tanrı’nın şöyle konuştuğunu bildirmiştir:

“Biz bir ayetin herhangi bir kısmını (veya tamamını) nesheder ya da onun hükmünü ve inzalini tehir edersek, ondan daha hayırlısını, yahud onun benzerini ve dengini getiririz. Ey Peygamberim, bilmez misin ki Allah her şeye her zaman kadirdir” (Bakara Suresi, ayet 106).[2]

Bu ayeti şu şekilde okumak da mümkün:

“Biz bir ayetten her neyi nesh veya inşa edersek, ondan daha hayırlısını, yahut mislini (dengini) getiririz. Bilmez misin ki, Allah her şeye kadir, daima kadirdir.”[3]

Yorumcuların bildirmesine göre, burada geçen “*nesh*” deyimi “*değiştirmek*”, “*ortadan kaldırmak*”, “*dini bir hükmün süresini sona erdirmek*” gibi anlamlara gelir, “*fusa*” deyimi ise, “*unutturmak*” “*hafızadan silmek*”, “*ayetin hükmünün uygulanmasını ertelemek*” anlamındadır.[4]

Görülüyor ki, “*her şeye kadir*” olduğunu söyleyen Tanrı, ayetlerden dilediğini kaldırıp, yerlerine “*daha hayırlısını*” ya da “*benzerini*”, “*dengini*” getirdiğini belirtmektedir. Pek güzel, ama ne demektir “*bir ayeti kaldırıp yerine daha hayırlısını koymak*?” Bir ayetin, ondan daha hayırlı bir ayetle değiştirilmesi demek, ilk konan ayetin isabetsiz yere konmuş olduğunu ifade etmez mi? Şu durumda Tan-

---

2 Sahih-i..., c.11. s.43.
3 Elmalılı Hamdi Yazır’ın çevirisi böyle.
4 İbid.

rı, bir bakıma, kendi ağzıyla hata yapabilir, yani yanlış bir ayet koyabilir olduğunu ve böyle bir halde ayetin yerine daha iyisini koyabileceğini bildirmiş olmuyor mu? Hata yapmamış olsa, koyduğu bir ayeti daha "*hayırlı*" bir ayetle değiştirmekten söz eder miydi?

Görülüyor ki, Tanrı'nın yukarıdaki şekilde konuştuğunu bildiren ayetler de, birbirleriyle çelişkili durumdadır; yani bunları söylerken Tanrı, kendi kendisiyle çelişme içerisindedir. Şu bakımdan ki, bir ayeti yürürlükten kaldırdığı ya da unutturduğu zamanlar, bunlar yerine ya "*daha hayırlı*" bir ayet ya da "*benzeri*" nitelikte bir ayet indirdiğini söylemektedir. Yani daha açıkçası, "*daha hayırlı*" bir ayet getirmekle, daha önce getirdiği ayetin "*olumsuzluğunu*" ortaya koymuş olmaktadır. Kendisini her şeyi bilir olarak tanımlayan, örneğin ana karnına düşmüş olanları ("*rahimlerde bulunanları*") ya da kıyamet saatini bilecek kadar her şeyi önceden bildiğini ve her şeyden haberdar olduğunu söyleyen bir Tanrı[5], hiç olumsuz bir ayet indirmiş olabilir mi? Yine bunun gibi, eğer "benzeri" bir ayeti getirecek idiyse, mevcut olanı yürürlükten kaldırmasının anlamı olur mu? Yok, eğer daha "hayırlı" olan bir ayeti yerleştirmek olanağına sahip idiyse, bunu neden daha önceden yerleştirmemiştir? Mademki Tanrı ileriyi gören, her şeyi önceden bilendir ve üstelik de yanılgıya asla düşmeyendir, o halde "daha hayırlı" olabilecek bir şeyi, geriye bırakmayıp önceden yerleştirmesi gerekmez miydi?

Muhammed'in hiçbir şekilde "*yanılmaz*" ve "*hata yapmaz*" olarak tanımladığı bir Tanrı'nın yukarıdaki şekilde, yani "*Herhangi bir ayetin hükmünü yürürlükten kaldırır veya unutturursak, onun yerine daha hayırlısını veya onun benzerini getiririz...*" diyerek konuşması, şaşırtıcıdır.[6] Bundan dolayıdır ki, "*hiç yanılmaz*" bir Tanrı'nın yanılgıya düşerek ayet koyabileceğini, koyduktan sonra farkına varıp bunun yerine bir başka ayet indireceğini kabul edemeyen kişiler, Mu-

[5] Örneğin, Lokman Suresi'nde şu var: "*Kıyamet vakti hakkındaki bilgi, ancak Allah'ın katındadır. Yağmuru O yağdırır, rahimlerde olanı O bilir. Hiç kimse yarın ne kazanacağını bilemez. Yine hiç kimse nerede öleceğini bilemez. Şüphesiz Allah, her şeyi bilendir, her şeyden haberdardır.*" (Lokman Suresi, ayet 34).

[6] Nitekim Übey b. Ka'b gibi bazı ünlüler, Kur'an'dan bazı şeylerin "nesholunduğunu" kabul etmezlerdi. Fakat Ömer b. Hattab gibi diğer ünlüler, Bakara Suresi'nin yukarıdaki 106. ayetini öne sürerek, "neshin" varlığını öne sürmüşlerdir. Bu konuda, Buhari'nin Abdullah b. Abbas'tan rivayeti için bkz. Sahih-i.... Hadis No. 1676. c.11. s.43.

hammed'i, "*Bunları sen kendi kafandan uyduruyorsun*" diyerek suçlamışlardır (örneğin, bkz. Nahl Suresi, ayet 102). Onların bu tür suçlamalarına karşı Muhammed, yine Tanrı'yı kendisine destek yapmış ve ondan geldiğini söylediği sözlerle, "*Hayır öyle değildir*!" diyerek kendisini savunmuştur. Kur'an'a koyduğu şu ayet, bunun böyle olduğunun örneklerinden biridir:

> *"Bir ayetin yerini başka bir ayetle değiştirttiğimizde... Onlar, 'Muhammed! Sen sadece uyduruyorsun' derler. Hayır, öyle değildir..." (Nahl Suresi, ayet 102).*

Bütün bunlar bir yana, bir an içip Tanrı'nın yanılgıya düşebilir ve hata yapabilir olduğunu ve yaptıktan sonra bunun farkına varıp yanlışlıkla koyduğu bir ayet yerine daha hayırlısını getirdiğini kabul etsek bile, yine de ortada, Muhammedi Tanrı'sından beklenmeyen bir durum vardır: Kur'an'daki hangi ayetlerin "nesh" olduğu, hangi ayetin yerine hangi ayetin konduğu belirtilmemiştir. Yani Tanrı, koymuş olduğu bazı ayetleri kaldırıp yerlerine başkalarını koyduğunu söylerken, bunların neler olduğunu bildirmemiştir. Hangi ayetin hükmünü yürürlükten kaldırıp geçersiz kıldığını ya da hangi ayetin hükmünün uygulamasını ertelediğini açıklamamıştır. Her şeyi askıda bırakmış ve bu yüzden içinden çıkılamaz durumlar yaratmış gibidir! Bundan dolayıdır ki, Kur'an bilimcileri, çoğu zaman hangi ayetin "nesh" (ilga) edildiğini, hangi ayetin hangi ayetle değiştirildiğini, hangi ayetin sözlerinin kaldırılıp hükmünün geçerli olarak kaldığını, hangi ayetlerin sözlerinin ve hükmünün Kur'an'da yer almadığını, ayetlerin ne kadarının indirildikten sonra kaldırıldığını ya da hükmü kaldırılıp sözleri Kur'an'da bulunan ayetlerin hangi ayetler olduğunu bilemezler; birbirleriyle çekişirler. Örneğin, "*recm ayeti*" diye bir ayet var ki, şöyledir:

> *"Yaşlı (evli) erkek ve kadın zina ettiklerinde, ikisini de recm edin (ölünceye kadar taşa tutun). Tanrı'dan verilmiş bir ceza olarak... Tanrı güçlüdür."*

Rivayete göre Hattab oğlu Ömer'in okuyuşuyla bu ayet şöyle:

> *"Evli bir erkek ve evli bir kadın zina ettiklerinde, ikisini de recm edin kesinlikle (taşa tutarak öldürün kesinlikle)."*

Kur'an bilginlerine göre, bu ayetin hükmü geçerli olmakla beraber, sözleri Kur'an'da bulunmamaktadır. Bununla beraber İslam kaynaklarının bazılarında ve bazı hadislerde "*recm ayeti*"nin bir parçasının yer aldığı anlaşılmakta. el-İtkan yazarı Süyuti ve Tefsir yazarı Razi gibi en ünlü Kur'an yorumcularının görüşleri hep bu doğrultuda.[7]

Öte yandan Kur'an ayetlerinin ne kadarının indirildikten sonra kaldırıldığı, daha doğrusu okunmaz olduğu, kesin olarak bilinmez. Örneğin, Muhammed'in eşlerinden Ayşe'nin söylemesine göre Ahzab Suresi, Muhammed zamanında 200 ayet olarak okunmaktaydı. Ancak, bugün elimizde bulunan Kur'an'a göre Ahzab Suresi 73 ayetten oluşmakta! Bundan dolayıdır ki, Muhammed'in şöyle dediği bildiriliyor:

> *"Sizden kiminiz, 'Kur'an'ın tümünü elde ettim' der. Oysa Kur'an'ın tamamının ne olduğunu bilmez. Kur'an'dan birçoğu (yitip) gitmiştir. Herhangi biriniz, ('Kur'an'ın tümünü elde ettim' demesin de) 'Kur'an'dan olabildiğince elde ettim' desin."*[8]

Bunun gibi, hükmü kaldırılan, fakat sözleri Kur'an'da bulunan ayetler de vardır ki, bunlardan bazılarını yukarıdaki bölümlerde belirttik. Oysa ki, eğer Tanrı bir ayetin yerine bir başkasını koymak istiyor idiyse, neden "ilga" ettiği ayeti Kur'an'da muhafaza etmiş olsun? Neden "*Falanca ayet yerine filanca ayeti indirdik. Öteki ayet -mensuh'tur- vd...*" şekline bir şeyler söylemesin ve "*mensuh*" olan ayeti Kur'an'dan silmesin? Ve neden kişilerin zihinlerinde "*hangi ayet geçerlidir, hangisi geçersizdir*?" diye tereddütler yaratsın? Mademki Kur'an'ı "*açık ve seçik*" olmak üzere, iyice anlaşılsın diye göndermiştir, o halde neden çelişkili ayetlerle doldurmakla kalmayıp bir de kullarını "*Bu ayetlerden hangisi geçerli, hangisi geçersizdir*?" şeklindeki sorularla şaşkına çevirsin?

Bütün bunlar göz önünde tutulacak olursa Kur'an'ı, Muhammed'in sözleri ya da onu derleyenlerin yapıtı olarak kabul etmenin mümkün olduğunu söylemek doğal olmaz mı?

---

[7] Turan Dursun, *Kur'an Ansiklopedisi*, Kaynak Yayınları, c.3, s. 130 vd.

[8] Süyuti'nin el-İtkan adlı yapıtından aktaran Turan Dursun, *Kur'an Ansiklopedisi*, Kaynak Yayınları, c.3, s.132- 133.

"ÇELİŞKİLİ" HÜKÜMLERLE VERİLEN DİN VE BUNDAN DOĞMA OLUMSUZ SONUÇLAR

Şeriat hükümlerinin çelişkilerle, tutarsızlıklarla dolu oluşunun yarattığı sakıncalar sınırsız denecek kadar çoktur. Bu sakıncalar, hem yaşam sorunlarına çözüm bulamamak ya da bu sorunları olumsuz sonuçlara bağlamak açısından, hem de asıl kişileri akılcı gelişmeden ve düşünme gücünden yoksun bırakmak bakımından söz konusudur. Kısaca özetlemeye çalışalım.

I) Yaşam Sorunlarına Çözüm Bulma Güçlüğü Yaratmak Bakımından, Çelişkiler Sisteminin Ortaya Çıkardığı Sakıncalar

Çelişkiler sisteminin yarattığı olumsuzlukların başında, birbirleriyle çatışan hükümlerden hangisinin uygulanacağının bilinememesi gelir ki, bu da yaşam sorunlarını çözümlenemez durumda kılmaya yeterlidir. İslam tarihi bunun örnekleriyle doludur. Bırakınız sıradan ya da halktan kişileri, ulema sınıfı da bu yüzden, çoğu zaman ne yapılması gerektiğini kestiremez durumlarda kalmışlardır. Daha ilk zamanlarda bile, Ashab-ı Kiram'in[1], birtakım önemli sorunlar karşısında ne yapacaklarını bilemeyip sorulara hemen yanıt veremediklerini ve işi "talik" ettiklerini, İslam kaynaklarından öğrenmekteyiz. Örneğin, Hulefay-ı Raşidin'den sayılan Osman b. Affan bile Kur'an'daki çelişmeler karşısında çoğu kez kararsız kalmış, önüne getirilen sorunları çözümleyememiştir. Nitekim önemli bir konu olarak kendisine, iki kardeşin "*mülk-i yeminde cem'i caiz olup olmadığı*" sorulduğunda, "Ne bileyim? *Bunu (Kur'an'daki) bir ayet helal, öbür ayet de haram kılmıştır*" demiş ve işin içinden çıkamaz durumda kaldığını bildirmiştir.[2]

---

[1] "Ashab-ı Kiram" deyimi Muhammed'i görmüş, onunla konuşmuş olanlar için kullanılan bir deyimdir.

[2] Sahih-i...,c.11,s,52.

Abdullah İbn-i Amr ise, çelişmeler yüzünden "*nezir*[3] *gününün bayrama rastlaması halinde ne yapılması gerektiği*" konusunda kararsız kalmıştır. Nitekim kendisine, "*Pazartesi günleri oruç tutmayı nezreden bir kimsenin nezir günü bayram gününe tesadüf ederse, bu adamın vaziyeti ne olur?*" diye sorulduğunda, "*Ne bileyim? Bir tarafta Allah nezrin yerine getirilmesini emrediyor, öbür tarafta da Resulullah bayram günü oruç tutmayı yasak etmiştir*" diyerek kararsızlığını bildirmiş ve fetva vermekten çekinmiştir[4]. Bunlara benzer örnekler çok. Görülüyor ki, Kur'an'ın çelişkili hükümleri, yaşam sorunlarına çözüm bulmak bakımından güçlük yaratmakta!

II) Yaşam Sorunlarını Olumsuz Sonuçlara Bağlamak Bakımından, Çelişkiler Sisteminin Ortaya Çıkardığı Sakıncalar

Çelişkiler sisteminin sakıncalı olan yönü, sadece ayetlerin uygulanmasında rastlanan güçlük ve kararsızlık değildir. Sakıncalı olan diğer bir yönü, yaşam sorunlarını "olumsuz" şekilde çözüme bağlama zorunluluğunu yaratmış olmasıdır:

Daha önceki bölümlerde belirttiğimiz gibi, Kur'an'daki çoğu sure ve ayetlerin kesin olarak ne zaman ve nerede "indiği" bilinmez. Nice örneklerden biri olarak hicab ayetini ele alalım! Katade'ye göre, bu ayet Hicret'in 5. yılında inmiştir; Ebu Ubeyde Ma'mer'in söylemesine göre, Hicret'in 3. yılında, İbn-i Sa'd'ın söylemesine göre ise Hicret'in 4. yılının "Zilkadesinde"[5], "nazil" olmuştur.[6] Bununla beraber hangi surelerin ve ayetlerin Mekke döneminde, hangilerinin Medine döneminde indiği konusunda az çok bir görüş birliği vardır. Bu da ortaya birbiriyle çelişkili hükümlerden "olumsuz" nitelikte olanların, olumlu olanları yok etmesi gibi bir sonuç doğurmakta. Çünkü akıl ve mantığın emrettiği şudur ki, herhangi bir hüküm, ancak kendisinden önce konmuş olan bir hükmü ortadan kaldırabilir. Geleceğe yönelik olarak hüküm iptali diye bir şey yoktur. Bu itibarla çelişme ve çatışma halinde bulunan iki hükümden önce konmuş olanın, sonradan konan

3 "Nezir" sözcüğü "nezr" kökünden gelme olup "adama" anlamındadır.
4 Sahih-i...,c. 11, s.52
5 "Zilkade", Arabi ayların on birincisidir.
6 Sahih-i...,c. 11, s.48.

hükümle ortadan kaldırılmış olması doğaldır. Bu böyle olduğuna göre, şimdi "Mekke" dönemine ait ayetlerle, "Medine" dönemine ait ayetlerin niteliklerine göz atalım:

Daha önce de belirttiğimiz gibi, Mekke dönemine ait bilinen ayetler -ki "Mekki" diye bilinir-, genellikle yumuşak, barışçı, hoşgörülü ve insaflı gibi görünen ayetlerdir. Buna karşılık daha sonraki Medine döneminin ayetleri -ki "Medeni" diye bilinir- genellikle şiddet, ölüm ve dehşet saçıcı, sert, saldırgan, hoşgörüsüz, insafsız nitelikte ayetlerdir. Bu itibarla "Mekki" ayetlerle "Medeni" ayetler çoğu zaman tam bir çelişme halindedirler. Daha önce belirttiğimiz gibi, bunun da nedeni, Mekke dönemindeyken Muhammed'in, henüz güçlenmemiş olmasıdır. Güçlenmediği için kılıç yoluyla, yani zor kullanarak ve şiddete başvurarak iş görme olasılığından yoksundu. Buna karşılık Medine'ye geçince yavaş yavaş güçlenmiş ve bu sayede şiddet siyasetine yönelmiştir. Nitekim bunun böyle olduğunu anlamak için, daha önceki sayfalarda belirttiğimiz çelişkili hükümleri şöyle bir göz atmak yeterlidir. Örneğin, Mekke döneminde indiği kabul edilen Gaşiye Suresi'nde hoşgörü niteliğinde görünen şu ayetler var:

> *"Ey Muhammed, sen öğüt ver; esasen sen sadece bir öğütçüsün. Sen onlara zor kullanacak değilsin... Kim inkâr ederse Allah onu... azaba uğratır... Hesaplarını görmek bize düşmektedir"* (*Gaşiye Suresi, ayet 21-26*).

Burada Muhammed'in "*öğüt verici*" olduğu, "*kâfir*"lere karşı zor kullanmaması gerektiği ve "kâfir"lerin hesabının Tanrı tarafından görüleceği bildirilmekte.

Ancak, bu aynı Kur'an'ın Medine döneminde indiği kabul edilen Tevbe Suresi'nde[7], İslam'ı kabul etmedikleri için "müşrik"lerin (puta tapanların) öldürülmelerini emreden, yine aynı şekilde ehl-i kitab'a (yani Yahudilere ve Hıristiyanlara) karşı savaş açılmasını ve İslam'ı kabul etmelerine ya da "cizye" (kafa parası) vermelerine kadar savaşın sürdürülmesini öngören ayetler var:

---

[7] 129 ayetten oluşan Tevbe Suresi'nin son iki ayeti (yani 128. ve 129. ayetler) hariç, diğerleri Medine döneminde inmiş kabul edilir.

“Haram aylar çıkınca müşrikleri bulduğunuz yerde öldürün; onları yakalayın, onları hapsedin ve onları gözetleme yerinde oturup bekleyin. Eğer tevbe eder, namazı dosdoğru kılar, zekâtı da verirlerse artık yollarını serbest bırakın...” (Tevbe Suresi, ayet 5).

Burada, müşriklerin ölüm tehdidiyle İslam’a sokulmaları emredilmekte. Yine bunun gibi Tevbe Suresi’nin 29. ayeti şöyledir:

“Kendilerine kitap verilenlerden Allah’a ve ahret gününe inanmayan, Allah ve Resulünün haram kıldığını haram saymayan ve hak dini (İslam dinini) kendine din edinmeyen kimselerle, küçülerek elleriyle cizye verinceye kadar savaşın” (Tevbe Suresi, ayet 29).

Burada da, Tanrı’ya ve Muhammed’e boyun eğmeyen, İslam’ı din olarak benimsemeyen Yahudilere ve Hıristiyanlara karşı savaş açılması, bu savaşın, onlar tarafından küçülerek “cizye” (kafa parası) verilmesine kadar sürdürülmesi emredilmekte.

Şimdi geliniz yukarıda belirttiğimiz Gaşiye Suresi’nin ayetleriyle Tevbe Suresi’nin ayetlerini karşılaştıralım. Kuşkusuz ki, Gaşiye Suresi’nde yer alan “*Ey Muhammed! Öğüt ver, sen sadece öğütçüsün. Sen onlara zor kullanacak değilsin*” şeklindeki ayetlerle, Tevbe Suresi’nde yer alan, müşriklerin öldürülmelerini ve Yahudilerle Hıristiyanlara karşı savaşılmasını emreden, yani şiddet ve savaş yolunu öngören yukarıdaki ayetler, birbirleriyle çelişme halindedirler. Zira birinciler hoşgörülüğe yer verirmiş gibi görünen, ikinciler ise hoşgörü nedir bilmeyen ayetlerdir. Şimdi ne olacak? Birbiriyle çelişkili ve birbirine ters düşen bu ayetleri, birlikte uygulamak olanağı bulunmadığına göre, bunlardan hangisini geçerli, hangisini geçersiz sayacağız? Eğer, “*Birbiriyle çelişen ayetler içerisinde, önce indiği kabul edilen ayetler, daha sonra indiği söylenen ayetler tarafından ortadan kaldırılmıştır*” denecek olunursa, bu takdirde Gaşiye Suresi’nin hoşgörü niteliğinde sayılabilecek yukarıdaki ayetlerinin yok sayılıp, Tevbe Suresi’nin, “*müşrik*”lerin öldürülmelerini ya da ehl-i kitab’a karşı savaş açılmasını öngören ayetlerinin uygulanması gerekir. Çünkü Gaşiye Suresi’nin bu ayetleri Mekke dönemine (yani daha önceki döneme), fakat Tevbe Suresi’nin ayetleri ise, daha sonraki Medine dönemine aittir. Böyle olunca, Mekke döneminin hoşgörülü hüküm-

leri (yani Gaşiye Suresi'nin 21., 22., 24. ve 26. ayetleri), Medine döneminin ölüm saçan ayetleriyle (yani Tevbe Suresi'nin 5. ve 29. ayetleriyle) geçersiz kılınmış olacaktır. Nitekim Muhammed, Mekke dönemindeyken Gaşiye Suresi'nin yukarıdaki hükmü (ya da Kur'an'ın benzeri ayetleri) doğrultusunda olmak üzere iş görürken, yani kendisini "*tebliğ edici*", "*öğüt verici*" gibi gösterirken ve çete göndermek ya da savaş yapmak gibi yollara hiç yönelmemişken, Medine'ye geçtiği tarihten ölümü tarihine gelinceye kadar, hep Tevbe Suresi'nin yukarıdaki ayetleri (ya da Kur'an'daki benzeri hükümler) doğrultusunda olmak üzere kılıç yoluyla iş görmüş, zor kullanmış, yirmi dokuz savaş yapmış, kırk kadar seriye (çete) göndermiş, müşrikleri yok etmiş, kitaplıları (Yahudileri ve Hıristiyanları) kılıçtan geçirmiş ya da yerlerinden sürmüş, esirler, ganimetler almıştır.

Kur'an m nispeten yumuşak, barışçı ve hoşgörülü gibi görünen ayetleri -genellikle Mekke döneminde-, buna karşılık sert, dehşet saçan, savaşçı ve hoşgörüsüz ayetleri daha sonraki Medine döneminde kabul edildiğine göre, ikincilerin birincileri yürürlükten kaldırması halinde nasıl korkulu bir sonucun ortaya çıkacağı aşikârdır. Nitekim daha ilk anlardan itibaren Kur'an'ın "*olumlu*"ymuş gibi görünen ayetleri, "*olumsuz*" nitelikteki ayetler arasında kaybolup gitmiş ve bu yüzden İslam şeriatı "*korkuyla verilen ve kılıç yoluyla yerleştirilen*" bir "din" niteliğine bürünmüştür. İslam şeriatı tarihi, bir yandan Orta Asya'lara, diğer yandan Afrika'nın kuzeyinden İspanya'lara kadar uzanan saldırı ve savaşlarla, kılıçla dehşet saçarak, kan akıtarak dini yaymak, insanları zor kullanarak ve özgürlükten yoksun tutarak yönetmek gibi örneklerle dolu bir tarih olmuştur. Sadece Orta Asya'daki Türklerin, Arap orduları tarafından kılıçtan geçirilerek Müslüman kılınmalarının örneğine göz atmak, bu konuda fikir edinmek için yeterlidir.

Denebilir ki, Kur'an ayetlerinin çelişkili oluşu, yaşam sorunlarına pek olumsuz, pek yıkıcı ve pek kötü bir çözüm bulma sonucunu yaratmıştır.

III) "Düşünme Gücü"nü Yıpratmak ve "Yaratıcı Zeka"yı Yok Kılmak Bakımından Çelişkiler Sisteminin Ortaya Çıkardığı Sakıncalar

Şeriat hükümleri (ve özellikle Kur'an ayetleri) arasındaki çelişkilerin yarattığı en sakıncalı sonuç, insan beyninin körlenmesi, düşünme gücünün yitirilmesi ve bu nedenle kişinin fikren gelişemez, akılcı yönde iş göremez durumlara sürüklenmesi şeklinde kendisini belli eder. Müslüman halkların 1400 yıllık bitmeyen gerilikleri, yaratıcı zekâ ve düşünme gücünden yoksunlukları, bunun en belirli kanıtıdır. Her vesileyle tekrarladığımız gibi, vaktiyle var olduğu kabul edilen ve iki yüz yıl gibi kısa denilebilecek bir süreyi kapsayan İslam uygarlığını yaratan şey, Kur'an eğitimi ya da İslam'ın kendisi değildir; Eski Yunan ve Roma kaynaklarıdır. İki yüz yıllık kısa bir süreyi aşmayan bu İslam uygarlığının yapıcıları, Kur'an ile ilim yapılamayacağını bildikleri için, çoğu zaman şeriata bağlıymış gibi görünerek şeriat çemberini aşabilmişler ve Eski Yunan, Roma uygarlıklarının kurucularından yararlanarak ilim yapabilmişlerdir. Bu konu, İslam uygarlığını yaratan bilim adamlarının kendi ağızlarıyla ortaya koydukları bir gerçektir.[8] Ve bu bilim adamları, Kur'an kaynağı yerine Eski Yunan ve Roma'nın akılcı bilim kaynaklarını benimsediler diye, kısa zamanda "*zındık*"lık ve "*dinsizlik*"le damgalanmışlardır; bu yüzden, bu kaynaklar terk edilmiş ve terk edildiği andan itibaren de İslam uygarlığı sona ermiştir.

Yine tekrar edelim ki, çelişkili şeriat verileriyle eğitilen kişinin düşünme yeteneği öylesine körletilmiştir ki, birbirine ters düşen şeyleri, aynı zamanda "geçerli"ymiş gibi kabul edebilir hale gelmiştir. Bu nedenle, çelişmenin "çelişme" olduğunu fark edemez, fark etse de bunda bir "hikmet" yattığını sanır olmuştur. Verilecek örnekler pek çok; bunlardan birkaçını belirtmekle yetinelim:

Daha önceki sayfalarda değindiğimiz gibi, şeriat eğitiminden geçmiş olan kişi, bir yandan "*İslam'da zorlama yoktur*" (Bakara Suresi, ayet 256) şeklindeki hükümlere dayanarak "*İslam hoşgörü dinidir*" diye konuşurken, diğer yandan, zorlamayı öngören ve hoşgörüyü kökünden yok eden hükümlere dayalı olarak,

[8] *Aydın ve "Aydın"* adlı kitabımda bu konular etraflıca belirtilmiştir.

farklı din ve inançta olanlara karşı düşmanlık beslemekten geri kalmaz ve örneğin Kur'an'daki "*İslam'dan başka bir dine yönelenler sapıktır*!" (Al-i İmran Suresi, ayet 85; Tevbe Suresi, ayet 33 vd...) ya da "*Müşrikleri nerede görürseniz öldürün*!" (Tevbe Suresi, ayet 5) ya da "*İslam'a aykırı bir inanışta ise analarınız, babalarınız, yakınlarınız için mağfiret dilemeyin, onların namazını kılmayın* vd..." (örneğin, Tevbe Suresi, ayet 23, 84, 113; Ahzab Suresi, ayet 60-61) gibi birçok buyruğa uymayı doğal sayar.

Bu aynı kişi, bir yandan, "*Kur'an'ın 14 asır önce ilan ettiği kadın hakları hala ulaşılamamış bir yüceliktedir*" şeklinde konuşurken,[9] diğer yandan, şeriatın kadını aşağılatan hükümlerine sarılmakta sakınca bulmaz; bunları rahatlıkla savunabilir ki, bunlar arasında, "*Kadınlar aklen ve dinen dûn yaratılmışlardır; iki kadının tanıklığı bir erkeğin tanıklığına denktir; cehennemin çoğunluğu kadınlardandır; Sütresiz (perdesiz) olarak namaz kılanın önünden eşek, köpek, kadın geçerse namaz bozulur vd...*" şeklinde, insan şahsiyetinin haysiyetiyle bağdaşmayan hükümler vardır. Birbiriyle çelişen ve çatışan bu iki düşünce tarzına saplanmışlık ona ters gelmez. Daha doğrusu çelişme ve çatışmanın varlığından muhtemelen habersizdir.

Yine bunun gibi, bir yandan Kur'an'ın, "*Başınıza gelen herhangi bir musibet kendi ellerinizin yaptığı işler yüzündendir*" (Şûra Suresi, ayet 30; Nisa Suresi, ayet 79 vd...); "*Yaptıklarınızdan dolayı mutlaka sorguya çekileceksiniz*" (Nahl Suresi, ayet 93) şeklinde olan ve "*irade özgürlüğüne*"ne ve "*kişinin sorumluluğu*"na yer verir gibi görünen ayetlerine sarılarak, "*İslam akıl dinidir, özgürlük dinidir*" diye konuşurken, diğer yandan Kur'an'ın bu hükümleriyle çatışan, örneğin, "*Şüphesiz Allah dilediğini saptırır, dilediğini de doğru yola eriştirir*" (Nahl Suresi, ayet 36, 93; Fatır Suresi, ayet 8; Müddessir Suresi, ayet 31, 42 vd...); "*Tanrı dilediğinin gönlünü açar onu Müslüman yapar... dilediğinin kalbini dar kılar (kâfir yapar)*" (Enam Suresi, ayet 125); "*Allah isteseydi puta tapmazlardı...*" (Enam Suresi, ayet 107) şeklinde olan hükümlerini benimseyerek, gerçek-

---

9 Diyanet İşleri Başkanlığı'nın bu tür bildirileri çoktur. Bunlardan biri, şeriatın kadın haklarına yer vermez olduğuna değinen bir yazım vesilesiyle, başkanlığın Tercüman gazetesinde (7 Haziran 1973) yayımlanan yukarıdaki bildirisidir.

lere “*irade serbestisiyle*”, yani “*akılcı düşünce*” yoluyla değil, gökten indiği söylenen Kur’an hükümleriyle gidilebileceğini savunur. Bundan dolayıdır ki, İslam dünyasının “*büyük bilgin ve düşünür*” diye bildiği nice kişiler, “*Ben aklımı kullanmam, kullanmamakla iftihar ederim*” diyebilecek kadar kendilerini “*vahiy*”lerin egemenliğine terk etmişlerdir.[10]

Yine bunun gibi şeriatçı kişi, bir yandan, “*İslam eşitlik dinidir; ırk, renk, cins farkı gözetmez; ne Arap, ne Acem, ne Türk vd...* (*gözetmeyip*) *insanlığın güzel usaresinin bir belirtisi*(*dir*)” derken, diğer yandan köleliğin doğal olduğunu vurgulayan şeriat hükümlerini (örneğin, Nahl Suresi, ayet 75), siyah derili insanların tiksinti yaratıcı bir cilde sahip olduklarına dair hükümleri ya da Arapların “*kavm-i necib*” olarak diğer Müslümanlara üstünlüğünü tanımlayan yönlerini benimseyebilir. Yani bir yandan İslam’ın eşitlik dini olduğunu söylerken, diğer yandan şeriatın insanlar arası eşitliği yok bilen hükümlerini benimseyebilir; bunda bir çelişme görmez.

Yine aynı şekilde, şeriatçı kişi, “*kısırlık*” denen şeyin Tanrı’dan geldiğini öngören hükümlerle, kısırlığın Tanrı tarafından kötülendiğini bildiren hükümleri aynı zamanda benimseyebilir; bu hükümler arasındaki çelişkiyi fark etmez, fark etse de önemsemez: “*Çelişki bize göredir, Tanrı’ya göre değildir*” deyip geçer! Gerçekten de, Kur’an’ın Şûra Suresi’nde şöyle yazılıdır:

> *“(Allah)... dilediğini yaratır; dilediğine kız çocukları, dilediğine de erkek çocukları bahşeder... Dilediğini de kısır kılar. O, her şeyi bilendir, her şeye gücü yetendir” (Şûra Suresi, ayet 49-50; ayrıca bkz. Fatır Suresi, ayet 11).*

Ancak, dilediğini “*kısır*” kıldığını söyleyen bu aynı Tanrı, kısırlığı bir kadın için “*eksiklik*”, “*kusur*” sayar ve hakaret vesilesi yapar. Nitekim Muhammed şöyle demiştir:

> *“Evin köşesindeki bir hasır, döl getirmeyen kısır kadından daha hayırlıdır.”*

---

[10] İmam Malik örneği için bkz. İlhan Arsel, *Şeriat Devleti’nden Laik Cumhuriyet’e*, dördüncü basım, Kaynak Yayınları, Eylül 1997.

Görülüyor ki, Muhammed, hem bir yandan Tanrı'nın dilediği kadınları kısır kıldığını bildirmekte hem de diğer yandan, Tanrı'nın kısır kıldığı kadınları hakaret edilmeye layık kıldığını anlatmakta![11] Öte yandan, yine Muhammed'in Kur'an olmayarak koyduğu hükümlere göre, döl getirmeyen kadınlarla asla evlenmemek gerekir; döl getiren siyah kadın, döl getirmeyen güzel kadından daha hayırlıdır.

Buyruk aynen şöyle: "*Sevimli ve döl getiren kadınlarla evlenin... Döl getiren siyah kadın, doğurmayan (kısır beyaz) güzel kadından hayırlıdır.*" Görülüyor ki, Tanrı, hem dilediği kadınları kısır kılmakta hem de kısır kıldığı bu kadıncağızları evlenme olasılığından yoksun tutmaktadır. Kuşkusuz ki, bütün bunlar çelişme halinde bulunan hükümlerin ortaya koyduğu olumsuz sonuçlardır.

Bu örnekleri çoğaltmak kolay, fakat şeriat eğitimiyle yetiştirilmiş kişinin kafa yapısı, çelişkili hükümlerle yoğrulmuştur. Sadece çelişkili hükümlerle değil, bir de Muhammed'in yaşam ve davranışlarına egemen olan çelişki örnekleriyle şekillenmiştir. Muhammed, bir yandan "*barışçı*" ve "*hoşgörülü*"ymüş gibi görünürken, diğer yandan farklı inançtakilere karşı korku ve dehşet saçmıştır. Bir yandan "*tebliğ edici*" ve "*öğüt verici*" olarak görünürken, diğer yandan kılıç yoluyla iş görmüştür. Bir yandan Arap kavmine, Arapça Kur'an ile gönderildiğini söylerken, diğer yandan tüm insanlara yollandığını savunmuştur. Bir yandan, "*alçak gönüllü*"ymüş ("mütevazı") gibi görünürken, diğer yandan Tanrı'yı kendisine "*salavat getirir*" durumlarda kılarcasına ya da kendisine baş eğenlerin Tanrı'ya baş eğmiş sayılacaklarını açıklarcasına övünmüş, kendi yüceliğini dile getirmiştir. (*Böylece Müslüman kişi, hem bir yandan Tanrı'nın tekliğine ve yüceliğine inanırken, hem de diğer yandan bu "yüce" Tanrı'nın Muhammed'e salavat getirir olmasına inanmakta herhangi bir çelişki olduğunu düşünemez olmuştur*!)

Muhammed'le ilgili yukarıdaki örnekleri çoğaltmak kolay. Bu örneklerin ortaya koyduğu gerçek o ki, Muhammed, kendi yaşamını oluşturan tutum ve davranışlarındaki çelişkileri şaşkınlık yaratacak boyutlara ulaştırmakla, Müslüman kişinin düşünce tarzı üzerinde sınırsız bir etki yaratmıştır.

---

[11] İlhan Arsel, *Şeriat ve Kadın*, yeniden düzenlenmiş ve gözden geçirilmiş on beşinci basım, Kaynak Yayınları, İstanbul, Ekim 1997.

Yine tekrar edelim ki, böyle bir ortam içerisinde yetişen insanların, çelişkili hükümler karşısında tepkisiz kalmaları kadar doğal bir şey olamaz. Tanrı'dan ve "peygamberden" geldiğini sandıkları verilerde çelişme ve tutarsızlık olamayacağına öylesine inanmış, kendi tutum ve davranışının çelişmelerle dolu olduğunu öylesine düşünemez hale gelmişlerdir ki, "*Kur'an'da (ya da Kur'an olmayarak konmuş hükümlerde) çelişme vardır*" diyenleri "*bilgisizlikle*" ve "*dinsizlikle*" suçlamayı olağan saymışlardır.

IV) İslam Dünyasının "Aydın" Bilinen Sınıfları Dahi Çelişmeli Zihin Yapısında

İslam dünyasının büyük çapta bilgin ve düşünür yetiştirdiği doğrudur. Fakat her zaman tekrarladığımız gibi (özellikle *Aydın ve "Aydın"* adlı kitabımızda açıkladığımız gibi) bu düşünür ve bilginler İslam'ın yetiştirmesi değil, esas itibariyle Eski Yunan kaynaklarının yetiştirmesi olan kimselerdir. Bilim alanında İslam'a borçlu oldukları bir şey yoktur. Hepsi de Eski Yunan bilim kaynaklarından feyz alarak iş görmüşler, bunun böyle olduğunu söylemişlerdir. Örneğin, Farabi ya da İbn-i Sina gibi iki bilim ve fikir hazinesi sayılan ünlüler, Aristo'yu yüzlerce kez okuduklarını söylemeyi iftihar vesilesi edinmişlerdir. Bu konuyu diğer yayımlarımızla işlediğimiz için burada durmayacağız.[12] Fakat bilimsel bakımdan bütün olumlu yönlerine rağmen, bu ünlüler dahi, içinde yoğruldukları ortamın etkisiyle (ya da İslam'ı eleştirme cesaretsizliği nedeniyle) çelişmeli düşünce tarzına saplanmaktan kurtulamamışlardır. Savunur oldukları bilimsel fikirlere ve görüşlere ters düşen şeyleri, benimsemekten geri kalmamışlardır. Örneğin, İbn-i Sina, o ünlü Kanun fi'l-tibb adlı yapıtında, bir yandan "*duygu*" ve "*bilim*" alanına, "*akıl*" ve "*düşün*" yoluyla girme olasılığı bulunduğunun akılcı açıklamasını yaparken (ve yapmak için Eski Yunan otoritelerini kendisine destek kılarken), diğer yandan "*vahiy*" yoluyla indiği kabul edilen ve akılcılıkla ilgisi bulunmayan şeriat hükümlerine inanmak gerektiğini savunur görünmüştür. "Akılcı"lıkla "vahiy"ciliğin

---

[12] Bu konuda özellikle bkz. İlhan Arsel, *Aydın ve "Aydın"*, yeni eklemelerle, gözden geçirilmiş ve yeniden düzenlenmiş üçüncü basım. Kaynak Yayınları, İstanbul, Mart 1997.

bağdaşmadığını, yani "*din ve iman*" yoluyla "*müspet ilim*" yapılamayacağını söyleyememiştir. Öte yandan Mevlana gibi "*Yetmiş milletten de olsan gel*" şeklinde konuşarak, hoşgörü temsilciliği yapan bir başka ünlü, bu yönünü sıfıra indirgercesine din adına "cihat" ya da İslam'da farklı inançtakilerin kafalarının koparılmasını savunur olmuştur. Bu iki davranışın birbiriyle çelişir oluşuna aldırmamış, muhtemelen bunu "çelişki" saymamıştır. Nitekim Fih Mafih[13] adlı yapıtında, kişinin insanlık değerini ölçüye vururken, bu değerlemeyi onun kılmış olduğu namazlara, din adına katıldığı savaşlara ve savaşlarda öldürdüğü kâfir sayısına göre hesaplamıştır. Bununla da kalmamış bir de, Ömer b. Hattab gibi Tanrı adını ağzından düşürmeyen bir halifenin, farklı inançtadır diye kendi öz babasının kafasını kılıçla doğramasını, yüceltilmesi gereken bir davranış saymıştır. "*Hoşgörü*" ile "*hoşgörüsüzlüğü*", aynı zamanda benimseyebilir olduğunu fark etmemiş, fark etse de "fark etmez" görünmüştür.[14]

İslam bilgini olarak bilinen nice ünlüler, saplı bulundukları çelişkili kafa yapısı nedeniyle, Tanrı fikrini bile küçültücü görüşleri dile getirmekte olduklarının farkına varmazlar. Örneğin, bir yandan Tanrı'nın "âlim" olduğunu, yani ana rahmine düşmüş çocuğun kaderinin (tüm yaşamının) ne olacağından tutunuz da, kıyametin ne zaman kopacağına varıncaya kadar, hiç kimselerin bilemeyeceği her şeyi bilir olduğunu söylerlerken ve bu konunun Kur'an ayetleriyle 171 kez açıklandığını belirtirlerken, diğer yandan bu aynı Tanrı'yı, sanki kendi kullarından akıl almaya muhtaçmış gibi durumda kılıcı ayetleri benimsemekte kusur etmemişlerdir. Bunu yaparken çelişkiye saplandıklarını ve aynı zamanda Tanrı fikrini yıprattıklarını düşünmemişlerdir. Verilebilecek örnekler sayısız denecek kadar çok. Kısaca fikri edinmek üzere önce İsra Suresi'nin iki ayetine, sonra Kehf Suresi'nin 74. ve 80. ayetleriyle, Nuh Suresi'nin 26. ve 27. ayetlerine şöyle bir göz atalım.

Başka bir vesileyle daha önce değindiğimiz gibi, Kur'an'da, Kehf Suresi'nde, Musa ile genç bir adamın hikâyesinden söz edilmekte. Hikâye, "*Bir vakit Musa*

[13] Maarif Basımevi, İstanbul, 1954, s.22-23; 128, 214.
[14] İlhan Arsel, *Aydın ve "Aydın"*, yeni eklemelerle, gözden geçirilmiş ve yeniden düzenlenmiş üçüncü basım, Kaynak Yayınları, İstanbul, Mart 1997.

genç adamına demişti ki, 'Durup dinlenmeyeceğim, ta iki denizin birleştiği yere kadar varacağım yahut senelerce yürüyeceğim'..." şeklindeki ayet ile başlar (Kehf Suresi, ayet 60). Burada geçen "genç adam"ın kim olduğu ya da "iki deniz" deyiminden hangi denizlerin kastedildiği belli değil. Bir rivayete göre "genç adam", Musa'ya hizmet eden ve ondan ilim öğrenen Yûşa b. Nün adında bir kişidir. "İki deniz" deyimine gelince, bunların Hazar Denizi ile Karadeniz ya da Nil Nehri'nin Sudan'daki iki kolu olduğunu söyleyenler yanında, "zahir"i temsil eden Musa ile "batın âleminin" temsilcisi sayılan "Hızır" olduğunu öne sürenler vardır. Diğer yayımlarımızda konuyu ele almış olduğumuz için, burada sadece yukarıda belirttiğimiz konuyla ilgili olan kısmını ele alacağız. Kur'an'da, anlatılanlara göre, Musa, Tanrı tarafından kendisinden daha bilgili olduğunu haber verilen Hızır ile buluşmak üzere, genç adamla birlikte yola çıkar (Kehf Suresi, ayet 61 vd...). Az giderler, uz giderler nihayet karşılarına biri çıkar ki, bu, Tanrı'nın "rahmet" (vahiy ve peygamberlik) verdiği "Hızır"dır (Kehf Suresi, ayet 65). Musa, "ilim" öğrenmek için Hızır'la birlikte olmak ister, fakat Hızır, Musa'ya, "*Doğrusu sen benimle beraberliğe sabredemezsin*" der; Musa da ona, "*Sen beni sabreder bulacaksın. Senin emrine de karşı gelmem*" diye yanıt verir (Kehf Suresi, ayet 66-70). Sonra birlikte yola koyulurlar. Bir süre gittikten sonra bir erkek çocuğuna rastlarlar. Hızır, hemen çocuğu öldürür. Bunu gören Musa şaşırır ve Hızır'a, "*Tertemiz bir canı, bir can karşılığı olmaksızın (yani o kimseyi öldürmediği halde) katlettin ha! (Gerçekten çok fena bir şey yaptın!)*" (Kehf Suresi, ayet 71-74) diyerek çatar. Musa'nın tutumunu olumsuz bulan Hızır, neden dolayı çocuğu öldürmüş olduğunu açıklar: "(*Bu çocuğun*) *ana babası, mümin kimselerdi. Bunun için (çocuğun) onları azgınlık ve nankörlüğe boğmasından korktuk*" (Kehf Suresi, ayet 80).

Yorumcuların açıklamalarına göre, Hızır, bu sözleriyle anlatmak ister ki, bu çocuk, eğer sağ kalacak olursa, ileride dinsiz, imansız bir kimse olacak ve ana babasına karşı azgınlık ve nankörlük yapacak, onları mümin olmaktan çıkaracaktır ya da ana babası, çocuk sevgisi yüzünden iman ve inançlarından olacaklar,

dinden çıkacaklardır. Ve işte güya Tanrı bunu Hızır'a bildirmiş olduğu içindir ki, Hızır çocuğu öldürmüştür![15]

Şimdi şöyle bir düşünelim: Kehf Suresi'ndeki bu ayetlere göre Musa ile Hızır, bir oğlan çocuğuna rast geliyorlar. Bu çocuk buluğ çağına erişmiş midir, erişmemiş midir, belli değil. Fakat Musa'nın çocuk hakkında en ufak bir fikri yoktur. Hızır ise, çocuk hakkında Tanrı tarafından bilgilendirilmiştir. Tanrı, o her şeyi bilirliğiyle, bu çocuğun, eğer sağ kalıp yaşayacak olursa, ileride "*tuğyan ve küfre bürüneceğini*", yani azgınlık edeceğini, dinden çıkacağını ve anasını babasını da azıtıp dinden uzaklaştıracağını ya da ana babanın, evlat sevgisine kapılıp kendi çocuklarına ayak uyduracaklarını Hızır'a bildirmiştir. Çünkü Tanrı "âlim"dir, hiç kimselerin bilmediği her şeyi bilendir (böyle olduğu Kur'an'da 171 kez tekrar edilmektedir). Ve işte Tanrı, her şeyi bildiği içindir ki, Hızır'ı, oğlan çocuğunun yapacağı kötülüklerden haberdar etmiş ve çocuğu öldürtmüştür.

Pek güzel, ama Kur'an'a göre Tanrı, insanların kaderini daha ana karnındayken çizmiş değil midir? İnsanları doğru yola sokan ya da sapıttıran, "mümin" ya da "müşrik", "kâfir" yapan o değil midir? Ve nihayet bu çocuğu böyle yapan da o değil midir? Eğer o ise, çocuğu öldürtmek niye? Onu öldürtecek yerde gönlünü açıp doğru yola soksa daha iyi (yani Tanrı'ya yakışır) bir iş olmaz mı? Yok, eğer Tanrı onu "cani ruhlu", "müşrik" ya da "kâfir" yaptı ise, bu takdirde "cani ruhludur", "müşriktir", "kâfirdir" diye sorumlu tutup cezalandırması, akla ve mantığa aykırı olmaz mı? Öte yandan, eğer Tanrı her şeyi önceden biliyorsa, neden sadece bu çocuğu öldürtür? Kötülük yapacağını bildiği ve örneğin azgınlık edeceğini düşündüğü nice diğer kimseler varken onları neden yok etmez? Şeriat eğitiminden geçmiş kimseler için, yukarıdaki çelişkilerde "çelişki" diye bir şey yoktur. Yani Tanrı'nın, hem dilediğini (olayımızda oğlan çocuğunu) "kâfir" yapmasında hem de onu (ana ve babasını "kâfir" kılacaktır ya da ana baba ve çocuk sevgisiyle "kâfir" olacaklardır) diye öldürtmesinde şeriatçılar için şaşılacak bir şey olamaz. Onların yukarıdaki hikaye vesilesiyle üzerinde durdukları iki konu vardır ki, bunlardan biri Tanrı ve Peygamber emirlerine körü körüne baş eğme-

[15] Bu konuda Diyanet Vakfı'nın Kur'an çevirisinde, Kehf Suresi'nin 80. ayetiyle ilgili açıklamaya bakınız: ayrıca bkz. Elmalılı H. Yazır. age. c.4, s.3269.

nin gerekli olduğu, diğeri de Tanrı'nın "âlim" olduğudur, yani gelmiş geçmiş ve gelecek diye ne varsa her şeyi bildiğidir. Yukarıdaki hikâyeyi bu bakımdan önemli bulurlar.

Şimdi Tanrı'nın, her şeyi bilir olduğu konusunda şeriatçının saplı bulunduğu diğer bir çelişkili düşünce tarzını inceleyelim ve yine nice örneklerden biri olmak üzere, Nuh Suresi'nde yer alan bir başka hikâyeyi (kıssayı) gözden geçirelim. Kehf Suresi'ndeki hikaye ile Nuh Suresi'ndeki hikayeye ait ayetlerin nasıl bir çelişkili düşünce tarzı yarattığını görelim. Kur'an'ın Kehf Suresi'nde yer alan bazı ayetlerle ilgili olarak gördük ki, Tanrı, bir oğlan çocuğunun, eğer yaşayacak olursa, ileride kendi ana ve babasına kötülük yapacağını, onları din ve imandan çıkaracağını (ya da ana ve babanın çocuk sevgisine kapılarak dinden çıkacaklarını) bilmektedir; çünkü Tanrı her şeyi bilendir. Hızır adındaki peygamberine haber verip bu çocuğu öldürtmüştür, ama o çocuğu "babasına kötülük yapacak nitelikte kılan" yine bu aynı Tanrı'dır; çünkü dilediğini doğru yola sokan ya da dilediğini sapıtan odur.

Şimdi geliniz Kur'an'ın Nuh Suresi'ne geçelim ve orada Nuh'un, kendi kavmiyle ilgili olarak Tanrı'yla olan konuşmasını kapsayan ayetleri inceleyelim. Bu incelemeyi yaparken şunu görmekteyiz ki, bu ayetlere göre Tanrı, her şeyi bilen değildir ve Nuh, Tanrı'nın bilemediği şeyleri bilmektedir. Tanrı'ya, yapılması gereken şeyleri bildirmektedir:

Kur'an'ın Nuh Suresi'nde yer alan hikâyeye göre Nuh, kendi kavmini uyarmak, doğru yola sokmak üzere Tanrı tarafından görevlendirilir; görevlendirildikten hemen sonra, kavminin insanlarını karşısına alır ve onlara şöyle der:

"Ey kavmim! Allah'a kulluk edin... ki günahlarınızı bağışlasın, mallarınızı ve oğullarınızı çoğaltsın..." (Nuh Suresi, ayet 1-20).

Fakat hiç kimselere söz geçiremez. Geçiremeyince onları Tanrı'ya şikayet eder:

"Rabbim, doğrusu bunlar bana karşı geldiler... büyük hileler, büyük desiseler kurdular... gerçekten birçoklarını saptırdılar... Rabbim! Yeryü-

zünde kâfirlerden hiç kimseyi bırakma. Çünkü sen onları bırakırsan kullarını saptırırlar, yalnız ahlaksız, nankör (insanlar) doğururlar...” (Nuh Suresi, ayet 21-28).

Nuh’un bu sözlerini dinleyen Tanrı gereğini yapar.

Görüldüğü gibi, Nuh burada, Tanrı’nın bilemediği şeyleri biliyormuş durumundadır; çünkü Tanrı’ya hitaben, “*...Rabbim! Yeryüzünde kâfirlerden hiç kimseyi bırakma. Çünkü sen onları bırakırsan kullarını saptırırlar, yalnız ahlaksız, nankör (insanlar) doğururlar...*” diyerek söz etmektedir; Tanrı’ya akıl vermektedir. Hani sanki Tanrı her şeyden habersizdir, kendi yarattığı insanların ne yapacaklarını bilmemektedir ve eğer kâfirleri yok etmeyecek olursa, bu kâfirlerin iman sahibi kimseleri de saptırıp yeryüzünde kendisine inanan bir kimse bırakmayacaklarından habersizdir! Buna karşılık Nuh, insanları Tanrı’dan daha iyi bilmektedir, bu nedenle Tanrı’yı, onlardan gelebilecek ahlaksızlıklardan, nankör davranışlardan haberdar etmektedir! Daha başka bir deyimle, o her şeyi yaratan, geçmişi ve geleceği, ana karnına düşenin kaderini bilir diye tanımlanan Tanrı, hani sanki Nuh’un sahip olduğu bilgilerden yoksundur. Pek güzel, ama nasıl oluyor da Nuh Tanrı’nın bilemediklerini bilmekte olup, Tanrı’ya, “*Bu kâfirleri yok etmezsen, onlar senin kullarını saptırırlar*” şeklinde tavsiyede bulunabiliyor, daha doğrusu Tanrı’ya akıl verebiliyor? Bunu yapabilmek için, insanları Tanrı’dan daha iyi tanıması gerekmez mi?

Kur’an yorumcuları (örneğin, Razi gibi ünlüler), her ne kadar Tanrı’nın “âlim” olduğunu, hiç kimselerin bilemediğini bilir olduğunu söylerlerse de (ve buna dair Kur’an’da 161 kez yer alan ayetleri ezbere tekrar ederlerse de), yine de Nuh’u Tanrı’dan daha tecrübeli olarak kabul etmekte sakınca bulmazlar. Gerekçe olarak öne sürdükleri şudur ki, Nuh 950 yıl yaşamıştır (Ankebût Suresi, ayet 14) ve işte 950 yıl yaşadığı içindir ki, Nuh kendi toplumunun yapısını, karakterini ve çocuklarının nasıl olacağını Tanrı’dan çok daha iyi bilmektedir.[16] Bu itibarla Tanrı’ya, “(*Ey Tanrım*) *Bu kâfirleri yok etmezsen, onlar senin kullarını saptırırlar*” şeklinde konuşabilecek yeterliliktedir!

---

[16] Razi ile ilgili bu konular için bkz. Turan Dursun, *Kur’an Ansiklopedisi*, Kaynak Yayınları, c. 1, s.256.

Evet, işte İslam dünyasının Razi gibi ünlülerinin söyledikleri budur. Söylerken de, Tanrı'nın yüceliği ve her şeyi bilirliği fikrini kökünden kundakladıklarını düşünemezler: çünkü çelişkili bir kafa yapısına sahiptirler. 950 yıl yaşadığını sandıkları Nuh'u, insanları Tanrı'dan daha iyi tanırmış gibi göstermekle, Tanrı fikrini zedelemiş olduklarının farkında değillerdir.

Fakat onları bu çelişkili düşünce tarzına sürükleyen yine Kur'an'dır. Çünkü yukarıda belirttiğimiz gibi, Kehf Suresi'nde yer alan ayetlere göre, Tanrı, her gizli şeyi bilir olduğu için, oğlan çocuğunun (eğer yaşayacak olursa) ileride, yani büyüdüğü zaman, kendi ana ve babasını din ve imandan çıkaracağını Hızır'a haber vermiş ve çocuğu öldürtmüştür.

Ama buna karşılık Nuh Suresi'nin yukarıda belirttiğimiz ayetlerine göre, Tanrı, her şeyi bilir olmaktan çok uzak görünmektedir. Nuh'un kavminin insanlarının ahlaksızlık yapacaklarından, nankör yaradılışta çocuklar doğuracaklarından haberi yoktur. Olmadığı içindir ki, Nuh ona yakınmakta ve "*...Rabbim! Yeryüzünde kâfirlerden hiç kimseyi bırakma. Çünkü sen onları bırakırsan kullarını saptırırlar, yalnız ahlaksız, nankör (insanlar) doğururlar...*" şeklinde istekte bulunmaktadır. Ve muhtemelen Tanrı, Razi'nin dediği gibi, Nuh'un 950 yıl yaşadığını ve bu itibarla insanları daha iyi tanıdığını düşündüğü içindir ki, onun isteği doğrultusunda iş görmüştür.

Tanrı'yı "âlim", yani her şeyi bilir olarak gösteren ayetlerle, çoğu şeyleri bilemezmiş (ve bu nedenle kendi elçisinden akıl almaya muhtaçmış) gibi gösteren ayetler arasındaki çelişmelere benzer örnekler pek çok. Bu ayetlerden hiçbiri "nesh" edilmediğine göre hepsi de çelişkiler sisteminin olumsuzluklarını ortaya koymaktadır; hepsi de, insan beyninin, çelişkili hükümlere dayalı eğitim yoluyla, nasıl özgür düşünme olasılığından yoksun bırakıldığını kanıtlamaktadır.